

Nordiska rådet

32:a sessionen
1984

SUPPLEMENT

innehållande remissuttalanden

- A 631/s Medlemsförslag om upprättande av ett nordiskt centrum för hjärttransplantationer
- A 632/s Medlemsförslag om en undersökning av de genom trafikolyckor hjärnskadades situation
- A 635/k Medlemsförslag om samarbete i fråga om mottagande av utomnordiska TV-satellitsändningar
- A 638/t Medlemsförslag om ytterligare samordning av trafikpolitiken i Norden
- A 639/t Medlemsförslag om byggande av en järnvägstunnel under Kvarken
- A 642/k Medlemsförslag om stöd till nordiska utställningar
- A 643/k Medlemsförslag om samnordisk utbildning av Montessorilärare
- A 648/t Medlemsförslag om energibesparing inom transport- och trafiksektorn
- A 652/s Medlemsförslag om ett nordiskt handlingsprogram mot narkotika
- A 655/j Medlemsförslag om samordnade åtgärder mot diskriminering av homosexuella
- A 658/k Medlemsförslag om framtidsforskning rörande Norden
- A 659/j Medlemsförslag om ett forskningsinstitut i nordisk rätt
- A 660/k Medlemsförslag om stöd för regional nordisk informationsverksamhet
- A 661/e Medlemsförslag om ett besökssystem mellan mindre och medelstora företag i Norden
- A 662/e Medlemsförslag om liberalisering av kapitalmarknaden och monetärt samarbete i Nordem
- A 663/t Medlemsförslag om transportekonomisk utredning av transportvägar mellan nordiska och utomnordiska länder
- A 664/e Medlemsförslag om nordiska mjuka projektinvesteringslån
- A 667/t Medlemsförslag om nordiskt samarbete beträffande turistguider
- A 669/s Medlemsförslag om förstärkt socialmedicinsk insats
- A 670/k Medlemsförslag om ökat stöd till nordiskt idrottsutbyte
- A 671/s Medlemsförslag om nordiskt handlingsprogram för läkemedelsregistrering
- A 672/s Medlemsförslag om radio- och televisionsprogram om cancer och dess förebyggande
- A 673/e Medlemsförslag om en friare nordisk aktiemarknad
- B 52/s Ministerrådsförslag om revision av 1976 års överenskommelse mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om regler för gottskrivning av kvalifikationsperioder m. m. i samband med rätt till dagsersättning enligt arbetslöshetsförsäkringen

Medlemsförslag

om upprättande av ett nordiskt centrum för hjärttransplantationer

(Väckt av Petter Savola)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning (NOS-M):

Hjärttransplantation har under senare år tagit steget från att vara experimentell kirurgi till att bli en möjlig behandlingsform vid slutstadierna av kongestiv kardiomyopati och arteriosklerotisk hjärtsjukdom. Vid dessa tillstånd har tidigare inte funnits några medel att förhindra dödsfall.

Forskningen kring transplantationsproblemen är för närvarande mycket aktiv i hela västvärlden. Den inriktas framför allt på att klarlägga mekanismerna för avstöningsreaktionen vid transplantation av organ eller vävnad mellan inte identiska individer (allograft), på att förbättra vävnadsympning samt på mer specifik immunosuppression för att förhindra avstöttningsprocessen. Stora framsteg har under senare år gjorts inom samtliga dessa områden, vilket bl. a. lett till att njurtransplantation utvecklats till den mest effektiva och ekonomiskt gynnsamma behandlingsformen vid kronisk uremi.

Den kliniska utvecklingen av hjärttransplantation befinner sig för närvarande ungefär där njurtransplantation befann sig för 5–10 år sedan. Problemen är likartade vid njur- och hjärttransplantation, beträffande avstöttningsreaktion och kirurgisk metodik. De rent kirurgiska problemen får i dag anses vara i allt väsentligt lösta. En central skillnad mellan njurtransplantation och hjärttransplantation är att det inte finns tillgång till artificiellt hjärta, som kan understödja funktionen vid tillfällig svikt efter transplantation såsom dialys efter njurtransplantation.

Klinisk hjärttransplantation bedrivs vid flera centra i världen. De mest framgångsrika är Stanford University, Paulo Alto, Californien, USA och Harefield-sjukhuset i London. De kriterier som för närvarande används vid dessa centra för patientselektion är för närvarande hjärtinkompensation (New York Heart Ass, klass IV) orsakad av kongestiv kardiomyopati eller arteriosklerotisk sjukdom. Övriga kriterier är att patienterna skall vara under 50 eller 55 år, ej ha insulinberoende diabetes, ej haft färska

lungembolier eller bestående hög lungkårsresistens. Kriterierna för donator är att denne skall vara yngre än 30 år samt ej ha haft eller ha hjärtsjukdom eller traumatiska hjärtskador. Resultaten vid de två ovannämnda centra är idag förhållandevis goda. Den omedelbara överlevnaden efter operation är 85 procent vid Stanford University och 80 procent vid Harefieldsjukhuset. Tillförlitliga siffror på långtidsöverlevnad finns för närvarande inte tillgängliga.

Incidensen av kardiomyopati i Sverige har uppskattats från 13 sjukhus i landet, vilka har ett totalt upptagningsområde på 2 250 000 invånare. Beräkningen visar, att sjukdomen uppträder hos patienter under 50 år i en frekvens av 9 per år och 1 miljon invånare. Av dessa uppfyller 2 patienter per år och miljon invånare kriterierna för hjärttransplantation. Med dessa siffror som utgångspunkt kan behovet av transplantationer beräknas i Sverige till omkring 15 per år. För hela Skandinavien blir det beräknade behovet 25–30 transplantationer per år.

Inrättande av ett nordiskt centrum för hjärttransplantationer kan idag, enligt NOS-M:s uppfattning, inte motiveras av forskningsbehov och påverkar inte Nordens internationella ställning inom kardiologi och kardiologisk forskning. Som nämnts ovan är de kirurgiska problemen idag i allt väsentligt lösta. Kvar står de immunologiska problemen, som forskningsmässigt kan angripas experimentellt och i anslutning till klinisk njurtransplantation. Ett inrättande av ett nordiskt centrum för hjärttransplantationer måste sålunda grundas i första hand på sjukvårdsekonomiska ställningstaganden. Med hänsyn härtill finner NOS-M frågan falla utanför sitt ansvars- och kompetensområde.

Sammanfattningsvis finns således, enligt NOS-M:s bedömning, ej forskningsmässiga skäl för inrättande av ett nordiskt centrum för hjärttransplantation. Ekonomiska, etiska och sociala faktorer bör vara avgörande för ställningstagande till inrättandet av ett nordiskt centrum.

Stockholm den 17 september 1982

För Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning

Henry Danielsson

Ordförande

Ingvar Lennerfors

Sekreterare

Nordiska nämnden för handikappfrågor har i skrivelse den 17 september 1982 förklarat sig avstå från yttrande då ärendet ligger utanför nämndens ansvarsområde.

Sykepleiernes Samarbeid i Norden:

SSN stiller seg positivt til medlemsforslagene¹, men mener at en utredning av forefindende økonomiske- og andre ressurser i forbindelse med eventuell gjennomføringene av prosjektene er absolutt påkrevet.

SSNs styre ønsker imidlertid å påpeke man ser med betenkelighet på det stigende antall anbefalinger fra Nordisk Råd om igangsetting av samnordiske aktiviteter, som spesifikt retter seg mot høyt spesialiserte områder innen legevitenenskapen med derav følgende økonomiske disposisjoner fra Nordisk Råd. Konsekvensen av dette blir at det ensidig settes inn ressurser på legeområdet og fortrinnsvis på et behandlings- og forskningsmessig område.

Da samtlige nordiske land har betydelige økonomiske ressursproblemer bør Nordisk Råd sikte på en bredere ressursfordeling, slik at også forskning innen pleie- og omsorgsarbeidet kan tilgodeses på en slik måte at den brede nordiske befolknings generelle sykdomsforhold kan motvirkes gjennom forebyggingsaktiviteter og adekvat behandling på dette området.

Oslo, 23. september 1982

Sykepleiernes Samarbeid i Norden

Toini Nousiainen

Formann

Danmark

Indenrigsministeriet

I den anledning har indenrigsministeriet indhentet følgende udtalelse fra *sundhedsstyrelsen*, hvortil man kan henholde sig:

Det skal indledningsvis oplyses, at egentlige hjertetransplantationer hverken indgår i den almindelige behandling, der tilbydes patienter med hjertelidelser i Danmark eller øvrigt er udført eksperimentelt her i landet.

Sundhedsstyrelsen er øvrigt ikke bekendt med, hvorvidt der eventuelt måtte være overvejelser om inden for den nærmeste fremtid at forsøge et sådant eksperiment.

¹ A 631/s om opprättande av ett nordiskt centrum för hjärttransplantationer och A 632/s om en undersökning av de genom trafikolyckor hjärnskadades situation i Norden.

Hjertetransplantation kan bl. a. som følge af den lægelige udvikling ikke for tiden anses for et egnet middel til behandling af hjertelidelser.

Med henvisning til det foran anførte skal sundhedsstyrelsen fraråde, at der for tiden oprettes et nordisk center for hjertetransplantationer.

København, den 16. september 1982

P. m. v.

E.b.

Jane Herner

Københavns Magistrats 2. Afdeling:

I denne anledning skal man meddele, at spørgsmålet har været diskuteret i forbindelse med planlægning af hjertekirurgien i Danmark for 3-4 år siden, men at planlægning af hjertetransplantationer ikke på daværende tidspunkt var aktuell. Årsagen hertil var og er, at såvel korttids- som langtidsresultatet kun foreligger sparsomt fra udlandet, hvorfor en sådan behandling fortsat må anses for at være på det eksperimentelle niveau og derfor kun reserveret få udvalgte patienter. Hjertetransplantationer kræver en forudgående dyreeksperimentel vurdering, som ikke er påbegyndt her i landet, hvorfor den nødvendige ekspertise ikke er tilstede og ikke vil kunne etableres inden for en overskuelig årrække.

På denne baggrund kan magistraten ikke anbefale, at forslaget fremmes.

København, den 28. oktober 1982

Jørgen Frederiksen

A. Johansen

Frederiksbergs Kommune:

— — — at det foreliggende forslag har været forelagt kommunens hospitalsdirektorat til udtalelse, men at sagen ikke har været forelagt fagudvalg og kommunalbestyrelse til en politisk stillingtagen. Med det nævnte forbehold skal man dernæst fra forvaltningens side anføre følgende:

I princippet kan man anbefale tanken om, at de nordiske lande gør en fælles indsats på de områder, hvor særlige forhold vedrørende behov, ekspertise og ressourcer indebærer, at behandlingsopgaven bliver uoverkommelig for det enkelte lands sygehusvæsen. Hjertetransplantationer kunne, for så vidt som behandlingen ikke kan tilbydes af noget nordisk land, være et eksempel på en sygehusopgave, der kunne løses i fællesskab af de nordiske lande.

Det er imidlertid opfattelsen i kommunens hospitalsdirektorat, at der med de hidtidigt indhøstede erfaringer med hjertetransplantationer i blandt andet USA og England ikke vil være grundlag for at tage denne aktivitet op. Dette gælder specielt i en tid, hvor der må påregnes stærkt begrænsede muligheder for at tilføre øgede ressourcer til sygehusvæsenet.

København, den 29. november 1982

G. Kastberg

Preben Kolringen

Århus Kommunehospital:

Det kan dog anføres, at transplantationskomiteen ved flere lejligheder har diskuteret sin stilling til transplantation af andre organer, såsom knoglemarv, pancreas og cornea. Herunder har der været bred enighed om, at komiteen, som sådan, ikke anser sig for at have faglig kompetence til direkte at involvere sig i andre organer end nyren, men gerne bistår ved etablering af transplantationssamarbejde indenfor andre organområder.

Århus, den 17. august 1982

Lars U. Lamm
Overlæge, dr.med.

Amtsrådsforeningen i Danmark:

I denne anledning skal man meddele, at hjertetransplantationer hverken forsøgsmæssigt eller rutinemæssigt indgår som behandlingstilbud i Danmark, at der savnes oplysninger om de behandlingsmæssige resultater ved indførelse af hjertetransplantationer, ligesom man savner oplysning om de personalemæssige og økonomiske ressourcer, samt at Amtsrådsforeningen ikke kan gå ind for at forslaget fremmes.

København, den 16. september 1982

P.f.v.
E.b.

Johanne Louise Dithmer

Assurandør—Societetet har i skrivelse av den 16 augusti 1982 förklarat sig inte ha något att bemärka i anledning av medlemsförslaget.

Fortsættelsessygekassen Danmark har i skrivelse den 24 juni 1982 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Den almindelige danske Lægeforening:

Lægeforeningen har rettet forespørgsel til Dansk thoraxkirurgisk selskab og til Dansk cardiologisk selskab og skal herefter udtale følgende:

Inspireret af det omfattende dyreeksperimentelle arbejde vedrørende hjertetransplantationer, der blev udført op gennem 60-erne, specielt i U.S.A., blev der i Danmark påbegyndt et dyreeksperimentelt forskningsprojekt i 1967. Formålet var at indøve den kirurgiske teknik, så man herhjemme ikke stod uforberedt, hvis udenlandske kliniske erfaringer senere skulle vise, at hjertetransplantation var et acceptabelt behandlingstilbud, ikke alene for kardiomyopatipatienter, men også for andre grupper af håbløse hjertelidelser (udbredt koronarsclerose, multiple klapdefekter med dårligt fungerende myocardium m. m.).

De optimistiske udenlandske meddelelser fra årene 1968 og 1969 vedrørende humane hjertetransplantationer gav yderligere inspiration til dette forskningsarbejde, således at man omkring 1969 alvorligt planlagde at udføre humane hjertetransplantationer herhjemme. Som det vil være almindelig kendt blev disse planer ikke realiseret. Årsagerne var mange, men væsentligt var dog det forhold, at loven ikke tillod og fremdeles ikke tillader fjernelse af et bankende hjerte fra hjernedøde patienter, hvilket er en absolut forudsætning for at gennemføre humane hjertetransplantationer. Den videre forskning og planlægning blev derfor stoppet i 1969.

Udviklingen indenfor den kliniske forskning, helt specielt ved den hjerterkirurgiske afdeling på Stanford University i Californien, U.S.A. (professor Shumway og medarbejdere) har imidlertid vist det berettigede i sådanne operationer, hvor resultaterne i dag i vid udstrækning tåler sammenligning med resultaterne af nyretransplantationskirurgi.

Når man trods dette ikke har genoptaget ovennævnte aktiviteter i Danmark, er forklaringen dels ressourcemæssige og økonomiske problemer, dels ovennævnte legale aspekter.

Skulle der nu vise sig mulighed for etablering af et hjertetransplantationscenter i Skandinavien, vil dette være en særdeles acceptabel løsning. Imidlertid skal det pointeres, at Danmark kun vil kunne bidrage til et sådant centers funktion under forudsætning af en lovændring, der tillader fjernelse af bankende hjerter fra hjernedøde. Uafhængig af centrets beliggenhed vil det naturligvis være afgørende, ikke alene at de medvirkende

lande er villige til at henvise evt. recipienter til centret, men også at de samme lande ser sig i stand til at leverere donorhjerter.

Lægeforeningen skal endelig gøre opmærksom på, at det forinden en beslutning om oprettelsen af et skandinavisk center nøje må undersøges, om der findes lignende planer i EF-regie.

Det kan således konkluderes, at internationale erfaringer, specielt fra U.S.A., gør det berettiget at søge klinisk hjertetransplantation indført i Skandinavien, at et sådant projekt er ressourcekrævende og kostbart, specielt på grund af den langvarige kontrol og evt. behandling af recipienterne og at forudsætning for centrets funktion er de medvirkende parters mulighed for fremskaffelse af donorhjerter fra hjernedøde patienter.

København, den 8. oktober 1982

Ole Møller Olsen

Hjerteforeningen:

Hjertetransplantation har været udført i Stanford i professor Shumway's afdeling uden afbrydelse, men i begrænset omfang, siden denne kirurgiske teknik blev bragt i anvendelse på mennesker.

Shumway var pioneren og kun "et tilfælde" førte til, at den første hjertetransplantation blev udført af Chr. Barnard i South-Africa.

Shumway og hans medarbejdere har systematisk studeret betingelserne for, at hjertetransplantation kunne lykkes, og deres erfaringer danner grundlaget for bedømmelsen af hjertetransplantationens muligheder idag.

Der er 2 væsentlige faktorer, der begrænser antallet af hjertetransplantationer:

- 1) Mangel på donorhjerter, som vanskeligt vil kunne ændres væsentligt.
- 2) Lovgivning i relation till døds-kriterier.

Ad 1: Shumway har ca. 20×10^6 indbyggere i det område, hvorfra han kan skaffe donorhjerter. På dette grundlag har han i de senere år foretaget 2 transplantationer pr. måned.

Der er sket en forbedring i de senere år, hvad angår adgang til donorhjerter, idet det nu er muligt at transportere dem over afstande, der tillader transport i op til 3-4 timer, mens man tidligere praktisk talt måtte have donor og recipient på samme operationsstue.

En anden faktor, der har gjort det lettere at fremskaffe donorhjerter, er at det har vist sig, at den minutløse vævstypeoverensstemmelse mellem donor og recipient ikke er så afgørende, som man tidligere har formodet. Nu kræves kun absolut overensstemmelse mellem blodgrupperne. Endelig er der fremkommet bedre kemiske midler til at undertrykke vævsreaktionerne fra recipientens side overfor donorhjerter.

Ad 2: Lovgivningsproblemer må løses, hvis de praktiske muligheder for hjertetransplantation skal udnyttes.

De problemer, man står overfor i relation til organisationen af hjertetransplantation er i nogen grad i konflikt med hverandre.

Fremskaffelsen af donorhjerter kræver et relativt stort befolkningsunderlag, langt større end det, der svarer til transplantationsbehovet i befolkningen selv under de nedennævnte begrænsningskriterier. Det vil sige, at transplantationsbehovet i en given befolkning ikke kan dækkes af den samme befolkning.

Selve det operationstekniske, inkluderet diagnostiske faciliteter og andre nødvendige faciliteter, kræver et meget veludstyret sygehus, hvor der også må foregå anden kirurgisk og medicinsk behandling af hjertepatienter. Dette taler for centralisering.

På den anden side vil, selv om man som i Stanford begrænser sig til patienter under 50 år og uden sukkersyge, det antal patienter, der kræver hjertetransplantation (overvejende cardiomyopathier) være så stort, at hvert af de nordiske lande må have flere centre hvis den etik, som er grundlaget for sundhedsvæsenet i de nordiske lande, stadig skal gælde – nemlig at alle, der har brug for en livsnødvendig behandling, skal have adgang til den uden hensyn til økonomisk status.

Hvad øvrigt angår økonomien i hjertetransplantationer i Stanford kan det anføres, at en hjertetransplantation i øjeblikket koster ca. det dobbelte i penge af, hvad en sædvanlig åben hjerteoperation koster ifølge beregninger i Stanford (60 000\$ versus 30 000\$).

1 års overlevelsestid ca. 65%

5 års overlevelsestid ca. 50%

længst levende ca. 13–14 år.

Alle overlevende kræver nøje overvågen af efterforløbet med stadig behandling. De fleste af de overlevende er i helt eller delvis arbejde.

Mere væsentligt end de rent økonomiske betragtninger er det nok, at udførelse af hjertetransplantationer nu meget stærkt ville begrænse – i alle tilfælde i Danmark i en længere årrække – mulighederne for at udvikle den nødvendige kapacitet til udførelsen af den hjertekirurgi, der allerede foregår, og som på nuværende tidspunkt ikke er tilstrækkelig.

Man kan med det samme slå fast, at det ikke kan blive en metode til at behandle de mest almindelige hjertesygdomme, nemlig dem der skyldes åreforkalkning, men blodprop i hjertet som vigtigste repræsentant.

Hjertetransplantation må imidlertid antages at få en vis plads i fremtidens behandlingsmuligheder overfor visse hjertesygdomme.

Der er derfor grund til en skærpet opmærksomhed overfor udviklingen af hjertetransplantation, teknik og organisation, men det kan ikke tilrådes at være alt for ivrig under henvisning til de mange og store problemer, der

er forbundet hermed, og den prioritering, der må foretages i forhold til mere påtrængende behandlingsformer.

København, den 16. september 1982

A. Tybjerg Hansen
 Professor, dr. med.
 Formand for Hjerteforeningen

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet:

Eftersom hjärttransplantationer såsom vårdåtgärder ännu inte fått mera etablerade former, anser social- och hälsovårdsministeriet att det för närvarande inte är anledning att vidtaga åtgärder med tanke på upprättandet av ett dylikt samnordiskt centrum. Däremot anser ministeriet att det är motiverat att på samnordisk basis klarlägga behovet av, möjligheterna för och nyttan av ett eventuellt nordiskt centrum för hjärttransplantationer.

Helsingfors den 7 oktober 1982

Vappu Taipale
 Social- och hälsovårdsminister

Karl Johan Krokfors
 Sekreterare för internationella ärenden

Folkpensionsanstalten:

Vid kardiomyopati, förtvining av hjärtmuskeln, utgör en i rätt tid företagen hjärttransplantation för närvarande den enda effektiva vårdformen. Det är synnerligen angeläget att utveckla en verksamhet som gör det möjligt att förlänga kardiomyopatienters liv med medicinska metoder. För den skull anser Folkpensionsanstalten det framlagda medlemsförslaget ovillkorligen värt att överväga.

Utförandet av hjärttransplantationer i praktiken förutsätter som verksamhet såväl planering som ekonomisk beredskap. Som en väsentlig omständighet i sammanhanget måste det konstateras, att dödsbegreppet inte definieras lika i alla de nordiska länderna. Detta begränsar för närvarande på ett avgörande sätt möjligheterna att bedriva hjärttransplantationsverksamhet gemensamt. När kostnadsfrågorna begrundas måste man dessutom

beakta utvecklingsbehoven också när det gäller vården av andra svåra hjärtsjukdomar.

Oaktat ovanstående anmärkningar bör planerna på att upprätta ett nordiskt centrum för hjärttransplantationer alltså vidmakthållas på lång sikt.

Helsingfors den 24 september 1982

Jaakko Pajula
Generaldirektör

H.J. Rinne
Medicinalråd

Helsingfors universitet, konsistoriet hänvisar i skrivelse den 13 oktober 1982 till medicinska fakultetens yttrande av den 7 oktober 1982 (se nedan).

Helsingfors universitet, medicinska fakulteten¹:

Hjärttransplantationer har i Förenta staterna och i några europeiska länder etablerat sig som en klinisk behandlingsform närmast därför att man i behandlingsresultaten uppnått nästan samma nivå som i fråga om njurtransplantationer. Hjärttransplantationsverksamheten är dock mycket dyrbar. Den binder upp mycket vårdpersonal och kräver i eftervårdsskedet en cirka två månader lång specialvård samt senare ofta upprepade uppföljningar för att motverka avstöttningsreaktionen. Tillgången på lämpliga donatorer har varit en annan begränsande faktor för hjärttransplantationer. Närmast av dessa orsaker har hjärttransplantationsverksamheten inte påbörjats i något nordiskt land. Patienter som behöver hjärttransplantation har uppskattas till cirka 1–2 patienter per en miljon invånare. Därför förefaller det förmånligt att koncentrera de nordiska resurserna.

Det nordiska samarbetet i fråga om njurtransplantationer fungerar bra när man inom ramen för Scandiatransplant-systemet kan transportera njurar från ett land till ett annat. Varje nordiskt land gör självt sina njurtransplantationer och sörjer för patienternas eftervård. Hjärttransplantationer skiljer sig väsentligen från njurtransplantationer därigenom att ett hjärta som skall transplanteras efter lösgöringen måste inplanteras i mottagaren inom 3–4 timmar. På grund av långa avstånd vore det därför ändamålsenligen om det i Norden fanns mer än ett centrum för hjärttransplantationer.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Man förutsätter att ett centrum för hjärttransplantationer kan förfoga över personal som har omfattande erfarenhet av kardiologi, immunologi, hjärtkirurgi, neurologi och vård av svåra infektionssjukdomar. Att anskaffa sådan personal endast för hjärttransplantationer på något centrum skulle inte vara ändamålsenligt. Sådana resurser bör utnyttjas även vid vård av andra sjukdomar.

Om man i Norden skulle ha endast ett centrum för hjärttransplantationer, skulle det vara svårt att senare uppfölja patienterna. Detta förutsätter samma färdigheter som skedat omedelbart efter transplantationen.

Från hjärtat måste man med bestämda intervaller ta prov och öka immunosuppressiv medicin om avstöttningsreaktion skulle förekomma. Hjärttransplantationspatienter bör med täta intervaller ha möjlighet att resa till ett centrum för hjärttransplantationer, vilket skulle vålla oöverstigliga svårigheter för kritiskt sjuka patienter. Även språkliga problem, i synnerhet för finska patienter, skulle kunna göra det svårt att klara sig i ett hjärttransplantationscentrum i ett annat nordiskt land.

Med hänvisning till det ovan sagda och med hänsyn till de medicinska, ekonomiska, lagstiftnings- och humanitära omständigheterna intar medicinska fakulteteten efter att ha övervägt saken en negativ inställning till ett nordiskt centrum för hjärttransplantationer och anser att – med undantag för frågor i anslutning till hjärtdonationer – hjärttransplantationsverksamheten bör ordnas skilt i varje land.

Enligt fakulteteten är ett samarbete mellan olika hjärttransplantationsgrupper i Norden nödvändigt.

Helsingfors den 7 oktober 1982

Olavi Eränkö
Dekanus

Raija Etelävuori
Fakultetsekreterare

Medicinalstyrelsen:

Medicinalstyrelsen har inget att anmärka mot att ändamålsenligheten med ett nordiskt centrum för hjärttransplantationer utreds.

Behovet av hjärttransplantationer uppskattas i dag i Finland till fem–tio per år. Upprättande av ett center enbart för finländska behov kan således inte bl. a. av ekonomiska skäl anses befogat.

Hela Nordens befolkning däremot utgör uppenbarligen ett tillräckligt underlag för ett samnordiskt center för hjärttransplantationer. Juridiska, ekonomiska och övriga frågor i anknytning till ärendet bör naturligtvis utredas skilt.

Helsingfors den 16 september 1982

Erkki Kivalo
Generaldirektör

Raimo Vasama
Avdelningschef

Ålands landskapsstyrelse:

Sedan den första hjärttransplantationen utfördes 1966 i Sydafrika av Christian Barnard har denna behandlingsmetod undergått en betydande utveckling främst tack vare den immunosuppressiva terapins framsteg. I dag kan man med fog betrakta hjärttransplantationen som ett realistiskt alternativ i vården av en liten grupp svårt hjärtsjuka patienter. Enligt rapporter från thoraxkirurgiska kliniken vid Stanford universitetet i USA där man har den största kliniska erfarenheten av hjärttransplantationer i dag, utförs det årligen cirka 100 ingrepp i världen. Vid Stanford har sedan 1968 232 patienter genomgått 254 transplantationer. 119 patienter har levt mer än ett år. 87 patienter var i livet vid utgången av april i år. Bland de nu levande finns en som genomgick transplantationen för 12 år sedan. Den längsta överlevnaden har en patient som opererades i Marseille 1968 och fortfarande är i liv. För närvarande räknar man i Stanford med en ettårsöverlevnad på 65 procent och en femårsöverlevnad på 50 procent. De vanligaste indikationerna för hjärttransplantation har varit kardiomyopati och ischemisk hjärtsjukdom. Åldersgränsen för transplantation har legat vid cirka 50 år. Sjukhuskostnaderna för ett ingrepp ligger i dag vid cirka 52 000 dollar. I Europa utförs för närvarande hjärttransplantationer i England och Frankrike.

Ålands landskapsstyrelse understöder tanken på ett nordiskt centrum för hjärttransplantationer då behandlingsmetoden i dag, i motsats till vad som var fallet i slutet av 1960-talet och början av 1970-talet, kan betraktas som ett realistiskt behandlingsalternativ. Den aktuella patientgruppens litenhet uppväges av att det ofta är frågan om relativt unga personer. Ett nordiskt centrum för hjärttransplantationer kommer sannolikt också att stimulera utvecklingen inom både kirurgi, kardiologi och immunologi andra patientgrupper till fromma.

Mariehamn den 29 september 1982

Folke Woivalin
Lantråd

Birger Ch Sandell
Landskapsläkare

Suomen sydäntautiliitto ry. – Hjärtsjukdomsförbundet i Finland rf.¹:

De huvudsakliga problemen vid hjärttransplantationerna har varit till sin karaktär immunologiska. Å andra sidan har det uppstått brist på lämpliga givare i de centrum som idkar dylik verksamhet.

I framtiden torde det förstnämnda problemet småningom lösas i takt med ökande erfarenhet. Det gemensamma, nordiska centrum för transplantationer som föreslagits skulle underlätta det sistnämnda problemet.

Vi understöder varmt det framförda förslaget. Det bör dock observeras, att i Finland finns det stora brister inom den sedvanliga hjärtkirurgin, såsom inom pass-by-operationerna. Därför förutsätter vi, att hjärttransplantationsverksamhetens utveckling inte sker på bekostnad av den övriga hjärtkirurgin i Finland.

Helsingfors den 29 september 1982

Hjärtsjukdomsförbundet i Finland rf.

L Palmén
Förbundsstyrelsens
ordförande

Mauri Akkanen
Verksamhetsledare

Suomen kunnallisliitto (Finlands kommunförbund)¹:

Ett nordiskt centrum för hjärttransplantationer kan vara en ändamålsenlig lösning för organiseringen av vården för kardiomyopatipatienter i Norden. Initiativet är både medicinskt och ekonomiskt viktigt. Därför måste man också noggrant utreda de nordiska ländernas förutsättningar för upprättandet och upprätthållandet av ett gemensamt centrum för hjärttransplantationer samt aktuella alternativ, innan man vidtar åtgärder att upprätta centret. Likaså borde man utreda om befolkningsunderlaget i Norden räcker till för att garantera en rationell verksamhet för hjärttransplantationscentret.

Som ett alternativ till ett nordiskt centrum för hjärttransplantationer kunde utvecklingen av verksamheten i ett nordiskt land komma i fråga. Då kunde de övriga nordiska länderna enligt överenskommelse köpa de hjärttransplantationstjänster som de behöver. För hjärttransplantationer kunde man också upprätta en likadan organisation som de nordiska länderna har i fråga om njurtransplantationer.

Hjärttransplantationerna är ett sällsynt område inom medicinen, som under den senaste tiden i offentligheten dragit till sig mera uppmärksamhet

¹ Yttrandet översatt från finska.

än vanligt. Utom hjärttransplantationer finns det också andra områden inom medicinen, vilkas utveckling mest ändamålsenligt kunde främjas genom nordiskt samarbete. Därför vore det också önskvärt att man vid sidan om hjärttransplantationer utreder de nordiska ländernas möjligheter till samarbete i större omfattning för att genomföra sällsynta och krävande medicinska behandlingsmetoder.

Helsingfors den 4 oktober 1982

Suomen kunnallisliitto
Paavo Pekkanen
 Verkställande direktör

Leif Engfelt
 Avdelningschef

Finlands stadsförbund¹:

Som medicinsk behandlingsform har transplantationerna under de senaste åren blivit allt viktigare. I medlemsförslaget omnämns bl. a. bukspottskörtel- och njurtransplantationer, som i de flesta fall kan leda till permanent tillfrisknande.

Även inom hjärttransplantationen torde man ha gjort framsteg och hjärttransplantationspatienternas levnadstid har förlängts. Ändå torde man än så länge inte med hjälp av dem ha åstadkommit permanenta tillfriskningsresultat.

Finland är till sitt befolkningsantal ett för litet land för att ensamt kunna upprätthålla ett hjärttransplantationscentrum. Om dess inrättande i allmänhet anses i detta skede vara medicinskt ändamålsenligt, måste man som nästa fas utreda de nordiska ländernas gemensamma möjligheter att upprätthålla ett centrum för hjärttransplantationer. Då måste man utreda bl. a. dess kostnader och antalet och kvaliteten av nödvändig personal. Enligt stadsförbundets centralbyrå är det skäl att påbörja utredningsarbetet på basen av medlemsförslaget.

Helsingfors den 30 september 1982

L. O. Johanson
 Verkställande direktör

Matti Laiho
 Sekreterare för hälsoärenden

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands svenska kommunförbund:

Det har i medlemsförslaget konstaterats att beredskapen för utförande av hjärttransplantationer redan finns i de enskilda nordiska länderna, men att bristen på resurser och delvis lagstiftningen ställer hinder för inledande av verksamheten. Dessa påståenden är enligt vår bedömning alldeles riktiga. Lika uppenbart är det att de nordiska länderna tillsammans kunde erbjuda det befolkningsunderlag, som behöves för att upprätthålla en klinik för hjärttransplantationer. Trots detta siäller sig förbundets byrå tveksamt till inrättande av ett nordiskt centrum för hjärttransplantationer. Orsaken härtill är bl. a. de olikheter i lagstiftningen som trots allt förekommer i de nordiska länderna. Dessutom anser vi att myndigheterna i varje land bär det yttersta ansvaret för medborgarnas liv och hälsa, varför ansvaret härför inte bör kunna överföras på tredje person.

En annan sak är att en gemensam forskning och utbyte av erfarenheter på området varmt kan rekommenderas.

Helsingfors den 8 november 1982

Finlands svenska kommunförbund

K. J. Brunström

Erik Nylund

Norge**Sosialdepartementet:**

Ovennevnte spørsmål har vært drøftet av de nordiske helsedirektører i april 1982.

Sosialdepartementet stiller seg positivt til en utredning med tanke på å klarlegge behov og muligheter for et samarbeid om nordiske hjertetransplantasjoner.

Man antar at muligheter og indikasjoner for slik behandling i tiden som kommer vil utvikle seg raskt. Dermed vil behovet og etterspørsel bli større. Det kan være nyttig allerede nå å få kartlagt nærmere den mest hensiktsmessige måte, både faglig og økonomisk, å styre utviklingen på.

I Norge finnes idag den ekspertise som er nødvendig for å kunne gjennomføre hjertetransplantasjoner.

Oslo, 13. oktober 1982

Leif Arne Heløe

Torbjørn Mork

Den norske lægeforening:

Under henvisning til de gode erfaringer som er vunnet ved samarbeide Scandiatransplant for nyretransplantasjoner, har Petter Savola, Finland, fremmet forslag om at det opprettes et nordiskt senter for hjertetransplantasjoner.

Den siste tid er resultatet ved hjertetransplantasjoner betydelig forbedret, og er kommet på et klart akseptabelt nivå, spesielt for yngre pasienter med cardiomyopati.

Lægeforeningen mener at tiden er inne til å ta opp hjertetransplantasjoner konkret som et behandlingstilbud.

Lægeforeningen er imidlertid i tvil om dette tilbud bør organiseres i Nordisk regi. Kirurgisk og postoperativ teknikk kan gjennomføres i Norge med de eksisterende team.

Utvikling av teknikk og hjertetransplantasjoner synes nå å gå så raskt, at det i fremtiden antakelig vil være aktuelt å utføre slike operasjoner i alle de nordiske land. Det antas derfor å være uheldig å binde denne virksomhet formelt til et bestemt nordisk senter.

På den annen side vil det absolutt være tillrådelig å ha et utstrakt skandinavisk samarbeid, såvel når det gjelder utveksling av erfaringer som evt. utveksling av donorhjerter og/eller pasienter.

Lægeforeningen mener at det bør være et intimt og utstrakt samarbeide med transplantasjonssentere utenfor Norge, så vel i Skandinavia som øvrige land, for å utnytte og dele deres nåværende og fremtidige erfaringer og ekspertise på området.

Praktiske former for skandinavisk samarbeid med tanke på utveksling av donorhjerter evt. resipienter, bør vurderes.

Oslo, 19. oktober 1982

Den norske lægeforenings sentralstyre

H. M. Svabø
Generalsekretær

Johan Greve Brun

Landsforeningen for hjerte- og lungesyke:

Utviklingen internasjonalt når det gjelder hjertetransplantasjoner har vært meget positiv siden den første operasjonen ble utført i 1967. Til eksempel kan nevnes at Stanforduniversitetet i Palo Alto, USA, som er verdens fremste senter for hjertetransplantasjoner i alt har utført 254

transplantasjoner på 232 pasienter siden slutten av 60-årene. Av disse 232 pasienter lever fortsatt 87.

Prognosene idag er imidlertid vesentlig bedre enn da Stanforduniversitetet startet denne type operasjoner. Prognosene er idag 65% overlevelse, hvorav 50% lever mer enn 5 år. Senteret har også i de siste årene foretatt de første hjerte- og lungetransplantasjoner. I alt er 6 slike operasjoner foretatt, hvorav 4 fortsatt lever.

Vi har grunn til å tro at denne positive utviklingen vil fortsette, ikke minst fordi det foregår stadig for å finne fram til effektive medisiner for å redusere avstøtningsproblemene i forbindelse med transplantasjonskirurgien.

I Norge har åpen hjertekirurgi foregått siden 1959 og vi har idag i vårt land stor ekspertise når det gjelder denne krevende kirurgien. Rikshospitalet har allerede et veletablert senter for organ- transplantasjon, nærmere bestemt nyre- og benmargstransplantasjoner. Landets eneste transplantasjonsimmunologiske laboratorium ligger på Rikshospitalet. Det hjertekirurgiske senteret på Rikshospitalet er blant de ledende i Norden.

Behovet for slike operasjoner i Norge antas å ligge på ca. 15 pr. år. På nordisk basis skulle en beregning på tilsvarende grunnlag, bety ca. 75 operasjoner årlig.

I Sverige er det for tiden ikke mulig å utføre slike operasjoner av lovtekniske grunner. Førrige sosialminister Karin Söder har i direktiv dir. 1982:61 bedt om å få utredet om det dødsbegrep som anvendes i Sverige kan beholdes eller om et hjernedødsbegrep bør innføres.

På basis av ovennevnte mener Landsforeningen for Hjerte- og Lungesyke at også norske hjertepasienter bør kunne gis tilbudet om transplantasjon og at et felles nordisk transplantasjons-senter bør ligge i Norge og knyttes til Rikshospitalet.

Oslo, 21. oktober 1982

Landsforeningen for Hjerte- og Lungesyke

Leif Andreassen

Landsforeningen for hjerte- og lungesyke (LHL):

Vårt landsstyres arbeidsutvalg vedtok å anbefale overfor Den norske delegasjonen av Nordisk Råd at det opprettes et hjertetransplantasjons-senter og at dette senteret knyttes til Rikshospitalet i Oslo.

En vesentlig forutsetning for et slikt nytt senter, må imidlertid etter

LHL's mening være at oppbyggingen ikke må skje på bekostning av den øvrige hjertekirurgien og opptrappingen av denne.

Skulle Den norske delegasjonen ønske nærmere informasjonen bl. a. om behovet for slike operasjoner, hvorfor LHL foreslår Rikshospitalet og internasjonale erfaringer med hjertetransplantasjonkirurgien står vi selv-sagt til tjeneste.

Oslo, 4. oktober 1982

Landsforeningen for Hjerte- og Lungesyke

Leif Andreassen

Sverige

Socialstyrelsen:

De förhållandevis goda resultat – även på längre sikt – som redovisats av hjärttransplantation gör att kraven från patienter och anhöriga på att vissa svårt hjärtsjuka skall komma i fråga för denna behandling växer sig allt starkare.

Behovet av hjärttransplantation är mycket svårt att förutsäga. Huvudindikationen har varit cardiomyopati hos unga, men även patienter med andra hjärtsjukdomar kan komma i fråga. Ett antal av 2–3 transplantationer/miljon invånare och år har nämnts som underlag, men dessa siffror får endast ses som grov uppskattning. Om kombinerad transplantation av hjärta och lunga visar sig ge goda långtidsresultat, kan flera komma i fråga än om transplantation av enbart hjärta utföres. Erfarenhetsmässigt har det även visat sig inom medicinen, att då en ny verksamhet startas finns inte sällan en uppdämd efterfrågan man inte varit medveten om.

Bortsett från hinder i lagstiftningen finns det möjligheter att utföra hjärttransplantationer i Sverige i dag. Kirurgisk, immunologisk och cardiologisk kunskap finns. Med hänsyn till kraven på en ökad öppen hjärtkirurgi främst i form av så kallad kranskärlskirurgi förutsätter etablering av hjärttransplantation ett tillskott av resurser.

I september 1981 publicerade socialstyrelsen en expertrapport med titeln: Thoraxkirurgisk verksamhet 1981–1985. Utvecklingen under 1970-talet som grund för framtida planering. (Rapporten bifogas.)

Rapporten har varit föremål för en mycket omfattande remissbehandling under vintern 1981 och våren 1982. Styrelsens slutsatser på grundval av rapporten och remissreaktionen kan väntas föreligga innan årets slut.

Vid det nordiska generaldirektörmötet i Mariehamn april 1982 beslöts att frågan om hjärttransplantationer skulle bli föremål för en nordisk konfe-

rens med Sverige som värdland. Konferensen planeras äga rum våren 1983.

Innan eventuella åtgärder vidtas för att upprätta ett nordiskt centrum för hjärttransplantationer bör slutbehandling av rapporten Thoraxkirurgisk verksamhet 1981–1985 avvaktas liksom resultatet av den planerade nordiska konferensen om hjärttransplantationer.

Stockholm den 22 september 1982

Enligt socialstyrelsens beslut

Elisabeth Allgulander

Riksförsäkringsverket:

Enligt 2 kap. 9 § lagen (1962: 381) om allmän försäkring utgår ersättning för sjukvård utom riket endast i den mån regeringen bestämmer. Enligt de fr. o. m. den 1 januari 1983 gällande bestämmelserna utgår ersättning för sjukvård utom riket från den allmänna försäkringen endast enligt gräns-sjukvårdskungörelsen (1962: 390). Enligt denna utges ersättning till den som blivit i behov av läkarvård under vistelse i svensk kommun vid riksgränsen mot Finland eller Norge och som erhållit läkarvård i det angränsande landet. Enligt 2 § sjukreseförordningen (1975: 964) utgår inte ersättning utom riket utom i samband med vård som ersätts enligt gräns-sjukvårdskungörelsen. Enligt artikel 14 konventionen den 5 mars 1981 mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge om social trygghet gäller att den som är bosatt i ett nordiskt land och äger rätt till vårdförmåner där skall, om han under vistelse i ett annat nordiskt land blir i behov av sjukvård, erhålla vårdförmåner från vistelselandet enligt dess lagstiftning.

Som framgår av det ovan angivna utgår i princip inte ersättning från den svenska försäkringen, om den som är försäkrad enligt svensk lagstiftning beger sig till annat nordiskt land för vård. Inte heller utgår ersättning från försäkringen, om den som är bosatt i annat nordiskt land beger sig hit för att erhålla sådan vård. Upprättas ett nordiskt centrum enligt förslaget bör därför ställning tas till efter vilka principer vård- och resekostnader skall ersättas. En särreglering kan i och för sig utformas så, att inom dess ram

samma ersättning utgår från försäkringen som för vård vid svenskt sjukhus. Det bör emellertid observeras att endast en mindre del av kostnaden därmed täckes.

Stockholm den 24 augusti 1982

Karl Gustaf Scherman

Birgitta Silverberg
Föredragande

Försäkringskassförbundet har i skrivelse den 10 september 1982 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Landstingsförbundet:

De medicinskt tekniska insatserna i hälso- och sjukvården utvecklas alltjämt i snabb takt. Hitintills har den svenska vården kunnat hålla jämna steg med den internationella kunskapsutvecklingen och nya forskningsrön har snabbt kunnat tillämpas i vårdverksamheten. Svenska patienter har därför kunnat erbjudas en vård som måste anses tillhöra den främsta i världen. Mycket tyder på att förhållandena framöver kommer att kännetecknas av att kunskaperna växer snabbare än resurserna. Sjukvården måste därför sträva efter att bli effektivare och bättre inom ramen för sina nuvarande resurser. Ett sätt kan vara att mer systematiskt söka ta till vara den utvecklingspotential som finns inom olika verksamheter och som har sin grund i personalens intresse, engagemang och vilja att ständigt förbättra sina insatser i vården. Ett annat sätt kan vara att planera vårdinsatserna i samråd med patienten och på det sättet bättre utnyttja patientens egna resurser och önskan om oberoende.

Men det räcker inte med detta. Den högspecialiserade vården inom landet måste planeras och samordnas bättre. Förbundsstyrelsen har tagit initiativ härvidlag. Dessa har i första hand gått ut på att få till stånd en ökad samverkan inom och mellan de sex sjukvårdsregionerna. Vissa medicinska specialiteter skulle sannolikt med fördel kunna bedrivas vid endast ett eller ett par sjukhus i landet.

Förbundsstyrelsen är också medveten om att för vissa åtgärder har Sverige ett alltför litet befolkningsunderlag. Norden, med en sammanlagd befolkning på 25 miljoner människor, skulle däremot för vissa typer av

insatser vara ett lämpligt område. Till denna kategori av insatser hör hjärtransplantationer. De nordiska länderna bör ha ett gemensamt intresse av att utveckla och förbättra behandlingsmetoder vid lågfrekventa sjukdomar/tillstånd, vilket förutsätter en ökad samverkan mellan de nordiska länderna.

Förbundsstyrelsen ställer sig mot bakgrund av vad ovan anförts positiv till ett ökat nordiskt samarbete inom den högspecialiserade vården. Ett sådant arbete skulle kunna tänkas inledas med ett utredningsarbete i syfte att beskriva förutsättningarna för ett nordiskt samarbete kring hjärtransplantationer. Inom de olika nordiska länderna bör vidare som en grund för det fortsatta utredningsarbetet bl. a. de legala förutsättningarna ytterligare klarläggas.

Stockholm den 7 oktober 1982

Landstingsförbundet

Börje Hörnlund

Rune Carlsson

Svenska läkaresällskapet:

De vunna erfarenheterna visar att hjärtransplantation i dag framstår som en realistisk behandlingsform i utvalda fall. Resultaten från Stanford Universitet i Kalifornien, som samlat den största erfarenheten inom området, visar en 1-års överlevnad på cirka 70% och en 5-års överlevnad på cirka 50% hos en patientgrupp med förväntad överlevnad på mindre än ett halvt år. Kunskapen om dessa resultat gör att kraven från patienter och anhöriga på att svårt hjärtsjuka skall komma i fråga för denna behandling växer sig allt starkare. Behovet av hjärtransplantation är mycket svårt att prediktera. Huvudindikationen har varit cardiomyopati, det vill säga förtvining av hjärtmuskeln, samt avancerad arteriosclerotisk hjärtsjukdom utan tecken till annan organskada hos unga, men även patienter med andra hjärtsjukdomar kan komma ifråga. Ett antal av cirka 2 transplantationer per miljon invånare och år har nämnts som behov men denna siffra får endast ses som grov uppskattning. Om kombinerad transplantation av hjärta och lunga visar sig ge goda långtidsresultat kan flera komma ifråga än om transplantation av enbart hjärta utförs. Inte minst inom barncardiologin har frågan om samtidig transplantation av hjärta och lunga stor vikt eftersom en mycket allvarlig störning av blodcirkulationen i lungorna inte

sällan är kombinerad med grav hjärtsjukdom hos hjärtsjuka barn. Erfarenhetsmässigt har det även visat sig inom medicinen att då en ny verksamhet startas finns inte sällan ett uppdämt behov man inte varit medveten om.

Bortsett från hinder i lagstiftningen för att taga hjärta för transplantation i landet finns det möjligheter att utföra hjärttransplantationer i Sverige idag. Kirurgisk, immunologisk och cardiologisk kunskap finns. All erfarenhet talar för att avancerad kirurgisk och medicinsk verksamhet av liknande slag når betydligt bättre resultat om den bedrivs i förhållandevis stor skala än om den sysslar endast med ett fåtal fall per år. Vad gäller hjärttransplantationsverksamheten talar resultaten från Standforskliniken, där de flesta hjärttransplantationer i världen utförts under 1970-talet, för att ett sådant koncentrationsförfarande är det rätta. Ett i Sverige beräknat antal om 15–20 transplantationer per år är dock tillräckligt för att starta verksamheten inom landet på ett centrum om inte ovan anförda hinder förelåg.

Transport av donorhjärtan kräver särskild analys även om några större problem inte borde föreligga inom det geografiskt begränsade område som de nordiska länderna utgör.

Hjärttransplantationsverksamhet torde inte kunna startas på något centrum i Sverige utan resursförstärkning eftersom behovet av kranskärlskirurgin för närvarande snabbt ökar med växande köer som följd trots ökande antal ingrepp vid samtliga fyra centra i Sverige, som bedriver öppen hjärtkirurgi. Med tanke på den ovan skisserade ringa omfattningen av en eventuell hjärttransplantationsverksamhet torde dock en sådan inte behöva lägga hinder i vägen för en snabb resursökning för kranskärlskirurgin.

Sammanfattningsvis anser Svenska läkaresällskapet att det finns behov av att starta transplantation av hjärta i Norden. I Sverige torde underlag och förutsättningar för verksamheten finnas.

En internordisk utredning representerande såväl thoraxkirurgisk som cardiologisk och immunologisk expertis bör snarast tillsättas för att utreda frågan. Bland annat bör frågan om tagande och transport av donorhjärtan analyseras.

Samtidigt vill Svenska läkaresällskapet anföra etiska betänkligheter mot att svenskar kommer ifråga för hjärttransplantation i grannländerna så länge det inte är möjligt att ta donorhjärtan i Sverige.

Stockholm den 28 september 1982

För Svenska läkaresällskapet:

Lars Thorén
Ordförande

Olof Edhag
Bitr. Sekreterare

Sveriges läkarförbund:

Ett svenskt deltagande i ett eventuellt nordiskt hjärttransplantationscentrum synes för närvarande av juridiska skäl inte möjligt. Nedanstående synpunkter framföres för det fall lagen ändras så att ett svenskt deltagande i hjärttransplantationsverksamhet blir möjligt.

Sveriges läkarförbund anser att det, i vart fall under ett uppbyggnads-skede, är väl motiverat med ett gemensamt nordiskt centrum för hjärttransplantationer.

De allmänt accepterade indikationsområdena – kardiomyopati dvs. förtvinning av hjärtmuskeln, samt avancerad arteriosklerotisk hjärtsjukdom utan tecken till annan organskada – begränsar antalet fall lämpade för hjärttransplantation till endast ett fåtal per år i ett land av Sveriges storlek. Befolkningsmängden i övriga nordiska länder gör att antalet patienter lämpade för hjärttransplantation inte torde överstiga de svenska i något av länderna.

Erfarenheten talar för att avancerad kirurgisk och medicinsk verksamhet av liknande slag når betydligt bättre resultat om den bedrivs i förhållandevis stor skala än om den sysslar endast med ett fåtal fall per år.

Indikationerna för hjärttransplantation är emellertid på väg att vidgas, vilket på längre sikt kan komma att innebära att varje land bör ta ansvaret för sin egen hjärttransplantationsverksamhet. Den ringa tillgången på lämpliga givare kommer då att bli begränsade för verksamheten. Behovet av ett nordiskt samarbete så att alla tillgängliga givarhjärtan kan tas tillvara kommer även vid en sådan utveckling att kvarstå.

Läkarförbundet vill vidare understryka vikten av att ett centrum för hjärttransplantationsverksamhet förutom thoraxkirurgisk expertis även får tillgång till högt utvecklad immunologisk och kardiologisk specialistkunskap.

Vad slutligen gäller lokaliseringen av ett nordiskt centrum för hjärttransplantationsverksamhet anser Sveriges läkarförbund att en internordisk utredning representerande såväl thoraxkirurgisk som immunologisk och kardiologisk expertis bör tillsättas för att utreda frågan.

Stockholm den 30 september 1982

Sveriges läkarförbund
Utredningsavdelningen

Ulf Schöldström

Robert Wahren

Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka (RHL):

RHL har i sitt yttrande över den svenska expertrapporten "Thoraxkirurgisk verksamhet 1981–1985" anfört att de personer, ca 25 per år, som kan bli aktuella i Sverige för en hjärttransplantation, måste ges möjlighet att få denna operation utförd utomlands.

RHL anförde vidare i detta yttrande att man bättre borde utnyttja de thoraxkirurgiska enheterna i Norden genom ett effektivare samarbete.

På grund av lagstiftningshinder är det idag inte möjligt att utföra hjärttransplantationer i Sverige. Enligt direktiv från socialminister Karin Söder (Dir. 1982: 61) skall en förutsättningslös utredning ske om nuvarande dödsbegepp bör bibehållas eller om ett hjärndödsbegrepp bör införas. RHL ställer sig dock positivt till upprättande av ett nordiskt centrum för thoraxkirurgisk verksamhet för att på så sätt *dels* få tillräckliga resurser såväl ekonomiska, tekniska som personella och *dels* få ett tillräckligt stort befolkningsunderlag för ytterst kvalificerad thoraxkirurgi.

Stockholm den 30 september 1982

Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka

Tord Axelsson

Bo Månsson

Medlemsförslag

om en undersökning av de genom trafikolyckor hjärnskadades situation i Norden

(Väckt av *Børge Halvgaard, Astrid Murberg Martinsen, Petter Savola, Ambjørng Sælthun, Sten Söderström och Petter Thomassen*)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Råd, Trafikutvalget:

I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att företa en utredning av de genom olyckor i trafiken hjärnskadades livssituation, omfattande arbetslivet, den sociala situationen, inkomstnivån, rehabiliteringsmöjligheterna och familjelivet samt på grundval av denna utredning föreslå åtgärder på nordiskt och nationellt plan i syfte att förbättra de genom trafikolyckor hjärnskadades ställning.

Trafikutskottet anser att en sådan undersökning skulle kunna erbjuda värdefulla kunskaper om skadeförebyggande åtgärder och det fortsatta upplysningsarbetet för säkerhet i trafiken.

Med hänsyn till det ovan anförda tillstyrker trafikutskottet medlemsförslag A 632/s om en undersökning av de genom trafikolyckor hjärnskadades situation i Norden.

Stockholm den 20 januari 1983

På trafikutskottets vägnar

Petter Savola

Trafikutskottets förman

Nordiska trafiksäkerhetsrådet (NTR):

NTR har inhämtat synpunkter på förslaget från *Nordiska kommittén för trafiksäkerhetsforskning (NKT)*, som är ett permanent samarbetsorgan till NTR i frågor om forskning på trafiksäkerhetens område.

NKT har anfört att de genom trafikolyckor hjärnskadades situation är ett mycket viktigt problemområde men med tyngdpunkten på det socialpolitiska planet, inte i första hand på trafiksäkerhetsplanet. NKT har därför inte ansett sig kompetent att närmare ta ställning till medlemsförslaget.

NTR ansluter sig i huvudsak till NKT:s synpunkter. NTR motsätter sig således inte den föreslagna undersökningen, men vill ifrågasätta om inte en kartläggning av de hjärnskadades situation borde avse traumatiska hjärnskador utan hänsyn till i vilket sammanhang skadan uppstår.

NTR vill också erinra om de skadeförebyggande åtgärder som har vidtagits efter initiativ från NTR och som NTR fortlöpande arbetar vidare med. Bilbälten och hjälmar är två av de oftast nämnda. NTR bedriver dessutom ett särskilt forskningsprojekt om verkan av att använda bilbälten i bilens baksäte. Utbildningen av fordonsförare och fordonens synbarhet är exempel på andra områden som NTR ägnar stor uppmärksamhet. Under det nordiska trafiksäkerhetsåret 1983 kommer det att anordnas ett nordiskt seminarium under rubriken "Bilens säkerhet".

Stockholm den 15 oktober 1982

S-E Sigfridsson
Ordförande i NTR

Nordisk förening för rehabilitering (NFR):

NFR har vid överläggningar vid styrelsemöte i september i Åbo samt genom remiss till sina medlemsorganisationer inhämtat synpunkter på medlemsförslaget. Vissa svar har varit skriftliga och dessa bilägges härmed.

Förslagsställarna har avgränsat gruppen, som skulle bli föremål för en socialmedicinsk utredning, till personer skadade i trafiken med hjärnskada som följd. Denna grupp bör enligt förslagsställarna få sin livssituation kartlagd (rehabiliteringsmöjligheter, arbets-, inkomst- och familjeförhållanden etc).

Även om förslagsställarna torde kunna förutse att en fördjupad kunskap om dessa hjärnskador och deras följder kan ge starka argument för en strängare trafikdisciplin och andra skadeförebyggande åtgärder, synes dock den föreslagna utredningen syfta mera till att göra en analys av skadeeffekten än till en analys av möjligheterna av ytterligare förebyggande åtgärder. Det synes därför vara värdefullt att i analyser av detta slag, att som ett viktigt led även medtoges en beskrivning av olycksförloppet och dess orsaker.

Om således syftet primärt är att få en översikt över livssituation och rehabiliteringsmöjligheter kan tveksamhet råda om den föreslagna be-

gränsningen till nämnda grupp kan tillrådas. Skadornas komplexitet liksom vårdapparatusens allmänna inriktning talar för ett bredare underlag.

Om emellertid utredningens syfte till stor del skulle vara att finna uppslag till skadeförebyggande åtgärder, synes den av förslagsställarna förordade avgränsningen av gruppen vara lämplig. Men även här kan en utvidgning av underlaget vara befogat genom att inbegripa även hjärnskador på grund av andra yttre orsaker. En närmare precisering av skadorna till centrala nervsystemet torde även vara att föredraga.

NFR vill i princip tillstyrka att Nordiska rådet överväger en utredning enligt förslagsställarnas riktlinjer. I detta övervägande bör ingå en precisering av utredningens syfte. Enligt vad ovan anförts blir det undersökta klienteletts avgränsning beroende av hur detta syfte närmare formuleras.

Stockholm den 14 oktober 1982

Karl Montan
Ordförande

BIHANG I

Skrivelse till Nordisk förening för rehabilitering från De handikappades riksförbund i Sverige

-----

Förslagsställarna anför att i det samordnade trafiksäkerhetsarbete som bedrivs i de nordiska länderna är det behövt med kunskaper om i vilken livssituation de människor befinner sig, vilka har erhållit hjärnskador av olika grad på grund av trafikolyckor. En samordnad social undersökning beträffande de trafikskadades arbetsförmåga, anpassning till arbetslivet, inkomstnivå och familjeförhållande kan utgöra en nyttig basfaktor i upplysningsarbetet. Eftersom problemkomplexet är vidsträckt, föreslås att undersökningen begränsas till en speciell grupp: de trafikskadade.

DHR anser att en undersökning om trafikskadades situation i sig är alltför begränsad. Nyttan av en utveckling av det slag som här anges, måste vara att säkerställa resurser för vård och rehabilitering. Man kan då inte begränsa undersökningen till en skadegrupp. Än mindre är det lämpligt att inskränka kartläggningen till en viss typ av trafikskada. Av erfarenhet vet vi att storleken av vård och rehabiliteringsbehovet i de individuella fallen beror på den totala skadans omfattning. Oftast begränsas inte skadorna till enbart hjärnskador. Å andra sidan visar det sig att fall som bedöms som enbart frakturer efter en tid visat sig ha hjärnskador som medför nedsatt hörsel eller syn, minnes- och beteendestörning.

De handikappades riksförbund förordar därför att en eventuell samordnad undersökning av den karaktär som anges i förslaget skall omfatta alla

skador som kräver rehabiliteringsinsatser, såväl genom olyckor som sjukdomar.

Stockholm den 14 september 1982

De handikappades riksförbund

K G Brattström

1:e vice förbundsordförande

Nils Wallin

Kanslichef

BIHANG 2

Skrivelse till Nordisk förening för rehabilitering från Lunds sjukvårdsdistrikt

Utredningen syftar uppenbarligen bl. a. till att få folk att använda bilbälte och skyddshjälm. För detta upplysningsarbete behövs kunskaper om hjärnskadorna och deras rehabilitering. I Sverige finns en trafikmedicinsk professur i Uppsala, som skulle vara den lämpliga att hålla i en sådan undersökning i Sverige. Man kan tänka sig att göra den inom en sjukvårdsregion, dels vid ett länssjukhus med rehabiliteringsklinik och vid ett regionsjukhus. Undersökningen bör begränsas till patienter som kommit in under ett visst år. Vill man använda södra regionen vore t. ex. Kristianstad och Lund lämpliga lasarett.

Lund den 21 september 1982

Åke Stenram

Överläkare på rehabiliteringskliniken

Nordiska socialstatistikkommittén:

De svåraste olycksfallsskadorna brukar vara förorsakade av trafikolyckor. Under de senaste åren har olika åtgärder vidtagits (t. ex. användningen av bilbälten och skyddshjälm blivit vanligare) som kommer att minska de svåraste skadornas antal. En viss minskning har i själva verket redan ägt rum. Antalet personer med hjärnskador är dock fortfarande stort. Detta gäller särskilt ungdomar.

En utredning av de genom olyckor i trafiken hjärnskadade och deras möjligheter att klara sig i sin sociala miljö, i arbetslivet och i sin livsmiljö skulle kunna bidra till ökade kunskaper om vilka åtgärder som borde vidtas, särskilt inom det rehabiliterande arbetet. Kunskaper av det här

slaget skulle sannolikt också kunna vara värdefulla i arbetet på att förebygga trafikolyckor.

En utredning av det här slaget borde också få till uppgift att kartlägga även andra trafikskadade som åsamkats höggradig invaliditet.

Socialstatistikkommittén anser det angeläget att den föreslagna utredningen genomförs. Kommittén anser emellertid att en sådan undersökning ligger vid sidan av kommitténs normala arbetsområde.

Helsingfors den 1 november 1982

Annikki Suviranta

Ordförande

Nordiska nämnden för handikappfrågor:

Förslaget tar upp ett synnerligen vidsträckt problemkomplex. Ett ställningstagande till förslaget är därför komplicerat och förutsätter enligt nämndens mening att man för det första håller isär två saker som delvis blandas samman i förslaget, å ena sidan trafiksäkerhetsarbetet och å andra sidan de traumatiskt hjärnskadades livssituation. En utredning rörande traumatiskt hjärnskadades livssituation främjar inte utan vidare trafiksäkerhetsarbetet, men kan självfallet ge underlag för förbättring av enskilda människors livssituation. Frågan är då om en sådan djupgående och resurskrävande undersökning på nordisk bas är ändamålsenlig och angelägen. Nämnden anser inte det, åtminstone inte som en första insats.

En möjlig framgångsväg kunde vara att man på nordisk bas i första hand inriktar sig på att inventera de undersökningar inom området som redan gjorts. Nämnden vill här bl. a. peka på en i Norge nyligen genomförd stor undersökning om trafikskador och dess följder (Malt, Blikra och Høivik; Psykiatrisk Institutt vid Oslo universitet och Sentralsykehuset i Akershus). I undersökningen, som ännu ej har publicerats, redovisas bl. a. en omfattande litteraturoversikt som tar upp ett flertal undersökningar som genomförts inom området i bl. a. de nordiska länderna.

Nämnden vill sålunda peka på möjligheten att inventera de undersökningar inom området som redan gjorts i de nordiska länderna. Detta kunde ske som en aktivitet inom ramen för det nordiska trafiksäkerhetsåret 1983. På basis av en sådan inventering kunde man senare bedöma behovet av fortsatta insatser på nationell respektive nordisk nivå.

Bromma den 22 oktober 1982

Nordiska nämnden för handikappfrågor

Enligt uppdrag

Finn Petren

Kanslichef

Nordiska handikappförbundet (NHF):

Enligt Nordiska handikappförbundets mening har man i medlemsförslaget upptagit två olika saker

- trafiksäkerhetsarbetet
- de hjärnskadades livssituation

En utredning rörande hjärnskadades livssituation kan inte anses bara vara avsedd betjäna trafiksäkerhetsarbetet, utan måste inriktas på att säkerställa resurser för vård och rehabilitering för alla hjärnskadade.

Personer med hjärnskador är en grupp med speciella svårigheter. Hjärnskador ger ofta både medicinska, psykologiska och sociala problem och det ställs därför stora krav på vård och rehabiliteringsinsatser.

En begränsning av undersökningen till en viss skadegrupp är därför mindre lämpligt. Vad som talar för begränsningen är att det kan vara lättare att få material om man endast medtar de genom i trafiken hjärnskadade. Det har emellertid visat sig att trafikskador som endast vid olyckstillfället medfört frakturskador efter ganska lång tid uppvisar hjärnskador, som medför syn- och hörselnedsättningar, minnesförluster och beteendestörningar. Dessa fall kan vara svåra att få kontakt med.

NHF är tveksam inför en samnordisk undersökning av det slag medlemsförslaget innebär. Om undersökningen kommer till stånd bör man som ett första steg kartlägga resultatet av befintliga undersökningar och utnyttja dem i det fortsatta arbetet. NHF vill även betona betydelsen av att resultaten av en eventuell undersökning leder till åtgärder av positiv art och inte enbart blir en rapport till Nordiska rådet.

Stockholm den 2 november 1982

Nordiska handikappförbundet

Boo Fogelberg

Sykepleiernes Samarbeid i Norden:

SSN stiller seg positivt till medlemsforslagene¹, men mener at en utredning av forefindende økonomiske- og andre ressurser i forbindelse med eventuell gjennomføring av prosjektene er absolutt påkrevet.

¹ A 631/s om opprättande av ett nordiskt centrum för hjärttransplantationer och A 632/s om en undersökning av de genom trafikolyckor hjärnskadades situation i Norden.

SSNs styre ønsker imidlertid å påpeke man ser med betenkelighet på det stigende antall anbefalinger fra Nordisk Råd om igangsetting av samnordiske aktiviteter, som spesifikt retter seg mot høyt spesialiserte områder innen legevitenenskapen med derav følgende økonomiske disposisjoner fra Nordisk Råd. Konsekvensen av dette blir at det ensidig settes inn ressurser på legeområdet og fortrinnsvis på et behandlings- og forskningmessig område.

Da samtlige nordiske land har betydelige økonomiske ressursproblemer bør Nordisk Råd sikte på en bredere ressursfordeling, slik at også forskning innen pleie- og omsorgsarbeidet kan tilgodeses på en slik måte at den brede nordiske befolknings generelle sykdomsforhold kan motvirkes gjennom forebyggingsaktiviteter og adekvat behandling på dette området.

Oslo, 23. september 1982

Sykepleiernes Samarbeid i Norden

Toini Nousiainen

Formann

Handikapporganisationernas nordiska råd har i skrivelse den 12 oktober 1982 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Danmark

Indenrigsministeriet hänvisar i skrivelse den 12 november 1982 till yttrande av den 1 september 1982 från sundhedsstyrelsen (se nedan).

Justitsministeriet:

Justitsministeriet har i den forbindelse indhentet vedlagte udtalelser fra *Rådet for Trafiksikkerhedsforskning, Dansk Selskab for Trafikmedicin og Ulykkesforebyggelse*, samt fra professor dr. med. Jørgen B. Dalgaard, *Retsmedicinsk Institut i Århus*, til hvilke der henvises (*se nedan*).

I den anledning skal man meddele, at justitsministeriet ikke har indvendinger mod forslaget. Justitsministeriet finder det dog tvivlsomt, om det i givet fald vil være hensigtsmæssigt at foretage undersøgelsen inden for rammerne af Nordisk Trafiksikkerhedsråd.

København, den 4. november 1982

Erik Ninn-Hansen

B. O. Jespersen

Socialministeriets internationale kontor:

I denne anledning skal man efter brevveksling med socialstyrelsen oplyse, at socialministeriet er af den opfattelse, at det foreslåede projekt ikke kan anbefales i den foreliggende form. Det forekommer efter socialministeriets mening ikke hensigtsmæssigt som led i det forebyggende arbejde vedrørende trafikulykker at sætte fokus på en enkelt gruppes samfundsmæssige tilpasningsproblemer. Omvendt forekommer det for gruppen "hjerneskadede" ikke hensigtsmæssigt at tage deres problemer op ud fra trafikulykker som særlig årsagsfaktor.

Socialministeriet mener derimod, at et fællesnordisk udredningsarbejde om trafikskadedes sociale situation vil være relevant, men da som et generelt projekt, ikke specielt for de hjerneskadede ofre for trafikulykker.

For så vidt angår hjælp efter bistandsloven bemærkes, at der ikke i bistandsloven eller de dertil knyttede bekendtgørelser, cirkulærer m. v. er specielle regler, der gælder den heromhandlede persongruppe.

De gennem trafikulykker hjerneskadede og deres pårørende vil – afhængig af deres behov – kunne få del i de hjælpeforanstaltninger, som bistandsloven giver mulighed for.

Til belysning af bistandslovens muligheder vedlægges et notat af 24. september 1982 (se *Bihang*).

Man skal i øvrigt gøre opmærksom på, at socialstyrelsen i 1977/78 af finanslovskonto § 15.A.4.10.53.02, formål vedrørende forsorg for børn og unge, stillede 50000 kr. til rådighed for logopæd Vibeke Thomsen til en langtidsundersøgelse med sigte mod tidlig behandlingsindsats og optræning af kranietraumepatienter med beskadigelse af hjernen. Undersøgelsen løber indtil 1984 og omfatter undersøgelse af 60 patienter.

Den samme forsker har af det daværende åndssvageforsorgens forskningsudvalg fået tilskud til en tilsvarende undersøgelse af voksne hjerneskadede.

København, den 28. september 1982

E. m. v.

Lise Lynæs

Notat om hjælpemuligheder efter bistandsloven for de ved trafikulykker hjerneskadede personer

Udarbejdet af socialstyrelsen i Danmark den 24. september 1982)

De ved trafikulykker hjerneskadede personer og deres pårørende har – alt efter deres behov – samme muligheder for at få del i hjælpeforanstaltningerne efter bistandsloven som andre personer med tilsvarende behov.

I det følgende nævnes de bestemmelser, der kan blive relevante som hjemmel for hjælpeforanstaltninger for denne persongruppe, hvadenten de er børn eller voksne, og deres pårørende.

Rådgivning m. v.

Efter § 28 kan det sociale udvalg tilbyde vejledning og rådgivning med henblik på at hjælpe de pågældende over øjeblikkelige vanskeligheder og på længere sigt sætte dem i stand til at løse problemerne ved egen hjælp.

Til støtte herfor stiller amtskommunernes socialcentre i fornødent omfang sagkyndige til rådighed og påtager sig i specielle tilfælde for psykisk udviklingshæmmede, blinde, døve, tunghøre og vanføre bistår i vejledningsarbejdet, jfr § 29.

Særlige regler for børn og unge:

Er der tale om børn, som er hjerneskadede gennem trafikulykker, kan det sociale udvalg efter § 33, stk. 1:

1. meddele henstilling eller pålæg med hensyn til barnets pleje eller behandling, opdragelse, uddannelse eller arbejde,
2. beskikke en personlig rådgiver for barnet eller
3. sørge for, at barnet anbringes uden for hjemmet.

Det vil især være de under § 33, stk. 1, nr 1 og 3, nævnte foranstaltninger, der vil være behov for.

Det sociale udvalg kan således efter § 33, stk. 1, nr 1 give henstilling om ophold i en døgninstitution for børn og unge, jfr § 69, eller eventuelt i en særlig daginstitution for børn og unge med vidtgående fysiske eller psykiske handicap, jfr § 95, hvis barnet har et særlig behov for støtte, behandling m. v., der ikke kan dækkes gennem ophold på én af de i § 69 nævnte daginstitutioner. Endvidere kan det sociale udvalg give henstilling om en støttepædagog, som kan yde speciel bistand til barnet i hjemmet. Efter § 46, stk. 2, kan det sociale udvalg yde hjælp til afholdelse af udgifter, der står i direkte sammenhæng med henstillinger/pålæg, hvis forsørgeren ikke har midler hertil.

Efter § 48 kan personer, der i hjemmet forsørger et barn under 18 år med et fysisk eller psykisk handicap, få dækket de nødvendige merudgifter ved forsørgelsen, der er en følge af handicappet.

Endvidere kan der udsendes hjemmehjælpere til lejlighedsvis aflastning af personer der i hjemmet passer et barn med en fysisk eller psykisk lidelse, jfr § 52.

Amtsrådet skal sørge for, at der er mulighed for undersøgelse og behandling af børn og unge med adfærdsvanskeligheder i rådgivningscentre, jfr. § 87.

Hvis der er behov for mere indgående hjælpeforanstaltninger, kan det sociale udvalg efter § 33, stk. 1, nr 3, sørge for, at barnet anbringes uden for hjemmet, enten i familiepleje, jfr. § 66, eller i en døgninstitution for børn og unge, jfr. § 96. Det fremgår af sidstnævnte bestemmelse, at amts-

rådet skal sørge for det nødvendige antal pladser på institutioner, herunder pensioner til børn og unge, efter anbringelse uden for hjemmet, eller på grund af vidtgående fysiske eller psykiske handicap har særligt behov for pleje og behandling m. v.

Er forældrene ikke enige i, at barnet har behov for hjælpeforanstaltninger, som det sociale udvalg finder absolut påkrævet af hensyn til barnets velfærd, kan det sociale udvalg, inden barnet er fyldt 18 år, uden forældrenes samtykke træffe beslutning om, at barnet skal anbringes uden for hjemmet, jfr. § 123.

Kontanthjælp:

Forbigående hjælp:

Hvis en person på grund af sygdom er afskåret fra at skaffe det fornødne til eget eller familiens underhold, og udgifterne hertil ikke kan dækkes gennem dagpenge eller pensionsydelse, kan der efter § 37 ydes forbigående kontanthjælp.

Er der mulighed for uddannelse, erhvervsmæssig optræning eller omskoling, kan der efter § 42 ydes hjælp hertil, hvis det er påkrævet af hensyn til en persons mulighed for fremtidig at klare sig selv og sørge for sin familie, og der ikke kan ydes tilskud hertil af Statens Uddannelsesstøtte eller efter andre regler uden for den sociale lovgivning.

Varig hjælp:

Har en person vedvarende behov for hjælp til sit eget eller familiens underhold, som ikke kan dækkes af ydelser efter den sociale pensionslovgivning, kan der ydes varig kontanthjælp, således at den pågældende får rådighed over et beløb svarende til folkepensionen til en pensionist uden andre indtægter med tillæg for hvert barn svarende til særligt børnetilskud.

Hjælp i særlige tilfælde:

Har en person udgifter til sygebehandling, medicin, tandbehandling el. lign., der ikke dækkes efter lovgivningen om offentlig sygesikring eller social ulykkesforsikring, kan der ydes hjælp hertil, hvis den pågældende ikke selv har midler til at afholde udgiften, jfr. § 46. stk. 1.

Har en person med vidtgående fysiske eller psykiske handicap ophold i eget hjem, har han ret til at få dækket de nødvendige merudgifter ved forsørgelsen, der er en følge af handicappet, jfr. § 48. stk. 2.

Praktisk bistand i hjemmet:

Efter § 52 kan hjemmehjælpere udsendes til lejlighedsvis aflastning af personer, der i hjemmet passer en voksen med en fysisk eller psykisk lidelse.

Der kan efter § 53 ydes varig hjemmehjælp som bistand til husligt arbejde og personlige fornødenheder, som en person på grund af en vedvarende lidelse eller svækkelse ikke kan udføre på egen hånd.

Hjælpebidler m. v.:

Til personer med invaliditet eller varig sygdoms- eller aldersbetinget svagelighed kan der ydes støtte til hjælpebidler, herunder merudgifter til særlige beklædningsgenstande, som er nødvendige for, at den pågældende kan udøve et erhverv, eller som i væsentlig grad kan afhjælpe pågældendes lidelse, eller lette den daglige tilværelse i hjemmet.

Til denne persongruppe kan også ydes nødvendig hjælp til indretning af boligen for at gøre denne bedre egnet som opholdssted for pågældende, jfr. § 59.

Døgnpleje:

Efter § 68 er der hjemmel til, at personer med vidtgående fysiske eller psykiske handicap kan anbringes i pleje i private hjem. Det sociale udvalg fastsætter en økonomisk ydelse for plejeforholdet og træffer beslutning om, hvilket beløb, de pågældende skal have til rådighed til personlige fornødenheder.

Daghjem og dagcentre:

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at personer, hvis tilstand kræver vedvarende tilsyn og pleje, som ikke kan ydes i deres hjem i dagtimerne, får mulighed for optagelse i daghjem. Endvidere skal kommunalbestyrelsen sørge for, at der i kommunen indrettes dagcentre til det omsorgsarbejde, der bedst kan foregå på en institution.

Plejhjem og beskyttede boliger:

Kommunalbestyrelsen skal endvidere sørge for, at personer, hvis helbredstilstand bevirker, at de ikke kan klare sig i eget hjem med bistand efter reglerne om praktisk bistand i hjemmet og hjælpemidler m. v., får mulighed for optagelse i plejhjem eller beskyttede boliger, jfr. § 79.

Revalideringsinstitutioner:

Efter § 91 skal amtsrådet sørge for, at invaliderede og andre erhvervs-hæmmede får mulighed for optagelse på institutioner til erhvervs-mæssig optræning og uddannelse, arbejdsprøvning og omskoling. Amtsrådet skal endvidere sørge for, at personer, der af fysiske eller psykiske årsager m. v. ikke er i stand til at fastholde eller opnå normal beskæftigelse i det almindelige erhvervsliv, har mulighed for beskæftigelse på beskyttede virksomheder o. lign. eller ved andre foranstaltninger.

Institutioner for personer med vidtgående fysiske eller psykiske handicap og særlige plejhjem:

Amtsrådet skal sørge for, at der er det nødvendige antal pladser på institutioner for voksne, der på grund af vidtgående fysiske eller psykiske handicap har et særligt behov for plejehandling m. v., som ikke kan dækkes gennem optagelse på sygehus eller ophold på de øvrige i bilstandslovens kapitel 16 og 17 nævnte institutioner.

Endvidere skal amtsrådet sørge for, at der findes særlige plejhjem for yngre og for personer med lidelser, der enten forudsætter en bestemt indretning af plejhjemmet eller gør periodevis indlæggelse til rekreation eller behandling påkrævet.

Der findes følgende særlige plejhjem:

Særlige plejhjem for yngre (fysisk handicappede).

Særlige plejhjem for personer med lidelser, der forudsætter en bestemt indretning af plejhjemmet.

Særlige plejhjem for personer med lidelser, der gør periodevis indlæggelse til rekreation eller behandling påkrævet.

Sundhedsstyrelsen:

— — — kan oplyse, at der ikke foreligger nogen samlet beskrivelse af livsforholdene for patienter/personer med hjerneskade efter trafikulykker. Kronisk hjerneskadede efter trafikulykker må påregnes at udgøre en stærkt differentieret gruppe omfattende personer med fra lette til alvorlige hjerneskader. De førstnævnte kan være revaliderede i en sådan grad, at de kan passe et arbejde og leve et stort set normalt liv, medens de sidstnævnte vil være stærkt invaliderede med et intensivt og konstant plejebehov. Mellem disse yderpunkter findes et utal af varianter, hvoraf nogle vil være hjemmeboende, andre på behandlings- eller plejehospital. Der findes ikke nogen løbende registrering af specielt hjerneskadede, endside en registrering ud fra det kriterium, at skaden er en trafikulykkesfølge.

Hvis man derfor vil imødekomme medlemsforslaget fra Nordisk Råd om en undersøgelse, må man anmode en eller flere relevante forskningsinstitutioner om at foretage en sådan. Sundhedsstyrelsen kan i denne forbindelse f. eks. pege på DIKE eller et af de socialmedicinske institutter under de lægevidenskabelige fakulteter. Sundhedsstyrelsen skal endvidere bemærke, at det er muligt, hvis man antager at alle, der er hjerneskadede ved en trafikulykke, primært indlægges på sygehus at foretage et udtræk fra landspatientregistret af en stikprøve af sådanne personer og foretage en opfølgende undersøgelse af deres fysiske, psykiske og sociale situation.

Opgørelsen af omkostninger ved trafikulykker spiller en væsentlig rolle ved prioriteringen af den forebyggende indsats — ikke mindst gælder det de omkostninger, der består i dødsfald eller varig invaliditet, herunder på grund af svær kronisk hjerneskade, som må betragtes som særlig alvorlig. Det er derfor sundhedsstyrelsens opfattelse, at en undersøgelse som den foreslåede ville være nyttig.

København, den 1. september 1982

Lis Ehmer Olesen

Rådet for Trafiksikkerhedsforskning:

— — — er enig med forslagsstillerne om ønskværdigheden af den foreslåede undersøgelse, som et grundlag for en forbedret bedømmelse af færdselsulykkernes samfundsøkonomiske konsekvenser.

De praktiske muligheder for at udføre en sådan undersøgelse i Danmark skønnes at være rimeligt gode, hvadenten den foretages bagudrettet, dvs. baseres på allerede indtrufne færdselsulykker, eller fremadrettet f. eks. med udgangspunkt i en stikprøve af alle færdselsulykker i en nærmere

fastlagt fremtidig periode. Opgaven må forventes at blive ganske omfattende, hvis den skal resultere i en brugbar beskrivelse af problemet.

København, den 27. juli 1982

Jørgen Christensen
Civilingeniør, sekretariatsleder

Dansk Selskab for Trafikmedicin og Ulykkesforebyggelse:

Efter Selskabets vurdering er det et vigtigt emneområde, som foreslås nærmere undersøgt. I den foreliggende form kan man imidlertid ikke bedømme projektets gennemførlighed og sandsynligheden for, at det vil kunne føre til fremskaffelse af nyttig ny viden. Forslagsstillerne anfører flere formål med projektet, nemlig dels fremskaffelse af nyttige basisdata for trafiksikkerhedsarbejdet, dels belysning af hvorledes samfundet bedst kan hjælpe de trafikskadede, specielt ved revalideringsforanstaltninger og sociale foranstaltninger. Der savnes motivation for at undersøgelsen foretages samnordisk og at den begrænses til hjerneskadede. Der er et oplagt behov for at forbedre informationsgrundlaget for det nordiske trafiksikkerhedsarbejde og specielt i forbindelse med cost-benefit præget prioriteringssituationer og der er et behov for øget viden om de humane konsekvenser af trafikskader, men dette bør ikke indsamles specifikt for hjerneskader, selvom disse er ansvarlige for en stor del af senfølgerne. I forbindelse med konsekvensanalyse savner man meget et system, der kan anvendes til at kvantificere følgerne af tilskadekomst på en entydig, meningsfuld og sammenlignelig måde. Verdens Sundheds Organisationen (WHO) vil snart have færdigudviklet modellforslag til dette formål, og det vil formentlig være mere frugtbart at søge sådanne modeller afprøvet ved empiriske undersøgelser af skadefølger i de nordiske lande end det vil være at gennemføre en ukoordineret undersøgelse af konsekvenserne af en læsion i et enkelt organområde.

Odense, den 20. august 1982

P. s. v.

Erik L. Nordentoft
Overlæge, dr. med.

Retsmedicinsk institut:

— — — udtale, at efter min mening er det fremsatte forslag godt, og bør ydes al mulig støtte.

De hjerneskadede udgør både en stor og en meget væsentlig (man kan

sige den væsentligste) gruppe af trafikulykkesofrene, mange af dem får meget alvorlige følgetilstande med invaliditet og adskillige af de kvæstede afgår ved døden måneder eller få år efter læsionerne som følge af komplikationer og følgevirkninger til disse.

Dertil kommer, at de hjernekvæstede samles på få behandlingscentre (de neurokirurgiske afdelinger), hvorfor der foreligger usædvanlig god mulighed for at registrere, følge og efterundersøge netop denne patientgruppe.

Såfremt man vil koncentrere interessen om en afgrænset patientgruppe er de hjernekvæstede derfor en velvalgt specialgruppe.

Jeg har haft kontakt med forskellige kolleger i sagens anledning og har i særdeleshed fået kontakt med en reservelæge J. O. Espersen, neurokirurgisk afdeling, Aarhus Kommunehospital, som er særdeles interesseret i disse problemer.

Espersen har publiceret et arbejde om retrospektiv undersøgelse (efterundersøgelse) af 144 kranie/hjernekvæstede patienter, hvoraf de fleste var trafikofre. Han har dog ikke i dette arbejde medinddraget de trafikale eller sociale aspekter. Han er nu i gang med planlægning af en større prospektiv undersøgelse, hvor han vil følge et antal patienter fra ulykkestidspunktet til efterundersøgelse efter 6 mdr. Der er udarbejdet planer, som tyder på, at det vil blive en værdifuld og grundig undersøgelse, men heller ikke her er de trafikale og sociale aspekter med.

Espersen oplyser overfor mig, at det vil være muligt og endog forholdsvis let at medtage disse ting i undersøgelsesprojektet. Der kunne blive tale om et samarbejde med nærværende institut samt efterundersøgelse ved en til dette projekt engageret socialrådgiver, såfremt økonomiske midler hertil kan skaffes fra fonds eller på anden måde.

Der foreligger således god mulighed for at gennemføre både efterundersøgelse og prospektiv undersøgelse af et repræsentativt materiale af hjernekvæstede trafikulykkesofre på Århus Kommunehospital's neurokirurgiske afdeling, som dækker Jylland, – Sønderjylland.

Espersen og/eller undertegnede vil derfor gerne deltage i evt. kommende overvejelser og planlægning om evt. samordnen af undersøgelse over dette specielle emne.

Århus, den 23. august 1983

P. i. v.

Jørgen B. Dalgaard

Professor, dr. med.

Københavns Magistrats 2. Afdeling:

I denne anledning skal man meddele, at forslaget efter magistratens opfattelse er relevant, men forslaget bør differentieres yderligere. Der

foreligger i dag kun sparsomme undersøgelser af de sociale følger efter hjerneskader opstået i forbindelse med trafikulykker. Skal undersøgelsen omfatte alle hjerneskader fra lette hjernerystelser til svær beskadigelse af hjernevævet, vil det resultere i en undersøgelse af et meget betydeligt omfang. Det vil derfor formentlig være formålstjenligt nærmere at definere, hvilke patienttyper man ønsker vurderet. Det fremgår heller ikke af forslaget, hvor lang tid efter hjerneskadens opståen man ønsker at iværksætte undersøgelsen.

Magistraten kan herefter anbefale et fortsat projektarbejde med henblik på at gennemføre den foreslåede undersøgelse.

København, den 28. oktober 1982

Jørgen Frederiksen

A. Johannsen

Frederiksbergs Kommune:

— — — at det foreliggende forslag har været forelagt kommunens hospitalsdirektorat og socialdirektorat til udtalelse, men at sagen ikke har været forelagt fagudvalg og kommunalbestyrelse til en politisk stillingtagen.

Med det nævnte forbehold skal man dernæst fra forvaltningens side anføre, at man intet har at bemærke til det fremsendte medlemsforslag, men at man må tage forbehold for eventuelle udgifter i forbindelse med den omspurgte undersøgelse.

København, den 29. november 1982

G. Kastberg

Preben Kolringen

Amtsrådsforeningen i Danmark har i skrivelse den 16 september 1982 förklarar sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Kommunernes Landsforening har i skrivelse den 16 augusti 1982 förklarar sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Den almindelige danske Lægeforening:

Lægeforeningen har forespurgt i *Dansk Selskab for Trafikmedicin og Ulykkesforebyggelse*, der svarer:

Efter selskabets vurdering er det et vigtigt emneområde, som foreslås nærmere undersøgt. I den foreliggende form kan man imidlertid ikke bedømme projektets gennemførlighed og sandsynligheden for, at det vil kunne føre til fremskaffelse af nyttig ny viden. Forslagsstillerne anfører flere formål med projektet, nemlig dels fremskaffelse af nyttige basisdata for trafiksikkerhedsarbejdet, dels belysning af hvorledes samfundet bedst kan hjælpe de trafikskadede, specielt ved revalideringsforanstaltninger og sociale foranstaltninger. Der savnes motivation for at undersøgelsen foretages samnordisk og at den begrænses til hjerneskadade. Der er et oplagt behov for at forbedre informationsgrundlaget for det nordiske trafiksikkerhedsarbejde og specielt i forbindelse med cost-benefit præget prioriteringssituationer, og der er et behov for øget viden om de humane konsekvenser af trafikskader, men dette bør ikke indsamles specifikt for hjerneskader, selvom disse er ansvarlige for en stor del af senfølgerne. I forbindelse med konsekvensanalyse savner man meget et system, der kan anvendes til at kvantificere følgerne af tilskadekomst på en entydig, meningsfuld og sammenlignelig måde. Verdens Sundheds Organisationen (WHO) vil snart have færdigudviklet modelforslag til dette formål, og det vil formentlig være mere frugtbart at søge sådanne modeller afprøvet ved empiriske undersøgelser af skadefølger i de nordiske lande end det vil være at gennemføre en ukoordineret undersøgelse af konsekvenserne af en læsion i et enkelt organområde.

Lægeforeningen skal henholde sig til dette svar.

København, den 8. oktober 1982

Ole Møller Olsen

Assurandør-Societetet har i skrivelse den 16 augusti 1982 förklarat sig icke inkomma med yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Finland

Trafikministeriet¹:

Enligt gjorda beräkningar har i Finland under år 1980 vårdats ca 2300 trafikoffer, vilkas huvuddiagnos har varit hjärnskada. Av dessa utgjorde 450 fall svåra eller synnerligen svåra hjärnskador, och vidare måste av dessa över 50 patienter uppsöka ett rehabiliteringscenter under ett upp-

¹ Yttrandet översatt från finska.

följningsår. Sålunda kan sägas att ca 50 trafikoffrer lider av följder efter en hjärnskada.

De hjärnskadade trafikoffren utgör sålunda ett mycket viktigt problemområde. Också trafikministeriet har gått in för att eliminera detta problem bl. a. genom lagstiftning om obligatorisk installation och användning av bilbälten, obligatorisk användning av skyddshjälm för motorcyklister och mopedister samt genom fordonstekniska direktiv rörande utformningen av bilens inre miljö.

Trafikministeriets huvudsakliga verksamhet på trafiksäkerhetens område är preventiv till sin karaktär. Medlemsförslagets tyngdpunkt ligger på eftervården av offren i trafiken, och därför har förslaget snarare en socialpolitisk karaktär.

Trafikministeriet ansluter sig till den i medlemsförslaget föreslagna utredningen, men anser att en sådan bör genomföras av institutioner med kapacitet och kompetens för dylika forskningsinsatser. Till dessa torde inte kunna räknas de traditionella forskningsinstitutionerna på trafiksäkerhetens område.

Helsingfors den 29 oktober 1982

Reino J. Auvinen
Kanslichef

Raija Setälä
Avdelningssekreterare

Social- och hälsovårdsministeriet:

Social- och hälsovårdsministeriet konstaterar, att nämnda medlemsförslag tar upp endast de fall av hjärnskador som uppstår i samband med trafikolyckor. I Finland utgör de fall av hjärnskador som uppkommer vid trafikolyckor mer än hälften av samtliga hjärnskador som uppstår i samband med någon form av olycka. Vården av de hjärnskadade har i Finland huvudsakligen koncentrerats till neurokirurgiska avdelningar vid våra universitetscentralsjukhus. Detta har inneburit att man kunnat garantera dessa patienter en kvalitativt högklassig vård.

En viktig fråga vid vården av de hjärnskadade är en mångsidig rehabilitering, som har både medicinska och sociala aspekter. Ofta framtonas de medicinska synpunkterna måhända på bekostnad av de sociala och psykiska dimensionerna i rehabiliteringsprocessen. I detta sammanhang aktualiseras frågan om de hjärnskadades anpassning till arbetslivet, behovet av s. k. skyddade arbetsplatser och över huvud taget förmågan till sociala relationer i vardagslivet.

De i trafikolyckor hjärnskadade som inbegrips i den obligatoriska trafikförsäkringen kommer i åtnjutande av det skydd som ges inom ramen för försäkringen. Hit hör bl. a. nödig yrkesrehabilitering, möjligheter till omskolning samt ersättning för förlorad förtjänst och eventuell arbetsoförmågenhetspension.

Social- och hälsovårdsministeriet konstaterar, att man försökt få skyddet för de hjärnskadade att omfatta samtliga kategorier, men att vissa grupper som inte inbegrips inom ramen för trafikförsäkringen inte i alla avseenden kunnat garanteras tillräcklig ekonomisk ersättning till följd av trafikskada.

Inom ramen för Finlands Röda Kors' verksamhet pågår för närvarande ett projekt som syftar till att utveckla olycksfallsregistreringen. Med hjälp av projektet strävar man att få fram ett uppföljningssystem gällande olycksfallspatienter, vilket också skulle kunna tillgodose behov inom forskningsverksamheten på området. Utöver detta önskar ministeriet framhålla möjligheten av att anlita de uppgifter rörande trafikolycksfall som försäkringsbolagen ställer till förfogande.

Med stöd av vad ovan framförts önskar social- och hälsovårdsministeriet framhålla, att den utredning som efterlyses i medlemsförslaget för närvarande inte ur finsk synpunkt förefaller motiverad med beaktande av de nationella utredningar som pågår. Behovet av en samnordisk utredning av de genom trafikolyckor hjärnskadades livssituation kan enligt ministeriets uppfattning bedömas först sedan de nu pågående nationella projekten slutförts och avrapporterats. Härvid torde också framgå huruvida angreppssättet på det nu aktuella problemområdet borde breddas till att eventuellt gälla ett bredare patientmaterial än det som anges i medlemsförslaget.

Helsingfors den 13 oktober 1982

Vappu Taipale

Social- och hälsovårdsminister

Karl Johan Krokfors

Sekreterare för
internationella ärenden

Arbetskraftsministeriet¹:

Rehabilitering av genom trafikolyckor hjärnskadade personer kräver ofta lång tid, för en del personers vidkommande resten av livet, varför återinträdet i arbetslivet oftast inte blir möjligt på grund av den allvarliga arten av sjukdomen. Många av dem har råkat i en sådan livssituation att

samhället inte kunnat erbjuda dem hjälp, då det varken finns en lämplig serviceorganisation eller åtgärder.

Förslaget som efterlyser en utredning för ökad information i syfte att förbättra denna speciella handikappgrupps ställning och samhällets möjligheter att hjälpa den bör understödhas.

En samnordisk social utredning om de trafikskadades arbetsförmåga, anpassning till arbetslivet, inkomstnivå och familjeförhållanden gagnar inte endast utvecklandet av trafiksäkerhetsarbetet utan även beaktandet av andra handikappgruppers rehabiliterings- och sysselsättningssynpunkter i större grad än hittills.

Helsingfors den 28 september 1982

Jouko Kajanoja
Minister

Ilse Koli
Byråchef

Folkpensionsanstalten:

Inom socialförsäkringens arbetsfält är det trafikförsäkringens som bär huvudansvaret för i trafiken skadade personers utkomstskydd och till deras ersättningar hörande stödåtgärder, även rehabiliteringsåtgärderna. Folkpensionsanstalten förfogar således inte själv över någon detaljstatistik rörande trafikolycksfallen. De trafikskadade omfattas dock vad utkomstskyddet vid invaliditet samt vad vissa undersöknings- och vårdåtgärder beträffar av den lagstiftning vars verkställighet Folkpensionsanstalten handhar.

Folkpensionsanstalten anser det viktigt att man vid en kartläggning av trafikolycksfallen koncentrerar sig just på de hjärnskadades livssituation. Erfarenheten visar att tillräckligt grundliga undersökningar i deras fall ofta inte blir gjorda i de skeden då det kunde behövas. Härvid är det alltså inte fråga bara om uppföljning i efterhand utan om alla skilda sjukhus- och öppenvårdsskeden i behandlingen av de skadade. Det är skäl att erinra om de bristfälliga undersökningar som ibland förekommit i fall där trafikolyckor medfört multipla skador. Medan övriga skador skötts nog så väl har klientens hjärnskada kunnat bli otillräckligt uppmärksammas. Multihandikapp är en så pass vanlig företeelse vid trafikolyckor att det torde vara på sin plats att registrera dem i samband med kartläggningen av de hjärnskadades situation.

Systematisk långvarig rehabilitering av personer som drabbats av hjärnskador är mycket resurskrävande. Med tanke härpå borde givetvis också resultaten av olika slags forskningsprojekt utnyttjas på bästa möjliga sätt.

Folkpensionsanstalten understöder genomförandet av den föreslagna grundläggande utredningen. Den vore ägnad att underlätta planeringen av åtgärder även på internationellt plan i syfte att förbättra de genom trafikolyckor hjärnskadades ställning.

Helsingfors den 11 oktober 1982

Jaakko Pajula
Generaldirektör

H. J. Rinne
Medicinalråd

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen ställer sig positiv till medlemsförslaget. Med hänsyn till att 1983 utlysts till ett nordiskt trafiksäkerhetsår är det naturligt att man inriktat sig på de i trafiken hjärnskadades livssituation. Landskapsstyrelsen vill härvid betona vikten av att få en helhetsbild av deras situation både ur fysisk, psykisk och social synvinkel, sålunda att möjlighet ges att dra nytta av kartläggningen och undersökningen också med avseende på andra genom olyckshändelse hjärnskadade personer än dem som skadats vid trafikolyckor.

Mariehamn den 18 oktober 1982

Ragnar Erlandsson
Vice LANTRÅD

Bengt Linde
Socialchef

Trafikförsäkringsföreningen:

Personskador som förorsakats av olyckor i motorfordonstrafiken ersätts i Finland med stöd av trafikförsäkringslagen (279/59). Ersättningarna bestäms i sista hand på basen av skadeståndslagen (412/74) och följer fulla ersättningens princip. I vanliga oförsiktighetsfall minskas ersättningen inte heller på grund av den skadelidandes eget medvållande. I syfte att förenhetliga den medicinska behandlingen av alla svåra hjärnskadefall har man fr. o. m. år 1975 förfarit så att trafikförsäkringens sakkunnigläkare avger ett allmänt utlåtande och en hjärnskadeprecialist därtill sitt utlåtande om skadans olägenhetsgrad.

Trafikförsäkringsersättningarna omfattar bl. a. sjukvårdskostnader, invalidpension, ersättning för bestående lyte och men, ersättning för sveda och värk, hjälplöshetsbidrag osv.

Trafikförsäkringsföreningen har på många sätt deltagit i trafiksäkerhetsarbete och även i arbete som syftar till att förbättra de handikappades ställning i Finland. Beträffande den sistnämnda verksamheten bör man nämna, att Trafikförsäkringsföreningen som sakkunnig medverkade i Finlands kommitté för Handikappåret 1981 samt deltog i Epilepsiförbundets kampanj "Jag älskar livet" och verksamhetsvecka "Epilepsi och trafik".

Även om Trafikförsäkringsföreningen anser att de ekonomiska förhållandena och rehabiliteringen för de genom trafikolyckor hjärnskadade i Finland är bra organiserade i jämförelse med många andra hjärnskadade, och även om man också på andra sätt strävar till att förbättra de handikappades ställning, skulle den föreslagna undersökningen säkert medföra viktig information om de i trafikolyckor hjärnskadades livsförhållanden och om behovet att förbättra dessa. På basen av detta stöder Trafikförsäkringsföreningen förverkligandet av medlemsförslaget och är beredd att i mån av möjlighet ge information för undersökningen.

Helsingfors den 6 september 1982

Trafikförsäkringsföreningen

Pentti Ajo

Invalidförbundet:

Enligt vår uppfattning har man i medlemsförslaget delvis sammanblandat två olika saker, nämligen

- trafiksäkerhetsarbetet och
- de hjärnskadades livssituation.

En utredning rörande hjärnskadades livssituation betjänar inte speciellt trafiksäkerhetsarbetet, men kan ge utgångspunkter för förbättring av de hjärnskadades situation.

De hjärnskadade är en grupp med alldeles speciella svårigheter. Skadan gäller vårt viktigaste instrument för anpassning, varför rehabilitering och anpassning till den nya situationen ställer alldeles andra krav än i fråga om andra handikappgrupper. Hjärnskadan kan ge personlighetsförändringar. Skadan medför ofta även oförmåga att genom olika former av terapi orientera sig i den nya situationen, alltså oförmåga att arbeta på ett känslomässigt plan. Detta ställer familjen och den handikappades näromgivning överhuvudtaget i en mycket svår situation. Kraven på den sociala rehabiliteringen är därför stora, dvs. familjen måste uppmärksammas. Hjärnskadade, som inte har något rörelsehandikapp, är likaså i en svår situation, då omgivningen oftast inte kan förstå handikappet.

Mot denna bakgrund är allt, som kan bidra till bättre rehabiliteringsmöjligheter och utveckling av speciellt den psykosociala rehabiliteringen för

de hjärnskadade angeläget. Invalidförbundet vill därför förorda den föreslagna undersökningen, men framhåller rörande en eventuell nordisk undersökning av de hjärnskadades situation följande synpunkter:

För att en undersökning inom detta område skall ha betydelse för utveckling av rehabiliteringen bör den vara djupgående och beakta medicinska, psykologiska och sociala aspekter.

En utredning rörande de hjärnskadades situation motiveras främst av denna grups speciella svårigheter. Eventuellt kunde även andra traumatiskt hjärnskadade tas med (arbetsolycksfall). Troligen är det dock lättare att få fram material till en undersökning som skulle omfatta endast de i trafiken hjärnskadade.

Som ett första steg i en sådan utredning borde man kartlägga eventuellt redan förefintliga undersökningsresultat och möjligheterna att utnyttja dem i erfarenhetsutbytet mellan de nordiska länderna. Ifall det finns tillräckligt omfattande undersökningsresultat blir behovet av en samnordisk undersökning mindre. De undersökningar vi känner till är dock mycket begränsade till material och innehåll.

Man bör också se till, att resultaten av en eventuell undersökning fås inom rimlig tid från det att undersökningen inletts. Många väl motiverade undersökningar är gamla, då de blir färdiga. I detta fall borde en undersökning göras så, att någon person eller institution i varje nordiskt land har hand om arbetet nationellt och en koordineringsgrupp samordnar undersökningens uppläggning, utgångspunkter, arbetssätt osv. Det skulle alltså bli fråga om en process på många olika nivåer. Faran för att arbetet drar ut och fördröjs är därför ännu större än vid nationella projekt.

Helsingfors den 14 oktober 1982

Matti Savola
Verksamhetsledare

Finlands stadsförbund har i skrivelse den 20 oktober 1982 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Suomen kunnalliisliitto (Finlands kommunförbund)¹:

Den föreslagna utredningen av de genom trafikolyckor hjärnskadades livssituation i de olika nordiska länderna är motiverad om den kan utnyttjas i framtiden i trafiksäkerhetsarbetet. De åtgärder som föreslagits att

¹ Yttrandet översatt från finska.

vidtas på basen av utredningen inriktas dock på förbättring av situationen för en specialgrupp – genom trafikolyckor hjärnskadade. Även om denna handikappgrupp har problem att anpassa sig till samhället, är det skäl i att noga utreda om det är motiverat att understryka specialställningen för de genom trafikolyckor hjärnskadade jämfört med andra handikappgrupper. Vid utredning av de genom trafikolyckor hjärnskadades situation bör man ta hänsyn också till andra, motsvarande handikappgrupper. Därför bör man också överväga om den tilltänkta utredningen kan utnyttjas mera omfattande och utvidga de nödvändiga åtgärder som planeras att gälla också andra handikappgrupper.

Helsingfors den 19 oktober 1982

Suomen kunnallisliitto

Eero Koivukoski

Vice verkställande direktör

Leif Engfelt

Avdelningschef

Finlands svenska kommunförbund:

Med hänvisning till det nordiska trafiksäkerhetsåret 1983 föreslås i medlemsmotionen ett samnordiskt projekt för undersökning av de genom trafikolyckor hjärnskadades situation ifråga om rehabilitering, återanpassning till arbetslivet m. m.

Förbundets byrå anser det också vara lämpligt att man under det nordiska trafiksäkerhetsåret fäster en speciell uppmärksamhet vid de trafikskadades situation. Att grunda ett samnordiskt projekt kring frågan torde dock knappast vara nödvändigt. För att sätta i gång med ett dylikt projekt krävs det enligt vår uppfattning särskilda motiv, såsom bristande resurser, för litet befolkningsunderlag eller liknande. För de trafikskadades del torde sådana motiv inte föreligga. Trafikförsäkringen torde kunna svara för kostnaderna och de skadades antal torde vara tillräckligt stort som underlag för en undersökning på det nationella planet.

Helsingfors den 8 november 1982

Finlands svenska kommunförbund

K. J. Brunström

Erik Nylund

Norge**Sosialdepartementet:**

Sosialdepartementet har förelagt saken for Norsk nevrologisk forening.

Man kjenner ikke til at det fra norsk side foreligger noen undersøkelse som skissert i forslaget fra Nordisk Råd (A 632/5).

Sosialdepartementet stiller seg positiv til tanken om å gjennomføre en slik utredning på nordisk basis og regner med interesse og aktiv deltakelse fra sakkyndige på området i Norge.

Oslo, 13. oktober 1982

Leif Arne Heløe

Torbjørn Mork

Norges forsikringsforbund:

Også for norsk forsikring vil det være av betydning å få satt lyset på disse hjerneskadedes livssituasjon med det for øyet å lette rehabilitering gjennom medisinsk eller annen behandling.

Vi gjør i denne forbindelse oppmerksom på at den foreslåtte undersøkelse vil ligge i nærheten av en undersøkelse som i øyeblikket pågår i Norge. Vi sikter her til en etterundersøkelse av pasienter med hodeskader som er utført ved nevrologisk og kirurgisk avdeling på Sentralsykehuset i Akershus. Opplysninger om denne undersøkelse kan rettes til

Ass. overlege Knut Nestvold

Nevrologisk avd.

Sentralsykehuset i Akershus

1474 Nordbyhagen p. å.

Vi sendte kopi av Deres brev av 4. august med bilag til doktor Nestvold og vedlegger kopi av hans svar til oss, datert 13. september (se nedan).

Oslo, 1. oktober 1982

Norges forsikringsforbund

Gunnar Brask

Ass. overlege Knut Nestvold, sentralsykehuset i Akershus:

Hjerneskode med mén etter trafikkulykker har vært økende gjennom flere år. Det har vært utført en rekke vitenskaplige undersøkelser for å finne sammenhengen med hodeskadene og mén den skadade har hatt.

Undersøkelsen har imidlertid stort sett gått ut på å finne ev. forandringer ved den vanlige nevrologiske undersøkelse og supplerende invasive undersøkelser som luftencephalografi og nå cerebral CT, og deretter å forklare pasientens mén på bakgrunn av de funn man har gjort. Imidlertid har det ikke alltid vært helt samsvar med det funksjonelle nivå hos den skadede og de funn man har gjort. Dette gjelder spesielt de såkalte lette hodeskader. I de senere år har det derfor vært større interesse for å undersøke andre forhold ved dette problemet, f.eks. den skadedes inntekt, utdanning, livssituasjon og sammenlignet med forløpet etter skaden. Den undersøkelsen som dr. Lundar og undertegnede driver på med, omhandler skadede som var innlagt Kir. avd. ved Sentralsykehuset i Akershus i 1974. De er fulgt etter 1 og 5 år og materialet er nå i ferd med å bearbeides.

I tillegg foregår det en undersøkelse ved Kir. avd., her i samarbeid med en psykiater som mer tar for seg de sosialmedisinske sider ved skadeproblematikken.

Når det gjelder den undersøkelsen som er anbefalt fra det Nordiske råd, så er den meget viktig. Imidlertid er det nokså løst formulert. Jeg tror det er viktig at man presiserer hvilke skadetyper som ønskes undersøkt. I tillegg tror jeg at en prospektiv undersøkelse over flere år vil gi mer nøyaktige opplysninger enn innhenting av opplysninger over 1 års tid som nødvendigvis må bli en statisk undersøkelse og ikke nødvendigvis gir nøyaktige opplysninger om den skadedes sosialmedisinske situasjon flere år i forveien.

Imidlertid er det viktig at man på politisk hold blir klar over hvilke problemer hodeskader representerer og man må derfor stille seg positiv til en slik undersøkelse.

Nordbyhagen, 13. september 1982

Knut Nestvold

Sverige

Socialstyrelsen:

I vårt land finns för närvarande viss statistik om omfattningen av bland annat trafikskador och slutna vård, den så kallade patientstatistiken. Den är emellertid ej rikstäckande.

Socialstyrelsen stöder förslaget om en undersökning av de genom trafikolyckor hjärnskadades situation i Norden. En sådan undersökning skulle enligt styrelsens mening utgöra ett större och därmed bättre underlag för de åtgärder, som kan behöva vidtas för att förbättra dessa människors livssituation, än om undersökningen gjordes i ett av länderna. Det bör dock observeras att dessa åtgärder kan beräknas vara desamma som för personer som hjärnskadats genom annat våld.

Stockholm den 28 september 1982

Carl-Anders Ifvarsson

Elisabeth Allgulander

Riksförsäkringsverket:

Förslagets innebörd

Till Nordiska rådets presidium har från medlemmar i rådet väckts ett förslag till en samnordisk social undersökning beträffande de trafikskadades arbetsförmåga, anpassning till arbetslivet, inkomstnivå och familjeförhållanden. Ett syfte med undersökningen är att öka kunskapen om de trafikskadades situation för att samhället på bästa möjliga sätt skall kunna hjälpa dem. Ett annat syfte är att öka kunskaperna inför det fortsatta upplysningsarbetet för säkerhet i trafiken. För att inte undersökningen skall bli alltför omfattande föreslås att gruppen hjärnskadade genom trafikolyckor väljs som undersökningsobjekt. Denna grupp har särskilt stora svårigheter att återgå till sitt gamla liv igen efter en olycka.

Socialförsäkringens uppgifter

Det kan i sammanhanget vara motiverat att inledningsvis lämna en översiktlig redogörelse för de uppgifter de svenska socialförsäkringsorganen har när det gäller personer som genom olycksfall eller på annat sätt åsamkas handikapp. Ansvar för dels initiering och samordning av rehabiliteringsåtgärder, dels ekonomiskt stöd vid inkomstbortfall m. m.

Försäkringskassorna har en viktig funktion vid rehabiliteringen av sjukskrivna. Enligt 2 kap. 11 § lagen om allmän försäkring (AFL) skall försäkringskassan, om ersättning för sjukhusvård utgivits för nittio dagar i följd eller annan skälig anledning föreligger, undersöka om det finns skäl att vidta åtgärd, som är ägnad att förkorta sjukdomstiden eller helt eller delvis förebygga eller häva nedsättningen av arbetsförmågan. Kassan skall vid behov se till att lämpliga åtgärder vidtas. Kassan har inga egna rehabiliteringsresurser utan skall genom utredning införskaffa de uppgifter som

behövs för att bedöma vilka åtgärder som krävs och initiera dessa hos respektive samhällsorgan.

För att rehabiliteringen skall bli effektiv krävs ett ingående samarbete med de samhällsorgan som har de reella resurserna, sjukvården, arbetsförmedlingen, socialtjänsten m. fl.

För att underlätta kassans samordnande funktion har vid lokalkontoren bildats lokala rehabiliteringsgrupper med representanter från de samhällsorgan som handhar enskilda rehabiliteringsärenden. Till kassans centralkontor är knuten en central rehabiliteringsgrupp med representanter för samhällsorgan med rehabiliteringsuppgifter på det regionala planet. Denna grupp skall svara för planering, samordning, utveckling etc. av rehabiliteringsarbetet i regionen. På riksplanet finns en arbetsgrupp för rehabiliteringsfrågor med representanter för riksförsäkringsverket, arbetsmarknadsstyrelsen, socialstyrelsen, Kommunförbundet och Landstingsförbundet, den s. k. RASK-gruppen. Gruppen har bland annat framställt en för de medverkande myndigheterna gemensam skrivelse till de lokala organen angående vikten av samverkan i rehabiliteringsärenden samt ett utbildningsmaterial till de lokala rehabiliteringsgrupperna.

Verket har tillsatt en projektgrupp "Rehabiliteringsplanering", som skall utveckla kassans arbetsmetodik i rehabiliteringsarbetet. Målet är att få snabbare och bättre resultat i varje enskilt ärende. Om det trots alla rehabiliterande insatser visar sig att den skadade inte kan återgå i arbete kan han erhålla helt eller halvt sjukbidrag/förtidspension beroende på arbetsnedsättningens omfattning. Sjukbidrag beviljas när nedsättningen av arbetsförmågan antas bestå avsevärd tid, förtidspension när nedsättningen bedöms varaktig (7 kap. 1 § AFL). Därutöver kan handikappersättning utgå till den som i sin dagliga livsföring behöver mera tidskrävande hjälp av annan eller för att kunna förvärvsarbeta behöver fortlöpande hjälp eller i övrigt har betydande merutgifter (9 kap. 2 § AFL).

Förälder med barn under 16 år kan erhålla vårdbidrag för barnet om det på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp under minst sex månader är i behov av särskild tillsyn och vård (9 kap. 4 § AFL).

De regler och föreskrifter som kassorna har att arbeta efter gäller alla försäkrade oavsett vad som förorsakat sjukdomen eller skadan. Det är därför mycket svårt att utan omfattande undersökningar av kassornas handläggning i de enskilda ärendena få fram något om den aktuella gruppen hjärnskadade genom trafikolyckor. Intressanta frågor att få besvarade vore om det för denna grupp finns några speciella svårigheter ur rehabiliteringssynpunkt, om denna grupps behov är väl tillgodosedda eller ej, om rehabiliteringsinsatserna är framgångsrika och hur stor gruppen är.

Statistik och andra uppgifter om trafikskadade

Av den statistik som framställs av riks försäkringsverket är det bara en som anger diagnos, nämligen statistiken över nybeviljade förtidspensioner. Antalet nybeviljade förtidspensioner med diagnosen *contusio cerebri*, till vilken hjärnskadade genom trafikolycka förs, utgör drygt 200 per år. Statistiken förs utifrån de på kassorna upprättade föredragningspromemoriorna. Vid en genomgång av dessa, som är beslutsunderlag för pensionsdelegationerna, kan man få fram vilka ärenden som hör till gruppen hjärnskadade genom trafikolycka. Vid en genomgång av samtliga promemorior för den senast färdigställda helårsstatistiken för år 1980 visade det sig att nästan samtliga under diagnosgrupp *contusio cerebri* hörde till den aktuella gruppen.

I promemoriorna redogörs för hälsotillståndet och för de rehabiliteringsinsatser som gjorts och resultaten av dessa. Samtliga försäkrade har kvarstående besvär av yrsel, koncentrationssvårigheter, minnesluckor, lätt uttrötbarhet och personlighetsförändringar, vartill ofta kommer andra kroppsskador från olyckan. Relativt många har beviljats halv pensionsförmån och arbetar halvtid i sitt gamla yrke utan att ha genomgått några arbetsrehabiliterande åtgärder. Detta gäller särskilt äldre människor. I en del fall har man bedömt det som orealistiskt med arbetsrehabiliterande åtgärder och beviljat pensionsförmån direkt efter medicinsk rehabilitering, i andra fall har den skadade genomgått arbetsvårdsåtgärder som lett till sysselsättning på halvtid i nytt yrke eller inom skyddade sektorn eller i sämsta fall till ingen sysselsättning alls. I de flesta ärenden ligger trafikolyckan minst ett par år bakåt i tiden, vilket kan tyda på att kassorna räknar med lång tillfrisknandetid och långsiktig rehabilitering. Av materialet kan även utläsas familjesituation och inkomstförhållanden.

Utöver det begränsade statistiska material som finns tillgängligt hos riks försäkringsverket finns uppgifter om antalet personer som skadas till följd av vägtrafikolyckor samt om vissa effekter av olyckorna i vissa löpande publikationer som ges ut av SCB och socialstyrelsen samt i redovisningar av vissa engångsundersökningar. En förteckning över sådant material kan återfinnas exempelvis i en rapport om vägtrafikolyckornas samhällsekonomiska kostnader från institutet för hälso- och sjukvårdsekonomi (meddelande 1982: 4 från IHE, sid. 18 ff och 89 ff).

Riksförsäkringsverkets bedömning

Vägtrafikolyckorna medför för de personer som drabbas ofta svåra personliga konsekvenser med i vissa fall behov av långvariga rehabiliteringsinsatser. Därtill kommer omfattande samhällsekonomiska konsekvenser i form av direkta kostnader för sjukvård m.m. och indirekta kostnader för produktionsbortfall, sjukpenning och förtidspension m.m. Det kan från dessa utgångspunkter synas angeläget med en undersökning av de trafikskadades situation i Norden för att öka kunskaperna om deras

behov av stöd och hjälp från samhällets sida om denna kan medverka till förbättrade förutsättningar för framgångsrik rehabilitering och minsta möjliga förlust för den enskilde. Verket tillstyrker därför förslaget.
Stockholm den 15 oktober 1982

På riks försäkringsverkets vägnar

Göran Smedmark

Lena Schlein Andersen

Trafiksäkerhetsverket (TSV):

TSV tillstyrker rubricerade medlemsförslag. Kunskaperna i Sverige om hur många som får sin livssituation förändrad som följd av trafikolyckor och den närmare innebörden i dessa effekter är synnerligen bristfällig. Uppföljning av trafikskador är viktig inte minst för det skadeförebyggande arbetet där det bl. a. gäller att öka människors användning av personlig skyddsutrustning.

Närmare motiv för att begränsa undersökningen till att omfatta hjärnskador lämnas ej i förslaget.

Verket anser det väsentligt att undersökningen läggs upp så att den också omfattar kartläggning av andra typer av skador, hur dessa uppkommit och vilka konsekvenser de haft för de drabbades livssituation.

Borlänge den 12 oktober 1982

Trafiksäkerhetsverket

Lars Peterson

Arbetsmarknadsstyrelsen:

Arbetsmarknadsstyrelsen har begärt synpunkter och erfarenheter från länsarbetsnämnderna i Stockholms, Kristianstads, Göteborgs- och Bohus län vilka med hänsyn till trafikintensiteten inom resp. regioner kunde förutsättas äga mer omfattande kännedom om rehabiliteringssituationen för denna grupp av trafikskadade. Länsarbetsnämnderna har antingen låtit en förfrågan gå ut till arbetsförmedlingarnas lokalkontor och beskriver aktuella och avslutade ärenden eller erhållit motsvarande uppgifter från lasarett, arbetsmarknadsinstitut resp. en verkstad för skyddat arbete som belyser svårigheterna för rehabilitering.

Länsarbetsnämnden i Stockholms län anför, att den på grund av den korta remisstiden endast redovisar generella synpunkter utifrån det studerade materialet.

Inledningsvis kan anmärkas att hjärnskadade inte kodas som någon separat grupp i arbetsförmedlingens statistik och endast med svårighet skulle kunna särredovisas i denna. För trafikoffer med hjärnskada gäller oftast att även andra skador föreligger som komplicerar träningen och rehabiliteringen samt livssituationen i övrigt. Dessutom har en del av de yngre före skadetillfället haft psykiska eller sociala problem, som ytterligare försvårar arbetet med att ge dem vägledning. Under alla förhållanden innebär hjärnskada en omställningssituation som kräver långvarig bearbetning. Även för den grupp som har sin gamla arbetsplats kvar och som arbetsförmedlingen kommer i kontakt med i samband med anpassningsåtgärder innebär typiska postcomotionella symptom som rubbningar i minnesfunktionen och koncentrationsstörningar att yrkesidentiteten kan gå förlorad och starka krisreaktioner uppstå.

Nämnda symptom försvårar självfallet det rehabiliteringsarbete som bedrivs på arbetsförmedlingar och arbetsmarknadsinstitut och stämmer illa överens med arbetsmarknadens krav. I materialet förekommer invandrare som genom skadan helt eller delvis tappat sina svenskkunskaper. Reaktionen från arbetskamraternas sida mot av skadan betingade karaktärsförändringar såsom aggressivitet uppges också vara vanliga och problem uppstår i familjerelationen.

Den medicinska rehabiliteringen har ibland avslutats för tidigt vilket kunnat medföra att arbetsförmedlingens åtgärder sätts in för tidigt och misslyckas. Även där arbetsmarknadsåtgärderna varit långvariga och omfattande har resultatet – av de redovisade fallen att döma – endast undantagsvis lett till en tillfredsställande situation.

Att även lindrigare hjärnskador ger neurotiska reaktioner är från medicinskt håll dokumenterat och detta bör motverkas genom tidig insättning av psykoterapi.

En undersökning av den totala situationen för denna grupp av handikappade – såsom föreslagits av motionärerna – bör kunna ådagalägga att rehabiliteringsåtgärderna brister i koordination och utveckling samt att investeringar i dessa avseenden skulle resultera i samhällsekonomiska vinster och minska andelen förtidspensionerade bland de trafikskadade.

Solna den 13 oktober 1982

Gunnar Andersson

Birger Sjöström

Svenska kommunförbundet:

— — — får förbundets styrelse anföra följande.

Den utredning som nu föreslås synes enbart syfta till att ytterligare dokumentera hjärnskadornas effekter till stöd för upplysningsarbetet om nyttan av att använda bilbälten och skyddshjälm.

Det torde få anses vara till full visshet klarlagt att användande av bilbälten respektive skyddshjälm har stor betydelse för att förebygga hjärnskador vid trafikolyckor. Det torde också vara väl känt att hjärnskador ofta medför mycket allvarliga och livsvariga effekter.

Styrelsen finner det därför inte troligt att utredningen skulle kunna ge något så väsentligt tillskott till underlaget för upplysningsarbetet att det kan anses befogat att den genomföres.

Stockholm den 3 september 1982

Svenska kommunförbundet

Inge Hörlén

Landstingsförbundet:

Medlemsförslaget berör två delvis skilda aspekter på hjärnskador som uppkommit genom trafikolyckor. Först och främst innebär det ett förslag om en samnordisk social undersökning beträffande de i trafiken hjärnskadades livssituation omfattande arbetslivet, den sociala situationen, inkomstnivån, rehabiliteringsmöjligheterna och familjelivet i syfte att belysa på vilket sätt samhället bäst kan hjälpa de trafikskadade och förbättra deras ställning (punkterna 1 och 2 i medlemsförslaget). Vidare anser förslagsställarna att en sådan undersökning skulle kunna erbjuda värdefulla basdata för det nordiska trafikolycksfallsförebyggande arbetet. Förbundsstyrelsen är för sin del inte övertygad om att det finns en omedelbar koppling mellan de två var för sig angelägna insatsområdena.

Genom den nya hälso- och sjukvårdslagen åläggs de svenska huvudmännen ett vidgat "folkhälsoansvar" som bl. a. innefattar både de förebyggande och rehabiliterande aspekterna. Samtidigt måste konstateras att såväl rehabilitering som förebyggande arbete är i hög grad delade ansvarsområden.

När det gäller rehabiliteringen består den av insatser inom ett stort antal verksamhetsområden av vilka det medicinska, det sociala och det yrkesinriktade är de viktigaste. Det allt överskuggande problemet inom rehabiliteringen är samordningen. Ett antal försöksverksamheter har bedrivits och pågår på området. Statens handikappråd har på regeringens uppdrag utrett

möjligheterna att finna en organisatorisk modell för samordning av olika rehabiliteringsinsatser. I rapporten Samlad – aktiv rehabilitering (1980-12-15) konstateras bl. a. att det inte är möjligt att hitta en modell som skulle kunna gälla för all samordning generellt. Samordning och samverkan måste organiseras utifrån de lokala förutsättningar som gäller.

En samordnad social och medicinsk närhetservice är av största betydelse för alla människor vid sjukdom, olycksfall och andra tillfällen med särskilda svårigheter. De samarbetsformer med den kommunala socialvården som en väl fungerande primärvård förutsätter är under uppbyggnad. De båda nya lagarna på socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens områden markerar ytterligare behovet av samverkan och kan förväntas förbättra förutsättningarna för denna.

Inom den svenska länsjukvården och regionsjukvården sker en successiv utbyggnad av den medicinska rehabiliteringen. Detta arbete baseras bl. a. på socialstyrelsens aktuella principprogram för den medicinska rehabiliteringen. Utbyggnaden sker i den takt som ekonomiska resurser och tillgången på specialistutbildad personal medger.

Landstingsförbundets styrelse finner det i detta läge inte sannolikt att en begränsad utredning, på nordisk nivå, av de i trafiken hjärnskadades situation skulle kunna verksamt bidra till att i Sverige förbättra denna grups ställning.

När det gäller de förebyggande aspekterna ingår trafikolycksfallen i det kunskapsunderlag som hälso- och sjukvården redan har tillgång till. I linje med landstingens vidgade hälsopolitiska ansvar kommer detta att i ökad utsträckning utnyttjas som underlag för initiativ till förebyggande insatser. Utvecklingsarbete när det gäller att bygga upp och använda denna typ av kunskaper bedrivs bl. a. av Spri (Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut) och inom ramen för det s. k. HS 90-projektet (socialdepartementets sjukvårdsdelegation). Landstingsförbundet deltar i detta arbete.

Stockholm den 7 oktober 1982

Landstingsförbundet

Börje Hörnlund

Rune Carlsson

Svenska läkaresällskapet:

Allmänt

Förslagets syfte är positivt dvs. att utreda situationen för de genom trafikolyckor hjärnskadade samt utifrån denna utredning föreslå åtgärder för att förbättra deras situation.

Den kortfattade beskrivningen av undersökningens mål skapar dock viss tveksamhet om vad som avses. Det sägs i remisshandlingens att undersökningen vidare "kunde erbjuda nyttiga basdata för det nordiska trafiksäkerhetsarbetet". Avser förslagsställarna att de genom trafikolyckor hjärnskadades situation är annorlunda än övriga hjärnskadades livssituation och därför bör behandlas skilt från dessa eller vill förslagsställarna genom denna invinkling inrikta eventuella åtgärder även mot specifik preventivforskning? Om detta senare är fallet förefaller avgränsningen befogad och epidemiologiska aspekter ligger nära tillhands. Undersökningen torde också med relativt liten arbetsinsats samtidigt kunna appliceras på ryggmärgsskadade.

Förslaget får uppfattas som gällande vuxna. Det finns emellertid lika stort intresse att utredningen omfattar *barn* ned i lägsta åldrar och ungdom. I lika stor utsträckning påverkas här den sociala situationen. Samhällsin-satser kan behöva insättas under en hel livslängd.

Omfattning och urvalsprinciper

Totala antalet personer med skador i huvudet till följd av yttre våld kan i Sverige uppskattas till 25 000–30 000 årligen. Eftersom hjärnskadan varierar mycket till typ och grad kan urvalet av hjärnskadade individer vara svårt att avgränsa och utforma likformigt i olika länder.

I Sverige pågår en efterundersökning av skullskador (Nygren), som bygger på vid ett försäkringsbolag registrerade skador under 1976/77. Materialet omfattar omkring 1 200 fall skullskadade personer, av vilka 600 fortfarande (1982) uppger sig ha bestående men, från förlamningar med 100 %-ig invaliditet till olika grader av epilepsi eller endast relativt lindriga besvär. De kliniska symtomen kan likna de vid alkohol- och virusencephalopathier med huvudvärk, ökad uttröttbarhet, ljus- och ljudkänslighet. De sekundära psykosociala konsekvenserna i form av nedsatt arbetsförmåga och relationsstörningar kan bli betydande. Ofta är hjärnskador kombinerade med andra funktionsnedsättningar, som påverkar individens rehabiliteringspotential.

Trafikolyckor i Sverige medför omkring 800 dödsfall och drygt 10 000 intagna på sjukhus varje år. I ett arbete från 1975 ("Long term effects of traffic injuries") belyser Jan Thorson svårighetsgrad hos de drabbade. Hälften av på sjukhus intagna trafikskadefall uppvisade kvarstående besvär fem år efter skadetillfällena.

Adekvat *diagnostik* i ett tidigt skede är av stor vikt. Neurofysiologiska undersökningsmetoder såsom EEG, CBF, EMG ger goda möjligheter att klassificera, gradera och prognosticera hjärnskada efter trafikolycka. Även om antalet undersökta fall inte är stort är undersökningens omfattning och komplexitet i kvalificerade fall stor.

Psykiatriska konsultinsatser är viktiga, speciellt då andra funktionsnedsättningar ej föreligger. Den differentialdiagnostiska bedömningen gentemot

ränteneuros kan vara svår. Thorson påpekar att en viss överdiagnostik av den kvantitativt betydelsefulla diagnosen hjärnskakning förekom. Patienterna kan också behöva stödande psykosociala åtgärder eller behandling med psykofarmaka.

De hjärnskadades livssituation

Det kan konstateras att en noggrann och kvantitativ värdering av skullskadesviter efter våld i trafiken saknas. Önskvärd är en kvantitativ registrering av de bestående skadornas omfattning, speciellt inverkan på den mentala hälsan. Den föreslagna undersökningens resultat beträffande sociala konsekvenser, arbetsförmåga och anpassning till arbetslivet etc. för de skadade är dock avhängiga av samhällssituationen och konjunkturläget. Den medicinska rehabiliteringen har sannolikt en relativt mindre betydelse utöver att återföra de skadade till en relativt anpassad situation beträffande egen vård och anpassning i hem och familj. Det kan härvid vara angeläget att bedöma behovet av olika åtgärder för återanpassning efter hjärnskador. Det är också önskvärt att ytterligare utvärdera metodik för träning och reaktivering. Ett annat problemområde är samordningen mellan olika samhällsinsatser.

Prevention

Den medicinskt sett mest fruktbara linjen i förslaget torde vara att samla erfarenheter av konsekvenserna av trafikskador och ställa dessa i relation till olycksorsaker, både från rent mekanisk synpunkt och med avseende på eventuella bakomliggande orsaksförhållanden – alltså en preventiv epidemiologisk forskning, där man kan få fram enhetliga linjer för redovisning och slutsatser i varje enskilt fall. De här aktuella fallen utgör ofta ett stort socialmedicinskt problem med stora kostnader för samhället.

Sammanfattningsvis anser Svenska läkaresällskapet det vara mycket angeläget att skullskadorna blir föremål för skärpt uppmärksamhet med registrering av skadorna och deras verkan avseende såväl fysisk som psykisk ohälsa. Situationen för de individer som drabbats av en bestående hjärnskada efter trafikolycka är ej tillräckligt känd eller belyst för att bilda underlag för en rehabiliteringsmedicinsk planering. vidare anser Svenska läkaresällskapet det angeläget att en grund tillskapas för åtgärder som kan minska såväl skullskadornas frekvens som svårighetsgraden. Sällskapet ansluter sig helt till tanken på att detta sker som ett samnordiskt projekt.

Stockholm den 26 september 1982

För Svenska läkaresällskapet

Lars Thorén
Ordförande

Hans O Hallander
Sekreterare

Svensk trafikmedicinsk förening (STMF):

Uppskattningsvis får i Sverige årligen 25 000–30 000 personer skador i huvudet till följd av yttre våld. En stor del av skallskadorna hänför sig till trafikolyckor bland vilka skallskadorna dominerar som dödsorsak.

Hjälmar för motorcyklister, mopedförare och cyklister samt bilbälten för dem som färdas i bilar, har visat sig vara effektiva skydd för att hindra skallskador eller mildra islagen av huvudet vid olyckor. Tyvärr gäller inte detta vid olyckor som inträffar i höga farter, då såväl hjälmens som bilbältets skyddsverkan åtminstone delvis sätts ur spel.

Skallskadorna är ofta orsak till livslångt lidande. Berfenstam och Andréasson (1973) rapporterade efter bearbetning av ett antal fall, som vårdats på ett rehabiliteringshem, att i motsats till fall med andra skador kunde av 30 skallskadade endast 3 rehabiliteras till partiellt arbete medan 27 fall inte påvisade någon förbättring. Thorson (1975) visade i en studie rörande de långsiktiga följderna av trafikskador att hälften av de skadade hade kvarstående men fem år efter olyckstillfället. Bland dessa fall var många skallskadade!

Åtgärder behöver vidtas för att dels hindra uppkomsten av skallskador, dels lindra följderna av sådana skador om olyckan är framme. Dessvärre är de nuvarande kunskaperna om dessa skadors uppkomst och följder mycket begränsade.

Skallskador som en följd av trafikolyckor är emellertid uppmärksammade internationellt och studier härom pågår i bl. a. Australien och USA. I Sverige har STMF främst följt en efterundersökning av skallskador. Undersökningen bygger på vid ett försäkringsbolag registrerade skador under 1976/77.

Enligt uppgift från undersökningsledaren Åke Nygren har omkring 1 200 fall bearbetats; materialet omfattar skallskadade personer av olika svårighetsgrad: från mycket lindriga skador till 100 %-ig invaliditet. Omkring 600 av fallen uppger sig fortfarande (1982) ha kvarstående besvär. Detta resultat sammanfaller med det som Thorson redovisade 1975.

STMF anser det vara mycket angeläget att skallskadorna blir föremål för skärpt uppmärksamhet med registrering av skadorna och deras verkan avseende såväl fysisk som psykisk ohälsa. Vidare anser STMF det angeläget att en grund tillskapas för åtgärder som kan minska skallskadornas såväl frekvens som svårighetsgrad vid olyckor. STMF ansluter sig helt till tanken att detta sker som ett samnordiskt projekt.

Stockholm den 21 september 1982

Svensk trafikmedicinsk förening

Rune Andréasson

Ordförande

Holger Lipping

Sekreterare

Folksam:

Skallskador är vanliga. Skallskador är den vanligaste dödsorsaken i trafikolyckor. I Sverige får 25 000 till 30 000 skador i huvudet till följd av yttre våld och en stor del av dessa är orsakade av trafikolyckor. MC-hjälmarna och säkerhetsbälten är de säkerhetsanordningar, som är mest effektiva när det gäller att förebygga skador. Folksam har i sin skadeförebyggande verksamhet beskrivit för- och nackdelar med både hjälmarna och säkerhetsbälten. En av de senaste rapporterna beskriver behovet av att använda säkerhetsbälten i baksätet, där Folksam var först i världen med att i ett skadematerial visa att en obältad baksätesåkande – förutom att han skadas i lika hög grad som övriga bilåkande – också utgör en risk för den som sitter framför.

Folksam har i sin strävan att kartlägga trafikolyckor för att uppnå de kunskaper som krävs för att förhindra olyckor, även påbörjat en undersökning av skallskador.

Alla personer, som skadades i trafiken och erhöll ersättning från Folksam under tiden 1976-07-01 – 1977-06-30 har specialbearbetats. För alla fall med skallskada har samtliga läkarhandlingar begärts in. Alla personer med skall/ansiktsskada har dessutom fått ett frågeformulär 5 år efter olyckan angående aktuellt status.

Omkring 1 200 personer har fått ett sådant formulär. Det är från mycket lindriga skador upp till 100% invaliditet. Ca 600 av dessa uppger någon form av kvarstående problem.

Frågeformuläret är sedan kompletterat med en telefonintervju för att kartlägga typ av problem, sociala och ekonomiska konsekvenser av skallskadan, typ av vård eller eventuell brist på vård. Efterundersökningen, som genomförs av en läkare har förankrats hos specialister inom bl. a. neurokirurgi.

Under hösten 1982 och våren 1983 kommer telefonintervjuer att genomföras bland de 600 som angett kvarstående problem och av dessa kommer en stor del att undersökas kliniskt.

Folksams förslag till Nordiska rådet

Den undersökning som skisserats av Nordiska rådet stämmer väl överens med den som Folksam för närvarande genomför. En sådan undersökning är både tidskrävande och kostsam, varför Folksams förslag är att Nordiska rådets planerade undersökning ansluter sig till den av Folksam påbörjade.

Utförande

1. Komplettering av enkäter till dem, som ännu ej svarat. Hösten 1982.
2. Telefonintervjuer med dem som har kvarstående problem. Hösten

1962. Stickprov bland dem med svåra skallskador, men som uppgivit att de ej har problem.

3. Klinisk undersökning. Januari– februari 1983.
4. Redovisning under våren/sommaren 1983.

Resursbehov

Ad 2. Lön till personskadereglerare under 3 månader för telefonintervjuer.	45 000:–
Att göra en telefonintervju med en skadad är en mycket subtil uppgift och bör göras av någon med medicinsk skolning eller av någon, som har kontakt med skadelidande i sin dagliga gärning.	
Ad 3. Klinisk undersökning av läkare under 3 månader inklusive resor.	60 000:–
Ad 4. Databehandling, redovisning och utskrift.	60 000:–

Stockholm den 8 september 1982

Folksam

Hans Gustafsson

Svenska försäkringsbolags riksförbund:

Förslaget innebär att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att företa en utredning av de genom olyckor i trafiken hjärnskadades livssituation och på grundval av denna utredning föreslå åtgärder på nordiskt och nationellt plan i syfte att förbättra genom trafikolyckor hjärnskadades ställning.

Riksförbundet finner alla åtgärder i syfte att förbättra rehabiliteringen av såväl trafikskadade som andra skadade angelägna. I försäkringsbolagens personskadereglering ingår som en viktig del att finna möjligheter till meningsfull rehabilitering av dem som drabbas av skada.

Även om riksförbundet finner det svårt att utvälja någon grupp av skadade framför andra vill riksförbundet tillstyrka att den föreslagna undersökningen av genom trafikolyckor hjärnskadade kommer till stånd.

Stockholm den 30 september 1982

Svenska försäkringsbolags riksförbund

Curt-Steffan Giesecke
Styrelsens förste vice ordförande

Richard Schönmeyr
Verkställande direktör

Riksföreningen för trafik- och polioskadade:

– – – varvid bör noteras att med. dr. Per Hansson, chef för ortopedisk-kirurgiska kliniken vid länssjukhuset i Halmstad, har utformat yttrandet.

Skador på centrala nervsystemet (hjärna och ryggmärg) tillhör de allvarligaste av trafikskadorna. De som överlever dessa skador får ofta svåra, livslånga funktionsnedsättningar. Dessa funktionsnedsättningar kan ge besvär av typ psykiska rubbningar, balansrubbningar, epilepsi, förlamningar, rörelsehinder etc.

Riksföreningen för trafik- och polioskadade har många medlemmar med skador enligt ovan. Förutom det stöd som föreningen kan ge medlemmarna har föreningen utdelat forskningsbidrag som i hög utsträckning gått till projekt rörande skador på centrala nervsystemet.

Riksföreningen för trafik- och polioskadade anser det angeläget att en utredning enligt förslaget kommer till stånd. Denna utredning bör dock ej enbart drabba de hjärnskadade utan om möjligt utvidgas att drabba alla patienter med skador på centrala nervsystemet (det vill säga hjärna och ryggmärg).

Solna den 29 september 1982

Riksföreningen för trafik- och polioskadade

Sven Eklöv

Kanslichef

Medlemsförslag

om samarbete i fråga om mottagande av utomnordiska TV-satellit-sändningar

(Väckt av Kirsti Grøndahl, Elsi Hetemäki-Olander, Eeva Kuuskoski-Vikattmaa, Bror Lillqvist, Petter Savola och Ingrid Sundberg)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Råd, Trafikutvalget:

Trafikutsnittet finner det motiverat att de nordiska länderna förbereder sig för den tekniska utvecklingen på mediaområdet såväl internordiskt som i internationellt sammanhang. Utskottet avstår från att yttra sig över medlemsförslagets kulturella aspekter men anser att de tekniska frågeställningar som aktualiseras i förslaget eventuellt kunde tas upp inom det omfattande samarbete som redan finns eller planeras på telekommunikationsområdet.

Stockholm den 20 januari 1983

På trafikutsnittets vägnar

Petter Savola

Trafikutskottets förman

De nordiske industriforbunds fellesorgan:

Teknisk utstyr for mottak av TV-satellittsendinger er idag kommersielt tilgjengelig, om komponenter fremstilles i flere industribedrifter i Norden.

Med støtte fra Nordisk industrifond har det siden 1978 pågått et samarbeid mellom de nordiske lands høyskolemiljøer om videreutvikling av teknisk utstyr for mottak av TV-satellittsendinger. Parallelt med dette foregår det en rekke samarbeidsprosjekter, på forskjellige nivåer, mellom faglige miljøer i industri og institutter over landegrensene i Norden. De nordiske industriforbund kan ikke se at det utover det allerede innledede tekniske samarbeid er behov for ytterligere initiativ på dette området fra Nordisk Ministerråd.

Når det gjelder vurdering av reklamen og dens rolle i den nye mediasituasjonen, befinner de nordiske industriforbund seg på forskjellige stadier. På det nåværende tidspunkt kan vi derfor bare presisere et hovedprinsipp: Industrien i de nordiske land må ikke gis dårligere vilkår enn industrien i de øvrige europeiske land.

Oslo, 3. desember 1982

Norges industriforbund

Knut Lofstad

Danmark

Ministeriet for kulturelle anliggender:

— — — skal kulturministeriet oplyse, at den i Danmark under statsministeriet nedsatte mediekommisjon i februar 1983 forventes at afgive en betænkning om spredning af udenlandsk fjernsyn overført såvel via kommunikationssatellitter som ved langdistancefremføring via radiokæde. På denne baggrund finder ministeriet det ikke rigtigt på nuværende tidspunkt at udtale sig nærmere om de i medlemsforslag A 635/k rejste spørgsmål. Det skal dog bemærkes, at man inden for Nordisk Ministerråd (kultur- og undervisningsministrene) for øjeblikket arbejder med planer om nedsættelse af en nordisk ekspertgruppe med henblik på undersøgelse af radioretlige og ophavsretlige spørgsmål i forbindelse med den i medlemsforslaget omtalte udlandsprogramspredning.

København, den 31. januar 1983

P. m. v.

E. b.

Vibeke Jakobsen

Fuldmægtig

Københavnske Dagblades Samråd:

Samrådet kan støtte tanken om tekniske og programmæssige vurderinger af modtagelsen af TV-satellitendringer. Man tror ikke, at det er rimeligt at fokusere alene på reklamen, men som nævnt også de programmæssige forhold, som i sin tid blev belyst i Nordsat-redegørelsen.

Endvidere bemærkes, at det næppe er nødvendigt at drive selvstændigt forskningsarbejde. En koordinering af de mange øvrige tilløb og bidrag bør være tilstrækkelig.

København, den 10. februar 1983

Ernst Klæbel

Fyens Stiftstidende:

— — — skal vi oplyse, at Fyns Kabel TV *ikke* må formidle sådanne programmer.

Vi må — ifølge den sendetilladelse, vi har fået — kun sende lokale programmer.

Vi har ikke yderligere kommentarer til forslaget.

Odense, den 21. februar 1983

Fyns Kabel TV

Egon Tøttrup

Lokal-TV Fonden i det grønne område:

Vi kan i det væsentlige støtte det fremsatte forslag og tankerne bag dette, men vi tillader os ud fra realpolitiske og historiske betragtninger at nære en vis skepsis over for mulighederne for en konstruktiv debat og efterfølgende hensigtsmæssige løsninger.

I forbindelse med spørgsmålet om modtagelse av TV-programmer fra lande uden for Norden samt spørgsmålet om reklamens rolle ønsker vi at henlede opmærksomheden på, at man positivt bør undersøge, hvad de nye medier og reklamen evt. kan bidrage med for at opnå de overordnede kulturpolitiske mål.

Vi tænker navnlig på spørgsmålet om decentralisering af kulturproduktion og -forbrug, som bl. a. kan finansieres af reklamer. Etableringen af større kabel-TV-net til modtagning av europæiske TV-kanaler bør føre til, at man gør det lovpligtigt, at kabel-nettene får ekstra kanaler til nationale, regionale og lokale programmer.

Udenlandsk TV og reklamefinansiering kan således være med til at frembringe et økonomisk grundlag for nye initiativer, som vi anser som en nødvendig modforanstaltning til de udenlandske radiospredningsinstitutioners programmer.

Fonden foretrækker denne holdning fremfor forslag om forbud og skarpe reguleringer, der indtil nu synes at have præget debatten.

Tidsfaktoren må endvidere tages i betragtning. Medens politikerne diskuterer, og kommissionsarbejde igangsættes, bedriver befolkningen mediepolitik i dimensioner, ingen for få år siden ville have drømt om, jfr. de store private investeringer i videobåndoptagere.

Med hensyn til det nordiske tekniske samarbejde om modtagelse af ikke-nordiske TV-programmer, kan vi ikke se et umiddelbart behov herfor. Derimod ville en fælles retlig regulering af satellit-TV området være særdeles ønskelig, specielt hvis den fører til større valgfrihed for den enkelte TV-seer.

Lyngby, den 9. februar 1983

Lokal-TV Fonden i det grønne område

Flemming Timmermann

Dansk Annoncørforening:

 Det er foreningens velunderbyggede synspunkt

a) at reklamen er af væsentlig betydning for menneskets frie forbrugsvalg og for vareomsætningen i det liberale samfundssystem

b) at alle massemedier må være åbne for erhvervslivets kommunikation, herunder reklame i radio og TV mod betaling for sendetid

c) at ingen hindringer må lægges i vejen for befolkningens/forbrugernes frie adgang til at modtage enhver tilgængelig kommunikation. i denne sammenhæng især de æterbårne udsendelser, som nedtages via egen antenne, via organiseret kabelsystem eller på anden måde

d) at de nationale TV- og radiosendere (NKR, SR og DR), der endnu ikke tillader *betalt* reklame, snarest må stille sendetid til rådighed for reklameudsendelser under former, der er i overensstemmelse med den nationale egenart og landets traditioner

e) at de pågældende landes erhvervsliv uden national TV-reklame vil blive påtvunget en helt urimelig konkurrenceforvriddning på grund af transnationale varemærkers bedre reklame-muligheder via Satellit-TV.

Vi er helt opmærksomme på det forhold, at TV-mediet kan tillægges sådanne egenskaber, at der med rimelighed kan stilles særlige krav til reklamens indhold og form. Dansk Annoncørforening vil også på dette område med glæde medvirke til, at der tilvejebringes de fornødne frivillige aftaler.

Måske må vi tilføje den bemærkning, at vi gerne ser størst mulig overensstemmelse mellem de nordiske synspunkter, men at vi omvendt ikke kan acceptere, at et lands eventuelle restriktive holdning nødvendigvis skal danne skole for de øvrige lande.

Nationalt særpræg og samhandelstraditioner må formentlig i mange forhold tillægges større vægt end en mulig nordisk fællesnævner.

Endelig erklærer vi os rede til at deltage aktivt i de fortsatte bestræbelser på at liberalisere de æterbårne medier på vore nordiske landes egne betingelser – ikke som plagiater af andre systemer.

København, den 13. december 1982

Werner Mårtensson

Danske Lytteres og Fjernseeres Fællesforbund og Tidsskrift for Radio og Fjernsyn:

Danske Lytteres og Fjernseeres Fællesforbunds tilsluttede organisationer omfatter:

Arbejdernes Radio- og Fjernsynsforbund,
 Kristelig Lytter- og Fjernseerforening,
 Fjernseerforbundet,
 Katolsk Radio- og Fjernsynsforbund,
 Odense Radioklub,
 Den jydsk Lytter- og Fjernseerforening, samt
 Dansk Lytter- og Fjernseerforening.

Fællesforbundets formandskab er enige i, at OTS-satellitudsendingerne har aktualiseret en lang række problemer, herunder lovgivning på medieområdet, kabel-TV-problematikken samt reklamer i TV, og kan derfor give tilslutning til forslagsstillernes henstilling om,

at Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd,

at vedtage foranstaltninger om iværksættelse af teknisk samarbejde om modtagelse af ikke-nordiske TV-satellitudsendinger, samt

at vurdere reklamens rolle i den nye medietekniske situation.

København, den 13. december 1982

Poul Nielsen

Næstformand
 (Formand for Den Jydsk
 Lytter- og Fjernseerforening)

Børge E. Nielsen

Næstformand
 Formand for Arbejdernes
 Radio- og Fjernsynsforbund)

Villy Mølgaard

Formand
 (Formand for Kristelig Lytter-
 og Fjernseerforening)

Fjernseer Forbundet:

Samarbejdet i Nordisk Råd og altså også her i forbindelse med TV-satellitterne kan selvsagt kun opretholdes med baggrund i de enkelte landes konkrete politiske og økonomiske opfattelse.

Som vi også gav udtryk for i vor opfattelse af NORDSAT, så var den anskuet under både en politisk og en økonomisk vinkel. Udviklingen siden da har givet os ret. Sålænge Danmark opretholder sit økonomiske og politiske medlemskab af EF, kan vi ikke se bort fra et tættere afhængighedsforhold her end på nordisk plan.

I den aktuelle sag ser vi jo netop, at det vil blive de centraleuropæiske satellitter, som vil præge æterringen over vore hoveder. I den tid, da tv-signalerne alene kunne fremføres indenlands, havde man jo kun problemerne med at fremføre signaler enten på enkelt- eller fællesantenneanlæg. Højest i landenes grænseområder bød der sig muligheder for at kigge med på grannernes udsendelser.

Som det også fremgår af oplægget, giver mulighederne for de kommende satellitsendinger anledning til svære problemer for enkeltlandenes Telestyrelser med at få hold på styringen af distributionen i privat eller offentlig regi.

Før var det jo nemmere, især i de nordiske landes regeringer at lukke deres områder af for udenlandsk påvirkning. Det var jo især Norge, Sverige og Danmark som f. eks. på reklameområdet værnede deres monopoler.

Med den nye satellittekniks "overspild" muligheder vil disse nationalmonopoler blive gennemhullet, samtidig med at det hidtidige forbrugeragradvist bliver afkastet. Det er for såvidt ganske relevant, at oplæggets slutspørgsmål netop går på at vurdere reklamens rolle i den nye medietekniske situation.

Når vi derfor skal give vort bidrag til besvarelsen af netop dette spørgsmål, må det blive en henstilling til Nordisk Råd om snarest at ophæve reklameforbudet i de 3 lande og stille dem frit. De faktiske omstændigheder vil ellers overhale en sådan ophævelse inden om!

Med hensyn til det andet punkt, om at træffe foranstaltninger til et teknisk samarbejde i spørgsmålet om modtagelsen af udennordiske satellit-udsendelser, så har vi den opfattelse, at da spørgsmålet lyder på udennordiske udsendelser, så vil det ikke nødvendigvis kræve nærmere teknisk samarbejde.

Vi vil derimod meget gerne gå ind for et tættere nordisk samarbejde gennem "Nordvisionen" især som konkurrence til de engelske, tyske, franske og amerikanske udsendelser i de enkelte radiofonier.

En udveksling af de enkelte landes egenproduktion, frem for alt med generel tekstning (ved hjælp af kommende tekniske hjælpemidler) burde

intensiveres. Men det vil kræve et helt anderledes nødvendigt samarbejde på programpolitisk, juridisk og ophavsretsligt plan.

København, den 14. december 1982

Fjernseer Forbundet

Eigil Jørgensen

Landsformanden

Udvalget for Lokal Radio og TV på Vestegnen:

Af forslaget fremgår det, at man fra midten af dette årti regner med, at der er omfattende satellitmodtagelser. Da vi er af den opfattelse, at den tekniske udvikling i øjeblikket løber så stærkt, at de forhold, som forslaget i øvrigt handler om, kommer væsentligt hurtigere end forslagsstillerne regner med, forekommer det os tvivlsomt, at det vil være muligt at gennemføre fællesnordiske samarbejder som foreslået. Inden disse forhold er afklaret, vil tekniken være løbet foran og have overflødiggjort undersøgelserne.

Det påpeges i forslaget, at de nordiske lande ikke i længden kan holde sig ude fra den nye medieverden, samtidigt med at denne verden fjerner grundlaget for den regulering af udbudet i TV og radio, som har været det gængse hidtil. Heri er udvalget for lokal radio og TV på Vestegnen ganske enig og vil understrege, at udvalgets oprettelse i en ikke ringe grad er sket som et ønske om at få fjernet denne – efter vor mening – alt for stramme regulering.

Selv om det ikke fremgår klart af forslaget, må det formodes, at forslagsstillerne gerne ser en "moderniseret regulering", og her mener udvalget, at det ville være mere velkomment, hvis Nordisk Råd ville arbejde for den størst mulige frihed på det elektroniske medieområde, hvilket er i overensstemmelse med Helsingforsdeklarationen, som alle de nordiske lande jo har tilsluttet sig og gerne anvender over for andre lande, som man finder undertrykker den frie meningsudveksling.

Hvad reklame angår må udvalget påpege, at Danmark jo er medlem af EF, og at det fra nogle sider hævdes, at forbudet mod reklamer i radio og fjernsyn strider mod Rom-traktaten. Skulle forslaget blive fremmet, mener vi, at det i så fald må være en betingelse, at dette spørgsmål indgår i undersøgelserne med sin fulde vægt.

Sammenfattende mener udvalget, at forslagets beskrivelse af den kommende udvikling fremfor et teknisk samarbejde langt mere gør et samarbejde ønskeligt omkring de problemer af ophavsretsmæssig art, som den uundgåelige spredning af signaler fra fremmede udsendelser medfører.

Albertslund i december 1982

Finn Jørding

Finland

Undervisningsministeriet¹:

Den av undervisningsministeriet den 19.8.1982 tillsatta arbetsgruppen för TV-distribution utreder rättsliga frågor i anslutning till vidaresändning och distribution av utländska TV-program med beaktande av mediautvecklingens olika alternativ som är att vänta. Utredningen omfattar mottagning och distribution av satellitsändningar. Om frågor i anslutning till mottagning och distribution av grannländernas program torde starta en samnordisk utredning. Med tanke på problemställningen avviker de nordiska grannländernas och andra länders program inte från varandra.

Det remitterade medlemsförslaget koncentrerar sig på mediatekniska saker. Undervisningsministeriet anser det viktigt att utveckla Finlands kunskaper inom rymdverksamheten. Finland skulle kunna koncentrera sig på saker där det har industriella grundförutsättningar. I dessa fall behövs det ökade insatser från statsmakten bl. a. i form av stöd till grundforskningen. Det är möjligt att man i tekniska frågor också skulle kunna hitta rationella objekt för nordiskt samarbete.

Mellanrapporten från arbetsgruppen för TV-distribution den 9.12.1982 om rättsliga frågor i anslutning till vidaresändning av utländska radio- och TV-program närslutes.²

Ministeriet kommer att definiera sitt slutgiltiga ställningstagande till medlemsförslaget i det sammanhang då saken behandlas i de nordiska kultursamarbetsorganen.

Helsingfors den 3 maj 1983

Jaakko Numminen

Kanslichef

Fredrik Forsberg
Regeringssekreterare

Trafikministeriet¹:

Trafikministeriet har inbegärt ett yttrande om förslaget av Post- och telestyrelsen och Oy Yleisradio Ab (*se nedan*).

Som sitt eget yttrande förenar sig trafikministeriet med synpunkterna i yttrandena av Post- och telestyrelsen och Oy Yleisradio Ab.

Dessutom konstaterar trafikministeriet att radio- och televisionskommittén har färdigställt sitt förslag till lag om kabeltelevision. Kommittén bör

¹ Yttrandet översatt från finska.

² Här ej tryckt.

före slutet av innevarande år utarbeta ett förslag till totalreform av radiolagstiftningen.

Mottagningen av utomnordiska televisionssatellitsändningar utnyttjas i framtiden inom ramen för lagar, vilka stiftas på basen av den ovannämnda kommitténs rekommendationer. I dessa lagar kommer man att också reglera reklamens ställning i den nya mediatekniska situationen.

Helsingfors den 13 januari 1983

Reino Breilin
Trafikminister

Reino J. Auvinen
Kanslichef

Handels- och industriministeriet¹:

Medlemsförslaget rör bl. a. åstadkommandet av tekniskt samarbete i syfte att mottaga utomnordiska TV-satellitsändningar. Ministeriet konstaterar att de nordiska länderna redan nu t. ex. inom ramen för Intelsat samarbetar ifråga om mottagande av utomnordiska program. Likaså har såväl post- och telestyrelsen som rundradion ett etablerat nordiskt och internationellt samarbete. Dessutom pågår definitionsfasen av Nordsat och beredningen av beslut om förverkligandet av Tele-X projektet.

I Finland har bl. a. en arbetsgrupp som tillsattes av handels- och industriministeriet, utrett de produktgrupper som ansluter sig till rymdteknologin samt behovet av åtgärder för att utveckla rymdteknologin och som ur Finlands synpunkt är viktiga. Ministeriet har också bidragit till förundersökningarna och planeringen av ovannämnda satellitsystem i och med att Finland deltar i definitionsfasen av Nordsat-systemet och planeringsarbetet för det svenska Tele-X-systemet.

Beslut om satelliter för sändningar till Norden skulle vara de viktigaste åtgärderna i syfte att stimulera industriell verksamhet. Redan nu torde man kunna säga att produktutvecklingen av satellit-TV-mottagare i Finland är på en relativt hög nivå. Bl. a. har t. ex. Statens tekniska forskningscentral medverkat i ett projekt som finansierats av Nordiska industrifonden för utveckling av satellit-TV-mottagare.

I anledning av medlemsförslaget konstaterar handels- och industriministeriet att såväl Nordsat som en del andra europeiska satellitprojekt syftar till direktsändande TV-satelliter. Mottagandet av dessa ändringar torde bäst kunna ske på internationell basis. Tekniska och andra gemensamma problem i anslutning till sådana sändningar utreds redan nu.

Ministeriet konstaterar ytterligare att utomnordiska satellit-TV-system

¹ Yttrandet översatt från finska.

som t. ex. OTS vars sändningar så småningom håller på att upphöra eller ECS-satelliten som tas i bruk under 1983 kan användas för programöverföring. I dessa fall förmedlas sändningarna via centralantenner och kabelnät till konsumenterna varför systemet bäst lämpar sig för storstadsregioner.

Enligt beslut av Nordiska ministerrådet (MRTV) den 15.11.1982 håller kultursekretariatet, inom ramen för Nordsatanslagen, på med att undersöka möjligheterna att använda ECS-satelliten för överföring av nordiska program. Dessutom har det nordiska ministerrådet den 1.12.1982 (kultur- och undervisningsministrarna) godkänt ett arbetsprogram rörande mediaområdet. Enligt ministeriet skulle det också kunna vara skäl för kultursekretariatet att utföra en gemensam tittarundersökning om hur de program som förmedlats via OTS-satelliten mottagits i Norge och Finland.

Med hänvisning till det ovanstående vore det enligt handels- och industriministeriet bäst att utreda frågorna i medlemsförslaget inom ramen för den organisation som skapats för Nordsat och med hjälp av berörda parter.

Helsingfors den 29 december 1982

Esko Ollila

Handels- och industriminister

Per-Håkan Slotte

Överinspektör

Post- och telestyrelsen:

I medlemsförslaget A 635/k, som berör mottagning av utomnordiska televisionssatellitsändningar, behandlas programöverföringssändningar via satellit och satellitrundradiosändningar som en helhet. Dessa skiljer sig dock från varandra, såväl beträffande de tekniska förfarandena som beträffande de nationella och internationella stadganden som reglerar dem.

Satellitrundradiosändningar, som kan vara ljudradio- eller TV-sändningar, är satellitsändningar avsedda för direkt mottagning av allmänheten. Efter att några experiment (bl. a. i Kanada och Japan) avslutats, bedrivs dylika sändningar för närvarande ingenstans i världen. Regelbundna satellitrundradiosändningar torde komma att inledas på olika håll i världen inom loppet av 2–4 år. Sändningarna kommer att ske på särskilt härför reserverade frekvensband och de kan mottas med relativt billig utrustning.

Programöverföringssändningar via satellit, till vilka bl. a. de i medlemsförslaget anförda satellitsändningarna genom OTS-satelliten hör, är avsedda att mottas endast av viss bestämd eller bestämda stationer. Det rör sig härvid om internationell programöverföring, som i detta nu överförs såväl via radiolänkar som via satelliter. Det må nämnas att bl. a. den

europiska rundradiounionen EBU står i begrepp att för Eurovisionens programöverföringar ta i bruk överföringskapacitet som hyrs ur Eutelsat-organisationens kommande ECS-satelliter.

Såväl inhemska som utländska satellitrundradiosändningar kan givetvis mottas av vem som helst. Vidare kan man tydligen vänta sig att inga särskilda avgifter kommer att uppbäras, åtminstone för mottagning av utomnordiska sändningar med egen apparatur. Detta gäller däremot inte internationella programöverföringar, som utgör en del av den normala internationella televerksamheten. För dessas del är teleadministrationerna enligt den internationella telekommunikationskonventionen ålagda skyldighet att sörja för hemlighållandet av internationell informationsöverföring. Konventionen kompletteras i allmänhet av nationella stadganden om telehemlighet, vilka dock i Finland tills vidare är bristfälliga på grund av den föråldrade radiolagen. Det må vidare påpekas, att man vid programöverföringen via OTS-satelliten, till följd av Eutelsat-organisationens krav, redan nyttjar speciella tekniska förfaranden genom vilka det är möjligt att med rätt hög tillförlitlighet säkerställa att obehöriga ej kan motta det överförda programmet.

OTS-satelliten, som planerats för experimentellt bruk, kommer att upphöra att fungera inom loppet av ca ett år. Man avser att uppsända Eutelsat-organisationens första egentliga telesatelliter (ECS-satelliterna) i rymden under loppet av år 1983. Satelliterna skall, utom för annan teletrafik, även användas för överföring av TV-program till kabel-TV-nät. Sändarens antennclob är dock smalare än i OTS-satelliten. Detta innebär att man t. ex. i Finland bleve tvungen att använda rätt stora antenner för att uppnå en tillräcklig hög mottagningskvalitet. Dessa borde dessutom förses med automatisk följningsutrustning som vänder antennen efter satellitens rörelser. Enligt f. n. tillbudsstående uppgifter blir hela mottagarutrustningen härvid rätt dyr, speciellt i Finland. Bl. a. av detta skäl har man i Sverige och Finland intagit en reserverad hållning till Norges förslag att nordiskt TV-satellitsamarbete baserat på ECS-satelliterna och kabeldistribution skulle inledas.

I medlemsförslaget A 635/k till Nordiska rådet efterlyses åtgärder för att åstadkomma ett tekniskt samarbete i fråga om mottagande av utomnordiska TV-satellitsändningar. Det framgår dock på intet vis ur motiveringen till förslaget vilket slags tekniskt samarbete som avses. Post- och telestyrelsens åsikt är att inget speciellt nordiskt samarbete för mottagning är nödvändigt, eftersom satellitrundradiosändningar är avsedda att mottas av alla och envar och programöverföringssändningar sker direkt från sändarlandet till mottagarlandet.

Helsingfors den 16 december 1982

Pekka Tarjanne

Generaldirektör

K. Toivola

Direktör

Oy Yleisradio Ab:

Det finns för närvarande i många länder i Europa planer på att i framtiden förverkliga nationella direktsändande satellitsystem. Kommunikationsförmedling via satellit, bl.a. telefonsamtal och programöverföring pågår som bekant redan i dag via INTELSAT-system eller via Eutelssats OTS-satelliten. Denna kommunikation i s.k. fast trafik är inte avsedd för direktmottagning av publiken utan endast för berörda mottagare. OTS-satelliten, som man hänvisar till i medlemsförslaget kommer snart tekniskt upphöra att fungera. Den efterföljs av ett europeiskt kommunikationssatellit-system -ECS. Den första satelliten i ECS-serien kommer sannolikt att uppskjutas hösten 1983.

Rundradion önskar inledningsvis framhålla att programförmedling via europeiska satellitsystem i första hand bör ses som en betydelsefull kultur- och mediapolitisk fråga med långtgående konsekvenser för den nationella mediastrukturen. Rundradion ser det därför som angeläget att de nordiska länderna i första hand borde sträva till att mångsidigt värdera de kultur- och mediapolitiska konsekvenserna i fråga om mottagande av utomnordiska TV-satellitsändningar.

Rundradion hänvisar vidare till att Nordiska ministerrådet (undervisnings- trafik- och industriministrarna) beslöt vid sitt möte den 15.11.1982 att ge Nordiska ministerrådets kultursekretariat i uppdrag att snabbutreda såväl de tekniska som programmässiga och rättsliga frågorna som aktualiseras i samband med programsamarbete och programmottagning via ECS-systemet. Rundradion utgår från att frågan om tekniskt samarbete de nordiska länderna emellan härvid kommer att uppmärksammas.

Rundradion konstaterar vidare att de nordiska och europeiska rundradiobolagen inom ramen för sitt samarbete inom den Europeiska Rundradionen EBU fast uppmärksamhet vid det tekniska samarbete ifråga om mottagning av utländska satellitprogram. Rundradion har bl.a. deltagit i EBU:s europeiska experimentsändningar via OTS-satelliten, varvid värdefull teknisk erfarenhet av mottagning av utomnordiska satellitsändningar erhållits.

Rundradion konstaterar med hänvisning till det ovensagda att det redan för närvarande pågår de nordiska rundradiobolagen emellan ett samarbete och informationsutbyte i fråga om tekniska frågor om mottagande av utomnordiska TV-satellitprogram. Bolaget ställer sig självfallet positivt till ett fortsatt tekniskt samarbete i Norden, vilket medlemsförslaget efterlyser.

Rundradion betonar att frågan om reklamens roll i den nya mediatekniska utvecklingen är betydelsefull. För närvarande är reklam i rundradioverksamhet tillåten endast i Finland och Island. Däremot är reklamsändningar förbjudna i Danmark, Norge och Sverige. Frågan om reklamens roll i nordiska satellitsändningar har ingående beskrivits i utredningen "Nordisk radio och television via satellit", Huvudrapport NUA 1979:4 ss.

161–166. Rundradion hänvisar därför till denna problemkartläggningen i detta avseende.

Utomnordiska satellitsändningar som innehåller reklamslag aktualiserar två principiella frågeställningar i Norden:

a) bör reklam överhuvudtaget få förekomma i utomnordiska satellitsändningar, som här mottas och vidare sprids

b) bör nationella begränsningar uppställas avseende reklam innehållet, t. ex. förbud mot tobak, alkohol, läkemedel ifall reklam tillåts.

Rundradion betonar att dessa frågor inte i tillräcklig utsträckning har uppmärksamats i nordiska sammanhang. Reklamfrågan har ej heller enligt Rundradions mening tillfredsställande lösts vid ett eventuellt förverkligande av ett nordiskt satellitprojekt.

Rundradion konstaterar avslutningsvis att reklamfrågan även är föremål för behandling inom den Europeiska Radiounionen, EBU. Stråvan är att åstadkomma gemensamma regler för innehållet i och utformningen av reklamslagen i satellitsändningar från de europeiska rundradioföretagen.

Helsingfors den 28 december 1982

Oy. Yleisradio Ab.

Pekka Silvola

Jussi Tunturi

Ålands landskapsstyrelse har i skrivelse den 2 december 1982 förklarat sig förorda medlemsförslaget.

Teollisuuden keskusliitto – Industrins centralförbund:

Utvecklingen på kommunikationsteknikens område kommer utan tvekan att fortskrida i rask takt. De elektroniska medias antal ökar och genom denna utveckling utökas även alternativen i fråga om mottagning av olika slags program. I synnerhet utvecklingen av satellitteknologin kommer att möjliggöra ibruktagandet av radio- och televisionssändningar med större hör- och sebarhetsområde. Vid mottagandet av televisionssändningar erbjuder den allt allmännare användningen av kabelteknologi redan nu ett naturligt alternativ, varutöver utvecklingen av teknologin i fråga om antenner och annan utrustning torde komma att medföra allt enklare lösningar vilka utökar den enskilde mottagarens valmöjligheter. De i medlemsförslaget nämnda OTS-satellitsändningarna kan emottas endast av de nationella televerken, medan däremot sändningarna från DBS-satelliterna (Direct Broadcast Satellite), vilka tas i bruk i mitten av 1980-talet, redan kommer att kunna emottas direkt av var och en som innehar en TV-mottagare.

Industrins centralförbund anser, att förberedelserna för tillägnande och

utnyttjande av den nya kommunikationsteknologin i så stor utsträckning som möjligt bör bygga på yttrandefrihetens principer samt på målsättningar vilka främjar mottagarens valmöjligheter. De kommunikationstekniska avgörandena bör vara sådana, att de främjar den tekniska utvecklingen på området.

I anslutning till det i medlemsförslaget propresenterade åstadkommandet av ett tekniskt samarbete utgör enligt Industrins centralförbunds åsikt samarbetet mellan de på kommunikationsteknologins område verkande företagen, både vid produktutvecklingsarbetet och vid genomförandet av större projekt, en viktig sektor av och form för samarbetet. Åtgärder, vilka i dessa avseenden stärker företagens samarbetsmöjligheter vore även ägnade att förbättra de nordiska företagens internationella konkurrenskraft på området. Det kan konstateras, att även de finländska företagens möjligheter på detta område mer utförligt har utretts bl. a. i de utlåtanden vilka avgivits i samband med det samnordiska satellitprojektet.

Vid bedömningen av reklamens ställning i det nya kommunikationstekniska läget är det från finländskt håll motiverat att framhålla, att TV-reklam med vissa begränsningar är tillåten i Finland och utgör en del av dagens företags normala marknadsföringsåtgärder. Då man dessutom har skäl att ansluta sig till den i medlemsförslaget framförda åsikten, att "reklam uppenbarligen på bred front hur som helst kommer att strömma in över de nordiska gränserna i mitten av 80-talet", är det uppenbart att strävandena att förhindra TV-reklamen – eller på grund av denna förhindra mottagandet av televisionssändningar – inte innebär någon ändamålsenlig utgångspunkt för bedömningen av reklamens ställning.

Däremot är det motiverat att klargöra på vilka sätt – med utnyttjandet av TV-reklam som ett medel för sales promotion – de nordiska företagens konkurrensmöjligheter i detta avseende kan bibehållas jämställda bl. a. i konkurrensen på de nordiska ländernas egen marknad.

Trots de nordiska ländernas för närvarande olika utgångslägen verkar det som om det både med tanke på samarbetet på kommunikationsteknologins område och med tanke på de till reklamen anslutna frågorna vore motiverat att sträva till att svara på de nya utmaningar med egna satellit-sändningar för de nordiska länderna.

Helsingfors den 28 december 1982

Industrins centralförbund

(Ej sign.)

Mainostajien litto – Annonsörernas förbund ry.:

Annonsörernas förbund anser, att allmänheten skall ha rätt att fritt motta och se såväl inhemska som utländska program, oberoende av om de mottas med egen antenn eller via kabel.

Om det fria informationsflödet och mottagningen förhindras eller begränsas, kommer det att innebära en inskränkning av vår grundlagsenliga yttrandefrihet. Reklamen är en väsentlig del av informationen. Likaväl som allmänheten via nyheterna skall få information om samhället, skall den ha rätt till information via reklamen om utbudet av produkter och tjänster, för att kunna utnyttja sin valfrihet.

Vi anser, att program som sänds och mottas via satellit inte skall försättas i en sämre position än t. ex. radioprogrammen, som ju i alla tider har förmedlats över gränserna.

Reklamfrågan anser förbundet inte vara ett problem, varken nu eller i framtiden. Finlands TV har närmare trettio års erfarenhet av reklamsändningar och praktiken har visat dem vara funktionsdugliga. Detsamma gäller kabeltelevisions- och videotextreklam, nya informationsmedier för både sändaren och mottagaren.

Annonsörernas förbund anser, att man inte med lagstiftning kan förbjuda mottagning av program och anser det onaturligt med en differentierad klassificering och hantering av program som mottas med antenn eller via kabel. I dag kan man i Finland se OTS-sändningar som innehåller reklam, och har inte kunnat erfara några skadliga följdverkningar av detta.

Det faktum, att de övriga nordiska länderna inte tills vidare har reklam i televisionen, är en nationell fråga. Trycket på att inleda reklamsändningar i TV har i dessa länder ökat i avgörande grad som en följd av de erfarenheter man har i Finland. Man har i vårt land kunnat påvisa, att TV-reklamen inte minskar reklamintäkterna för de övriga medierna. Inte ens tidningspressen, som traditionellt har motsatt sig TV-reklam, är längre helt negativt inställd. Tvärtom, flera tidningsföretag har fördomsfritt gått in för experiment med videotextkommunikation och visar ett öppet intresse för kabeltelevision. Också Annonsörernas förbund anser, att den i vårt land så välfungerande yttrandefriheten borde få ta steget fullt ut inom telekommunikationen. De nya medierna är inte i behov av förmyndarskap från samhällets sida.

Sammandrag

När reklamen dessutom – både nationellt och internationellt – är etiskt reglerad enligt ICC:s regler och eftersom den också framgent utgående från frivilliga avtal kan administreras till samhällets, allmänhetens och näringslivets fördel, anser Annonsörernas förbund det omotiverat att ge reklamen en särställning i en ny mediateknisk situation. Satellitsändningar-

na är endast ett medium bland andra. Det är enligt vår åsikt fråga om en normal, positiv fas inom den kommunikationstekniska utvecklingen och inte om någon stor omvälvning.

Vi förordar också att ett samnordiskt tekniskt samarbete inleds för mottagning av utomnordiska satellitsändningar.

Helsingfors den 14 januari 1983

Mainostajien litto – Annonserernas förbund r. y.

Seppo Kouhi

Ordförande

Kristiina Suhonen

Verkställande direktör

Tidningarnas förbund:

Vårt förbund instämmer i förslagets konstaterande, att det är skäl för de nordiska länderna att på alla sätt förbereda sig för den informationsteknologiska utveckling, som är att vänta.

På den tekniska sidan kan samarbete idkas t. ex. inom ramen för NORD-SAT-projektet med en egen samnordisk TV-satellit som mål. Tekniskt samarbete då det gäller att ta emot program som sänds av andra TV-satelliter är knappast möjligt på samnordisk bas. De tekniska förberedelserna för detta är i främsta rummet ett arbete som bör göras på det nationella planet. Ett regelbundet utbyte av information och erfarenheter möjliggör en ändamålsenlig koordinering.

I medlemsförslaget föreslås även, att ministerrådet skall värdera reklamens roll i den nya mediatekniska utvecklingen. Till detta konstaterar Tidningarnas förbund, att den nya informationsteknologin kommer att möjliggöra en mängd nya elektroniska medier och olika kombinationer av dem. På sikt kommer gränserna mellan olika medier att uppluckras. Detta gäller såväl de medier som i dag trycks som de elektroniska medierna.

I denna utveckling utgör reklamen en del av de viktiga informationspolitiska helheter, som man på det politiska planet har att ta ställning till under de närmaste åren. Valet står mellan två huvudalternativ: 1) att fritt tillåta reklam, 2) att begränsa reklamen enligt vissa kriterier. Att förbjuda reklamen i de s. k. nya medierna är inte ett realistiskt alternativ.

Emedan telefriheten i framtiden kommer att vara lika viktig som tryckfriheten idag, skulle det strida mot redan nu allmänt accepterade demokratiska principer att skrida till begränsningar mot reklam i de nya medierna. På några få undantag när begränsas ju heller inte reklamen i de nuvarande

tryckta medierna. Tvärtom möjliggör just annonseringen ett starkt och mångsidigt informationsutbud t. ex. i dagspressen.

Förbud och begränsningar av reklam har hittills varit och kommer framgent även att vara befogade i det statsägda rundradiobolaget och dess finansieringsbolag, så länge de idkar informationsförmedling utgående från en monopolställning.

Hänvisande till ovanstående anser vi det inte vara befogat att ministerrådet värderar reklamen i de nya medierna som en separat fråga. Enligt Tidningarnas förbund vore det mycket angelägnare att man såväl nationellt som samnordiskt skulle slå fast principen rörande fri informationsförmedling utgående från en decentraliserad modell utan statligt monopol. Sålunda skulle man samtidigt ta ställning rörande reklamens framtida roll.

Helsingfors den 15 december 1982

Tidningarnas förbund

Per-Erik Lönnfors
Styrelsens viceordförande

Veikko Löyttyniemi
Verkställande direktör

Kristillinen radio- ja televisioliitto r. y (Kristliga radio- och televisionsförbundet)¹:

Enligt KRTL är principen om fri informationsförmedling viktig inom mediaområdet. Enligt förbundet måste även mediateknikens utveckling på alla sätt främjas. Därför är det viktigt att även Finland deltar i samarbetet om mottagande av televisionssatellitsändningar.

Eftersom produktionen av televisionsprogram i olika länder följer olika ideologiska principer, är det enligt KRTL viktigt att i vårt land vid förmedlingen av satellitsändningar utövas programkontroll för att motverka importen av våldsamma och osedliga program. För att möjliggöra en sådan kontroll är det nödvändigt att för kabeltelevisionens verksamhet skapa en nödvändig lagstiftning, på basen av vilken programutbudet kan kontrolleras.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Om satellittelevisionsprogrammets reklam inte bryter mot vårt lands lagstiftning, kan de enligt KRTL förmedlas till vårt land tillsammans med andra program. Förbundet understryker dock att inte heller reklam får innehålla sådant, som strider mot nationella och kristliga värden som vårt folk uppskattar.

Helsingfors i februari 1983

Kristillinen radio- ja televisioliitto r. y.

Eino Pinomaa
ordförande

Veikko Piirainen
verksamhetsledare

Helsinki televisio (Helsingfors-TV)¹:

När man talar om televisionssatelliter är det viktigt att förstå indelningen i rundradiosatelliter, som är avsedda för mottagning i hemmen, och till förmedlingssatelliter för datakommunikationsverksamhet mellan två fasta punkter. I användningen och mottagningen av rundradiosatelliter är nordiskt samarbete viktigt och det utövas också i samband med Nordsatprojektet och Tele-X-projektet. Även i detta fall har samarbetet dock sin huvudvikt närmast på ökningen av nordiskt kulturutbyte och lättandet av upphovsrätts- och andra problem, som för närvarande begränsar det. Den teknik som behövs för mottagningen av rundradiosatelliter är redan under utveckling i nästan alla länder och enligt vår uppfattning finns det inte behov för ett speciellt nordiskt samarbete inom detta område.

I medlemsförslaget hänvisas till OTS-satelliten, som är en s. k. förmedlingssatellit (point to points). I det exempel, som ingår i medlemsförslaget, används OTS-förmedlingssatelliten som ett distribueringssätt vid förmedlingen av televisionsprogram för vidaredistribution i kabeltelevisionenät. Med tanke på servicen för tittarna skulle man uppnå samma resultat genom att sända programmet som videokassetter till kabeltelevisionsbolag, som distribuerar det vidare i sina nät. I detta fall använder Post- och televerket endast enligt sin normala verksamhet i den internationella dataöverföringen förmedlingssatelliten, som är ett tekniskt-ekonomiskt väsentligen effektivare distribueringssätt än fysisk överföring. Förmedlingssatellitens signal har skyddats så att mottagandet av den är möjligt endast för de kabeltelevisionsbolag, som sändarbolaget uttryckligen utvalt till mottagare. Mottagning av förmedlingssatellitprogrammet utan sändarens särskilda tillstånd

¹ Yttrandet översatt från finska.

är inte tillåtet och inte ens tekniskt möjligt. Program, som distribuerats till Helsinki televisio via OTS-förmedlingssatelliten, har Helsinki televisio distribuerat i sitt kabelnät för tittare sedan april 1982. Verksamheten sker som ett gemensamt försök med Post- och televerket, som för sin del insamlar teknisk kunskap och erfarenhet av försöket. Helsinki televisio har mest varit intresserad av att samla erfarenhet av tittarnas inställning till oöversatt televisionsprogram på främmande språk. Den kritik som Helsinki televisio tills vidare har fått av sina tittare, har varit enbart positiv. Vi är inte medvetna om de många problem i samband med OTS-satellitsändningarna, som nämns i medlemsförslaget. Användningen av förmedlingssatelliter är inte, såsom möjligen är fallet med rundradiosatelliter, förknippad med upphovsrätts- och andra juridiska problem. Även användningen av förmedlingssatelliter har aktivt motverkats endast av rundradiobolagen, som inte gärna tillåter att alternativ och jämförelsepunkter erbjuds vid sidan av program som rundradiobolagen förmedlar.

Eftersom nya förmedlingssatelliter i nära framtid börjar sin verksamhet, kommer också det programutbud att öka, som styrs via dessa till kabeltelevisionen. Mångsidigare program, ökat antal alternativ och möjlighet till att följa internationella program, vilket möjliggörs härigenom, står enligt vår uppfattning i högsta grad i överensstämmelse med slutdokumentet från den Europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen, som hölls i Helsingfors 1975 (ESSK). Där betonas främjande och ökning av programutbud via televisionen mellan deltagarländerna, eftersom man härigenom skapar större samförstånd och förtroende mellan folken. Dessutom borde man med tanke på de redan mycket positiva erfarenheterna av förmedlingssatelliter ur tittarnas synpunkt även samnordiskt främja användningen av förmedlingssatelliter och försöka ändra på med dem förknippade missuppfattningar och misstankar samt förebygga mycket kortsiktiga och omotiverade strävanden som syftar till att försvåra användningen av förmedlingssatelliter.

Användningen av satelliter och kabeltelevisionsteknik utgör ur informationsförmedlingens synpunkt endast några nya distributionssätt för informationen, som man hittills vanligen sett enbart som tryckt kommunikation. Reklamen är och kommer att bli en väsentlig del av den information, som i framtiden kommer att distribueras med allt flera medel genom användning av de s. k. nya elektromedia. En sträng reglering av informationsutbytet och också reklamen i rundradiobolagen har varit ändamålsenlig eftersom rundradiobolagen på grund av för få riksomfattande kanaler i etern fungerar i monopolställning och man på grund av för få förmedlingskanaler parlamentariskt måste styra den information som de förmedlar. I nya elektromedia såsom kabeltelevisionen har man flera förmedlingskanaler och informationsutbudet i kabeltelevisionen kommer såsom det tryckta ordet att styras av fri konkurrens, där olika informationsproducenters framgång naturligtvis avhänger av efterfrågan på deras information

bland mottagarna. Denna situation skapar i förhållande till rundradioverksamheten en väsentligt avvikande utgångspunkt för den information som förmedlas via nya elektromedia och för behovet att reglera denna även för reklamens del.

Med hänvisning till det ovan sagda anser vi att det inte behövs speciellt nordiskt samarbete när det gäller mottagning av televisionssatellit-sändningar utanför Norden och vi finner inte motiverat att granska reklamens ställning som en skild fråga i den nya mediatekniska situationen. Enligt Helsinki televisio vore det däremot mycket viktigt att man både samnordiskt och nationellt skulle fastställa en princip om fri kommunikation och i samband därmed utvidga lagen om tryckfrihet att gälla som s. k. telefrikhetslag också för nya elektriska distributionskanaler för information. I Norden är det med tanke på den traditionella yttrandefriheten enligt vår uppfattning av väsentlig vikt, att man genom att öka både distributionsmöjligheterna för informationsproducenterna och valmöjligheterna för informationsmottagarna gör mediafältet mångsidigare. Detta bör uttryckligen bygga på informationsmottagarens eget val, som redan i den tryckta informationen konstaterats fungera bra, och inte på en omotiverad förstatligad mediamodell, som ofta har en alltför uttalad förmyndarroll gentemot informationsmottagarna.

Helsingfors den 20 december 1982

Helsinki televisio Oy (Helsingfors television Ab)

Heikki Saraste

Verkställande direktör

Oy Mainos-TV-Reklam Ab (MTV):

MTV anser det vara mycket aktningsvärt att Nordiska rådet på en så hög nivå aktivt strävar till att klarlägga de mångsidiga frågor som hänför sig till den nya kommunikationstekniken. Denna verksamhet kan ses som en del av det vidsträckta allmän-europeiska utredningsarbetet som under senaste tid har utförts i olika länder och samfund.

I medlemsförslaget anser man speciellt att OTS-satellitutsändningarna har förorsakat osäkerhet i de nordiska länderna. Samtidigt har dessa fört fram problem som berör bl. a. lagstiftningen inom kommunikationssektorn, kabeltelevsionsproblem samt problem beträffande de i televisionen visade reklamerna. Ehuru det ännu kan anses förekomma flera olösta problem berörande satellitdistribution av televisionsprogram, anser vi det dock vara mycket viktigt att akta sig för att uppförstora dessa förekommande och antagna problem.

Televisionsverksamheten är en del av rundradioverksamheten. Andra delen består av radioverksamhet, och i samband därmed har programmen traditionsenligt varit hörbara även utanför landets gränser. Denna "överbörbarhet" är snarare en regel än ett undantag. Användandet av satelliter vid distributionen av televisionsprogram gör det möjligt att följa med andra länders tv-program på ett relativt vidsträckt område. Det att en satellitutsändning som är riktad mot eget land kan ses även utanför landets gränser kan jämföras med det faktum att grannländernas program kan ses och höras i ländernas gränstrakter.

I samband med det faktum att televisionssatelliter blir allt allmänare tycks det uppstå televisionsbolag som riktar sitt programutbud till områden som kan täcka t. o. m. en hel världsdel. Med beaktande av det traditionella nordiska uttrycksfrihetsbegreppet, anser vi det icke vara möjligt att med den samnordiska, eller t. ex. den egna finska, lagstiftningen förbjuda eller begränsa tittandet av satellitprogram.

Skapandet av samnordiska lagar eller bruk för mottagandet av satellitutsändningar från utomstående länder kan lätt leda till att individens uttrycksfrihet i praktiken nedskärs på grund av det system som åstadkommes för att skydda medborgarna mot övernationell programverksamhet.

Däremot borde man enligt MTV:s mening koncentrera sig allt mera på att utveckla och utöka de egna nationella och samnordiska programmen. Denna verksamhet är enligt vår åsikt den absolut viktigaste då man begrundar den nya situation som det allt större internationella programutbudet skapar.

Största delen av televisionssatelliterna och de program som sänds från satelliterna bekostas i framtiden med hjälp av reklamer. Finland har en erfarenhet på över 25 år av televisinsreklam, så för Finlands del är den reklam som satellitprogrammen innehåller inget problem. Senaste tids officiella diskussioner i Sverige, Norge och Danmark lutar mot att televisionsreklamen är på kommande även till dessa länder. Märkbart är även det faktum, att pressens inställning till elektronisk reklam har förändrats mycket i en positiv riktning.

MTV anser det vara viktigt, att man i Finland såväl som i de övriga nordiska länderna ställer sig fördomsfritt till den nya kommunikationstekniken och de möjligheter den erbjuder. Denna fördomsfrihet och vidsynthet behövs även då man begrundar inställningen till mottagandet av satellitutsändningar som kommer från andra än de nordiska länderna. De nya distributionsmetoderna betyder otaliga nya möjligheter och alternativ för mottagaren. I stället för att man funderar över på vilket sätt användandet av de nya kommunikationsmetoderna bör begränsas, borde man fundera över sätt på vilka dessa nya möjligheter kunde möjligast effektivt tjäna olika behov för kommunikation till den stora massan, samt till den enskilda gruppen.

MTV är det enda kommersiella televisionsbolaget i Norden. Under sin verksamhet på över 25 år har bolaget skaffat sig en vidsträckt erfarenhet av televisionsreklam. Ifall det här behandlade medlemsförslaget leder till vidare utredningar av t. ex. televisionsreklamen, är MTV för sin del redo att stå till tjänst med sin branschkönnedom.

Oy Mainos-TV-reklam Ab

Pentti Hanski

Seppo Sisättö

Finlands svenska radioförbund r.f.:

Finlands svenska radioförbund r.f. ställer sig positivt till medlemsförslaget om att en utredning kring det tekniska samarbetet bör ske. Radioförbundet finner det tekniska samarbetet i denna fråga viktigt med tanke på det fortsatta samarbetet i mediafrågor.

Beträffande reklamens roll i satellitsändningarna konstaterar Finlands svenska radioförbund att denna redan i dagens situation är en realitet. Radioförbundet instämmer i medlemsförslaget om att en översyn av reklamens ställning bör ske för att om möjligt finna en gemensam lösning för de nordiska länderna.

Helsingfors den 21 december 1982

Finlands svenska radioförbund r.f.

Bertel Bäck
Ordförande

Anne Ekblom
Ombudsman

När-TV i Närpes:

Föreningen När-TV i Närpes omfattar de två konkreta förslag, som det i hänvisningspunkten nämnda medlemsförslaget utmynnar i. Därtill vill vi framhålla följande:

1. Ministerrådet borde överväga en gemensam nordisk aktion mot den nyligen givna FN-rekommendationen, som strävar till att försvåra ett fritt utbud av satellitburna radio- och TV-program.

2. Eftersom kabel-TV-verksamheten blir allt vanligare inom Norden, är det för oss, som verkar inom ett dylikt kabel-TV-andelslag med för närvarande 1300 anslutningar, skrämmande att TV- och radioprogram avsedda för allmänheten skall kunna bli underkastade tillståndsprövning. Vi hoppas därför att Nordiska rådet vidtar åtgärder för att hindra en uppdelning av människor i grupper, som direkt får se TV-program och i grupper, som får

se TV-program først efter beviljat tillstånd (här avses ej betal-TV) och att olika distributionssätt inte sammanblandas med utsändningar. Den lokala TV-verksamheten med egna producerade program, som sänds via kabelnätet till en sluten grupp TV-tittare är emellertid en helt annan sak. Det är viktigt att på detta sätt klart definiera vad vi avser med kabel-TV-nät och lokal TV-verksamhet.

3. Den lokala TV-verksamheten i Närpes (När-TV) har visat sig fylla ett viktigt behov av att ge befolkningen information om förhållanden i den egna regionen och på det egna modersmålet. Det här är ett faktum som vi hoppas att Nordiska rådet i det fortsatta arbetet med normer och regler för den framtida radio- och TV-distributionen inom Norden beaktar och inte omöjliggör.

4. Avslutningsvis vill vi med vår erfarenhet poängtera att vi i Svensk-Finland och i synnerhet i Österbotten i viss utsträckning kunnat tillgodogöra oss innehåll ur TV-program på ett främmande (finska) språk. Med det vill vi mena att vi också kan tillgodogöra oss innehåll ur utomnordiska TV-program och därför ser vi det som väsentligt att Nordiska rådet verkar för ett fritt mottagande av radio- och TV-program.

Även om våra synpunkter till vissa delar avviker från frågeställningen i stort, vill vi ändå se dem som detaljer som bör beaktas i den stora helheten.

Närpes den 6 januari 1983

För När-TV i Närpes

Robert Udd

Ordförande

Jan-Ola Klävus

Sekreterare

Norge

Kultur- og vitskapsdepartementet:

Orbital Test Satellite (OTS) er ein eksperimentsatellitt som har blitt nytta til forsøk innan telekommunikasjon av EUTELSAT. Satellitten vil etter alt å dømme brenne ut i 1983. EUTELSAT vil i år og neste år setje i funksjon eit nytt satellittsystem, European Communication Satellite (ECS). Dette systemet vil også ha kringkastingstilbod på same måte som OTS.

Vi er noko skeptiske til å gå inn for forslaget slik det er forma. For det første har vi i dag satellittutgreiingar på nordisk plan. For det andre vil eit teknisk samarbeid som giøld mottaking av program frå kommunikasjons-satellittar (som OTS og ECS), i stor grad vere eit spørsmål om kabelutbyg-

ging. I denne samanheng vil vi nemne den nordiske utgreiinga som er sett i gang for å vurdere overføring av grannelands fjernsynssendingar. Denne utgreiinga skal etter mandatet også vurdere overføring via kommunikasjons satellittar. For det tredje har Kultur- og vitskapsdepartementet nyleg motteke ei utgreiing om kabelfjernsyn og ei utgreiing om massemedium og mediepolitikk, som begge er ute til høyring. For det fjerde er det sett ned eit utval som skal vurdere reklamespørsmål i uavhengig kringkasting. For det femte er det sett i gang ei utgreiing om dei rettslege sidene ved kabelutbygging m. m. Det kan endeleg nemnast at Nordisk ministerråd (kulturministrane) nyleg har oppnemnt eit eige nordisk medieutval som m. a. kan drøfte slike spørsmål som er tekne opp i medlemsforslaget.

På denne bakgrunn finn vi det for vår del ikkje tenleg i dag å setje i gang eit nordisk utgreiingsprosjekt av det slaget framlegget synest å konkludere i.

Oslo, 7. februar 1983

Efter fullmakt

Johs. Aanderaa

Ekspeditionssjef

Sigve Gramstad

Byråsjef

Forbruker- og administrasjonsdepartementet:

— — — har vært forelagt *Prisdirektoratet* som i brev av 9. desember 1982 bl. a. uttaler:

Direktoratet har ingen merknader til at et slikt samarbeid utredes. Men det kan være grunn til å nevne at kompetanseforholdet mellom de berørte myndigheter og de private firmaer i det enkelte land bør avklares nærmere.

Forbruker- og administrasjonsdepartementet slutter seg til Prisdirektoratets uttalelse og har ikke ytterligere merknader.

Oslo, 14. desember 1982

Efter fullmakt

Oddvar Lie

John Gulliksen

Norsk rikskringkasting:

De nordiske kringkastingsinstitusjoner har et nært samarbeid både når det gjelder teknikk og program. Dette samarbeidet omfatter også de spørsmål som knytter seg til mottaking av fjernsynssendinger av utenlandske fjernsynssendinger over satellitt.

Gjennom de sendinger som alt finner sted over OTS-satellitten, og de planer som ECS- (European Communications Satellite) satellitten og L-sat åpner for, har de nordiske kringkastingsinstitusjoner intensivert sitt samarbeid innen dette feltet.

Spørsmålet om reklame i radio og fjernsyn er for tiden under utredning i et offentlig utvalg, og Norsk rikskringkasting finner av den grunn at det ikke er naturlig å uttale seg om den del av forslaget som gjelder reklame.

Oslo, 23. desember 1982

Bjartmar Gjerde

Forbrukerombudet:

Jag støtter tanken om et nordisk samarbeid når det gjelder mottaking av utenlandske TV-satellittsendinger og spesielt ser jeg samarbeid om reklamens rolle i denne sammenheng som viktig.

Oslo, 1. desember 1982

Marie Solberg
Fungerende

Norsk lytterforening for radio og televisjon:

Det er ikke uten videre klart hva forslagsstillerne mener bør være formålet med et teknisk samarbeid i Norden angående mottaking av satellittformidlede TV-sendinger av ikke-nordisk opprinnelse. Er formålet å fremskynde og utvide adgangen til å motta og anvende slike programmer (og det vil vi håpe), vil vi vise til at vanskelighetene i liten grad er tekniske. De er først og fremst politiske, men knytter seg også i noen grad til rettsforhold (retts-uklarhet), og traktatforpliktelser og folkerett, sml. de OTS-formidlede signaler. Fra norsk side har kulturminister Lars Roar Langslet derfor tatt initiativ i nordisk sammenheng for å samordne løsningen av slike problemer.

De nordiske land anvender i stor grad samme teleteknikk og de samme tekniske systemløsninger innenfor kringkasting. De tekniske problemer

som knytter seg til mottaking og anvendelse (ved viderespredning) av satellittformidlede signaler er små. Gjennom først og fremst de nordiske lands tele-administrasjoner samarbeider man allerede nært på det tekniske nivå, bl. a. hva frekvensutnyttelse angår.

Det er derfor når det gjelder *politiske* og *prinsipielle* syn at behovet for debatt, avklaring og harmonisering, og muligens samarbeide innenfor kringkasting synes størst. Dette behov er helt tydelig når det gjelder reklamens rolle og plass i fremtidig kringkastingsvirksomhet.

Lytterforeningen vil støtte forslaget om en gjennomgåelse i nordisk sammenheng av reklamespørsmålene. Den norske regjering oppnevnte i juni i år en komité som nettopp skall behandle dette spørsmål i full bredde. Komitéen er bedt om å avslutte sitt arbeid ved årsskiftet 1983/84. Det synes naturlig – gjerne etter initiativ i Nordisk Råd – å få emnet belyst i *nordisk* perspektiv. En slik belysning vil sikkert både tjene debatten samlet, og være av stor betydning i hvert enkelt land. Selv om reklame er et internasjonalt fenomen, vil det alltid være forhold som gjør det nødvendig med særlige nasjonale løsninger.

Vi vil i den sammenheng uttrykke håp om at man etter hvert betrakter reklame i kringkasting i det perspektiv hvor den etter vår mening er viktigst: *Som en mulighet til å finansiere et større tilbud enn man ellers kunne oppnå.* Reklameinnslagenes innhold, utforming, tids plassering osv. er også viktig, men denne side ved reklame i kringkasting bør ikke overskygge det grunnleggende finansieringspoeng.

Forøvrig mener Lytterforeningen at det i Norden i alminnelighet er en tendens til å overdrive reklamens virkning på adferd og vaner – særlig kjøpevaner og forbruk. Tilsvarende er det en tendens til å anta at reklamefinansiering nivåsenker og nivellerer det samlede programtilbud. Lytterforeningen tror bildet er langt mer nyansert. I alle tilfeller vil det være nyttig å få disse og andre forhold allsidig, nøkternt, saklig og udogmatisk belyst.

Prinsipielt er Lytterforeningen åpen for reklamefinansiering av kringkasting, på samme måte som de regjeringsoppnevnte komitéer for nærradio- og kabel-TV som avga uttalelser i november Lytterforeningen er likeledes motstander av monopolordninger på kringkastingsområdet, og håper at et eventuelt teknisk eller annet samarbeid i Norden på dette feltet ikke hindrer en utvikling bort fra kringkastingsmonopoler. Det er intet i den samlede informasjonstekniske utvikling som tyder på at monopolene på dette felt *kan* overleve, og etter Lytterforeningens syn er de uønskede ut fra prinsipielle vurderinger.

Oslo, 14. desember 1982

For Lytterforeningen

Trond Helland
Formann

Jan Henrik Nyheim
Styremedlem

Norges markedsforbund:

Vi har med interesse studert det oversendte medlemsforslag – bl. a. med påvisning av at de nye og aktuelle kombinasjoner av satelitt- og kabelteknikk også aktualiserer reklamens rolle i TV på en helt ny måte enn tidligere. Vi vil derfor gjerne på et noe senere tidspunkt få lov å komme tilbake til Nordisk Råds engasjement i denne sammenheng bl. a. og spesielt i forbindelse med vurderingen av reklamens rolle i den nye medietekniske situasjon.

Når vi ikke i øyeblikket finner det opportunt å avgi en nærmere begrunnet uttalelse i saken, har det sammenheng med at Norges Markedsforbund for tiden har i arbeid et eget internt utvalg for TV-reklame, hvor det sitter representanter fra alle våre hovedmedlemsgrupper – det vil si bl. a. norske annonsører, reklamebyråer, Norske Avisers Landsforbund og Norsk Ukepresse. Utvalget har bl. a. som mandat å forsøke å skissere en norsk modell for reklame-TV. Utvalget ventes å avgi sin innstilling våren '83.

Dette interne NMF-utvalg har et parallelt samarbeid med et tilsvarende utvalg oppnevnt av Norges industriforbund.

Vi håper de innstillinger som her vil bli fremlagt tidlig i '83 kan inngå som nyttige arbeidsdokumenter både for Nordisk Råds engasjement i saken – og for den offentlige utredningskomité vedrørende TV-reklame som også er i arbeid, etter oppnevning av det norske Kulturdepartement.

Oslo, 10. november 1982

Norges markedsforbund

Kjell Salbu

Direktør

Sverige

Kulturrådet:

Medlemsförslaget berör viktiga frågor. Både det avsedda tekniska samarbetet och en värdering av reklamens roll i den nya medietekniska situationen är emellertid beroende av övergripande mediepolitiska överväganden i de enskilda nordiska länderna.

Den nyligen tillsatta svenska massmediekommittén har bl. a. till uppgift att undersöka olika användningsområden för ny teknik och vilka åtgärder som krävs med hänsyn till den tekniska utvecklingen. Det förefaller enligt kulturrådet lämpligt att avvakta resultatet av kommitténs arbete – som skall bedrivas skyndsamt – innan särskilda initiativ tas för att intensifiera det nordiska samarbetet på det medietekniska området.

Reklamens möjliga framtida roll hänger nära samman med de ändrade

förutsättningar den tekniska utvecklingen för med sig. Även när det gäller åtgärder inom reklamområdet synes det därför lämpligt att avvakta massmediekommitténs analyser och förslag.

Stockholm den 16 december 1982

Anders Clason

Nils Johansson

Konsumentverket (KO):

I samtliga nordiska länder pågår utrednings- och utvecklingsarbete på mediaområdet. Detta arbete bedrivs på olika sätt beroende på bl. a. skillnader i lagstiftningen. Konsumentverket saknar möjlighet att bedöma om åtgärder bör vidtas för att åstadkomma ett tekniskt samarbete i fråga om mottagande av utomnordiska TV-sändningar. Det kan dock ifrågasättas om det för Sveriges del är lämpligt att inleda ett nordiskt samarbete i dessa frågor innan arbetet med nordiska satellitsändningar är avslutat samt den nyligen tillsatta massmediekommittén närmare har övervägt effekterna av den tekniska utvecklingen på massmediastrukturen i vårt land och andra därmed sammanhängande frågor.

Vad gäller förslaget att värdera reklamens roll i den nya massmediatekniska situationen synes detta närmast ha till syfte för Sveriges del att få till stånd en omvärdering av det rådande reklamförbudet i TV. OTS-satellit-sändningar som idag tas emot i Sverige av ett begränsat antal företag kan p. g. a. nuvarande radiolagstiftning inte spridas vidare till allmänheten. Den tidigare nämnda massmediekommittén har inte i uppdrag att överväga reklamförbudet. Förutsättningar för ändrad lagstiftning i detta avseende torde således för närvarande saknas.

Frågan om reklam och satellit-TV behandlas emellertid från konsument-synpunkt redan genom nordiskt samarbete. Nordiska Ministerrådet har under hösten 1982 beviljat medel till två projekt inom Nordiska ämbetsmannakommittén (NÄK) som berör denna fråga.

Utskottet för information och utbildning kommer att under 1983 och 1984 genomföra ett projekt betecknat De nya medierna och konsumenten. Projektet innebär kartläggning och konsumentpolitisk bedömning av de nya medierna med syfte att ge de konsumentpolitiska organen underlag för åtgärder på området.

Utskottet för konsumenträtt kommer vidare att under 1983 genomföra ett projekt betecknat Reklam och satellit-TV. Projektets syfte är att kartlägga och analysera tänkbara kontroll- och regleringsmöjligheter av satellit-TV-sänd reklam samt att utarbeta förslag till fortsatt samarbete i syfte

att åstadkomma en från konsumentsynpunkt acceptabel reglering av reklamerna i satellit-TV.

Med hänsyn till det arbete som redan pågår inom ramen för NÄK och att utomnordiska satellitsändningar inom överskådlig framtid inte kommer att vidareändras till allmänheten i Sverige, anser Konsumentverket att förslaget om värdering av reklamens roll inte bör bifallas.

Stockholm den 12 januari 1983

Nils Ringstedt

Laila Freivalds

Statens delegation för rymdverksamhet (DFR):

DFR har enligt sin instruktion att svara för frågor rörande svensk rymdverksamhet, särskilt såvitt avser forskning och utveckling. Från de synpunkter DFR således har att företräda kan konstateras att något utvecklingsarbete föranlett av ett tekniskt samarbete i fråga om mottagande av utomnordiska TV-sändningar såvitt nu kan bedömas inte kan förutses. Enligt DFR:s uppfattning finns det därför skäl att ifrågasätta om ett dylikt samarbete är meningsfullt eftersom själva mottagningstekniken som sådan är väl känd och knappast kräver något mer omfattande samarbete.

Frågan om reklamens roll i detta sammanhang ankommer inte på DFR att besvara.

Solna den 28 december 1982

Jan Stiernstedt

Sveriges radio AB:

Som förslagsställarna anger kommer kombinationen av satellit- och kabelteknik att innebära nya förutsättningar för TV-publiken och programföretagen i Norden. Program från utomnordiska länder kommer att bli tillgängliga för de nordiska TV-publikerna och dessa program innehåller reklam. Det finns anledning att bereda sig på den nya mediasituation, som blir följden härav. Med beaktande av det omfattande samarbete som redan sker på TV-området mellan de nordiska länderna, det gränstittande som

finns etablerat samt planerna på nordiskt satellitsamarbete bör en nordisk samsyn eftersträvas.

Sveriges radio vill i detta sammanhang särskilt understryka vikten av att man skiljer mellan mottagning från direktsändande rundradiosatelliter och mottagning av programöverföringar från telekommunikationssatelliter i s. k. fast trafik. Den senare typen av satelliter, varav OTS-satelliten är ett exempel sänder på frekvenser som är reserverade för andra ändamål än rundradio. Frekvenstilldelningen har gjorts genom internationellt bindande överenskommelser i Internationella Teleunionen (ITU). Om frekvenser för fasta telekommunikationsfrekvenser skall tas i anspråk för sändningar avsedda för allmänheten i större skala kräver detta nya överväganden inom ITU. (Det bör observeras att de nuvarande OTS-överföringarna betecknas som försök, vilka automatiskt avslutas då satelliten dör i mitten av 1983. Norge är det enda europeiska land, där en regering givit tillstånd till att signalen distribueras till allmänheten).

Mot bakgrund av ovanstående vill Sveriges Radio understryka vikten av att de nordiska länderna aktivt följer den internationella utvecklingen på satellitområdet och gemensamt överväger vilka konsekvenser denna utveckling får för mediasituationen i allmänhet och ett nordiskt satellitsamarbete i synnerhet.

Stockholm den 17 december 1982

Sveriges radio AB

Örjan Wallqvist

Svenska tidningsutgivareföreningen (TU):

— — — vill för svenskt vidkommande förorda att förslaget överlämnas till yttrandefrihetsutredningen, upphovsrättsutredningen och den nyligen tillsatta massmediekommittén för att beaktas i dessa utredningars arbete.

Stockholm den 2 december 1982

Svenska tidningsutgivareföreningen

Johan Engström

Annonsörföreningen:

Att utomnordiska TV-satellitsändningar av betydligt större omfattning än de nuvarande OTS-sändningarna inom kort blir ett faktum torde vara helt uppenbart. Likaså torde det vara uppenbart, att stater med en samhällsuppfattning som de nordiska inte kommer att hindra sina medborgare från att mottaga sådana sändningar. Det synes därför vara av samhällsekonomiskt intresse, att förbilliga hushållens kostnader för mottagandet antingen på nationell basis eller – vilket självfallet vore ännu mera fördelaktigt – genom samnordiska åtgärder. Annonsörföreningen är sålunda positiv till motionärernas rekommendation att åtgärder vidtages för att åstadkomma ett tekniskt samarbete i fråga om mottagande av utomnordiska TV-satellitsändningar.

Såvitt Annonsörföreningen har sig bekant, är det i Europa endast Sverige, Danmark, Norge, Belgien, Albanien och Östtyskland, som inte har reklamfinansierad television. I Belgien är reklamfinansiering av televisionsverksamheten nära förestående. De utomnordiska TV-satellitsändningar, som sålunda skulle nå svenska mottagare, innehåller alltså reklaminslag. Detta innebär konkurrensfördelar för multinationella företag med enhetliga varumärken över hela världen. Delvis av detta skäl, men främst på grund av att reklaminslag i svensk TV – gärna enligt den modell, som utarbetades av Reklamutredningen – skulle kunna hålla mottagaravgifterna nere, bör frågan om TV-reklam i Danmark, Norge och Sverige, de nordiska länder, vilka ännu inte har TV-reklam, utredas. Vi vill sålunda tillstyrka, att en värdering av reklamens roll i den nya mediatekniska situationen genomföres.

Tvenne forskningsrapporter, vilka tillkommit på vårt initiativ, "Effekter av reklam i TV på dagspressannonsering – en metodjämförelse" av Agneta Bladh samt "Valfrihet och kostnadsutveckling i svenska media – sammanfattning om etermediareklam" av Hans Lindquist, bifogas.¹

Stockholm den 28 december 1982

Annonsörföreningen

Olle Karleby

Svante Sköldberg

¹ Här ej tryckta.

Sveriges reklambyråförbund:

Sveriges reklambyråförbund ställer sig positivt till motionärernas rekommendation, att åtgärder vidtages för att åstadkomma ett tekniskt samarbete på nordisk nivå i fråga om mottagande av utomnordiska TV-satellit-sändningar.

Det föreligger ej några vägande skäl för att avhända sig möjligheten till den tekniska sakkunskap som följer av experiment med TV-satellit-sändningar. Det faktum att ett flertal europeiska stater inom en snar framtid tagit satelliter i anspråk för TV-sändningar innebär ett försprång för dessa länder i fråga om erfarenheter och kunskaper på området. Svensk industri behöver tillgång till sådana erfarenheter för att bevara sin profil som tekniskt högtstående. Industrin måste få möjligheter att vara med och styra den tekniska utvecklingen i stället för att riskera att bli styrd utifrån. Ett tekniskt samarbete höjer kompetensen både hos myndigheter och företag, vilket leder till positiva effekter för hela kommunikationsområdet.

Frågan om inhemsk svensk reklam-TV i framtiden är fortfarande oklar. Men oavsett om ett sådant beslut fattas eller ej är det väsentligt att svenska producenter av reklam-TV har möjlighet att bygga upp sin egen sakkunskap. Detta för att kunna konkurrera med utländska producenter då svenska företag vill göra reklam-TV-produktion för t. ex. en exportlansering av svenska produkter i utlandet. Reklamproduktion har inte bara effekt på sysselsättningen i reklambyråbranschen utan också på en mängd företag, som arbetar i nära samarbete med reklambyråerna, t. ex. fotografer.

Till följd av den kommunikationstekniska utvecklingen kommer etermedia att under de närmaste åren bli föremål för en betydande internationalisering, främst genom de europeiska satellit-sändningarna. Dessa kommer att innehålla reklam. Det torde vara uppenbart att stater med en samhällsuppfattning som de nordiska inte kommer att hindra sina medborgare att mottaga sådana sändningar.

Å andra sidan är det oklart om allmänhetens totala mediekonsumtion i tid räknat kommer att förändras påtagligt, även om konsumtionen kan få en något annan inriktning. Vilken roll reklamen kan spela i den nya mediestrukturen är synnerligen oklart. Reklambyråförbundet ställer sig därför positivt till att en utvärdering av reklamens roll i den nya mediestrukturen genomföres. En sådan analys borde också kunna leda till ett nordiskt samarbete för att fastställa de krav som skulle kunna gälla för inhemsk TV i de olika nordiska länderna. Det synes naturligt att anta, att kulturella och andra skillnader i Norden inte är större än att en gemensam uppfattning om de etiska och andra krav som bör föreligga för inhemsk reklam-TV i de olika länderna, skulle kunna åstadkommas.

I det arbetet skulle naturligen de erfarenheter som man i Finland under lång tid samlat, vara en utgångspunkt. En gemensam nordisk syn på de

regler som kan gälla i de enskilda länderna för inhemsk reklam-TV skulle väsentligen underlätta såväl för företag, som för reklamproducenter. Sådana regler borde dessutom vara till gagn för den enskilde mediekonsumenten i de olika nordiska länderna.

Stockholm den 28 januari 1983

Kersti Gylling
Verkställande direktör

Medlemsförslag

om ytterligare samordning av trafikpolitiken i Norden

(Väckt av Elver Jonsson och Rolf Sellgren)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk kommitté för transportekonomisk forskning (NKTF):

1. NKTF stöder tanken på en undersökning av de nordiska ländernas trafikpolitik. Undersökningen skulle klargöra

- på vilka väsentliga punkter de nordiska ländernas trafikpolitik skiljer sig
- vilka behov som finns för en samordning
- vilka skillnader som huvudsakligen hindrar en samordning
- vilka fördelar en samordning kunde medföra

2. NKTF konstaterar (såsom i tidigare yttranden) att en uppdatering av NORDTRANS-utredningen varken är ändamålsenlig eller möjlig. Eventuellt kan den utgöra en av utgångspunkterna för en trafikpolitisk utredning.

3. NKTF konstaterar att beträffande initiativet till en förbättrad nordisk transportstatistik har kommittén beslutat kontinuerligt uppdatera den nordiska transportstatistikpublikationen "Transportarbetet i Norden". Den senast verkställda uppdateringen har utkommit sommaren 82. Därtill har NKTF igångsatt ett projekt för kartläggning av behovet av en utvecklad nordisk transportstatistik. Kartläggningen blir klar i början av 1983 och NKTF kommer därefter att överväga åtgärder för utveckling av transportstatistiken i Norden.

4. Trafikpolitik kan sägas vara en sammanfattning av de mål och medel som uppställs och nyttjas till att upprätthålla och utveckla trafik- och transportförhållandena i ett land eller region. Trafikpolitiken är delvis avhängig av andra politiska målsättningar i samhället.

Trafikpolitiska ställningstaganden har en avgörande inverkan på utvecklingen av transportapparaten olik delar men också på samhället i övrigt, på lokalisering, etablering och bosättning.

NKTF utgår från att det existerar ett principiellt likartat synsätt på trafikpolitiken i de nordiska länderna vilket också framgår ur det nordiska transportavtalets allmänna bestämmelser. Trots detta är det uppenbart att man i de praktiska tillämpningarna i många fall har olika utgångspunkter och uppfattningar. NKTF stöder uppfattningen att detta motiverar en kartläggning av trafikpolitiken i de nordiska länderna och att alla trafiksektorer bör tas med i denna analys.

5. På basen av en dylik utredning kan ställning tagas till behov av och möjligheter till ytterligare samordning av trafikpolitiken i de nordiska länderna i syfte att öka förståelsen mellan länderna, att skapa större enhetlighet i trafiksystemen samt rörlighet över gränserna.

6. NKTf förklarar sig villig att på lämpligt sätt delta i ett undersökningsprojekt för att kartlägga trafikpolitiken i de nordiska länderna och utreda möjligheterna till samordning av denna.

Helsingfors den 28 oktober 1982

Nordisk kommitté för transportekonomisk forskning

Stefan Martelin

Sekreterare

Danmark

Ministeriet for offentlige arbejder:

Det fremgår af sagen, at baggrunden for medlemsforslaget er de på Nordisk Råds sessioner i 1981 og 1982 vedtagne ytringer fra rådets trafikudvalg, hvori det henstilles til Nordisk Ministerråd at iværksætte en undersøgelse af de almindelige retningslinjer for de nordiske landes trafikpolitik.

I denne anledning skal man meddele, at ministerrådet (trafikministrene) i sit bidrag til beretningen om det nordiske samarbejde i 1982, C.1., om dette spørgsmål har udtalt følgende:

Ministerrådet er af den opfatning at det ikke er formålstjenlig å utrede de generelle retningslinjer for transportpolitikken i de nordiske land. I alle landene etterstrebes rasjonelle transporter såvel for næringen som befolkningen med tilbørlig sosialt og miljømessig hensyn. Virkemidlene for å oppnå dette er forskjellig grunnet forskjellige tradisjoner, organisasjoner og geografi. Videre er det forskjellig i hvilken grad parlamentene i de enkelte nordiske land har tatt stilling til den trafikpolitikk som føres i form av proposisjon, melding e.l. Ettersom den foreslåtte utredning ventes å bli så omfattende og vanskelig foreslår Ministerrådet at Nordisk Råd begrenser sit ønske til å omfatte visse delområder som det kan være overkommelig, rimelig og interessant å se nærmere på.

For så vidt angår det foreliggende medlemsforslag kan ministeriet for offentlige arbejder henholde sig til den anførte udtalelse, og man kan herefter ikke anbefale, at Nordisk Råd vedtager den foreslåede rekommendation om fortsat harmonisering af trafikpolitikken i Norden.

København, den 29. november 1982

P.m.v

E.b.

Ebbe Nielsen

Finland

Statsrådets kansli:

I medlemsförslaget hänvisas till ett antal tidigare rekommendationer och yttranden i vilka en översyn av trafikpolitikens riktlinjer i Norden efterlysts. Förslagsställarna erinrar om att förutsättningarna för en enhetligare trafikpolitik torde ha förbättrats genom det trafikpolitiska beslut Sveriges riksdag tog år 1979. Genom detta beslut slopades det trafikgrensvisa kostnadsansvaret för väg- och järnvägstrafiken, vilket innebar att Sverige närmade sig de övriga nordiska länderna där sådant ansvar aldrig införts.

Förslagsställarna konstaterar att huvudmålsättningen för de nordiska ländernas trafikpolitik är att erbjuda befolkningen och näringslivet en tillfredsställande trafikförsörjning, att bidra till en balanserad utveckling i länderna, att bidra till besparing av resurserna, att skapa en god miljö och att öka trafiksäkerheten.

Mot bakgrund av det likartade synsättet på trafikpolitiken och det nordiska transportavtalets allmänna bestämmelser, anser förslagsställarna det motiverat att eftersträva en harmonisering av de konkreta riktlinjerna för trafikpolitiken i de nordiska länderna i syfte att främja större enhetlighet i trafiksystemen samt rörligheten över gränserna för både allmänhet och näringsliv. Strävnan bör vara att främja ett optimalt utnyttjande av transportresurserna inom Norden. Härvid kan den i slutet av 1960-talet utförda NORDTRANS-utredningen utgöra en god utgångspunkt. Rent konkret föreslås att en kartläggning av trafikpolitiken i de olika länderna görs för att se var harmoniseringsåtgärder kan vidtas. Detta arbete kunde följas upp genom periodiska översyner.

Statsrådets kansli ansvarar för koordineringen av den regionalpolitiska planeringen i Finland. I denna planering har trafikpolitiska frågor intagit en rätt undanskymd plats. Regionalpolitiska stödformer med trafikpolitisk anknytning – framför allt transportstödsordningen – förvaltas av handels- och industriministeriet. Statsrådets kansli vill därför endast komma med några allmänna/principiella synpunkter angående sambandet mellan trafikpolitik och regionalpolitik.

I medlemsförslaget anknyts på ett par ställen (indirekt) till regionalpolitiska frågeställningar. I det ena fallet sägs att en av huvudmålsättningarna för de nordiska ländernas trafikpolitik är att bidra till en balanserad utveckling i länderna, i det andra att man bör främja rörligheten över gränserna för allmänhet och näringsliv.

Beträffande det förstnämnda kan sägas att det verkar uppenbart att förändringar i transportpolitiken och/eller trafiksystemet får effekter på bosättnings- och lokaliseringsmönstret och därmed på förutsättningarna för att uppnå/upprätthålla regional balans. Verkningarna av enskilda beslut/åtgärder torde dock vara svåra att särskilja och i allmänhet bli märk-

bara först efter en längre tid, vilket emellertid inte minskar deras betydelse. Särskilt stor betydelse kan förändringar i transportförhållandena få i glest bebyggda trakter, t. ex. på Nordkalotten. Statsrådets kansli anser därför att stor vikt bör läggas vid bedömning av vilka regionala effekter eventuella förändringar i trafikpolitiken kan medföra. På nordisk nivå ter sig därvid samarbete/överläggningar med Nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik (NÄRP) naturlig.

Det framgår inte klart ur medlemsförslaget vad som avses med "främjande av rörligheten över gränser". Ifall härmed avses förbättring av transportmöjligheter och kommunikationer över nationsgränser stöder statsrådets kansli detta. I flera av de s. k. gränsregionala samarbetsområdena i Norden spelar trafik- och transportfrågorna en central roll. Nämnas kan särskilt Nordkalotten och Mittnorden (vägnät/transporter, flygförbindelser) samt Öresunds- och Kvarkenregionerna (tunnel/broförbindelse). Förbättringen av transportförhållanden och kommunikationer kan få stor betydelse för dessa (och liknande) regioners utvecklingsmöjligheter. Ansvar för sådana förbättringar faller givetvis i första hand på de berörda ländernas myndigheter, men även i detta fall torde det vara motiverat att indra NÄRP i eventuella överläggningar.

Sammanfattningsvis vill statsrådets kansli tillstyrka att möjligheterna till ytterligare samordning av trafikpolitiken i de nordiska länderna undersöks närmare och att därvid också de regionala effekterna av eventuella förändringar tillmäts tillbörlig uppmärksamhet.

Helsingfors den 5 november 1982

Erkki Laatto
Avdelningschef

Risto Tienari
Projektchef

Trafikministeriet:¹

Vart och ett av de nordiska länderna har sina trafikpolitiska särdrag som betingas av olikheterna i ländernas geografiska läge, historiska utveckling och allmänna samhällspolitik. Olikheterna i trafikpolitiken utgör alltså rätt långt ett resultat av en naturlig utveckling, och det fördelaktiga i att samordna den är sålunda inte alls självklart.

De olika nordiska länderna kunde däremot ha mycket att lära sig hos varandra. Trots det fasta samarbetet på trafikens område måste man

¹ Yttrandet översatt från finska.

nämligen konstatera att pålitligt jämförelsematerial inte alltid står till buds när det gäller de centrala faktorerna i trafikpolitiken. Detta beror på olika klassificerings-, beräknings-, budgeterings- m. m. förfaranden. Då jämförelser dock fortfarande anställs är det klart att deras resultat kan vara vilseledande.

I stället för en samordning av trafikpolitiken eller för att undersöka förutsättningarna för dess samordning kunde det därför vara ändamålsenligt att utarbeta en jämförande utredning av de centrala faktorerna i de olika nordiska ländernas trafikpolitik. En sådan utredning kunde omfatta till exempel

- prissättning (skatter och avgifter i biltrafik; tariffer i järnvägs- och flygtrafik; subventioner);
- kostnader (kostnaderna i de olika trafikformerna);
- investeringar (statens och kommunernas trafikinvesteringar);
- staternas budgeteringsförfarande (vägar; järnvägar; post; tele; flygstationer); och
- organisationernas verksamhetsprinciper (den offentliga förvaltningen).

En sådan helhet vore givetvis för omfattande för att kunna utredas på en gång. Till en början vore det därför ändamålsenligast att välja de ur nordisk synpunkt mest intressanta punkterna.

Det finns dock trafikpolitiska delområden där en samordning är motiverad. Detta gäller särskilt trafik som sträcker sig till mer än ett nordiskt land samt nordisk trafik som riktar sig till utomnordiska länder.

Problemen kan vara av principiell natur, men de har rätt stora praktiska verkningar. Så är till exempel situationen beklaglig när det gäller vägtrafikens beskattning, och en fullständig ömsesidighet, som vore idealisk för alla nordiska länder, har inte uppnåtts. Likaledes har en samordning av de nordiska ländernas luftfartspolitik inte varit möjlig på grund av den öppna konkurrenssituationen mellan de nordiska flygbolagen.

Vidare bör man lägga märke till det trafikpolitiska utvecklingsarbete som sker i de olika internationella organisationerna. Det är klart att endast ett enhetligt nordiskt uppträdande kan garantera att de nordiska ländernas synpunkter och särskilda krav blir beaktade. Detta gäller i synnerhet uppträdandet gentemot EG, vars vägtrafik-, järnvägs- och luftfartspolitik kommer att ha en stor inverkan på de nordiska ländernas möjligheter att utveckla sin internationella trafik.

Helsingfors den 25 oktober 1982

Reino J Auvinen
Kanslichef

Raija Setälä
Avdelningssekreterare

Sjöfartsstyrelsen:

– – – att det sjöfartspolitiska samarbeidet mellom de nordiska länderna är mycket intensivt på tjänstemannanivå. Samarbetets egentliga syfte är att snabbt kunna utarbeta gemensamma ställningstaganden i föränderliga situationer, och fördenskull anser sjöfartsstyrelsen att en samordning av sjöfartspolitikken på Nordiska rådets nivå i viss utsträckning kan försvåra uppnåendet av målet. Av denna anledning anser sjöfartsstyrelsen inte den föreslagna samordningen behövlig för sjöfartspolitikens del.

Helsingfors den 25 oktober 1982

Jan-Erik Jansson
Generaldirektör

Heikki Muttilainen
Chefen för kansliavdelningen
överdirektör

Ålands landskapsstyrelse:

– – – uttala sitt principiella stöd för åtgärder som syftar till ytterligare samordning av trafikpolitiken i Norden. Landskapsstyrelsen vill i sammanhanget betona vikten av att en kartläggning görs av trafikpolitiken i de nordiska länderna för att se var harmoniseringsåtgärder kan och bör vidtas. Även lufttrafiken bör omfattas av kartläggningen.

Under hänvisning till det ovan framförda förordrar landskapsstyrelsen medlemsförslaget.

Mariehamn den 3 november 1982

Folke Woivalin
Lantråd

Sigurd Lindvall
Kanslisekreterare

Norge**Samferdselsdepartementet:**

Samordning av samferdselspolitikken i Norden må ansees som ønskelig. Ulike forhold tilsier at det ikke er hensiktsmessig med samordning på alle områder.

Vi ser det som viktig å få klarlagt målsetninger og andre forutsetninger for samferdselspolitikken i de nordiske land. En debatt på dette plan kan være avgjørende for å oppnå samordning og harmonisering i praksis. Vi vil

i denne sammenheng vise til uttalelsen fra Transportøkonomisk institutt som skisserer en rekke problemstillinger for dette.

På denne bakgrunn vil vi støtte ønsket om samordning av samferdselspolitikken i Norden, men samtidig understreke nødvendigheten av et nøkternt ambisjonsnivå for dette.

En tjenlig framgangsmåte kan være å få en belysning av mulighetene for samarbeid om prosjekter av særlig samferdselspolitisk betydning, f. eks. i de ekspertkonferanser NÄT holder for å få belyst samarbeidmulighetene for kommende år.

Oslo, 29. oktober 1982

Etter fullmakt

Erik Ribu

John Paxal

Transportøkonomisk institutt:

Transportøkonomisk institutt ser det som meget verdifullt å få en sammenlignende analyse av den samferdselspolitikk som føres i de nordiske land. En klarlegging av på hvilke vesentlige punkter de nordiske landenes samferdselspolitikk skiller seg ad vil kunne bidra til hensiktsmessige tilpasninger i det enkelte land, og vil kunne avklare områder for og fordeler ved en ytterligere harmonisering på tvers av landegrensene.

Transportøkonomisk institutt vil finne det meget interessant å få medvirke i en slik analyse.

2. Instituttet vil videre understreke de "harmoniseringsmuligheter" som ligger i utvikling av felles tankesett og kunnskapstilfang blant politikere og tjenestemenn i nordisk samferdsel. I denne forbindelse spiller virksomheten til Nordisk komité for transportforskning en vesentlig rolle. Særlig tror vi på videreutviklingen av NORDTRANS-kurset et samlet nordisk etterutdanningstilbud i samferdsel som nå er inne i en forsøksperiode. Dette tiltaket burde støttes av Nordisk Råd.

3. En sammenlignende analyse som nevnt bør ta utgangspunkt i de politiske hovedretningslinjer som landene har for sin samferdselspolitikk og de virkemidler som brukes for å påvirke transportavviklingen. Analysen bør legge særlig vekt på forhold som påvirker konkurranse og fordeling mellom de ulike transportmidler.

For hvert av de virkemidler samferdselspolitikken er sammensatt av, bør det gis en beskrivelse og sammenligning av hvordan virkemidlet brukes i de enkelte land. Viktige virkemidler er f. eks.:

– Offentlige bevilgninger for investeringer i transportanlegg og transportmateriell.

- Avgifter for bruk av infrastruktur, driftssubsidier og bestemmelser om prispolitikk.
- Indirekte subsidiering f. eks. gjennom gunstige finansieringsordninger, skattebestemmelser eller annen økonomisk prioritering.
- Direkte reguleringer av adgangen til å drive yrkesmessig transport.
- Diverse bestemmelser om driftsmåter, f. eks. med hensyn til arbeidstid og driftstid, bemanningsregler, transportmidlenes størrelse og hastighet, krav til miljøvennlighet osv.

Også tilpasninger i det institusjonelle apparat kan ses på som et virkemiddel, for såvidt som det virker til å effektivisere bruken av andre virkemidler. Systematiske kunnskaper på dette området er meget begrensede.

4. Vi vil anse det mest nyttig om analysen blir konsentrert om den betydning ulik bruk av disse virkemidler har fått for fordelingen mellom transportmidler. Og den bør fokuseres ytterligere om de fordelings- eller konkurranseaspekter som har særlig interesse. Det gjelder f. eks. for:

Persontransporter:

- Personbil – kollektivtransport for korte og mellomlange reiser.
- Jernbane – fly for lange reiser.
- Jernbane – buss for mellomlange reiser.

Godstransporter:

- Jernbane – lastebil.

En sammenlignende analyse kan begrenses til disse fire fordelingsaspekter, eller man kan velge å ta med fler. Særlig for Island og Norge kan det ha interesse også å trekke lasteskip og hurtigbåter inn i analysen.

5. Det må foretas en avgrensning med hensyn til hvilke styringsmidler man vil trekke inn i analysen. Det kan videre bli snakk om både summariske og dyptgående analyser.

For offentlige samferdselsinvesteringer kan man eksempelvis nøye seg med statistiske beskrivelser av bevilgninger og mengdetall for kapasiteter, eller man kan gå mer i dybden og søke opplysninger om den type overlegninger, lønnsomhetsberegninger osv. som ligger bak store investeringsbeslutninger. Det kan også være ønskelig å spesifisere investeringstallene i betydelig grad. For veginvesteringer pekes det f. eks. på at midler brukt for å få bærekraftige veger forrykker konkurranseforholdet jernbane–lastebil, mens de samme midler brukt for nye motorveger i første rekke ville ha bedret kjørebetingelsene for personbiler og busser.

Analysen av prispolitikk kan holdes på et forholdsvis aggregert nivå, f. eks. knyttet til "gjennomsnittlige priser pr personkm", eller man kan gå mer nyansert til verks og trekke inn den omfattende prisdifferensiering i form av rabatter. Flere forskyvninger i transportfordeling de senere år skyldes i høyere grad innføring av nye rabattordninger enn endringer i gjennomsnittlig pris.

For reguleringer, f. eks. av adgangen til å drive lastebiltransport, gir lover og sentralt gitte retningslinjer for hvordan lovene skal praktiseres en ytre

ramme som må beskrives. Viktigere, men også vanskeligere, kan det imidlertid være å la analysen omfatte også faktisk praktisering av lovene. Et annet eksempel kan være lastebilenes opplasting. Fastsatte maksimumsgrenser for tillatt akseltrykk er en ting. Hvilke akseltrykk som faktisk praktiseres noe annet.

Under institusjonelle forhold vil det bl. a. være aktuelt å beskrive hvordan forvaltnings- og beslutningssystemet fungerer. Det vil være av særlig interesse å få fram hvilke virkninger forskjellige grader av desentralisering av oppgaver og myndighet har for praktisering av samferdselspolitikken.

6. Vi kan ikke på det nåværende tidspunkt gi noe forslag om hvor dypt en analyse bør gå. I første omgang bør det gjennomføres et forprosjekt for å avklare ambisjonsnivå, problemstillinger, nytteverdi, budsjettbehov og organisering av en eventuell hovedstudie.

Oslo, 18. oktober 1982

For transportøkonomisk institutt

Olav Grimsbo

Ass. instituttsjef

Sverige:

Statens järnvägar (SJ):

SJ ser det som naturligt att det nordiska samarbetet på transportområdet inriktas på att i den mån så bedöms möjligt avlägsna hinder som kan finnas för "rörligheten över gränserna för både allmänhet och näringsliv."

En periodiskt återkommande kartläggning av på vilka väsentliga punkter ländernas trafikpolitik skiljer sig, vilka problem som huvudsakligen hindrar en harmonisering samt vilka fördelar en harmonisering skulle medföra kan vara meningsfull som grund för prioritering av frågor som bör närmare undersökas.

Trafikpolitiken har i varje land ett nära samband med politiken inom andra samhällssektorer. Så länge de nordiska länderna inte har samma förutsättningar för samhällsutvecklingen i stort måste det därför vara svårt att få till stånd en fullständig samordning av trafikpolitiken.

Stockholm den 29 oktober 1982

Bengt Furbäck

Statens vägverk:

Vägverket har i princip inget att erinra mot åtgärder för en fortsatt harmonisering av trafikpolitiken i Norden. Vägverket vill dock framhålla att åtgärder rimligen endast bör tillgripas inom områden som har *reell* betydelse för transportererna.

Inom väg- och vägtrafikområdet upplever vägverket för närvarande inget uttalat behov att åtgärder vidtages mot en fortsatt harmonisering.

Vägverket vill i detta sammanhang erinra om det omfattande erfarenhets- och kunskapsutbyte som kontinuerligt sker mellan de nordiska vägverken samt mellan representanter från stat, kommuner och det privata näringslivet inom ramen för det Nordiska Vägtekniska Förbundet. I detta aktiva nordiska samarbete utarbetas gemensamt underlag för nationella föreskrifter samt råd och riktlinjer. Som exempel på frågor inom området trafikpolitik kan nämnas:

- utvärderingsmetoder av väginvesteringsåtgärder baserade på samhälls-ekonomiska marginalkostnader
- grundvärden för trafikteknisk utformning
- typsektionsstandard
- bruttoviktsbestämmelser.

Borlänge den 3 september 1982

Carl Rappe

Transportforskningsdelegationen:

Som framhållits i medlemsförslaget har man i olika sammanhang pekat på önskvärdheten av att de nordiska länderna så långt möjligt utformar sin trafikpolitik enligt samma grundlinjer. Även om det finns och framgent kommer att finnas avsevärda skillnader som betingas av geografiska och andra specifika problem i de olika länderna är många av grundförutsättningarna för ländernas trafikpolitiska strävanden desamma eller likartade. Det är därför rationellt och viktigt att frågor och problem som berör transportsektorn blir föremål för fortlöpande, gemensamma diskussioner och åtgärder.

Ett vidgat erfarenhetsutbyte kan sammantaget ge rationaliseringsvinster och minskade samhälleliga kostnader. Detta kan gälla i fråga om t.ex. investeringar, trafikering samt taxor och avgifter likaväl som i fråga om de institutionella förhållandena. Även forsknings- och utvecklingsarbetet inom transportsektorn berörs. Ibland kan trafik och transporter mellan länderna påverkas – negativt eller positivt – av t.ex. regionalpolitiska

eller handelspolitiska skäl. Trafikpolitiken får därför när det gäller gränsöverskridande frågor inte ses isolerad från andra samhällsfrågor.

En viktig utgångspunkt för möjligheterna att åstadkomma ytterligare harmonisering av trafikpolitiken inom Norden är givetvis att nuvarande trafikpolitiska förhållanden inom olika delar av transportsektorn klarläggs. En sådan kartläggning bör ge ett mera konkret underlag för att precisera vilka åtgärder som kan och bör vidtas i arbetet med harmonisering. Med hänsyn till frågornas komplexitet synes det dock vara lämpligt att i en första kartläggningsetapp välja endast en eller ett par delar av sektorn, t. ex. väg- eller järnvägsdelarna. Med hänsyn till Island och Norge kan det dock kanske vara av större intresse att välja sjö- eller flygtrafikfrågor.

En kartläggning bör göras så konkret som möjligt. Man bör således inte begränsa sig till att studera hur de politiska målsättningarna uttryckts i officiella dokument o. dyl. utan man bör även klarlägga hur resp. lands trafikpolitik genomförs med hjälp av olika styrmedel, såsom investeringsbeslut, pris- och avgiftssättning, lagstiftning och institutionell uppbyggnad. En sådan ansats bör ge möjlighet att identifiera och analysera effekterna av olika styrmedel. Det kan också vara lämpligt att inom något delområde söka göra en analys av dessas samhällsekonomiska effekter.

En internordisk undersökning av genomförande och konsekvenser av de olika ländernas trafikpolitik kräver mycket god samordning redan på planeringsstadiet så att frågeställningar, metodval m. m. klargörs. Det är svårt att redan nu uttala sig om hur långt och djupt en eventuell undersökning bör gå. Innan ett projekt kan startas, krävs sannolikt en förstudie. I såväl planeringsprocessen som under genomförandet kan kanske redan etablerade nordiska organ utnyttjas. Detta gäller t. ex. Nordisk kommitté för transportekonomisk forskning (NKTF) för projektplaneringen och Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÅT) för genomförandet.

Ett projekt av denna karaktär förutsätter givetvis att själva forsknings- och utredningsarbetet genomförs av i första hand personer inom det land vars förhållanden skall kartläggas samtidigt som projektet leds och hålls samman på ett samnordiskt plan. Om ett eventuellt samarbete läggs upp efter en sådan modell bör det kunna ge ytterligare positiva verkningar genom att det samtidigt främjar ett vidgat samarbete och informationsutbyte mellan forskningsinstitutioner och forskare inom Norden.

Att genomföra den föreslagna undersökningen torde kräva betydande ekonomiska insatser. Det statsfinansiella läget i samtliga nordiska länder är idag bekymmersamt. Innan man tar slutlig ställning till medlemsförslaget bör man därför noga överväga om andra åtgärder inom det nordiska samarbetet på transportområdet eventuellt bör prioriteras.

Avslutningsvis kan nämnas att vissa diskussioner tidigare inletts mellan

Transportøkonomisk institutt i Oslo och TFD om möjligheten att åstadkomma ett norsk-svenskt samarbetsprojekt rörande en komparativ analys av de nordiska ländernas samfärdselsadministrationer.

Stockholm den 25 oktober 1982

För transportforskningsdelegationen

Nils Erik Bramsvik

Göran Appelgren

Sjöfartsverket:

– – – Det sägs inte ut direkt vilka åtgärder förslagsställarna anser erforderliga. I motiveringen till förslaget erinrar emellertid förslagsställarna om att Nordiska rådets trafikutskott i ett tidigare betänkande önskade få belyst på vilka väsentliga punkter ländernas trafikpolitik skilde sig, vilka problem som huvudsakligen skulle hindra en harmonisering samt vilka fördelar harmoniseringen skulle medföra. Utskottet ansåg att NORDTRANS-utredningen borde kunna bilda utgångspunkt för arbetet.

Även förslagsställarna anser att NORDTRANS-utredningen bör kunna utgöra en god utgångspunkt för en harmonisering av de nordiska ländernas trafikpolitik. Strävan bör vara att nå fram till en, om möjligt, enhetlig uppfattning i Norden om avvägningen mellan t. ex. järnvägs- och vägtransporter och mellan kollektivtrafik och privatbilism. Strävan bör vara att främja ett optimalt utnyttjande av transportresurserna inom Norden.

Sjöfartsverket kan i det väsentliga ansluta sig till förslagsställarnas allmänna synpunkter. Verket vill emellertid understryka vikten av att sjötransporterna och sjöfartens konkurrensvillkor gentemot övriga trafikslag särskilt beaktas. Den svenska sjöfartspolitik utmärks bl. a. av brister i konkurrensneutraliteten gentemot övriga trafikslag samt av krav på avgiftsfinansiering av farledsverksamhet (exkl isbrytning) och fartygsverksamhet. Vidare bör prövas möjligheterna att bibehålla direktanlöp i Norden av fartyg i transocean linjefart.

I sammanhanget bör framhållas att Sverige, liksom övriga nordiska länder deltar mycket aktivt i den internationella sjöfartsorganisationen, IMO, vilket leder till ensartade nordiska säkerhetskrav på fartyg, m. m. Även nordiskt deltagande i andra internationella organisationer, t. ex. den internationella arbetsbyrå, ILO, verkar i viss mån för harmonisering av den nordiska sjöfarten i de avseenden som behandlas av dessa organisationer. Det finns även ett regelbundet samarbete mellan sjöfartsadministrationerna i de nordiska länderna.

NORDTRANS-utredningen är utan tvivel en värdefull utgångspunkt för det föreslagna arbetet. Utredningen, som nu är mer än 13 år gammal.

bygger på numera delvis föråldrat sifferunderlag. En inledande uppgift torde därför böra vara en uppdatering av utredningens underlag. En bedömning bör även göras av betydelsen i förevarande sammanhang av de eventuella trendförändringar som kan visas ha inträtt.

Norrköping den 21 oktober 1982

K Janérus

I-B Ericsson

Luftfartsverket:

När det gäller nordisk samordning av luftfartspolitiken är det viktigaste inslaget sedan mer än 30 år det nära samarbetet mellan Danmark, Norge och Sverige på departements- och verksnivå. Detta har sin viktigaste orsak i de gemensamma intressena i Scandinavian Airlines System. Det har lett till en långtgående samordning av de skandinaviska ländernas luftfartspolitik gentemot omvärlden liksom av deras behandling av den interskandinaviska flygtrafiken. Formerna för det skandinaviska luftfartssamarbetet regleras i särskilda avtal mellan de tre ländernas regeringar.

Det skandinaviska luftfartssamarbetet har även påverkat uppbyggnaden av inrikesflyget i Danmark, Norge och Sverige. Den organisatoriska uppbyggnaden skiljer sig i betydande grad, men gemensamt är att SAS deltar i inrikestrafiken, särskilt på de trafikstarkaste linjerna. Skiljaktiga meningar om SAS ställning i de enskilda ländernas inrikestrafik har från tid till annan gjort sig gällande, men erforderliga kontaktvägar för att lösa hithörande problem existerar redan. Enligt luftfartsverkets bedömande finns inget omedelbart behov av harmoniseringsåtgärder på detta område.

Luftfartens internationella karaktär och det regelverk som den internationella luftfartsorganisationens (ICAO) arbete har resulterat i har medfört en betydande grad av enhetlighet i fråga om tekniska lösningar, säkerhetsbestämmelser etc på ett internationellt plan. Härigenom har också enhetligheten inom Norden på dessa områden främjats. På myndighetsnivå sker ett löpande samarbete på dessa områden, dels i den till SAS-samarbetet knutna dansk-norsk-svenska samverkan, dels till hela Norden omfattande samarbete, t. ex. i form av generaldirektörsmöten och i viss gemensam utbildning inom flygsäkerhetsområdet.

Ett ursprungligen i det skandinaviska luftfartssamarbetet upptaget samarbete i form av en gemensam delegation vid ICAO har på senare år utsträcks till att omfatta även Finland och Island. Det gemensamma arbetet i NordICAO har starkt bidragit till ett enhetligt nordiskt uppträdande gentemot omvärlden i luftfartspolitiska frågor.

Regionalpolitiska åtgärder på luftfartens område måste enligt luftfartsverkets mening i varje enskilt fall utformas efter föreliggande regionala förutsättningar. När det gäller gränsöverskridande regionaltrafik har det visat sig möjligt att finna fungerande samarbetsformer. Exempel på detta har varit Nordkalott- och Mittnordenflyget. För närvarande ser luftfartsverket inget behov för ytterligare harmoniseringsåtgärder på detta område.

Sammanfattningsvis finner luftfartsverket att det inom luftfarten redan finns en långtgående trafikpolitiskt, teknisk och trafikalk harmonisering inom Norden, särskilt mellan Danmark, Norge och Sverige. Den vidare utvecklingen av samarbetet bör kunna ske på grundval av existerande samarbetsformer, och från luftfartsverkets utgångspunkter föreligger inga behov av åtgärder från Nordiska ministerrådet för en fortsatt harmonisering av trafikpolitiken i Norden.

Luftfartsverket delar förslagsställarnas mening att en eventuell översyn av transportpolitiken för att se var harmoniseringsåtgärder kan vidtas bör omfatta alla trafiksektorer och transportmedel.

Norrköping den 29 oktober 1982

Hans Wigardt

Kommerskollegium:

Medlemsförslaget

I förslaget framhålls bl. a. att Nordiska rådet och dess trafikutskott i sina senaste yttranden över ministerrådets årsberättelser efterlyst en total översyn av trafikpolitikens riktlinjer, men att någon sådan översyn ej företagits. Trafikutskottet önskade främst få belyst på vilka punkter ländernas trafikpolitik skiljde sig, vad som skulle hindra en harmonisering samt vilka fördelar en harmonisering skulle medföra. Som lämplig utgångspunkt för en sådan studie pekade utskottet på den s. k. NORDTRANS-utredningen.

Medlemsförslaget framhåller vidare att förutsättningarna för en enhetlig trafikpolitik förbättrats genom att det trafikgrensvisa kostnadsansvaret slopats i Sverige och ersatts av en trafikpolitik grundad på ett samhällsekonomiskt synsätt, varigenom Sverige närmat sig de övriga nordiska länderna.

Mot bakgrund av det likartade synsättet på trafikpolitik i Norden och det nordiska transportavtalets allmänna bestämmelser anser förslagsställarna det motiverat att eftersträva en harmonisering av de konkreta riktlinjerna för trafikpolitiken i syfte att främja större enhetlighet i trafiksystemen samt rörligheten över gränserna för både allmänhet och näringsliv. Man framhåller betydelsen av en kartläggning av trafikpolitiken för att se var har-

moniseringsåtgärder kan vidtas och hemställer att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta erforderliga åtgärder för en fortsatt harmonisering av trafikpolitiken i Norden.

Remissyttranden

Kollegiet har berett Stockholms handelskammare, Västernorrlands- och Jämtlands läns handelskammare samt Västsvenska handelskammaren tillfälle att inkomma med synpunkter på förslaget. *Stockholms handelskammare* och *Västsvenska handelskammaren* tillstyrker förslaget utan vidare kommentarer. Också *Västernorrlands-* och *Jämtlands läns handelskammare* ser positivt på en rekommendation till ministerrådet att vidta erforderliga åtgärder för en fortsatt harmonisering av trafikpolitiken i Norden. Handelskammaren anser att en samordning på området är mycket viktig och nämner särskilt transportstödsbestämmelserna som exempel på att olika bestämmelser i de olika nordiska länderna medfört olägenheter. Handelskammaren pekar på en utredning som den nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT) lade fram 1980 på uppdrag av ministerrådet. Man nämner också att det inom det svenska kommunikationsdepartementet pågår en utredning om internationella transporter och att denna utredning kommer att lägga stor vikt vid transporterna inom Norden.

Kollegiets inställning

Kollegiet ser positivt på en fortsatt harmonisering av trafikpolitiken i Norden och har därför inget att invända mot att nordiska ministerrådet rekommenderas vidta erforderliga åtgärder för detta syfte.

Stockholm den 29 oktober 1982

Enligt kommerskollegiets beslut

Annika Norell

Medlemsförslag

om byggande av en järnvägstunnel under Kvarken

(Väckt av Sakari Knuuttila)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Kvarkenrådet:

Som av ställningstagandena framgår är samstämmigheten stor beträffande förord för i medlemsförslaget äskad utredning ävensom beträffande synpunkter på utredningens genomförande, finansiering, ledning m. m.

Tanken på en fast vägförbindelse över Kvarken är inte ny. Den tycks då och då dyka upp och bli föremål för betydande uppmärksamhet trots att den egentliga kunskapen om förutsättningarna för projektets förverkligande alltjämt saknas.

Medlemsförslagets utgångspunkter synes till betydande delar komma från den finländska Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens översiktliga utredning från början av 1970-talet. Den utredningen presenterade ett alternativ till sträckning för en fast förbindelse, ytliga beräkningar av kostnaderna samt en prognos för trafikens utveckling över Kvarken.

Kvarkenrådet har länge pläderat för en utredning av målsättningen för den framtida Kvarkenstrafiken, alternativa trafiksätt, trafikleder m. m. I utredningen "Kvarkenstrafik" från 1980 kartlades transportströmmarna mellan nordliga delar av Finland och Sverige. Utredningen, som baseras på tullhandlingar visar att 16% av trafiken över Haparanda-Torneå och 18% av trafiken Torneå-Haparanda skulle komma att slussas över Kvarken om man eftersträvade tidsjakt. Mätt i antal förtullningar skulle detta för Umeås del innebära en ökning med 60% och i Vasa med 170%.

I medlemsförslaget ägnas enligt Kvarkenrådets uppfattning för liten uppmärksamhet åt den del av förbindelsen som ej utgörs av den föreslagna tunneln. Enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utredning är tunneldelen endast ca 24 km av totalt ca 120 km. Därför finns det anledning att särskilt uppmärksamma de miljömässiga effekterna av de vägbanks- och brobyggen i skärgården som den fasta förbindelsen kräver.

Ur regionalpolitisk och samarbetsynpunkt är tanken på en fast tvärförbindelse tilltalande och intressant. Frågan om att via tunnelförbindelsen lösa också andra än rent trafikala behov bör därför beaktas i den föreslagna utredningen. Sådana behov är t. ex. kraft- och gasledningar, dataförbindelser, vattenledningar Umeå–Vasa, soptransporter Vasa-Umeå osv.

Med hänvisning till ovanstående samt till bilaga inbegärda ställningstaganden anser Kvarkenrådet:

- att en allsidig utredning av frågan om en fast förbindelse över Kvarken enligt medlemsförslagets yrkande bör komma till stånd.
- att utredningsprojektets finansiering i första hand borde ordnas över Nordiska ministerrådets budget, i andra hand som ett bilateralt projekt för Finland och Sverige.
- att regionens egna utredningsresurser nyttjas.
- att berörda kommuner och regionala organ tillförsäkras inflytande över utredningsuppdragets formulering, utredningens ledning och genomförande.
- att utredningen särskilt bör beakta miljöeffekterna av de omfattande vägbyggnadsarbetena i skärgårdsområden på båda sidor om Kvarken.
- att olika alternativ till sträckning bör undersökas liksom även möjligheterna att använda tunnelförbindelsen för andra ändamål än transport av bilar och gods.

Umeå den 26 oktober 1982

För Kvarkenrådet

Mauno Kangasniemi
Landshövding, ordförande

Paul Lindell
Sekreterare

Mittnordenkommittén:

Mittnordenkommittén ser självfallet positivt på alla åtgärder som kan vara ägnade att underlätta tvärkommunikationerna mellan de nordiska länderna. En tunnel under Kvarken skulle självfallet i hög grad underlätta transporter i detta område mellan Sverige och Finland. Projektet förefaller mot den bakgrunden intressant och bör rimligen förtjäna att närmare utredas. Innan en sådan utredning föreligger är det inte heller möjligt att redovisa en mer insiktsfull och nyanserad uppfattning i frågan.

Mittnordenkommittén vill sålunda för sin del uttala sitt stöd för det ifrågavarande medlemsförslaget.

Sundsvall den 13 oktober 1982

Mittnordenkommittén

Ivar Ytreland

Ordförande

Leif Byman

Huvudsekreterare

De nordiska naturskyddsföreningarna:

De nordiska naturskyddsföreningarnas representanter, församlade till överläggningar i Sogndal 1–5 juni, har bekantat sig med förslaget till tågtunnel under Kvarken och konstaterat att projektet har sådana verkningar på natur och miljö att det inte bör genomföras.

Medlemsförslaget är för närvarande under behandling i Nordiska rådets trafikutskott efter att flera instanser har fått ge utlåtande om frågan. Trots de uppenbara miljöeffekterna har dock varken miljövårdsmyndigheter eller -organisationer hörts.

De nordiska naturskyddsföreningarna önskar därför uppmärksamma trafikutskottet på följande:

- byggande av broar och bankar ut i skärgården skulle ödelägga flera internationellt och nationellt värdefulla naturskyddsområden. På finska sidan berörs Valsöarna, internationellt värdefullt objekt som ingår i de områden, som Finland förbundet sig att skydda enligt Convention on Wetlands (Ramsarkonventionen), Björkö yttre skärgård, som på lokalbefolkningens initiativ fredats för bebyggelse och Lappöarna där fridlysning av unika områden är på gång.
- bankar och broar i skärgården skulle allvarligt störa vattencirkulation och -strömmar med risk för allvarlig påverkan av Östersjöns globalt sett unika brackvattensystem samt medföra försämring av fiskproduktion och fiskets möjligheter.
- den fasta skärgårdsbefolkningens utkomstmöjligheter kommer att försämrans genom att förutsättningarna för fiske försvagas, små skogskiften splittras och mark konsumeras för järnvägen.

Enligt vår mening är det uppenbart att de fördelar som eventuellt kan vinnas inte står i någon rimlig proportion till de mycket stora naturvärden som spolieras.

Vi vädjar därför till trafikutskottet att föreslå för Nordiska rådet att projektet avskrivs och att pågående projekteringsarbete därmed avbryts.

Helsingfors, Mariehamn och Stockholm den 6 juni 1983

Finlands naturskyddsförbund	Natur och miljö
<i>Rauno Ruukijärvi</i>	<i>Henrik Österholm</i>
Ordförande	Ordförande
<i>Esko Joutsamo</i>	<i>Ulrica Cronström</i>
Generalsekreterare	Verksamhetsledare
Svenska naturskyddsföreningen	Ålands natur och miljö
<i>Bengt Hamdahl</i>	<i>Anders Fagerlund</i>
Ordförande	Ordförande
<i>Bo Olsson</i>	
Sekreterare	

Finland

Trafikministeriet:¹

Med utgångspunkt i en år 1973 på uppdrag av trafikministeriet utarbetad utredning kan kostnaderna för byggande av den föreslagna järnvägstunneln uppskattas enligt följande:

Tillfartsvägar	700 milj. mk
Järnvägstunneln (minst)	<u>1 300</u> milj. mk
Sammanlagt	2 000 milj. mk

Om man utgår ifrån en underhållstid på 40 år och en ränta på 6% kan de årliga kostnaderna för tunneln uppskattas enligt följande:

Infrastrukturen	135 milj. mk
Underhåll av vägarna	5 milj. mk
Underhåll av tunneln	15 milj. mk
Skötande av tågtrafiken	<u>100</u> milj. mk
Sammanlagt	255 milj. mk

Enligt en uppgift lämnad av rederiet som trafikerar på rutterna Vasa–Umeå och Vasa–Sundsvall var trafikmängderna över Kvarken år 1981 följande:

Passagerare	775 000
Personbilar	122 000
Lastbilar	16 000

¹ Yttrandet översatt från finska

Rederiets omsättning var ca 170 miljoner mark, varav 100 miljoner mark utgjordes av egentliga transportavgifter och resten av restaurangs- och dylik verksamhet.

Det kan alltså konstateras att transportavgifterna i en tunnellsättning, ifall självkostnadsprincipen skulle tillämpas, skulle vara ca 2,6 gånger så höga som i det nuvarande färjealternativet. Tunnelprojektet skulle dessutom inte eliminera behovet av båttrafiken mellan Vasa och Umeå/Sundsvall.

En eventuell ökning av trafikmängden skulle inte sänka enhetskostnaderna avsevärt, eftersom tunneln i så fall borde byggas som tvåspårig och trafikeringskostnaderna skulle öka nästan i proportion till antalet resor. Därutöver bör beaktas att passagerarna skulle vara tvungna att svara för ökade körkostnader som på årsbasis skulle uppgå till ca 20 miljoner mark.

I anledning härav anser trafikministeriet att en närmare utredning av förslaget inte är motiverad.

Helsingfors den 26 oktober 1982

Reino J Auvinen
Kanslichef

Raija Setälä
Avdelningssekreterare

Länsstyrelsen i Vasa län:¹

Tanken på att bygga en vägförbindelse över Kvarken är inte alls ny, utan initiativet till dess åstadkommande tycks förnyas då och då. Möjligheter till företagets förverkligande och dess inverknings har dock icke utretts noggrannare. På grund härav anser länsstyrelsen, att det är skäl att utreda ärendet så grundligt som möjligt och att Nordiska rådet i första hand skulle ansvara för utredningens kostnader.

Enligt länsstyrelsens uppfattning borde vid utredningen speciell uppmärksamhet fästas vid de miljöpåverkningar som förbindelsen kommer att medföra. Innan utredningen påbörjas borde man också utreda vilka omständigheter i ärendet som skall utforskas och är det möjligt att av utredningen dra sådana slutsatser, att tunneldelens miljöpåverkningar tillförlitligen kan förutsägas.

Vasa den 25 oktober 1982

Mauno Kangasniemi
Landshövding

Henrik Palomäki
Länsråd

¹ Yttrandet översatt från finska.

Sjöfartsstyrelsen:

Motsvarande projekt för byggande av järnvägstunnlar under vatten har diskuterats mellan Frankrike och England i fråga om Engelska kanalen samt mellan Sverige och Danmark i fråga om Öresund. Därutöver har möjligheterna till järnvägstunnlar mellan olika danska öar diskuterats i Danmark. Enligt sjöfartsstyrelsens uppfattning är trafiken på ifrågavarande leder avsevärt livligare än vad den någonsin kommer att bli över Kvarken mellan Finland och Sverige; samtliga nämnda projekt har dock stupat på kostnaderna. Sjöfartsstyrelsen kan inte bedöma anläggnings- och driftskostnaderna för en eventuell järnvägstunnel under Kvarken men utgår från att de i alla fall måste ligga på en nivå som omöjliggör ekonomisk räntabilitet med den trafik som skulle gå genom tunneln.

Sjöfartsstyrelsen som ämbetsverk har främst med sjötrafiken att göra och fördenskull kan dess uppgifter om landtrafiken vara bristfälliga. Under hänvisning till vad som ovan anförts meddelar sjöfartsstyrelsen dock som sin uppfattning att den inte kan understöda medlemsförslaget i Nordiska rådet om byggande av en järnvägstunnel under Kvarken.

Helsingfors den 4 oktober 1982

Jan-Erik Jansson
Generaldirektör

Jaakko Manninen
Chef för lots- och
fyravdelningen, sjöfartsråd

Vasa handelskammare¹:

Olika utredningar har företagits för att åstadkomma en fast landförbindelse över Kvarken. Dessa utredningar och denna forskning har dock baserat sig på felaktiga och bristfälliga utgångspunkter och förhandsattityder som varit vägledande för framförda ställningstaganden. Arbetena har också till andra delar bl. a. av brist på resurser blivit bristfälliga. Pålitlig information finns för närvarande inte till förfogande. Utredningsinitiativet i det aktuella förslaget har enligt handelskammaren utformats till sitt innehåll så snävt och därför i denna situation inte ändamålsenligt, eftersom man inte kan jämföra det med andra tillämpningsmallar.

Åstadkommande av en fast trafikförbindelse torde inte vara aktuellt på kort sikt. Eftersom man dock har diskuterat detta, gjort förslag och utredningar under flera årtionden och eftersom åstadkommandet av en effektiv och utan avbrott fungerande trafikförbindelse över Kvarken vore av stor

¹ Yttrandet översatt från finska

betydelse för utvecklingen av industrin, handeln och turistnäringarna inom de centrala och nordliga delarna i Skandinavien, skulle en omfattande och övergripande utredning enligt handelskammaren vara viktig.

På basen av det ovan sagda föreslår Vasa handelskammare att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Sverige och Finland att företa grundlig, olika alternativ täckande utredning om förverkligandet av trafikförbindelser i Kvarken i form av landförbindelse eller sådan trafikförbindelse, som fungerar i alla förhållanden utan avbrott, att utredningen i första hand ger belysning åt den nationalekonomiska lönsamheten hos olika alternativ och deras inverkan på miljön.

Vasa den 25 oktober 1982

Vasa handelskammare

Lars-Erik Hartman

Ordförande

Bengt Haldin

Ordförande för trafikutskottet

Mauri Palomäki

Ordförande för regionalplaneringsutskottet

Mikko von Weissenberg

Verkställande direktör

Södra Österbottens handelskammare¹:

Styrelsen för Södra Österbottens handelskammare anser att det aktuella förslaget är mycket viktigt för näringslivet i hela länet och öppnar som plan även omfattande möjligheter för mångsidigare samarbete mellan de nordiska länderna, i synnerhet i Mittnorden. Utan närmare ställningstagande till själva projektet stöder styrelsen för Södra Österbottens handelskammare varmt det inom Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om utredning av en landförbindelse under Kvarken på det föreslagna sättet. I utredningen borde man i synnerhet behandla de möjligheter till ökad utrikeshandel, som järnvägsförbindelse skulle medföra.

Seinäjoki den 5 oktober 1982

Södra Österbottens handelskammare

Antti Viitanen

Verkställande direktör

¹ *Yttrandet översatt från finska*

Jakobstadsnejdens handelskammare:¹

---

1. Handelskammaren anser att byggandet av en tunnel för järnvägstrafiken med tanke på näringslivets effektiva transporter är ett fullkomligt orealistiskt förslag. Därför bör man inte ens företa en utredning i saken.

2. Handelskammaren anser däremot att det är viktigt att utreda trafikbehovet och framtidsutvecklingen i Kvarken. Därvid bör man i synnerhet utreda, vilka trafiknormer som är de mest ändamålsenliga med tanke på hela nationalekonomin. I synnerhet bör man fästa uppmärksamhet vid framtida lösningars inverkan på vintersjöfarten och Kvarkenområdet.

Jakobstad den 12 oktober 1982

Jakobstadsnejdens handelskammare

V. U. Kurkiala

Verkställande direktör

Havsforskningsinstitutet:

Om järnvägstunneln bygges så, att bankar kan undvikas både på den finska och den svenska sidan, och om sprängmassorna inte deponeras i havet, har Havsforskningsinstitutet inget att anmärka på ifrågavarande projekt.

Ifall man vill förkorta tunnelavsnittet genom att bygga bankar i Vasa skärgård eller t. ex. mellan Holmön och det svenska fastlandet skulle detta innebära ett ingrepp i de naturliga förhållandena i Bottenviken och i hela Bottniska viken. Vattenutbytet mellan Bottenviken och Bottenhavet är synnerligen effektivt. Den teoretiska omsättningstiden för hela vattenmassan är 2.5–3 år, medan den är c. 30 år för hela Östersjön. Sålunda är strömhastigheten i Kvarken betydande, 40 cm/s är vanligt, och medelströmhastigheten är 0.1 m/s. Under dylika förhållanden är sedimentation sällsynt, tvärtom råder erosionsförhållanden i praktiskt taget hela Kvarken-området, och bottenmaterialet utgörs av sand och grus.

Bankbyggen skulle åstadkomma en ökning av strömhastigheten i Kvarkens mittområde och en minskning i skärgården i samband med bankarna. Som en följd härav kan man vänta sig att sedimentationsförhållanden uppstår eller att sedimentationen ökar i skärgården, vilket i sin tur leder till förändringar i bottenstrukturen vilket tillsammans med förändringarna i strömförhållandena leder till att hela ekosystemet förändras, ett förlopp

¹ Yttrandet översatt från finska

som har kunnat observeras t. ex. i samband med bankbyggen på Åland. En nyuppskattning av inverkan av Vasa-Karlebynejdens avfallsvatten måste göras.

Ur ovanstående torde framgå att eventuella bankbyggen i samband med järnvägsbygget kommer att inverka på förhållandena i Kvarken och Bottniska viken. Sålunda borde man vid planeringen av järnvägen undvika bankbyggen och andra åtgärder som skulle förändra förhållandena i havet. Om man det oaktat överväger dylika åtgärder borde man genom på förhand utförda undersökningar möjligast noga uppskatta deras inverkningsar så att man kan undvika, eventuellt t. o. m. stora, skadeverkningsar.

Helsingfors den 1 november 1982

Pentti Mälkki
Tjänstf. Överdirektör

Paavo Tulkki
Avdelningschef

Vasa stad:

Möjligheterna att förverkliga en landförbindelse över eller under Kvarken har senast blivit kartlagda i början på 1970-talet. På basen av en preliminär lönsamhetsutredning, som blev färdig år 1973, började man luta åt den åsikten att färjtrafik året runt vore att föredra. Detta betyder dock inte att man uteslutit möjligheten av en fast landförbindelse. Under de tio år som snart förflutit sedan denna utredning gjordes har färjförbindelserna mellan Finland och Sverige utvecklats kraftigt och vi har i dag förbindelser över Kvarken från tre olika städer på den finska sidan; från Kaskö och Jakobstad om somrarna samt från Vasa året om. Vasa har färjförbindelse både till Umeå och Sundsvall. Under de allra strängaste vintermånaderna ligger trafiken på Sundsvall dock nere.

Arbetsdagar har vi dessutom flygförbindelse mellan Vasa och Umeå samt Vasa och Sundsvall.

Vid planeringen och utvecklandet av trafikförbindelse över Kvarken bör man sträva efter att skapa ett välfungerande och säkert trafiksystem, som ställer sig lönsamt inte bara från nationalekonomisk utan också från regionalpolitisk synpunkt sett.

Syftet med motionen är att utreda på vilket sätt en landförbindelse kunde komplettera eller ersätta redan existerande förbindelser över Kvarken och likaså att klarlägga av vilken typ och av vilken klass landförbindelsen borde vara.

Vasa stad ställer sig positiv till den föreslagna utredningen. Vi vill också betona vikten av att utredningen blir tillräckligt omfattande och att frågan blir allsidigt belyst.

Samtidigt som vi föreslår, att utredningen i sin helhet skulle bekostas genom Nordiska rådets försorg, vill vi dock framhålla att vi hoppas, att olika delundersökningar som utredningen förutsätter kunde anförtros högskolor och forskningsinstitut i Vasa.

Eftersom det är fråga om ett synnerligen vidlyftigt projekt med vittgående följder är det av största vikt att de resurser som satsas på projektet är tillräckliga, så att de slutliga avgörandena kan fattas på basen av tillförlitliga och färska uppgifter.

Vasa den 29 oktober 1982

Stadsstyrelsen i Vasa

Eilo Eriksson

Stadsdirektör

Juhani Turunen

Stadssekreterare

Miljövrårdsdelegationen i Vasa län:

I sitt förslag till Nordiska rådet har Sakari Knuuttila på nytt tagit upp den i början av 1970-talet begravda planen att bygga fast landförbindelse i Kvarken. I förslaget föreslås utredning av de ekonomiska och regionpolitiska samt miljömässiga verkningar som järnvägstunneln under Kvarken kommer att ha.

Enligt förslaget skulle tunneldelen vara cirka 24 kilometer lång eller detsamma som i den tidigare förkastad landsvägsförbindelseplanen. Detta skulle innebära att en fast vägförbindelse borde byggas på Valsörarna på finska sidan och på Holmö ögrupp på svenska sidan.

Utän att alls beröra de genom de nödvändiga invallningarna förorsakade skadliga förändringarna i vattnets strömningsomständigheter, Bottenvikens salthalt och sjöorganismer samt i skärgårdsbefolkningens levnadsförhållanden vill miljövrårdsdelegationen framföra följande:

Området Valsörarna–Björkögrunden har redan länge varit känt som internationellt värdefullt häckningsområde och rastplats för vattenfåglar under flyttningstiden. Detta skärgårdsområde ingår ju också i projektförteckningen i det internationella avtalet för skyddet av fågelvattnen (Convention of Wetlands). Det ifrågavarande avtalet trädde i kraft i december 1975 och Finlands nationella förordning om införandet av det allmänna avtalet utgavs den 1.1.1976 (44/76).

Då Finland anslöt sig till detta avtal utgavs det en förteckning över de internationellt värdefulla fågelvattnen, som landet förbinder sig att skydda. De ifrågavarande områdena är härefter föremål för internationell observation och kontroll. Finlands förbindelse avser alltså bl. a. området Vals-

örarna–Björkögrunden. Området har ju också på jordägarnas initiativ fridlysts som naturskyddsområde på beslut av länsstyrelsen.

Förutom som skyddsområde för vattenfåglar har skärgården i Kvarken en avsevärd betydelse som internationellt värdefullt forskningsområde genom landhöjningsfenomenet. Skärgården i Kvarken är också ett av den hotade havsörnens viktigaste häckningsområden. Med anledning av detta har delar av den från skogsavverkning nästan helt förskonade ön Lapp-örarna fridlysts genom beslut av länsstyrelsen. Området söder om ön ingår som skyddsområde i den av statsrådet fastställda regionplanen.

På svenska sidan har nyligen det vidsträckta Holmö naturskyddsområde grundats.

På grund av vad som anförts ovan anser miljövärddelegationen, att man inte ens skall börja att utreda ett byggande av fast landförbindelse och dess verkningar med offentliga medel, ifall utgångspunkten är den i förslaget avsedda tunnelförbindelsen mellan Valsörarna och ön Gaddarna och de nödvändiga invallningarna i den naturskyddsmässigt internationellt värdefulla skärgården i Kvarken.

I stället för den i frågeställningen mycket ensidiga utredningen som avses i initiativet av Knuutila anser delegationen, att det skulle vara mycket viktigare att göra en helhetsutredning om utvecklingsbehovet samt miljö- och sysselsättningsverkningar av trafikförbindelsen i Kvarken.

Delegationen ber länsstyrelsen bringa ovanstående till Nordiska rådets kännedom för beaktande vid behandlingen av initiativet av Knuutila.

Vasa den 21 december 1982

Mauri Palomäki
Delegationens
ordförande

Matti Kyröläinen
Sekreterare

På grund av att ordinarie medlem Harry Snygg och även undertecknad suppleant Kjell Nybacka är förhindrade att delta i delegationens möte 21.12 önskar vi föra följande åsikter till delegationens kännedom.

Kvarkenområdet har på den finländska sidan en unik djup skärgård med goda fiskevatten och en i övrigt unik fågel- och växtvärld. Landhöjningsfenomenet, det stora antalet moränryggar, riklig förekomst av utsötande strandvattenområden och flador bildar en delikat bit av kustekosystemet, som också är stadd i stark succession.

Näringsförhållandena för människorna i Kvarkenområdet är strängt anpassad till det samhälle de lever i. Ingrepp i naturförhållandena återverkar även på dessa människors näringsutövande, utkomstmöjligheter och sålunda på den balans som ekosystemet befinner sig i.

Kvarkenområdet har hittills på den finländska sidan skonats, tack vare fredningsåtgärder och frånvaron av föörenade industriverksamhet.

Med hänvisning till ovan i korthet framförda resonemang anser vi som representanter för kustområdets fiskarkår

- att initiativet till en tunnel med åtföljande vägbankskonstruktioner etc. i Kvarken bör förkastas och att pengar till utredning av tunnelinitiativet inte bör beviljas
- att pengar som eventuellt var tänkta för tunnelutredningen bör satsas på
  - 1) en noggrann kartläggning och utredning av Kvarkenområdets naturmiljö (fiske som näring, stödåtgärder, vattenkvalitet, strömningsförhållanden, biotopkartläggning i havet och på land, behov av skyddande åtgärder, utdikningseffekter, kalhyggen i skärgården, färjsvall, luftförorening etc.)
  - 2) en dirigerad utvecklingspengar till stöd för traditionella näringsgrenar i skärgården.

Vasa den 21 december 1982

Kjell Nybacka
Suppleant

Vaasan läänin seutukaavaliitto – Regionplaneförbundet för Vasa län:

Enligt förslaget om utredning skulle man kunna komplettera det undersöknings- och planeringsarbete som redan utförts beträffande trafikfrågorna i Kvarken. Redan i slutet av 1960-talet framförde man förslag om fast förbindelse över Kvarken. I statens budgetförslag för år 1971 ingick anslag för en undersökning beträffande en eventuell landförbindelse över Kvarken. År 1973 färdigställde Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen en utredning benämnd "Alustava kannattavuusselvitys Merenkurkun kiinteästä yhteydestä" (En preliminär utredning beträffande lönsamheten av en landförbindelse över Kvarken). I utredningen jämfördes landförbindelse och färjförbindelse med varandra. Jämförelsegrunder var närmast uppskattade byggnadskostnader och biltrafikmängder.

Vid jämförelse av de olika alternativen beaktades inte de olika alternativen inverkan på produktionsverksamheten och på den allmänna regionala utvecklingen. Man strävade inte heller efter att uppskatta verkningarna på vattendragsförhållandena eller på miljön. Dessutom tog man inte i trafikprognoserna i beaktande den flyttbara trafiken samt den trafik som uppstår som följd av de förbättrade förbindelserna. Den tidens kostnadsjämförelser påvisade olönsamheten hos en eventuell landförbindelse och arbetsgruppens förslag var således att trafikförbindelserna över Kvarken fortsättningsvis skulle skötas med färjtrafik. I undersökningen förutsattes att

utredningarna skulle fortgå. Resurserna för den dåvarande undersökningen utgjorde endast 25 000 mk, vilken var en mycket knapp summa för en så omfattande utredning.

Regionplaneförbundet avgav år 1973 ett utlåtande om den tidigare nämnda undersökningen. I utlåtandet konstaterades bl. a. att undersökningen i framtiden skulle utvidgas. Man ansåg också att prognoserna var alltför trendbetonade och grundade sig i alltför hög grad på nuläget samt att kostnadssiffrorna skulle hämtas från alltför långt håll (från Mellaneuropa) och att man inte hade beaktat de regionalpolitiska verkningarna av projektet.

Förverkligandet av den föreslagna undersökningen skulle komplettera de utredningar som redan utförts beträffande trafikfrågorna i Kvarken. Utöver särfrågorna bör man dock hålla i gång behandlingen av trafikfrågorna i Kvarken med tanke på ett allmänt och tillräckligt utförligt utvecklande av trafikförbindelserna i hela Mitt-Norden. Den fortsatta utvecklingen av projektet kräver flera olika grundutredningar, av vilka utöver utredningen om järnvägstunnelalternativet bl. a. utredandet av bottenförhållandena kan anses vara nödvändigt som grund för alla alternativa lösningar. Vidare bör man utreda nuläget hos olika trafikformer och deras utvecklingsvyer samt regionalpolitiska verkningar.

Trafiken kommer i framtiden att öka och medföra ändringar i den nuvarande situationen. Inom området har redan uppstått nya förbindelser, t. ex. färjförbindelserna Kaskö–Gävle och Jakobstad–Skellefteå samt flygförbindelsen Vasa–Umeå. Vintertiden är problematisk för de nuvarande färjförbindelserna, då färjorna mellan Kaskö–Gävle och Jakobstad–Skellefteå inte trafikerar och dessutom har även storfärjförbindelserna från Vasa visat sig vara förenad med problem.

Regionplaneförbundet för Vasa län anser, att Nordiska rådet skulle kunna igångsätta fortsatta utredningar beträffande trafikfrågorna i Kvarken och att utredningen beträffande järnvägstunnelalternativet skulle utgöra en lämplig delutredning. Vid behov kommer regionplaneförbundet att medverka i mån av sina möjligheter.

Vasa den 27 oktober 1982

Vaasan läänin seutukaavaliitto-
Regionplaneförbundet för Vasa län

Riia Hakola
Förbundsstyrelsens
ordförande

Henry Holmlund
Regionplanechef

Merenkurkun lintutieteellinen yhdistys r.y. (Kvarkens ornitologiska förening r.f.)¹:

Förslaget har till syfte att bygga en dammväg på Valsöarnas fågel-skyddsområde och Holmöns naturskyddsområde samt en järnvägstunnel-förbindelse mellan dessa. Valsöarnas-Björkögrundens skärgårdsområde ingår i det internationella avtalet om skydd av våtmarker (Convention of Wetlands). Avtalet trädde i kraft i december 1975. I Finland utfärdades en förordning om ikraftträdandet den 1.1.1976. Området har varaktigt fredats som naturskyddsområde enligt länsstyrelsens beslut. Vetenskaplig ornitologisk forskning påbörjades på Valsöarna redan på 1930-talet. Forskning fortgår bl. a. i Helsingfors universitets regi. Resultaten av detta långa och värdefulla forskningsarbete har förstärkt området till en av de viktigaste flytt- och häckningsplatserna för fåglar i vårt land. På Valsöarna finns bl. a. ett av Finlands största tobisgrisslesamhällen och Kvarkens viktigaste skrätärnesamhälle. På området häckar ca 100 fågelarter, det totala parantalet stiger till ca 5000. Dessutom skulle byggande av en dammväg genom ännu ödemarksliknande och fredliga skogsöar få störkningseffekter i ödedsdiger omfattning även för hotade havsörns- och fiskgjusebestånd som häckar i Kvarken.

Utän att vi vill blanda oss i initiativets övriga skadeverkningar, vill vi i egenskap av förening som främjar fågelskyddet understryka initiativets oersättliga skador för fågelbeståndet, vilka vi anser vara en tillräcklig grund för att avstå från initiativet.

Vasa den 18 december 1982

Merenkurkun lintutieteellinen yhdistys r.y.

Pertti Malinen

Ordförande

Heikki Räsänen

Ekonom

Natur och miljö:

Natur och miljö rf. den finlandssvenska riksorganisationen för miljö-vård, har med förvåning och bekymmer konstaterat att frågan om den för Kvarken och Bottenviken ödedsdiga vägbanken och tunneln mellan Vasa och Umeå åter har väckts till liv.

¹ Yttrandet översatt från finska.

På initiativ av skärgårdsbefolkningen har den yttre skärgården i Björköby förklarats för naturskyddsområde. Också genom sin strandplanering och sitt intresse att bevara faunan, speciellt havsörnen, har skärgårdsborna visat en stor framsynthet då det gäller att slå vakt om naturen och bevara sin yttre livsmiljö för eftervärlden. Man har också med skärpa motsatt sig en planerad utplacering av artilleripjäser på Valsöarna, eftersom detta strider mot tanken på en fredning av skärgården. För allt detta har skifteslaget i Björköby belönats med vårt förbunds naturvårdsdiplom. Myndigheterna på olika nivåer måste respektera den framsynta inställning som ligger bakom detta spontana och på ekologiskt riktiga grunder baserade skydd av livsmiljön.

En järnvägsbank och järnvägstunnel över den världsunika moränkskärgården i Kvarken och under ett känsligt hav, kan inte betraktas som ett för mänskligheten så viktigt projekt att det väl motiverade skyddet av naturen skall få ge vika. En järnväg betjänar inte den lokala befolkningen och kan inte dras utan stora skador på naturen. De vägbankar som blir nödvändiga kommer att försämra den för Bottenviken livsviktiga inströmningen av syrerikt vatten från havet söder om Kvarken. Ett minskat vattenutbyte kan, med tanke på de stora spillvattenutsläppen, bli katastrofalt för Bottenviken.

Trafiken mellan Österbotten och Västerbotten kan mycket väl skötas med fartyg. Bil- och tåg färjor klarar nu av den betydligt livligare trafiken över Öresund och Engelska kanalen. Flera färjor och storisbrytare kan utan skador på naturen och utan drastiska strukturella förändringar i skärgårdssamhällena, se till att trafiken löper störningsfritt även under vintern.

Natur och miljö motsätter sig bestämt att en fast järnvägsförbindelse byggs mellan Österbotten och Västerbotten. De resurser som skulle satsas på att åstadkomma något som redan finns, nämligen trafik över Kvarken, borde i stället investeras i en välbehövlig omstrukturering av näringslivet, i skapande av nya, fasta arbetsplatser och, inte minst, i bevarande av förutsättningarna för de existerande näringarna i Kvarkenregionen.

Helsingfors den 16 november 1982

Natur och miljö rf

Henrik Österholm

Ordförande

Ulrica Cronström

Verksamhetsledare

Vasa vattendistriktets vattenbyrå:

Vattendistriktets uppgift är att dra försorg om vattenskyddet. sålunda kommer utlåandet att beröra vägförbindelsens inverkan på områdets vattenhållanden.

Tunnellösningen kommer ej att inverka väsentligt på vattenväxlingen mellan Bottenviken och Bottenhavet.

Om man inom strandområdena vill använda sig av broar och vägbankslösningar, bör särskilt utredas områdets strömningsförhållanden, sjöfart och fiskeförhållanden. I planer bör beaktas Valsörarnas naturskyddsområde. Genom att dimensionera broöppningarnas storlek tillräckligt torde lokal inverkan kunna undvikas.

Om tunneldelen förlängs till ca 30 km, har vägförbindelsen ej någon anmärkningsvärd inverkan på områdets naturförhållanden för vattenområdenas del och ej heller för Valsörarnas naturskyddsområde.

Vasa den 1 november 1982

Seppo J Saari
Vattendistriktetschef

Lauri Putikka
Äldre ingenjör

Sverige

Statens järnvägar (SJ):

Förslaget har tolkats så att det avser en järnvägsförbindelse mellan Vasa och Umeå över Kvarken. Några skisser eller dylikt har inte redovisats av förslagsställaren. Efter en mycket översiktlig studie av sjökort samt beträffande den svenska sidan topografiska kartan synes nedanstående sträckning möjlig.

Från Vasa föreslås linjen följa fastlandet norrut till i höjd med Iskmo därefter via bro till Replotö. Från Replotö kan linjen dras via Björkö-Lappören till Storskär. Mellanliggande vatten passerat på broar och genom tunnlar. Mellan Storskär och Holmögadd sprängs en ca 24 km lång tunnel under östra Kvarken. Från Holmögadd dras järnvägen via en ca 20 km lång tunnel under Västra Kvarken fram till Bastuskär och sedan vidare över Brännölandet, Lövölandet och Lövsundet fram till en punkt ca 3 km norr om Holmsund där anslutning görs till befintlig linje Umeå-Holmsund. Omedelbart intill anslutningspunkten torde det vara möjligt att anordna en

biltågterminal. Det förutsätts att en terminal även går att anordna vid Vasa.

Linjen Umeå–Holmsund måste upprustas om denna förbindelse kommer till stånd. Som bekant är det olika spårvidder i Finland och Sverige. Förslagsställaren har inte redogjort för hur detta problem skall lösas. Den ovan beskrivna järnvägslinjen blir ca 11 mil lång och får ca 45 km tunnlar under vatten och ca 20 km broar.

De långa tunnlarne under Kvarken 24 resp. 20 km bedöms bli mycket dyra att anlägga.

Även broarna varav flera är mycket långa kommer att ställa sig dyra att bygga. Underhållskostnaderna för tunnlar och broar kan förutsättas bli mycket höga. För broarna blir även stormar och nedisning ett stort problem.

Idén om att utnyttja tunnlarne för eventuella naturgasledningar bedöms helt uteslutet med tanke på olycksrisken.

De långa tunnelsträckorna kan verka avskräckande på förmodade tågresenärer, särskilt efter någon händelse i tunneln, exempelvis att tåget blir stående i tunneln eller att man tvingas evakuera tåget.

Den personal som skall svara för underhållet i tunnlar och på broar får en mycket krävande arbetsmiljö.

Som ett alternativ till ovan beskrivna linje kan linjen från Holmögadd dras via Grossgrunden–Ängesön till Holmön och därifrån i en ca 8 km lång tunnel under Kvarken till svenska fastlandet (Ostön) och sedan vidare fram till närheten av Gimonäs där anslutning förs till befintlig linje från Umeå. Denna sträckning blir 2 mil längre än den först beskrivna.

Någon kostnadsbedömning är inte möjlig att göra på föreliggande underlag men gissningsvis kan det röra sig om storleksordningen 4 à 5 miljarder kronor.

Sverige har f. n. direkt järnvägsförbindelse med Finland över Haparanda–Torneå. På grund av att Sverige har normalspår, 1435 m, och att Finland har bredspår, 1524 m, måste resenärerna byta tåg vid gränsen och godset lastas om. I Torneå finns möjlighet att byta hjulsatser på ett fåtal specialgodsvagnar som således kan trafikera båda spårvidderna.

Inom SJ pågår sedan någon tid en utredning över de nuvarande och framtida förbindelserna med utlandet. Här har bl. a. olika alternativ för tågfärjetrafik med godsvagnar mellan svensk hamn och Hangö i Finland undersökts. Hangö har valts därför att i denna hamn finns utrustning för spårviddsväxling av godsvagnar. Denna anläggning utnyttjas i dag för vagnar i färjetrafik på Västtyskland.

De marknadsundersökningar som utförts inom utredningens ram har visat att ekonomiska förutsättningar ännu saknas för att en led Sverige–Hangö skulle bli lönsam. Det tänkta godsunderlaget för trafiken gällde i första hand transporter till och från södra Sverige, Norge, Danmark och kontinenten.

Det förefaller inte sannolikt att godstrafiken på en fast förbindelse vid Kvarken skulle bli så stor att den kan lämna mer än ett ytterst blygsamt bidrag till anläggnings- och driftkostnaderna.

För persontrafikens del skulle tunneln ge stora tidsvinster men det totala trafikunderlaget är begränsat. Det ekonomiska utfallet blir även här svagt och endast en mindre del av kostnaderna kan täckas.

Även om SJ bedömer att antalet biltåg kommer att bli relativt begränsat vill vi i detta sammanhang påpeka att en 24 km lång enkelspårig tunnel får en relativt låg kapacitet. Om det totala tågantalet antas komma att överstiga 10–12 per dag och riktning måste övervägas om tunneln skall förses med dubbelspår på delsträckor för att möjliggöra tågmöten.

Sammanfattningsvis får SJ anföra att ekonomiska förutsättningar torde saknas för projektets genomförande. Ett flertal komplicerade tekniska problem kräver också sin lösning. För att göra en säker bedömning av projektet krävs bl. a. en omfattande geoteknisk undersökning.

Stockholm den 1 november 1982

Bengt Furbäck

Statens vägverk:

Vägverkets verksamhetsområde berörs enbart indirekt av den föreslagna utredningen om en järnvägstunnel under Kvarken.

Vägverket vill dock meddela sin uppfattning att det idag finns och inom överskådlig framtid även kommer att finnas många betydligt angelägnare investeringsobjekt inom landets transportinfrastruktur än den här föreslagna järnvägstunneln. Vägverket bedömer att tunneln därför ej kan komma till utförande inom överskådlig tid och avstyrker därför den föreslagna utredningen.

Borlänge den 3 september 1982.

Carl Rappe

Sjöfartsverket:

I den s. k. Närsjöfartsutredningens rapport "Sjöfartens roll i trafikpolitiken" (SOU 1981: 103) anges kvantiteter för utrikeshandeln inomregionalt och ländergrupperat för åren 1978 och 1990 (prognos). Kvantiteterna utrikes gods som möjligen är intressanta för järnvägsbefordran, nämligen

parti- och styckegods, visar för 1978 och norrlandsregionen totalt 6,1 milj. ton varav handeln med östersjöländerna (Finland + öststaterna) endast svarar för 0,87 milj. ton. Utrikeshandeln Norrland – Finland är en delmängd av denna kvantitet. Av norrlandsgods sjötransporterades till/från östersjöländerna 1978 ca 70%. Utredningen anger en svag ökning av norrlandsgodset till/från denna ländergruppering i prognosen för 1990.

Att döma av Närsjöfartsutredningens kvantitetsuppgifter föreligger enligt sjöfartsverkets uppfattning ett alltför svagt godsunderlag för att motivera en fast förbindelse över Norra Kvarken.

Mellan Umeå och Vasa finns för närvarande en kombinerad passagerar- och godsfärjeförbindelse. Tredjepunktstrafik Vasa – Sundsvall ingår i linjemönstret. Trafiken har utvecklats kraftigt och moderna stora färjor har anskaffats.

Trafiken har på Umeårelationen 1977 – 1981 vuxit både vad avser passagerare, fordon och gods, med 44% resp. 20% och 57%. Sundsvallsrelationen har utvecklats än starkare, passagerarökningen är 160% och antal fordon har vuxit med 107%. Ankommande och avgående trafik över Umeå med Vasafärjorna var 1981 446 000 passagerare, 67 000 fordon och 77 000 ton gods.

Det finns grundade skäl att förmoda att färjeförbindelsen mellan Umeå resp. Sundsvall och Vasa har tillräcklig kapacitet att befordra både det gods och de passagerare som utgör det naturliga underlaget i resp. region.

Farvattnen genom Norra Kvarken utgör passage för sjöfarten på Bottenviken. Någon anläggningsteknisk förhandsgranskning av hur en tunnelförbindelse geografiskt bör orienteras samt hur farlederna ev. påverkas har sjöfartsverket ej verkställt. Med kännedom om tunnelprojektering i Öresund vill emellertid sjöfartsverket fästa uppmärksamheten på att kraven på lutningsvinklar m. m. för järnvägstrafik kan medföra att ett tunnelprojekt inskränker framkomligheten för sjöfarten.

Sjöfartsverket får sammanfattningsvis anföra att vare sig godskvantiteterna mellan de svenska och finska Kvarkenregionerna eller brister i nuvarande sjötransportkapacitet talar för att en fast järnvägsförbindelse mellan Umeå och Vasa bör utredas närmare.

Norrköping den 29 oktober 1982

Kaj Janérus

Wille Ringborg

Västerbottens handelskammare:

Ur näringslivets synpunkt vore en snabb transportled mellan Umeå och Vasa en stimulans för både Sverige och Finland och med troliga positiva bieffekter även i Norge och Sovjetunionen. För särskilt norrländskt näringsliv kunde man även se fördelar för den godstransport landvägen, som gradvis utvecklats till Mellanöstern och ett sådant godsflöde, som kan komma att utvecklas till Ostasien.

Även för den ökande närhandeln mellan Västerbotten och Österbotten vore en snabb transportled av betydelse. I dag vill näringslivet i de båda länen i ökande grad betrakta hela regionen på båda sidor om Kvarken som en naturlig hemmamarknad, men utvecklingen åt detta håll hämmas ännu något av transporttider och skiljaktig trafiklagtiftning.

Den föreslagna trafikleden förefaller för turismen att vara av mindre vikt så länge väl fungerande och populära färjeförbindelser existerar mellan Västerbotten och Österbotten.

En snabb förbindelse för persontrafik kunde möjligen få sin betydelse för arbetsmarknaden både i Umeå- och Vasaområdena.

Ur sysselsättningssynpunkt vore ett projekt som detta värdefullt. Kunde projektet sättas i gång i en situation som vi i dag upplever, vore det dessutom önskvärt.

Hur en trafikled skall på lämpligt sätt utformas bör närmare utredas. Det förefaller inte självklart, att en enkelspårig järnvägstunnel med anslutande broförbindelser till Holmögadd och Valsöarna skulle vara det bästa alternativet. En undersökning av i Nordiska rådet föreslagen trafikled borde även omfatta andra alternativ.

I sammanhanget bör observeras de färjeförbindelser, som redan finns mellan Umeå och Vasa och mellan Skellefteå och Jakobstad. Med dessa färjor sker en omfattande persontrafik och även befordran av stort antal personbilar och fordon i yrkesmässig trafik. Verksamheten bedrivs sommarhalvåret mellan Skellefteå och Jakobstad och året runt mellan Umeå och Vasa. I senare fallet förekommer av naturliga skäl periodvis isproblem.

Hur konsekvensen skulle bli för färjerederierna efter eventuellt färdigställande av föreslagen transportled är ovisst. Bortfallet av gods- och persontrafik kunde äventyra fortsatt färjetrafik till men för bl. a. turismen.

I en utredning bör även broförbindelse till Holmön ingå. Holmön är ur turistsynpunkt så attraktiv, att en led utan anslutning till ön vore olycklig.

Vidare bör brofrågan trafik med järnväg, bil och dessa i kombination studeras i varje fall på den svenska sidan.

Västerbottens handelskammare finner tanken på en ny trafikled mellan Umeå och Vasa värd att utreda, varvid hänsyn bör tagas till frågor, som berör sysselsättning, arbetsmarknad, person- och godstrafik samt turism.

Kostnad och finansiering bör ägnas särskild uppmärksamhet och avgiftsfinansiering bör inte uteslutas.

Skellefteå den 21 oktober 1982

Västerbottens handelskammare

Bertil Pettersson

Ordförande

Göran Olsson

Sekreterare

Länsstyrelsen i Västernorrlands län:

Länsstyrelsen har tidigare till Trafikministeriet i Helsingfors (1973-11-30) yttrat sig över en rapport som behandlade frågan om en fast förbindelse över Kvarken. Denna rapport visade att en fast förbindelse över Kvarken var nationalekonomiskt olönsam och föreslog att förbindelsen även i fortsättningen borde upprätthållas med färjetrafik. Länsstyrelsen instämde då i denna bedömning.

Redan en översiktlig bedömning torde visa att en fast förbindelse över Kvarken inte är samhällsekonomiskt motiverad inom den närmaste framtiden. Länsstyrelsen inser dock att en fast förbindelse över Kvarken kan ha stor betydelse för det mittnordiska samarbetet. Länsstyrelsen vill därför inte motsätta sig att en översiktlig bedömning görs av förslaget.

Härnösand den 22 oktober 1982

Bertil Löfberg

Olle Grundberg

Länsstyrelsen i Jämtlands län:

Strävandena att öka tvärkontakterna mellan de nordiska länderna är av utomordentligt stor regionalpolitisk betydelse för respektive regioner. En landförbindelse över/under Kvarken skulle gynnsamt påverka samarbetet inom Mittnorden. Länsstyrelsen tillstyrker därför förslaget om en grundlig utredning av byggande av en järnvägstunnel under Kvarken.

Östersund den 15 november 1982

Harald Pettersson

Landshövding

Kjell-Roger Karlsson

Byrådirektör

Länsstyrelsen i Västerbottens län:

Det korta avståndet mellan Finland och Sverige i Norra Kvarken har gett goda förutsättningar för livaktiga kontakter av mångahanda slag mellan kuststäderna Vasa och Umeå, men även mellan inre delar av Österbotten och Västerbotten. På senare år har handelsutbytet vidgats och färjetrafiken utökats. Med större färjor och bättre isbrytarassistanss vintertid har både kapacitet och regularitet förbättrats.

Ett antal utredningar, många av dem utförda på Kvarkenrådets tillskyndan, har påvisat att ett vidgat ekonomiskt samarbete är till fördel för båda länderna och att godstransporter till och från de nordliga delarna av Finland och Sverige i väsentligt högre utsträckning kan ske via Vasa–Umeå.

Det finns därutöver många andra argument, exempelvis på kulturens och turismens område, som kan anföras till förmån för en bättre förbindelse över/under Kvarken.

Länsstyrelsen anser – med full insikt om att osäkerheten är stor och att ett genomförande kan ligga mycket långt fram i tiden – att det finns anledning att företa en utredning av den art som förespråkas i medlemsförslaget.

Av vikt är dock att lokala och regionala organ i Kvarkenregionen får inflytande i ledningen av projektet och att tillräckliga ekonomiska resurser från nordisk sida ställs till förfogande, så att olika alternativ blir tillfredsställande belysta.

Kartläggningen av projektets ekonomiska, miljömässiga och regionalpolitiska effekter bör med fördel kunna göras med utnyttjande av de mångsidiga utredningsresurser som finns i Kvarkenregionen. Vid företag, hos organisationer och myndigheter, i högskolor och universitet finns en bred sakkunskap som kan medverka vid genomförandet av uppdraget.

De direkt militära bedömningarna bör för Sveriges del åvila försvarsstaben.

Studiet av miljöeffekter bör särskilt beakta hur olika anläggningar kan påverka strömningsförhållanden, salthalter, temperatur och föroreningsgrader och hur detta i sin tur ger följdverkningar i växt- och djurliv.

Sammanfattningsvis tillstyrker alltså länsstyrelsen att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Finland och Sverige att företa en utredning för att undersöka förutsättningarna att bygga en landförbindelse mellan Finland och Sverige, delvis i form av en järnvägstunnel under Kvarken.

Umeå den 25 oktober 1982

Harry Forsell

Harald Frisendahl

Umeå kommun:

Alltsedan 1960-talet har möjligheterna att förbättra kommunikationerna och handelsutbytet mellan Sverige och Finland utretts. Det jämförelsevis korta avståndet mellan Umeå och Vasa har medfört att just Norra Kvarken har tilldragit sig mycket stort intresse härvidlag. Även tanken på en fast förbindelse över Norra Kvarken och en utbyggnad av Blå vägen till Mo i Rana i Norge har diskuterats och utretts vid ett flertal tillfällen. Därigenom skulle snabba och enkla godstransporter från finska industricentra till isfri atlanthamn kunna möjliggöras. Möjligheten att i en framtid kunna realisera ett sådant projekt är dock avhängigt av en mängd faktorer. Kommunen vill framhålla några av dem.

I utredningen om "Lastfärjeförbindelse Umeå–Vasa, trafikunderlag och transportförväntningar" 1972 bedömdes den långsiktiga utvecklingen av godsunderlaget positivt. För en speciell godsfärja av hög isklass beräknades ett godsunderlag om minst 170 000 ton finnas. Godsomsättningen via färjetrafiken är i dag ca 77 000 ton.

Umeå hamn har efter omfattande kommunala investeringar främst under senaste 20-årsperiod vuxit till en betydande hamn för framförallt export av skogsprodukter. Investeringarna har resulterat i tre hamndelar: massgodshamn, oljehamn och färjelägen för den regelbundna trafiken på Vasa. Under samma tidsperiod har privata företag investerat i oljedepånläggningar, foderfabrik, magasin m. m. Totalt har ca 188 milj. kronor investerats. Hamnens nuvarande godsterminalsystem ger en möjlig torrlastkapacitet per år på 3 milj. ton. 1981 hanterades 1,3 milj. ton torrlastgods, därav import av 0,4 milj. ton petroleumprodukter. Färjetrafiken redovisade 1981 446 000 passagerare, nära 60 000 personbilar inkl. husvagnar, 4 800 långtra-dare, 2 700 bussar och en godsomsättning på 77 000 ton styckegods.

I utredningen "Godstransporter och samhällsekonomi" 1979 tillbakavisades bl. a. påståendet att vasabåtarna endast "sysslar med olika former av rekreativresor över Kvarken". Godsflödesundersökningen visade att vasabåtarna har en mycket stor betydelse för handeln mellan främst norra Sverige och norra Finland.

I "Kvarkentransporter" 1980 genomfördes en studie av handelsutbytet mellan Sverige och Finland på de nordligaste breddgraderna och en bedömning av Kvarkentrafikens betydelse för detta ömsesidiga varuutbyte. Genom att undersöka godsflödet på båda sidor av den svensk-finska gränsen vid Haparanda–Torneå uppskattades de potentiella transporter som i en framtid i stället kan tänkas vilja utnyttja Kvarkenförbindelsen. Utredningen visade att ca 16% av trafiken via Haparanda under ett normalår (vid undersökningstillfället pågick färjestrejck) skulle kunna slussas via Vasa–Umeå om samma tidsjakt eftersträvades. Mått i antalet förtullningar skulle detta innebära en ökning vid Umeå med 60% och för Vasas del mer än en fördubbling eller 170% ökning.

I utredningen påpekades vidare att en ökning i varuhandeln kan åstadkommas genom en målmedveten bearbetning av speditörer och transportörer – vilka är de verkliga beslutsfattarna när det gäller valet av transportrutt. Dessutom skall information och marknadsföring riktas mot de kommuner och orter som har en reguljärt etablerad varuhandel och då även mot vissa industribranscher i dessa kommuner. Merparten av ursprungs- och destinationsorter eller kommuner låg enligt utredningen i andra län än Västerbottens och Vasalän.

Från svensk och fjnisk sida har uttalats intresse av att utreda kvarkenregionens framtida målsättning, alternativa trafikleder, trafikbehov m. m. Kvarkenrådet har pekat på behovet av undersökningar för att utröna vilka faktorer som hindrar godstrafiken över Kvarken. Det har visat sig att företag betraktar transportkostnaderna och transportens snabbhet som de viktigaste faktorerna vid val av rutt. Dessutom är regelbundenheten, tidtabellernas lämplighet, ledande förbindelser till och från hamnen av betydelse för Kvarkenregionens transporter. Avgörande för om Umeå–Vasarelationen i dag skall utnyttjas i stället för Haparanda–Torneårelationen är till stor del avhängigt av transportörernas val av omlastnings- och terminalorter. Transportrutten via Umeå–Vasa är känd för sin tidsvinst. Detta gäller för leveranser i näromlandet kring Vasa men även vid transporter till regioner som Helsingfors, Åbo m. fl. Dessa tidsvinster får dock inte "ätas upp" vid omlastningsterminalerna.

Tanken på att förena finländska och svenska fastlandet i Kvarkenregionen genom en fast tvärförbindelse är inte heller ny. Den har länge diskuterats i såväl Finland som Sverige. I början av 1970-talet presenterades en finsk utredning om byggande av en landförbindelse mellan Umeå och Vasa i form av en landsvägsförbindelse med antingen en bro eller en tunnel på det djupaste stället i havet mellan Holmögdad och Valsörarna. Projektet beräknades till 5 års byggtid och en byggkostnad inkl. räntekostnad på 767–1 475 miljoner finska mark i dåtida penningvärde.

I nu föreliggande förslag till utredning föreslås en järnvägstunnel som ett billigare och miljövänligare alternativ till landsvägstunneln. Enligt uppgifter som kommunen inhämtat från Finland innebär förslaget att själva tunnelavsnittet dras från Valsörarna till Holmögdad en sträcka på ca 24 kilometer och förbinds med fasta vägar eller broar. Enbart tunneldelen skall förses med järnvägsspår. Järnvägen skall vidare ha två spår, vara elektrifierad och transporten av bilar skall ske i för ändamålet konstruerade bilvagnar.

Att enbart tunneldelen skulle förses med järnvägsspår framgår inte av förslaget som det har tillställts kommunen. Detta skulle dock vara en som kommunen ser det praktiska lösningen på problemen med dels de olika spårvidderna i Sverige och Finland och dels den omlastning som skulle krävas – förutsatt då att hela långtradare med last kan slussas genom tunneln.

Kommunen ställer sig tveksam till de kostnadsuppgifter som anges i

förslaget liksom till lösningen med två spår i samma tunnel. Efter mycket preliminära beräkningar, p. g. a. den korta tid som stått till förfogande och eftersom tillgång till geologisk undersökning av berggrundens beskaffenhet saknas, tror dock kommunen att en lösning med två parallella tunnlar skulle vara ett billigare alternativ. Detta skulle också ur säkerhetssynpunkt vara ett bättre alternativ än en tunnel med ett spår och inbyggd mötesplats. Kostnaderna för enbart järnvägstunneln torde dock i dagens prisläge uppgå till mer än 1,5 miljarder svenska kronor.

Förslaget som sådant har många intressanta aspekter. De godsmängder som i dag transporteras Umeå–Vasa och omvänt är emellertid inte enligt kommunens mening av den omfattningen att de skulle motivera en sådan enorm investering som det här är frågan om. En eventuell utredning måste därför helt inriktas på ett nytänkande när det gäller varusortiment och destinationsorter.

Ur regionalpolitisk synpunkt är tanken på en fast tvärförbindelse ny och tilltalande. Regionalpolitiska åtgärder har hittills oftast handlat om utjämnning mellan de vanligtvis "sämre ställda" nordliga landsdelarna och de sydligare inom samma land. En fast förbindelse Umeå–Vasa skulle kunna ge förutsättningar för ett vidgande av de lokala marknaderna för våra industriprodukter. Genom ett internordiskt samarbete skulle en enad zon med på olika områden gemensamma marknader kunna skapas.

Idén att utnyttja tunneln som förlägningsplats för kraft- och gasledning- ar, dataförbindelser m. m. är kanske den del som skulle kunna göra projektet lönsamt ur olika aspekter. Kommunen vill i sammanhanget påminna om tidigare förslag om vattenledning till Vasa. Den föreslagna transporten av sopor till Umeå från Vasa är ett annat exempel. Sannolikt kan listan över interkommunala samarbetsprojekt tvärs över Kvarken göras lång om en fast landförbindelse kan etableras.

Enligt förslagsställaren skulle en fast förbindelse Umeå–Vasa betyda mycket för turistnäringen. Kommunen kan dela den uppfattningen. Även på det kulturella området skulle bättre förutsättningar kunna skapas för ett fördjupat nordiskt samarbete.

Upptagningsområdet för Umeå sjukvårdsregion skulle kunna vidgas till att omfatta även mellersta Finland. Därigenom skulle resurser för kostnadskrävande specialistvård bättre kunna motiveras.

Samarbetet mellan Umeå universitet och handelshögskolan i Vasa skulle kunna intensifieras och för de finländska studenterna vid Umeå universitet skulle bättre kommunikationsmöjligheter ha mycket stor betydelse.

För arbetsmarknaden i Umeå och Vasa med omnejd skulle möjligheten till dagspendling kanske betyda en hel del. Redan i dag förekommer vecko- pendling i viss omfattning.

Om förbindelsen leds via Holmöarna skapas ur kommunal synpunkt en mycket värdefull landförbindelse mellan Holmön och fastlandet. Bl. a. kan vattenfrågan på Holmöarna lösas. Möjligheten att utnyttja Holmöarna för friluftssändamål förbättras starkt.

Projektet med en fast landförbindelse Umeå–Vasa skapar som sådant sysselsättningstillfällen. Uppskattningsvis kan det kanske ge 100 man sysselsättning i 5 år. De positiva kringeffekterna kan dock bli ännu större.

Det största problemet med projektet är som kommunen ser det lönsamhetsaspekten. Hur skall det finansieras? Med avgifter? Frågan har den räckvidden att inte enbart Sverige och Finland berörs. Detta är ett projekt för hela Norden.

Även om det ur nationalekonomisk synpunkt vore försvarbart med en investering som kommunen uppskattar till ca 1,5 miljarder kronor enbart för tunneldelen finns det också andra tveksamheter som kommunen vill dela på.

Tillkomsten av en fast förbindelse Umeå–Vasa måste med nödvändighet medföra minskad trafik för vasabåtarna. Därigenom går många arbetstillfällen förlorade och intäkterna minskar för Umeå och Vasa hamnar. I Vasa har ny färjeterminal nyligen färdigställts och en ny terminal i Umeå hamn är under projektering.

Det är vidare möjligt att invändningar mot det stora projektet kan göras ur miljösynpunkt.

Eftersom utredningsresurser finns vid universitetet i Umeå, handelshögskolan i Vasa och tekniska högskolan i Luleå och en utredning skulle kunna ge värdefull merkunskap vare sig projektet kan realiseras eller inte, så tillstyrker kommunen en närmare utredning om byggandet av en järnvägstunnel under Kvarken.

Sammanfattningsvis anser kommunen
dels att en utredning bör komma till stånd i samarbete med Vasa stad och Umeå kommun

dels att utredningsresurser i Umeå, Vasa och Luleå bör utnyttjas

dels att utredningen särskilt bör beakta olika möjligheter att använda en eventuell järnvägstunnel även för andra ändamål än transport av bilar och gods

dels och att ansvaret för utredningens genomförande bör läggas på Nordiska ministerrådet

Umeå den 22 september 1982

Kommunkansliet

Bert Aasa
Kanslichef

Monica Aasa
Utredare

Medlemsförslag

om stöd till nordiska utställningar

(Väckt av Margrete Auken, Eiður Guðnason, Árni Gunnarsson, Sinikka Karhuvaara, Eeva Kuuskoski-Vikatmaa, Kaarina (Kati) Peltola och Arvo Salo)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiskt konstcentrum Sveaborg:

Nordiskt konstcentrum har tidigare upprepade gånger (bl. a. protokoll från styrelsemöte den 24–25.3.1980 och protokoll från styrelsemöte den 4–5.10.1982) tagit positiv ställning till Nordisk textiltiennial och till skapandet av ett system för utbyte av nordiska informationsutställningen av allmänskulturell karaktär.

Samtidigt har centrets styrelse framhållit vikten av att den verksamhet som centret grundats för i första hand bereds möjlighet att utvecklas enligt de vid centrets start uppgjorda riktlinjerna. Man finner det inte ändamålsenligt att sätta i gång nya verksamhetsformer innan redan igångsatta kan erhålla medel som möjliggör ett åtminstone någorlunda tillfredsställande förverkligande av de ursprungliga målsättningarna.

Nordiskt konstcentrum ser med tillfredsställelse att det av Nordiska rådet framförda medlemsförslaget förverkligas, varigenom ett länge känt behov av ökat utställningsutbyte i Norden kunde tillfredsställas. Däremot uppfattar centret det inte som meningsfullt att nya kanaler grundas för administrationen av en turnéutställningsverksamhet av likartat slag som centret arbetar med på bildkonstens område. Centret disponerar på Sveaborg utrymmen, som finska staten gratis ställer till centrets förfogande; en ny huvudbyggnad för centret kommer att bli färdig vårvintern 1985. Denna kommer bl. a. att omfatta verkstad för produktion och montering av vandringsutställningar. Den omfattning centrets egen utställningsproduktion har inom ramen för den aktuella budgeten gör det inte troligt att dess utrymmens kapacitet skulle ställas på särskilt hårda prov. Man finner det inom Nordiskt konstcentrum därför naturligt att även annan nordisk vandringsutställningsverksamhet kunde administreras och tekniskt skötas från centret såvida nödvändiga anslag för själva verksamheten beviljas. En

sådan administration och produktion skulle utan tvekan bli den billigaste lösningen, eftersom resurserna under alla omständigheter föreligger, och även den nödvändiga apparaten för kontakt och informationsspridning finns.

Sveaborg den 7 februari 1983

För Nordiskt konstcentrum

Erik Kruskopf

Centrets ledare

Nordisk Textiltriennale:

I medlemsforslag A 642/k om støtte til nordiske udstillinger omtales Nordisk Textiltriennale som eksempel på et udstillingsprojekt, der kan få gavn af en sådan støtteordning. Textiltriennalen har for tredje og sidste gang modtaget en bevilling fra Nordisk Kulturfond. Med denne grundlæggende bevilling suppleret med andre fra nationale råd og fonds er det hidtil lykkedes at gennemføre Triennalen med tre vandreudstillinger Norden rundt. Men en finansieringsform, der hviler på gentagne ansøgninger er for ustabil. Derfor vil kun en udstillingsstøtte som den omtalte i medlemsforslaget kunne sikre Nordisk Textiltriennales fortsatte eksistens. En stor del af den frivillige arbejdsindsats, der ydes af tekstilkunstnerne i arbejdsgrupperne, er gået med att sikre økonomien. Med en fast tilbagevendende bevilling kan arbejdsgrupperne anvende mere tid på andre opgaver med udstillingen. Det vil gøre det lettere for planlægning af udstillingsruten og for aftaler med museer og kunsthaller, som må tilvejebringes ca. 2 år forud.

Textiltriennalen har sin betydning som samlingspunkt for tekstilkunstnerne i de nordiske lande ved den store mønstring af nordisk tekstilkunst, som her finder sted hvert tredje år. Alle kan indsende værker til bedømmelse af en fælles nordisk jury. Ved en fast tilbagevendende udstilling, som lægger vægt på høj kunstnerisk kvalitet, styrker man arbejdet med tekstil kunst. De professionelle udøvere får lejlighed til at vise deres værker sammen med kolleger fra andre lande, og nye talenter og unge får en mulighed for at få deres textile arbejder frem. Triennalen virker på denne måde igangsættende og inspirerende. Udstillingen får et indhold af ideer, former og udtryk fra hele det nordiske område, som cirkulerer gennem vandreudstillingen.

Rundt om i verden findes biennaler og triennaler for tekstil kunst. Det er derfor naturligt, at vi her i Norden viser vor egenart på dette specielle område, især når man tænker på de rige traditioner her findes fra gammel tid for arbejde med textile materialer både til brugsformål og til udsmykning af bygninger. Udstillingen kan vise, hvad der sker idag, og gavne den stigende interesse for textile udsmykninger i offentlige bygninger ved att højne kvalitetsniveauet.

Tilslutningen til udstillingen har været enorm stor. I 1982 indsendte 340 nordiske tekstilkunstnere deres værker ialt 590 til bedømmelse, og heraf blev 82 kunstnere antaget til udstillingen med 86 værker af varieret størrelse. (Tilsvarende tal for 1976 er 310 kunstnere/675 værker, 96 antaget/118 værker, og i 1979 er 340 kunstnere/557 værker, 87 antaget/93 værker). Vedlagt skema over fordelingen på de enkelte lande, også procentvis.

Den 1. og 2. Textiltriennale er hver blevet set af 55 000 mennesker, og vist hver gang i seks lande. Det ser ud til at publikumsinteressen for udstillingen fortsætter. Den 3. Textiltriennale har haft 11 000 besøgende på Kunstindustrimuseet i Helsingfors og 10 000 i Södertälje Konsthall, begge steder er det de største besøgstal, de endnu har haft. Udstillingen besøges af mange grupper fra forskellige foreninger og skoler, især kunst og kunsthåndværkerskoler. Der kommer folk i alle aldre, og det kan nævnes, at der har været 80 gruppebesøg til den 3. Nordiske Textiltriennale i Södertälje Konsthall. En nordisk tekstiludstilling af denne art har betydelig international interesse, idet der kommer en del henvendelser fra museer og tidsskrifter udenfor Norden om Triennalen.

Textilkunstnere må stadig kæmpe for at blive placeret i sammenhæng med og på lige fod med andre billedkunstnere, da tekstil kunst befinder sig i et grænseområde mellem kunsthåndværk og billedkunst. Det kan derfor være vanskeligt at anbringe et udstillingsprojekt som Nordisk Textiltriennale indenfor de rammer, der hidtil findes på billedkunstmrådet. En gennemførelse af støtteordningen, som det stillede medlemsforslag, kan blive af afgørende betydning for Nordisk Textiltriennale, men samtidig også til gavn for andre udstillinger med andet indhold, som på lignende måde sættes udenfor de givne rammer. Det er nærliggende at tænke på keramiske udstillinger, andre former for kunsthåndværk, fotokunst og meget andet. Forslaget kan give en chance for udstillingsmuligheder og sætte ideer igang, som ellers aldrig ville opstå.

Et projekt af Triennalens art og størrelse skal have tid til at udvikle sig, og det kan kun ske ved kontinuitet i arbejdet. Ordet "Triennale" siger dette og placerer udstillingen som en tilbagevendende begivenhed i det kulturelle liv i folks bevidsthed. Det er værdifuldt at bygge videre på det grundlag af erfaringer, der nu er skabt, og Nordisk Textiltriennale kan hermed, selvsagt, stærkt anbefale medlemsforslaget.

Lyngby, den 31. december 1982

Nanna Hertoft
Ordførende

Föreningarna Nordens förbund:

De nasjonale "Norden"-foreninger var sterkt engasjert i forsøksvirksomheten som i perioden 1973–1977 ble gjennomført i regi av Nordisk

utstillingsråd for vandreutstillinger av allmennopplysende karakter. Foreningene Nordens Forbund kan derfor godt forstå bakgrunnen for forslaget.

I det handlingsprogram som ligger till grunn for Foreningene Nordens virksomhet, blir det framholdt at den nordiske utvekslingen av utstillinger – særlig slike som har debattskapende karakter – bør økes. Programmet understreker også at de offisielle nordiske samarbeidsorganene bør holde nær kontakt med organisasjoner og institusjoner som er virksomme innenfor kulturlivet, ikke minst slike som har et uttalt nordisk eller bilateralt formål.

Disse poster i handlingsprogrammet er altså godt i samsvar med motiveeringen for det forslag som er stilt. I likhet med forslagstillerne mener Foreningene Nordens Forbund at det i de nordiske land fins så mange institusjoner og organisasjoner som både har evne og vilje til å engasjere seg i nordisk utstillingsvirksomhet, at det ikke skulle være nødvendig å bygge opp noen særlig administrasjon i tillegg til Nordiskt konstcentrum. Forbundet vil imidlertid peke på at Nordisk utstillingsråd i sin sluttrapport klart understreket behovet for at et nordisk organ må *formidle* utvekslingen av utstillinger og *stå for* en løpende *informasjon* om utstillingsvirksomheten. Rådet framholdt også at distribusjonsapparatet nasjonalt ikke er tilfredsstillende i Danmark, Finland og Norge.

Forslagstillerne uttaler at bidrag fra Nordisk kulturfond har vært av avgjørende betydning for at utstillingsvirksomheten har kunnet gjennomføres. Det er mulig at det har sin gyldighet når det gjelder andre utstillinger enn slike som forekommer på billedkunstens område. Man skal imidlertid ikke glemme den innsats de bilaterale fondene gjør for å bringe utstillinger over grensene. I samband med de svenske kulturdagene i Telemark høsten 1982 ga Fondet for svensk-norsk samarbeid betydelige tilskudd for å få Riksutställningars utstilling "Maskin-makt" og utstillingen "Aktuell svensk form" til Norge, og de svensk-norske samarbeidsfondene finansierte i sin helhet en vandreutstilling med 64 svenske og norske blad samtidsgrafikk, som først har vært vist i Norge og senere skal vandre i Sverige. Fondet for dansk-norsk samarbeid har på tilsvarende måte bekostet en større utstilling med bilder av Skagensmalere til Norge.

Nordenforbundet har visse betenkeligheter ved å foreslå at enda flere midler på det nordiske kulturbudsjettet skal øremerkes for bestemte formål, men vil likevel anbefale medlemsforslaget, fordi slike midler i kombinasjon med bilaterale bevilgninger og støtte fra nasjonale kilder vil kunne finansiere utstillingsprosjekter som vanskelig vil kunne realiseres i dag.

Nordisk utstillingsvirksomhet møter mange praktiske problemer når utstillingsgjenstander skal passere grensene. Disse problemene bør Nordisk ministerråd sette alt inn på å få løst.

Helsingfors, den 1 februar 1983

På vägnar av Föreningarna Nordens förbund
Tuure Salo

Gustav af Hällström

Danmark

Akademiet for De skønne Kunster, Akademiraadet:

Raadet kan i princippet støtte forslaget om faste tilskud fra det nordiske kulturbudget til emner som arkitektur, design, fotokunst, grafik, malerkunst, skulptur og tekstilkunst.

Raadet begrundet sin begrænsning i støtten til forslaget med, at vilkårene for kulturen i traditionel forstand er meget ringe, og støtten er derfor under forudsætning af, at den bevilling, der foreslås optaget, gives som en ekstra-bevilling, idet midlerne under ingen omstændigheder bør afholdes over de i forvejen utilstrækkelige bevillinger til udstillinger af billedkunst og arkitektur.

I øvrigt vil Akademiraadet benytte lejligheden til at nævne, at Raadet i marts 1982 har foreslået, at Nordisk Råd indstifter to nye priser i henholdsvis billedkunst og arkitektur. Nordiske vandreudstillinger af prismodtageres arbejder vil efter Raadets opfattelse give en dynamisk og relevant udstillingsform.

Endvidere kan Raadet anbefale en genoptagelse af den nordiske ungdomsbiennale, afholdelse af en skulpturudstilling ca. hvert 5. år, en nordisk grafikbiennale, designudstillinger omfattende grafisk design, plakatkunst, offentlig design m. v. og udstillinger om arkitektur.

Akademiraadet støtter således enhver form for vandreudstillinger de nordiske lande imellem, der kan udbrede kendskabet til nordisk kunst og kultur.

Charlottenborg, den 21. december 1982

Peter Bonnén

Formand for Akademiraadet

Statens Museumsnævn (SMN):

Statens Museumsnævn kan tilslutte sig Nordisk Råds medlemsforslag og anbefale Nordisk Ministerråd at sikre støtte til nordiske vandreudstillinger på kulturbudgettet, idet denne del af det nordiske samarbejde må anses for særdeles væsentligt.

Argumenterne herfor er på glimrende vis framført i Nordisk Råds medlemsforslag.

København, den 24. januar 1983

P. n. v.

Mogens Bencard

Kirsten Jeppesen

Det danske Kunstindustrimuseum:

Jeg mener at vide, at de allerede gennemførte forsøg med nordiske kunstudstillinger har givet gode resultater derved, at interessante udstillinger har nået et stort publikum i de nordiske lande.

Det må vel anses for ønskeligt, om også andre udstillinger, end dem der er baseret på kunstneriske meddelelser kan spredes på samme måde. Blot ville det være uheldigt, om de givetvis ikke særlig store økonomiske midler skulle spredes videre end til formidling af kunst.

København, den 6. april 1983

Kristian Jakobsen
Direktør

Komitéen for internationale Kunstudstillinger:

Det er komitéen for internationale kunstudstillinger opfattelse, at billedkunsten som sådan har været væsentlig dårligere stillet i de nordiske lande end de øvrige kunstarter, ligesom det er kendetegnende, at de enkelte nordiske lande har et væsentligt bedre kendskab til billedkunsten i det øvrige Europa og USA end til billedkunsten i Norden.

Selv om oprettelsen af Nordisk Kunstcentrum har afhjulpet en del af disse forhold, er dette langt fra tilstrækkeligt, ligesom det er vigtigt, at dette center ikke kommer til at stå alene som igangsætter og formidler af nordiske billedkunstudstillinger, men at der skabes økonomisk mulighed for et mere direkte og intensiveret udstillingssamarbejde mellem allerede eksisterende udstillingssteder, organisationer m. v. for at sikre et så mangesidigt aspekt som muligt.

Komitéen har tidligere udtalt sig om vigtigheden af fortsat tilskud til afholdelse af Nordisk Textiltiennale, som man anser for et betydningsfuldt indslag i det nordiske billedkunstsamarbejde, og som udgør en væsentlig stimulans for denne kunstgren og dens udøvere, og finder det ønskværdigt, at tilsvarende samnordiske udstillinger kan fungere fremover ikke alene indenfor billedkunsten i traditionel forstand, men også indenfor mere marginelt tilknyttede områder.

Komitéen kan således anbefale kulturministeriet, at der i det nordiske kulturbudget afsættes en særlig bevilling til støtte til nordiske udstillinger.

København, den 11. januar 1983

Aase Hofmann

Danmarks Biblioteksforening:

Danmarks Biblioteksforening kan principielt tilslutte sig forslaget om støtte til nordiske vandrestillinger særlig koncentreret om de kunstarter, som ellers ikke har særlig gode muligheder for at vise deres værker. Det drejer sig, som nævnt i forslaget, om arkitektur, fotografi, design, tekstilkunst og i det hele taget billedkunst, kunsthåndværk, skulptur og bogudstillinger.

Der er ingen tvivl om, at argumentet i forslaget om at det vil give disse kunstarters udøvere rige muligheder for at lære af hinanden og for sammen at kunne vise de nordiske befolkninger og måske senere i udlandet, hvad man fra nordisk side kan præstere.

For at det kan lykkes, forudsættes det imidlertid, at der i de enkelte lande findes de nødvendige udstillingsfaciliteter.

For Danmarks vedkommende arbejder Dansk Kunstnerråd, bestående af 18 kunstfaglige organisationer med ca. 10 000 medlemmer, på at indrette det såkaldte "Dokhus", et gammelt pakhus bag det nyrestaureerede Eigtveds pakhus ved siden af udenrigsministeriet, sådan at man i dette hus kan vise udstillinger af de i forslaget nævnte kunstarter. For at kunne gennemføre forslaget, er det derfor vigtigt, at man fra Nordisk Råds side henstiller til medlemslandene, at man sørger for, at de nødvendige lokaler er til stede. For Danmarks vedkommende vil det volde store vanskeligheder at skaffe den nødvendige plads, hvis ikke en bygning indrettes bl. a. til dette særlige formål.

Såfremt sådanne bygninger er til stede eller kan skaffes i de nordiske lande, vil forslaget kunne realiseres på rimelig vis.

København, den 14. marts 1983

B.f.v.

Karl-Johan Mortensen
Formand, borgmester

Flemming Ettrup
Direktør

Kunsthåndværkerrådet:

Kunsthåndværkerrådet vurderer medlemsforslaget om støtte til nordiske udstillinger som værende af største betydning og anbefaler derfor dets gennemførelse. Gennem de af Kunsthåndværkerrådets medlemmer der har arbejdet med den nordiske tekstiltriennale, er vi informeret om den store indflydelse triennalen har haft på samarbejdet og udviklingen indenfor tekstilkunsten.

Det er et af Kunsthåndværkerrådets mål at deltage i arbejdet med at arrangere lignende kontinuerlige udstillinger af kunsthåndværk.

København, den 30. januar 1983

På bestyrelsens vegne

Allan Scharff

Danske Kunsthåndværkeres Landssammenslutning:

— — — herved orientere rådet om, at DKLs udstillingsudvalg arbejder med en nordisk kunsthåndværkudstilling, hvortil vi har et samarbejde igang med beslægtede organisationer i Finland, Sverige, Norge, Island, Færøerne og Grønland.

Udstillingen er tænkt som en vandreudstilling i de respektive lande. Den starter i København i sommeren 1985 på Kunstindustrimuseet, som har givet tilsagn om at stille alle disponible rum til rådighed i to måneder for at give en god manifestation af nordisk kunsthåndværk i dag.

Det ligger os meget på sinde at kunne gennemføre et sådant arrangement, da det er meget længe siden, nordisk kunsthåndværk har været samlet. Vi er på nuværende tidspunkt langt inde i forberedelserne og håber meget på et godt resultat. Men for at kunne gennemføre et sådant forløb, kræves støtte og bistand, såvel økonomisk som retsligt, med hensyn til told, moms og andre vanskeligheder, som kunsthåndværkere ikke har indsigt i. Det er imidlertid sager og hindringer, som Nordisk Ministerråd vil kunne være behjælpelig med at lette vejen for.

I DKLs udstillingsudvalg ligger vi helt på linie med de udtalelser, Nanna Hertoft har fremsendt til presidiesekretariatet ang. denne sag. Hvad der gælder for Textiltriennalen, gælder også for andre grene af kunsthåndværket. Den nordiske kultur manifesterer sig måske allerstærkest i kunsthåndværket, og det er derfor vigtigt med samarbejde, oplysning og inspiration landene imellem.

DKL's Norden-udvalg stiller efter gennemlæsning af medlemsforslag A 642/k spørgsmålet: Hvad betyder "et særskilt moment", "ett særskilt anslag"?

Hvis det betyder et ekstra tilskud af fondsmidler med det specielle formål at øge den internordiske udstillingsaktivitet, er vi naturligvis meget positive over for forslaget. Dog ønsker vi, at alle faggrupper står lige.

Hvis det derimod betyder en ørenmærkning af en del af de eksisterende fondsmidler, anser vi ikke en forandring af praksis for ønskelig. Mange udstillingsformer er vigtige, og en så bred spredning af chancerne som mulig må være rimelig.

København, den 25. januar 1983

DKLs udstillingudvalg og DKLs Norden-udvalg

Kai Strandgård

Landssekretær

Dansk Folkeoplysning Samråd:

Dansk Folkeoplysnings Samråd deler den opfattelse, at der kan gøres god brug af udstillinger i det almene oplysningsarbejde m. v., herunder oplysningsvirksomhed om nordiske forhold. Vi ser gerne, at denne virksomhed intensiveres på nordisk plan.

I medlemsforslaget anføres, at der evt. kunne reserveres særskilte midler på det nordiske kulturbudget til formålet. Dette kan vi gerne tilslutte os, dog under den forudsætning, at der ikke foretages tilsvarende beskæringer i de øvrige kulturbevillinger. I modsat fald så vi hellere, at ansøgninger om udstillingsvirksomhed konkurrerede med øvrige ansøgninger om tilskud fra kulturfonden m. v. således som det hidtil var været praksis.

København, den 22. februar 1983

Poul E. Kandrup

Sammenslutningen af danske Kunstforeninger:

Sammenslutningen af Danske Kunstforeninger er en sammenslutning af ca 110 danske kunstforeninger spredt over hele landet, og har til formål at arrangere vandreudstillinger til brug i de enkelte kunstforeninger. Det er vor erfaring at der er en endda meget stor interesse for Nordisk kunst, men grundet de ofte store etableringsomkostninger i forhold til vort ringe budget, hører det desværre til sjældenhederne at vi kan fremvise kunst fra vore nordiske lande.

En vandreudstilling hos os vil normalt være på 50–60 numre indenfor maleri, grafik, tekstil, skulptur m. v. med en udstillingstid på 1–1 1/2 år. Sammenslutningen af Danske kunstforeninger ser derfor med stor interesse på en udbygning af det nordiske samarbejde og skal hermed give sin bedste og fulde støtte til at Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd at der ydes en bevilling til dette kultursamarbejde, som vi anser for at have en stor betydning i arbejdet på at bevare og udbygge det nordiske kulturfællesskab.

København, den 5. januar 1983

Ahlmann Dyrhagen

Formand for Sammenslutningen af Danske Kunstforeninger.

Billedkunstnernes Forbund (BKF):

BKF finder forslaget, sådan som det er fremsat, særdeles værdifuldt, såvel generelt som i den begrundelse, der er fremført.

Forbundet anser det for ønskeligt, at det nordiske samarbejde på de områder, som omfattes af forslaget, styrkes, og kan især være enig i, at en forudsætning herfor er en kontinuitet, der ikke må afhænge af, at man år for år skal søge midler til et enkelt års aktivitet, men at man konstant i et perspektiv kan planlægge og disponere nogle år frem.

Såvel udøvere som udstillingernes besøgende i de nordiske lande vil have stort udbytte af at kunne følge udviklingen i broderlandene.

I forslaget er bl. a. anført, at Nordisk Textiltiennale er en udmærket model for den i forslaget anførte udstillingsvirksomhed, og BKF er ganske enig heri. Textiltiennalen anses af BKF for at være en meget værdifuld udstilling for store kredse af befolkningen.

Forbundet kan således udtrykke sine bedste forhåbninger om, at forslaget må nyde fremme, og BKF er gerne til rådighed, såfremt vi på områder kan medvirke ved en praktisk gennemførelse af forslaget.

København, den 25. januar 1983

Billedkunstnernes Forbund

P. b. v.
Jane Ring

Ina Østergaard

Skolen for Brugskunst:

— — — gerne anføre, at udstillingsvirksomhed landene imellem er af stor vigtighed med henblik på såvel at dokumentere som udvikle den nordiske egenart indenfor kunsten og kulturen, herunder kunsthåndværk og design.

For at styrke denne udstillingsvirksomhed vil det givetvis være af betydning, at der skabes mulighed for kontinuitet i udstillingerne, fordi erfaringerne viser, at sammenhængende rækker af udstillinger er en frugtbar arbejdsform for kunstnerne, samtidig med at gentagelsen gør publikum mere bevidst om udstillingerne.

Ligeledes mener jeg, at det vil være frugtbart for udstillingsvirksomheden, at tilskud kanaliseres direkte til en organisation eller institution, som i det pågældende land påtager sig det videre arbejde. Det er min opfattelse, at denne form for støtte vil kunne fremme landenes udstillingsvirksomhed væsentligt.

På baggrund af ovenstående bemærkninger kan jeg udtale, at jeg fuldtud tilslutter mig forslaget.

København, den 13. december 1982

Ole Gjerløv-Knudsen
Rektor

Seminiariernes Vandredstilling har i skrivelse den 16 december förklarar sig stödja medlemsförslaget.

Gymnasiernes Vandredstilling:

— — — kan meddele, at der på de danske gymnasieskoler og — kursus, hvoraf der er ca. 150, findes et latent behov for at stifte bekendtskab også med de andre nordiske landes kunst. Gymnasiernes Vandredstillings begrænsede budget umuliggør imidlertid normalt iværksættelsen af sådanne udstillinger, som ifølge sagens natur er forbundet med særligt store etableringsomkostninger.

På denne baggrund ser Gymnasiernes Vandredstilling med den største interesse på forslaget om "att inta ett särskilt moment för utställningsverksamhet på den nordiska kulturbudgeten." Man ønsker meget gerne at blive holdt orienteret om, hvad der videre sker med forslaget.

København, den 14. december 1982

Henrik Poulsen

Finland

Undervisningsministeriet¹:

— — — översänder undervisningsministeriet vördsamt närslutet yttrandet av delegationen för nordiskt kulturellt samarbete (se nedan).

Det slutgiltiga ställningstagandet till medlemsförslaget definierar ministeriet i det sammanhanget då saken behandlas i de nordiska kultursamarbetsorganen.

Helsingfors den 3 maj 1983

Jaakko Numminen
Kanslichef

Fredrik Forsberg
Yngre regeringssekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete¹:

I medlemsförslaget konstateras att utbyte av utställningar mellan de nordiska länderna förekommer i stor utsträckning. Bland dem finns regelbundet återkommande etablerade utställningar t. ex. den nordiska textiltiennalen, vars stödjande från medel i den nordiska kulturbudgeten har blivit problematiskt, eftersom man enligt den av fonden omfattade principen kan bevilja medel högst tre gånger till samma projekt.

Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete finner det önskvärt att man intar ett särskilt anslag för stöd till nordiska utställningar i den nordiska kulturbudgeten. Anslaget borde i huvudsak användas till större, återkommande utställningar, vars finansieringsbehov borde skilt undersökas. Skilda, nya utställningsprojekt kan vidare finansieras ur Nordiska kulturfondens medel.

Helsingfors den 3 maj 1983

Kalervo Siikala

Ordförande

Helena Priha

Sekreterare

Skolstyrelsen:

Skolstyrelsen anser samnordisk användning av högklassiga utställningar som ett utmärkt sätt att förmedla information. Genom gemensamma utställningar är det möjligt att nå en större publik än annars och på ett intressant sätt förutom om bildkonsten även om i förslaget nämnda aktuella teman sprida information ur de olika nordiska ländernas synvinkel. För att trygga kontinuitet och kvalitet, är det befogat att ett särskilt moment för ändamålet intas i den nordiska kulturbudgeten.

Anordnandet av högklassiga utställningar förorsakar kostnader, eftersom dylikt arbete kräver yrkesmänniskor. Det är inte möjligt att anordna utställningar som talko-arbete. Bl. a. utställningslokalerna och avlönandet av personer som sätter upp och tar ner utställningen medför kostnader. För att resultatet skall bli lyckat krävs därtill en god och sakkunnig ledning och effektiv information.

Alltför knappa anslag har hittills gjort det omöjligt att sätta upp exempelvis Nordiska konstcentrets utställningar i Finland. Lämpliga utställningar har funnits, men redan i början av planeringen har man stött på finansieringssvårigheter.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Bland de utställningsteman som ligger skolstyrelsen nära kunde nämnas bl. a. begåvade elevers arbeten, t. ex. i handarbete eller teckning. Skolstyrelsen är beredd att delta i planeringen av samarbetet, om därtill gives tillfälle sedan förslaget har förverkligats.

På grund av ovan anförda orsaker anser skolstyrelsen det angeläget att i förslaget nämnt anslag för stöd till nordiska utställningar intas i den nordiska kulturbudgeten.

Helsingfors den 25 januari 1983

Erkki Aho
Generaldirektör

Tarja Oksanen
Tf. föredragande

Museiverket:

Enligt museiverkets åsikt är det positivt att utställningarnas betydelse som förmedlare av information alltmer erkänns. Man har kunnat observera, att allmänheten har aktiverats inte endast till att besöka utställningar, utan även till att förhålla sig kritiskt till dem. Detta förpliktar även utställningarnas arrangör att allvarligt sätta sig in i sitt ämne. Även en lyckad utställning når endast en relativt begränsad publik, såvida utställningen inte från början kan planeras som en ambulerande utställning.

Problemen beträffande kultur- och näringsliv, natur och miljö är i Norden jämförelsevis likartade. De synpunkter, som i andra länder framställts beträffande dessa saker, och de avgöranden, som man med hjälp av utställningar kan förmedla, väcker säkert intresse och diskussion även i vidare kretsar.

Museiverket anser det värt att understöda, att Nordiska ministerrådet i den nordiska kulturbudgeten skulle inberäkna ett särskilt anslag för understöd till nordiska utställningar, och föreslår, att användningen av anslaget skulle planeras till att jämnt täcka olika områden av kulturlivet. Museiverket betonar särskilt, att även de kulturhistoriska museernas andel som utställningsproducerande institutioner bör tagas i beaktande i detta sammanhang.

Helsingfors den 13 januari 1983

C J Gardberg
Överdirektör, statsarkeolog

Marianna Kaukonen
Forskare

Delegationen för biblioteksärenden:

I Nordiska rådet har man väckt ett medlemsförslag rörande understöd av nordiska utställningar så, att Nordiska ministerrådet i den nordiska kulturbudgeten skulle uppta ett särskilt anslag för ändamålet.

Delegationen för biblioteksärenden har kunnat konstatera att organisationerna haft finansiella svårigheter, då dessa sökt anordna exempelvis samnordiska ambulerande utställningar. Då dylika utställningar för sin del kan betjäna mycket viktiga kulturområden – också den litterära kulturen – anser delegationen det för önskvärt, att verksamheten skulle konsolideras och tryggas med hjälp av ett i budgeten upptaget anslag.

Helsingfors den 15 november 1982

För delegationen för biblioteksärenden

Mauri E. Virtanen

Ordförande

Vuokko Blinnikka

Sekreterare

Ålands landskapsstyrelse:

Tanken, att i bidragsform, finansiera utställningsprojekt inom Norden är i dag en väl nyttjad kulturrekurs med mycket stor betydelse. Ett logiskt och önskvärt nästa steg är att, som påpekas i medlemsförslaget, möjliggöra kontinuitet inom olika utställningsprojekt. Utställningsmediet utvecklas och når en allt vidare krets av människor i de nordiska länderna, med en positivt verkande, förenande verkan på sikt.

Det vore därför av största vikt att ett särskilt allmänt moment för denna verksamhet intogs i den nordiska kulturbudgeten. Ålands landskapsstyrelse ställer sig därför positiv till medlemsförslagets hemställan om särskilt anslag för stöd till nordiska utställningar.

Mariehamn den 2 augusti 1983

Karl Sundblom

Vicelantråd

Stig Dreijer

Landskapsantikvarie

Finska konstföreningen har i skrivelse av den 9 december 1982 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Suomen taideteollisuusyhdistys – Konstflitföreningen i Finland:

Det torde vara en självklarhet, att de nordiska länderna formar en enhetlig kulturkrets. Samarbetet på alla kulturområden, också konstindustrin och formgivningen, har långa traditioner och en intensiv takt.

Många nordiska samarbetsprojekt är till sin karaktär engångsföreteelser, men somliga projekt artar sig till återkommande eller långvariga händelse-serier på grund av sin inre kraft och den genklang de väcker bland medborgarna. Som ett gott exempel härpå kan nämnas den Nordiska textiltriennalen.

Då till Nordiska rådets målsättning hör att främja och stöda den nordiska kulturen anser vi det ändamålsenligt att reservera anslag också för regelbundet återkommande kulturevenemang. Förutom utställningar kunde även på olika områden regelbundet utdelade nordiska pris och regelbundet utkommande samnordiska publikationer komma i fråga.

I dagens läge är ett långfristigt arbete och samarbete nödvändigt för att nå vägande och nyskapande resultat.

Konstflitföreningen i Finland stöder Nordiska rådets medlemsförslag beträffande stödjande av nordiska utställningar. Vi föreslår dessutom, att Nordiska rådet skulle i en ännu större omfattning diskutera stödjandet av regelbundet återkommande evenemang, dvs. långsiktiga kulturprojekt.

Helsingfors den 27 januari 1983

Konstflitföreningen i Finland

Tapio Periäinen

Verkställande direktör

Industrikonstförbundet Ornamo¹:

Ornamo representerar konstindustri och konsthantverk, på vilka områden det förekommer livligt nordiskt samarbete. Ornamo finner det därför mycket viktigt att det i den nordiska kulturbudgeten intas ett särskilt anslag för stöd till nordiska utställningar.

Ornamo och dess medlemsorganisation Textilkonstnärer TEXO rf medverkar i den i förslaget nämnda nordiska textiltriennalen. Triennalens tredje utställning vandrar som bäst i de nordiska länderna. I utställningen har konstnärer från alla nordiska länder deltagit och den har nått en bred allmänhet. – Triennialverksamheten kan dock inte längre fortsätta utan nya nordiska finansieringskällor.

Liknande utställningsverksamhet behövs inom alla konstindustri- och konsthantverksområden. Utom representativt gemensamt uppträdande finns det skäl att stöda också utställningsverksamhet i mindre form.

¹ Yttrandet översatt från finska

Å andra sidan måste man också sträva till att högklassiga privat anordnade utställningar kan anhålla om ekonomiskt stöd. För att berika dagens utställningsverksamhet skulle man också av dem kunna bilda nordiska vandringsutställningar.

Helsingfors den 15 februari 1983

Industrikonstförbundet Ornamo rf

Fetta Kannel

Ordförande

Kaarina Pohto

Verksamhetsledare

Suomen kirjastoseura – Finlands biblioteksforening ry:

Vi understöder det förslag som Eiður Guðnason och fem övriga ledamöter av Nordiska rådet avgivit i Stockholm den 26 augusti 1982, enligt vilket ett särskilt anslag för stöd till samnordiska utställningar borde intas i den nordiska kulturbudgeten.

Finlands biblioteksforening har i viss mån erfarenhet av utställningar i bibliotek. En samnordisk affischutställning med motivet sagoillustrationer anordnades för drygt tio år sedan i de nordiska biblioteken. Också i Finland fick den ett positivt mottagande. Under de senaste åren har flera nya bibliotek byggts på olika håll i landet. De har i allmänhet rymliga utrymmen reserverade för utställningar, som biblioteken också gärna tar emot.

Förslagsställarna påpekar helt riktigt att dessa organisationer och utställningsmottagare inte har medel reserverade för de kostnader som arrangerandet av en utställning föranleder. Bibliotekens anslag har under de senaste åren av nödvång skurits ned, varför utställningarna inte borde få åsamka dem kostnader.

Flera finländska bibliotek har dessutom för liten personal. Därför finns det inte personer att lösgöra för att skapa och planera utställningar. Finlands biblioteksforening anser att exempelvis presentationer av utställningarna borde utarbetas centraliserat av expertkrafter och sedan översätts till de nordiska språken.

Finlands biblioteksforening är en relativt liten organisation på kulturens område och anser sig därför inte kunna ta emot de praktiska uppgifter som är förknippade med utställningsarrangemang, vilka kanhända bättre lämpar sig för ett statligt organ.

Med stöd av ett i den nordiska kulturbudgeten intaget anslag borde en liten samnordisk expertgrupp först tillsättas i experimentsyfte. Gruppens

uppgift skulle vara att planera utställningsverksamhetens organisation och finansiering, samt att dra upp riktlinjer för den fortsatta verksamheten.

Helsingfors den 27 januari 1983

Suomen kirjastoseura – Finlands biblioteksörening ry

Pentti Lahti-Nuutila

Ordförande

Hilkka M. Kauppi

Verksamhetsledare

Centralkommissionen för konst:

Centralkommissionen för konst har behandlat medlemsförslaget angående understöd av nordisk utställningsverksamhet och konstaterat, att förslaget är i samklang med punkt 3.5.4 i Nordiska ministerrådets förslag angående kultursamarbete under 1980-talet vilket centralkommissionen för konst i sitt utlåtande av den 10.9.1982 förordat. I detta utlåtande påpekade centralkommissionen "att vissa konstnärligt högstående samnordiska projekt, såsom utställningar eller konstdävlingar, t. ex. den nordiska textiltiennalen och de nordiska tävlingarna för unga dansare, fortgående förtjänar ett innehållsligt stöd från samnordiska medel."

På basen av ovanstående understöder centralkommissionen för konst följdenligt medlemsförslaget enligt vilket Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att införa i den nordiska kulturbudgeten ett särskilt anslag för understöd av nordiska utställningar.

Helsingfors den 31 december 1982

Arvo Salo

Ordförande

Pirkko Rainesalo

Sekreterare

Samverkande bildningsorganisationer¹:

Samverkande bildningsorganisationer finner medlemsförslaget värt att stödja. Bildningsorganisationerna har haft temporärt utställningssamarbete bl. a. inom ramen för små utställningar om fredsforskning och utvecklingsländer, från vilka man fått mycket positiva erfarenheter. Ett större

¹ Yttrandet översatt från finska

nordiskt utbyte av utställningar försvåras av höga kostnader då medel behövs till exempel till översättning av texter och transporter.

Nordiska rådets medlemsförslag skulle ge bildningsorganisationerna möjligheter att inom bildningsarbetet och på kulturens område utveckla långsiktig gemensam utställningsverksamhet. Samverkande bildningsorganisationer rekommenderar därför antagande av medlemsförslaget, men understryker dock att en ny fond inte får minska folkbildningsarbetets redan annars så knappa resurser.

Helsingfors den 17 januari 1983

Samverkande bildningsorganisationer

Jussi Pikkusaari

Ordförande

Helena Kekkonen

Generalsekreterare

Island

Undervisningsministeriet:

— — — fremhæver ministeriet, at det anser at det ville være ønskeligt at Nordisk Råd støtter at stipendier i højere grad end tilfældet er nu ydes til fællesnordiske udstillinger, både til dem der holdes i de nordiske lande og i andre lande. Dette gælder ikke mindst forskellige kunststillinger. Hvad angår Island særligt er ministeriet interesseret i at islandske kunstneres værker forevises mer i udlandet end hidtil.

Ministeriet anser, at vedtagelse af det forslag, som Eiður Guðnason, Arní Gunnarsson, Sinikka Karhuvaara, Eeva Kuuskoski-Vikatmaa, Kati Peltola og Arvo Salo har stillet, (A 642/k) ville være til nytte.

Reykjavík, den 10. januar 1983

Ingvar Gíslason

Birgir Thorlacius

Nordisk kunstförbund — Islands section¹:

Vi stödjer medlemsförslaget och litar på att det nu aktuella finansstödet i möjligaste mån kommer att användas för samnordiska utställningar inom bildkonsten. Det skulle gagna isländska konstnärer och konstintresserade eftersom de på detta område har svårt att upprätthålla kontakter med de övriga nordiska länderna på grund av avståndet länderna emellan. Det bör

¹ Yttrandet översatt från isländska

påpekas att Nordiska textiltiennalen i hög grad har verkat stimulerande på isländska textilkonstnärer. Upprättandet av liknande samnordisk verksamhet på andra områden inom bildkonsten är värt allt stöd.

Medlemsförslaget har behandlats vid FIMs årsmöte. *Isländska bildkonstföreningars förbund* (Samband íslenskra myndlistarféлага) har ställt sig bakom remissvaret.

Reykjavík i januari 1983

Sigrún Guðjónsdóttir.

Ordförande i FIM och
Isländska bildkonstnärslförbundet.

Isländska textilföreningen har i skrivelse den 27 januari 1983 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Det nordiske samarbeidet under kulturavtalen når det gjelder utstillingsvirksomhet foregår i alt vesentlig i regi av Nordisk kunstsenter på Sveaborg. Nordisk kunstforbund, som mottar et fast årlig bidrag over det nordiske kulturbudsjettet, har hittil drevet formidlings- og utstillingsvirksomhet på billedkunstrådet, men etter planen skal denne virksomheten overføres til Nordisk kunstsenter. Nordisk kulturfond gir også tilskudd til utstillingsprosjekter, som regel av engangskarakter.

Nordisk kunstsenter har over kulturbudsjettet for 1984 fått en bevilgning på dkr. 3 517 000, noe som innebærer en aktivitetsøkning på dkr. 592 000 i forhold til 1983. Den økte bevilgningen har sammenheng med større utgifter og økte behov for prosjektmidler i forbindelse med at man i 1984 tar i bruk utvidede lokaler på Sveaborg.

Nordisk kunstforbunds bidrag i 1983 er på dkr. 380 000, mens det for 1984 er fastsatt til dkr. 302 000. Denne reduksjon i bevilgningen skyldes at utstillingsvirksomhet innen billedkunst overføres fra kunstforbundet til kunstsentret i 1984.

Etter departementets vurdering er utstillingsvirksomhet av stor betydning når det gjelder å fremme kunst- og kulturforståelse mellom de nordiske land. Det er viktig at virksomheten omfatter så mange kunstgrener og fagområder som mulig innenfor bildende kunst og beslektede kulturaktiviteter.

Departementet finner det mest formålstjenlig og i overensstemmelse med intensjonene for opprettelsen av Nordisk kunstsenter at en eventuell utvidelse og styrking av nordisk utstillingsvirksomhet skjer gjennom økte ressurser til kunstsentret. På den måten vil man oppnå en større samord-

ning av prosjektene og en mer rasjonell utnyttelse av fagkunnskap og administrative ressurser.

Vi beklager at saken er blitt forsinket i departementet.

Oslo, 29. mars 1983

Etter fullmakt

Olav Nyhamar

Hans Berg

Norske tekstilkunstnere (N.T.K.):

Norske Tekstilkunstnere har gjennom sitt arbeid sett hvilken betydning de nordiske tekstiltriennalene har hatt for de norske tekstilkunstnerne. Tekstilkunst som selvstendig kunstnerisk uttrykksform er av forholdsvis ny dato, og det er få tekstilkunstnere i hvert av de nordiske land. Tekstiltriennalen er derfor et viktig forum for å se tekstilkunst fra hele Norden, stifte kontakt med kolleger i andre miljø, og en mulighet til å presentere tekstilkunst på høgt nivå til publikum i de nordiske land. Triennialene har da også hatt en svært god publikumsoppslutning.

Den nordiske tekstilkunsten representerer et ungt miljø som trenger den stimulans det nordiske samarbeid med triennaler representerer, og organisasjonene har også nå etablert endel erfaringer og rutiner som det er synd å ikke gjøre nytte av videre.

Norske Tekstilkunstnere støtter derfor forslaget om å etablere en fast post på kulturbudsjettet til nordisk utstillingsvirksomhet, slik at den nordiske tekstilutstillingen kan sikres støtte for kommende triennaler.

Oslo, 31. januar 1983

For Norske tekstilkunstnere

Sissel Ree Schjønsby

Nordisk kunstforbund, norske sesjon:

Etter NKF-seksjonens oppfatning er det verdifullt at Nordisk Råd tar opp forslaget om en særlig støtte til spesielle nordiske utstillinger av varierende slag, deriblant den nordiske tekstiltriennalen, som vi forstår spesielt vil ha problemer med finansieringen de kommende år.

Vi vil fullt ut støtte forslagsstillerne i deres synspunkt om at det finnes en stor interesse for nordiske vandringsutstillinger og at det er viktig å gi utstillingsvirksomheten kontinuitet.

Norsk seksjon av Nordisk Kunstforbund er av den mening at Nordiskt Konstcentrum, Sveaborg, vil være det naturlige senteret for produksjon av flertallet av de utstillingstyper som omtales i medlemsforslaget.

NKC's hovedvirksomhet konsentrerer seg i første hånd nettopp om vandreutstillinger og sitter idag med det tekniske apparatet som trenges for å iverksette denne typen omfattende utstillinger, men som forslagsstillerne er kjent med, arbeider NKC idag innenfor en meget snever økonomisk ramme som gjør at senteret idag vanskelig nok kan gjennomføre planlagte prosjekter og langt mindre kan påta seg nye, store oppgaver, som f.eks. de foreslåtte i medlemsforslaget til Nordisk Råd.

Vi mener NKC må settes økonomisk istand til å virke ifølge de opprinnelige intensjoner fordi en større sentring av utstillingsvirksomheten vil sikre den nødvendige kontinuitet og oversikt som er viktig innenfor dette arbeidsfeltet. Vi tror ikke i lengden at større vandreutstillinger kan klare seg uten noen form for (organisert) administrasjon, – tekstiltiennalen har fungert ved hjelp av arbeidsgrupper i hvert land som i stor grad har arbeidet gratis og på idealistisk basis, noe vi ikke tror vil kunne fungere bra i lengden.

NKC står i 1984 foran muligheten av en større lokal – utvidelse på Sveaborg og etter hva vi kan forstå av innholdet av medlemsforslaget, skulle det være i tråd med politikernes interesse at senteret nå økonomisk settes istand til å gjennomføre sine planer, og vi anbefaler de nordiske politikerne å aktivt støtte økede bevilgninger til NKC.

Oslo, 4. februar 1983

For Nordisk kunstforbunds norske seksjon

Thorstein Rittun

Formann

Sverige

Kungl. biblioteket (KB):

KB stöder tanken på en ökad nordisk utställningsverksamhet. Med erfarenhet av svårigheterna att skapa ekonomiskt utrymme för att genomföra utställningar av typen Nordisk bokkonst, Nordiska bokband osv. vill

KB, liksom förslagsställarna, förorda att stödet riktas direkt till de institutioner som tar hand om det praktiska genomförandet.

Stockholm den 31 januari 1983

Lars Tynell

Bo-Ingemar Darlin

Statens konstmuseer:

Utbyte av utställningar mellan de nordiska länderna förekommer sedan länge. I början var det i första hand fråga om konstutställningar och museerna spelade en avgörande roll såväl som initiativtagare som i egenkap av arrangörer. 1973 vidgades utställningsverksamheten till att även gälla vandringsutställningar av allmänupplysande karaktär. Statens konstmuseer kommer emellertid att i detta yttrande koncentrera sig på en analys av behovet av ett utställningsutbyte inom konst och konsthantverksområdet.

Utbyte av konst- och konsthantverksutställningar sker sporadiskt företrädesvis på initiativ av olika museer och liknande institutioner. Sedan någon tid arbetar dessutom Nordiskt konstcentrum på Sveaborg med dylika utställningar som en central del av sin verksamhet och vidare har sedan 1974, då Nordisk textiltiennial tillskapades, arrangerats cirkulerande textilutställningar. I och med den version som för närvarande vandrar upphör emellertid det stöd som triennialen fått från Nordiska kulturfonden.

Man kan konstatera att inom många av konstens och konsthantverkets områden det är utomordentligt svårt att följa utvecklingen inom de övriga nordiska länderna. Detta är en stor, kännbar och generande brist och om det inom nordiska kulturbudgetens ram skapas ekonomiska förutsättningar för stöd av utställningsprojekt ägnat att råda bot på denna brist skulle ett första steg vara taget. Det krävs emellertid att ett utställningsutbyte av denna typ får en relativt fast organisation, att utställningsbehovet systematiskt penetreras och att en långsiktig plan etableras ägnad att successivt täcka hela informationsbehovet. Ett återupplivande av ett nordiskt utställningsråd, förslagsvis med representanter för konstmuseer och konstnärsorganisationer i de olika länderna torde vara en näraliggande lösning på detta problem.

Stockholm den 25 januari 1983

Per Bjurström

Överintendent

Kulturrådet:

Enligt förslaget finns ett stort behov av medel till bl. a. nordiska vandringsutställningar på olika områden, typ den nordiska textiltiennalen. Den har hittills fått stöd av Nordiska kulturfonden, men kan ej få det fortsättningsvis. Kulturfonden ger i huvudsak bidrag till projekt av engångskaraktär.

I förslaget framhålls att det för handläggningen av arbetet med ett särskilt bidrag till nordiska utställningar ej blir nödvändigt att anlita en institution för ändamålet utan stödet kan kanaliseras direkt till de organisationer och institutioner som har hand om det praktiska arbetet med utställningarna.

Vid några tillfällen har utbildningsdepartementet för yttrande till statens kulturråd översänt bidragsansökningar gällande utställningar i Norden. Rådet har ställt sig positivt till statligt stöd, särskilt om det rör sig om stora projekt av samlande karaktär, som t. ex. biennaler där samtliga berörda länder bidrar till budgeten. Kulturrådet får också förfrågningar direkt från organisationer och enskilda konstnärer och kulturarbetare om var medel kan sökas. Rådet har i vissa fall hänvisat till den Nordiska kulturfonden.

Statens kulturråd disponerar sedan budgetåret 1979/80 ett bidrag till lokala och regionala museers utställningsutbyte med utlandet. Budgetåret 1982/83 disponeras 130 000 kr. för ändamålet. Bidraget kan endast sökas för utställningar av lokala och regionala museer, konsthallar eller organisationer i samarbete med dessa institutioner. Bidraget är huvudsakligen avsett för utställningsutbyte med invandrarnas hemländer, länderna i Östeuropa och u-länderna enligt utgångspunkterna i proposition 1978/79: 147 om informations- och kulturutbyte med utlandet. Rådet får ansökningar som gäller utställningsutbyte med de nordiska länderna rörande bildkonst, kulturhistoria, hemslöjd, textil m. m. Eftersom möjligheterna att erhålla stöd för dessa utställningar är mycket små på annat håll, har kulturrådet givit bidrag i några speciella fall. Rådet har dock allt tydligare markerat att detta bidrag företrädesvis skall gå till utomnordiska projekt och har därför tvingats avslå eller ge mycket små bidrag till nordiska projekt.

Rådet ser därför positivt på medlemsförslaget om ett särskilt stöd till nordiska utställningar utöver det som redan etablerade institutioner som t. ex. Riksutställningar och Nordiskt konstcentrum Sveaborg ger. Vi kan konstatera att många intressanta utställningsprojekt även utanför konsthallarna och museiinstitutionerna då skulle kunna komma till stånd och nå ut till en stor nordisk publik och därmed stimulera den nordiska kulturdebatten inom olika områden.

Det är viktigt att bidraget kan utgå till utställningar som upprepas; typ den nordiska textiltiennalen. Sådana utställningar bidrar till att skapa kontinuitet och kontakter och bidrar till kvalitet och bredd i utbudet. Rådet tror att det finns intresse för att starta liknande projekt på andra områden,

t. ex. inom nordisk grafik. Samiska organisationer bör genom det föreslagna bidraget få möjlighet att söka bidrag till utställningar, som naturligt är av intresse för hela Norden.

Stockholm den 2 februari 1983

Torsten Ekholm

Birgitta Bergström

Riksutställningar:

Alltsedan sin tillkomst 1965 har Riksutställningar haft nordiskt samarbete på sitt program, och även i det nyligen antagna måldokumentet för Riksutställningar betonas det nordiska samarbetet. Under rubriken "internationella kontakter" sägs sålunda: "De målmedvetna ansträngningarna när det gäller internationella kontakter bör dock inte avse utställningsutbyte på lång distans, där NUNSKU och Svenska Institutet har ett omfattande ansvar, utan i stället deltagandet i internationella organisationers samarbetsprojekt och i det nordiska utställningsutbytet. Det är angeläget att försöka få till stånd en livligare utbytesverksamhet i Norden genom nationella initiativ eftersom de samnordiska resurserna för utställningsutbyte är så begränsade.

Under den närmaste treårsperioden bör arbetet inriktas på att försöka få till stånd ett livligare utställningsutbyte mellan de nordiska länderna."

När Nordiska kulturkommissionens sektion III år 1970 beslöt att tillsätta ett tillfälligt expertutskott, "det nordiska utställningsrådet för vandringsutställningar av allmänupplysande karaktär", förlades rådets sekretariat till Riksutställningar, och rådet utnyttjade också Riksutställningars distributionsapparat. Verksamheten avslutades i oktober 1977 och redovisas i en rapport till nordiska ministerrådet av den 20 maj 1978.

Exempel från senare tid på Riksutställningars nordiska arbete är bl. a. den i dagarna avslutade, omfattande utställningsturnén "Maskin makt", som besökt Tammerfors, Björneborg, Porsgrund och Randers.

Mot denna bakgrund tillstyrker Riksutställningar förslaget om ett särskilt anslag för stöd till nordiska utställningar. Riksutställningar ställer sig naturligtvis positivt till förslagsställarnas tanke att medel från anslaget skall kunna kanaliseras till organisationer och institutioner som tar hand om det praktiska utställningsarbetet. Riksutställningar är i det avseendet berett att ta ett fortsatt och eventuellt utökat ansvar.

Stockholm den 1 februari 1983

För Riksutställningar

Bengt Skoog

Medlemsförslag

om samnordisk utbildning av Montessori-lärare

(Väckt av Sinikka Karhuvaara, Eeva Kuuskoski-Vikatmaa, Erlendur Patursson, Arvo Salo och Ingrid Sundberg)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiske Lærerorganisationers Samråd

Nordiske Lærerorganisationers Samråd, repræsenterende Danmarks Lærerforening, Lärarnas fackorganisation, Finland, Svenska Finlands lärarförbund, Kennarasamband Islands, Norsk lærerlag, Svenska facklärarförbundet og Sveriges lärarförbund skal herved udtale vedrørende medlemsforslag om fællesnordisk uddannelse af Montessorilærere:

Det grundsyn, som Montessori-pædagogikken tager sit udgangspunkt i og som kort er beskrevet i de to første afsnit i begyndelsen for det foreliggende medlemsforslag, svarer i alt væsentligt til det grundsyn, der gælder for den offentlige skole i alle de nordiske lande. I Danmark, Island, Norge og Sverige giver det sig till kende i de formålsbestemmelser, der er nedfældet direkte i lovgivningen, og i Finland kan det indirekte udledes af betænkninger og forordninger.

Heraf må efter samrådets opfattelse følge, at den uddannelse i hvert af de nordiske lande, der sigter mod at uddanne lærere til den offentlige skole, må have et indhold, der sikrer, at de studerende får et indgående kendskab til pædagogiske teorier og til pædagogiske metoder, der svarer til det grundsyn, de skal virke på, herunder at de også stifter bekendtskab med Montessori-pædagogikken som en af de mere markante pædagogiske skoler.

Samrådet finder, at behovet for kompletterende uddannelse for fungerende lærere er stort, og uddannelsen bør omfatte mange forskellige områder. I visse tilfælde kan en fællesnordisk uddannelse være af værdi dels for at udnytte ressourcerne, dels for at styrke det nordiske samarbejde.

Samrådet finder imidlertid ikke at kunne støtte, at Nordisk Råd træffer beslutninger om specielle typer af personaleuddannelse for lærere. Behovet for uddannelse i Montessoripædagogik må afvejes mod andre uddan-

nelsesbehov i hvert enkelt land og behandles i den orden, som medbestemelsesreglerne i de enkelte lande foreskriver.

København, den 14. februar 1983

Jørgen Jensen

Kjeld Kierkegaard

Danmark

Undervisningsministeriet:

Der findes ikke i Danmark nogen speciel Montessori-læreruddannelse, når det drejer sig om lærere i grundskolen. Hvad angår "førskolelærere", følger alle børnehaveseminarier den samme uddannelsesbekendtgørelse, der ikke er specielt Montessori-inspireret, men på et af disse seminarier, Montessori-seminariet, kan enhver studerende, der selv ønsker det, blive evalueret i brugen af Montessori-materialer. Man kan iøvrigt oplyse, at i Danmark anses Montessori-pædagogikken for en så speciel retning, at den – så vidt det er ministeriet bekendt – kun forekommer nogenlunde rendyrket ved en enkelt privat skoles 1.-4. klasse. Det er på denne baggrund ministeriets opfattelse, at det ikke er rimeligt at oprette specielle Montessori-seminarier eller iøvrigt etablere en speciel uddannelse af Montessori-lærere.

Ministeriet finder derfor ikke at kunne anbefale det fremsatte forslag om en fællesnordisk uddannelse af Montessori-lærere.

Man skal dog tilføje, at både på danske lærer- og børnehaveseminarier findes der mange studerende eller grupper af studerende, der for eksempel i forbindelse med tilvalg eller speciale beskæftiger sig med Montessori-pædagogikken, og af den grund kan det ikke udelukkes, at der kan være interesse eller behov for fælles nordiske kurser eller seminarer med Montessori-pædagogikken som særligt emne.

Men man finder ikke at kunne anbefale en formaliseret uddannelse af Montessori-lærere på nordisk plan.

København, den 11. januar 1983

Bjørn Brynskov

P. m. v.

Finn Ovesen

Fuldmægtig

Montessori Seminariet:

Det initiativ der er taget i Helsingfors, Torshavn og Stockholm kan jeg tilslutte mig.

Dog vil jeg foreslå, at arbejdet i første omgang koncentrerer sig om oprettelsen af videreuddannelseskurser for såvel lærere som børnehave- og fritidspædagoger, der allerede har gennemført den almindelige "grunduddannelse" i deres eget eller et andet nordisk land.

Kurserne kan strække sig over eet undervisningsår, – i lighed med lærerhøjskolens kurser-, men mest realistisk vil det nok være at arrangere sommerferiekurser, eller andre koncentrerede kurser på de kursus ejendomme Nordisk Råd ellers bruger, (eks. Hindsgavl når kurset (kurserne) er i Danmark) og veksle mellem landene.

Vedrørende supplerende oplysninger.:

Nordisk Montessori Kursus oprettedes i 1940 af Ragnhild Hoff, på grundlag af såvel Montessori-pædagogikken som ønsket om nordisk samarbejde. Ved seminariets overgang til selvejende institution med 100% statsdækning, i forbindelse med indførelsen af den 3årige uddannelse af børnehave- og fritidspædagoger (1971), ændredes seminariets navn til Montessori Seminariet. Ragnhild Hoff har siden givet kortvarige kurser på Nordisk Montessori Kursus.

Den daværende bestyrelse frygtede at nordiske ansøgere ikke længere kunne optages på lige fod med danske. Dette blev aktuelt i årene 1975–1980, da der ved en stramning i optagelsesbetingelserne krævedes 2 tilhørsforhold til Danmark.

I 1977 dimitterede 32 svenske- og 2 norske studerende fra Montessori Seminariet.

På nuværende tidspunkt er her 16 svenske, 5 norske og 15 færøske studerende af ca. 200.

Seminariet modtager talrige studiegrupper fra nordiske lande, og må desværre ofte sige nej til forespørgsler om længerevarende lektioner i Montessori-pædagogik, men giver så ofte det er muligt et oplæg med orientering om Montessori-pædagogikken og fremvisning af enkelte materialer.

Vi oplever en stigende interesse for denne pædagogik, såvel i Danmark som i Sverige og Norge. (vi har kun haft enkelte grupper fra Finland). I Danmark findes en landsforening "Montessori Børnevenner" der har kontor i København.

Montessori Børnevenner. att.; advokat Margit Schmidt, Grønningen 21, 1270 København K.

Denne landsforening arbejder især for oprettelse af Montessori-institutioner og udbredelsen af kendskab af pædagogikken.

Frederiksberg, den 10. november 1982

På Montessori Seminariets vegne

Dagmar Carstens

Rektor

Landsforeningen Montessori-Børnevenner hänvisar i skrivelse den 19 januari 1983 till Montessori-Seminariets yttrande av den 10 november 1982 (se ovan).

Skole og Samfund har i skrivelse den 2 februari 1983 förklarat sig icke ha något att invända mot medlemsförslaget.

Finland

Undervisningsministeriet¹:

— — — översänder undervisningsministeriet vördsamt närslutet yttrandet av ministeriets skolavdelning samt högskole- och vetenskapsavdelnings byrå för lärarutbildning (se nedan).

Det slutgiltiga ställningstagandet till medlemsförslaget definierar ministeriet i det sammanhanget då saken behandlas i de nordiska kultursamarbetsorganen.

Helsingfors den 3 maj 1983

Jaakko Numminen

Kanslichef

Fredrik Forsberg

Yngre regeringssekreterare

Undervisningsministeriet, skolavdelningen¹:

Konst- och färdighetsämnen håller på att få nytt värde i grundskolans utvecklingsarbete. Det har konstaterats att de har en mycket stor betydelse för utformningen av elevens hela personlighet. I utvecklingsarbetet måste man alltmera utgå från barnets egna intressen och på basen av dem bygga verksamheter, som främjar barnets allsidiga utveckling. Montessoripedagogiken lämpar sig väl för detta arbete. Även i vidare perspektiv

¹ Yttrandet översatt från finska.

måste man anse det vara en rikedom att pedagogik- och undervisningsarbete erbjuder olika alternativa metoder, som kompletterar varandra och som lämpar sig för olika slags barn samt som leder till samma målsättning som grundskolans.

När man börjar värdera möjligheterna till samnordisk utbildning av Montessori-lärare, måste man konstatera att det är omöjligt att placera en sådan utbildning i grundutbildningen, eftersom studieprogrammen redan nu är fulla av viktigt material. En sådan utbildning passar däremot väl i lärarnas fortbildning. Till fortbildningen i Montessori-pedagogiken skulle lärare som är intresserade av den särpräglade metoden kunna söka och det skulle då också finnas bättre garantier för att de verkligen skulle vara lämpliga Montessori-lärare.

Vid bedömningen av utbildningsbehovet av lärare måste man ta hänsyn till att det inte är avsikten att inrätta Montessori-skolor, utan att Montessori-pedagogiken endast skall fungera som en kompletterande metod.

Eftersom möjligheterna att erhålla Montessori-utbildning i Norden är mycket begränsade, är det enligt undervisningsministeriets skolavdelnings uppfattning viktigt att på nordisk nivå undersöka möjligheterna att åstadkomma samnordisk utbildning för Montessori-lärare i form av fortbildning.

Helsingfors den 20 december 1982

Voitto Kallio

Avdelningschef, regeringsråd

Lars Nyström

Undervisningsråd

Undervisningsministeriet, högskole- och vetenskapsavdelningens byrå för lärarutbildning¹:

I motiveringen till förslaget har poängterats betydelsen av Montessori-pedagogiken, som gör skoluppfostran mångsidigare och berikar den. Byrån för lärarutbildning förenar sig om dessa synpunkter. Eftersom vår läropliktsskola ändå inte bygger på denna uppfostringsteori, tycks det inte heller vara ändamålsenligt att börja ordna lärarnas grundutbildning på denna basis. Byrån för lärarutbildning anser däremot att Montessori-pedagogiken väl lämpar sig som ett ämne i lärarnas frivilliga fortbildning. Med tanke på både nationella behov och utbildningsresurser tycks det vara ändamålsenligt att kurser i Montessori-pedagogiken anordnas som ett sam-

¹ Yttrandet översatt från finska.

¹1 - A 643/k Supplement

nordiskt projekt. Närmare utredningar krävs dock skilt om hur lärarna i praktiken skall kunna delta i denna utbildning.

Helsingfors den 22 december 1982

Antti Ranta-Knuutila
Byråchef, högskolerad

Esko Laulajainen
Planerare

Skolstyrelsen:

Montessori-pedagogiken har i Finland under de senaste åren väckt intresse speciellt inom området för förskolepedagogik. Ett tecken härpå är bl. a. uppkomsten av flera föreningar och inrättandet av Montessori-lek-skolor på dessa föreningars initiativ.

Få lärare har däremot specialiserat sig på Montessori-metoden, även om det skulle ha funnits intresse, vilket sannolikt delvis har berott på bristande studiesociala resurser och otillräckliga språkkunskaper. I grundskollära-nas och barnträdgårdsläraernas utbildning har orienteringen i Montessori-metoden i huvudsak begränsat sig till studium av litteratur, eftersom lärare specialiserade på Montessori-pedagogiken saknas bland lärarutbildnings-anstalternas lärare och de handledande lärarna inom övningsundervisning-en.

Montessori-pedagogiken bygger på respekt för barnet, stödandet av varje barns individuella utvecklingsprocess och personlighet. Genom verksamheten blir barnet självständigare och aktivare samtidigt som hans sociala färdigheter utvecklas. Montessori-metoden använder sig av vetenskapligt utarbetade läromedel och genomförs i en omgivning, som stimulerar barnets naturliga aktivitet. Härutöver läggs stor vikt vid samarbete med barnens föräldrar. Fostringsarbetet i vår egen grundskola utgår från samma principer som Montessori-pedagogiken, och dessa principer kommer ytterligare att accentueras under 80-talet.

Trots att verksamheten i huvudsak bygger på barnets egen aktivitet, har läraren stor betydelse å ena sidan som förebild och å andra sidan som initiativtagare till verksamheten, som organisatör och vid behov som stöd för barnet. Tillämpning av Montessori-pedagogikens principer förutsätter av läraren fortgående observation av barnen och förmåga att känsligt registrera deras utveckling och behov.

1980-talet innebär i Finland både inom dagvården och inom grundskolan en tid av inre utveckling, då också möjligheten att införa nya undervisnings- och verksamhetsformer borde beaktas. Enligt skolstyrelsens uppfattning ger den barncentrerade Montessori-pedagogiken både förskole-verksamheten och nybörjarundervisningen impulser i rätt riktning. Den

har också betydelse speciellt som terapeutisk metod, t. ex. då det gäller att upptäcka och korrigerar läs-, skriv- och gestaltningssvårigheter. Den är således lämpad att användas också vid dagvård av barn under skolåldern i behov av specialvård och fostran samt vid specialundervisning i grundskolan. Skolstyrelsen anser, att man även vid förnyandet av utbildningen för grundskole- och barnträdgårdslärare borde fästa uppmärksamhet vid undervisning i Montessori-metoden.

Med beaktandet av skolreformens allmänna situation och målen för utvecklingsverksamheten anser skolstyrelsen Nordiska rådets förslag om samnordisk utbildning av Montessori-lärare som värt att understödjas. Om samnordisk utbildning fås till stånd, skulle detta för barnträdgårds- och grundskolelärarna innebära en ny fortbildningsmöjlighet, som de av Montessori-pedagogiken intresserade lärarna bättre än för närvarande kunde dra nytta av. Enligt skolstyrelsens uppfattning borde speciellt lärarutbildningsanstalternas lärare, lärarna inom barnträdgårdsläro-utbildningen och de handledande lärarna inom övningsundervisningen beredas möjlighet att delta i utbildningen. Lärare, som behärskar Montessori-metoden, kunde såväl inom lärarutbildningen som inom dagvården och grundskolan påverka utvecklingen i en mera barncentrerad riktning.

Helsingfors den 10 januari 1983

Erkki Aho
Generaldirektör

Alli Ruuskanen
Överinspektör

Ålands landsskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen har i ärendet hört *Ålands lärarförening r. f.* och har äran avge följande yttrande:

Förslaget om en samnordisk utbildning av Montessori-lärare ligger i linje med det nordiska samarbetet i övrigt, och de tilltänkta Montessori-pedagogerna kan bli ett berikande och stimulerande inslag i de nordiska ländernas skolväsen, varför landsskapsstyrelsen förordar förslaget.

Mariehamn den 24 januari 1983

Folke Woivalin
Lantråd

Börje Karlsson
Utbildningschef

Koti- ja koulu-yhdistysten liitto (Hem- och skola-föreningarnas förbund)¹:

Maria Montessori, som skapat Montessori-metoden, understryker som uppfostringsmål i synnerhet barnets uppnående av självständighet och inlärningsmotivation. Montessori-pedagogiken har som syfte att frigöra de krafter, av vilka barnets förmåga till skapande kontroll av sin miljö beror. Montessoris centrala iakttagelse är de s. k. mottaglighetsperioderna i barnets utveckling, det att barnet i sig självt har ett tryck mot utveckling och tidtabell för denna utveckling.

Montessori-pedagogiken har några ovillkorliga regler, den är inte fri uppfostran. Ända från början lärs barnen att respektera varandra. Å andra sidan har störande beteende kunnat konstateras vara resultat av frustration och det har upphört när barnet får sina behov tillgodosedda i en lugn miljö.

Montessori-skolan, som understryker barnets individualitet och olikhet, respekt för varandra samt skaparförmåga och glädjen att göra något, utgör enligt Koti- ja koulu-yhdistysten liitto en viktig form för alternativpedagogik. Med tanke på samarbete mellan hem och skola erbjuder den också intressanta mallar: den är en uppfostringsmetod där observation och förstånd förutsätter åtgärder, där barnens behov beaktas som jämlika med vuxnas behov. Beaktansvärt är också kanaliseringen av störande beteende enligt Montessori-metoden samt matematik- och musikintresset i Montessori-klubben för 6–12-åriga – en sådan fungerar även i Finland – på basen av utrustning, som Montessori planerat för syftet.

För att Montessori-metoden skall lyckas är det av största vikt att lärarna erhåller en kompetent utbildning. Även om det inte finns något hinder att på nationell basis anordna utbildning för Montessori-lärare, är det enligt Koti- ja koulu-yhdistysten liitto bra att saken utvecklas i det nordiska samarbetets tecken.

Helsingfors den 31 januari 1983

Koti- ja koulu-yhdistysten liitto

Aulis Lintunen
Ordförande

Anja Lehtinen
Verksamhetsledare

Förbundet Hem och skola i Finland r. f.:

Förbundet Hem och skola konstaterar att Montessoripedagogiken och grundskolepedagogiken i de allmänna skolorna utgår från en liknande människosyn. Målsättningen för Montessoripedagogiken och grundskole-

¹ Yttrandet översatt från finska

pedagogiken är i stort sett densamma d. v. s. att utveckla barnet till en aktiv och skapande individ.

Montessoripedagogiken särskiljer sig däremot i fråga om de pedagogiska metoderna. Därmed utgör Montessoripedagogiken en alternativ pedagogik och detta anser förbundet Hem och skola vara värdefullt för utvecklingen av skolsystemet i de nordiska länderna.

Förbundet Hem och skola önskar förorda en samnordisk utbildning av Montessorilärare. Förbundet föreslår att lärarutbildningsenheten i Montessoripedagogik etablerar kontakt med de nationella nordiska lärarutbildningsenheterna. Detta kunde vara ömsesidigt berikande och värdefullt.

Förbundet Hem och skola i Finland r. f. förhåller sig positivt till att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka möjligheter att ordna en samnordisk utbildning av Montessorilärare.

Helsingfors den 12 januari 1983

Förbundet Hem och skola i Finland r. f.

Stina Oriander
Verksamhetsledare

Björn Sundqvist
Ordförande

Suomen Montessori-yhdistys-Montessori-Finland r. y.¹:

Vi är mycket nöjda med att det i Nordiska rådet väckts ett förslag om att få till stånd en samnordisk utbildning av Montessori-lärare och vi stöder förslaget i dess helhet.

I Finland är tillämpandet av Maria Montessoris uppfostringsmetoder ännu mycket nytt. De första Montessori-lekskolorna grundades ju i Helsingfors och Esbo år 1980. Det positiva intresset har dock ökat så snabbt att man inte ens tillnärmelsevis har kunnat tillfredsställa det intresse och det behov som föranletts härav. Lekskolorna har haft besök bl. a. från barnträdgårdsläroinstitut, lärarutbildningsanstalter och daghem och Montessori-lärare har deltagit i talrika arrangemang som föredragshållare om sina åsikter om uppfostran. Däremot har man inte kunnat tillmötesgå önskemål och krav från barnens föräldrar om att få in sina barn i skolor med denna uppfostringsinriktning, eftersom det inte finns tillräckligt många utbildade lärare i vårt land. Under de senaste åren har i genomsnitt en finländsk Montessori-lekskollärare per år utbildat sig i London.

Enligt vår uppfattning är intresset för Montessori-lekskolor i vårt land förknippat med den allmänt ökade kunskapen om barnets utveckling och växelverkan mellan barnet och miljön, ändrade attityder som mera uppskattar barnet och viljan att kvalitativt och innehållsmässigt utveckla

¹ Yttrandet översatt från finska.

hem-, skol- och dagvårdsmiljön. Föräldrar har varit villiga också till ganska stora ekonomiska uppoffringar och andra arrangemang för att få in sina barn i de existerande lekskolorna.

Föräldrar, vars barn går i Montessori-lekskolan, är för närvarande bekymrade för kontinuiteten i barnens uppfostran i grundskoleåldern. Att utgå från barnets egen aktivitet i undervisningen är det som föräldrarna själva uppskattar och som de redan har positiva erfarenheter av. Att uppskatta barnets eget intresse skapar grunden för bevarandet av studiemotivationen och möjliggör iakttagandet av barnens individuella anlag och en äkta social utveckling samt att naturligt hjälpa andra barn utan inbördes konkurrens.

Vi tror att Montessori-klasser som ett alternativ till rådande uppfostringspraxis och -teorier kan åstadkomma en fruktbar växelverkan mellan dessa och att de därför också är av allmän betydelse för den pedagogiska och utvecklingspsykologiska forskningen i vårt land.

Eftersom Montessori-metoden är den mest spridda metoden i världen och som sådan rätt enhetlig, är det naturligt och i detta skede önskvärt att anordna en samnordisk lärarutbildning. För att särdragen i våra skolförhållanden tillräckligt skall kunna beaktas vid planeringen av innehållet i undervisningen i ett möjligt utbildningscentrum, är det enligt Montessoriföreningen i Finland en brådskande uppgift att i vårt land få flera experter på detta specialområde. För närvarande finns i Finland endast en Montessori-lärare för barn i grundskoleåldern som utbildat sig i Bergamo, Italien. *Vi föreslår därför att undervisningsministeriet årligen beviljar stipendier för fortbildning utomlands för lärare som är intresserade av Montessori-metoden.*

Esbo den 20 maj 1983

Suomen Montessoriyhdistys – Montessori-Finland r. y.

Eeva-Liisa Tiihonen

FK, ordförande för föreningen

Helsingin Montessori-koulun kannatusyhdistys r. y. (Understödsföreningen för Montessori-skolan i Helsingfors r. f.)¹:

I Helsingfors fungerar tre Montessori-lekskolegrupper för 3–6-åriga barn. 13–18 barn med två lärare i vardera gruppen. Den ena av lärarna har erhållit Montessori-lärarutbildning i London.

Barnen går 3 timmar varje vardag i Montessori-skolan. Helsingforsskolorna fungerar i stadens hyresutrymmen i lågstadiets klassrum i Hertonäs

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

och i centrum på Rödbergsgatan. Klasserna har inretts för barnen och utrustats med "äkta" Montessori-material, som tillverkas i Holland.

I Montessori-lekskolan får barnen enligt andan i metoden "göra vad de vill." Dvs. när barnen kommer in i klassen väljer de bland det föreliggande materialet just det som de tycker om och börjar arbeta ensam, på tumanhand eller i grupper.

Lärarens roll är att iaktta och hjälpa barnen när så behövs; barnet får (eftersom det enligt Montessori det också vill) lösa sina problem självt så långt det kan.

Även om det i gruppen finns barn i olika åldrar och barnen "gör vad de vill", finns det i allmänhet inga disciplinära problem. Montessori-teorin, vilken innebär att om barnet i sitt utvecklingsskede får ha lämpliga sysslor som det tycker om, är det koncentrerat och lugnt, syns uppenbarligen fungera även i praktiken.

Barnen tvingas inte och drivs inte på. Det finns dock några regler som absolut måste efterföljas. Att t. ex. respektera andras arbetsro, bevara god ordning i miljön och iaktta renlighet är beteenderegler enligt Montessori. Av varje redskap finns dock endast ett exemplar; så lär barnen sig att vänta på sin tur och ta hänsyn till andra.

Montessori-skolans stressfria anda passar i synnerhet för barn, som inte har vant sig vid en grupp eller annars är skygga. De får fritt, i egen takt bekanta sig med saker och sina vänner och de påtvingas inte situationer där man jämför färdigheter eller egenskaper. Var och en uppmuntras att hitta sina egna bästa egenskaper.

Montessori-materialet består av en högklassig serie av leksaker, vilka alla är pedagogiska. Materialet omfattar många s. k. redskap för vardagliga sysslor för småbarn: man övar sig i att klara dagliga behov (påklädning, ätande osv.) och att utveckla motoriken. Materialet blir gradvis svårare och redan för 4–5-åringen finns det mycket material, som utvecklar skrivning, läsning och matematiskt tänkande. Detta därför att Maria Montessori insåg att just för barn i den åldern är det lättast och naturligtast att lära sig dessa ämnen. Montessori indelade också barnets utveckling i mottaglighetsperioder, då man borde ge barnet en möjlighet att lära sig just det som barnet är mottagligt för. Montessori-materialet omfattar också både naturvetenskap och geografi.

Några föräldrar har vid första anblicken ansett Montessori-materialet vara för teoretiskt och har varit rädda för att kreativiteten åsidosätts. Montessori är dock av den uppfattningen att barnets kreativitet hittar sitt rätta utlopp och frigörs bara det först behärskar medlen att uttrycka sig självt. Teckning, målning och annan s. k. skapande verksamhet får barnen utöva så mycket som det intresserar dem. Dagligen sjunger och leker man naturligtvis tillsammans. Musik och gymnastik idkas inom ramen för vad utrymmena tillåter.

Helsingfors Montessori-skola fungerar med stöd av den av föräldrarna

upprättade understödsföreningen. Det tredje läsåret pågår som bäst. Verksamheten finansieras i huvudsak med månadsavgifter (350–300 mk/mån.). Helsingfors stads dagvårdsnämnd har hittills bidragit med en summa som motsvarar hyran. Senaste höst fick vi från Jenny och Antti Wihuris stiftelse ett stipendium på 10 000 mk, vilket användes till materialanskaffningar.

Vår förening har ett hundratal medlemmar. I kön står 180 barn. Intresset tilltar i rask takt: förfrågningar om platser kommer dagligen. Jag tror att allt intresse inte enbart beror på att man skulle vara missnöjd med nuvarande dagvårdstjänster eller grundskolan, utan man kan tydligt iaktta även ett allmännare ökat intresse för barnuppfostran efter den fria uppfostrans "galna år". Även Montessori innebär fri uppfostran såtillvida att den ger barnet frihet att växa upp på egna villkor, friheten att utvecklas till en stark personlighet, men den är också disciplinerad: barnet behöver tydliga gränser och säkra hjälpmedel för att klara sig i den allt mera komplicerade miljön.

Tillsammans med två Montessori-föreningar i Esbo upprätthåller vi en Montessori-kvällsklubb för skolbarn, där man kompletterar kunskaperna i lågstadiets matematik.

Vår förening har som önskemål att kanske redan om ett par år få en Montessori-försöksklass i grundskolans lågstadium. Man har redan förhandlat med stadens skolbyrå. Vi vill inte ha någon specialklass för elitbarn, utan en grundskoleklass för vanliga barn, där man vid sidan om den vanliga läroplanen använder Montessori-material som arbetsredskap. Vi har fått stöd i frågan också från skolstyrelsen. Liknande tankar om att underlätta grundskolearbetet har i Finland också framförts tidigare, visserligen utan att nämna namnet Montessori. Metoden bör inte kunna bli någon ansträngning för grundskolelärarna, som nu är ganska mycket belastade, ty metoden uppmuntrar uttryckligen till självständigt arbete. Montessori-skolan, varken på lekskole- eller grundskolenivå, kan dock inte tänkas arbeta utan en kompetent lärare. Det närmaste utbildningsstället för Montessori-lärare är nu London. Studier där blir dyra och man måste ha goda språkkunskaper för att kunna klara den mycket krävande utbildningen.

Vid Aurasjukhuset har man redan i årtal använt Montessori-metoden i barnens terapivård och erfarenheterna är minst sagt utomordentliga. Arbetet vid Aurora leds av psykologen Christel Björkstén, som även har givit ut en bok om metoden (Montessori-metoderna 1980-luvulla, Weilin & Göös, 1981). Helsingfors stad överväger att tillämpa Montessori i försöks-syfte i de s. k. nollklasserna, där det finns barn i skolåldern som ännu inte är skolmogna. Det största problemet utgörs även här av bristen på utbildad personal.

Vår förening har uppmuntrat många unga studerande att börja Montessori-lärarytbildningen i London. Tyvärr har vi ännu inte kunnat hjälpa dem ekonomiskt. I Finland finns för närvarande enligt vad vi vet fem–sex

kompetenta Montessori-lärare och en Montessori-grundskolelärare. Vår förening har nu på lönelistorna två Montessori-lärare.

Maria Montessori skulle vara en gammal kvinna om hon levde. Hon dog redan 1952, men därefter har Montessori-skolor inrättats överallt. I nästan alla västeuropeiska länder, Indien, Japan och USA finns M-skolor, även i Sverige finns redan cirka 70 M-skolor på olika nivåer. Montessori inrättade de första Montessori-skolorna för fattiga italienska barn, som på grund av sina hemförhållanden inte hade möjlighet att utvecklas som sina jämnåriga. Hon uppfann de metoder, med vilka barnet lättast lär sig saker. Samtidigt märkte hon att barnet har ett nästan ändlöst behov av att lära sig saker och ett stort behov av att arbeta; en via egna ansträngningar insedd lärdom utgör den bästa sporrer framåt. Många pedagoger har senare kommit till mycket likartade resultat.

Jag hoppas att ni minns namnet Montessori som något positivt och om det finns intresse och tiden räcker till kan vår förening när som helst lämna ytterligare information och dokumentation om Montessori. Ni är när som helst välkomna att bekanta er med Montessori-skolan i Rödbergen eller i Hertonäs!

Helsingfors den 22 januari 1983

Marja-Riika Toivonen
Ordförande

Finlands svenska skolungdomsförbund r. f. (FSS):

Allmänt

Finlands svenska skolungdomsförbund (FSS) understöder i princip alternativa skolformer och experimentell undervisning. Möjligheterna till självständig kreativitet och individuellt arbete saknas till stor del i dagens skola. Därför ser FSS Montessori-pedagogiken som ett mycket positivt och lämpligt alternativ.

Utbildning av lärare

Nordiskt samarbete har på många håll visat sig vara givande. I det här fallet då ett klart behov finns, så är det utan vidare klart att förslaget bör understödjas.

Som ett slutmål bör dock ses nationell utbildning på grund av de olika skolsystemen och språken.

Montessori-skolor

Nordiska rådet kunde arbeta för att sprida intresset för Montessori-pedagogik. Då det gäller Finland bör myndigheterna uppmanas att stöda såväl nu existerande som kommande Montessori-skolor. Det här gäller också skolor för äldre årskurser.

FSS anser att den lagstiftning som i vårt land begränsar alternativa skolors existensmöjligheter som helhet borde ändras.

Åbo den 28 december 1982

FSS förbundsstyrelse den 8 januari 1983 i Helsingfors

Jarre Parkatti

Ordförande för FSS utbildnings-
politiska utskott

Max Arhippainen

FSS förbundsordförande

Kouluslaisjärjestöjen ja Keskiasteen Opiskelijajärjestöjen Keskusliitto understöder sakinnehållet i Finlands svenska skolungdomsförbunds uttalande.

KKL:s styrelse, den 10 januari 1983 i Helsingfors

Matti Niiranen

KKL:s generalsekreterare

Oulun Montessori-kasvatuksen kannatusyhdistys (Understödsföreningen för Montessori-uppfostran i Uleåborg)¹:

Understödsföreningen för Montessori-uppfostran i Uleåborg stöder förslaget om att få till stånd en samnordisk utbildning av Montessori-lärare, som riktar sig till Montessori-pedagogiken både för förskollärare och grundskollärare.

I Uleåborg finns för närvarande en lekskola som upprätthålls av understödsföreningen för Montessori-uppfostran i Uleåborg och som är avsedd för barn mellan 2 1/2–7 år. I lekskolan fungerar en venezolansk lärare, som har erhållit sin utbildning vid Caracasuniversitet, eftersom man inte kunnat få finska Montessori-lekskollärare och föräldrarna absolut ville ha en lekskola i staden som skulle fungera enligt Montessori-principer.

Uleåborgs universitet medverkar i lekskoleverksamheten genom att ge utrymme och Montessori-material. Studerande både i klasslärar- och barnträdgårdsläro-utbildning har möjlighet att bekanta sig med lekskoleverksamheten. Lekskolan utgör en del av universitetets Avoin opetus-projekt

¹ Yttrandet översatt från finska

(prosjekt for öppen undervisning). Dessutom planerar universitetet att experimentera med Montessori-materialet i universitets övningsskola.

Uleåborg den 12 februari 1983

För understödsföreningen för Montessorri-uppföstran i Uleåborg

Leena Sundström

Ordförande

Tuula Hanski

Sekreterare

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Montessori-pedagogikken er lite forenlig med tradisjon og arbeidsmåter i norsk grunnskole. Forslaget er derfor drøftet utifra førskolelærerutdanning og arbeid i barnehager.

Det er mange verdifulle elementer i Montessori-pedagogikken både av faglig og metodisk art. Utdanning som Montessori-lærer alene kan likevel ikke gi generell kompetanse som førskolelærer. Dette bør derfor ikke være et alternativ til den nåværende grunnutdanning for førskolelærere.

Montessori-pedagogikk vil være et interessant fagområde for videreutdanning, evt. etterutdanning, av førskolelærere.

Etablering av tilbud på videreutdanningsnivå på nordisk basis for førskolelærere vil styrke førskolepedagogikken.

Departementet vil se det som ønskelig at Nordisk Råd utreder spørsmålet om en samnordisk videreutdanning i Montessori-pedagogikk for førskolelærere nærmere.

Oslo, 29. mars 1983

Efter fullmakt

Olav Nyhamar

Hans Berg

Universitetet i Oslo, Psykologisk institutt:

Forslaget gis uforbeholden støtte, og forslagsstillernes begrunnelse tiltredes også fra vår side.

I tillegg vil vi peke på følgende:

Selv om Montessori-pedagogikken i øyeblikket er lite kjent og utbredt i Norge, representerer den et verdifullt alternativ for vår utdanning på barnehage- og grunnskoletrinnet.

Etter den nye skolelov med endringer som ble gjort gjeldende fra 1. januar 1976 og etter Mønsterplanen forventes det at undervisning og opp-

legg forøvrig i gunnskolens klasser tilpasses den enkelte elev ut fra elevens spesielle forutsetninger og behov, og videre at elever integreres i vanlig klasse hvis det på noen måte er mulig. Innenfor den vanlige skoleklasse forsøker man idag å ta hånd om elever som før ville ha fått sine undervisningsbehov dekket ved spesielle tilbud. Læreren står dermed overfor et enda videre spektrum av evner og behov i sin klasse enn før, og uten en tilsvarende reduksjon i elevtallet. Situasjonen oppleves som vanskelig og vil sannsynligvis forverres ytterligere gjennom den økonomiske tilstrømming.

En Montessoriklasse har like mange elever som en vanlig klasse, men ved en systematisk tilretteleggelse av miljø og materiell, utviklet gjennom 70 års erfaring, er det mulig for et flertall av elevene å arbeide på egen hånd i lange perioder. Dette gir læreren anledning til å ta seg av de barn som til enhver tid trenger det mest. Ifølge Montessori-pedagogene selv er systemet særligt egnet når man ønsker å integrere barn med ulike handicap i et vanlig klassemiljø.

På denne bakgrunn vurderes Montessori-pedagogikken som et interessant alternativ som fortjener grundig utprøving. En første forutsetning for at det kan skje, er tilgang på kvalifiserte lærere, og opprettelsen av en samnordisk utdanning av Montessorilærere sees derfor som et meget verdifullt tiltak.

Oslo, 21. januar 1983

For Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo,

Anna von der Lippe
Instituttbestyrer

Gudrun Eckblad
Førsteamanuensis

Sverige

Skolöverstyrelsen (SÖ):

Det finns inga motsättningar mellan den människosyn som läroplan för grundskolan hävdar och den från vilken montessoripedagogiken utgår.

Läroplanen innehåller inga metodiska anvisningar vilket ingår i montessoripedagogiken. Undervisningen på de olika stadierna bygger på metoder som vuxit fram under tidernas lopp och fått mer eller mindre fast traditionell förankring. Montessoripedagogiken är emellertid, vilket också antyds i medlemsförslaget, helt och fullt tillämpbar i den svenska grundskolan.

Skolöverstyrelsen anser att montessoripedagogiska metoder kan ha ett positivt inflytande på det traditionella arbetssättet i grundskolan, i synnerhet om pedagogerna där får tillfälle att teoretiskt sätta sig in i de inlärningspsykologiska principer som ligger bakom montessoriskolans metoder.

Med tanke på att montessoripedagogiken är väl utvecklad inom förskoleverksamheten ser SÖ också med intresse att montessorimetoderna i större utsträckning blir tillämpade också i grundskolan, då det ju härigenom finns en självklar möjlighet till kontinuitet i verksamheten för barnen. Av intresse är också montessoripedagogikens utformning i mellan- och högstadiets undervisning.

De skäl som medlemsförslaget anser tala för ett nordiskt samarbete ifråga om utbildning av montessorilärare bedömer SÖ som välgrundade. En montessorit utbildning i något av de nordiska länderna borde också, enligt SÖ:s uppfattning, kunna ge stimulans till den reguljära lärarutbildningen.

Skolöverstyrelsen vill påpeka möjligheterna av de olika ekonomiskt fördelaktiga alternativ, till exempel 20- 40-poängskurser vid universitetet eller högskolor liksom korrespondensundervisning, kompletterad med praktik samt examination förlagd till något av de nordiska länderna.

Skolöverstyrelsen tillstyrker medlemsförslaget att rekommendera Nordiska rådet att undersöka möjligheterna att få till stånd en samnordisk kompletteringsutbildning till montessorilärare.

Stockholm den 10 januari 1983

På skolöverstyrelsens vägnar

Lennart Teveborg

Elsa Wahrby

Uppsala universitet, barnpedagogiska institutionen:

Behovet av vidareutbildningar för lärare inom förskolan är i olika sammanhang väl dokumenterat. Inom högskolan pågår kontinuerligt ett arbete på att utveckla enstaka kurser, påbyggnadslinjer och överbryggande utbildningar med inriktning på lärare inom barnomsorgen. Inom det pedagogiska området har montessoripedagogiken under senare år dragit till sig ett alltmer ökat intresse både som ett alternativ till de traditionella arbetsformerna och som ett komplement till dessa. Från kommunalt håll har intresse uttryckts för att utveckla montessoripedagogiken till en variant inom den kommunala barnomsorgen och därmed till en inspirationskälla för hela det pedagogiska arbetet.

Ett länge känt problem har varit svårigheten för lärare i de nordiska länderna att skaffa sig den behörighetsgivande kompetensen som montessorilärare. För att erhålla denna kompetens har de studerande tvingats till relativt kostnadskrävande studier utomlands i främst England och Italien. Med det ökande intresset för montessoripedagogiken ökar också behovet av en kompetensgivande utbildning i de nordiska länderna.

Barnpedagogiska institutionen, som vid Uppsala universitet svarar för grundutbildning och vidareutbildning av förskollärare, har kontaktats av Svenska Montessoriförbundet för en utredning om möjligheterna att skapa en svensk montessoritutbildning med behörighetsgivande examen. En arbetsgrupp med företrädare för förbundet och institutionen har arbetat fram ett sådant förslag, upplagt som en påbyggnadsutbildning om 40 poäng för studerande med nordisk förskolläraryxamen eller annan därmed likvärdig grundutbildning och med möjligheter att avlägga en internationell montessoriläraryxamen vid utbildningens slut. Förslaget föreligger i form av en kursplan med riktlinjer för utbildningens uppläggning och genomförande.¹

Utgångspunkterna för arbetet har varit att utbildningen skall ske på högskolemässig nivå och att den skall bygga på en grundutbildning som förskollärare eller annan utbildning som kan bedömas som likvärdig. Omfattningen av utbildningen bör enligt internationella förebilder vara ett år, varvid den inom högskolans ram kan ges formen av en påbyggnadsutbildning omfattande 40 poäng. Utbildningen bör vidare bygga på vetenskaplig grund och stå i nära kontakt med det forsknings- och utvecklingsarbete som pågår vid institutionen och inom universitetet i övrigt. Till sin natur är montessoripedagogiken internationell och utbildningen faller därför väl inom högskolans målsättning att främja förståelsen för internationella förhållanden och för andra länder. Som ett samarbetsprojekt mellan de nordiska länderna torde den ha unika förutsättningar att lyckas väl.

Som framgår av kursplaneförslaget är utbildningen uppdelad på poängsatta kurser i karaktärsämnen pedagogik/psykologi samt i metodik. Därtill kommer den praktiska lärarutbildningen. Kursplanen har fått en sådan utformning, att den tillgodoser det internationella montessoriförbundets AMI:s krav på att erhålla ett internationellt diplom. Kontakter har förekommit mellan Svenska Montessoriförbundet och AMI i detta avseende. Vid utbildningens slut ges de studerande möjlighet att avlägga internationell montessoriläraryxamen inför representanterna från det internationella montessoriförbundet.

Kostnaderna för utbildningen har beräknats enligt följande:

Kursledare jämte lärare i metodik 1/2 tjänst i L 14, lönekostnader inkl. sociala avgifter	82 kkr
Lärare i pedagogik och psykologi, lönekostnader	16
Övriga lärare, lönekostnader	20
Arvoden till föreläsare och övriga experter	18
Resor och traktamenten, utländska experter	24
Inrikes resor, studerande och lärare (praktik)	10
Undervisningsmateriel	5
Praktikkostnader	24
Administration och förvaltning	5
S:a	204

¹ Här ej tryckt.

I kostnaderna har beräknats lön för en kursledare på halvtid, som också tjänstgör som huvudlärare i metodik. Kostnader har också beräknats för de föreläsare och experter som kommer från AMI samt för deras resor. Med 24 kursdeltagare uppgår per capita-kostnaden för kursen till 8 500 kr., vilket är en låg kostnad jämfört med vad den reguljära lärarutbildningen kostar. De studerande förutsättes finansiera sina studier genom studiemedel eller motsvarande från de övriga nordiska länderna.

Utöver de ovan redovisade kurskostnaderna tillkommer engångskostnader för laborationsmaterial och övriga läromedel på kursen. För detta beräknas en investeringskostnad på 80 000 kr.

Vid en förläggning av utbildningen till Uppsala universitet är möjligheterna goda att med en begränsad planeringstid kunna starta utbildningen. Kursplaner och övrig planering för utbildningen föreligger i stort sett klara och det är också möjligt att med den presenterade utbildningsmodellen utvidga utbildningen till att också omfatta låg- och mellanstadielärare inom skolväsendet. Genom de kontakter institutionen har med Svenska Montessoriförbundet kan lärarfrågan i metodik lösas. Övriga lärare finns inom institutionen. En försöksutbildning med start 1984/85 är mot bakgrund av den gjorda planeringen fullt möjlig att genomföra under förutsättning av att de begärda medlen ställs till utbildningens förfogande.

Uppsala den 10 maj 1983

På arbetsgruppens vägnar

Tor Hudner

Riksförbundet Hem och skola (RHS):

Alternativ pedagogik, och som en följd därav alternativa skolformer, har starkt stöd inom föräldrarörelsen. RHS har i skrivelser och yttranden till regeringen bl. a. hävdad att Montessoripedagogiken, dvs. självverksamhet genom material som systematiskt tränar de olika sinnesorganen, i högre grad än nu borde vara en grund för det svenska skolväsendets arbetsätt.

Mot denna bakgrund är det naturligt att vi tillstyrker förslaget att undersöka möjligheterna att få till stånd en samnordisk utbildning av Montessori-lärare. En sådan samnordisk lärarutbildning är intressant ur flera synpunkter. Den kan ge oss en ny lärarkategori, som vi saknar, men också utgöra start för ett behövligt utvecklingsarbete. Bl. a. har ju de nordiska länderna 1982 enats om en gemensam arbetsmarknad för vissa lärarkategorier, vilket bör få genomslag också inom lärarutbildningen. Vissa ekonomiska vinster bör otvivelaktigt kunna göras med en samnordisk lärarutbildning framför allt i utbildningar som har mycket få studerande t. ex.

vissa hemspråkslärarutbildningar. Vidare bör ett pedagogiskt utbyte länderna emellan kunna vara berikande inte bara för utbildningen som sådan utan även för skolväsendet.

Vi vill dock påtala att vissa svårigheter måste övervinnas innan ett förslag om samnordisk Montessori-lärarutbildning kan realiseras. Vi vill understryka att vi visar på dessa svårigheter endast av den anledningen att vi anser att först då man kan identifiera problem är det möjligt att lösa dem.

Den första svårigheten är utan tvekan finansieringen. Under hand har RHS inhämtat att kostnaden för en 20-poängskurs, dvs. en terminskurs, i Montessoripedagogik som f. n. planeras vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm (HLS) beräknas till 198.000 kronor för 24 studerande. Därvid ingår 20 veckotimmars undervisning, tre veckors praktik med sex metodiklektorsbesök samt besök av inbjuden utländsk föreläsare. All undervisning planeras ske i hel grupp. Detta skulle ge en årsstudieplatskostnad på 16 500 kronor att jämföras med t. ex. lågstadielärarutbildningen där kostnaden för närvarande ligger på 26.000 kronor per studerande och år. Kostnaden för en reguljär utbildning om 40 poäng för 24 studerande bör nog beräknas högre än vad HLS nu gör, RHS uppskattar den till drygt 500.000 kronor. Att i dagens statsfinansiella läge finna utrymme för denna kostnad kan vara svårt. RHS vill dock framhålla att ur svensk synpunkt torde en finansiering vara möjlig inom ramen för de resurser som idag används för förskolläraryt utbildning. Här torde även rymmas utbildning i Montessoripedagogik för skolan, eftersom efterfrågan på nya förskollärare väntas minska. I sammanhanget vill vi framhålla att de ovan beräknade kostnaderna endast avser kostnader för själva utbildningen. Till detta kommer givetvis de studerandes kostnader, som antingen får täckas med studiemedel eller som en utbildning i tjänsten, dvs. med lön.

Vi vill vidare understryka, att det är stor skillnad att anordna fortbildningskurser i Montessori-pedagogik och att utforma en reguljär utbildning. Fortbildningskurser kan anordnas utan hänsyn till ev. kompetensregler eller motsvarande. En reguljär utbildning ställer helt andra krav. Vi återkommer till behörighetsfrågan längre fram. Montessorilärarutbildning är uppbyggd som en ettårig påbyggnadsutbildning, motsvarande en 40-poängsutbildning, ovanpå en låg- och mellanstadielärarutbildning. Det är RHS:s uppfattning att denna påbyggnadsutbildning egentligen borde kunna inrymmas i den reformerade lärarfortbildningen och där kunna utgöra ett prioriterat område. Det är skolöverstyrelsen (SÖ) som i sin anslagsframställning har att lämna regeringen förslag till vilka områden som bör prioriteras. Skulle regeringen prioritera detta område avgör sedan de lokala skolstyrelserna om de vill satsa på denna form av fortbildning eller inte. Det är inte helt självklart att kommunerna kan finna utrymme även för denna form av fortbildning, då medlen är relativt begränsade. RHS föreslår därför att utbildningen i stället utformas som en särskild påbyggnadsutbildning utanför den egentliga fortbildningen, dvs så som pedagogik/metodiklärarlinjen är konstruerad.

En annan svårighet, som också hänger samman med kostnaderna för utbildningen, är, som vi nämnt tidigare, behörighetsfrågan. För att få certifikat som Montessori-lärare skall utbildningen sanktioneras av det internationella Montessori-förbundet, något som i och för sig strider mot högskole- och skolförordningarna. Dessutom skall utbildningen genomföras av särskilda lärarutbildare, vilka skall ha genomgått en speciell utbildning i Washington, USA. Detta problem bör, enligt förbundets mening, kunna lösas rent praktiskt genom att särskilda examinatorer tillkallas, vilket enligt uppgift skett vid andra tillfällen. Kostnaden bör kunna inrymmas i det av RHS uppräknade beloppet för utbildningen. Det bör dock undersökas om de på detta sätt examinerade lärare härigenom uppfyller de fordringar som krävs och har den erforderliga kompetensen. Vidare bör frågan om tjänstekonstruktion för denna lärarkategori utredas närmare av SÖ. Slutligen bör universitets- och högskoleämbetet utreda huruvida utbildningsbevis för utbildningen kan utfärdas då examination skett av examinatorer som ej är anställda inom högskolan.

Sammanfattningsvis föreslår riksförbundet att det finns goda skäl för att undersöka möjligheterna att få till stånd en samnordisk utbildning av Montessorilärare.

Stockholm den 31 januari 1983

Riksförbundet hem och skola

Gabriel Romanus

Ordförande

Monica Lannerud

RHS arbetsgrupp för lärar-
utbildningsfrågor

Elevorganisationen i Sverige:

Elevorganisationen anser att alternativ pedagogik måste få större utrymme i den svenska, allmänna skolan. I dag bedrivs en alternativ pedagogik som exempelvis Montessori-pedagogiken framför allt i privatskolor. Oftast stannar resultaten av försöken inom den privata skolan.

Elevorganisationen menar att detta är ett felaktigt sätt att försöka förändra och förbättra utbildningen. I stället måste därför pedagogiska försök stimuleras till att bli betydligt vanligare inom den allmänna skolan. Olika former av sådan försöksverksamhet är en förutsättning för att skolan ska kunna utvecklas och förnyas. Sådan försöksverksamhet ska så långt möjligt beslutas om i klassen. Besluten ska fattas i demokratisk ordning. Några privata skolor ska därför inte behöva finnas kvar.

När det gäller vissa saker i Montessori-pedagogikens innehåll har Elevorganisationen ej tagit ställning. Detta gäller exempelvis de stadielösa årskurserna.

Elevorganisationen menar att det är oerhört viktigt att grundskolan hålls samman, alltså inte uppdelad på olika linjer eller varianter. Eleverna ska heller inte delas in i "bättre" eller "sämre" grupper. Därför måste alla former av nivågruppering avskaffas.

När det gäller lärarutbildningen är det naturligtvis angeläget att denna innehåller utbildning i alternativ pedagogik. Undervisningen måste bygga på samarbete och tillvarata elevernas initiativförmåga och erfarenheter. Syftet är att ge alla elever de kunskaper och färdigheter som behövs för att fungera i samhället. Därför måste också lärarutbildningen förändras. För att komma tillrätta med problem i dagens skola som exempelvis den stora ämnessplittringen och ett stort antal olika lärare per klass, måste lärarutbildningen inriktas på undervisning i blockämnena. Utbildningen ska också stimulera till arbete i lärarlag.

Vad gäller förslaget om en samnordisk utbildning av lärare i Montessori-pedagogik vill Elevorganisationen inte ta ställning till just förslaget om utbildningen ska ske i samarbete mellan de nordiska länderna.

Däremot menar Elevorganisationen att Montessori-pedagogiken, som en av flera alternativa pedagogiker, måste få större utrymme i den ordinarie svenska lärarutbildningen. Denna utbildning måste syfta till undervisning i den allmänna skolan.

Stockholm den 3 februari 1983

För Elevorganisationen:

Anette Lydén

Förbundssekreterare

Svenska Montessoriförbundet:

Vi finner det utomordentligt värdefullt att detta förslag väckts. Montessorimetoden infördes i Sverige på 1920-talet. I vårt land har den varit mest utbredd på förskolenivå, men har på senare år blivit alltmer aktuell på låg- och mellanstadienivå. Vi har i Sverige för närvarande 70 montessoriförskolor inklusive 12 daghemsgrupper och 11 grundskolor med montessoripedagogik, varav alla utom en är helt kommunala och avgiftsfria. Dessa är spridda över 33 orter. Cirka 2.500 barn har montessori i förskolan och cirka 850 i grundskolan. I runda tal 5.000 barn står i kö. Hade det funnits en svensk eller nordisk utbildning är vi övertygade om att dessa siffror skulle varit betydligt högre.

Inom Svenska Montessoriförbundet är vi djupt besvikna över att man från utbildningsväsendets sida inte uppmärksammat denna omfattning som en klar intresseinriktning för en viss pedagogisk metod. Detta trots att

läroplanerna genom åren tagit upp flera av montessoris grundtankar – blockläsning, åldersblandade grupper, elevers rätt att få utvecklas i sin egen takt, mjuk övergång mellan förskola och skola, lärarens roll som handledare.

Medlemsförslagets uppgift om att det skulle finnas en montessorikurs för låg- och mellanstadielärare vid Göteborgs universitet är tyvärr felaktig. Det finns sedan flera år planer på en sådan, men de har inte förverkligats.

Liksom förslagsställarna vill vi betona att montessoriklasserna i grundskolan arbetar med samma läroplan som den allmänna skolan. Vi tror dessutom att montessoriläroplaner är *ett* sätt att hjälpa lärare att uppnå vår svenska läroplans mål. Framför allt av följande skäl. I Lgr 80 har lärarens roll mer inriktats mot en handledarroll. Det har montessoriläroplanerna haft som syfte så länge den funnits, dvs. drygt 50 år.

Svenska Montessoriförbundet med sina 48 lokalföreningar har i sitt program som en av sina främsta uppgifter att verka för en utbildning av montessorilärare i Sverige på förskole- och grundskolenivå. Då vi ännu inte sett något resultat av vår strävan i vårt land ser vi det helt naturligt som ytterligt värdefullt om en samnordisk utbildning kunde komma till stånd. Det faktum att vi nu har en nordisk arbetsmarknad för lärare i grundskola gör ju förslaget om en samnordisk utbildning än mer intressant.

Med hänvisning till vad som ovan anförts vill Svenska Montessoriförbundet starkt förorda att Nordiska rådet bifaller förslaget om samnordisk utbildning av montessorilärare.

Stockholm den 24 januari 1983

Svenska Montessoriförbundet

Birgitta Rydle

Ordförande

BILAGA 3

I efterhand inkommet Yttrande

Sverige

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

Frågan om utbildning av Montessorilärare är en ständigt återkommande fråga och den har vid ett flertal tillfällen behandlats i riksdagen med anledning av motioner som väckts i frågan. Senaste tillfället var våren 1983 med anledning av regeringens prop. 1982/83: 100 (motion 1982/83: 1389).

Vad UHÄ har erfårit finns det behov av kompetensgivande montessorit utbildning för såväl förskollärare som låg- och mellanstadielärare. En sådan utbildning bör emellertid inte anordnas som en grundläggande lärarutbildning utan som en påbyggnadsutbildning. I annat fall skulle lärarna inte anses som kompetenta eller behöriga till vanliga lärartjänster.

De flesta montessorilärare idag har skaffat sig sin montessorit utbildning utomlands och denna utbildning har inte varit kompetens- eller behörighetsgivande för tjänster inom vanlig kommunal barnomsorg eller inom skolväsendet. Det är därför mycket vanligt att personer med en montessorit utbildning senare söker vanlig svensk lärarutbildning för att uppnå sådan kompetens respektive behörighet. Det omvända förhållandet, dvs att personer med vanlig svensk lärarutbildning senare kompletterar den med en montessorit utbildning är också vanlig.

Under senare år har det funnits önskemål att det skulle finnas möjligheter till montessorit utbildning i Sverige. I Göteborgs högskoleregion reserverade man budgetåret 1978/79 medel för en enstaka kurs i montessoripedagogik. Av olika skäl bl. a. brist på kompetenta lärare kom denna utbildning inte till stånd. Göteborgs universitet kommer i sin anslagsframställning för budgetåret 1985/86 begära att få starta montessorit utbildning. Vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm, däremot, gick det bättre. Där anordnades en enstaka kurs om 20 poäng hösten 1983 för förskollärare, lågstadielärare och mellanstadielärare med 17 deltagare.

Enligt UHÄ:s uppfattning är det möjligt att anordna montessorit utbildning för lärare även i fortsättningen. I den händelse det ligger i statsmakternas intresse att sådan utbildning bör få en viss garanterad omfattning och dimensionering eller lokalisering bör en sådan utbildning anordnas som en påbyggnadsutbildning på det vanliga sektorsanslaget (anslaget E 7 budgetåret 1983/84). I annat fall får detta fortbildningsbehov vägas mot andra behov vid den regionala fördelningen av medel för enstaka kurser (anslaget E 9 budgetåret 1983/84). Det är också möjligt att i viss utsträckning finansiera en kompletterande utbildning ur medlen för personalutbildning för skolväsendets personal (E 7: II).

Om man i övriga nordiska länder har intresse av att sända studerande till denna typ av kurser så bör detta inte möta några hinder. Redan idag finns sådana möjligheter t. ex. inom speciallärarlinjen i Sverige.

På motsvarande sätt bör givetvis montessorit utbildning i form av påbyggnadsutbildning i andra nordiska länder stå öppen för svenska deltagare.

Stockholm den 18 januari 1984

På UHÄ:s vägnar

Staffan Lundgren

Medlemsförslag

om energibesparing inom transport- och trafiksektorn

(Väckt av Rune Gustavsson, Olof Jansson och Sakari Knuutila)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk industrifond:

I medlemsförslaget tas upp ett flertal utrednings- och utvecklingsupp-
gifter rörande energibesparing inom transport- och trafiksektorn som be-
döms väl lämpade för gemensamma nordiska insatser. Endast vissa av de
aktuella problemen har anknytning till Nordisk Industrifonds verksam-
hetsområde. Beträffande några av dessa samarbetsområden vill fonden
framföra följande.

I ett yttrande 1980 över medlemsförslaget "Samverkan för att framställa
alternativa drivmedel" (A 588/e)¹ framhöll fonden vikten av samarbete
dels för att fastställa enhetliga produktkrav på alternativa drivmedel
(främst metanol) och dels för samordnad planering vid eventuell introduk-
tion av alternativa drivmedel i Norden. Dessa frågor behandlas numera av
en särskild arbetsgrupp tillsatt av den nordiska ämbetsmannakommittén
för energipolitik inom ramen för den fastställda arbetsplanen för det nor-
diska energisamarbetet.

Omfattande utvecklingsarbete i energibesparande syfte pågår avseende
olika tekniska förändringar av fordon. Vissa utvecklingsinsatser kan lämpa
sig väl för nordiskt samarbete, t ex rörande nya material och nya produk-
tionsmetoder för komponenter. Nordisk industrifond har de senaste åren
beviljat stöd till ett par svensk-norska projekt som syftat till ökat utnyttjan-
de av aluminium i bilindustrin. Ytterligare insatser inom detta område
diskuteras för närvarande.

Det stora oljeberoendet inom fiskerinäringen berörs ej i medlemsförsla-
get. Det kan framhållas att ett omfattande nordiskt projekt pågår med
deltagande från Färöarna, Island, Norge och Danmark. Syftet är att mins-

¹ Se Nordisk Råd, 29. sess., Supplement

ka fiskefartygens oljeforbrukning, bl. a. genom konstruksjonsandringar på fartygen og genom att ta fram underlag for ekonomisk framdrift av fartygen. Projeftet, som totalt beraknas kosta 19 milj DKK, har planlagts av NORDFORSK, og har erhallit ca 4,5 milj DKK i bidrag fra Nordisk industrifond.

Då Nordisk industrifond saknar tillracklig overblick over hela området energibesparing inom transport- og trafiksektorn avstar fonden fra att yttra sig over forslagstallarnas huvudforslag om ett samordnat nordiskt program inom området.

Stockholm den 9 maj 1983

För Nordisk industrifond

Rut Bäcklund-Larsson

Nordisk komité for transportforskning (NKTF):

NKTF mener en mer rasjonell bruk av energi er vesentlig, og synes det er positivt at Nordisk Råd er opptatt av problemstillingen også innen transport- og trafiksektoren. Til orientering vil NKTF holde en konferanse i juni 1983 om alternative drivmidler, hvor en del av problemstillingen vil bli drøftet. Konferansen vil bli dokumentert i NKTFs rapportserie.

Nordisk Ministerråd har allerede fått anbefalinger om å sette i gang nordisk samarbeid bl. a. på:

- fremme utviklingen og bruken av alternative drivstoffer
- fremme utviklingen av mer energieffektive biler
- kartlegge sammenhenger mellom hastighetsbegrensninger og energiforbruk.

I tillegg anbefaler nå forslagsstillerne:

- en komplettering av "NORDKOLT" (NU A 1978:14–16) med beregninger av de ulike alternativenes konsekvenser for energiforbruket.
- samarbeid om tekniske forandringar av kjøretøy, overgang til alternative drivstoffer og til helt andre drivsystemer, så som batteridrevne kjøretøy
- sammenligning av de forskjellige lands krav til kjøretøyenes tekniske utstyr som kan ha konsekvenser for energiforbruket.

NKTF konstaterer at det offentlige engasjement stort sett bør begrenses til tiltak som resulterer i løsninger som er mer økonomisk rasjonelle enn det markedskreftene alene vil gi. Reguleringer som ivaretar dette finnes allerede i dag.

Dette forslaget fra Nordisk Råd går ut på at alle samarbeidsområdene, de som allerede er startet og de nye forslagene skal sammenfattes i et program for å se på mulighetene for energisparing innen transport- og

trafikksektoren. NKTF tror ikke at et slikt prosjekt vil frembringe noe vesentlig utover det de allerede pågående aktiviteter kan gi av resultater.

Oslo, 11. mai 1983

NKTF's formann

Steinar Killi

NKTF's sekretær

Katrine Næss

Nordisk bilteknisk kommitté (NBK):

Kommittén intar en positiv innstilling til forslaget att utarbete ett samordnat program för att ta tillvara möjligheterna till energibesparingar inom de nämnda sektorerna.

Enligt direktiven för NBK:s verksamhet skall kommittén bl. a. utarbete förslag till gemensamma nordiska bestämmelser på det biltekniska området. En annan viktig uppgift är att följa arbetet rörande biltekniska frågor i internationella organ och verka för en samordning av nordiska ställningstaganden.

Internationellt samarbete för utvecklingen av enhetliga fordonsbestämmelser sker inom FN:s Europakommission (ECE/WP29) och inom den gemensamma marknaden EG.

NBK får fortlöpande och initierad information från det arbete som pågår inom dessa organ. I kommittén ingår ledamöter från alla fyra medlemsländerna som tillika representerar sina länder i ECE-arbetet. Danmarks ledamöter håller NBK underrättad om EG-arbetet.

När det gäller att bedöma miljö-, bränsleförbruknings- och säkerhetskrav på bilar måste man ta hänsyn till att Norden, t. o. m. som en helhet betraktad, utgör en mycket liten bilmärnad. De nordiska länderna är kraftigt beroende av utvecklingen i andra länder, i första hand av utvecklingen i Europa.

NBK har med hänsyn till vad ovan anförts funnit att intresse och arbetsinsatser bör riktas mot en ökad harmonisering med Europa när det gäller regler för fordons utrustning, avgasrening m. m. En gemensam nordisk hållning i dessa frågor ökar förutsättningarna för att vinna gehör i det internationella föreskriftsarbetet.

Det finns emellertid vissa avsnitt inom det biltekniska området där förhållandena i Norden är så specifika att det är motiverat med exklusiva nordiska krav. Dubbdäcken kan utgöra ett exempel. Vägslitaget åstadkommet av däkdubbarna ökar vägkostnaderna. Energibesparande strävanden

och trafiksäkerhetssynpunkter måste dock bygga på en optimering av hög friktion och lågt vägslitage.

Ett annat exempel är varselljus. Användningen av sådana reducerar trafikolyckorna men ökar bränsleförbrukningen särskilt om det ställs krav på att bakljus och sidomarkeringsljus skall vara inkopplade samtidigt.

Förhållandena i de nordiska länderna – möjligen med undantag för Danmark – är så likartade att det inte torde föreligga några reella skäl att som i dag ha olikartade bestämmelser inom de exemplifierade områdena.

NBK vill även fästa uppmärksamhet vid fordonskontrollens betydelse för energiförbrukningen.

Den periodiska fordonskontrollens direkta syfte är att övervaka att fordonsägarna fullgör sin skyldighet att hålla fordonen i godtagbart skick. Fordonskontrollen framtvingar ett bättre underhåll av bilarna.

Av miljöskäl har föreskrifter införts om avgasrenande anordningar och maximala utsläpp av föroreningar. Kontrollen av koloxidhalten vid tomgång sker i många länder i samband med besiktningen av fordonet. En betydande andel av bilarna har för hög koloxidhalt när de kommer till besiktning. Koloxidkontrollen och den åtföljande justeringen bidrar till att minska luftföroreningarna men den leder också till minskad bränsleförbrukning. Undersökningar antyder att besparingen kan vara av storleksordningen 2 procent.

Enligt NBK:s uppfattning kan det framlagda medlemsförslaget ligga till grund för utarbetandet av ett samordnat program för energibesparingar inom transport- och trafiksektorn.

Med hänvisning till vad som ovan sagts

- Tillstyrker NBK hemställen om en rekommendation till Nordiska ministerrådet och
- NBK är även berett att, i den mån rådet finner det lämpligt, medverka vid utarbetandet av ett samordnat program.

Helsingfors den 6 maj 1983

Raimo Hakanen

Ordförande i NBK genom

Alf Forsell

Sekreterare

Danmark

Ministeriet for offentlige arbejder:

Man kan generelt være enig i intentionerne med det stillede medlemsforslag, som er i god overensstemmelse med de energipolitiske målsætninger om rationel energiudnyttelse. Man kan derfor i princippet tilslutte sig, at det under de nedenfor anførte forbehold arbejdes videre med henblik på opstilling af et samordnet program for iværksættelse af energibesparende foranstaltninger på transport- og energiområdet.

Behovet for et samordnet program må dog overvejes nøje set i lyset af de mange initiativer, der allerede er taget, dels i de enkelte nordiske lande, dels på nordisk plan i NET og NKTF.

På denne baggrund vil det være rimeligt, at der under Nordisk Ministerråd gennemføres en undersøgelse af, hvilke konkrete nye samarbejdsmuligheder der måtte findes på området. Et samordnet program må i givet fald koncentrere sig om felter, hvor en fælles nordisk indsats er meningsfuld, f. eks. ved specifikation af krav til fremtidig bilproduktion.

Ved vurderingen af forslag til energibesparende foranstaltninger bør der imidlertid ske en afvejning af fordelene med eventuelle ulemper på andre områder, f. eks. risikoen for emission af forurenende stoffer eller andre negative virkninger for miljøet, færdselssikkerheden etc.

København, den 31. maj 1983

P. m. v.

Ebbe Nielsen

Automobil-Importørernes Sammenslutning:

— — — skal vi meddele, at vi ikke har indvendinger imod, at der udarbejdes et samordnet program vedrørende mulighederne for energibesparelser inden for transport- og trafiksektoren, men vi henstiller, at der ikke udarbejdes programmer, som i realiteten ikke vil kunne blive gennemført, jfr. "Nordkolt"-projektet, der som anført i bemærkninger til forslaget ville "ställa stora krav på politisk styrning, planering och organisation". Vi finder det vigtigt, at man realistisk vurderer både de politiske og de samfundsøkonomiske muligheder af forskellige projekter, — et "mycket kostnadskrävande projekt" kan næppe inden for overskuelig fremtid få politisk tilslutning.

Hellerup, den 16. maj 1983

P. b. v.

E. Ebsen Petersen

Finland

Trafikministeriet:

I medlemsförslaget behandlas energibesparingar endast ur vägtrafikens synpunkt. För att få en totalbild anser trafikministeriet det vara nödvändigt att hänsyn tas också till de övriga trafikformerna.

1. När det gäller energiförbrukningen inom trafiksektorn står flygtrafiken i en särställning. Dess andel av trafiksektorns energiförbrukning och transportprestation är liten, och även stora energibesparingar skulle medföra endast en obetydligt nytta med tanke på trafiksektorn i sin helhet. Å andra sidan har flygtrafiken en svag energieffektivitet, och det vore följaktligen lockande att ersätta flygtrafiken med andra trafikformer. Tack vare sin överlägsna hastighet är flyget dock oersättligt på längre avstånd.

Internationellt samarbete rörande tillgång till och besparing av bränsle pågår inom samarbetsorganisationer för såväl luftfartsmyndigheter (ICAO, ECAC) som flygbolag (IATA, AEA) samt inom flygplansindustrin. Det oaktat anser de finska luftfartsmyndigheterna att det är önskvärt att intensifiera också det nordiska samarbetet inom denna sektor.

2. I järnvägstrafiken är möjligheterna till energibesparing rätt begränsade. Järnvägarna som ett enhetligt organ övervakar dock kontinuerligt sin energiförbrukning och undersöker möjligheter till energibesparing. Å andra sidan är järnvägarna tack vare sin elektrifiering inte i den mån beroende av olja som de övriga trafikformerna.

Samarbete rörande energibesparing har försigått inom järnvägarnas internationella organisationer (UIC, ORE). Det samnordiska arbetet är givetvis av vikt också i detta hänseende.

3. Insjötrafiken har varit av större betydelse endast i Mellaneuropa, där den också med tanke på energibesparing utgör en beaktansvärd faktor. Samarbete på området pågår inom vissa internationella organisationer, framförallt i ECE och CEMT. Också i Finland har under den senaste tiden utvecklandet av utnyttjandet av de rikliga insjörutterna blivit föremål för intresse.

4. Det är angeläget att framhäva datateknikens möjligheter i att effektivisera transporttjänster och förminska och delvis även ersätta den fysiska trafiken. Införandet av datatekniken är sålunda av betydelse också med tanke på energibesparing.

5. Såsom det konstaterades i början behandlar medlemsförslaget enbart vägtrafiken, och det är sant att möjligheterna till energibesparing inom trafiksektorn är störst där. Såsom det konstateras i medlemsförslaget har forsknings- och utredningsarbete på området redan under ett antal år pågått såväl på nationellt plan som inom olika nordiska (NÄT, NTR, NKTF) och internationella (ECE, CEMT) samarbetsorganisationer. I själva verket kan påstås att all den kunskap som det i dagens läge är möjligt

att ta fram i fråga om olika energibesparingsätt har tagits fram med hjälp av den forskning som skett. En uppgift som återstår är att tillämpa forskningsresultaten i praktiken. Utvecklingsarbete pågår givetvis i fråga om utveckling av alternativa drivmedel m. m. tekniska frågor.

Inom Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT) pågår ett samnordiskt energiprojekt som går ut på att skapa en gemensam, för allmänheten avsedd informationskampanj om energibesparing i trafiken. Kampanjen baserar sig på nyaste undersökningar av faktorer som påverkar energiförbrukningen i trafiken. Den samnordiska delen av projektet består i att kartlägga och insamla dessa undersökningar samt i att komplettera eventuella bristfälliga undersökningar. Därutöver ingår i det gemensamma projektet att plocka ut den väsentliga kunskapen samt att definiera kampanjens allmänna sakinnehåll och informationsmetod. Själva genomförandet av kampanjen blir varje lands ensak. Till projektet hör också som en skild del i form av en litteraturstudie en undersökning av växelverkan mellan trafikens energiförbrukning och samhällsstrukturen.

6. Med beaktande av det ovan anförda är det knappast angeläget att skrida till särskilda åtgärder för att få till stånd det i medlemsförslaget omtalade programmet. Däremot kunde det vara motiverat att utvidga NÄT:s ovannämnda energiprojekt genom att i koncentrerad form redogöra för de centrala resultaten av de nyaste nordiska energiundersökningarna inom trafiksektorn samt att presentera en kort översikt över energiförbrukningen inom varje lands trafiksektor exempelvis under åren 1970–1982.

Om det visar sig vara angeläget och ändamålsenligt kan ett nordiskt energipolitiskt program för trafiksektorn senare utarbetas på denna basis.

Helsingfors den 25 maj 1983

Reino J Auvinen
Kanslichef

Markku Lehtinen
Överinspektör

Handels- och industriministeriet:

Sparande och en effektiv användning av energi inom trafiksektorn utgör centrala medel i strävandena att minska oljeberoendet. Speciellt genom att utveckla forskningen och skolningen samt genom trafikpolitiska åtgärder är det möjligt att uppnå positiva resultat även i finska förhållanden.

Enligt energiavdelningen är ett nordiskt samarbete inom detta delområde att rekommendera. Utarbetandet av ett koordinerat program är en viktig del av samarbetet, utgående från att det kan ge en klar bild av vad som redan gjorts och riktlinjer för den kommande forskningen. Härvid bör

de olika ländernas speciella förhållanden, trafik- och industristrukturerna samt andra viktiga faktorer tas i beaktande.

Om utarbetandet av programmet förverkligas bör även Finland garanteras möjligheter till att aktivt påverka arbetets utförande.

Helsingfors den 9 maj 1983

Erkki Vaara
Avdelningschef,
överdirektör

Pertti Laine
Specialforskare

Statens tekniska forskningscentral:¹

Det finns ett uppenbart behov av energibesparing och utveckling av anslutna färdigheter speciellt inom transportsektorn. Nordiskt samarbete är även motiverat då man försöker främja energihushållning inom transportsektorn.

Huvudmålet för det i medlemsförslaget avsedda samordningsprogrammet borde vara att utveckla och samordna de regler som inverkar på transporters energibesparing. Detta framkommer även i motiveringarna. Genom att samordna reglerna kan man nå även andra än till energiförbrukning anknutna ekonomiska förmåner t. ex. vid internationella transporter och vid fordonshandel.

Transportsektorns energibesparingsåtgärder är ofta även anslutna till andra påverkningar riktade mot företagets eller samhällets centrala mål. Därför förutsätter reglernas internationella utveckling och granskning avfattande forskningsverksamhet. Med hjälp av forskningsverksamhet bör man utreda vilka besparingsmöjligheter som är förmånligast och deras ekonomiska och samhälleliga totalverkningar.

Statens tekniska forskningscentral understöder utarbetande av det i medlemsförslaget presenterade samordningsprogrammet att ta till vara möjligheterna till energibesparing inom transport- och trafiksektorn och är vid behov redo att delta i detta arbete.

Helsingfors den 21 mars 1983

Heikki Poijärvi
Forskningsdirektör

Otto Wahlgren
Lab. direktör för
väg- och trafiklaboratoriet

Ålands landskapsstyrelse har i skrivelse den 19 maj 1983 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Industrins centralförbund¹:

I Norden avviker transport- och trafikförhållandena mycket från varandra på grund av geografiska, befolknings- och näringsstrukturella faktorer. Enligt Nordiska kommittén för transportekonomisk forskning (Transport-Arbeidet i Norden 1960–1980 NKTF pub nr. 31) varierade år 1979 varu-transportarbetet i olika nordiska länder mellan 2 300–6 400 tnkm/invånare. Skillnaderna syns också som skillnader mellan andelarna av transportformerna.

Enligt den ovannämnda utredningen finns det däremot inga större skillnader mellan de nordiska ländernas persontrafikarbete. Visserligen varierar transportformernas andelar även inom persontrafiken, men mindre än inom varutransporten.

De olika nordiska ländernas ställning gentemot den utländska marknaden varierar betydligt. Detta medför naturliga skillnader i utrikeshandelns transporter. Som en detalj i skillnaderna på transportområdet kan konstateras att järnvägarnas spårbredd i Norge, Sverige och Danmark är lika, men avviker från spårbredden i Finland.

På grund av det ovan sagda avviker transport- och trafikförhållandena i Norden särskilt i fråga om varutransporter så mycket från varandra, att det inte är ändamålsenligt att eftersträva fullständig likhet i transporter, utan man måste utreda nyttan av likartade regler från fall till fall.

Energibruket

Enligt en finsk utredning (Tavarankuljetusten energiatutkimus, Liikentelekniikka Oy, 1981) är trafikens andel av Finlands energikonsumtion knappt 11% och av den totala oljeenergikonsumtionen knappt en fjärdedel. Varutransporternas andel av trafikens energikonsumtion är knappt 30% och den totala oljeenergikonsumtionen knappt 7%.

Inom varutrafikens olika sektorer varierar den relativa energikonsumtionen per trafikerad tkm. Bränslekostnaderna utgör dock endast en del av transporternas totala kostnader och deras andel blir i allmänhet mindre än en fjärdedel. Andra kostnader är arbets- och kapitalkostnader, reparations- och servicekostnader samt administrativa kostnader.

Möjligheterna att använda alternativa drivmedel i varutransporter är tydligt begränsade. Trots detta kan det primära syftet inte vara minskad energikonsumtion i transporter, utan vid beslut gällande transporter måste

¹ Yttrandet översatt från finska

man ta hänsyn även till de övriga kostnaderna. Likaså måste man utreda de affärstransporter som behövs inom olika transportformer samt transporternas inverkan på företagens övriga verksamhet. En tvångsstyrning baserad enbart på energikonsumtion i arbetsfördelningen mellan transportformer skulle samtidigt innebära försvagad konkurrensförmåga för de nordiska länderna gentemot de övriga länderna.

Forskningsverksamhet

Det ovannämnda syftet måste ihågkommas även inom forskningsverksamheten. Forskningen får inte enbart riktas på energiområdet, även om den är viktig för energitransporter, utan man måste i forskningen behandla den ovannämnda helheten.

Tidigare har man redan konstaterat att transport- och trafikförhållandena i de olika nordiska länderna avviker avsevärt från varandra. Därför inriktas också forskningsbehoven i varje nordiskt land inom detta område till många delar på kartläggningen av egna problem. Ändå finns det också många gemensamma forskningsobjekt inom transport- och trafikområdet. Som exempel må nämnas alternativa drivmedel, energieffektivitetens ökning inom varje transportform och utnyttjandet av ADB i transportarrangemangen.

Gemensamma regler för motorfordon i fråga om utrustning, avgasrening o. d.

När det gäller avgasreningen följer Norge, Finland och Danmark liksom de flesta andra europeiska länder den s. k. ECE 15-regeln. Det är inte ändamålsenligt att i Norden tillämpa regler som är strängare än denna regel, ty de miljökador som uppstår genom avgaserna är obetydliga på den nivå som ovannämnda regel avser. Dessutom medför även en obetydlig skärpning av kraven en mycket kraftig tillväxt i bränslekonsumtionen och därigenom ökad energikonsumtion i trafiken.

I forskningen om de nordiska energi- och miljöproblemen är inte det viktigaste att utforska följderna av olika energiarters miljöeffekter utan att utreda möjligheterna att öka energieffektiviteten inom varje transportform och med alternativa drivmedel i persontrafiken.

En direkt minskning av transportbehovet/transportarbetet

Näringslivet kämpar ständigt med att hålla nere transportkostnaderna när det gäller varutransporter. Likaså tar man hänsyn till transportbehovet när man grundar produktionsenheter. Såsom det konstateras i medlemsförslaget är det här fråga om långsiktigare uppgifter.

För industrins del pågår utvecklingsåtgärder dock ständigt, och de förutsätter inte en samhällsplanering som riktas speciellt på detta utan på att industrin i fråga om olika transportformer kan förverkliga de nödvändiga rationaliseringsåtgärderna. Det är klart att en utveckling av informations-

administrationen ökar dessa utvecklingsmöjligheter för transportsystemen. Detta förutsätter att myndigheterna ändrar de regler som hindrar en rationalisering av transporter. På basen av utförda utredningar är utvecklingen av nyttolasten och de regler som begränsar koordineringen av transporter i nyckelposition vid utvecklandet av transporter.

Batteridrivna motorfordon

Forskning med batteridrivna motorfordon har utförts på olika håll i världen. Batteridrivna motorfordon finns i dag t. ex. i England i varaktigt bruk även i varutransporter, visserligen i liten skala. Det skulle vara viktigt, såsom det konstateras i förslaget, att utvidga den försöksverksamhet som utförts i Norden. De nordiska länderna har en bra basis för detta, ty i dag tillverkas batterier både i Finland och i Sverige. Man måste också komma ihåg att batteridrivna motorfordon representerar de nya teknologiska områden som de nordiska länderna allt kraftigare måste inrikta sig på. Därför borde man också styra mera forskningsmedel till detta område.

Hastighetsbegränsningar

I stället för att genom forskning utreda hastighetsbegränsningens inverkan på energikonsumtionen vore det viktigare att utreda körningssättets inverkan på energikonsumtionen samt att öka resurserna till undervisningen av rätt körningssätt. En annan viktig faktor är trafikens smidighet, vid vars förbättring uppmärksamhet måste fästas.

Vid granskningen av trafiksäkerheten bör man förutom hastighetsbegränsningen också granska andra trafikförhållanden för att inte fatta beslut på basen av ensidiga utredningar. Vid granskningen av trafiksäkerheten spelar både trafikförhållandena och trafikulturen en viktig roll, som man också måste ta hänsyn till.

Sammandrag

På basen av det ovan sagda konstaterar Industrins centralförbund att det inte är ändamålsenligt att Nordiska ministerrådet utarbetar ett koordinerat program om energibesparingar inom transport- och trafikområdet. De nordiska transport- och trafikförhållandena avviker så mycket från varandra att ett sådant program skulle försvåra sakernas utveckling i de olika nordiska länderna. Det är ändamålsenligare att från fall till fall behandla sådana ärenden och dra nytta av likartade regler.

Inom transport- och trafikområdet behövs det t. ex. ökade gemensamma resurser för den forskning angående varutransporter, där man utreder de åtgärder genom vilka de nordiska länderna skall kunna utveckla sina transportförhållanden i en allt konkurrenskraftigare riktning.

Vidare måste man komma ihåg att beslut inom transport- och trafikområdet inte bör fattas enbart på basen av energin, utan man måste också ta hänsyn till alla kostnadsfaktorer, som de olika transportformerna kräver

samt vid den ovan konstaterade inverkan dessa transporter har på näringslivets konkurrensförmåga.

Helsingfors den 31 maj 1983

Industrins centralförbund

Kyösti Vesterinen

Norge

Samferdselsdepartementet:

Energispørsmålene har fått stor oppmerksomhet i Norge i flere år. Regjeringen har bl. a. lagt fram en egen stortingsmelding om energiøkonomisering (St. meld. nr. 42 for 1978–79) og hvert år utarbeides et handlingsprogram for energiøkonomisering av regjeringens ENØK-utvalg. Regjeringen tar sikte på å legge fram en ny melding om energiøkonomisering våren 1984.

I Norge er det etter hvert blitt stor enighet om at det er *energiøkonomisering* og nødvendigvis ikke energisparing som må tilstrebes. På denne bakgrunn vil vi hevde at en eventuelt bør utarbeide en samordnet plan for energiøkonomisering, og ikke energisparing.

I Norge har vi ikke noe stort behov for en energiøkonomiseringsplan for transport. Dette henger sammen med at den samferdselspolitikk en rent generelt tilstreber er i samsvar med bedre energiøkonomisering, f. eks. bedre kapasitetsutnyttelse og kostnadsorienterte priser. De tilfellene det er konflikt mellom energiøkonomisering og samferdselspolitikken gjelder så politisk viktige områder som trafiksikkerhet og distriktpolitikk. I slike sammenhenger vil i alle fall energispørsmålene bli av underordnet betydning i Norge.

Vi vil også vise til at NÄT (Nordisk embetsmannskomite) i 1981 nedsatte en arbeidsgruppe for energispørsmål. Dette arbeidet har munnet ut i to prosjekter, "Bebyggelsesstrukturen påvirkning på persontransportarbeid og energiforbruk" og "Kjøremåten og vedlikeholdets betydning for kjøretøyenes energiforbruk." Såvidt vi kjenner til, vil ikke dette arbeide gi grunnlag for å utarbeide noe som bør gis betegnelsen samordnet plan for energisparing eller energiøkonomisering.

Selv om vi selv ikke vil presse på for at det utarbeides en samordnet plan for energiøkonomisering, vil vi være beredt til å gi våre bidrag for å utfylle oversikten.

Oslo, 17. oktober 1983

Etter fullmakt

Erik Ribu

Ivar Sørlie

Sverige

Statens vägverk:

Genom riksdagsbeslut 1977 och 1979 är vägverket ålagt att bedriva sin verksamhet inom vägplanering och vägbyggande med utgångspunkt från samhällsekonomiska överväganden. Vägverket har därför successivt utvecklat en metod för samhällsekonomisk utvärdering av väg- och gatu-byggnadsprojekt.

En viktig komponent är därvid beräkning av fordonskostnader före och efter åtgärd. Den mest betydelsefulla faktorn i fordonskostnaderna är drivmedelsförbrukningen.

Vägverket har även en utvecklad metodik för beräkning av fordonskostnadernas betydelse vid drift av gator och vägar.

Vid projektering och prioritering av vägobjekt och vid driftåtgärder på gator och vägar i Sverige tas alltså hänsyn till konsekvenser för energiförbrukningen. I hänsynstagandet ligger emellertid att kostnaderna för energibesparingen sammanvägs med andra samhällsekonomiska kostnader.

En sammanställning av konsekvenser för energiförbrukningen inom vägsektorn finns i rapporten nr 31: 1980 "Vejsktorens energiförbrukning" utarbetad av Nordiska vägtekniska förbundet.

Om Nordiska rådet finner att frågan om energibesparingar inom transport- och trafiksektorn närmare bör utredas ställer vägverket gärna sakkunskap till förfogande.

Borlänge den 11 maj 1983

Roger Bydler

Transportforskningsdelegationen (TFD):

En rationell användning av energiresurserna är mycket angelägen och TFD menar att det är positivt att olika nordiska organ inom transport- och trafikområdet har intresserat sig för dessa frågor. I vart och ett av de nordiska länderna har energiproblemen liksom rönt stort intresse under senare år.

I Sverige har de statliga forskningsinsatserna varit mycket omfattande. Bl. a. har genomförts flera experiment som syftat till att utröna biltrafikanternas villighet att samordna sina resor. Det har emellertid visat sig svårt att åstadkomma någon egentlig samordning härvidlag. På godstransportsidan har det liksom gjorts insatser. Dessa har främst rört fordonens utformning och användning. Även när det gäller hastighetsgränser, trafiksignalers och körbeteendets betydelse för energiförbrukningen har betydande insatser gjorts.

TFD menar att hittills genomförda forskningsinsatser och experiment har givit mycket värdefull kunskap och många nyttiga erfarenheter. En viktig erfarenhet är att marknadskrafterna i allmänhet mycket starkare än informationsinsatser o. d. påverkar transportmedlens utformning och valet av transportmedel. Bilindustrin har t. ex. under trycket av ökade energipriser lyckats få ner den specifika energiförbrukningen högst avsevärt.

De offentliga organen bör därför i första hand inrikta sig på att vidtaga åtgärder som resulterar i lösningar som t. ex. är socialt mer acceptabla än de som marknadskrafterna framtvingar.

Sammanfattningsvis menar delegationen att behovet av att ta till vara möjligheterna till energibesparingar inom transport- och trafiksektorn fortfarande är stort. Det kan emellertid starkt ifrågasättas om ett samordnat nordiskt program enligt medlemsförslaget skulle innebära några fördelar bl. a. med tanke på redan genomförda åtgärder och de aktiviteter som pågår inom ramen för t. ex. NÄT och NKTF.

Stockholm den 10 maj 1983

Gösta Appelgren

Transportrådet (TPR):

Som medlemsförslaget påpekar finns en rad olika områden för energibesparande insatser inom transportsektorn. Åtgärder som studeras av TPR är minskning av transportbehov, ändring av transportorganisation, övergång till mer energieffektiva transportmedel, förbättrat körsätt samt tekniska förändringar. Dessutom utarbetas ett särskilt sparprogram för lastbilstrafiken där möjligheter till energibesparingar genom bl. a. förbättrad transportplanering, förbättrad transportteknik, bättre körteknik och bättre fordonsval studeras.

Givetvis är sparmöjligheterna inte fullständigt utredda för många områden. Betydande problem kvarstår när det gäller att bedöma sparpotentialer, genomförandemöjligheter, erforderliga styrmedel, kostnader etc. En samordning med motsvarande verksamheter i de övriga nordiska länderna kan givetvis öka möjligheter till effektivitetsförbättringar och rationaliseringsvinster genom erfarenhetsutbyten och samordnade satsningar på vissa angelägna åtgärdsområden. För att resultat skall kunna uppnås krävs emellertid väsentliga utredningsresurser.

Det nu aktualiserade nordiska projektet bör komma till stånd endast under förutsättning att särskilda medel avsätts för arbetets genomförande.

Solna den 21 april 1983

Claes-Eric Norrbom

Statens industriverk (SIND):

Förslagsställarna gör i motiveringen till förslaget en genomgång av olika tekniska och organiska aspekter på transportsektorns energiförbrukning. De framförda synpunkterna sammanfaller i huvudsak med vad som blivit antagen energipolitik under senare år.

Industriverket vill framhålla att energifrågorna under det senaste decenniet i grunden hänför sig till problemet för marknaden att snabbt anpassa sig till det förändrade relativpriset på energi. I ett inledningsskede kan det därvid finnas skäl för statsmakterna att ägna stort intresse åt att underlätta denna anpassning genom administrativa åtgärder, konsumentupplysning och finansiellt stöd för investeringar i ny teknik.

I fråga om transportsektorn och dess oljeberoende har olika handlingsalternativ undersökts sedan 1974. Resultatet tycks dock vara att det inte finns några radikalt nya tekniska lösningar (t ex bränslen baserade på annat än petroleum), som är ekonomiskt bärkraftiga. Detta förtar naturligtvis inte värdet av att man verkar för förbättringar av mer marginell natur, som t. ex. utveckling av kollektivtrafiken.

Industriverket finner inget att invända mot att Nordiska rådet tar initiativ för samordning inom det energipolitiska och trafikpolitiska området. Industriverket har dock svårt att se något behov av nya samrådsorgan på området. Vad gäller den frågan torde det blivande Statens energiverk samt Transportrådet bäst kunna göra en bedömning.

Stockholm den 18 maj 1983

Eric Pettersson

Gunnar Sommerstad

Nämnden för energiproduktionsforskning (NE):

NE har bland annat genom deltagande i Nordiska ministerrådets kontaktgrupp för energiforskning arbetat för ett nordiskt samarbete inom området alternativa drivmedel. Produktion ur råvarorna torv och biomassa är särskilt intressanta för Finland och Sverige och utvecklingsarbete beträffande syntesgasframställning (för senare ammoniak- eller metanol-syntes) pågår i de båda länderna. Förslag till samarbetsprojekt finns från både finsk och svensk sida. En särskild finsk/svensk arbetsgrupp har tillsatts för att klargöra förutsättningarna för och uppläggningsen av ett program för samverkan inom förgasningsområdet.

Ytterligare en utgångspunkt för nordisk samordning är resultatet av det arbete som nordiska ministerrådets arbetsgrupp för alternativa drivmedel inom kort kommer att redovisa i rapporten "Alternativa drivmedel i Norden". Den finns nu i en preliminär utgåva. Rapporten innehåller en kartläggning av förhållandena i de enskilda nordiska länderna vad gäller produktionsmöjligheter, distributionsförsök, konsumtionsförsök, systemkostnader, hälsa, miljö och säkerhet. Dessutom ingår en beskrivning av de existerande regelverken i de nordiska länderna omfattande bestämmelser för den yttre miljön, arbetsmiljö, gifter, brandskydd, transporter, avgifter och produktspecifikationer.

NE eftersträvar nordisk samverkan och praktiserar det inom en rad energiprojekt och i planeringsarbetet. Att komma fram till ett samordnat program enligt förslaget menar dock NE inte är realistiskt. Insatserna inom området är för varierande. Bästa sättet för en ökad samverkan torde ske i samband med planeringen av enskilda eller grupper av projekt.

Stockholm den 11 maj 1983

Nämnden för energiproduktionsforskning

Leif Brandels

Verkställande ledamot

Ingvar Ö. Andersson

Programledare
Bränsleförädling

Sveriges industriförbund:

Utvecklingen mot mer bränslesnåla fordon pågår sedan länge. Mätningar utförda i enlighet med konsumentverkets riktlinjer visar att den genomsnittliga bränsleförbrukningen per fordon (personbilar) under de senaste fyra åren sjunkit från 0,93 l/mil till 0,68 l/mil. Minskningen hänger intimt samman med den tekniska utvecklingen och inte med en övergång till mindre bilar, vilket annars kunde ligga nära till hands att misstänka.

En samordning av tekniska bestämmelser bör gälla åtminstone hela Europa och inte enbart Norden, eftersom Europa är en synnerligen betydelsefull exportmarknad för den nordiska bilindustrin.

Förhållandena i de nordiska länderna vad gäller bl. a. topografi och vägnarnas skick, skiljer sig markant åt vilket försämrar möjligheterna till adekvata gemensamma åtgärder.

Industriförbundet kan av ovan nämnda skäl inte finna något behov av ett samordnat nordiskt program för att ta tillvara möjligheterna till energibesparingar inom transport- och trafiksektorn.

I sammanhanget vill vi även påpeka vikten av att inte statsmakterna ställer orealistiska miljökrav med marginella effekter som följd, på bekostnad av en ökad energianvändning.

Industriförbundet önskar slutligen framhålla att energipolitiskt betingade åtgärder inom transportområdet inte bör få genomföras utan att effekterna därav för näringslivet i övrigt nog analyseras och redovisas. Transportsektorn är en mycket känslig del av samhällsmaskineriet och det föreligger därför uppenbar risk för att ej genomtänkta energibesparingsåtgärder inom trafiktransportsektorn kan få inflationsdrivande och andra mycket allvarliga verkningar.

Sveriges industriförbund

Bo Helmerson

Margareta Gefwert

Svenska petroleum institutet:

 Av nedanstående tabell framgår utvecklingen av oljeleveranserna i Sverige sedan 1979.

Oljeleveranser i miljoner m³ (exkl. utrikes bunkers)

	1979	1980	1981	1982	% 79/80	% 79/81	% 79/82
Motorbensin	4,9	4,8	4,7	4,7	- 2	- 4	- 4
Diesellojor	2,6	2,5	2,3	2,3	- 4	-12	-12
Ovriga drivmedel	0,9	0,9	0,9	0,9	± 0	± 0	± 0
Tunna eldningsolja	8,5	7,3	6,7	5,7	-14	-21	-33
Tjocka eldningsolja	11,6	9,6	7,6	6,4	-17	-34	-45
Summa	28,5	25,1	22,2	20,0	-12	-22	-30

Som synes har inom loppet av endast 3 år volymerna minskat med 30 %. Förbrukningen av motorbensin har under perioden minskat med 4 %, trots att antalet fordon under perioden har ökat.

För att belysa prisutvecklingen sedan 1979 återges nedan en sammanställning av konsumentpriser inklusive skatter och avgifter för regularbensin, diesellojor och eldningsolja nr 1 och 4.

Inkl. skatter och avgifter

		1/1 1979	1/1 1980	1/1 1981	1/1 1982	1/1 1983
Motorbensin	Kr/l	2: 03	2: 71	3: 26	3: 75	4: 11
Diesellojor	Kr/l	0: 78	1: 34	1: 71	2: 05	2: 64
Eo nr 1	Kr/m ³	681: -	1 215: -	1 544: -	1 879: -	2 472: -
Eo nr 4 LS	Kr/m ³	568: -	925: -	1 274: -	1 664: -	2 002: -

Exkl. skatter och avgifter

Motorbensin	Kr/l	0: 94	1: 32	1: 62	2: 11	2: 40
Dieselolja	Kr/l	0: 72	1: 23	1: 51	1: 75	2: 25
Eo nr 1	Kr/m ³	617: -	1 105: -	1 345: -	1 579: -	2 084: -
Eo nr 4 LS	Kr/m ³	504: -	815: -	1 075: -	1 364: -	1 614: -

Skatter och avgifter

Motorbensin	Kr/l	1: 09	1: 39	1: 64	1: 64	1: 71
Dieselolja*	Kr/l	0: 06	0: 11	0: 20	0: 30	0: 39
Eldningsolja	Kr/m ³	64: -	110: -	199: -	300: -	388: -

* I fråga om diesel tillkommer kilometerskatt.

Konsumentpriserna för diesel- och eldningsoljor har sedan 1979, som framgår, mer än trefaldigats, samtidigt som bensinpriset stigit till det dubbla. Bakom prisutvecklingen ligger kraftigt ökade skatter, den internationella prisutvecklingen för råolja och raffinerade petroleumprodukter och sist, men inte minst, även dollarkursens utveckling. Härutöver kan noteras att den svenska regeringen i dagarna föreslagit en ytterligare ökning av bensinskatten med 30 öre per liter och eldningsoljorna med över 100 kronor per kubikmeter.

I beaktande av ovanstående kan således icke Institutet förstå förslagsställarnas syn på utvecklingen av leveranserna på oljemarknaden eller dela den oro att skattebelastningen skulle vara för låg på petroleumprodukterna.

Vad sedan gäller förslagen om "energieffektiva" och alternativa drivmedel vill vi hänvisa till en rapport, som nyligen lagts fram av den s.k. Oljeersättningsdelegationen - "Strategi för alternativa drivmedel" (Ds I1982: 12). I denna konstateras bl. a.

att skillnaderna ur företagsekonomisk synpunkt mellan metanol- och bensenanvändning för närvarande är så betydande, att de ev. samhällsekonomiska pluskostnaderna vid en total sammanvägning inte kan uppväga de ökade kostnaderna för framställning, lagring och distribution

samt att de energipolitiska ambitionerna för oljeersättning i första hand även fortsättningsvis bör koncentreras på direkt ersättning av eldningsolja med fasta bränslen.

Härutöver kan konstateras *dels* att metanol, som av många betraktas vara ett högeffektivt alternativt drivmedel, endast har halva energiinnehållet jämfört med bensin *och dels* att Sverige icke har den inhemska råvarubas som skulle erfordras för en storskalig metanolframställning. En introduktion av metanol som alternativt medel skulle således endast ersätta ett importberoende med ett annat.

I detta sammanhang vill vi också upplysa om att Sveriges försörjning av råolja nu alltmer kommit att inriktas mot Nordsjön. För närvarande importeras cirka två tredjedelar av råoljan från detta område - och andelen ökar.

Under hänvisning till förslaget om mer energieffektiva fordon vill vi upplysa om att bilindustrin torde drivas av en ständig strävan att minska drivmedelsförbrukningen i fordonen. Detta kan åskådliggöras av det faktum att nyregistrerade fordon av 1970 års modell i snitt förbrukade mer än 1 liter bensin per mil, medan motsvarande siffra för 1982 års modeller är 0,86 liter per mil. Denna utveckling har åstadkommit bl. a. genom en satsning på mer högkompressiva motorer med en samtidig förskjutning mot mer högoktaniga bensinkvaliteter.

Samtidigt vill vi erinra om att den statliga s. k. Bilavgaskommittén i sitt betänkande, som snart utkommer, bl. a. kommer att föreslå införande av en blyfri bensinkvalitet i Sverige. Denna kvalitet kommer att ha ett oktantal, som är lägre än den nuvarade regularbensinens, vilket till följd kommer att få att drivmedelsförbrukningen drastiskt skulle komma att öka i bilparken, om denna bensinkvalitet skulle införas.

Av det ovan relaterade kan dragas den slutsatsen, att alltför långtgående miljökrav inom fordonsområdet torde strida mot de energipolitiska ambitionerna.

Under återopande av föreliggande medlemsförslag och det ovan anförda vill institutet sammanfattningsvis framhålla

att oljeförbrukningen i Sverige minskat med en tredjedel på tre år,

att en av orsakerna till förbrukningsminskningen varit kraftigt ökade skatter och avgifter,

att det för närvarande icke finns tillgängligt något alternativt drivmedel, som är acceptabelt ur teknisk eller samhällsekonomisk synvinkel,

att andelen OPEC-råolja under senare år kraftigt har minskat och att andelen Nordsjöråolja till Sverige för närvarande uppgår till cirka två tredjedelar,

att drivmedelsförbrukningen för personbilar under perioden 1979–1982 minskat från över 1 liter till 0,86 liter per mil,

att långtgående emissionskrav på fordon strider mot de energipolitiska målsättningarna

samt att Sveriges ekonomiska läge icke torde tillåta några nationella eller samnordiska experiment inom fordonsområdet.

Stockholm den 18 maj 1983

Svenska petroleum institutet

Tommy Nordin

Bilindustriföreningen — AB Bilstatistik:

Mycket stora resurser satsas inom världens bilindustri för att ta fram bilar med så låg bränsleförbrukning som möjligt. Detta gäller både person-

bilar och tyngre fordon. Den av förslagsställarna önskade satsningen på energibesparingar inom transportsektorn pågår i högsta grad. Några siffror belyser detta. Den genomsnittliga bränsleförbrukningen för nyregistrerade personbilar i Sverige av 1978 års modell var 0,93 l/mil och för 1982 års modell 0,86 l/mil, dvs. en minskning med 8 %. Riksdagens mål om en snittförbrukning på 0,85 l/mil för 1986 års modeller är således redan på väg att uppfyllas. Tillsammans med sjunkande körsträckor har de nya bilarnas bättre energieffektivitet medfört att den totala bensinkonsumtionen i Sverige minskat med 5 % och dieselförbrukningen med 9 % under perioden 1978–82. Under samma period ökade antalet bilar på de svenska vägarna med 3 %. Allteftersom de nyare och energieffektivare bilarnas andel av bilparken ökar desto större blir möjligheterna att ytterligare reducera den totala bränslekonsumtionen.

För att inte motverka bilindustrins ansträngningar att sänka bilarnas bränsleförbrukning är det väsentligt att statsmakterna inte ställer orealistiska miljökrav på bilarna t. ex. när det gäller avgaser och buller. Redan dagens svenska avgaskrav medför 5–9 % högre bränsleförbrukning jämfört med de europeiska kraven. Införande i Sverige av avgasrening enligt USA-modell och blyfri bensin, som har diskuterats i olika sammanhang, skulle öka bränsleförbrukningen ytterligare. Även på andra områden, t. ex. bilskatter, kan statsmakternas agerande motverka energibesparingar. Ett exempel är den under senare år skärpta beskattningen i Sverige av de energisnåla dieselbilarna.

När det gäller de konkreta förslagen till energibesparingar som nämns, så är möjligheterna att utöka kollektivtrafiken begränsade på grund av de kärva finanserna inom stat och kommun. Dessutom ger överföring från bil till kollektivtrafik endast marginella energispareffekter. Samordning av tekniska bestämmelser på bilar måste ske med övriga Europa. Den nordiska marknaden är för liten för en sådan samordning.

Vi ser inget behov av det program som föreslås. En utveckling i linje med den som förslagsställarna tänkt sig har redan inletts. Erfarenheterna från Sverige och andra länder visar att marknadskrafterna kommer att se till att energi kommer att sparas inom transportsektorn även i framtiden. Detta förutsätter dock att statsmakterna inte ställer krav, framför allt på miljöområdet, som går stick i stäv med energisparmålen.

Stockholm den 18 maj 1983

Bilindustriföreningen

Mats Mattsson

Medlemsförslag

om ett nordiskt handlingsprogram mot narkotika

(Väckt av Hagen Hagensen, Margit Hansen-Krone, Karen Thurøe Hansen, Sverrir Hermannsson, Heikki Järvenpää, Matthías Á. Mathiesen, Sten Svensson och Jan P. Syse)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Råd, Juridisk udvalg:

Til brug for medlemsforslagets behandling i social- og miljøudvalget skal juridisk udvalg udtale, at udvalget kan støtte medlemsforslaget. Udvalget anbefaler, at sagen fremmes mest muligt.

Der vedlægges til orientering en kopi af det justerede og godkendte udkast til referat fra udvalgets møde med de nordiske justitsministre den 16. november 1982. Referatet indeholder på side 8–12 en gengivelse af mødets drøftelser om narkotikalovgivningen (*se Bihang*).

Stockholm, den 19. januar 1983

Svend Jakobsen
Formand

BIHANG

Uddrag ur

Referat fra fællesmødet mellem de nordiske justitsministre og juridisk udvalg den 16. november 1982 i Mariehamn.

Mødet fandt sted i Ålands landsting.
Mødet varede fra kl. 14.00 til kl. 16.00.

I mødet deltog:

De nordiske justitsministre:

Danmark: Justitsminister Erik Ninn-Hansen

Finland: Justitsminister Christoffer Taxell
 Island: Justitsminister Fridjón Thordarson
 Sverige: Statsrådet Ove Rainer

Valgte medlemmer:

Danmark: Folketingsmedlem Hagen Hagensen
 Folketingets formand Svend Jakobsen (formand)
 Folketingsmedlem Mogens Voigt
 Finland: Riksdagsman Aimo Ajo
 Riksdagsman Urpo Leppänen
 Riksdagsman Asser Stenbäck
 Riksdagsledamot Else Hätemäki-Olander (17. januar)
 Island: Alltingsman Halldór Ásgrímsson
 Norge: Stortingsrepresentant Guttorm Hansen
 Stortingsrepresentant Jan P. Syse
 Sverige: Riksdagsledamot Lennart Andersson
 Riksdagsledamot Hans Nyhage
 Riksdagsledamot Lars Werner

Sagkyndige:

Danmark: Professor Ulla Bondeson
 Ministersekretær Michael Dorn-Jensen
 Afdelingschef Michael Lunn
 Departementschef Niels Madsen
 Finland: Avdelningschef Antti Kivivuori
 Kanslichef Raimo Pekkanen
 Lagstiftningsdirektør Leif Sevón
 Island: Departementschef Baldur Møller
 Norge: Departementsråd Hjalmar Austbø
 Underdirektør Kirsti Coward
 Statssekretær Sveinung Flaaten
 Politiajudant Trond Mangseth
 Sverige: Rättschef Hans Corell
 Statssekreterare Harald Fälth
 Hovrättsassessor Magnus Göransson
 Rättschef Staffan Magnusson

Sekreteriat:

Danmark: Stf. generalsekretær Niels Ove Gottlieb
 Finland: Generalsekretær Håkan Branders
 Sekretær Göran Lindblom
 Island: Kontorchef Fridjón Sigurdsson
 Norge: Generalsekretær Gudvin Låder Ve
 Sverige: Byråchef Birgitta Malmros
 Præsidssek: Præsidesekretær Ilkka-Christian Björklund
 Udvalgssk: Landsdommer Peter Lilholt

6. *Narkotikalovgivningen.*

Statssekretær Sveinung Flaaten gav følgende redegørelse:

Narkotikaproblemene i Norden er av ulike dimensjoner. I flere av landene er problemene stadig økende, og bekjempelse av narkotikamisbruk er blitt en viktig del av det nordiske samarbeidet. Norden må langt på vei

anses som et felles narkotikamarked. Derfor kreves det samordnede og koordinerte tiltak på nordisk plan dersom en skal kunne bekjempe problemene.

I 1982 er samarbeidet blitt ytterligere intensivert på dette området. 19. februar møttes de nordiske sosialministrene og justisministrene i Stockholm for å diskutere narkotikasituasjonen og mulige felles tiltak i kampen mot narkotika.

Hovedspørsmålene som ble drøftet, gjaldt

- narkotikasituasjonen i Norden
- innstillingen til cannabis i de nordiske land
- behandlingen av narkotikamisbrukere
- kontrollen av den illegale handelen med narkotika.

På møtet var det enighet om at narkotikabekjempelsen skal ha en viktig plass i det nordiske samarbeidet. Regjeringenes mål må være å gjøre Norden til et narkotikafritt område. Det var enighet om å virke for et økt nordisk samarbeid mellom tollvesen og politi. En vil videre intensivere innsatsen overfor de spesielle steder der narkotika brukes og til dels selges åpenlyst. Det var også enighet om å motarbeide alle forsøk på å avkriminalisere cannabis.

På møtet besluttet en også å gi nordisk kontaktmannsorgan for narkotikaspørsmål i oppdrag å finne fram til statistiske oppgaver som bedrer mulighetene for å sammenligne utviklingstendenser i de nordiske land når det gjelder narkotikamisbruk og kriminalitet forbundet med slikt misbruk.

Det ble dessuten besluttet å utveksle erfaringer om behandling av stoffmisbrukere i større utstrekning enn hittil.

Som en oppfølging av møtet i Stockholm arrangerte rikspolisstyrelsen i Sverige et seminar i Malmö 3–4 juni 1982 for politi- og tollpersonell i de nordiske land. På seminaret ble det besluttet å nedsette fire arbeidsgrupper som skal arbeide videre med sentrale spørsmål som ble tatt opp på ministermøtet i februar: en om hvordan narkotikaen kommer til Norden og distribueres der, en om utdanning av politi- og tolltjenestemenn i narkotikaspørsmål og om utveksling av slike tjenestemenn, og to grupper (en fra tolletaten og en fra politiet) om tekniske metoder og samarbeidsrutiner i narkotikabekjempelsen.

En styringsgruppe med representanter fra tollvesen og politi skal samordne arbeidsgruppene arbeid. Rapporter fra arbeidsgruppene skal leveres styringsgruppen innen 15. april 1983. Styringsgruppen skal så legge fram en samlet sluttrapport i mai 1983. Det er meningen å holde en ny narkotikakonferanse i 1983 hvor sluttrapporten skal behandles.

For å hindre eller begrense innførsel av narkotika til Norden, er det som kjent laget en felles nordisk plan for utstasjonering av polititjenestemenn i produksjonsland eller transittland. De utstasjonerte tjenestemennene skal være et supplement til Interpol-samarbeidet.

Sverige har lenge hatt polititjenestemenn i Thailand, Nederland og København. Fra 1. november 1982 har Sverige også hatt en tjenestemann i Hellas. Videre er det inngått avtale med Tyrkia om utveksling av sambandsmann. Sambandsmannen skal være stasjonert i sitt hjemland, men ha regelmessige møter. Danmark plasserte i august/september tjenestemenn i Vest-Tyskland (Wiesbaden) og Peru (Lima). Finland arbeider med å få etablert en utvekslingsordning med Spania. Norge plasserte 1. september tjenestemenn i England (London) og i Pakistan (Islamabad). Det arrangeres fellesmøter for de utstasjonerte tjenestemennene og representanter fra administrasjonen i de enkelte land. På disse møtene skal en diskutere arbeidsmetoder, rapporteringsrutiner, utrustning etc.

De straffebestemmelsene som kommer til anvendelse ved narkotikalovbrudd i Norden, har også vært gjenstrand for nordisk samarbeid. Det ble redegjort nærmere for disse bestemmelsene på fellesmøtet i fjor. Det ble konstatert at maksimumsstraffen i Danmark, Finland og Sverige er 10 år, mens Norge har hevet strafferammen til 15 år. I denne forbindelse vil jeg bare nevne at en i Norge nå tar sikte på å heve maksimumsstraffen for grove narkotikalovbrudd til 21 år, som er lovens strengeste straff. Strafferammen skal gjelde uansett hvilket narkotisk stoff det dreier seg om.

Av andre lovgivningstiltak som berører narkotika, kan nevnes at det i Sverige og Norge er laget utkast til regler om adgang til romavlytting i forbindelse med narkotikalovbrudd. Det er foreløpig ikke avgjort om det skal fremmes forslag til slike regler. I Sverige utredes spørsmålet videre. I Danmark har man allerede hjemmel for romavlytting i narkotikasaker, i Finland er narkotikasituasjonen slik at romavlytting foreløpig ikke anses aktuelt.

I enkelte av de nordiske land er narkotikaproblemene blitt så store også i fengslene at en har følt behov for å sette i verk spesielle tiltak. For å gjøre det mulig for innsatte å sone i narkotikafri anstalter har en videre i Sverige en tid drevet forsøksvirksomhet med et særskilt behandlingsopplegg for innsatte med narkotikaproblemer. Erfaringene med denne ordningen skal nå vurderes. Narkotikafri "kontraksavdelinger er nylig opprettet i Norge i visse anstalter.

Jeg vil til slutt nevne at også de nordiske riksadvokatene på sine årlige møter diskuterer en rekke spørsmål som har tilknytning til narkotikaproblemene og straffen for narkotikalovbrudd. Riksadvokatene har bl. a. på flere møter diskutert straffutmålingen ved narkotikalovbrudd. På sitt siste møte i juni 1982 vedtok riksadvokatene en uttalelse om at rettsforfølgning for visse narkotikaovertrедelser fortrinnsvis bør skje i den mistenktes hjemland etter reglene der. Dette gjelder saker hvor straffutmålingsnivået i gjerningslandet ikke tilsier fengselsstraff, bare bøter, og hvor det ikke er andre særlige hensyn som taler for å beholde forfølgningen i gjerningslandet. Forutsetningen er at hjemlandet, etter at saken er overtatt, skal kunne anvende fengselsstraff når straffutmålingsnivået der tilsier det.

Som det skulle framgå av denne redegjørelsen, er det et utstrakt samarbeid i Norden på justis- og politisiden når det gjelder narkotikaspmørsmål. Ministerrådet er meget bekymret over de stadig økende narkotikaproblemene og vil føre videre sine diskusjoner om tiltak for å bekjempe narkotikamisbruket.

Stenbäck påpegede, at narkotikaproblemet berører mange ministerier i hvert af de nordiske lande og behandles i mange udredende komiteer, men ikke i komiteer med et egentligt ansvar. Han efterlyste på denne baggrund et organ med et helhedsansvar for narkotikaproblematikken i Norden.

Rainer bemærkede, at det var rigtigt, at der var behov for en samlet planlægning og oplyste, at dette punkt var medtaget i den nye svenske regerings regeringsforklaring. En svensk kommission med et overordnet ansvar og med et langtrækkende direktiv er allerede nedsat. Kommissionen skal have afsluttet sit arbejde inden udgangen af 1983.

Flaaten oplyste, at der i Norge er nedsat et statsrådsudvalg, der skal have ansvar for koordinering og styring af tiltag, der henhører under 7 forskellige ministerier. Der er endvidere i Norge igangsat en holdningskampagne som led i en overordnet helhedsplan.

Thordarson bemærkede, at narkotikaproblemet også giver anledning til bekymring i Island, men at problemerne endnu næppe er så store som i Danmark, Norge og Sverige.

Voigt fandt, at tiden var inde til, at der måtte handles og efterlyste oplysning om, hvorvidt der var planer om at øge strafferammerne. Han udbad sig endvidere oplysning om erfaringerne med den i København udstationerede svenske polititjenestemand.

Taxell oplyste, at der også i Finland findes et samarbejdsorgan, der koordinerer arbejdet mellem 9 ministerier. Det var hans opfattelse, at det ville være muligt at intensivere det nordiske samarbejde.

Ninn-Hansen mente også, at der var muligheder for at udvide det nordiske samarbejde. Det var vigtigt, at man i de nordiske lande udviser de udlændinge, der gør sig skyldige i grovere narkotikakriminalitet for at undgå, at de nordiske lande virker tiltrækkende på internationale narkotikaforhandlere. Han oplyste, at der i Danmark ikke for tiden er overvejelser om at forhøje strafferammen for narkotikakriminalitet, men at det på baggrund af de i de senere år idømte maksimumsstraffe selvfølgelig kunne overvejes, om der var behov for en udvidelse af strafferammerne.

Rainer understregede betydningen af, at man søgte at komme ind på bagmændene i narkotikakriminaliteten. De svenske erfaringer med den i København stationerede politimand var gode.

Åsgrimsson efterlyste en nordisk plan for narkotikabekæmpelse.

Svend Jakobsen konstaterede afslutningsvis, at der er iværksat et betydeligt nordisk samarbejde, og at en udvidelse af dette samarbejde er planlagt. Han håbede, at der ville komme resultater, som kunne formindske narkotikaproblemerne.

 Refereret af sekretæren

Nordiska läkemedelsnämnden (NLN):

Nordiska läkemedelsnämnden (NLN) har till uppgift att verka för harmonisering av lagstiftning och administrativ praxis på läkemedelsområdet i Norden, varvid avses läkemedel vid sjukdomsbehandling. NLN:s verksamhetsområde beträffande narkotika avser alltså enbart den legala användningen av narkotika som endast är en ringa del av det problem rekommendationen tar upp.

Även inom legal användning av läkemedel kan tänkas förekomma överförbrukning. NLN har under många år verkat för ett nordiskt samarbete på läkemedelsstatistikområdet. Därvid har ett gemensamt nordiskt system utvecklats i vilket läkemedel klassificeras och statistiskt jämförbara doser fastställs. Systemet möjliggör jämförelser mellan länder och mellan delar av länder. Sådana jämförelser av den legala läkemedelsförsäljningen kan ge signaler om att förbrukningen avviker från vad man har anledning att vänta sig.

Beträffande narkotiska läkemedel av opiattyp och analgetika med liknande struktur och verkan kan allmänt konstateras att, även om vissa skillnader finns mellan länderna får konsumtionen betraktas vara under kontroll. En kraftig minskning i bl. a. Sverige under 1961–1971, har ändrats till en mindre ökning under de senaste åren. Ökningen kan förklaras

som en effekt av diskussionen kring smärtlindring i livets slutskede (se bilaga 1 och 2).¹

Beträffande andra beroendeframkallande läkemedel som innehåller narkotika kan man konstatera en minskning under åren 1975–1980. Särskilt påtaglig har minskningen varit beträffande barbitursyrederivat (se bilaga 3)¹. En övergång har skett från sådana medel till mer ofarliga preparat. I Sverige har en viss ökning skett under 1982 för hypnotika, sedativa och ataraktika (se bilaga 4)¹. Det kan inte uteslutas att missbruk förekommer av sömnmedel och lugnande medel. Möjligheterna att på ett enkelt och konstruktivt sätt ingripa i sådant missbruk är för närvarande små.

Det kan alltså konstateras att det redan existerar ett system för bevakning av den *legala* försäljningen av narkotika och beroendeframkallande läkemedel genom nordisk försäljningsstatistik och de internationella konventioner som finns. Inom de nordiska länderna finns vidare nationella registreringssystem där försäljningen av läkemedel kan följas mer i detalj. Metoder att studera och påverka missbruket hos enskilda patienter är däremot svårare.

De nationella läkemedelskontrollmyndigheterna har slutligen övervakningsansvar för biverkningar hos läkemedel vari eventuella tidigare ej kända beroendeframkallande effekter kan spåras. NLN arbetar med att utveckla samarbetet mellan länderna på biverkningsområdet. De nationella myndigheterna har också tillgång till rapporter från WHO på detta område.

Konklusion

Nämnden är positiv till förslaget om ett gemensamt nordiskt handlingsprogram mot narkotika och att man utreder möjligheterna för ett gemensamt data- och informationssystem.

Nordiska läkemedelsnämnden ställer sig gärna till förfogande när det gäller upplysningar om det *legala* förbruket av vanebildande läkemedel, eller annan information som kan vara av intresse, t. ex. genomförda kontrollåtgärder, dess bakgrund och möjlig effekt.

Uppsala den 30 maj 1983

För Nordiska läkemedelsnämnden

Marianne Granat
Generalsekreterare

¹ Här ej tryckta.

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning:

I medlemsförslaget konstateras att Nordiska rådet vidtagit en räkka rekommendationer med sikte på att bekämpa narkotika, "speciellt den oroväckande ökningen i narkotikamissbruk bland unga människor". Vidare att man "trots olika konstruktiva samnordiska åtgärder har konstaterat att narkotikasmuggling och missbruk fortsatt är ökande". Som NAD i tidigare sammanhang (jfr utlåtande om medlemsförslaget A 616/s, 1981) framhållit finner man inga entydiga belägg för att narkotikamissbruket bland ungdomar skulle ha ökat sedan i mitten av 1970-talet. Trots att det finns all anledning att oroa sig över narkotikasituationen i de nordiska länderna, och trots att narkotikaproblemens karaktär med tiden förändrats finns det ingen grund för medlemsförslagets generella påståenden om "fortsatt ökning av narkotikasmuggling och missbruk".

Utvecklingen av ett data- och informationssystem för uppföljning av narkotikasituationen har diskuterats bl. a. i den svenska utredningen om narkotikamissbrukets omfattning (UNO:s slutrapport). I rapporten framhålls att en uppföljning av narkotikaområdet inte bör hållas separat från det övriga drogområdet, en synpunkt som NAD önskar understryka. Narkotikamissbrukets starka sammankoppling med bruk och missbruk av andra beroendeframkallande medel medför ett behov av att dessa frågor behandlas integrerat. För en integrering talar flera olika faktorer; en stor del av de undersökningar och den statistik som skulle komma att bilda utgångspunkten för ett samnordiskt data- och informationssystem behandlar inte endast narkotika, utan hela drogområdet; en stor del av narkotikamissbruket, framför allt det tunga missbruket, ingår i ett blandmissbruk där framför allt alkoholen spelar en stor roll.

Det finns utan tvivel ett stort behov av att narkotikamissbrukets omfattning och förändringar uppföljs via flera olika kunskapskällor: intervju- och enkätundersökningar, begränsade case-finding undersökningar, statistik från olika verksamhetsområden, m. m. Det mångfaldiga informationsmaterialet och den stora mängd instanser som är involverade i dataproduktionen på rusmedelsområdet skapar ett akut behov av koordinering. För att en samlad bild av läget skall kunna erhållas är det nödvändigt att undersökningsresultat och övriga uppgifter analyseras systematiskt och sammanställs och publiceras kontinuerligt. En koordinerad uppföljning av rusmedelssituationen bör enligt NAD:s mening i första hand ske på nationell nivå. En viss samordning på nordisk nivå bör även kunna uppnås men en räkka olikheter länderna emellan begränsar likväl dessa möjligheter. Trots dessa forskningsmässiga svårigheter är NAD som nordiskt organ givetvis berett att delta i försöket att realisera punkt två i medlemsförslaget. Ett exempel på nordisk samverkan med direkt anknytning till detta är den av Nordiskt kontaktmannaorgan för narkotikaproblem tillsatta arbets-

gruppen som bl. a. har i oppgift att behandla narkotikastatistikens jämförbarhet länderna emellan.

Ovanstående synpunkter är i första hand knutna till medlemsförslagets andra punkt som har direkt berøring med NAD:s verksamhetsområde. I fråga om medlemsförslagets andra punkt önskar NAD poängtera att ett samnordiskt handlingsprogram mot narkotika på vissa områden kan realiseres men att skillnaderna mellan länderna i fråga om narkotikamissbrukets omfattning och olika kontrollpolitiske åtgärder dock begränsar dessa möjligheter. Vidare att diskussionen om samnordiska åtgärder borde åtföljas av en ökad satsning på forskning om och utvärdering av olika kontrollpolitiske åtgärder. Detta eftersom vi i dag har för liten kunskap – inte bara om narkotikamissbrukets omfattning och fördelning i befolkningen – utan även om de kontrollpolitiske åtgärdernas positiva och negativa konsekvenser.

Oslo den 2 juni 1983

För NAD

Ole-Jørgen Skog

Ordförande

Margaretha Järvinen

T. f. forsknings-
sekreterare

Nordisk Kontaktmannsutvalg for Narkotikaproblemer:

Til orientering kan vi meddele at Nordisk Kontaktmannsutvalg for Narkotikaproblemer i sitt møte i Helsingfors 1.–2. desember 1982 vedtok å utarbeide et forslag til felles nordisk handlingsprogram mot narkotika, som oppfølging av det nordiske sosial- og justisministermøtet i Stockholm 19. februar s. å. Kontaktmannsutvalget tar sikte på å oversende sitt forslag til Ministerrådet i løpet av 1983.

Kontaktmannsutvalget har også nedsatt en nordisk arbeidsgruppe for å få fram statistiske og andre data som kan bedre mulighetene til å sammenligne utviklingen av narkotikasituasjonen i de nordiske land. Gruppen skal levere sin rapport til Kontaktmannsutvalget innen sommeren.

Oslo, 8. mars 1983

Torbjørn Mork

Ketil Bentzen

Danmark

Justitsministeriet:

I den anledning skal man oplyse, at der som omtalt i medlemsforslaget for tiden på nordisk plan arbejdes med en række initiativer vedrørende bekæmpelse af narkotika. For så vidt angår justitsvæsenets område kan der særligt peges på den nordiske styringsgruppe, som er nedsat med henblik på udredning af spørgsmål inden for politi- og toldvæsenet i de nordiske lande.

Arbejdet i styringsgruppen, som bl. a. angår uddannelse, tekniske hjælpemidler og samarbejdsrutiner, er for tiden inde i en afsluttende fase. En redegørelse om arbejdet kan således formentlig foreligge i løbet af september 1983.

På denne baggrund finder justitsministeriet det mest hensigtsmæssigt, at videre initiativer på området foreløbig afventer resultaterne af det nævnte udredningsarbejde, herunder de nærmere forslag till foranstaltninger, som arbejdet kan tænkes at munde ud i.

København, den 29. august 1983

P. m. v.

M. Dom-Jensen

Socialministeriets internationale kontor:

I den anledning skal socialministeriet oplyse, at det Nordiske Kontaktmandsudvalg for Narkotikaproblemer på sit møde i Helsingfors den 1. – 2. december 1982 besluttede at udarbejde et forslag til et nyt nordisk handlingsprogram mod narkotika som en opfølgning af et tidligere handlingsprogram. Forslaget blev vedtaget på et nordisk ministermøde i Stockholm den 19. februar 1982.

En første skitse eller et såkaldt "diskussionsunderlag" til det nye handlingsprogram er blevet drøftet den 15. – 16. august 1983 ved et møde i det Nordiske Kontaktmandsudvalg for Narkotikaproblemer. Kontaktmandsudvalget besluttede at arbejde videre med nævnte program. Socialministeriet kan derfor anbefale medlemsforslag A 652/s.

København, den 19. august 1983

P. m. v.

Vibeke Peschardt

Ministeriet for skatter og afgifter:

På et nordisk ministermøde i Stockholm i februar 1982 blev det besluttet, at drøftelserne om en øget indsats mod den illegale narkotikatrafik skulle videreføres på embedsmandsplan mellem politi- og toldmyndighederne i de nordiske lande:

Der blev derfor i begyndelsen af juni 1982 på svensk initiativ afholdt et told- og politiseminar i Malmø om bekæmpelse af narkotikakriminalitet. Seminaret anbefalede nedsættelse af en styregruppe og fire arbejdsgrupper, hvor repræsentanter for politi og toldvæsen skulle arbejde sammen om tilvejebringelse og bearbejdning af oplysninger af betydning for det videre arbejde på dette område.

Arbejdsgrupperne har afsluttet deres arbejde og indsendt deres rapporter til styregruppen, og der er indkaldt til afsluttende møde i styregruppen den 23. og 24. august 1983.

Styregruppen har ladet udarbejde vedlagte situationsrapport af 19. maj 1983, som man skal henvise til (se Bihang). Der fremsættes her blandt andet forslag om et udvidet nordisk politi- og toldsamarbejde vedrørende indsamling og bearbejdning af strategiske og taktiske oplysninger om narkotikasmugleri eller forberedelser hertil til fælles brug i Norden. Direktoratets repræsentant i styregruppen har støttet dette forslag. Styregruppen peger i denne forbindelse på, at de polititjenestemænd fra de nordiske lande, der som led i narkotikabekæmpelsen er udstationeret i blandt andet Pakistan, Thailand, Peru/Colombia, Grækenland, Holland og Vesttyskland, er vigtige fællesnordiske informationskilder.

Der er endnu ikke i styregruppen taget endelig stilling til, hvorledes resultatet af de nedsatte grupper arbejder skal fremlægges for det forum, der i sin tid tog initiativet til drøftelserne af en øget indsats mod narkotika-problemerne.

Med hensyn til det omhandlede medlemsforslag fra Nordisk Råd skal direktoratet udtale, at man for sit vedkommende ikke har bemærkninger til udarbejdelse af et fællesnordisk handlingsprogram mod narkotika og en nærmere vurdering af grundlaget for et fællesnordisk data- og informationssystem. Direktoratet finder dog, at det videre arbejde i Nordisk Råds regi bør samordnes med de initiativer, der måtte følge af den omtalte arbejdsgruppevirksomhed mellem nordiske told- og politimyndigheder.

Departementet kan tilslutte sig disse bemærkninger.

København, den 23. august 1983

P. m. v.

P. E. Nielsen
Ekspeditionssekretær

Lägesinformation från styrgruppen för narkotikabekämpning i Norden 1983-05-19

Vid det nordiska ministermötet i Stockholm den 19 februari 1982 beslutade deltagarna rekommendera ett fördjupat och effektivare nordiskt polis- och tullssamarbete i kampen mot narkotikabrotten. Deltagarna uttryckte önskemål om ett ökat samarbete mellan de nordiska länderna avseende bl. a. användning av tekniska hjälpmedel, utväxling och samordnad utbildning av personal samt samordning av narkotikaunderrättelseenheternas arbete.

Som en första etapp i strävan att åstadkomma en vidgad gemensam kamp mot narkotikabrotten hölls ett nordiskt polis- och tullseminarium rörande dessa frågor i Malmö den 3–4 juni 1982. Vid seminariet enades man om att bedriva fördjupade studier av dessa angelägna och gemensamma frågor genom fyra nordiska arbetsgrupper ledda av en nordisk styrgrupp.

En arbetsgrupp ledd av en ordförande från Finland och sammansatt av representanter för polis och tull i de nordiska länderna fick i uppdrag att göra en kartläggning av hur narkotikan kommer till Norden och distribueras i Norden. Arbetet skulle vara framåtriktat och redovisa vilken utveckling som är att vänta på den illegala narkotikamarknaden.

En arbetsgrupp ledd av en ordförande från Danmark och sammansatt av representanter för polis och tull i de nordiska länderna fick i uppgift att studera hur utbildningen kan samordnas och utbytestjänstgöring arrangeras för personal med narkotikabrottsbekämpande uppgifter.

Två arbetsgrupper fick i uppdrag att studera frågan om samordnad användning av tekniska hjälpmedel samt samarbetsrutiner i narkotikabrottsbekämpningen. Den ena gruppen sattes samman av representanter för polisen under ledning av en ordförande från Norge. Den andra gruppen sattes samman av representanter för tullen under ledning av en ordförande från Sverige.

Arbetsgrupperna har nu avslutat sitt arbete. Styrgruppen tänker sig i slutet av augusti innevarande år vara klar att redovisa sin sammanställning av arbetet och sin syn.

En nulägesinformation kommer att lämnas om hur narkotikan kommer till Norden och distribueras i Norden samt om skillnaderna i de nordiska länderna utifrån polisens och tullens synvinklar. Även om missbrukssituationen varierar mellan de nordiska länderna förekommer sammantaget alla huvudtyper av narkotika. Heroin, kokain, amfetamin och cannabis finns i alla nordiska länder. Cannabis i dess olika former är den vanligaste narkotikan i Norden. Heroin och amfetamin missbrukas i stor utsträckning. De allvarliga konsekvenserna av missbruket av dessa typer av narkotika framgår bland annat av antalet dödsfall som direkt följd av missbruk. Som mycket oroande bedöms kokainets utbredning på den nordiska narkotikamarknaden.

Narkotikabrottsligheten i de nordiska länderna har många gemensamma nämnare. Samma brottslingar dyker upp i de olika nordiska länderna och en kriminell handling berör många gånger två eller flera av de nordiska länderna. Detta motiverar ett nära och ökat samarbete mellan polis och tull i Norden. Ett vidgat samarbete kommer därför att föreslås när det gäller att

samla in och bearbeta taktisk och strategisk information för bästa gemensamma användning i Norden. En viktig gemensam nordisk informationskälla utgör de utstationerade nordiska narkotikasambandsmännen.

De förslag som kommer att läggas fram syftar också till att förbättra rutinerna vid lösandet av gemensamma nordiska brottsärenden och då ett nordiskt land ska lämna bistånd till ett annat. En förutsättning för detta är att det skapas ökade insikter om olika spanings- och utredningsmetoder och deras tillämpbarhet.

Synpunkter kommer att lämnas på hur koordinering av de enskilda ländernas utbildningsverksamhet och deltagande i annat nordiskt lands kurser kan ge ökad effekt i det nordiska narkotikabrottsbekämpande arbetet. Genom utväxling av personal för praktiktjänstgöring i annat nordiskt land bedöms positiva effekter kunna uppnås. En av grunderna för utväxling av personal utgör den nordiska utväxlingsordning som ministerrådet antog i juli 1982.

Teknisk utrustning måste utnyttjas i stor utsträckning för att narkotikabrottsbekämpningen ska bli verkningsfull. Den fältoperativa personalens säkerhet och skydd fordrar också tillgång till ändamålsenlig utrustning. Den allt mer sofistikerade narkotikabrottsligheten innebär ökande svårigheter för polis och tull att uppdaga och bevisa brottsligheten utan användande av olika tekniska hjälpmedel. Många gånger kan alternativ saknas till tekniska spaningsmetoder.

Förslag kommer att avges om vilken ytterligare utrustning som bedöms ligga inom möjligheternas ram att anskaffa för att förstärka polisens och tullens insatsmöjligheter i kampen mot narkotikabrottsligheten. Samverkan vid upphandling av utrustning och gemensam bevakning av utvecklingen av ny utrustning föreslås för att främja den operativa samverkan i Norden. Förslag kommer också att lämnas för hur ökat operativt kunnande i handhavandet av utrustningen ska kunna uppnås inom de nordiska polisorganisationerna.

Slutligen vill styrgruppen peka på att redan det gemensamma arbetet i de olika arbetsgrupperna lett till ökade och värdefulla insikter om problemen och möjligheterna i de nordiska länderna.

Finland

Justitieministeriet:

Det nordiska samarbetet i kampen mot narkotika är såsom även förslagsställarna konstaterar för närvarande rätt omfattande. Nordiska rådet har antagit en rekommendation (14/1982) i frågan. Narkotikaproblemet har behandlats vid justitie- och socialministrarnas möten. Lagstiftningen om narkotikabrott har setts över inom ramen för lagsamarbetet. Mellan länderna verkar en kontaktmannaorganisation för narkotikaärenden. Polis-, tull- och åklagarmyndigheterna samarbetar på tjänstemannanivå. I Norden finns ett gemensamt organ för narkotika- och alkoholforskning.

Det finns således redan flera organisationsformer för det nordiska samarbetet när det gäller narkotikafrågor. Dessa organisationsformer möjlig-

gör mycket väl en koordinering av verksamheten. Det föreligger knappast behov av nya organisationslösningar.

I medlemsförslaget föreslås att ett nordiskt handlingsprogram mot narkotikamissbruk skall uppgöras. Nordiska rådet har också hittills, bl. a. genom ministerrådets berättelse, fått uppgifter om de olika ländernas initiativ och om samarbetsplaner. Det är inte troligt att samarbetet väsentligt skulle effektiviseras. Det kunde dock vara skäl att t. ex. i det avsnitt som gäller samarbetet inom sociallagstiftningen ta in ett avsnitt om narkotikafrågan genom att däri låta de planer ingå som uppgjorts inom andra sektorer (t. ex. lagsamarbetet och kultursamarbetet). När samarbetsplanerna bereds bör man minnas att narkotikaproblemets form och karaktär varierar inom de nordiska länderna, varför de preventiva åtgärderna till vissa delar är olika.

Förslagsställarna anför också att ministerrådet borde utreda om ett samnordiskt data- och informationssystem skulle kunna bidra till att bekämpa narkotikaproblemen.

Det nordiska kontaktmannaorganet för narkotikafrågor beslöt vid sitt möte i december 1982 att tillsätta en arbetsgrupp för att undersöka möjligheterna att få till stånd jämförbara statistiska uppgifter inom narkotikaområdet. Arbetsgruppens uppgift torde i hög grad motsvara önskemålet i medlemsförslaget. Denna fråga, som i och för sig är värd understöd, håller således på att lösas utan en rekommendation från Nordiska rådet.

Helsingfors den 11 maj 1983

Antti Kivivuori
Avdelningschef

Hannu Takala
Lagstiftningsråd

Ministeriet för inrikesärendena¹:

I Finland har man inte under de senaste åren gjort några utredningar som bevisar om den i medlemsförslaget påstådda oroväckande ökningen av missbruk av narkotika bland ungdomar. Narkotikasituationen i Finland är jämfört med de övriga nordiska länderna än så länge något så när under kontroll. Tecken på att situationen kan förvärras finns dock. Antalet

¹ Yttrandet översatt från finska.

narkotikabrott som anmäls till polisen har under de senaste två åren kraftigt stigit och under år 1982 beslagtogs de första heroinpartierna i gatuhandeln.

Samarbetet mellan polisen och de övriga tillsynsmyndigheterna, i synnerhet tullen, har varit nästan dagligt. Detsamma gäller samarbetet mellan polisen i Norden. Cheferna för polisens narkotikaenheter sammanträder med jämna mellanrum för att diskutera narkotikasituationen samt det praktiska samarbetet. Dessutom tillsattes år 1982 samnordiska arbetsgrupper, som har utforskat bl. a. det nordiska samarbetet mellan polisen och tullen samt behandlat utvecklandet av det nordiska data- och informationssystemet.

Med hänvisning till det ovan sagda konstaterar ministeriet att man redan uppnått en mycket hög nivå i polisens samarbete och dess koordinering i Norden. Däremot kommer enligt ministeriets uppfattning olika myndigheters uppgifter i synnerhet på grund av tolkningen av s. k. "sekretessförbehålls"-regler inte alltid till övervakningsmyndigheternas kännedom.

Ministeriet för inrikesärendena motsätter sig inte medlemsförslaget om ett nordiskt handlingsprogram, men konstaterar att redan på grund av skillnaderna mellan narkotikastatistiken i Norden torde handlingsprogrammet inte kunna bli särskilt detaljerat. Jämförbara uppgifter bidrar till att bättre förstå den internationella narkotikasituationen och är på många sätt till nytta vid beslut av ärenden som gäller bekämpningen av narkotika. Enligt ministeriets uppfattning pågår som bäst på detta område delutredningar, vilka bör beaktas vid utredningen av grunden för det samnordiska data- och informationssystemet. För polisens del är det ändamålsenligast att utveckla det nuvarande data- och informationssystemet.

Till andra delar har ministeriet för inrikesärendena inte något att anmärka med anledning av förslaget.

Helsingfors den 30 maj 1983

Perti Virolainen
Polisöverinspektör

Matti Bäckman
Överinspektör

Social- och hälsovårdsministeriet:

Social- och hälsovårdsministeriet konstaterar, att narkotikaproblemet hör till ett av samhällets svåraste medicinska och sociala problem med åtföljande ekonomiska konsekvenser för såväl individen som för samhället i stort. Narkotikamissbrukets följdverkningar i form av sociala problem

och andra skadeverkningar är allvarliga. Enligt FN:s internationella narkotikakontrollorgan (INCB) har missbrukssituationen under den senaste tiden förvärrats på de flesta håll i världen. Detta har skett trots att man samtidigt kunnat notera en allmän förståelse för problemets allvar och trots att man vidtagit motåtgärder såväl nationellt, regionalt som internationellt.

Enligt social- och hälsovårdsministeriets uppfattning måste arbetet mot narkotikamissbruket spänna över alla delar av samhällslivet. För att bekämpa missbruket krävs

- a) åtgärder som tar fasta på att stoppa *tillgången* på narkotika, samt
- b) åtgärder som siktar till att stoppa *efterfrågan* på narkotika.

Polis-, tull- och åklagarinsatser är centrala för att stoppa tillgången på narkotika. För att påverka individens inställning till narkotika krävs insatser inom en rad områden i våra samhällen. Information och forskning om narkotika och missbruk måste ha en framträdande plats, liksom vård för dem som redan etablerat ett missbruk.

Vid ett särskilt nordiskt ministermöte i Stockholm i februari 1982 om narkotikaproblemet enades de nordiska regeringarna om vissa åtgärder i syfte att skärpa kampen mot narkotikamissbruket. Vid ministermötet, i vilket deltog social- och hälsovårdsministrarna samt ministrarna för polis-ärenden i de nordiska länderna, enades man om en serie åtgärder på bred front. Åtgärderna har i huvudsak citerats i det medlemsförslag som ligger till grund för detta utlåtande.

Nordiska ministerrådet (social- och hälsovårdsministrarna) fastställde i augusti 1982 ett reviderat program för Nordiska ministerrådets samarbete på social- och hälsovårdsområdet. I programmet har man fäst ökad uppmärksamhet vid samverkan mot rusmedelsmissbruk. Man konstaterar bl. a. att narkotikamissbruket i de nordiska länderna under de senaste åren fått allt allvarligare konsekvenser. Mest oroväckande är att inslaget av s. k. tung narkotika ökar. Samtidigt har man konstaterat en utveckling där cannabissmissbruket sprider sig till allt lägre åldersgrupper.

I programmet konstateras vidare att utvecklingen kräver effektiva motåtgärder där det gäller att minska såväl tillgång som efterfrågan på narkotika. På nordiskt plan bör samarbetet intensifieras i första hand inom ramen för organ som Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning samt Nordiska kontaktmanorganet för narkotikafrågor.

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning har till uppgift att dels främja tvärvetenskapliga kontakter inom såväl alkohol- som narkotikaforskningen och dels att initiera forskningsprojekt som syftar till att belysa viktiga alkohol- och narkotikapolitiska frågor. För närvarande pågår vissa nordiska projekt inom narkotikaforskningen.

Nordiska kontaktmanorganet för narkotikafrågor är ett mera informellt samarbetsorgan mellan berörda myndigheter i de nordiska länderna. Organet sammanträder ca 2–3 gånger per år för att dryfta aktuella narkoti-

kapolitiska spörsmål. Kontaktmannanorganet har också initierat vissa utredningar, vilka genomförs i samråd med Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning.

Kontaktmannanorganet för narkotikafrågor har tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att undersöka möjligheterna att få fram jämförbar statistik inom narkotikaområdet. Därmed har ett första steg redan tagits i syfte att tillmötesgå det behov som förslagsställarna pekar på i den andra delen av medlemsförslaget, nämligen utredning av grundvalen för ett samnordiskt data- och informationssystem rörande narkotika.

Vad beträffar kontrollen av den illegala handeln med narkotika har ett intensifierat nordiskt samarbete inletts år 1982. I juni 1982 anordnades ett brett upplagt nordiskt seminarium i Malmö, i vilket deltog representanter för bl. a. berörda ministerier, polismyndigheter och tullväsendet i de olika länderna. Flera arbetsgrupper tillsattes i samband med seminariet. Dessa grupper kommer att avge sina rapporter under våren och sommaren 1983.

Övervakningsmyndigheterna i Finland har under den senaste tiden fäst ökad uppmärksamhet vid förebyggandet av missbruk av läkemedel som innehåller narkotiska ämnen. I juli 1981 trädde en ny narkotikaförordning i kraft. Enligt denna har man beaktat dels de psykotropiska ämnen som finns upptagna i 1971 års internationella konvention om psykotropiska ämnen och dels bl. a. barbiturater och benzodiazepiner som varit föremål för missbruk. Från och med början av år 1982 har man tagit i bruk en särskild receptblankett för förskrivning av läkemedel som innehåller narkotika. Med hjälp av adb-teknik kan man numera bl. a. följa med förskrivningen av dessa läkemedel och ingripa mot eventuellt missbruk av förskrivningsrätten.

Med hänvisning till det ovan sagda önskar social- och hälsovårdsministeriet förena sig med förslagsställarnas uppfattning om att insatserna på nordiskt plan för bekämpning av narkotika bör förstärkas. Samtidigt anser ministeriet det vara viktigt att man inte särbehandlar narkotika isolerat från övriga rusmedel i samband med förebyggandet av rusmedelsmissbruket. Till missbruk av narkotika hänför sig nämligen ofta även missbruk av alkohol och/eller läkemedel. Vad sedan gäller det konkreta förslaget om utarbetandet av ett nordiskt handlingsprogram mot narkotika, anser social- och hälsovårdsministeriet att skillnaderna mellan de nordiska länderna i fråga om narkotikamissbrukets omfattning och de nationella åtgärdsprogrammen sannolikt kan tänkas begränsa förutsättningarna för skapandet av ett samnordiskt handlingsprogram mot narkotika.

Till detta bör fogas att, ifall man dessutom önskar vidga problemområdet till att omfatta även alkohol- och läkemedelsfrågan, varvid man betraktar rusmedelsproblematiken utifrån ett helhetsperspektiv, är det mycket sannolikt att möjligheterna för att skapa ett samnordiskt handlingsprogram ytterligare decimeras. Vad som ovan sagts om förutsättningarna för ett nordiskt handlingsprogram på rusmedelsområdet bör inte utgöra något

hinder för att man på nordiskt plan går in för att mera systematiskt koordinera och effektivera de många åtgärder som redan är i gång eller som planeras på de olika delområdena av narkotikapolitiken.

Vad beträffar den andra delen av medlemsförslaget, dvs. frågan om ett samnordiskt data- och informationssystem rörande narkotika, anser social- och hälsovårdsministeriet att förslaget är värt att understödjas. Det nordiska kontaktmannaan organet har redan vidtagit åtgärder i syfte att ta fram jämförbar statistik för att förbättra möjligheterna att jämföra utvecklingstrenderna i de nordiska länderna. En uppföljning av narkotikasituationen borde ske på nationell nivå. En viss koordinering på nordisk nivå kan ge vissa fördelar, men vissa olikheter länderna emellan torde begränsa möjligheterna härför. Det förarbete som nu igångsatts av Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning rörande alkoholproblemet och av Nordiska kontaktmannaan organet beträffande jämförbar narkotikastatistik torde ge vissa antydningar om på vilket sätt man kunde utveckla ett eventuellt samnordiskt data- och informationssystem inom rusmedelsområdet.

Helsingfors den 30 maj 1983

Vappu Taipale
Minister

Karl Johan Krokfors
Sekreterare för internationella ärenden

Tullstyrelsen:

I medlemsförslaget konstateras att det tillsatts arbetsgrupper för att utreda frågor inom tull- och polisväsendena och att arbetsgrupperna framlägger sina rapporter denna vår.

Samarbetet mellan polis- och tullmyndigheterna inom narkotikabekämpningen är i Norden långt utvecklat och bedrivs planmässigt såväl internationellt som nationellt.

Vid sitt möte i februari 1982 i Stockholm beslöt Nordiska ministerrådet att effektivera samarbetet mellan bevakningsmyndigheterna för att bekämpa den illegala narkotikahandeln. Detta resulterade i ett seminarium för ansvariga personer inom polisväsendets och tullväsendets narkotikabekämpning. Seminariet hölls i juni 1982 i Malmö. Seminariet tillsatte följande arbetsgrupper:

- en arbetsgrupp gemensam för tull och polis med uppgift att kartlägga narkotikasmugglingsrutten och -metoder,
- separata arbetsgrupper för tull och polis med uppgift att utreda frågor i anslutning till tekniska hjälpmedel och samarbetsformer inom narkotikabekämpningen,

- en gemensam arbetsgrupp för tull och polis med uppgift att utreda utbildningsfrågor i anslutning till bevakning och bekämpning av narkotikabrott,
- en ledargrupp gemensam för tull och polis med uppgift att styra arbetsgruppernas arbete och sammanställa ett sammandrag av arbetsgruppernas rapporter.

Arbetsgrupperna har lämnat sina rapporter till ledargruppen i april detta år.

Ett samnordiskt målprogram för narkotikabekämpningen blir ur bevakningsmyndighetssynvinkel ingående behandlat i arbetsgruppernas rapporter. Sammandrag av rapporterna kan göras och slutsatser dras först när rapporterna blivit färdiga.

Frågor som ansluter sig till ett samnordiskt data- och informationssystem har behandlats i olika former inom arbetsgrupperna. Till följd av den livliga och snabba fordons- och passagerartrafiken är det i dag möjligt att effektivt bevaka narkotikasmugglingen endast om man har tillgång till internationellt informationsutbyte utgående från vilket olika kontroll- och bevakningsåtgärder kan riktas in på sannolika smugglingsobjekt. I Norden kan dock lagstiftningen innebära vissa problem när det gäller att skapa och utnyttja ett effektivt data- och informationssystem. Problem kan uppstå speciellt på det internationella planet men även på det nationella planet kan vissa problem uppkomma eftersom stadgandena om bland annat intimitetsskydd, rätt att föra personregister, läkares och hälsovårdspersonalens liksom även andra myndigheters tystnadsplikt i viss mån hindrar ett effektivt informationsutbyte mellan myndigheter. Dessa hinder borde utredas och i mån av möjlighet undanröjas.

Vi saknar tillförlitliga och täckande uppgifter om narkotikaproblemets verkliga omfattning. Detta gör det även svårt att definiera vilket det verkliga behovet av bevakningsverksamhet är. Praktiken har visat att narkotikaproblemet kan utvecklas rätt långt inom en viss region eller på en ort innan det kommer till bevakningsmyndigheternas kännedom. Vi borde med jämna mellanrum få uppgifter om hur utbrett narkotikamissbruket är och dessa uppgifter borde grunda sig på tillförlitliga undersökningar. I dag nödgas myndigheterna dra sina slutsatser på basis av uppgifter som erhålls först i samband med att brott har uppdagats.

Tullstyrelsen har fäst uppmärksamhet på att det ännu inte i Finland genomförts någon kraftig kampanj mot narkotikan. Detta trots att det är något som kunde genomföras på det nationella planet. Motsvarande kampanjer, som bekostats med allmänna medel, har förts om energibesparingar, mot tobaksrökningens skadliga biverkningar och mot alkoholmissbruk samt om att gynna inhemska produkter. Tullstyrelsen anser att det lönar sig att satsa på informations- och upplysningskampanjer när det gäller att bekämpa narkotika. Då en dylik kampanj planeras och innehållet utformas kunde ett nordiskt samarbete leda till goda resultat.

Problemen i anslutning till bekämpningen av narkotikabruket är stora och mångfasetterade. Dette kommer till synes i att Nordiska Rådet redan tidligere godkænt ett antal rekommendationer om bekæmpning av narkotika, vilket æven næmns i medlemsfôrslaget, liksom i att man redan nu, enligt tullstyrelsens oppfattning effektivt arbeatar utgående frå ministerrådets beslut. Tullstyrelsen støder medlemsfôrslaget under fôrutsætning att, om medlemsfôrslaget godkæns, den verksamhet som nu bedrivs inte blir lidande till fôlj av eventuelle dubbelfunktioner.

Helsingfors den 31 maj 1983

Jorma Uitto
Generaldirektôr

Pauli Kekkonen
Tullræd

Ålands landskapsstyrelse:

— — — meddela att landskapsstyrelsen, som noterat narkotikaproblemens utbredning æven till landskapet Åland och som æven avser tillsætta en åländsk utredningsgrupp med oppgift att oppgöra ett lokalt verksamhetsprogram mot drogmisbruk, anser att narkotikafrægan kræver planmæssige gemensamme nordiske åtgærder, varfôr det fôreliggande fôrslaget om ett nordiskt handlingsprogram mot narkotika fôrordas.

Mariehamn den 17 juni 1983

Karl Sundblom
Viceletræd

Bengt Linde
Socialchef

N o r g e

Sosialdepartementet:

Vi er kjent med at Nordisk kontaktmannsutvalg for narkotikaproblemer arbeider med forslag til et fellesnordisk handlingsprogram mot narkotika. Utvalget tar sikte på å oversende forslaget til Nordisk Ministerråd i løpet av høsten 1983, slik at det eventuelt kan foreligge til Nordisk Råds møte i mars 1984.

Oslo, 1 juni 1983

Efter fullmakt
Torbjørn Mork

Ingrid Lycke Ellingsen
Overlege

S v e r i g e**Rikspolisstyrelsen:**

Rikspolisstyrelsen delar Nordiska rådets uppfattning att bekämpningen av narkotikabrottsligheten måste förstärkas. En samordning på såväl nordiskt som europeiskt och internationellt plan är nödvändig. Rikspolisstyrelsen har också under senare år bedrivit ett flertal utredningsprojekt i syfte att effektivisera polisens insatser mot narkotikabrottsligheten.

En nordisk strategi för narkotikabekämpningen bör utarbetas. För närvarande pågår ett större projekt rörande polis och tull i de nordiska länderna. Resultatet av detta arbete bör kunna utgöra underlag för ett nordiskt handlingsprogram mot narkotikabrottsligheten. Projektredovisningen till berörda departement beräknas kunna ske redan under hösten 1983.

Stockholm den 20 juni 1983

Rikspolisstyrelsen
Holger Romander

Tommy Lindström

Kriminalvårdsstyrelsen:

Beträffande Nordiska rådets rekommendation till Nordiska ministerrådet att utarbeta ett gemensamt handlingsprogram mot narkotika ställer sig kriminalvårdsstyrelsen i princip positiv till denna vad gäller insatser för samordning av lagstiftning och behandlingsresurser. Därvid bör dock enligt styrelsens mening erfarenheterna från redan existerande samarbetsformer tillvaratas.

Kriminalvårdsstyrelsen ställer sig även positiv till att utreda underlaget för ett gemensamt nordiskt data- och informationssystem, detta dock under förutsättning att tillräckliga garantier kan ges, för att systemet används på ett sätt som överensstämmer med de allmänna reglerna om ADB-register. Ett eventuellt förslag bör i detta avseende underställas datainspektionens prövning.

Stockholm den 23 juni 1983

Sven Fischer

Gunvor Tiderman

Socialstyrelsen:

Socialstyrelsen anser att en vidareutveckling och förstärkning av det nordiska samarbetet i kampen mot narkotikamissbruket är önskvärd. Styrelsen delar dock ej motionärernas uppfattning att detta bör ske genom att utarbeta ett särskilt handlingsprogram. Som bekant finns i Norden inte en helt enhetlig syn på hur narkotikafrågorna bör angripas. Risk finns därför att det skulle komma att ta mycket tid och kraft för att ta fram ett handlingsprogram, som dessutom riskerar att bli ganska urvattnat. Det är socialstyrelsens uppfattning att värdet av ett sådant handlingsprogram inte motsvarar de arbetsinsatser och kostnader som skulle krävas för att ta fram ett sådant. Socialstyrelsen avstyrker därför förslaget i den delen.

Vad gäller motionärernas andra yrkande om utredning och utveckling av ett gemensamt data- och informationssystem anser styrelsen att nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning bör uttala sig om möjligheterna av att ta fram ett sådant system och också om värdet av ett sådant. Utvecklingen går, såvitt socialstyrelsen kan bedöma, snabbt mot att möjligheter kommer att finnas att samordna sådana system över landsgränser. Det görs redan nu vad gäller redovisning av forskning. Om denna utveckling bör påskyndas har socialstyrelsen svårt att bedöma. Det är också här frågan om en avvägning av kostnader och andra insatser mot värdet av en sådan samordning. Utbyte av statistik kan ju till viss del ske utan att systemen är helt samordnade och sker i viss utsträckning redan nu.

Stockholm den 2 juni 1983

Barbro Westerholm

Elisabeth Allgulander

Generaltullstyrelsen:

Den 11 september 1981 har ett avtal om ömsesidigt bistånd i tullfrågor träffats mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge. Avtalet har trätt i kraft i Sverige den 26 augusti 1982 (se SFS 1982: 801). Enligt avtalets fjärde artikel skall tullmyndigheterna lämna varandra vissa tillgängliga upplysningar och handlingar. En del upplysningar skall lämnas självmant eller på begäran, exempelvis upplysningar om verksamhet som misstänkts leda till överträdelse av annan stats tullagstiftning. Andra upplysningar och handlingar skall lämnas endast på begäran, exempelvis upplysningar om varuförsel som finns i tulldeklarationer. Utlämnande av sekretessbelagda handlingar från Sverige till utländsk myndighet kan ske enligt samma

grunder som gäller för utbytet av handlingar mellan inhemska myndigheter. Sekretesslagen (1980:100) medger inte att svensk tullmyndighet till utländsk tullmyndighet lämnar uppgift eller utdrag ur allmänt kriminalregister eller polisregister.

Ett gemensamt nordiskt dataregister om narkotika skulle självfallet förbättra beslutsunderlaget för tullverket vid olika aktioner mot smuggling av narkotika. Inrättandet av ett gemensamt nordiskt dataregister om narkotika förutsätter bl. a. att den nationella lagstiftningen i varje nordiskt land vid behov anpassas så att ett dylikt register får föras. Uppbyggnaden av ett dylikt register kräver dock ett omfattande utredningsarbete. Hos regeringen ligger för närvarande en framställning från generaltullstyrelsen om förande av tullverkets spaningsregister med hjälp av ADB (H dnr 1565/82). Generaltullstyrelsen tillstyrker att frågan om inrättande av ett gemensamt nordiskt dataregister om narkotika utredes.

Vad gäller frågan om ett gemensamt handlingsprogram är det enligt styrelsens uppfattning osäkert om ett dylikt program ger några praktiska fördelar utöver redan beslutade åtgärder och etablerat samarbete.

Stockholm den 26 maj 1983

Generaltullstyrelsen
Gunnar Lundh

Christer Ericsson

Medlemsförslag

om samordnade åtgärder mot diskriminering av homosexuella

(Väckt av Lennart Andersson, Margrete Auken, Gro Harlem Brundtland, Margit Hansen-Krone, Svend Jakobsen, Grethe Lundblad, Astrid Murborg Martinsen, Terhi Nieminen-Mäkynen, Gunvor Schnitler, Sten Söderström och Bernhardt Tastesen)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska rådet för homosexuella (NRH):

Nordiska rådet för homosexuella (NRH) har beretts tillfälle avge yttrande över rubr. medlemsförslag. NRH har därvid berett våra medlemsorganisationer tillfälle att inkomma med synpunkter på medlemsförslaget. Sådana yttranden har inkommit från Landsforeningen for bøsser og lesbiske, Köpenhamn; Bøssernes Befrielsesfront, Århus; Seksuaalinen tasavertaisuus ry., Helsingfors; Samtökin '78, félag lebia og homma á Íslandi, Reykjavík; Fellesrådet for Homofile Organisasjoner i Norge, Oslo; Gay Moderaterna, Stockholm och Riksförbundet för sexuell likaberättigande, Stockholm.

Med överlämnande av dessa yttranden får NRH för egen del anföra följande.

En av de viktigaste grundprinciperna, som de nordiska demokratierna bygger på, är principen om alla medborgares lika värde och politiska och medborgerliga rättigheter för alla.

Bakgrunden till det nordiska samarbetet inom lagstiftningen är en önskan om att medborgarna i de nordiska länderna om möjligt skall kunna rakna med en likartad lagstiftning på olika områden. Enligt 1962 års nordiska samarbetsavtal (det s. k. Helsingforsavtalet) skall de nordiska länderna försöka uppnå största möjliga likhet inom civilrättens område och även verka för en likartad straffrättslig lagstiftning.

Ser vi på levnadsvillkoren för personer med homosexuell inriktning och livsföring i de olika nordiska länderna, mot bakgrunden av den målsättning som Nordiska rådet har uppställt för det nordiska samarbetet, måste man konstatera att denna kraftigt varierar från land till land. Detta gäller i någon

mån allmänhetens attityder, men i synnerhet samhällets officiella – såsom i lag eller i förarbeten till lag inskrivna – hållning.

Diskrimineringen av homosexuella kan till stor del härledas från fördomar och okunskap. I kampen mot dessa har avkriminaliseringen av homosexualitet som sådan visat sig vara en otillräcklig åtgärd. Därtill behövs i första hand ett aktivt upplysningsarbete, främst i form av skolundervisning och information av lärare, social- och hälsovårdspersonal med flera. Dessutom behövs aktivt, både moraliskt och ekonomiskt, stöd för det upplysningsarbete som homosexuella själva bedriver genom sina organisationer.

En jämförelse av kvaliteten och innehållet i sexual- och samlevnadsundervisningen i de nordiska grundskolorna visar en växlande nivå. Samlevnadsundervisningen i Sverige (skolöverstyrelsens handledning 1977) strävar uttryckligen till att medverka till en attitydförändring i riktning mot minskad diskriminering av homosexuella. I Danmark, Norge och Sverige strävar man efter att framställa homosexualiteten som en möjlig kärleksrelation mellan människor. I dessa länder är det också brukligt att representanter för homosexuellas organisationer deltar i samlevnadsundervisningen. Det norska kyrko- och undervisningsdepartementet har ekonomiskt bidragit till utgivandet och distributionen av informationsmaterial. Även det svenska socialdepartementet har givit ekonomiskt stöd till informationsmaterial.

I motsats till detta behandlas homosexualitet i Finland och Island fortfarande som en "avvikelse" i samband med sexuella störningar och problem. I Finland anknyter man ofta homosexualitet till prostitution och lösdriveri.

Vid ett nordiskt symposium på Hanaholmen 1978 om sexual- och samlevnadsundervisningen i grundskolan genomgicks de skolböcker som används. De finländska skolböckernas upplysningar om homosexualitet betraktades då av en norsk skolpsykolog i ett uttalande i plenardebatten som "psykisk barnmisshandel".

Vid massmediebehandlingen av homosexualitet har tyngdpunkten tidigare ofta varit – och är på sina håll fortfarande – färgad av sensationsbetonade nyheter medan saklig information givits mindre utrymme. Endast ett aktivt samhällsstöd kan trygga ett tillräckligt utbud av saklig information. Erfarenheterna från de närradioexperiment som gjorts i Sverige visar att närradio utgör en lyckas lösning med hänsyn till olika gruppers – däribland homosexuellas – behov av information och informationsspridning (Ds U 1982: 4). Också i det danska närradioprojektet har homosexuellas behov tillgodosetts. Inga närradioplaner finns för närvarande i Finland och Island.

Islands statliga radio har upprepade gånger vägrat organisationen för Islands homosexuella, Samtökin '78, rätten att genom betald annonsering informera om sin verksamhet. En sådan annonsering skulle enligt Islands radio stå i strid mot den allmänna smaken och anständigheten. Finlands

rundradio har censurerat ett flertal radio- och televisionsprogram – främst faktaprogram – med hänvisning till det s. k. uppmaningsförbudet, som enligt rundradions tolkning inte tillåter program som försöker förmedla en positiv bild av homosexuella förhållanden. En sådan inställning, även om den vore dikterad av majoriteten i samhället, bortser från det faktum att det i ett samhälle kan – och bör – finnas olika moraluppfattningar samtidigt som den kringskär en minoritetsgrupps rätt att sprida och ta emot, ofta livsviktig, information.

Som framgår av vad NRH framfört delar vi medlemsförslagets uppfattning att det är angeläget att försöka åstadkomma en förbättring av situationen för homosexuella i de olika nordiska länderna. Vi vill peka på vikten av att man tar initiativ också på följande områden:

- forsknings- och utredningsarbetet rörande homosexuellas ställning i de nordiska länderna,
- upphävande av all lagstiftning som diskriminerar homosexuella,
- utvecklandet av diskrimineringskydd för homosexuella och lagstiftningen rörande homosexuell samlevnad i riktning mot en ökad jämlikhet,
- andra åtgärder mot diskriminering av homosexuella, såsom t. ex. undervisnings- och upplysningsverksamhet rörande homosexualitet,
- behandlingen av homosexuella flyktingar.

Vi instämmer helt i förslagsställarnas uppfattning att de nordiska länderna måste agera i olika internationella organ i syfte att motverka diskriminering av homosexuella även i andra länder.

Stockholm den 20 januari 1984

Nordiska rådet för homosexuella

Ulf Månsson

Stig-Åke Petersson

Danmark

Bøssernes Befrielsesfront:

Ovennævnte medlemsforslag har været behandlet på fællesmøder i Bøssernes Befrielsesfront, Århus, på fællesmøder d. 7. og 15. november 1983. Vi kan stort set støtte initiativet. Til forslaget om gennem lovgivning at fremme homoseksuelles ligestilling og beskyttelse med forskelsbehandling må vi dog pointere, at vi ikke finder det tilstrækkeligt at fremme homoseksuelle *parforholds* ligestilling med heteroseksuelle, idet vi foretrækker, at man på en række relevante lovgivningsområder gjorde de omhandlede personers retsstilling uafhængig af deres ægteskabelige status, eksempelvis i sager vedrørende udlændinges ret til at forblive i landet, samboendes økonomiske og skattemæssige forhold (uanset om der er tale om parfor-

hold eller kollektiver) osv., idet Bøssernes Befrielsesfront ønsker et samfund med fuld ligestilling for alle livsformer, enlige, parforhold, kollektiver osv.

Med disse bemærkninger kan vi anbefale forslaget til vedtagelse.

Århus, den 23. november 1983

For Bøssernes Befrielsesfront, Århus

Knud Kirkeby Frank

Landsforeningen for Bøsser og Lesbiske, Forbundet af 1948:

Landsforeningen for bøsser og lesbiske har med tilfredshed noteret sig det initiativ, som en række ledende nordiske parlamentarikere har taget vedrørende foranstaltninger mod diskriminering af bøsser og lesbiske.

Landsforeningen for bøsser og lesbiske finder det uhyre vigtigt, at der tages et fælles nordisk initiativ til at bekæmpe diskrimineringen af bøsser og lesbiske. Landsforeningen ønsker i den forbindelse at pege på de helt urimelige lovgivningsmæssige forhold, der gælder i Finland og Island, og som er med til at skabe en særlig vanskelig situation for bøsser og lesbiske i disse to lande.

Det er landsforeningens opfattelse, at et bredt anlagt oplysningsarbejde vil være et vigtigt middel til at skabe faktisk ligestilling for bøsser og lesbiske. Landsforeningen har derfor med særlig tilfredshed bemærket, at de nordiske parlamentarikers forslag indeholder en anbefaling af, at der gennemføres et forsknings-, udrednings- og oplysningsarbejde vedrørende homoseksuelles stilling i de nordiske lande.

København, den 21. november 1983

Henning Jørgensen

Landsformand

Finland

Rättspolitiska forskningsinstitutet:

I medlemsförslaget hänvisas till att man i Finland och Island inte i samma utsträckning som i övriga nordiska länder varit beredd att jämställa homosexuellt beteende med heterosexuellt beteende och till att detta kommer till uttryck i lagstiftning och myndighetspraxis. Förslagsställarna önskar avlägsna alla former av diskriminering av homosexuella så att konfor-

miteten i nordisk lagstiftning säkerställes. I förslagets klämmor hänvisas bl. a. till behovet av forsknings-, utrednings- och upplysningsverksamhet angående de homosexuellas ställning i de nordiska länderna och till möjligheterna att genom lagändringarna garantera homosexuella personer ensartad behandling.

Enligt Rättspolitiska forskningsinstitutets uppfattning bör alla former av omotiverad diskriminering avlägsnas ur lagstiftningen samtidigt som samhället aktivt motarbetar olika former av faktisk diskriminering på olika livsområden. Det är önskvärt att detta sker enligt enahanda riktlinjer i alla nordiska länder. Rättspolitiska forskningsinstitutet understöder sålunda de i medlemsförslaget uttalade önskemålen om utrednings- och upplysningsverksamhet och åtgärder i syfte att eliminera diskriminering.

Vad beträffar eventuellt nordisk forskningsverksamhet i Nordiska ministerrådets regi, konstaterar forskningsinstitutet att rättsociologisk och rättspolitisk forskning bl. a. gör det möjligt att identifiera delproblem och klarlägga konsekvenserna av olika handlingsalternativ, såsom framkommit i t. ex. forskningsinstitutets pågående undersökning om diskriminering på etnisk grund i Finland. Samnordisk forskning om diskriminering av homosexuella skulle kunna ge värdefull kunskap om diskrimineringens faktiska innebörd på olika områden och identifiera behovet av nya åtgärder. Å andra sidan är det uppenbart att situationen för närvarande är så olik i de olika länderna att det kan vara vanskligt att nu satsa på rättspolitisk forskning utgående från en enhetlig samnordisk forskningsplan. Vad Finland beträffar, betonas i medlemsförslaget vikten av insatser i syfte att avlägsna särbehandlingen i lagstiftningen, speciellt i strafflagstiftningen. Vid Helsingfors universitet har nyligen genomförts en grundläggande undersökning om de homosexuellas situation i Finland på basen av enkätsvar från över tusen homosexuella män och kvinnor och den preliminära forskningsrapporten belyser bl. a. diskrimineringsproblematiken. En totalreform av den finländska strafflagsstiftningen är under beredning och det i medlemsförslaget nämnda uppmaningsstadgandet samt specialåldersgränserna kommer att tas upp i den etapp av beredningsprojektet, som skall inledas år 1984. Enligt Rättspolitiska forskningsinstitutets bedömning skulle nu påbörjade lagstiftningspolitiskt orienterade forskningsprojekt knappast påverka slutresultatet av detta lagberedningsarbete, som väntas utmynna i ett förslag som harmoniserar med strafflagstiftningen i övriga nordiska länder.

I dagens läge kan det sålunda vara skäl att snarare satsa på forskning med syfte att ge baskunskap om de homosexuellas livssituation än på nordisk forskning med omedelbar rättspolitisk inriktning. Ett sätt att skaffa fram denna grundläggande kunskap skulle vara att i övriga nordiska länder

inleda forskningsprojekt av samma typ som ovan nämnda, vid Helsingfors universitet genomförda projekt.

Helsingfors den 9 december 1983

Patrik Törnudd
Direktör för Rättspolitiska
forskningsinstitutet

Ulla Sinkkonen
Forskningsassistent

Socialstyrelsen:¹

Socialstyrelsen anser att det är nödvändigt att utveckla och utvidga en öppen och saklig sexualupplysning i vårt land, så att man i samband med behandlingen av frågor som gäller mänskliga relationer och sexualliv får en på fakta baserad kunskap också om sexuella avvikelser såsom homosexualitet. Det är motiverat att undersöka möjligheterna att upphäva lagstiftning som diskriminerar homosexuella samt att skydda homosexuella mot diskriminering. Genom saklig information skulle man bl. a. kunna skapa grund för ett upphävande av den s. k. uppmaningsparagrafen. Socialstyrelsen anser det vara nödvändigt att man bedriver en upplysnings- och informationsverksamhet som syftar till att avlägsna diskrimineringen. Vid forsknings- och utredningsarbetet skulle man även kunna verka i samarbete med de homosexuellas intresseorganisationer, t. ex. SETA.

Helsingfors den 27 oktober 1983

Margit Eskman
Generaldirektör

Leena Lehtinen
Vs. ylitarkastaja

Kyrkans nämnd för familjefrågor:

Kyrkans nämnd för familjefrågor betraktar med förståelse de grundläggande målsättningarna i förslaget om avlägsnandet av diskriminering av homosexuella. I enlighet med de iakttagelser som man gjort inom familjerådgivningsarbetet har de homosexuellas ställning i Finland avsevärt förbättrats under de senaste åren, men i synnerhet vad många enskilda homosexuella beträffar förefaller läget problematiskt och svårt.

¹ Yttrandet översatt från finska.

I enlighet med föreliggande förslag är det på sin plats att utreda och klargöra hurudana missförhållanden som präglar de homosexuellas livssituation samt utgående från detta besluta om nödvändiga åtgärder för tillrättaläggande av dessa. Eventuella förslag till lagförändringar bör baseras på resultaten av undersökningar och utredningar.

Kyrkans nämnd för familjefrågor konstaterar, att vår kyrkas biskopar håller på att utarbeta en skrift om sexualetiska frågor, vilken kommer att publiceras inom en snar framtid. Denna skrift kommer också att mera detaljerat behandla och ta ställning till frågor som berör homosexualiteten.

Helsingfors den 29 december 1983

Kyrkans nämnd för familjefrågor

Olavi Rimpiläinen

Ordförande

Kaarle Viika

Sekreterare

Sexuellt likaberättigande SETA r. f.:

Sexuellt likaberättigande SETA r. f. anser att målsättningen i det medlemsförslag som avgetts till Nordiska rådet 4.2.1983 i avsikt att förhindra diskrimineringen av homosexuella är riktig. Särbehandling av människor p. g. a. deras sexuella orientering strider mot de grundläggande principerna om mänskliga rättigheter. Därför är det nödvändigt att man i alla de nordiska länderna även lagstiftningsvägen strävar till att förhindra sådan diskriminering. Det är skäl att så snabbt som möjligt försöka åstadkomma en enhetlig lagstiftning i denna fråga i de nordiska länderna.

I medlemsförslaget föreslås att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utföra forsknings-, utrednings- och upplysningsarbete rörande homosexuellas ställning i de nordiska länderna samt att undersöka möjligheterna att upphäva sådan lagstiftning som diskriminerar homosexuella och att genom lagstiftning befrämja homosexuellas likställighet och skydd mot särbehandling. Likaså föreslås att Nordiska rådet uppmanar de nordiska ländernas regeringar att i FN och andra internationella organ samarbeta i frågor som berör homosexuellas mänskliga rättigheter i avsikt att förhindra diskriminering.

Såsom anförs i medlemsförslagets motivering har myndigheterna i Finland inte vidtagit några åtgärder för att utreda homosexuellas sociala ställning eller motarbeta diskriminering. Däremot stiftade riksdagen i samband med dekriminaliseringen av homosexualitet år 1971 högre skyddsåldersgränser för homosexuella förhållanden och antog det s.k. uppmaningsförbudet, som även omtalas i medlemsförslagets motivering. Bakgrunden till dessa lagrum, som otillbörligen särbehandlar homosexuella, är

den vetenskapligt ohållbara s. k. förförelseteorin, till vilken direkt hänvisades även i riksdagsbehandlingen.

Som bäst utförs vid Helsingfors universitet en undersökning rörande homosexuella mäns och kvinnors sociala ställning och levnadsvanor och i samband därmed genomförs forskningsprojekt vid fyra andra universitet. Undersökningen har finansierats delvis ur allmänna medel, delvis med privata medel, bl. a. forskningsstipendier beviljade av Sexuellt likaberättigande SETA r. f.

De första resultaten av denna undersökning visar att homosexuella utsatts för många olika slags diskriminering både från myndigheternas sida och i det dagliga livet. Var sjätte homosexuell man hade enligt undersökningen utsatts för fysiskt våld på grund av sin homosexualitet. 9 procent av kvinnorna och 6 procent av männen ansåg sig ha blivit föremål för påtryckning från arbetsgivarens eller arbetskamraternas sida. 7 procent av männen och 2 procent av kvinnorna sade sig ha blivit registrerade av polisen därför att de misstänkts vara homosexuella. I skol- eller studiemiljön hade 12 procent av kvinnorna och 21 procent av männen själva upplevt diskriminering medan tre av fyra män och kvinnor hade hört sina skol- eller studiekamrater använda förnedrande benämningar på homosexuella.

Att upphäva den diskriminerande lagstiftningen skulle vara ett första steg i riktning mot att avskaffa myndighetsdiskrimineringen av homosexuella. Justitieministeriet har veterligen redan år 1981 färdigställt ett förslag om att upphäva strafflagens uppmaningsförbud och införa lika skyddsåldersgränser för hetero- och homosexuella förhållanden. Regeringarna har dock saknat mod och politisk vilja att framlägga dessa förslag för riksdagen.

Ytterligare förorsakar de civil-, skatte- och socialrättsliga problemen att homosexuella hamnar i en ojämlig ställning i samhället. Svarigheterna hänför sig bl. a. till boendet och beskattningen; en homosexuell partner är t. ex. tvungen att erlagga tredubbel arvsskatt jämfört med en heterosexuell make som har levt i ett likadant parförhållande med arvsfästaren.

Förutom att upphäva den diskriminerande lagstiftningen är det nödvändigt att lagstifta om skydd mot diskriminering. I strafflagen kriminaliseras diskriminering p. g. a. ras, nationellt eller etniskt ursprung eller religion, i arbetsavtalslagen förbjuds särbehandling på grund av börd, religion, kön, ålder, politisk verksamhet eller fackföreningsverksamhet. Vardera lagen borde kompletteras med ett förbud mot diskriminering på grund av sexuell orientering.

Från det att den diskriminerande lagstiftningen upphävs och ett diskrimineringsförbud införs i lag är det ännu ett långt steg till ett verkligt och genomgripande accepterande av homosexualitet och ett erkännande av hetero- och homosexuella förhållanden såsom likvärdiga samlevnadsformer. Markerande för den attityd som ännu gör sig gällande är att Högsta domstolen i samband med dekrimaliseringen av homosexualitet år 1971

uttalade att lagstiftningen fortfarande borde framhäva det "avvikande och sjukliga" i homosexualiteten för att homosexuella skulle förstå att uppsöka "vård". Myndigheternas attityd återspeglas också i uppmaningsförbudet som då intogs i strafflagen och med vars stöd straffrättsliga åtgärder vidtagits bl. a. två gånger mot dokumentärprogram i radio och TV och en gång i samband med en lagligt arrangerad gatudemonstration. Förbudet försvårar således även saklig information om homosexualitet.

Befrämjandet av homosexuellas sociala ställning bör i första hand förankras i lagstiftningen. Inställningen till homosexuella påverkas dock väsentligen av den information som ges i skolorna och i massmedierna. Skolornas samlevnads- och sexualundervisning liksom också utbildningen av personal inom hälso- och socialvården är dess värre fortfarande bristfällig och ofta grundad på ovetenskapliga och föråldrade teorier. I en del av massmedierna, främst vissa vecko- och eftermiddagstidningar, behandlas homosexualitet på ett sensationslystet sätt. Alldeles speciellt framgick detta sommaren 1983 i samband med skrivierna om sjukdomen AIDS, vilka enligt forskarna vid Helsingfors universitet snabbt har försämrat attitydklimatet och medfört ökad diskriminering. Detta gör att åtgärderna mot diskriminering är än mer angelägna och brådskande.

Sexuellt likaberättigande SETA r. f. anser att det är statsmaktens plikt att med lagstiftning och andra åtgärder garantera medborgarnas jämlikhet. Därför tillstyrker föreningen medlemsförslaget till Nordiska rådet och understryker vikten av att skapa en jämlikhetsbefrämjande förenhetligad lagstiftning i de nordiska länderna, att eliminera ovetenskapliga teorier om homosexualitet ur skolundervisningen och universitetsutbildningen samt att öka sådan informationsspridning som accepterar homosexualitet och befrämjar jämlikhet mellan människor.

Sexuellt likaberättigande SETA r. f. framhåller också vikten av att de nordiska länderna samarbetar i de internationella organisationerna i frågor som rör stärkandet av homosexuellas samhälleliga ställning. Sådana fora är FN och dess kommission för mänskliga rättigheter samt ILO, WHO och UNESCO. De nordiska länderna bör ta initiativ till en komplettering av deklarationen om mänskliga rättigheter samt den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, forskning om diskriminering på arbetsmarknaden och en komplettering av konventionen om arbetsdiskriminering, revidering av den internationella sjukdomsklassifikationen så att homosexualitet avförs från denna samt korrigerig av bristerna i utbildning och uppfostran.

Helsingfors den 7 december 1983

Sexuellt likaberättigande SETA r. f.

Jorma Hentilä

Ordförande

Ulf Månsson

Viceordförande

Island

Justitie- och kyrkoministeriet:¹

— — — konstatera att en proposition, som innehåller ändringar i strafflagens XXII kapitel (lag nr. 19/1940) om sexuell brottslighet, förbereds för närvarande. Enligt ändringsförslagen kommer allt könsdiskriminerande innehåll att utgå ur detta kapitel.

Proposition kommer sannolikt att framläggas för Altinget under innevarande vinter.

Reykjavík den 2 december 1983

På vägnar av ministeren

Jón Thors

Samtökin '78, lesbiske og homofiles forening på Island:

Samtökin '78, lesbiske og homofiles forening på Island, støtter fullt ut medlemsforslaget om samordnede åtgjerder mot diskriminering av homoseksuelle, og oppfordrer til at det blir vedtatt i Nordisk Råd. Vi tror, at de åtgjerder forslaget tar sikte på, kan føre til stor forbedring i de lesbiske og homofiles situasjon i Norden. Særlig tror vi, at forslaget vil være av verdi for Island, ettersom lesbiske og homofiles stilling her er enda svakere enn i den øvrige Norden. Dette gjelder såvel lovgivning som sosial og kulturell undertrykking.

I lovgivningen kommer diskrimineringen til uttrykk i de islanske straffelovene, der bl. a. homoseksuell lavalder er 2 år høyere enn den heteroseksuelle lavalderen. Lovene gir ikke noe vern mot den diskrimineringen som homofile er daglig utsatt for. Lovvern mot krenkende ytringer overfor homofile finnes ikke, og det er ikke straffbart for næringsdrivende å nekte homofile varer og tjenester. Riksadvokaten har nylig henlagt en anmeldelse fra en talsmann for Samtökin '78, som ble nektet adgang til et av byens diskoteker. Begrunnelsen for henleggelsen er, som det heter fra Riksadvokaten, at diskotekets personal "var kjente med at de vennene var medlemmer i Samtökin '78, lesbiske og homofiles forening på Island." Ifølge selveste Riksadvokaten er medlemskap i Samtökin '78 god nok grunn til å bli nektet adgang til byens diskoteker. — Lovregulerte fordeler og rettigheter for heteroseksuelt samliv gjelder ikke for homoseksuelt samliv.

Sosial diskriminering er enormt omfattende. I Samtökin '78 er vi kjente med folk, som har fått sparken på jobben og er blitt kastet ut av boligen p. g. a. sin homofile legning. Opplysninger er innbragt om elever ved de

¹ *Yttrandet översatt från isländska*

videregående skoler, som har gitt opp på skolen på grunn av det sosiale presset, og også om elever, som direkte er blitt mobbet ut av skolen av sine medelever, uten å være støttet av sine lærere. Homofile er gang på gang blitt nektet adgang og/eller kastet ut fra offentlige restauranter. I sommer gikk det så vidt, at en av restaurantene startet en annonsekampanje mot homofile, hvor det ble avertert at alle var velkomne å nyte restaurantens tjenester untatt homofile. I sommer foregikk det en enorm skremsels- og hetskampanje i islandske aviser i forbindelse med diskusjonen om den alvorlige sykdommen AIDS. En er kjent med stor psykisk belastning og angst blandt islandske homofile under denne usaklige debatten hvor pressen la hovedvekt på det sensasjonelle.

Kulturell undertrykking kommer til uttrykk bl. a. i at homoseksualitet er til dags dato et tabuområde i massemedia og helst fullstendig fortiet. Innenfor kunsten gjelder det samme. Det finns ikke litteratur på islandsk, hverken original eller i oversettelse, som islandske lesbiske og homofile kan identifisere seg med og hente forbilder fra. En sjelden gang fjernsynet viser utenlandske filmer, hvor homofile inngår, bruker det ordet "kynvillingur" (kjønnsforvirret, en pervers) i sine oversettelser uten hensyn til om filmene i sitt vesen er positive overfor homofile og homofil levemåte. I skolens pensum er homofili fullstendig fortiet. Islands Sykepleierskoles ledelse forbød at informasjonsmøte om homofili skulle avholdes. Avgjørelsen kom i forbindelse med, at Samtökin '78s informasjonsgrupp var invitert av elevene å holde informasjonsmøte ved skolen, ettersom to studenter var da nylig blitt mobbet ut av skolen. Undervisningsdepartementets byråsjef erklærte offentlig sin vilje å stoppe den spede informasjonsvirksomheten, som Samtökin '78 har drevet det siste året i noen få skoler, ved å hindre informasjonsgruppen adgang til skolene. — Riksringkastingen hindrer Samtökin '78 å annonsere sine møter og sammenkomster til lesbiske og homofile i radioens annonseprogram. Kringkastingsrådet har ikke imøtekommet det krav fra Samtökin '78, at radioen og fjernsynet skal slutte å bruke ordet "kynvillingur" over homofile.

Undertrykkingen av homofile i det islandske samfunnet har de følger, at stor part av islandske åpne lesbiske og homofile har emigrert til utlandet. En stor gruppe homofile bor nå i København og andre skandinaviske storbyer. I kjølvannet av økt diskusjon om homofiles situasjon, er dette blitt så åpenbart de siste årene, at det kan tales om seksualpolitiske flyktninger, et begrep, som har vært brukt over denne vandringen.

Til slutt i denne uttalelse vil vi påpeke den mangel på interesse, som islandske politikere, som er medlemmer av Nordisk Råd, har vist i denne saken. Til tross av henvendelser fra Samtökin '78, har de ikke sett seg rede å være medforslagsstillere. Dette understreker alvoret i situasjonen for homofile på Island.

Reykjavík, den 6. desember 1983

Guðni Baldurson

Norge**Justis- og politidepartementet:**

Justisdepartementet gir sin tilslutning til medlemsforslag A 655/j, datert 4 februar 1983. – I norsk rett er det som kjent allerede innført bestemmelser til beskyttelse mot forskjellsbehandling av homoseksuelle, jf straffeloven §§ 135 a og 349 a.

Oslo, 24. november 1983

Etter fullmakt
Inger Marie Sitre
Byråsjef

Helge Olav Bugge
Konsulent

Utenriksdepartementet har i skrivelse i november 1983 forklarat att medlemsförslaget icke föränleder några bemerkningar från departementets sida.

Sosialdepartementet:

Sosialdepartementet gjør oppmerksom på at det innen den norske trygde-, sosial- og helselovgivning ikke finnes bestemmelser som virker diskriminerende overfor homofile.

Departementet kan ellers slutte seg til tilrådingene i medlemsforslaget om at Ministerrådet gjennomfører:

1. forsknings-, utrednings- og opplysningsarbeid for å klargjøre de homofiles situasjon i de nordiske land, og
  2. at regjeringene samarbeider i spørsmål som gjelder de homofiles rettigheter i FN og andre internasjonale organer.
-

Oslo, 30. desember 1983

For sosialministeren

Jan Madsen

Berit Haldorsen

Fellesrådet for homofile organisasjoner i Norge (FHO):

— — — Saken ble diskutert på FHOs halvårsmøte 5–6 november. Diskusjonen kan oppsummeres med at FHO i hovedsak oppfatter forslaget som positivt. Vi vil imidlertid påpeke den etter vår mening noe svake formuleringen nederst på den andre side:

“— — — Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at — — — undersøge mulighetene for at oppheve lovgivning, som diskriminerer homoseksuelle — — —” osv. (Vår understrekning).

Formuleringen “undersøke mulighetene” synes vi er en alt for svak og defensiv holdning til det alvorlige problem som diskriminering i lovs form utgjør for homofile i flere nordiske land. Vi ville foretrekke en formulering som f. eks. “Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd — — — å ta opp arbeidet med å oppheve — — —” osv.

Med den nåværende formulering kan det virke som om den lovfestede diskriminering kanskje skulle være *umulig* å få fjernet. Og det vil vi jo ikke tro!

Trondheim, 22. november 1983

For AU i FHO

Leif Pareli

Sverige

Socialstyrelsen:

Styrelsen anser det vara olyckligt och otidsenligt om personer blir föremål för diskriminering på grund av homosexuell läggning. Det är därför viktigt att man i samband med lagstiftningsarbete är observant när det gäller de homosexuella och beaktar denna grupps intressen. Många frågor har ännu inte fått sin slutgiltiga lösning när det gäller homosexuell samlevnad.

Styrelsen anser vidare att det skulle vara positivt med samordnade åtgärder inom Norden för att motverka diskriminerande lagar och bestämmelser för homosexuella.

Styrelsen har 1979-09-27 låtit diagnosen homosexualitet utgå ur WHO:s klassifikationsregister.

2†-A 655/j Supplement

1981-06-26 har styrelsen yttrat sig över utredningspromemorian nr 37 "Homosexuell samlevnad. Några frågeställningar." (S 1977: 20).¹

Stockholm den 12 december 1983

Barbro Westerholm

Eivor Nilson

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

UHÄ översänder universitetens yttranden (*se nedan*).

UHÄ stödjer förslaget om vidare arbete i frågan. I Sverige har ett utredningsarbete bedrivits sedan 1978 avseende de homosexuellas situation i samhället. Ett betänkande beräknas föreligga 1984.

Stockholm den 12 december 1983

Olof Moll

Lars Steiner

Jämställdhetsombudsmannen:

JämO kan på grundval av de erfarenheter som vunnits under den tid jämställdhetslagen varit i tillämpning inte uttala sig om i vilken man det finns ett behov av lagstiftning till skydd mot diskriminering av homosexuella i arbetslivet.

I yttrande över diskrimineringsutredningens betänkande (SOU 1983: 18 Lag mot etnisk diskriminering i arbetslivet) har JämO uttalat vissa allmänna synpunkter beträffande lagstiftning till skydd mot diskriminering inom arbetslivet.

Jämställdhetsombudsmannen har ingen erinran mot de föreslagna åtgärderna.

Stockholm den 15 december 1983

Inga-Britt Törnell

Jämställdhetsombudsman

¹ Här ej tryckt.

Utredningen om homosexuellas situation i samhället:

Allmänt

Många människor frågar sig vad homosexualitet är. Vår uppgift har inte varit att besvara den frågan men vi har gjort en genomgång av den väsentligare litteraturen på området. Av denna framgår inte mer än att det finns många olika teorier om orsakerna till homosexualitet och att det inte finns något som talar för att en teori är mera trolig än en annan. Det enda man i dag med säkerhet syns kunna påstå är, att det inte finns någon annan skillnad mellan homosexuella och heterosexuella än att homosexuella känslomässigt dras till personer av samma kön.

Samhällssynen i Sverige på homosexualitet har under senare år blivit öppnare. Detta förhållande och homosexuellas eget arbete har lett till att situationen för många homosexuella blivit drägligare under senare år. Undersökningar, som vi låtit göra, visar att den emellertid långt ifrån är tillfredsställande. Många homosexuella har det besvärligt. För en ung människa kan det vara en skakande upplevelse att upptäcka, att hon är homosexuell. Många har svårt att inse sin läggning, att acceptera den och att berätta om den. Samlevnad mellan två personer av samma kön är svårt att etablera och erkänns inte som en naturlig sak. Homosexuella känner sig ofta hänvisade till hemlighetsmakeri kring sina relationer. Homosexuell samlevnad är i förhållande till omgivningen förenad med avsevärt större komplikationer än vad som är fallet med heterosexuella parrelationer. De svårigheter som homosexuella upplever är inte så mycket ett resultat av att man är homosexuell som en funktion av samhällets och omgivningens förväntningar om att man skall leva heterosexuellt och av synen på homosexualitet. Homosexuella brukar uttrycka saken så, att det inte är de som är problemet utan omgivningens attityder och av fördomar präglade syn på homosexuella.

Utredningens direktiv och arbete

Allmänt

I det remitterade medlemsförslaget föreslås bl. a. att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att genomföra forsknings-, utrednings- och upplysningsarbete beträffande homosexuellas situation i de nordiska länderna. Mot denna bakgrund finner vi det angeläget att i korthet redogöra för våra direktiv och några av de frågor som vi diskuterar.

Frågan om homosexuellas situation i samhället var under 1970-talet föremål för ett antal motioner till Sveriges riksdag. Den huvudsakliga frågan som motionärerna därvid berörde var om homosexuell samlevnad från rättslig synpunkt skulle behandlas lika med heterosexuell samlevnad.

Första gången som frågan om homosexuell samlevnad var föremål för närmare uppmärksamhet var år 1973 då riksdagen behandlade vissa förslag till ändringar av giftermålsbalken. I den propositionen (prop. 1973: 32) som

låg till grund för de föreslagna lagändringarna berördes inte frågan om homosexuell samlevnad. Däremot togs frågan upp av lagutskottet med anledning av en motion (mot. 1973: 1793) vari motionärerna hemställde att sexuellt avvikandes rätt till lika villkor med andra grupper erkändes.

Lagutskottet hemställde i sitt i denna del av riksdagen godkända betänkande (LU 1973: 20) att motionen skulle avslås. Utskottet betonade emellertid, att en samlevnad mellan två parter av samma kön var en från samhällets synpunkt fullt acceptabel samlevnadsform och att utskottet därför utgick från att homosexuellas problem i lämpligt sammanhang blev föremål för en närmare utredning.

Frågan om homosexuell samlevnad har därefter varit föremål för behandling av 1974, 1975, 1975/76, 1976/77 och 1978/79 års riksdagar (mot. 1974: 199, LU 1974: 4, mot. 1975: 144, LU 1975: 8, mot. 1975: 1286 och 1294, SoU 1975/76: 19, mot 1976: 77: 139, 725 och 1099, SoU 1976/77: 37 samt mot. 1978/79: 2153 och LU 1978/79: 12). Riksdagen har därvid vidhållit sitt uttalande från år 1973 att en samlevnad mellan två parter av samma kön är en från samhällets synpunkt fullt acceptabel samlevnadsform.

I våra direktiv hänvisade föredragande departementschefen särskilt till socialutskottets, av riksdagen godkända, betänkande (SoU 1976/77: 37) vari utskottet uttalade sig för en undersökning som skulle belysa homosexuellas situation i samhället och som också innefattade frågan om vilka åtgärder som kunde behöva vidtas för att undanröja kvarvarande diskriminering av homosexuella.

En av våra uppgifter har varit att få en uppfattning om homosexuellas situation. I syfte att precisera denna har vi låtit undersöka vilka föreställningar som finns om homosexuella och homosexualitet. För att, å andra sidan, få en uppfattning om hur homosexuella uppfattar och upplever sin situation har homosexuella också varit en målgrupp för våra undersökningar.

Vi insåg tidigt att det var nödvändigt att redan under vårt arbetes gång få till stånd en mer offentlig debatt om homosexuellas situation. I detta syfte utarbetade vi en promemoria som vi gav namnet Homosexuell samlevnad – Några frågeställningar. I promemorian behandlade vi frågor av rättslig natur vid homosexuell samlevnad och angav, utan att själva ta ställning, olika alternativ till lösningar. Vi lät också, inom utredningens ram, remissbehandla promemorian.

Som ett viktigt komplement till vårt kommande betänkande bör antologin Homosexuella och omvärlden ses. Syftet med antologin var att väcka debatt, låta homosexuella komma till tals på ett sätt som inte kan ske i ett betänkande och belysa homosexuellas situation från bl. a. juridisk, social och kristen synpunkt.

Våra direktiv och vår målsättning

Som ovan framgått skall vi föreslå åtgärder som kan undanröja diskriminering av homosexuella. Detta fordrar, att begreppet diskriminering ges en

definition. Ett sätt är att definiera diskriminering som en särbehandling som inte är acceptabel. Acceptabel särbehandling har ingen given innebörd men om det skall finnas skäl att behandla eller bedöma personer eller folkgrupper olika måste det också finnas en olikhet som är relevant utifrån det som behandlingen eller bedömningen avser. Homosexuell läggning kan inte vara relevant i något avseende. Detta förhållande speglas också i svensk lagstiftning. Det finns nämligen inga lagregler som innebär att homosexuella skall behandlas på ett särskilt sätt bara för att de är homosexuella. Vi vet ändå att homosexuella då och då behandlas på sätt som är oacceptabla, exempelvis genom att man på grund av sin läggning inte får hyra en bostad eller blir förflyttad på sin arbetsplats. Det är viktigt, att sådan diskriminering bekämpas. Frågan om homosexuellas situation i samhället har emellertid en annan, mycket viktig, aspekt som inte enbart har med diskriminering att göra utan hur homosexuella upplever sin situation.

En viktig orsak till homosexuellas situation är att homosexualitet saknas som en social och kulturell institution, och att denna avsaknad innebär att homosexuella saknar något, en livsform, att identifiera sig med. Ytterligare en konsekvens av denna avsaknad blir att homosexuella gärna döljer sig. En målsättning blir då, att få samhället att öppet acceptera och stödja homosexualitet. Tystnaden om homosexualitet måste brytas för att homosexuellas situation skall bli tillfredsställande.

För att förbättra homosexuellas situation kan man använda sig av i huvudsak två vägar, nämligen lagstiftning som rör homosexuella och information om homosexualitet.

Våra undersökningar

Vi har gjort olika undersökningar om homosexuellas situation, vilka riktat sig dels till allmänheten, dels till homosexuella. Den väsentliga frågeställningen i den förra undersökningen var vilka föreställningar som finns om homosexuella och homosexualitet. Den undersökningen har gett underlag för tre viktiga slutsatser. För det första är generella föreställningar eller fördomar om homosexuella inte särskilt utbredda. Det är således inte särskilt vanligt, att homosexuella uppfattas som om de sexuellt skulle dras särskilt till barn eller som om de har en intensivare eller starkare sexualdrift än andra människor. Däremot uppfattas, i viss mån, homosexuella som utrustade med det andra könets egenskaper. En andra viktig slutsats av våra undersökningar av allmänhetens attityder är, att homosexualitet uppfattas som något som enbart har med sexualitet att göra. Man associerar gärna till bilder som kan sägas innebära en ren sexualakt. Homosexualitet har enligt denna uppfattning intet med kärlek och känslor att göra. Ytterligare en slutsats kan dras av vårt undersökningsmaterial rörande allmänhetens attityder. I den mån man har några känslomässiga upplevelser av homosexualitet dominerar känslor av obehag och äckel. Homosexualitet upplevs som något frånstötande och bristen på kännedom om homosexualitet skapar i en del fall rädsla.

Våra undersökningar bland homosexuella, där vi av naturliga skäl inte kunnat använda oss av något slumpmässigt urval, avsåg att närmare belysa homosexuellas sociala situation från närmast fyra aspekter. Den första rörde homosexuellas sätt att reagera inför sin homosexualitet. Vi fann att de, som inte är medvetna om att de är homosexuella, snarast upplever sina homosexuella känslor som en brist på heterosexuella; man har egentligen heterosexuella känslor men något står i vägen för dem. Även bland dem, som är medvetna om sina känslor, finns det många som inte vill inse eller acceptera dessa. Man har visserligen homosexuella kontakter men uppfattar inte dessa som ett utslag av homosexualitet; man pekar exempelvis på att man är gift eller lever i ett heterosexuellt förhållande.

Den andra aspekten vi drog upp i vår undersökning bland homosexuella var vilken kontakt man hade med andra homosexuella. Det visade sig, inte oväntat, att homosexuella har svårt att hitta varandra. Kontaktytorna är få och de som finns, klubbar, saunor, parker etc. gynnar inte uppkomsten av mera varaktiga och djupa relationer. Ytterligare aspekter, som vi undersökt, är homosexuellas förhållande till heterosexuella och, som en följd därav, förekomsten av oacceptabel särbehandling (s. k. diskriminering). Våra undersökningar visar, att homosexuella är mycket rädda för att avslöja sig som just homosexuella. Man dementerar inte den heterosexualitet som alltid tas för given. Anledningen härtill är framför allt ovisshet om hur omgivningen kommer att reagera. Av dem, som berättat om sin homosexualitet, är det få som upplevt några negativa reaktioner medan ett flertal blivit positivt bemötta. En trolig förklaring härtill är, att man noggrant väljer ut dem man berättar om sin homosexualitet för. När det gäller oacceptabel särbehandling visar våra undersökningar att sådan förekommer. Omfattningen är dock inte stor. Detta kan bero på att homosexuella inte talar om att de är homosexuella och därmed utsätter de sig inte för risken att diskrimineras.

Slutsats av våra undersökningar

Våra undersökningar har lett oss till slutsatsen att det inte är de flagranta fördomarna som är avgörande för homosexuellas situation. Det är i stället två andra förhållanden. Det första är att tystnaden om homosexuella och homosexualitet är i det närmaste total. Detta har resulterat i att homosexualitet inte är en integrerad del av samhället; homosexualitet saknas som en social och kulturell institution. Det andra förhållandet som vi fäster stor vikt vid är att det existerar ett tyst "förbud" mot homosexualitet. Detta förbud förstärks av att homosexualitet uppfattas som ren sexualitet, något som många fortfarande har svårt att prata öppet om, och av att kärlek betraktas som möjligt mellan enbart man och kvinna.

Familjefrågor

Under vårt arbetes gång har vi ofta mött frågor av typen om homosexuella bör ha vårdnaden om barn och om två personer av samma kön bör ges

möjlighet att adoptera gemensamt. Bakgrunden till frågorna är, att det troligen förhåller sig så, att många människor, en del undermedvetet, tror att kontakter mellan homosexuella och barn medför skada för barnen. Någon som helst grund för ett sådant antagande finns inte och homosexualitet får i sig aldrig bedömas som negativt i vårdnadsfrågor, där barnets bästa är det primära.

En annan frågeställning som vi behandlar är om två personer av samma kön skall få gifta sig med varandra eller om förhållandet skall rättsligt regleras på något annat sätt.

Som vi redan redogjort för har vi under vårt arbetes gång sammanställt en promemoria som vi kallade Homosexuell samlevnad – Några frågeställningar. I promemorian, som inte innehöll några ställningstaganden från vår sida, diskuterades om och hur samlevnad mellan två parter av samma kön skulle kunna rättsligt regleras. Vi redovisade olika argument för och emot tre olika alternativ, nämligen äktenskap, registrering och samlevnad under äktenskapsliknande förhållanden. För att väcka debatt lät vi remissbehandla promemorian.

De flesta remissinstanserna hälsade med tillfredsställelse att homosexuellas situation i samhället var föremål för utredning. Inställningen var emellertid mer kluven och svårtydbar när det gällde de frågor som behandlades i promemorian. I den principiella frågan om homosexuell samlevnad borde rättsligt regleras hade en knapp majoritet av remissinstanserna en positiv inställning.

Vi har fortsatt våra diskussioner om homosexuell samlevnad och funnit att det vid detta slags samlevnad många gånger finns samma sammanflätningar och funktioner som vid heterosexuell samlevnad och att det mot bakgrund härav framstår som motiverat att samlevnadsformen på något sätt rättsligt regleras.

Diskriminering

Ett ofta framfört krav till oss har varit att homosexuella skall ges ett straffrättsligt skydd mot diskriminering. Ett sådant kan utformas antingen som en särskild diskrimineringslag eller genom att homosexuella får samma skydd som andra minoritetsgrupper har genom bestämmelserna i brottsbalken om hets mot folkgrupp och om olaga diskriminering. Enligt vår uppfattning är diskriminering av homosexuella svår att kartlägga även om ingen tvekan torde föreligga om att sådan förekommer i vissa former. En sådan diskriminering motverkas bäst genom att homosexuella får samma skydd som andra i samhället utsatta grupper.

Genom de undersökningar som vi låtit utföra fastslås, att det inte finns några som helst lagliga möjligheter att säga upp en homosexuell arbetstagar eller hyresgäst på grund av dennes sexuella inriktning. Det är emellertid möjligt att, utan påföljd, på den privata arbetsmarknaden och inom den icke yrkesmässiga delen av bostadsmarknaden vägra anställning eller bostad under återopande av den sökandes sexuella läggning.

Undervisning och information

I ett avsnitt behandlar vi frågor om information. Därvid betonas utbildningens roll på alla samhällsnivåer för att homosexualitet skall bli en erkänd del av samhället, och att det är av stor betydelse att samhället på olika sätt stödjer homosexuella och deras organisationer.

Nordiskt samarbete

I det remitterade förslaget föreslås att Nordiska ministerrådet skall undersöka möjligheterna att dels upphäva lagstiftning som diskriminerar homosexuella, dels införa lagstiftning som främjar att homosexuella jämställs med andra medborgare och skyddas mot särbehandling.

Vi delar förslagsställarnas principiella utgångspunkt och finner det angeläget att de lagbestämmelser som innebär en oacceptabel särbehandling av homosexuella omgående avskaffas.

Som vi tidigare redogjort för ser vi två vägar för att förbättra homosexuellas situation. Utöver lagstiftningsåtgärder vill vi betona vikten av saklig och positiv information om homosexualitet. Enligt vår uppfattning är innehållet i skolans samlevnadsundervisning av avgörande betydelse för arbetet att förändra attityderna till homosexuella. Det är därför viktigt att denna förbättras.

Internationellt samarbete

Förslagsställarna förordar att Nordiska rådet uppmanar de nordiska ländernas regeringar att i olika internationella sammanhang gemensamt verka för att mänskliga rättigheter för homosexuella förbättras i syfte att hindra diskriminering.

Synen på homosexualitet torde dock i Danmark, Nederländerna, Norge och Sverige vara förhållandevis positiv om man jämför med andra länder inom eller utom Europa. Så t. ex. är frivilliga homosexuella beteenden mellan vuxna fortfarande förbjudna i en del europeiska länder, medan i övriga länder – de skandinaviska och Nederländerna undantagna – i straffhänseende finns en högre åldersgräns för frivilliga homosexuella beteenden än för frivilliga heterosexuella beteenden. Trots Europarådets rekommendation, som formellt ännu inte godtagits av minsiterkommittén, har situationen för homosexuella i Europa inte nämnvärt förbättrats.

Synen på homosexualitet i länder utanför Europa är i flertalet starkt negativ oavsett om frivilliga homosexuella beteenden är straffbara eller ej enligt gällande lag. I vissa länder finns formellt ingen lagstiftning om dessa frågor men det är ändå möjligt att straffa den som haft en homosexuell förbindelse.

I praxis har man i Sverige ansett förföljelse mot någon på grund av dennes homosexualitet vara ett skäl att bevilja uppehållstillstånd av s. k. humanitära skäl. Invandrapolitiska kommittén har i sitt betänkande (SOU 1983: 29) närmare behandlat frågan och därvid anfört:

Till 6 § UtlL bör av samma skäl hänföras sökande som riskerar allvarligt straff för icke politiska handlingar/förhållanden som inte är kriminella i Sverige och inte heller förkastliga enligt svensk rättsuppfattning. Motsvarande bör gälla den som riskerar förföljelse på sådan grund. Exempel på kategorier av nu angivna slag är sökande som riskerar allvarligt straff eller förföljelse på grund av kön eller homosexualitet. I praxis får sådana utläningar på grund av allmänt humanitära skäl stanna i Sverige. Tungt vägande omständigheter enligt 6 § UtlL bör alltså föreligga i dessa fall.

Rättsläget i Sverige beträffande utlänningslagstiftningen är det att man hittills ansett att 6 § utlänningslagen ger utrymme för en tillfredsställande behandling av homosexuella som förföljs i sitt hemland. Detta är i och för sig riktigt men för vår del anser vi oss kunna sätta ifråga om homosexuella inte kan anses tillhöra en viss samhällsgrupp enligt 3 § utlänningslagen och således kunna tillerkännas asylrätt om övriga förutsättningar är uppfyllda.

Det kan i sammanhanget nämnas att Sverige i Europarådets expertkommitté CAHAR (Committee ad hoc on territorial asylum and refugees) aktualiserat frågan om att den som förföljs på grund av sin homosexualitet skall kunna omfattas av 1951 års flyktingkonvention.

Som framgår av ovanstående är situationen för homosexuella i många länder mycket svår. Det är angeläget att de länder, som har en positiv syn på homosexualitet, samverkar för att motverka diskrimineringen av homosexuella.

Mot bakgrund av vad vi ovan anfört tillstyrker vi de förslag som framförts i medlemsförslag A 655/j.

Stockholm den 7 december 1983

Carl-Edvard Sturkell

Johan Hansson

Stockholms universitet, juridiska fakultetsnämnden:

Nämnden finner det fördelaktigt att lagstiftningen inom de nordiska länderna på detta område harmonieras i den riktning som förslagsställarna rekommenderar, och har inte något att erinra mot de förslag som framställs i slutet av skrivelsen.

Stockholm den 7 november 1983

Christian Lange

Stockholms universitet, institutionen för sociala linjen — socialhögskolan:

Genom remiss från UHÄ via en skrivelse 83-10-26 från Rektorsämbetet Stockholms universitet har institutionen för sociala linjen — Socialhögskolan beretts tillfälle att yttra sig över rubricerade förslag. Med anledning härav avger institutionen följande yttrande.

Institutionen instämmer i det resonemang som förs i skrivelsen och har inget att tillägga utan stöder de förslag som framläggs.

Stockholm den 14 november 1983

För Socialhögskolan

Björn von Sydow

Prefekt

Uppsala universitet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 25 november 1983 till yttranden från universitetets juridiska och sociologiska institutioner (se nedan).

Uppsala universitet, juridiska institutionen:

I promemorian konstateras att inställningen till homosexuella, som den kommer till uttryck i lagstiftningen, varierar kraftigt mellan de nordiska länderna. Finland och Norge framstår här som ytterligheter där Finland representerar förbudslinjen med ett straffrättsligt förbud mot att uppmana till otukt mellan personer av samma kön, medan Norge följt en liberal linje med straffrättsligt skydd för homosexuella. Med hänsyn till den gemensamma nordiska arbetsmarknaden och nordiska medborgares möjligheter att röra sig fritt inom de nordiska länderna är det olyckligt om homosexuella uppfattar sig som utsatta för diskriminering i vissa av de nordiska länderna. Det är av värde om de nordiska länderna kan visa upp en gemensam attityd i dessa frågor. Det bör dock framhållas att den straffrättsliga behandlingen av homosexuella inte nödvändigtvis speglar de verkliga förhållandena. Det kan mycket väl förhålla sig så att den allmänna inställningen till homosexuella är särskilt negativ i länder med ett straffrättsligt skydd för denna grupp.

Sammanfattningsvis bör det enligt institutionens mening vara av värde med ett gemensamt nordiskt agerande i denna fråga. Vi kan därför tillstyrka medlemsgruppens förslag om en utredning rörande förekomsten av diskriminering av homosexuella i de nordiska länderna. Innan en sådan utredning är gjord är det svårt att ta ställning till behovet av diskrimineringsförbud. Rent allmänt kan hänvisas till vad juridiska fakultetsnämnden anfört beträffande annan lagstiftning och diskrimineringsförbud, senast

diskriminering på grund av etnisk tillhörighet (*Bihang 1*). Fakultetsnämnden har i dessa sammanhang påpekat svårigheten att skapa effektiva diskrimineringsförbud utan att komma i konflikt med andra intressen. När det gäller homosexuella kan man dessutom fråga sig om denna grupp i alla avseenden bör ha rätt till likabehandling. Det kan exempelvis vara rimligt att en domstol i en vårdnadstvist vid äktenskapsskillnad beaktar ena partens homosexualitet då domstolen tar ställning till vad som är bäst för barnet. Även socialrättsligt kan motsvarande bedömningar säkerligen aktualiseras. I detta sammanhang får institutionen hänvisa till vad juridiska fakultetsnämnden 81-03-19 yttrade ang. PM nr 37 från Utredningen om de homosexuellas situation i samhället (*Bihang 2*).

Uppsala den 21 november 1983

För juridiska institutionen

Torgny Håstad

BIHANG 1

Yttrande över lag mot etnisk diskriminering i arbetslivet. Delbetänkande av diskrimineringsutredningen (SOU 1983: 18)

Beträffande behovet av lagstiftning kan konstateras att Sverige genom ratifikation av FN:s rasdiskrimineringskonvention från 1965 har åtagit sig att förbjuda alla former av rasdiskriminering på arbetsmarknaden. I likhet med kommittén finner fakultetsnämnden att arbetsmarknadens parter inte kollektivavtalsvägen skapat ett diskrimineringsförbud.

Enligt kommittén kan ett diskrimineringsförbud införas antingen genom en straffrättslig bestämmelse eller genom en arbetsrättslig reglering. Det straffrättsliga alternativet kan formellt sett lätt realiseras genom ett tillägg till 16 kap. 9 § brottsbalken, varigenom brottet olaga diskriminering ges tillämpning på arbetsmarknaden. Ett sådant alternativ avvisas av kommittén bl. a. med hänvisning till de höga krav på bevisning som gäller i straffrättsliga sammanhang. Kommittén menar att det skulle vara "praktiskt taget ogörligt" för en åklagare att styrka det diskriminerande uppsåtet (s 56). Genom den föreslagna arbetsrättsliga regeln görs i stället en uppdelning av bevisbördan på så sätt att den förfördelade slipper styrka ett diskriminerande syfte – det diskriminerande syftet presumeras om vissa objektiva förutsättningar är för handen (4 § i lagförslaget). Denna konstruktion anser kommittén motverkar diskriminering på ett effektivare sätt än en straffrättslig bestämmelse.

Oavsett vilket alternativ man väljer är det uteslutet att ingripa i andra fall än där diskrimineringssyftet är klart eller med lätthet kan utredas. Även den föreslagna lagen måste tillämpas med försiktighet och endast i klara diskrimineringsfall. Detta sammanhänger med att etniska minoriteter ofta

har språksvårigheter och bristfälliga kunskaper om det svenska samhället vilket leder till att de ofta har sämre sakliga förutsättningar än den inhemska befolkningen för många arbeten. Detta förhållande kan man inte rubba genom en lagstiftning av denna typ utan hjälpinsatser av annat slag måste sättas in.

Kommittén avvisar det straffrättsliga alternativet utan ingående argumentation. Fakultetsnämnden instämmer i kommitténs ståndpunkt. Det kan inte förväntas att en kriminalisering av etnisk diskriminering i arbetslivet skulle bli effektiv. Förutom de av kommittén uppmärksammade bevisproblemen måste beaktas svårigheterna att med den precision som krävs i straffrättslig lagstiftning beskriva ett brottsligt förfarande. Dessutom hamnar brott av denna art långt ner på polisens prioriteringslista, varför man inte kan räkna med att ens uppenbara lagöverträdelse beivras förrän efter ganska lång tid. Normalstraffet skulle bli inte särskilt höga dagsböter som knappast kan ha någon preventiv effekt.

Även det av kommittén framlagda förslaget inger emellertid betänkligheter.

Den kanske allvarligaste bristen ligger i att lagen inte täcker in hela det åtagande som ligger i ratifikationen av den inledningsvis nämnda konventionen. Genom denna har Sverige åtagit sig att avskaffa rasdiskriminering i alla former. Den föreslagna lagen har den begränsningen att den endast är inriktad på diskriminerande handlingar av arbetsgivaren, däremot inte på diskriminerande handlingar av arbetskamrater, skyddsombud och andra med befogenheter på arbetsplatsen. Lagen är således inte tillämplig på de grupper som har den största personliga kontakten med invandrargrupperna och där risken är störst att kulturella och religiösa motsättningar går i dagen.

Fakultetsnämnden vill överhuvudtaget ifrågasätta det lämpliga i att utforma en lag mot etnisk diskriminering med jämställdhetslagen som förebild. Erfarenheterna av jämställdhetslagen är inte odelat positiva och lagen har blivit utsatt för kritik från flera håll. Praxis i jämställdhetsmål visar att tvisterna oftast kommer att gälla vilken av två arbetssökande som har bästa sakliga förutsättningar för arbetet. Eftersom den föreslagna lagen bygger på samma konstruktion kommer säkerligen tvister om etnisk diskriminering att få samma karaktär. Domstolen tvingas ta ställning till dels vad som är sakliga förutsättningar för ett visst arbete och dels vem av de båda sökandena som bäst uppfyller de uppställda kraven. Det är ingen överdrift att påstå att det i könsdiskrimineringsfallen varit lättare att utreda frågan om eventuell diskriminerande avsikt än att ta ställning till frågan om bästa sakliga förutsättningar. Processerna enligt jämställdhetslagen har dessutom den nackdelen att den som erhåller en tjänst ofrivilligt dras in i en process där hans personliga egenskaper är avgörande för utgången men där han inte kan agera som part. Även en diskriminerad utlänning kommer att utsättas för en obehaglig process. Det kan tilläggas att man vid medbestämmandereformen avstod från att överhuvudtaget dra in arbetssökande och man hänvisade då till att den fria anställningsrätten på den privata arbetsmarknaden inte kunde förenas med en sådan lagstiftning utan svåra bevisproblem. Det är därför enligt fakultetsnämnden oklokt att låta jämställdhetslagen bli mönsterbildande för nya arbetsrättsliga reformer.

Det finns också vissa faktiska skillnader mellan könsdiskriminering och etnisk diskriminering som gör att jämställdhetslagen inte är någon bra förlaga. En skillnad är att det bara finns två kön representerade på arbetsplatsen medan det kan förekomma många olika nationaliteter på samma

arbetsplats. Motsättningarna mellan etniska minoriteter sinsemellan kan också vara större än mellan minoriteten och den inhemska befolkningen. En annan skillnad är att könstillhörighet med lätthet kan fastställas, exempelvis genom ett personbevis, medan etnisk tillhörighet ytterst är fråga om en identitetskänsla hos den enskilde. Kommittén menar att den etniska tillhörigheten skall fastställas med hjälp av s. k. markörer (hudfärg, hårkvalité osv.) och att arbetsgivaren skall ha en undersökningsplikt beträffande etnisk tillhörighet (s. 92). Enligt fakultetsnämndens mening kan undersökningar av detta slag direkt motverka ett av syftena med den föreslagna lagstiftningen, nämligen att skapa en tryggare situation för etniska minoriteter. Undersökningarna kommer säkerligen att uppfattas som kränkande av de berörda.

Beträffande lagförslagets tekniska utformning finns i övrigt inte mycket att säga bortsett från några språkliga oklarheter. Uttrycket "tillämpar sådant förfarande" i förslagets 3 § bör ersättas av "förfar på sätt". Vidare bör uttrycket "skall" i 7 § ersättas med "bör" eftersom det är fråga om en rekommendation från lagstiftarens sida.

Sammanfattningsvis konstaterar fakultetsnämnden att betydande invändningar kan riktas mot båda de framförda alternativen. Det ankommer inte på fakultetsnämnden att överväga vilka ytterligare regleringsmöjligheter som står till buds för tillgodoseende av de krav som konventionen ställer.

Uppsala den 10 november 1983

Juridiska fakultetsnämnden

Göran Inger

Ingrid Henriksson

BIHANG 2

Yttrande över utredningspromemoria nr 37. Homosexuell samlevnad. Några frågeställningar

Enligt sina direktiv (dir 1977: 128) har utredningen att sammanställa och redovisa tillgänglig vetenskaplig dokumentation om homosexualitet samt att föreslå åtgärder som behövs för att undanröja kvarvarande diskriminering av homosexuella. I direktiven åberopas socialutskottets betänkande 1976/77: 37. I detta behandlade utskottet önskemål i riksdagsmotioner om att *dels* homosexuella inte skall utsättas för diskriminering i förhållande till andra medborgare, *dels* homosexuella sammanboende skall få samma förmåner som heterosexuella sammanboende. På sätt som framgår av direktiven anförde utskottet i fråga om den senare typen av önskemål, att utvecklingen f. n. går mot att successivt avskaffa den särbehandling som finns kvar för heterosexuella sammanboende utan barn (dvs. särbehandling jämfört med ensamstående). Den utvecklingen erbjöd enligt utskottet en bättre väg att åstadkomma den av riksdagsmotionärerna åsyftade likabehandlingen av heterosexuella och homosexuella sammanboende. Däremot

borde enligt utskottets mening samhället självfallet söka motverka öppen och förtäckt diskriminering av homosexuella inom alla samhällssektorer. Samtidigt pekade utskottet på att riksdagen tidigare hade gett uttryck åt uppfattningen, att homosexuell samlevnad från samhällets synpunkt är en fullt acceptabel samlevnadsform.

Trots att direktiven, som bygger på socialutskottets nämnda betänkande, måste sägas stå avvisande till en idé om full likabehandling av homosexuella och heterosexuella samboende genom tillämpning av regler för äktenskap är det just en sådan likabehandling som undersöks som önskvärd i den aktuella promemorian. I promemorian diskuteras tre alternativ för att minska de rättsliga skillnaderna mellan heterosexuell och homosexuell samlevnad, nämligen *antingen* formellt giftermål mellan homosexuella (något som skulle medföra alla rättsverkningar av ett äktenskap) *eller* registrering av homosexuell samlevnad (vilket skulle kunna medföra alla eller vissa av äktenskapets rättsverkningar) *eller* en tillämpning av regler om "äktenskapsliknande förhållanden" inte bara på heterosexuella utan även på homosexuella samlevnadspar. Som motivering för denna uppläggning sägs på s. 23 att ett riksdagsuttalande om att homosexuell samlevnad är acceptabel från samhällets synpunkt måste ges den innebörden, att man skall undersöka i vilken utsträckning skillnaderna mellan heterosexuell och homosexuell samlevnad skall tas bort. På s. 25 hävdas att olika alternativ till lösningar bör utgå från att nu gällande regler om gifta eller om dem som lever under äktenskapsliknande förhållanden på något sätt skall kunna tillämpas på homosexuell samlevnad. Och på s. 43 görs det gällande att utredningens uppgift bl. a. vore att precisera innebörden av riksdagens uttalanden om att homosexuell samlevnad är fullt acceptabel från samhällets synpunkt.

Promemorian har sålunda byggts på en grunduppfattning till vilken direktiven genom anknytningen till socialutskottets betänkande ställt sig avvisande. Samtidigt tas i promemorian inte alls upp frågorna om i vilken utsträckning det i samhället faktiskt förekommer konkret diskriminering gentemot homosexuella och vilka åtgärder som skulle kunna vidtagas häremot, trots att just dessa frågor direkt anvisats för utredningsarbetet. Det förefaller sålunda som om promemoria nr 37 knappast följer utredningens direktiv.

Oavsett vad som nyss sagts om uppläggningsen av utredningsarbetet kan det naturligtvis i sak diskuteras i vad mån det finns skäl att jämställa homosexuell samlevnad med äktenskap eller äktenskapsliknande samlevnad mellan heterosexuella. Även vid sådana överväganden är det dock högst anmärkningsvärt att utredningen i sin promemoria inte alls uppehållit sig vid socialutskottets redovisade invändningar mot principiellt jämställande av angivet slag. I promemorian diskuteras över huvud taget inte vad utskottet anfört om minskningen av äktenskapets betydelse för barnlösa makar. Inte heller uppmärksammas utskottets framhållande av att även andra grupper av samboende än homosexuella kan ha behov av regler för sitt mellanhavande. Utredningen går tvärtom så långt i sin egen åskådning, att man utan motivering utgår från (på s. 35) att regler om samlevnad *inte* bör tillämpas, t. ex. beträffande avlägsnare släktingar som bor tillsammans utan att äktenskapsliknande förhållanden föreligger!

Hela uppläggningsen av promemorian synes i själva verket vara bestämd av utredningens ideologiska önskemål om ett principiellt erkännande av att homosexuell samlevnad skall behandlas som likvärdig med äktenskap eller äktenskapsliknande samlevnad mellan ogift man och kvinna. Utredningen

talat sålunda om (s. 24) att de homosexuella kan ställa krav på att samhället skall acceptera och stöja den homosexuella familjen. Vidare framhålls (s. 26) att lagstiftning på de rättsområden som promemorian berör troligtvis skulle innebära den betydelsefulla konsekvensen, att den som är homosexuell får en känsla av att han har samhällets stöd i sin svåra situation.

Fakultetsnämnden vill emellertid framhålla, att ideella önskemål om erkännande och likaberättigande inte kan vara tillräckliga skäl för jämställande av homosexuell samlevnad med ett äktenskap. Konsekvenserna av utredningens förslag att homosexuell samlevnad generellt skulle kunna jämföras med äktenskap blir ibland groteska, såsom när utredningen konstaterar att registrering av homosexuell samlevnad skulle medföra en tillämpning av regler om änkepension enligt systemet för folkpension, tilläggs-pension och arbetsskadeförsäkring (se s. 74, 76 och 78). Utredningen nödgas då också lägga till att svårigheter i sådana fall kommer att uppstå med att bestämma vem av parterna i den homosexuella samlevnaden som skall betraktas som änka.

I någon mån får dock utredningen sägas ha försökt att med mera konkreta resonemang motivera att homosexuell samlevnad bör jämföras med äktenskap eller äktenskapsliknande samlevnad, nämligen genom ett framhållande av att flertalet av de grundläggande funktioner som familjen anses fylla enligt en vanlig indelning inom familjesociologin, finns även vid homosexuell samlevnad. Utredningen finner (s. 13 ff) att den homosexuella samlevnaden liksom annan familjebildning kan fylla en sexuell funktion, en fostrande funktion (parterna kan nämligen ha barn från annat håll), en ekonomisk funktion, en skyddsfunktion, en fritidsfunktion, en religiös funktion och en känslomässig funktion. Enligt promemorian (s. 16) finns visserligen inte fortplantningsfunktionen i ett homosexuellt förhållande, men detta kan enligt utredningen inte ha någon avgörande betydelse i dagens samhälle för frågan om en familj föreligger, eftersom många familjer av olika anledningar saknar barn.

Om detta resonemang kan till en början göras den reflexionen att de flesta familjefunktioner kan finnas även i andra mänskliga förbindelser och samboendefall, utan att det alls behöver vara frågan om någon sexuell förbindelse. Utredningen är därför knappast konsekvent i sin egen uppfattning när den i annat sammanhang (och som redovisats ovan) utan vidare avvisar tanken att regler om samboende kan behöva göras tillämpliga även på icke homosexuella förbindelser. Med utredningens uppfattning blir i själva verket det avgörande kriteriet på behovet av ett system av rättsregler för samboendefall, att det föreligger en sexuell förbindelse mellan parterna. Fakultetsnämnden ansluter sig emellertid för sin del till det av socialutskottet anlagda betraktelsesättet att rättsverkningar inte bör grundas enbart på förekomsten av en sexuell förbindelse. Det kan f.ö. här läggas till att den sexuella förbindelsen som sådan bör vara den vuxna människans privatsak och inte i och för sig en naturlig grund för rättsverkningar. Som utredningen själv berört (s. 37) kan f.ö. införande av en möjlighet till registrering av homosexuell samlevnad för att vissa rättsverkningar skall inträda motverka sitt syfte att skapa större förståelse för de homosexuellas situation genom att gruppen därigenom riskerar att framstå som utpekad.

I fråga om behovet av lagstiftning över huvud taget för olika grupper av samlevande par i samhället har fakultetsnämnden följande synsätt: *Dels* finns det behov av en uppsättning av regler om det formella äktenskapet mellan man och kvinna av det skälet att det är samlevande man och kvinna

som kan föda barn tillsammans. *Dels* behövs i viss utsträckning regler om mellanhavanden mellan andra "närstående" eller "samboende" (eller vilken begreppsbildning som kan finnas ändamålsenlig på tal om den enskilda rättsfråga som är aktuell). Allmänna, ideologiska önskemål utgör som redan framgått inte tillräckliga skäl att föra just homosexuella samlevande från den senare till den förra gruppen. Det kan också läggas till att promemorian utgör en otillräcklig redovisning av vilka behov av särskilda lagstiftningsåtgärder med tanke på homosexuell samlevnad som över huvud taget kan finnas. Några uppgifter har inte redovisats vare sig om vanligheten av långvarig homosexuell samlevnad eller om vilka juridiska problem som i praktiken kan ha aktualiserats.

Avslutningsvis tillägger fakultetsnämnden några mera speciella reflexioner. Visserligen har utredningen inte haft till uppgift att för egen del taga ställning till utvecklingen av lagstiftningen om äktenskapsliknande samlevnad mellan ogift man och ogift kvinna. Utredningen tar emellertid den utveckling som hittills skett på detta område liksom vissa liggande lagförslag (t. ex. socialpolitiska samordningens förslag om ett utvidgat samboendebegrepp) till en given utgångspunkt för ett alternativ för jämställande av homosexuella och heterosexuella, nämligen genom användning av begreppet äktenskapsliknande samlevnad. Nämnden finner det i sammanhanget värt att påpeka, att den svenska lagstiftningen om äktenskapsliknande samlevnad i sig bygger på en ofullständig analys av de praktiska konsekvenserna på längre sikt. Det är tänkbart att lagstiftningens utformning beträffande äktenskapsliknande samlevnad i sig varit en medverkande faktor till den kvarstående nedgången i äktenskapsfrekvensen. Denna utveckling kan på längre sikt komma att medföra så stora praktiska nackdelar att hela den s. k. neutralitetsideologin till valet mellan äktenskap och fri samlevnad kommer att behöva omprövas. (I sammanhanget kan hänvisas till Agell, Forsman & Ingebrand, Äktenskap eller samboende. En rättspolitisk och en demografisk undersökning. 1980, s. 70–99).

Med stöd av vad som här anförts måste fakultetsnämnden som *slutomdöme* konstatera, att utredningen – närmast i strid med sina direktiv – prövat att i lagstiftningen verkställa ideologiska önskemål, vilka emellertid inte motiverats med påvisade praktiska behov eller genom praktiska resonemang i övrigt. Fakultetsnämnden avstyrker sålunda samtliga de alternativ om jämställande av homosexuella samlevnadspar med gifta eller med man och kvinna i äktenskapsliknande samlevnad, vilka utredningen diskuterat. Det framstår samtidigt som angeläget att utredningen fullgör sin uppgift att enligt direktiven undersöka i vad mån det förekommer en direkt diskriminering av homosexuella i samhället (t. ex. svårigheter att hyra gemensam bostad) samt vilka åtgärder som i så fall kan behöva vidtagas däremot.

Uppsala den 19 mars 1981

Juridiska fakultetsnämnden

Anders Agell

Els-Marie Åström

Uppsala universitet, sociologiska institutionen:

Medlemsförslaget utmynnar i två yrkanden: dels att Nordiska rådet skall rekommendera Nordiska ministerrådet att låta genomföra forsknings-, utrednings- och upplysningsarbete rörande de homosexuellas ställning i de nordiska länderna, samt låta undersöka möjligheterna för ett upphävande av diskriminerande lagstiftning där sådan finnes, dels att Nordiska rådet uppmanar de nordiska ländernas regeringar att i FN och andra internationella organ samarbeta i frågor som rör homosexuellas mänskliga rättigheter.

Bakgrunden till detta medlemsförslag står att finna i att lagstiftningen i de nordiska länderna inte längre är likartad. I Danmark, Norge och Sverige har under 1970-talet företagits lagändringar så att homosexuella inte längre straffrättsligt särbehandlas. Finland och Island har fortfarande lagstiftning som särbehandlar homosexuella. Bland annat föreligger för homosexuellt umgänge i dessa länder åldersgränser vilka skiljer sig från dem som gäller för heterosexuellt umgänge.

Förslaget synes med hänvisning till detta väl ligga innanför det mandat som de nordiska ländernas regeringar givit Nordiska rådet, vars uppgift det bl. a. är att arbeta för en samordning i det nordiska lagstiftningsarbetet. Det vore därför givetvis önskvärt med motsvarande lagändringar även i Island och Finland.

Att juridiskt likabehandla homo- och heterosexuella kan emellertid endast ses som ett första steg mot en minskad diskriminering av homosexuella. Förslagsställarna synes även vara medvetna om detta förhållande då de starkt uttalar sig för utredande av de homosexuellas situation med beaktande av även de problem av civil-, skatte- och socialrättslig karaktär homosexuella samboende kan ställas inför. Behovet av sådan forskning – och då inte med betoning av endast de rättsliga utan även av de informella sociala förhållandena – är stort då den hittillsvarande forskningen inom detta område i alltför stor utsträckning behandlat homosexualitet som ett i första hand (patologiskt) personlighetskaraktäristikum och i allt väsentligt försummat de homosexuellas sociala situation. Ökad tvärvetenskaplig forskning om homosexualitet och de homosexuellas livssituation är av särskild betydelse för att med samhälleliga åtgärder kunna minska diskrimineringen av de homosexuella.

Även i de nordiska länder som straffrättsligt likabehandlar homo- och heterosexuella människor förekommer betydande särbehandling och diskriminering av homosexuella inom exempelvis yrkeslivet. För att komma till rätta med sådan diskriminering behövs samordnade forsknings- och informationsåtgärder som inkluderar samtliga nordiska länder.

Betydelsen av att, som ett första steg i ett fortsatt nordiskt samarbete, verka för de omtalade lagändringarna i Island och Finland bör emellertid inte underskattas med hänvisning till att diskriminering förekommer även i

de länder där homosexuella inte straffrättsligt särbehandlas. Lagstiftningen är av betydelse inte endast vad gäller handlingars straffbarhet och eventuell påföljd, utan är även av stor betydelse som uttryck för ett samhälles värderingar. Denna lagstiftningens normativa betydelse är av synnerlig vikt i detta sammanhang, då den erbjuder lagstiftaren möjligheten att markera huruvida särbehandling och diskriminering är i överensstämmelse med samhällets övergripande värderingar eller inte.

Något på vetenskap grundat skäl till att legalt eller socialt diskriminera homosexuella torde inte finnas. Världshälsoorganisationen (WHO) pekar också i en rapport på betydelsen av att erkänna och acceptera homosexualitet: "The persistence of such homosexual behaviour to the exclusion of the later development of heterosexuality is poorly understood, but it is important that this phenomenon be recognized and accepted." (The Child and the Adolescent in Society, Report on a WHO Conference, EURO Reports and Studies No. 3, World Health Organization Regional Office for Europe, Copenhagen 1979).

Det framlagda medlemsförslaget framstår således som varande av betydelse för de homosexuellas situation, samhällenas kunskap om denna situation samt inte endast möjligt utan även önskvärt att genomföra.

Uppsala den 18 november 1983

Bo Lewin

Universitetet i Linköping, medicinska fakultetsnämnden:

Livsvillkoren för homosexuella varierar betydligt mellan de nordiska länderna. Danmark, Norge och Sverige har sedan åtskilliga år avskaffat den straffrättsliga särbehandlingen av homosexuella. I Finland och Island har någon sådan lagstiftning ännu ej genomförts med de uppenbara risker för fortsatt diskriminering av den homosexuella gruppen detta innebär. För ett par år sedan fastslog en svensk kommission (Homosexuell samlevnad, några frågeställningar, 1981) att man borde noggrant utreda de homosexuellas speciella civil-, skatte- och socialrättsliga problem. En liknande helhetssyn på de homosexuellas situation i samhället för samtliga nordiska länder sades vara önskvärd.

Bakgrunden till nu liggande förslag om samordnade åtgärder mot diskriminering av homosexuella är således en önskan om att invånarna i de nordiska länderna så långt möjligt är skall kunna räkna med ensartade lagar. Förslaget innebär en rekommendation att upphäva lagstiftning som diskriminerar homosexuella och att ersätta denna med lagar som främjar de homosexuellas krav på likaberättigande. Förslaget innebär vidare att

man uppmanar respektive nordiska regeringar att inom ramen för internationella organisationer t. ex. FN verka för frågor som tillvaratar de homosexuellas intressen.

Medicinska fakultetsnämnden vill efter att ha tagit del av innehållet i ovannämnda skrivelse varmt tillstyrka de framförda förslagen, då de är helt i linje med den socialmedicinska inställningen till hithörande frågor som sedan länge är accepterad i Sverige. Att skapa en gemensam nordisk attityd på detta område är en angelägen uppgift.

Linköping den 9 november 1983

På medicinska fakultetsnämndens vägnar

Bertil Löfström

Randi Hellgren

Lunds universitet, medicinska fakulteten:

Efter att i något hundratal år ha betraktats som sjukdom är homosexualitet numera i vårt land avfört från den systematiska klassifikationen av sjukdomer (ICD). Homosexualitet per se är således inte officiellt någon sjukvårdens angelägenhet.

Det allmänna medvetandet betraktar emellertid homosexualitet som en abnormitet och/eller immoralitet. Detta kan leda till att homosexuella utsättes för varierande grader av psykiskt tryck med åtföljande psykiska reaktioner vilka kan leda till behov av sjukvård. Tillika har vissa former av sexuellt överförda sjukdomar, framför allt syfilis och det nu aktuella AIDS, en högre frekvens bland homosexuella än heterosexuella med åtföljande behov av sjukvård. Homosexuella blir således sekundärt en sjukvårdens angelägenhet.

Någon medicinsk forskning över homosexualiteten som sådan har i vårt land förekommit i mycket ringa skala eller inte alls.

Från strikt medicinsk synpunkt finns det således varken forskningsmässiga eller sjukvårdsmässiga aspekter att lägga på den fråga remissen väcker.

Medicinens verksamhetsområde har emellertid av hävd en humanitär inriktning. Ur denna synpunkt finns det således skäl för medicinska fakultetsnämnden att tillskynda sådana åtgärder som är ägnade att undanröja på okunnighet, vidskepligheter eller fördomar grundad diskriminering av olika grupper i samhället. Fakultetsnämnden tillstyrker därför medlemsförslaget i Nordiska rådet att utreda huruvida det inom lagstiftningen finns bestämmelser som diskriminerar homosexuella.

Fakultetsnämnden vill emellertid tillfoga två synpunkter.

Den ena synpunkten är att understryka att förändrad lagstiftning endast i ringa grad kan påverka allmänhetens syn på homosexualitet, som är djupt förankrad i den västerländska kulturen sedan tusentals år. Att föreställa sig att man genom att avskaffa diskriminerande lagstiftning också kan avskaffa diskriminering som sådan kan leda till en ny sorts hyckleri.

Den andra synpunkten är att peka på risken att man i sin iver att avskaffa diskrimineringen av homosexuella vill förneka homosexualitetens karaktär av avvikelse från normen. Även ett sådant förnekande vore ett nytt hyckleri och i längden i själva verket ägnat att försvåra homosexuellas situation.

På medicinska fakultetens vägnar

Christer Owman

Birgitta Larsson

Lunds universitet, samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden:

— — får anföra att den inte har något att erinra mot rekommendationerna i förslaget.

Nämnden vill särskilt markera sin uppslutning bakom förslag om ökade forsknings- och utredningsinsatser om homosexuellas situation i vid mening.

Lund den 17 november 1983

Olof Wärneryd

Sten Wennerström

Lunds universitet, juridiska fakultetsnämnden, har vid möte den 9 november 1983 beslutat instämma i medlemsförslaget.

Göteborgs universitet, rektorsämbetet:

Rektorsämbetet finner det angeläget att det i de nordiska länderna råder en likartad helhetssyn och lagstiftning i den i medlemsförslaget upptagna frågan samt att de nordiska länderna gemensamt verkar för att hindra

diskriminering av homosexuella. Rektorsämbetet stödjer därför medlemsförslaget.

Göteborg den 23 november 1983

Kjell Härnqvist

Carin Thelning Broberg

Umeå universitet, rektorsämbetet, har i skrivelse den 1 november 1983 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL):

Situationen för homosexuella i Sverige

Innan vi berör medlemsförslaget anser vi det på sin plats att något redogöra för situationen för homosexuella. Man kan därvid konstatera att homosexuella förbindelser mellan vuxna avkriminaliserades 1944 samtidigt med en högre åldersgräns för homosexuella förbindelser jämfört med motsvarande heterosexuella förbindelser (18 resp. 15 år). 1971 föreslog riksdagsledamoten Alf Wennerfors (moderat) att åldersgränsen för homosexuella förbindelser skulle vara samma som för heterosexuella förbindelser. Resultatet av riksdagsmotionen blev att regeringen tillsatte en särskild utredning, som 1976 föreslog att samma åldersgräns skulle gälla för både homo- och heterosexuella förbindelser. Den föreslagna lagändringen trädde i kraft 1978 (tidigare hade Nederländerna, Norge och Danmark genomfört liknande lagändringar).

En fråga som debatterats livligt är homosexuellas rätt att få ingå äktenskap med varandra. I samband med behandlingen av ett förslag från familjelagssakkunniga uttalade riksdagen 1973 att en samlevnad mellan två personer av samma kön är ur samhällets synpunkt en fullt acceptabel samlevnadsform. Efter riksdagens uttalande har ett flertal riksdagsmotioner (fp, s och vpk) väckts med krav på att diskrimineringen av homosexuella, både när det gäller äktenskap och andra frågor, skulle avskaffas. Till en början intog riksdagen den hållningen att varje fråga skulle lösas separat, men så småningom insåg man att det krävdes en helhetssyn på dessa frågor. Som en följd härav besludade riksdagen att uttala sig för att en särskild utredning skulle tillsättas för att lösa alla de frågor som berör diskrimineringen av homosexuella. Regeringen tillsatte också samma år Utredningen om homosexuellas situation i samhället.

Det är fortfarande inte möjligt för homosexuella sambor att gemensamt adoptera barn. Däremot har det förekommit att ensamstående homosexuella tillåtit adoptera barn. När det gäller vårnaden om barn har Högsta

domstolen redan 1955 slagit fast att homosexualitet i sig inte är ett hinder för att få vårdnaden om egna barn vid en skilsmässa. Det har förekommit ett antal ärenden, där den ena föräldern påstått att den andre är olämplig som vårdnadshavare på grund av sin homosexualitet, men där domstolen inte fäst vikt vid detta förhållande.

Vidare kan nämnas att den svenska socialstyrelsen 1979, som första land i världen, beslutade att avskaffa homosexualitet ur den då gällande sjukdomsklassifikationen. Inofficiellt hade liknande beslut tidigare fattats i USA och Norge.

1972 beslutade statens invandrarverk att homosexuella sambor skall jämföras med heterosexuella sambor i fråga om rätt till uppehållstillstånd. Sedan dess har uppskattningsvis ca 1000 personer erhållit uppehållstillstånd med hänvisning till att de är homosexuella och sammanbor med en svensk homosexuell person. Praxis har också utvecklats så att den som i sitt hemland förföljs på grund av sin homosexualitet skall få stanna i Sverige av humanitära skäl. Invandrarutredningen har i ett betänkande (SOU 1983: 29) föreslagit att denna praxis skall stadfästas av den svenska riksdagen.

När det gäller förhållandena på arbetsmarknaden kom det 1976 en ny lag som innebär att man reglerar under vilka förutsättningar man får avskeda anställda. För att någon skall få avskedas fordras att det finns sakliga skäl. Homosexualitet är *inte* ett sådant sakligt skäl, vilket såväl arbetsgivarnas som arbetstagarorganisationer är överens om.

Inte heller när det gäller bostadsfrågor finns någon laglig möjlighet att säga upp hyresgäster därför att de är homosexuella. Enligt hyreslagen har homosexuella sambor möjligheter att få överta ett hyreskontrakt om två samboende skulle separera.

Under hela 1970-talet har utformningen av skolans samlevnadsundervisning diskuterats ingående. Som ett resultat av dessa diskussioner utfärdade skolöverstyrelsen nya anvisningar för skolans samlevnadsundervisning. I denna skiljer man mellan grundläggande värderingar (som skolan skall lära ut) och skiljaktiga värderingar (där skolan skall stimulera till en debatt utan att ge fastlåsta svar). Bland de grundläggande värderingarna finns också målsättningen att medverka till att all diskriminering av homosexuella försvinner. I en bilaga till anvisningarna finns också en faktadel där homosexualitet behandlas relativt utförligt. Denna faktadel har till stora delar skrivits av RFSL på skolöverstyrelsens uppdrag. RFSL bedriver också en omfattande skolinformation framför allt på grundskolans högstadium och i gymnasieskolan (i åldrarna 15–18 år). Under 1982 medverkade RFSL vid ungefär 2000 olika informationstillfällen.

Medlemsförslaget

I medlemsförslaget redogörs för skillnaden i situationen för homosexuella i de olika nordiska länderna. Som framgår av denna är det stora olikheter

mellan å ena sidan Danmark, Norge och Sverige och å andra sidan Finland och Island. Ur förbundets synpunkt är detta givetvis oacceptabelt. Särskilt mot bakgrunden av de nordiska samarbetssträvandena på andra samhälls-områden förefaller det något märkligt att åtgärder tidigare inte vidtagits för att få till stånd ett samarbete även när det gäller homosexuell situation. Förbundet ställer sig alltså principiellt positiv till medlemsförslaget.

När det gäller medlemsförslagens yrkanden (förslag) anser vi däremot att de är alltför vagt formulerade. Genom att föreslå att Nordiska ministerrådet skall undersöka möjligheterna att upphäva lagstiftning som diskriminerar homosexuella lämnar man ett betydande utrymme för godtycklig och negativ behandling av förslaget i dessa delar. Det måste klart och tydligt framgå att Nordiska ministerrådet *skall* utreda på vilket sätt man skall kunna upphäva lagstiftning som diskriminerar homosexuella.

Vi noterar med tillfredsställelse att medlemsförslaget också rekommenderar ett gemensamt nordiskt samarbete i olika internationella organ. Förbundet har tidigare kunnat märka en viss rädsla hos olika länders utrikesförvaltningar att aktualisera frågor rörande homosexuella i olika internationella organ, därför att frågan betraktas som kontroversiell. Det enda land som egentligen konsekvent drivit homosexuellas likaberättigande i internationella sammanhang torde vara Nederländerna. Ett gemensamt nordiskt agerande skulle underlätta för de olika nordiska regeringarna att med större kraft ägna förföljelserna av homosexuella i andra länder sin uppmärksamhet i fråga om brott mot de mänskliga rättigheterna.

Stockholm den 23 november 1983

Riksförbundet för sexuellt likaberättigande

Kjell Rindar

Förbundsordförande

Stig-Åke Petersson

Riksförbundet för sexuell upplysning:

RFSU hälsar med tillfredsställelse det initiativ inom Nordiska rådet som har lett fram till det rubricerade medlemsförslaget. Diskrimineringen av homosexuella är ett allvarligt samhällsproblem som har engagerat RFSU ända sedan förbundets tillblivelse 1933. I sitt principprogram redogör RFSU för sin syn på homosexualiteten och föreslår olika åtgärder hur diskrimineringen av homosexuella skall kunna motverkas.

Föreliggande medlemsförslag innehåller en nyanserad skildring av de olika förhållanden som råder i de nordiska länderna på detta område. Den stämmer väl med RFSUs uppfattning om situationen.

När man vill avskaffa lagar som diskriminerar homosexuella respektive stifta nya lagar som ger dem jämlika rättigheter, inställer sig frågan vad

som är diskrimineringens verkliga orsaker och vilka slags åtgärder som kan motverka den. Är lagstiftning ett effektivt medel i detta fall, eller är den tämligen verkningslös? Är det huvudsakligen andra åtgärder som är viktiga? Vilka svaren än blir på dessa frågor bör givetvis all diskriminering försvinna ur lagstiftningen och jämlikhetsfrämjande lagstiftning införas. Den principen ifrågasätts inte genom de följande resonemangen i detta yttrande.

En hypotes som förtjänar att övervägas är att aggressioner mot homosexuella har samma psykologiska orsaker som rasism, dvs. att det som är annorlunda inger ångest och därmed önskan att plåga, straffa, utplåna eller åtminstone skrämja till osynlighet dem som är ångestens upphov. Diskrimineringsutredningen respektive homosexutredningen har var för sig visat att de flesta svenskar inte är rasister respektive fientligt inställda till homosexuella. Men somliga svenskar är det alltså, och det till den grad att grovt nattligt våld mot homosexuella ofta förekommer på vissa gator och platser i större samhällen.

Det förefaller troligt att detta hat mot det som är annorlunda finns särskilt hos individer med två slags bakgrund. För det första hos dem som genom en starkt auktoritär uppfostran har fått lära sig att den som avviker från den vanligaste normen är klandervärd, straffvärd, föraktlig, motbjudande. Han upplevs som ett hot mot den egna rigida identiteten, vilket är ångest- och därmed aggressionsskapande. En sådan syn på den auktoritära uppfostrans effekter skulle kunna förklara att fördömandet av homosexuella är särskilt starkt inom vissa kyrkliga och frikyrkliga grupper, men också hos en del av de ungdomar som attackerar homosexuella med våldshandlingar, respektive uttrycker stark avsky mot dem.

Inom den sistnämnda gruppen kan den andra här åsyftade bakgrunden tänkas medverka. Ungdomar på glid, med dåliga sociala, kanske kriminella förebilder i hemmet, drogberoende och medvetna om sina dåliga skolbetyg och sina dåliga eller obefintliga utsikter på arbetsmarknaden – dessa ungdomar – och även äldre – är plågade av hela sin livssituation och upplever sig som "värdelösa". Plåga skapar aggressioner och lindras av att man ger fritt utlopp åt sina aggressioner. Riktas dessa mot en grupp som man stämplar som ännu mycket mera föraktlig än vad man själv tror att man är, upplever man en förstärkning av sitt eget värde: Man är i alla fall mycket "riktigare" än vad dom där är, och man bidrar till att de får sitt "välförtjänta straff".

De viktigaste åtgärder som kan motverka dessa olika typer av aggressioner är säkerligen inte lagstiftning. (Att en förändrad sådan ändå är nödvändig återkommer vi till). Den auktoritära aggressionen kan enligt detta betraktelsesätt motverkas på sikt av en mindre auktoritär uppfostran. Men också en målmedveten insats av helt annat slag bör kunna ge effekt: Upplysning som motverkar själva den aggressionsskapande föreställningen att homosexuella är så alltigenom annorlunda än heterosexuella indivi-

der. Det är möjligt att lära sig förstå att förälskelse, passion, kärlek, längtan efter en bestående relation är alldeles likadana hos homo- och heterosexuella; det är bara inriktningen på samma kön som skiljer, och så de psykologiska och sociala komplikationer som *framkallas* av diskrimineringen. Befrias man från fördomen om homosexuellas totala olikhet, har man också befriats från den "upplevelse" som skapar ångestkänslan och därmed aggressionen. Att det finns tecken till en sådan förändring har vi inom RFSU fått ett starkt intryck av vid gruppsamtal med tusentals högstadieelever i skolor i olika delar av landet. (Samtalen har rört sex- och samlevnadsfrågor av olika slag.) De traditionella hatstämningarna hos tonårpojkar mot homosexuella män har lyst med sin frånvaro på ett förvånande sätt. Säkerligen har sådana stämningar alltså funnits hos en del av pojkarna, men den allmänna atmosfären har varit sådan att de hatiska valt att tåga. Uttalanden från elever om att man måste respektera en annan sexuell inriktning än den vanligaste förekom ofta. Man vågar kanske tro att en förändring är på väg. Därmed skulle också opinionsstödet för en förändrad lagstiftning öka.

Aggressionen från dem som upplever sig själva som värdelösa skulle minska genom en samhällsutveckling som leder till att färre blir utslagna. Här har diskuterats tre tänkbara orsaker till aggressioner mot homosexuella: auktoritär uppfostran, föreställningen om homosexuellas totala "olikhet" och egenskapen att själv tillhöra en socialt utstött grupp. En fjärde och helt säkerställd orsak är föreställningen att den som har en heterosexuell läggning skulle kunna "förföras" till att bli homosexuell i den meningen att han eller hon förlorar förmågan att reagera heterosexuellt. Det är en fördom. Att den måste vara starkt aggressionsskapande är uppenbart eftersom heterosexuella – på alldeles samma sätt som homosexuella – är inställda på att försvara och hävda sin egen sexuella identitet. Här är ett område där upplysning och åter upplysning måste vara den viktigaste insatsen.

Vad kan man mot den här bakgrunden tro om effekten av lagstiftning?

De som är starkt aggressiva mot homosexuella har säkert påverkats mycket litet av den svenska riksdagens förklaring 1973 att homosexuellt samliv är en från samhällets synpunkt fullt acceptabel samlevnadsform. Inte heller torde de ha påverkats av införandet av samma nedre åldersgräns för homo- och heterosexuella samlag. Den reformen har kanske tvärtom ökat deras indignation. Men åtgärderna har sannolikt varit betydelsefulla på ett annat sätt. De som vill diskriminera har berövats möjligheten att hänvisa till en särslagstiftning som bevis för att homosexuella är farliga och deras inställning förkastlig. De – säkerligen många – som känner sig osäkra om vilken hållning de skall inta har fått en entydig anvisning genom riksdagsförklaringen 1973. Båda riksdagsåtgärderna är ett utmärkt stöd för dem som vill aktivt bekämpa diskrimineringen.

De som vill diskriminera har emellertid fortfarande tillgång till ett starkt

juridiskt argument: Riksdagsuttalandet 1973 har inte följts upp genom en kompletterande familjelagstiftning som ger varaktiga homosexuella förbindelser en lika juridiskt bindande form som äktenskap, med reglerade jämlika rättigheter och skyldigheter. Homosexutredningen torde komma att framlägga åtminstone några förslag som går i denna riktning. Genomförs de bör de kunna verka antidiskriminerande i betydligt högre grad än de båda nämnda riksdagsåtgärderna. Såväl de diskriminerande individerna som de osäkra och de antidiskriminerande torde påverkas på de olika sätt som nyss nämdes. Därtill kommer det självklara förhållandet att varje ökning av den legala jämlikheten minskar homosexuellas plågsamma upplevelse av att vara utstötta, ökar deras psykiska välbefinnande och ökar därmed deras möjlighet att utveckla och leva i de bestående relationer som de flesta av dem önskar. RFSU vill särskilt understryka den sista synpunkten. Det är en form av barbari att brister i lagstiftningen allvarligt försvårar djupare relationer för en stor folkgrupp.

RFSU betraktar alltså medlemsförslaget inom Nordiska rådet som mycket betydelsefullt men betonar samtidigt åter att lagstiftning ensam aldrig kan lösa problemet. Ett svårt och långsiktigt arbete med upplysning och opinionspåverkan är och kommer länge att vara nödvändigt.

Stockholm den 18 januari 1984

Riksförbundet för sexuell upplysning

Hans Nestius

Förbundsordförande

Gay moderaterna:

Gay moderaterna är en fristående ideell riksorganisation som vill främja moderata samlingspartiets ideologi och som vill ge homo- och bisexuella kvinnor och män samma rättigheter som övriga medborgare.

Med utgångspunkt från vår ideologi är det en självklarhet att varje individ skall ha full valfrihet att utveckla sin personlighet och välja det sätt att leva som passar vederbörande bäst. Då är det naturligt att enskilda skyddas av samhället och att man låter den enskilde välja samlevnadsform utan diskriminering. Homosexuella saknar idag reella möjligheter att välja livspartner under premisser som anses odiskutabelt för heterosexuella.

Som framhålls i medlemsförslaget varierar livsvillkoren för homosexuella i de nordiska länderna. Enligt vår mening överensstämmer lagstiftning med allmänhetens uppfattning. Visserligen är det vanligen så med praxis, att den leder till en ny lagstiftning, men den uppmjukning av homosexuel-

las situation i en del av de nordiska ländernas huvudstäder, som kan konstateras, har inte skett som en följd av ändrade värderingar från omvärlden utan mera som en följd av "svårigheter att upprätthålla det sociala trycket" i stora städer.

Gay moderaterna stöder förslaget att Nordiska rådet skall rekommendera Nordiska ministerrådet att undersöka möjligheterna att upphäva lagar som diskriminerar homosexuella och att genom lagstiftning främja homosexuellas likabehandling och skydd mot särbehandling.

Gay moderaterna vill dock understryka att man i ett sådant arbete inte får nöja sig med ambitionen att "undersöka möjligheterna" till ändrade lagar utan målsättningen måste givetvis vara att lägga fram konkreta förslag till hur lagarna snarast möjligt kan ändras. Vi vill påpeka vikten av att förslag till förändringar framförs och att en eventuell utredning inte tillåts att ytterligare en tid stoppa en förändring av gällande lagar.

Johanneshov den 24 november 1983

Gay moderaterna

Seppo Lehtikangas

Ordförande

BILAGA 3

I efterhand inkommet yttrande

Finland

Justitieministeriet:

I motiveringen till medlemsförslaget konstateras det alldeles riktigt att det i de nordiska länderna finns skillnader mellan de homosexuellas rättsliga ställning. För Finlands vidkommande har särskilt uppmärksammats straffstadgandet i 20 kap. (16/71) 9§ 2 mom. strafflagen, som förbjuder uppmaning till otukt mellan personer av samma kön, och skyddsåldersgränserna, som för homosexuella gärningar är högre än för motsvarande heterosexuella gärningar. I Finland finns inte liksom i Norge straffstadganden om diskriminering av homosexuella. Uppenbarligen föreligger det också inom familje-, skatte- och socialrättslig lagstiftning skillnader mellan de nordiska länderna i fråga om i vilken mån homosexuellt samliv jämställs med heterosexuellt.

Vad förbudet mot uppmaning och de särskilda åldersgränserna beträffar konstaterar justitieministeriet att man vid ministeriet redan för något år

sedan har berett ett propositionsutkast i saken. Frågan blir aktuell senast i samband med totalrevisionen av strafflagen, vilken inletts år 1980.

Justitieministeriet önskar dock betona att ingen har dömts till straff i Finland på basen av uppmaningsförbudet. Enligt vad man känner till har stadgandet närmast haft den verkan, att man vid Rundradion och möjligen i några tidningar samt i läromedlen för skolorna behandlar frågor om homosexualitet med särskild försiktighet – liksom också övriga sexualfrågor.

Justitieministeriet har, i anknytning till ett forskningsprogram vid sociologiska institutionen vid Helsingfors universitet, gett ekonomiskt understöd till ett projekt, i vilket diskriminering av homosexuella utreds.

Justitieministeriet understöder förslaget att ministerrådet skall utreda de homosexuellas ställning i Norden. Nordisk jämförelse skulle behövas t. ex. i fråga om hur lagstiftningen på olika områden förhåller sig till samliv mellan homosexuella jämfört med heterosexuella. Likaså skulle en nordisk jämförelse angående de homosexuellas faktiska levnadsförhållanden ge betydelsefull kunskap.

Justitieministeriet förhåller sig dock reserverat till tanken att ministerrådet aktivt skulle börja informera om de homosexuellas ställning.

Justitieministeriet understöder generellt samnordisk aktivitet i FN och andra internationella organ för att främja de mänskliga rättigheterna.

Helsingfors den 30 januari 1984

Christoffer Taxell

Justitieminister

Antti Kivivuori

Avdelningschef

Medlemsförslag

om samordnade åtgärder mot diskriminering av homosexuella

(Väckt av Lennart Andersson, Margrete Auken, Gro Harlem Brundtland, Margit Hansen-Krone, Svend Jakobsen, Grethe Lundblad, Astrid Murborg Martinsen, Terhi Nieminen-Mäkynen, Gunvor Schnitler, Sten Söderström och Bernhardt Tastesen)

BILAGA 3

I efterhand inkommet yttrande

Danmark

Justitsministeriet:

Undervisningsministeriet har indhentet en udtalelse fra *direktoratet for folkeskolen*, som har oplyst, at det i vejledning om seksualoplysning i folkeskolen, der er udsendt i 1971 og stadig gældende som vejledning, anføres, at det ikke er muligt på noget klassetrin at opstille en alment gyldig disposition, som den enkelte lærer direkte kan følge. I stedet opstilles en række emner, som læreren kan medtage eller vælge imellem alt efter hans fornemmelse for elevernes aktuelle behov.

I vejledningen findes til brug ved undervisningen i 5.-7. skoleår følgende afsnit om homoseksualitet:

Omtalen af homoseksualitet må ske på en sådan måde, at den kan være til hjælp for de ganske få drenge og piger, der er i udvikling mod en ren homoseksuel indstilling. De må indirekte hjælpes til at kunne acceptere deres indstilling, så de kan fornemme, at de på ingen måde er udelukket fra et udbytterigt liv.

Omtalen må desuden sigte mod at afsvække den diskriminerende fordommelse og intolerance, som ofte forekommer, og som allerede i disse aldersklasser kan være under udvikling, mod homoseksuelle af begge køn.

Endvidere må det nævnes, at både piger og drenge især i ungdomsperioden kan være usikre med hensyn til deres kønsrolle, og at de eventuelt også kan opleve en homoseksuel betagelse, men at dette ikke nødvendigvis indebærer en senere udvikling mod homoseksualitet. Biseksualitet må også berøres.

Eleverne må have oplysning om, at enkelte homoseksuelle – i særlig grad mænd – føler sig draget mod mindreårige, og at dette kan føre til

kønsligt forhold, der efter gældende lovgivning er kriminelt for den voksne. Skolen må advare de unge mod at lade sig friste af venlighed og gaver eller at give efter for direkte pres til at gå ind i et sådant forhold.

Endelig må det oplyses, at nogle homoseksuelle – især i de større byer – betaler børn eller unge for at deltage i gensidig onani. De unge, der tager mod betaling, kaldes trækkerdreng. De er ikke selv homoseksuelle, men ledes let ind på en kriminel bane, når de først har vænnet sig til de let tjente penge.

Vedrørende undervisningens omfang på 8.–10. klassetrin anbefales det i den nævnte vejledning i særlig grad at rejse problemer om etiske, sociale og familiemæssige sider af det seksuelle samliv, og herunder nævnes som udviklingsproblemer i almindelighed variationer i seksuallivets retning og styrke.

Det skal oplyses, at i seksualoplysning, der er et obligatorisk emne i grundskolen, ifølge folkeskolelovens § 6, er vejledningen i seksualoplysning – ligesom alle de øvrige vejledende læseplaner for folkeskolens fag og emner – forslag, som den enkelte lærer og skole kan følge eller kan fravige, for så vidt man ikke dermed underkender målene, der er fastsat for folkeskolens undervisning.

Bestræbelser på at søge at binde undervisningen i et enkelt emnes underpunkt i højere grad end hovedpunkter i undervisningen i obligatoriske fag og emner i øvrigt må efter undervisningsministeriets opfattelse nøje overvejes i forbindelse med de konsekvenser, det ville have for en række andre holdningsbearbejdelser, som pressionsgrupper ønsker henlagt til folkeskolens undervisning.

Et eksemplar af vejledning om seksualoplysning i folkeskolen vedlægges til orientering.¹

Ligestillingsrådet har i skrivelse af 24. november 1983 til justitsministeriet oplyst, at spørgsmålet om diskriminering af homoseksuelle ikke drejer sig om forskelsbehandling mellem mænd og kvinder og derfor ikke ligger inden for Ligestillingsrådets arbejdsområde. Rådet har som følge heraf ikke ønsket at udtale sig om forslaget.

Justitsministeriet kan oplyse, at der i strafferetlig henseende ved ændringer i 1976 og 1981 af straffelovens § 225 er opnået en fuldstændig ligestilling af hetero- og homoseksuelle forhold, således at homoseksuelle forhold nu er kriminaliserede under samme betingelser som de for heteroseksuelle forhold gældende.

Også inden for andre områder under justitsministeriet er der i forbindelse med overvejelser af regelændringer taget stilling til de homoseksuelles særlige situation. Dette gælder f. eks. inden for ægteskabslovgivningen og senest inden for udlændingelovgivningen.

¹ *Här ej tryckt.*

Der findes ikke i de gældende regler under justitsministeriets område bestemmelser, som stiller de homoseksuelle dårligere på grund af deres homoseksualitet end andre borgere. Men justitsministeriet vil naturligvis fortsat være opmærksom på de væsentlige spørgsmål, der rejses i det foreliggende medlemsforslag, således at de homoseksuelles særlige situation også tages i betragtning ved udarbejdelse af nye regler inden for justitsministeriets område.

For Danmarks vedkommende finder man på den anførte baggrund ikke behov for, at der gennemføres særlige undersøgelser eller et særligt oplysningsarbejde vedrørende de homoseksuelles stilling.

For så vidt angår forslaget om et nordisk samarbejde inden for FN og andre internationale organisationer om spørgsmål, der berører de homoseksuelles menneskerettigheder, bemærkes, at der på mange områder allerede består et tæt nordisk samarbejde om internationale spørgsmål, herunder om beskyttelse af menneskerettighederne. Det er derfor efter dansk opfattelse helt naturligt, at de nordiske lande også i fremtiden – med henblik på at hindre diskrimination – i videst muligt omfang samarbejder om spørgsmål vedrørende de homoseksuelles menneskerettigheder, hvis sådanne spørgsmål måtte blive rejst i de internationale organer. Man finder derfor ikke fra dansk side behov for, at Nordisk Råd særskilt opfordrer de nordiske landes regeringer til et sådant samarbejde inden for dette område.

Justitsministeriets svar har som tidligere meddelt udenrigsministeriet beroet på folketingsvalget.

Der henvises til udenrigsministeriets sag Ø. P. II j.nr. 39.C.I.b.

København, den 6. februar 1984

Erik Ninn-Hansen

Elmer

Medlemsförslag

om framtidsforskning rörande Norden

(Väckt av Esko Aho, Halldór Ásgrímsson, Lone Dybkjær, Rune Gustavsson, Gunnel Jonäng, Páll Petursson, Ambjørg Sælthun och Karin Söder)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk råd, økonomisk utvalg:

Økonomisk utvalg har mottatt medlemsforslag A 658/k om framtidsforskning om Norden til remissuttalelse. Utvalget har behandlet forslaget på sine møter 14. juni 1983 og 26.–27. januar 1984.

Økonomisk utvalg har en positiv holdning til at det blir drevet framtidsforskning om Norden. De nordiske land, liksom det øvrige verdenssamfunn har gjennomgått en dyp økonomisk krise siden midten av 1970-årene. Situasjonen er nå i ferd med å bedres, men det er usikkert om bedringen vil bli varig.

Siden den økonomiske krisen satte inn har ulike politiske strategier vært tatt i bruk for å bryte ut av den økonomiske stagnasjonen, uten at man har lyktes. Dette har skapt usikkerhet og ført til at man har satt spørsmålsteget ved tradisjonelle økonomiske teorier. Dette er bakgrunnen for at Økonomisk utvalg skal avholde et seminar høsten 1984 om økonomiske samfunnsmodeller. Et viktig innslag på dette seminaret blir en foredragsserie om Norden i framtidsperspektiv. Fem nordiske økonomer vil framlegge ulike alternativer på hvordan de nordiske lands økonomier bør utvikle seg sett i et langsiktig, makro-økonomisk perspektiv.

Økonomisk utvalg mener det må være viktig å følge opp og å utvikle de idéer som kommer fram på dette seminaret. Det økonomiske aspektet vil være et kjernespor i all framtidsforskning.

Økonomisk utvalg er kjent med at det idag pågår flere utredninger om framtidsforskning om og i Norden. Det er viktig å ta vare på de resultater som disse utredningene kommer fram til og å bygge videre på disse.

Utvalget ser det ikke som vesentlig at Nordisk Ministerråd utarbeider en overordnet plan for nordiske framtidsstudier, men kan forøvrig slutte seg til intensjonene i medlemsforslaget.

Stockholm, 27. januar 1984

Gunnar Nilsson

Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørgsmål (NKA):

Kontaktorganet er ikke overbevist om hensigtsmæssigheden af medlemsforslaget.

I fald en samlet plan om nordiske fremtidsstudier skal udarbejdes, vil kontaktorganet imidlertid nævne, at der i NKA's sikkerhedsprogram indgår visse fremtidsrettede forskningsområder som kunne være af interesse.

Kontaktorganet organiserede i 1982 sammen med en række andre organisationer et seminar om teknologi, kommunikation og samfund.

Her behandlede en række af de problemstillinger som nævnes i medlemsforslaget, f. eks. befolkningens reaktion på bygning af nye industrianlæg, og menneskets risikopfattelse. Efter seminaret blev der udarbejdet forslag til et nordisk opfølgingsprogram, og dette kunne være velegnet til at indgå i de problemstillinger som foreslås behandlet i medlemsforslaget.

Til slut vil kontaktorganet gerne fremhæve en af sine erfaringer fra mange års nordisk virksomhed: et nordisk samarbejde kan gøres mere udbytterigt, såfremt det lykkes at knytte det til konkrete fælles projekter. Herved skabes en fælles baggrund, som siden kan bidrage til, at ensartede opfattelser udvikler sig i de forskellige lande.

København, den 10. oktober 1983

Franz Marcus

Nordiska samarbetsnämnden för humanistisk forskning (NOS-H):

Medlemsförslaget syftar ytterst till att skapa ett bredare samarbete kring framtidsstudier i Norden. Den nordiska samarbetsnämnden för humanistisk forskning (NOS-H) finner detta syfte lovvärt och vill på det humanistiska området söka bidra till koordinering av nordiska framtidsstudier. När s. k. scenarier för den framtida utvecklingen utarbetas bör humanistiska synpunkter rörande språk, kulturmedvetande, livskvalitet osv. inarbetas. NOS-H är för sin del beredd att ge hög prioritet åt framtidsorienterade och vetenskapligt välgenomtänkta projekt.

Ännu synes inte någon vetenskaplig bas finnas för inrättande av ett nordiskt institut för framtidsstudier. Den föreslagna inventeringen av pågående och genomförda framtidsprojekt i Norden kan bli av värde för den fortsatta utvecklingen. Om ett nordiskt specialanslag för området skulle tillkomma – en åtgärd som skulle kunna föra frågan framåt – är NOS-H villigt att delta vid fördelningen av medel.

För närvarande synes framtidsstudierna böra genomföras i form av väl definierade konkreta, samnordiska projekt, emedan tiden ännu inte är mogen för mer generella forskningsorganisatoriska åtgärder på detta område.

Stockholm den 24 oktober 1983

För nordiska samarbetsnämnden för humanistisk forskning

Lars Furuland

Kit Nilheim

Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning:

Medlemsforslaget lægger op til, at der på nordisk basis iværksættes en tværvideenskabelig forsknings- og udredningsvirksomhed omkring alternative scenarier om udviklingen i Norden. NKJ skal tilslutte sig intentionerne om at belyse forskellige forventede udviklingsforløb, der kan påregnes at blive fælles for de nordiske lande og dermed vil være egnede for behandling i en nordisk sammenhæng. Det er vurderingen, at scenarier i givet fald må gennemføres inden for udvalgte områder, men det forudsættes, at gennemførelsen sker inden for bestående organisatoriske rammer, således at arbejdet kan foregå i sammenhæng med de mange forskellige nordiske aktiviteter, som i øvrigt foregår.

Fremtidsscenarier af den foreslåede type vil normalt indebære, at aktiviteten går på tværs af de normale videnskabelige faggrænser, og man kan derfor tilslutte sig, at det nordiske forskningspolitiske råd inddrages i de videre overvejelser om det foreliggende medlemsforslags behandling. NKJ deltager gerne i overvejelserne, når det gælder udformningen af retningslinier for scenarier, der har relation til jordbrugsforskningen.

København, den 18. oktober 1983

På NKJ's vegne
E.b.

Holger Rasmussen

Nordisk samarbejdsnævn for medicinsk forskning (NOS-M):

Samarbejdsnævnet finder det vanskeligt at tage stilling til forslaget i dets nuværende form og er af den opfattelse, at forslaget bør gøres til genstand for nøjere behandling, eksempelvis i Nordisk Forskningspolitisk Råd.

Der bør, inden resultatet af en sådan behandling foreligger, ikke tages skridt til institutionalisering af fremtidsforskningen vedrørende Norden.

København, den 28. oktober 1983

For Nordisk Samarbejdsnævn for Medicinsk Forskning

Poul Kildeberg

Thorkild Saxe

Nordiska samarbetsnämnden för samhällsforskning (NOS-S):

Medlemsförslagets syfte är att skapa ett bredare samarbete kring framtidsstudier i Norden. Den nordiska samarbetsnämnden för samhällsforskning (NOS-S) menar att förslagets intentioner är lovvärda och vill inom sitt verksamhetsområde söka bidra till ett utökat samarbete inom framtidsforskningen.

NOS-S är emellertid av den meningen att det för närvarande inte kan anses vara lämpligt att bryta ut och prioritera framtidsforskningen som ett eget forskningsområde. NOS-S understryker i stället vikten av att framtidsforskningen ingår i de övergripande forskningspolitiska prioriteringarna i det kommande nordiska forskningssamarbetet.

Stockholm den 28 oktober 1983

För nordiska samarbetsnämnden för samhällsforskning

Hans Thornstedt

Torsten Augrell

De nordiske Industriforbunds Fellesorgan:

Som det fremgår av begrunnelsen for medlemsforslaget har nordisk samarbeide innen fremtidsforskning vært vurdert flere ganger utover i 1970-årene. De nordiske industriforbund er enige i konklusjonene i Ministerrådets utredning *NU 1981:1* om at samarbeide om generelle fremtidsstudier innen Norden ikke bør være et spesielt høyt prioritert forskningsområde. Det vil være et vanskelig forskningsfelt og resultatene vil være av begrenset nytte. Vi finner derfor ikke å kunne gi vår tilslutning til medlemsforslag A658/R.

Oslo, 31. oktober 1983

Knut Lofstad

Nordens fackliga samorganisation NFS):

NFS delar förslagsställarnas uppfattning att det behövs en seriös och omfattande tvärvetenskaplig forskning och studieverksamhet i Norden för att skapa underlag för en politisk debatt om möjliga framtider. Det finns också enligt NFS' mening anledning att bedriva en sådan forskning och studieverksamhet utifrån ett samnordiskt perspektiv.

Framtidsstudier av det slag som här avses har med nödvändighet en politisk dimension i den meningen att ideologi och värderingar i hög grad blir styrande för resultaten. NFS anser därför att en eventuell plan för nordiska framtidsstudier bör rymma möjligheter för exempelvis folkrörelser att bedriva egna framtidsstudier. Projektgrupper som arbetar direkt underställda regeringarna kommer dels att betyda svårigheter att enas om inriktningen och utgångspunkterna för studien, dels en risk för en alltför nära anknytning till de dagsaktuella politiska problemen och konstellationerna.

När det gäller några av de problem som förslagsställarna ger exempel på – psykisk och social ohälsa, missbruksproblem, arbetslöshet, urbaniseringsproblem, miljöförstöring – anser NFS att det i den här typen av frågor länge förelegat betydande kunskaper utifrån vilka regeringarna har kunnat agera. Vad som däremot ofta har saknats är dessvärre viljan att omsätta insikterna i politisk handling. Forskning och utredningsverksamhet får inte betyda att viktiga beslut försenas. Framtidsstudier skall i stället bidra till att problem upptäcks i tid och att en meningsfull demokratisk diskussion om alternativ kan föras.

Stockholm den 31 oktober 1983

Nordens fackliga samorganisation

Lennart Forsebäck
Generalsekreterare

Danmark

Undervisningsministeriet hänvisar i skrivelse den 3 november 1983 till yttrande från Forskningssekretariatet av den 26 oktober 1983 (se nedan).

Forskningssekretariatet:

– – – skal man meddele, at *Statens humanistiske Forskningsråd (SHF)* har afgivet følgende udtalelse til forskningssekretariatet:

Humanistisk forskning har i overvejende grad været historisk orienteret og beskæftiget sig med indsamling, systematisering, fortolkning og i et vist

omfang forklaring af allerede foreliggende fænomener. Sideløbende hermed har den tillige rummet en kulturkritik, som har været optaget af mulige fremtidige konsekvenser af den kulturelle udvikling og dermed også af behovet for kulturpolitiske foranstaltninger. Denne tradition har kun haft en begrænset forskningsmæssig forankring og derfor ofte et noget spekulativt præg, men der er tydelige tendenser inden for forskellige videnskabsområder til at optage sådanne fremtidsrettede perspektiver i det egentlige forskningsarbejde.

SHF støtter således projekter omkring mulige følger af en udstrakt anvendelse af informationsteknologi på undervisningsområdet, både i folkeskolen og gymnasiet/HF. Hertil kommer projekter om mulige konsekvenser af de "nye medier", af kommunikationspolitiske beslutninger og af brugen af ny teknologi inden for mere traditionelle medier. Der er også igangværende projekter som ønsker at etablere et humanistisk grundlag for en teknologivurdering, bl. a. med tilknytning til filosofi og psykologi. Der skal især lægges vægt på bevidsthedsmæssige og kulturelle konsekvenser af den tekniske udvikling og på mulighederne for en bred demokratisk debat om og indflydelse på denne udvikling. Eksperimenterne med "humanistisk databehandling" på Aarhus Universitet og Aalborg Universitetscenter kan ligeledes ses i samme lys. Muligvis vil det foreslåede SHF-SSF-initiativ omkring forskningsevaluering også få en sådan retning.

Der er klart brug for nye metodiske tilgange i denne form for forskning, og der er endvidere et klart ønske om at supplere de metoder, som allerede er under udvikling inden for de tekniske videnskaber og samfundsvidenskaberne. Arbejdet med at udvikle særligt humanistiske aspekter i fremtidsforskningen – understregning af den rolle som sprog, kulturbevidsthed, formidlingsformer, argumentation og debat nødvendigvis må spille i fremtidsscenerier – synes at være et udtalt dansk fænomen, medens de øvrige nordiske lande hidtil har været mere orienterede mod adfærdsvidenskabelige metoder. Der skulle således være mulighed for, at dansk humanistisk forskning kunne give sit tilskud til den nordiske debat om fremtidsforskningens mål og metoder.

Der er imidlertid ikke i dag tale om en selvstændig organiseret dansk fremtidsforskning på humanistisk grundlag. De pågældende ansatser befinder sig inden for de eksisterende forskningsmiljøer og har kun i begrænset omfang indbyrdes kontakt. Man kan derfor forestille sig, at et nordisk samarbejde kunne være med til at trække sådanne tendenser frem i de forskellige sammenhænge og dermed give disse mere eller mindre spredte grupper en ønskelig støtte.

Statens samfundsvidenskabelige Forskningsråd (SSF) har afgivet følgende udtalelse:

Medlemsforslaget lægger op til, at der på nordisk basis iværksættes en omfattende tværvidenskabelig forsknings- og udredningsvirksomhed omkring alternative scenarier for Norden.

Af redegørelsen for forslaget fremgår, at man tidligere i nordisk regie har drøftet mulighederne for etableringen af et nordisk institut for fremtidsforskning, ligesom man i betænkningen vedrørende øget nordisk forskningssamarbejde har behandlet spørgsmålet om fremtidsforskningens indretning på nordisk plan.

Selve forslaget har karakter af et generelt fremtidsstudieprogram, som

dog især skal koncentrere sig om at "komme fram til realistiske alternativ til det nuvarande systemet" uden at dette synspunkt dog er særligt uddybet.

Forslaget er forankret i en generel nordisk argumentation med henvisning til fællestræk i samfundsstruktur og samfundsproblemer i de nordiske lande (forskellige former for misbrug af rusgifte, arbejdsløshed, miljøproblemer etc.), og det hævdes, at mulighederne for at finde alternativer i forhold til disse problemer vil være større, hvis man gennemfører fremtidsstudier ud fra et fællesnordisk perspektiv. Man peger endelig på at "møjlighigt, om än inte helt säkert, att dessa problem hade kunnat undgås eller åtminstone mildras om man tidigare haft utvecklade framtidsstudier som kunnat peka på de risker som fanns".

SSF finder det værdifuldt, at der i en nordisk sammenhæng gennemføres fremtidsforskning, som forsøger at belyse forskellige udviklingsperspektiver for de nordiske lande, som følge af den internationale udvikling på en række udvalgte områder. Rådet er imidlertid skeptisk over for de i forslaget fremførte præmisser, idet man ikke føler sig overbevist om, at et sådant program på kort sigt i nævneværdig grad vil medvirke til at øge det enkelte nordiske lands handlefrihed. Dels spiller en lang række andre faktorer ind, dels må det forudsætte en ret betydelig koncensus mellem de nordiske lande med hensyn til analysen, og hvad man skal gøre, en enighed som det næppe vil være rimeligt at forudsætte a priori. I virkeligheden burde spørgsmålet om det nordiske sammenhold gøres til genstand for et fremtidsstudie i sig selv med henblik på at få belyst, hvilke tendenser i den internationale udvikling der henholdsvis styrker/svækker de nordiske bånd.

Rådet er endvidere noget skeptisk med hensyn til de optimistiske forventninger, man retter til resultaterne af sådanne studier, hvad angår mulighederne for at mindske endelige forhindre på kort sigt en række af de større samfundsmæssige problemer.

For at kunne gennemføre, som det videre hedder i forslaget, en "omfattende tværvetenskaplig forskning" på et så bredt felt, må det samtidig erkendes, at dette vil forudsætte betydelige ressourcer, såfremt studierne skal kunne påregne, at få en effekt i den offentlige debat og den politiske beslutningsproces. Da det med stagnerende budgetter er vanskeligt at gennemføre nye initiativer, finder rådet derfor, at dette forslag burde indgå i en samlet prioritering af igangværende og nye forskningsområder i det nordiske samarbejde.

SSF kan i øvrigt tilslutte sig den opfattelse, som refereres fra betænkningen vedrørende øget nordisk forskningssamarbejde, hvor man giver udtryk for at foretrække mere specifikke frem for mere generelle fremtidsstudier. Rådet vil derfor anbefale, at man i første omgang sikrer, at en fremtidsorienteret synsvinkel tilgodeses inden for de allerede på nordisk plan højt prioriterede samarbejdsområder kombineret med bestræbelser på at skabe et overblik over nationale og internationale bestræbelser (EF, OECD) – en opgave, som muligvis kunne udføres i sekretariatet for Nordisk forskningspolitisk Råd – og som siden kunne danne baggrund for vurderinger om behovet for suppleringer på særlige områder, eller som foreslået mere principielle overvejelser om en større indsats på dette felt.

I begge udtalelser fremhæves værdien af et nordisk samarbejde inden for fremtidsforskning. Men i SSF's udtalelse udtrykkes en vis skepsis over for

den i medlemsforslaget foreslåede model. Forskningssekretariatet skal anbefale, at Nordisk Råd over for de relevante nordiske samarbejdsorganer anbefaler, at man er opmærksom på værdien af et nordisk samarbejde inden for fremtidsforskningen og ikke alene er positiv over for at fremkalde og støtte kvalificerede projektforslag, men også overvejer, om fremtidsorienterede aspekter bør inddrages i de projekter, som samarbejdsorganerne i forvejen støtter eller vil støtte ud fra andre faglige hensyn. Man tvivler derimod på, at der på nuværende tidspunkt er et forsvarligt fagligt grundlag for at udarbejde et samlet program, som på rimelig måde dækker området.

København, den 26. oktober 1983

P. f. v.

Eb.

Ib Terp

Instituttet for Fremtidsforskning:

Instituttet for Fremtidsforskning kan støtte an anbefaling om udarbejdelse af en plan for nordiske fremtidsstudier, hvor der lægges vægt på alternative fremtidsscenerier.

- De nordiske landes økonomier påvirkes af den samme internationale konjunktur, af de samme teknologiske ændringer og af de samme kulturelle strømninger. Derfor kan det være naturligt at samarbejde på nordisk plan om alternative scenarier.
- Det er nyttigt at studere den fremtidige udvikling på mere afgrænsede områder som f. eks. teknologi og der gennemføres da også studier heraf. Efter vor opfattelse er det dog mere naturligt om Nordisk Råd lægger op til scenarier, der ser samfundsudviklingen under ét. Og der bør nødvendigvis være tale om alternativer.

Som eksempler på sådanne alternative tænkelige fremtider med horisont til år 2000 kan nævnes:

- Det 'grønne' samfund
- Det højteknologiske ('hi-tech') samfundet
- Et samfund opdelt i subkulturer.

Vi skal endelig anbefale, at institutter uden for universitetskredse, som vort, der har andre erfaringer (fra erhvervslivet), inddrages i arbejdet, så flere synsvinkler kan udnyttes, og således at man sikrer sig en bredere sammensat læserkreds. Vi arbejder netop med et projekt om fremtidens livsstil og social innovation.

København, den 9. december 1983

Rolf Jensen

Dansk Arbejdsgiverforening har i skrivelse den 1 december 1983 meddelat att föreningen avstår från att kommentera medlemsförslaget.

Finland

Finlands akademi:

Finlands akademi har under några års tid befrämjat framtidsstudier medelst specialunderstöd. Framtidsstudierna har inriktats på att klargöra och utvärdera framtida utvecklingslinjer, -möjligheter och -alternativ. Man har ansett det vara av speciell vikt att undersöka teknologins snabba utveckling och dess följdfeomen. Som exempel på finansierade forskningsprojekt kan nämnas bl. a. bioteknikens utveckling, framtida alternativ inom hälsovården, utbildningens framtid samt livskvaliteten i informationssamhället.

Förutom forskningsprojekt stöder akademien Sällskapet för framtidsstudier, som i egenskap av sammanslutning för forskare på området arrangerar seminarier och informationsverksamhet, och som medlemmar räknar så gott som alla universitet och högskolor i Finland. Inom framtidsstudierna stödda av akademien har man framhävt internationella och speciellt nordiska kontakter såväl inom forskningsprojekten som i seminarieverksamheten.

Akademien finner det, i likhet med medlemsförslaget, värt att understöda och forskningsmässigt intressant att samhällets alternativa utvecklingsmöjligheter undersöks ur en nordisk synvinkel. Det ökade samarbete som härför förutsätts bör – såsom i förslaget konstateras – först och främst inriktas på pågående forskningsprojekt och på att inom detta område utveckla samarbetsmöjligheterna för de olika nordiska vetenskapliga forskningsrådssystemen. En dylik utvecklingsuppgift hänför sig utan tvivel till det nystartade nordiska forskningspolitiska rådet.

Helsingfors den 20 september 1983

K. O. Donner
Ordförande

Esko-Olavi Seppälä
Byråchef

Ålands landskapsstyrelse:

Den i medlemsförslaget beskrivna bilden av de nordiska ländernas möjligheter att styra samhällsutvecklingen i önskad riktning är giltig även för Åland.

Landskapet Ålands självstyrelse har tillkommit uttryckligen för att ge landskapets innevånare handlingsfrihet att styra sin utveckling och framtid. Av den anledningen är tendenserna att utrymmet för eget agerande i såväl ekonomiska som kulturella angelägenheter minskar särskilt oroande. Ur åländsk synvinkel är därför ett samfällt nordiskt agerande som syftar till att utreda förutsättningarna för ett bättre tillvaratagande av de politiska värdena, kulturen och traditionerna i de nordiska länderna välkommet. De skilda yttringarna på lokala och regionala plan inom Norden måste naturligtvis härvid ges full uppmärksamhet.

Ålands landsting har i år godkänt en hemställningsmotion med samma syfte som medlemsförslaget. Ärendet är under beredning i landskapsstyrelsen.

Mot bakgrund av ovanstående förordar landskapsstyrelsen det aktuella medlemsförslaget. Samtidigt vill dock landskapsstyrelsen påpeka att tillräcklig hänsyn bör tas till landskapet Ålands särställning och behov. Vid ett eventuellt uppgörande av den nämnda övergripande planen bör landskapsstyrelsen medverka.

Mariehamn den 13 oktober 1983

Folke Woivalin

Lantråd

Göran Lindholm

Kanslichef

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund (AFC) och Affärsarbetsgivarnas centralförbund (AAC):

Centralförbunden AFC och AAC förenar sig med åsikten i medlemsförslaget om att det vid beslutsfattande inom samhällets olika sektorer är av vikt att få information om de sannolika konsekvenserna av olika beslut. Framtidsforskning är sålunda nödvändig och väsentlig för samhällsutvecklingen.

Behovet och önskemålen beträffande information och likaså synpunkterna på den varierar dock från land till land. Även mellan de nordiska länderna finns det skillnader. Det faller sig naturligt att utbyta information om den framtidsforskning som utförs i de olika nordiska länderna. Om informationsutbytet lider av brister är det skäl att göra något för att råda bot på dem.

Medlemsförslaget om utarbetande av en plan för nordiska framtidsstudier inriktade på alternativa framtidsscenarioer har lagts fram på en synnerligen allmän nivå, är rätt obestämt utformat och i fråga om grunderna mycket summariskt. Det är svårt att ta ställning till frågan innan närmare upplysningar föreligger om planens innehåll och omfattning, förfaringssättet, resurserna osv.

Nordiska rådet godkände 1970 och 1976 rekommendationer om framtidsforskning. Debatten i denna fråga har således redan förts rätt länge. I ministerrådets utredning om ökat nordiskt forskningssamarbete från åren 1981 och 1982 sades att den nordiska framtidsforskningen bäst kunde främjas om den utgör en del av ett större projektsamarbete. Det är lätt att förena sig med ministerrådets uppfattning om att det inte just nu är aktuellt att behandla framtidsforskningen som ett speciellt område. Undertecknade organisationer framför som sin uppfattning att tillräckligt klara linjer åtminstone inte ännu lagts fram eller finns inom synhåll för utarbetande av en övergripande plan för nordiska framtidsstudier.

De i förslaget nämnda problemområdena är mycket väl kända. Däremot har de nordiska ländernas gemensamma utvecklingslinjer och möjligheter på det ekonomiska och teknologiska området ansetts vara mindre viktiga.

Ifall den i förslaget avsedda övergripande forskningen inleds, är det enligt vår uppfattning nödvändigt att i denna forskning tas med alla de faktorer som på ett avgörande sätt påverkar de nordiska ländernas möjligheter att förbättra sin relativa konkurrenskraft och möjligheterna att höja välståndet granskat mot en omfattande internationell bakgrund.

Helsingfors den 28 oktober 1983

Arbetsgivarnas i Finland
centralförbund

Ingvar S. Melin

Affärsarbetsgivarnas
centralförbund (AAC)

Pekka Merenheimo

Norge

Miljøverndepartementet:

Departementet har forelagt saken for Norges almenvitenskapelige forskningsråd og Norges teknisk-naturvitenskapelige forskningsråd. Vedlagt følger kopi av brev fra Norges almenvitenskapelige forskningsråd (*se nedan*) til Miljøverndepartementet som departementet slutter seg til.

I tillegg til behovet for framtidsrettet forskning med Norden som utgangspunkt og ramme, vil Miljøverndepartementet også påpeke behovet for framtidsrettede studier av hvordan en kan møte de utviklingstendensene som i dag truer livsgrunnlag og naturmiljøet i globalt omfang. I tilknytning til arbeidet under FNs miljøvernprogram er det foreslått opp-

rettet en "spesialkommissjon" som bl. a. vil få i oppdrag å utarbeide forslag til langsiktige strategier på miljøvern- og naturressursforvaltningsområdet, frem til og utover år 2000.

Miljøverndepartementet er også kjent med den uttalelsen gruppe for ressursstudier har gitt om forslaget, der man blant annet foreslår at dersom man vil utarbeide en plan, bør denne ta form av et tidsbegrenset nordisk forskningsprogram som tar utgangspunkt i en overordnet problemstilling. Departementet vil si seg enig i dette.

Oslo, 20. oktober 1983

Etter fullmakt

Erik Lykke

Hans Borchgrevink

Statistisk sentralbyrå:

Statistisk sentralbyrå engasjerer seg ikke direkte i fremtidsforskning i medlemsforslagets forstand og har heller ingen planer om å ta opp slikt arbeid i fremtiden. Men indirekte vil selvsagt Byråets arbeid med såvel innsamling som analyse av statistikk spille en viktig rolle for forståelse av fremtiden. Det gjelder spesielt de framskrivninger som Byrådet utarbeider på bestemte områder (blant annet befolkningsframskrivninger). Men også Byråets analyser av tidligere tiders økonomiske og sosiale utviklingstendenser kan bidra til å kaste lys over fremtiden.

Det framgår av medlemsforslaget at Nordisk Råd ved flere tidligere anledninger har stilt seg skeptisk til et organisert nordisk samarbeid om fremtidsstudier. Vi har spesielt merket oss følgende konklusjoner fra *NU 1981/1*, slik de er gjengitt i medlemsforslaget:

— — — Utredningen ville inte peka ut speciella prioritetsområden för framtidsstudiesamarbetet, utan ville hellre prioritera mera framtidsorienterade angreppssätt i projekt på redan högprioriterade områden. Vad gällde generella framtidsstudier ansåg utredningen det vara vanskligt och av begränsad nytta att i högre grad försöka samordna så svårdefinierade aktiviteter. Huvudmålsättningen borde enligt utredningen i första hand ligga i förbättrad information om forskningen i grannländerna i kombination med förbättrade möjligheter för forskarna att träffas.

Statistisk sentralbyrå synes for sin del at denne konklusjon fortsatt virker fornuftig.

Oslo, 12. august 1983

Arne Øien

Odd Aukrust

Norges almenvitenskapelige forskningsråd, Rådet for forskning for samfunnsplanlegging – RFSP:

RFSP betrakter ikke framtidstudier som forskning i ordets egentlige forstand, men som systematiske studier av vital betydning for den offentlige politikk. Slike studier vil i mange henseender benytte seg av resultater og annen innsikt fra forskning, og det vil ofte delta forskere i arbeidet med framtidstudiene. RFSP deler medlemsforslagets syn på at man ikke bør slå seg til ro med den konklusjon som ble trukket i NU 1981:1. RFSP er også enig i det resonnement som ligger til grunn for medlemsforslaget. Dette faller i store trekk sammen med de synspunkter som er fremme i diskusjonen om framtidstudier innenfor RFSP.

Vårt Råd søker også å legge inn framtidsperspektivet i de programmer og prosjekter som Rådet støtter, og det er igangsatt/gjennomført flere enkeltprosjekter av direkte framtidskarakter bl. a. med modell-utvikling og liknende for øye.

Imidlertid synes det i tillegg nødvendig å etablere egne relativt "bredsporede" studier om alternative framtidbilder for å kunne trekke inn tilstrekkelig mange viktige aspekter og sammenhenger som kan gjøre studiene interessante for almen politisk debatt. RFSP vil her vise til det pågående arbeid i regi av organisasjonen "Framtiden i våre hender". Stortinget har bevilget 1,2 mill. kroner til et forprosjekt kalt "Alternativ Norden" som bl. a. vil søke å legge grunnlaget for mer langsiktige studier på dette felt.

Arbeidet utføres i hovedsak ved Gruppen for ressursstudier, NTNf og vil bli evaluert i regi av RFSP ved forprosjektets avrundning i 1984. Tanken om nordisk samarbeide på dette felt faller helt sammen med medlemsforslaget, men det kan kanskje være hensiktsmessig fra norsk side å avvente utfallet og vurderingen av dette forprosjektet før det tas standpunkt til den konkrete gjennomføring av medlemsforslaget.

Oslo, 14. oktober 1983

Njål Arge

Gruppen for ressursstudier:

Utgangspunktet för förslaget är att man inom Norden mot bakgrund av den oroande utveckling som samhället genomgår bör fästa större vikt än som tidigare gjorts vid frågor som rör Nordens framtid. Detta är en politisk utgångspunkt som det knappast är fruktbart att värdera rent forskningsmässigt. Våra synpunkter på det presenterade förslaget tar därför utgångspunkt i den presenterade politiska utgångspunkten.

Frågan om vilken handlingsberedskap Norden har inför den framtida utvecklingen är central. Önskar vi en utveckling där Norden samlat ut-

vecklar en egen samhällsmodell, som i större eller mindre utsträckning avviker från starka internationella tendenser, förutsätts gemensam probleminriktad nordisk framtidsinriktad forskning. Uppgiften för denna forskning bör vara att kartlägga/utveckla alternativa samhällsmodeller, som tar utgångspunkt i en uppsättning centrala värderingar. Man bör emellertid inte se en sådan verksamhet primärt som ett medel att lösa dagens problem. Väl genomförd blir forskningen snarare ett medel att öka medvetenheten om de valmöjligheter som finns i nuet. Genom att systematiskt identifiera alternativa realiserbara utvecklingsmönster kan forskningen reducera tyngden i argument av typen: Situationen tvingar oss att – – –. Upplevda tvång av detta slag är betingat av brist på kunskap om alternativen. Bättre kunskaper om alternativa utvecklingsmöjligheter bidrar till att vitalisera den politiska debatten. Detta blir ett viktigt bidrag från nordiska framtidsstudier.

Väljer Nordiska rådet att initiera nordiska framtidsstudier är den form i vilken det göres viktigt. Rådet har redan på goda grunder avvisat tanken på ett gemensamt nordiskt institut för framtidsstudier. I förslaget talar man om att utarbeta en plan för nordiska framtidsstudier. Vi tror att det är viktigt att denna plan antar formen av ett tidsbegränsat sammanhållet nordiskt forskningsprogram. Kravet på att programmet skall vara sammanhållet innebär att det skall ta utgångspunkt i en överordnad problemställning. Utifrån denna problemställning kan sedan relevanta projekt definieras. Utan en sammanhållande problemställning är det tveksamt om man kan mobilisera tillräckligt med resurser för att få till stånd kvalitetsmässigt acceptabla analyser. Ett forskningsprogramms tidsbegränsade karaktär öppnar dessutom naturliga möjligheter för evaluering av verksamheten i samband med programmets avslutning. Den typen av organisationsform ger med andra ord Nordiska rådet handlingsfrihet med hänsyn till en eventuell vidareföring av programmet.

Oslo den 3 oktober 1983

För Gruppen för ressursstudier

Jan-Evert Nilsson

Sverige

Forskningsrådsnämnden:

Motionärerna efterlyser ett bredare samarbete kring framtidsstudier i Norden, med syftet att, på sikt, upprätta en övergripande plan för nordiska framtidsstudier inriktade på alternativa utvecklingsförlopp. De hänvisar till och exemplifierar med Föreningen Nordens Ungdomsrepresentant-

skaps projekt "Ung i Norden år 2000". Detta projekt kan sägas vara ett försök att fånga in de senaste årens debatt om olika alternativ till den nuvarande samhällsutvecklingen. Stor vikt läggs vid att de nordiska länderna tagna var och en för sig är små och sårbara i förhållande till den omgivande världsekonomin, men att länderna tillsammans kompletterar varandra resursmässigt och även på annat sätt. Ett fördjupat ekonomiskt-politiskt samarbete skulle kunna göra de nordiska länderna mindre utsatta för världsekonomin svallvågor, och rörelsefriheten för sociala experiment och nydaning skulle öka.

Liknande tankar har framförts på flera håll under de senaste åren. Sekretariatet för framtidsstudier, som nu ingår i FRNs organisation, har genomfört en studie, Sverige i en ny ekonomisk världsordning, som snudade därvid. I Norge, där det finns en tradition att stödja även stora och delvis chansartade projekt – maktutredningen är väl det bästa exemplet – har stortinget avsatt 1,5 miljoner NOK till en förstudie av ett forskningsprojekt om ett alternativt samhälle. Initiativet togs av Erik Damman, och förstudien har drivits av den organisation som väl mest liknar Sekretariatet för framtidsstudier, nämligen Gruppen för resursstudier i Oslo. Delvis som ett utflöde ur Sekretariatets energistudie genomfördes en studie över möjligheten att basera Norden på enbart förnybara energikällor (Sol-Norden). Øystein Noreng, som är en norsk oljeekonom, har i en rapport för Beijerinstitutet vid Vetenskapsakademien pekat på hur ett intimare svenskt-norskt ekonomiskt samarbete skulle göra båda länderna mindre sårbara i ekonomiskt och kanske även politiskt hänseende.

Det är alltså ett viktigt tankespår som motionärerna rör sig i, även om spännvidden är stor mellan olika tankar. Den spänner över framtidsstudier som är mera sektoriellt inriktade (energi, ekonomi, vård etc.) och som ansluter sig till den mer politiskt inriktade tradition som utvecklats i t. ex. Sverige, till framtidsstudier som behandlar hela samhällets utveckling, och som närmast ansluter sig till en stor, bred europeisk utopitradition med djupa humanistiska rötter. Den senare typen av studier är tvivelsutan (ännu) mer krävande än de förra, och det finns i och för sig gott om exempel på mer eller mindre misslyckade projekt. Motionärernas tankar, som närmast verkar höra hemma i den senare traditionen, är inte desto mindre värda att stödja.

I en tidigare utredning för Nordiska rådet (publicerad i november 1978 av en planeringsgrupp inom kultursekretariatet) pekas på att framtidsstudiernas uppläggning i de olika nordiska länderna uppvisar vissa skillnader när det gäller omfattning, institutionell förankring, huvudsakliga avnämare samt intellektuell och ämnesmässig inriktning. Detta gör permanenta, institutionaliserade samarbetsformer mera svårhanterliga. Framtidsstudier på samnordisk basis borde därför genomföras på projektbasis snarare än som generellt organiserat samarbete. Dessa slutsatser är fortfarande giltiga.

Vi är därför tveksamma till värdet av en övergripande plan för nordiska framtidsstudier inriktade på alternativa framtidsscenarier. Samtidigt vill vi inte avvisa tanken som sådan på alternativa framtidsscenarier. Om den norska förstudien leder till att det tänkta projektet realiseras verkar det rimligt att Nordiska rådet väljer att stödja det initiativet. Den föreslagna inventeringen av redan genomförda och pågående framtidsstudieprojekt med nordisk anknytning bör genomföras (t. ex. inom ramen för det ovan nämnda projektet hos Gruppen för resursstudier).

Tankarna vid Sekretariatet för framtidsstudier tangerar delvis också de frågor som motionärerna drar upp. Där diskuteras för närvarande ett projekt om Sveriges framtida relationer till Europa, som ett led i de projekt på det internationella området som Sekretariatet bedrivit. Ett projekt om Sverige och Europa skulle syfta till att måla en helhetsbild av Sveriges relationer till de europeiska länderna i öst och väst – ekonomiskt, kulturellt men också politiskt och militärt. Utgångspunkten är alltså delvis annorlunda än motionärernas – vart leder den nuvarande utvecklingen – men ett eventuellt projekt kommer naturligtvis i slutändan också att ta upp frågan kring hur Sverige skall förhålla sig till alternativa utvecklingsförlopp.

Ett sådant projekt, som än så länge endast är en idé, skulle mycket väl kunna utvecklas till ett samnordiskt projekt eller ett projekt där personer från olika nordiska länder deltar. Det skulle komplettera de strävanden som motionärerna efterlyser.

Om rådet väljer att stödja en sådan linje är FRN, via Sekretariatet för framtidsstudier, självfallet beredd medverka.

Stockholm den 26 oktober 1983

Ingemar Mundebo

Hans Landberg

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF):

Olika propäer om ett utvidgat nordiskt samarbete när det gäller framtidsforskningen i Norden har tidigare avvisats. I en utredning för ett par år sedan konstaterade sålunda ministerrådet (*NU 1981:1*) att det var vanskligt och av begränsad nytta att söka samordna så svårdefinierade aktiviteter som generella framtidsstudier. Sedan ministerrådet anslutit sig till utredningens linje, avskrevs 1982 den rekommendation från Nordiska rådet (*rek. nr 9/1976*) som föranlett utredningen.

Enligt SAFs uppfattning har sedan 1982 ingenting inträffat som motiverar en annan inställning i sakfrågan från de nordiska samarbetsorganens sida. SAF kan alltså inte tillstyrka medlemsförslag A 658/k.

Stockholm den 28 oktober 1983

Svenska arbetsgivareföreningen

Gösta Rönn

Medlemsförslag

om ett forskningsinstitut för nordisk rätt

(Väckt av Tytti Isohookana-Asunmaa, Eeva Kuuskoski-Vikatmaa och Peter Muurman)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska akademikerrådet:

NAR stöder ett effektivt nordiskt forskningssamarbete och anser att även de samlade resurserna inom den juridiska forskningen i Norden kunde förstärkas genom ett systematiserat samarbete.

De forskningsområden som skisseras upp i medlemsförslaget bör dock uppfattas som exempel. De nordiska rättssystemen vore ett annat viktigt forskningsområde, som skulle kräva samarbete med högskolor med omfattande juridiska bibliotek.

NAR understöder förslaget om att inrätta ett forskningsinstitut för nordisk rätt, men anser att man när det gäller institutets placering nogga bör överväga att det förankras i en tillräckligt bred forskningsmiljö, så att det kan uppfylla sin avsedda funktion. NAR betonar samtidigt att medel som anslås för detta ändamål inte får minska på anslagen för redan existerande nordiska forskningsinstitut eller samnordiska forskningsprojekt.

Helsingfors den 16 november 1983

Nordiska akademikerrådet

Raimo Lehtinen

Ordförande

Mona Hallbäck

Sekreterare

Danmark**Justitsministeriet:**

Undervisningsministeriet har i sagens anledning indhentet udtalelser fra Københavns og Århus universitet (se nedan).

Efter aftale med undervisningsministeriet skal man herefter meddele, at man kan henholde sig til de indhentede udtalelser, idet man kan tilslutte sig, at der fra dansk side ikke kan være nogen særlig interesse for det foreliggende forslag om et forskningsinstitut ved Laplands högskola i Rovaniemi.

København, den 21. december 1983

P. m. v.

E. b.

Chr. Trønning

Rektor vid Københavns Universitet *hänvisar i skrivelse den 6 december 1983 till yttrande av den 30 november 1983 från Det retsvidenskabelige Fagråd (se nedan).*

Københavns Universitet, Det retsvidenskabelige Fagråd:

Forslaget har været drøftet på fagrådets møde den 29. november d.å. Der blev under drøftelserne ytret en række delvis modstridende synspunkter. Det blev fremhævet, at det var vigtigt, at oprettelsen af det nye institut ikke indebærer en svækkelse af det vigtige forskningsarbejde vedrørende nordisk ret, der allerede foregår ved forskningsinstitutionerne i alle de nordiske lande, f. eks. ved overførsel af eksisterende forskningsressourcer til det nye institut. Men det blev også fremhævet, at det var vigtigt at styrke forskningen om nordisk ret, ikke mindst under hensyn til Danmarks medlemskab af EF.

Der var imidlertid enighed i fagrådet om, at det på det foreliggende grundlag var vanskeligt at tage endelig stilling til forslaget om et forskningsinstitut for nordisk ret. Der blev navnlig peget på, at det af medlemsforslaget synes at fremgå, at det i første række er "nordkalot"-problemer, der vil blive gjort til genstand for forskning. Der blev rejst spørgsmål, om der ikke burde tilvejebringes større klarhed om, hvad der er det egentlige formål med instituttet, og om det, hvis instituttet i første række skal beskæftige sig med "nordkalot"-problemer, ikke burde finde klarere ud-

tryk, f. eks. i institutnavnet. Herudover er det fagrådets opfattelse, at det vil være nødvendigt at undersøge forholdet mellem det foreliggende initiativ og andre initiativer vedrørende forskning af de retlige og andre problemer vedrørende "arktiske" forhold.

København, den 30. november 1983

P. f. v.

E. b.

Kirsten Lilbæk

Eksp.sekr.

Aarhus universitet, Administrationen, henvisar i skrivelse den 30 november 1983 till yttrande av den 25 november 1983 från Det juridiske Fagråd (se nedan).

Aarhus universitet, Det juridiske Fagråd:

Forslaget går ud på, at der som en videreudvikling af den forskning og undervisning i nordiske retsforhold, der finder sted ved högskolans juridiske afdeling oprettes et særligt institut for nordisk ret ved högskolan. Det fremgår af forslaget, at instituttet, der skal være åbent for gæsteforskere fra de nordiske lande, foreløbig er tænkt at skulle drive forskning med hensyn til de retlige aspekter af det økonomiske samarbejde på Nordkalotten. Den påtænkte forskning angives især at skulle angå følgende fire områder:

1. Handelen i kalotområdet.
2. Retsbeskyttelsen og den sociale sikkerhed for arbejdstagere, der flytter fra et land til et andet.
3. Landbrugsretlig forskning, idet det fremhæves, at rensdyrhold, jord- og skovbrug er af stor betydning i det nordlige Sverige og Finland.
4. Turistretlig forskning.

I den anledning skal fagrådet anføre, at den fælles kulturelle og sociale udvikling i de nordiske lande og det nordiske lovsamarbejde, der nu har stået på i over 100 år, gør en udstrakt nordisk retssammenlignende forskning både naturlig og påkrævet. En sådan forskning drives da også allerede i vidt omfang ved de bestående nordiske universiteter og handelshøgskolen, og forskerne ved disse har ofte nær kontakt med kolleger i de andre nordiske lande. Dette forskningsmæssige samarbejde har da også ført til udgivelsen af en række fællesnordiske juridiske tidsskrifter, hvoraf kan nævnes Tidsskrift for Rettsvitenskap, Nordisk administrativt Tidsskrift, Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, NIR Nordiskt Immaterielt Rätsskydd, Nordisk Forsikringstidsskrift og Nordisk Tidsskrift for Inter-

national Ret. Hertil kommer to domssamlinger: Nordisk Domssamling, der har bestået siden 1958 og omfatter udvalgte højesteretsdomme fra de fem lande og Nordiske Domme i Sjøfartsanliggender, der går helt tilbage til 1900. Endelig kan det nævnes, at nordiske retsforskere har været de drivende kræfter i de siden 1872 afholdte 29 nordiske juristmøder, om hvis forhandlinger, der er afgivet omfattende beretninger.

Selv om der således allerede foregår en omfattende nordisk retssammenlignende forskning, er fagrådet ikke i tvivl om, at der på specielle retlige områder kan være et behov for en videreudvikling af forskningen og dermed for oprettelsen af særlige fællesnordiske institutter på sådanne områder. Dette synspunkt synes det foreslåede nordiske institut i Rovaniemi efter fagrådets opfattelse imidlertid ikke at imødekomme, da der her mere er tale om en geografisk end om en retlig afgrænsning af instituttets arbejdsområde, idet instituttet synes koncentreret om specielle retsforhold i det nordlige Finland, Sverige og måske Norge. Fagrådet finder derfor ikke, at der fra dansk side kan være nogen særlig interesse for forslaget.

Aarhus, den 25. november 1983

P. f. v.

E. b.

Rigmor Astrup Andersen

Fuldmægtig

Finland

Justitieministeriet:

Enligt medlemsförslaget är målet att förbättra förutsättningarna för lag-samarbete i Norden genom att intensifiera det juridiska forskningssamarbetet i Norden. Det forskningsinstitut som skulle inrättas vid Lapplands högskola skall enligt förslaget särskilt inrikta sig på att bedriva forskning om juridiska problem som anknyter till det ekonomiska samarbetet i Nordkalotten. I de preliminära planerna har tyngdpunkten lagts vid att undersöka juridiska problem som gäller handeln inom kalottområdet, rättsskyddet för arbetstagare som flyttar från ett land till ett annat, renskötsel och jordbruk samt turism.

Justitieministeriet anser att nordisk rättsjämförande forskning är viktig och förhåller sig positiv till initiativrikedomen i medlemsförslaget, i synnerhet då däri har fästs uppmärksamhet vid sådana frågekomplex som blivit åsidosatta i den juridiska forskningen, så som turismen och rättsliga problem som anknyter till jordbruket.

En grundlig beredning är dock en förutsättning för att inrätta ett forskningsinstitut. I beredningen borde undersökas åtminstone

- vilka erfarenheter man har fått av nordiskt forsknings-samarbete inom de nordiska samarbetsorgan som redan finns (Nordisk institutt for sjørett i Oslo och Nordisk samarbetsråd for kriminologi i Köpenhamn),
- om de organ som svarar för författningsberedning (de ministerier till vilkas kompetens de planerade forskningsområdena hör) anser att en forskning som begränsas till nordisk rätt är ett tillräckligt och ändamålsenligt underlag för deras eget arbete,
- om det är möjligt att säkerställa tillräckliga förutsättningar för institutets verksamhet, i synnerhet om de är möjligt att finansiera heltidsanställd personal och anskaffning av ett tillräckligt omfattande bibliotek (t. ex. riksdagshandlingarna i alla nordiska länder), och
- om avsikten är att alla nordiska länder skall ta del i finansieringen och hur detta kan ordnas.

Justitieministeriet har redan tidigare meddelat Lapplands högskola att ministeriet är beredvilligt i fråga om ett gemensamt utredningsarbete och har utsett en kontaktperson för projektet. Ministeriet är fortfarande villigt att samarbeta.

Helsingfors den 21 november 1983

Christoffer Taxell
Justitieminister

Antti Kivivuori
Avdelningschef

Länsstyrelsen i Lapplands län:¹

I medlemsförslaget föreslås att det juridiska samarbetet mellan de nordiska länderna, som redan traditionellt i stor omfattning förekommer i många lagstiftningsfrågor, skall utvecklas genom att effektivisera forskningssamarbetet och undervisningen i de nordiska rättsförhållandena samt att man i detta syfte bör inrätta ett forskningsinstitut för nordisk rätt i Lapplands högskola i Rovaniemi. Inrättandet av institutet och dess placering i samband med Lapplands högskola motiveras ur flera synpunkter. Som motivering anförs bl. a. att forskningen om och undervisningen i nordiska rättsförhållanden har en framskjuten plats inom den juridiska avdelningen vid Lapplands högskola och att man inom högskolan genomfört en preliminär kartläggning om inrättandet av ett forskningsinstitut för nordisk rätt. Medlemsförslaget och kartläggningen utvisar att det finns

¹ Yttrandet översatt från finska.

talrika samnordiska juridiska frågor, där institutet skulle kunna bidra till utredning och forskning samt att många av dessa frågor är av central betydelse för Nordkalottområdet. Områden med viss tyngdpunkt för forskningsarbetet är bl. a. handel och övrigt näringsliv, gränssamarbete, turism, kulturutbyte, miljöskydd, rörlig arbetskraft och flyttningsrörelsen.

Länsstyrelsen anför att den i alla hänseenden stöder medlemsförslaget och motiveringarna i planen för Lapplands högskola och förordar detta initiativ om ett forskningsinstitut.

Rovaniemi den 25 november 1983

Asko Oinas
Landshövding

Arvi Rautio
Kanslichef

Åbo universitet:¹

Universitetet intar en positiv inställning till förslaget om inrättande av ett forskningsinstitut för nordisk rätt. Enligt universitetet är dock inte forskningsinstitutets placeringsort och forskningens tyngdpunktsområden lyckade.

Forskningsenheten vid Lapplands högskola kan inte ännu betraktas som etablerad, och där har det sålunda ännu inte hunnit bildas någon forskningstradition. Även högskolans bibliotek är tills vidare mycket begränsat. Den juridiska forskningen kräver inte heller vistelse inom det område, vars problem utforskas.

Åbo universitet anser att det för närvarande kan erbjuda forskningsinstitutets verksamhet bättre verksamhetsförutsättningar än Lapplands högskola. Universitetets bibliotek har en väsentligen mera omfattande juridisk boksamling än Lapplands högskola. I Åbo kan man också anlita Åbo akademis omfattande insamling av nordisk litteratur. Universitetets forskningstradition är dessutom längre hunnen än vid Lapplands högskola och universitetets nordiska forskningskontakter är delvis redan färdiga.

Universitetet anser att de regionalpolitiska aspekterna inte får vara avgörande vid val av placeringsort för forskningsinstitutet. Enligt universitetet borde man vid inrättandet av forskningsinstitutet framför allt fästa uppmärksamhet vid institutets verksamhetsförutsättningar.

Universitetet finner forskningen om nordisk rätt vara mycket viktig på grund av det omfattande ekonomiska, lagstiftnings- och forskningssamarbetet. Det hittills utövade samarbetet tycks helt ha blivit förbigånget av medlemsförslagsställarna. På grund av betydelsen av den nordiska forsk-

¹ Yttrandet översatt från finska.

ningen finner universitetet inte ändamålsenligt att det institut som skall inrättas koncentrerar sig nästan enbart på utforskningen av kalottområdets rättsfrågor. Institutets verksamhet borde omfatta utforskningen av hela den nordiska rätten. Detta borde komma fram när man beslutar om tyngdpunktsområden för forskningen.

Åbo den 15 november 1983

Unto Salo
Prorektor

Seppo K. Markkanen
Planerare

Lapin korkeakoulu (Lapplands högskola)¹:

Högskolan konstaterar att initiativet redan länge förberetts i den av högskolans styrelse tillsatta expertgruppen. Arbetsgruppen har den 10.11.1983 färdigställt sitt preliminära förslag om inrättandet av ett forskningsinstitut för nordisk rätt i samband med Lapplands högskola från och med den 1.9.1986.

I betänkandet har gjorts ett förslag om institutets forsknings- och uppgiftsområden samt om anordnandet av institutets verksamhet och en beräkning om anläggningskostnaderna.

Högskolan finner initiativet vara mycket viktigt. Enligt styrelsens beslut av idag översänder högskolan till länsstyrelsen som sitt yttrande om initiativet det närslutna betänkandet av arbetsgruppen (*se Bihang*). Högskolan fäster uppmärksamhet vid att institutets uppgiftsområde enligt betänkandet borde vara mera omfattande än vad som föreslagits i medlemsförslaget.

Utom till länsstyrelsen har högskolan avgivit ett yttrande om saken till undervisningsministeriet. Den svenska översättningen av betänkandet översändes till länsstyrelsen senare.

Rovaniemi den 1 december 1983

Esko Riepula
Rektor

Juhani Lillberg
Sekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

En preliminär plan för inrättandet av ett institut för nordisk rätt i anslutning till Lapplands högskola

I. ALLMÄNNA MOTIVERINGAR

1. Bakgrunden till företaget

En juridiska avdelningen som har grundats vid Lapplands högskola är den yngsta av de tre juridiska undervisningsenheterna i Finland. Vid avdelningens inrättande konstaterades det att en juridisk avdelning vid en högskola på kalottområdet på ett naturligt sätt kan integrera nordkalottområdets rättsliga problem på sitt forskningsprogram. De blir ju inte föremål för utredning vid de andra undervisningsenheterna.

Det nordiska samarbetet berör mycket omfattande former av ekonomiskt, socialt och kulturellt samarbete som förutsätter avskaffandet av de legislativa hinder som kunde skada samarbetsformerna. Högskolan och dess forskare blev övertygade om att man i nära samband med den undervisning och forskning som är specialiserade på kalottområdets rättsliga problem kunde inrätta ett samnordiskt forskningsinstitut, som skulle fungera vid högskolan som självständig institution.

För att främja institutföretaget tillsatte man vid Lapplands högskola en expertgrupp vars medlemmar består av högskolans tjänstemän och utomstående experter (bl. a. landshövding Ragnar Lassinantti från Norrbottens län och presidenten för Rovaniemi hovrätt, dr Kaarlo L. Ståhlberg). Inom expertgruppen utnämndes även kontaktpersoner till justitie- och undervisningsministeriet.

2. Forskningsområdet och uppgifterna för institutet för nordisk rätt

Institutet borde vara ett samnordiskt självständigt forskningsinstitut som är inriktat på rättsjämförelse och förmedlande av rättskunskap. Dess uppgift är att främja den juridiska forskningen och lagberedningsarbetet i alla nordiska länder. Norden (de nordiska länderna) uppfattas i ordets vida bemärkelse så att vid sidan av Sverige, Norge, Danmark och Island också Grönland och Färöarna skulle delta i samarbetet. Grönlands medverkan motiveras speciellt med det att institutets forskningsprogram skall innefatta också jämförelse av de nationella minoritetsgruppernas rättsliga ställning.

Enligt planerna skall det samnordiska forskningsarbetet i begynnelsestadiet bedrivas med tyngdpunkt på följande områden.

2.1. Rättsliga hinder för turismen, naturskyddet, näringslivet och gränssamarbetet på kalottområdet samt avskaffandet av hindren genom samnordiska lagstiftningsåtgärder

Kalottområdet bildar en särdeles enhetlig och folkrättsligt sett exceptionell gemenskap, där det ekonomiska samarbetet över riksgränserna är sällsynt omfattande. Det ekonomiska utbytet, turismen och kulturutbytet sker på kalottområdet till en stor del i form av direkt växelverkan mellan kommuner, statliga instanser samt företag och samfund utan utrikesministeriernas och centralförvaltningsmyndigheternas medverkan. Det här genom successivt samarbete uppkomna samarbetsnätet har visat sig vara smidigt och det har kunnat tjäna områdets intressen, så småningom har den fått organiserade former också i folkrättsliga avtal.

Inom detta vida område av samarbete med ekonomisk karaktär före-

kommer dock fortfarande mångformiga ekonomiska hinder, som försvårar den effektiva kontakten, myndigheternas samverkan och det ekonomiska utbytet. De flesta är hinder med rättslig karaktär, för föråldrade folkrättsliga principer och rättsregler som är förknippade med statlig suveränitet har länge hindrat det multinationella myndighetssamarbetet över riksgränserna. Att söka fram och analysera dessa hinder och deras påverkan och att göra ändringsförslag angående dem utgör naturligt ett av verksamhetsfältet för institutet för nordisk rätt.

2.2. *Samnordiska rättsförhållanden*

Det nordiska samarbetet som pågått i årtionden på det praktiska planet liksom institutionerna som befrämjar det, bl. a. Nordiska rådet, Nordiska ministerrådet samt det p. g. a. Helsingfors-avtalet bedrivna varierande övriga samarbetet mellan de nordiska länderna har skapat ett mångtrådigt kontaktnät mellan Nordens medborgare, medborgarorganisationer samt kommunala och statliga myndigheter. Den samnordiska arbetsmarknaden och den internordiska pass- och visumfriheten har skapat ett folkrättsligt unikt samfund, där nordborna rör sig fritt och med stor frekvens från den ena staten till den andra. Rörelsefriheten och den omfattande emigrationen har dock försakat många rättsliga problem bl. a. inom familjerätt, arbetsrätt och socialrätt. Lagstiftningen på de här områdena borde allt mera förenhetligas i de olika staterna för att den emigrerade medborgaren inte skulle bli föremål för rättsförlust. Lagstiftningen som är försakat av den omfattande internordiska emigrationen skulle naturligtvis höra till institutets verksamhetsfält likaså undersökandet av de sociala fenomenen som lagstiftningen gäller.

2.3. *Den nordiska närings- och finansrätten*

De nordiska länderna driver en omfattande handel sinsemellan. Likaså blir samnordiska företag allmännare om de sedan fungerar i något nordiskt land eller i några tredje länder. Genom att kontrastivt undersöka den nordiska närings- och finansrätten kan samarbetet allt mer intensifieras och samarbetshindren reduceras. Det blir ganska stora rättsliga och praktiska hinder om man t. ex. vill grunda ett företag i ett annat nordiskt land; samma sak gäller medelöverföring från ett företag till ett annat. Taxeringsbemötandet som skiljer sig allt efter företagsägarens nationalitet, kan ge anledning till olägenheter för företagets samarbete och grundandet av samnordiska företag eller när det gäller att finansiera internationella projekt.

2.4. *För alla nordiska länder intressanta rättsliga forskningsprojekt inom de rättsområden där de nordiska länderna fungerar som grupp på det internationella fältet*

De nordiska länderna fungerar som en enhetlig grupp bl. a. i Förenta Nationerna, i många av dess specialorganisationer samt i många andra internationella organisationer. Likaså framträder de nordiska länderna som enhetlig grupp på internationella konferenser inom olika områden. Detta samarbete av teknisk art förutsätter ofta att de nordiska länderna förbereder gemensamma förslag: utkast till artiklar, avtal och förslag till verksamhetsprogram. Ofta är detta samarbete förknippat med någon folkrättsligt eller annars juridiskt fast fråga som förutsätter forskningskunskap och normberedning. Sådana områden kunde vara bl. a. den internationella sjörätten, samarbetet i Kommissionen för internationell rätt, de rättsliga

problemen inom den internationella datakommunikationen, den internationella humanitära rätten, den juridiska regleringen av nedrustningen, samarbete i frågor som gäller de mänskliga rättigheterna osv. Institutet för nordisk rätt kunde förbereda utredningarna som detta samarbete förutsätter då, när det behövs juridisk specialexpertis för att lösa frågan.

2.5. *Det internordiska informeraendet om rättsordningarna*

De nordiska länderna behöver noggranna uppgifter om varandras rättsordningar. Det förekommer brister inom detta informeraende, i synnerhet p. g. a. språkskillnaderna. De olika nordiska länderna har inte tillräcklig kännedom om varandras rättsordningar. Det är beaktansvärt att omfattande juridiskt samarbete i Norden som gäller författningsberedning, förutsätter noggranna uppgifter om de olika staternas lagstiftning och författningsplanering. En av uppgifterna för Institutet för nordisk rätt kunde vara det internordiska rättsinformeraendet. Institutet kunde utarbeta kontrastiva juridiska kartläggningar över sådana delområden i rättsordningen som alla samarbetande staterna har funnit vara viktiga (t. ex. växelrätten i de nordiska länderna, naturskyddslagstiftningen, stadganden som begränsar företagsgrundande i de olika nordiska länderna, firmaskydd och patenträtt osv.).

I det föregående uppräknades bara några centrala områden inom det rättsliga samarbetet, på vilka institutet skulle ha viktiga uppgifter. Det skall beaktas att det nuförtiden inte existerar något institut för nordisk rättsforskning och det rättsliga samarbetet utgår från en tämligen smal bas, i främsta rummet i form av direkt samarbete mellan justitieministerierna och några andra ministerier. En viss ytlighet är dock kännetecknande för detta samarbete: ministrar och tjänstemän utbyter kunskaper om aktuella lagberedningsföretag på nordiska konferenser, men egentlig forskning bedrivs just inte alls på dessa områden bortsett från några enskilda sporadiska högskoleundersökningar.

3. *Institutets verksamhetsprinciper och -former*

När man beaktar den särställning som Lapplands högskola har på kalottområdet, skulle Lapplands högskola i Rovaniemi vara ett lämpligt placeringsställe för institutet. Institutets ledning och administration och en viss del av dess forskningsverksamhet kunde koncentreras vid Lapplands högskola som ett självständigt samnordiskt institut. En del av forskningen kunde bedrivas vid sådana nordiska högskolor och forskningsinstitut som skulle vara lämpligast som placeringsort för vederbörande forskning eller projekt. Institutet kunde dessutom ha följande verksamhetsformer.

3.1. *Kalottforskningens specialbibliotek*

Till biblioteket skulle samlas litteratur om kalottsamarbete och sådant som mera omfattande skulle gälla juridiska undersökningar. Biblioteket skulle samtidigt fungera som centralbibliotek för samnordisk rättsforskning. Juridisk litteratur som skulle anknyta sig till det nordiska rättsliga samarbetet fattas så gott som helt.

3.2. *Samarbetet mellan nordkalottens högskolor, forskningsinstitut och forskare*

Institutet kunde samla aktuella och viktiga forskningsteman genom att intensivt samarbetet mellan nordkalottens högskolor. Institutets juridiskt inriktade forskningsverksamhet skulle oundvikligt bli mångveten-

skaplig. Till den normativa eller juridiska forskningen dvs. till rättsjämförelsen borde också fogas sociologisk och naturvetenskaplig forskning. Kontakten mellan högskolorna kunde också bidra till att förverkliga tvärvetenskapliga rättsfrämjande projekt.

Samtidigt som forskningsinstitutet skulle ha kontakt med alla kalotthögskolor skulle det också fungera som kontaktorgan mellan kalottområdets forskare i synnerhet då när det gäller teman med anknytningspunkter till rättsordningen. Således kunde institutet, när det t. ex. gäller de nordiska ländernas och kalottområdets jordinnehav och dess rättsliga förhållanden, på ett naturligt sätt samla in data från forskningsinstitut utanför högskolorna, på ämbetsverken och hos forskare, som arbetar vid dem. Den rättsjämförande forskningen kan intressera alla staterna på området endast i form av tvärvetenskaplig projektundersökning som överskrider gränserna för den traditionella normativa juridiken.

3.3. *Forskarseminarier*

Institutet för nordisk rätt skulle arrangera seminarier för forskare som utreder teman inom nordisk rättsjämförelse. Dessutom finns det ett tydligt behov att ordna även mera omfattande samnordiska forskarseminarier för specialister inom olika områden.

3.4. *Specialkurser*

Institutet skulle anordna med hjälp av institutets egna forskare, forskarna från Lapplands högskola och utomstående experter specialkurser om samnordiska aktuella teman. Sådana teman kunde erbjudas t. ex. av nordkalottområdets myndigheter och av medborgarorganisationernas gemensamma kontaktorgan. Kurserna kunde antingen ha fortbildningskaraktär eller vara allmänbildande.

3.5. *Institutets eget forskningsarbete*

Avsikten är att institutet, som administrativt fungerar som en autonom, samnordisk institution men i anknytning till Lapplands högskola, skulle ha forskartjänster av olika rang samt tjänster för forskningsassistans. Institutets administrativa centrum i Rovaniemi skulle ha några egna forskare från de olika nordiska länderna som en viss tid skulle bedriva forskning vid institutet. Forskarna skulle huvudsakligen avlönas antingen med medel från avsändarlandet eller med samnordiska medel. De skulle t. ex. bedriva forskning som antagits på institutets forskningsprogram och som de själva har meddelat i sin tjänsteansökan. Dessutom kan de bedriva forskning direkt under institutets vetenskapliga ledning efter ett program som fastställts av institutet eller som beställts av institutionen i form av serviceundersökning. En del av forskarna skulle utföra sitt arbete i sitt hemland på sådana institutioner som ur ämnessynpunkt skulle ha de bästa resurserna, undersökningsapparaterna och internationella kontakterna för att lösa det ifrågakvarande specialproblemet.

3.6. *Undervisningsarbete*

Vid behov kunde institutets forskare fungera i expert- eller undervisningsuppgifter vid de enheter där de bedriver sin egen forskning. En del av undervisningen skulle ha anknytning till undervisningsprogrammen på juridiska avdelningen vid Lapplands högskola. Forskare på kandidat- och licenciatnivå kunde också utarbeta sina specimenarbeten (doktorandforskning) under ledning av högskolans professorer eller vice versa om de

så vill, själva handleda eller leda forskare eller forskargrupper vid sina högskolor.

II. INSTITUTETS VERKSAMHET OCH STRUKTUR I DETALJER

1. Allmänna frågor

1.1. Målen och formerna för institutets verksamhet

Såsom det kommer fram av de allmänna motiveringarna, skulle institutet för nordisk rätt ha som uppgift att främja den kontrastiva forskningen inom de olika nordiska ländernas rättsordningar och undervisningen som gäller den samt att åstadkomma utredningar som gäller samnordiska rättsinstitutioner. Speciellt vill institutet med sin verksamhet

- kartlägga problemen kring turismen, naturskyddet, näringslivet och gränssamarbetet på det nordiska kalottområdet och på andra områden med jämförbar ställning och att för sin del bidra till problemets lösning
- i allmänhet främja undersökningen av de privatartade rättsförhållandena mellan de nordiska länderna, i synnerhet gäller det här familje- och arbetsförhållanden samt förhållanden inom handel och ekonomi
- planera och förverkliga forskningen på de rättsområden, där de nordiska länderna fungerar som enhetlig grupp på det internationella fältet och på vilka utomnordiska utredningar ger likadan nytta för alla nordiska länder.

Med det nordiska kalottområdet och andra områden med motsvarande ställning avses här Norges, Sveriges och Finlands nordliga delar samt Island, Färöarna och Grönland.

Tanken är att institutet skulle främja de ovannämnda målen bl. a.

- genom att kartlägga forskningsbehovet och genom att göra utkast för tyngdpunktsområden samt genom att antaga institutspersonalens forskningsplaner i sådan form att de bäst främjar utredningsarbetet av nordisk rätt
- genom att arrangera forskningsseminarier, dit forskare med intresse för samnordiska eller internordiska rättsproblem skulle bjudas och att även annars främja samarbetet mellan de olika nordiska universiteten, i synnerhet mellan de nordligaste universiteten
- genom att publicera institutets egen forskningsserie med utredningar på norska, svenska och danska samt på de stora världsspråken
- genom att bidra till sådana läro- och handböckers och allmänna framställningars uppkomst, som ger en helhetsbild om samnordiska rättsinstitutioner och om andra nordiska länders rätt på de rättsområden, där detta är viktigast. Det här skall ske genom att skapa internordiska samarbetsgrupper. Vid behov kunde man försöka publicera dessa allmänna framställningar samtidigt på flera nordiska språk
- genom att arrangera seminarier för jurister och tjänstemän i praktiskt arbete. Vid dem kunde de olika nordiska ländernas myndigheter, advokater etc. ömsesidigt bekanta sig med varandras rättsinstitutioner och med problemen i samarbetet
- genom att förutsätta att institutets forskningspersonal i de olika nordiska länderna skulle ge undervisning i nordisk rätt; var och en vid sitt eget universitet eller vid sin egen institution.

1.2. Institutets status och finansiering

Institutet för nordisk rätt, vars hemort är Rovaniemi stad i Finland, kommer enligt planerna att bli ett självständigt institut. Dess administrati-

va centrum skulle fungera i utrymmen, som Lapplands högskola utan ersättning ställer till dess förfogande.

Institutets verksamhet skulle finansieras med de årliga anslag, som ställs till Nordiska ministerrådets förfogande av den samnordiska budgeten för kultursamarbete. Institutet kunde dessutom ansöka om bidrag till speciella ändamål eller ta emot donationer också från andra håll.

1.3. *Institutets språk*

Det vore naturligt att institutets finländska personal skulle avfatta institutets officiella dokument på svenska och skulle också använda svenska som kontaktspråk med de övriga nordiska länderna. Danskarna och norr-männen vid institutet skulle – enligt gängse bruk i det nordiska samarbetet – använda sitt eget språk.

1.4. *Institutets bibliotek*

Institutet lägger an på att skaffa sig ett vetenskapligt bibliotek som befrämjar institutets syftemål. Det skulle förvaras på biblioteket vid Lapplands högskola som fristående samling och högskolans bibliotekspersonal skulle ta hand om det.

2. *Institutets ledning och personal*

2.1. *Allmänt*

Såsom andra samnordiska institut skulle också detta institut ledas av en styrelse. Institutets dagliga verksamhet skulle ledas av en chef. Ända från början skulle institutet ha vetenskaplig och administrativ personal. Dessutom kunde man bevilja forskningsstipendier i den mån budgeten tillåter. Vid sidan av detta kunde också sådan personal och sådana stipendiater tas med i institutets verksamhet vilkas arbete finansieras med medel som står utanför den nordiska kulturbudgeten.

2.2. *Styrelsen och dess ställning*

Institutets högsta ledning skulle anförtros en styrelse. Den skulle definiera de allmänna riktlinjerna för institutets verksamhet och i synnerhet de områden på vilka institutets nordiska rättsforskning kommer att ha sin tyngdpunkt. Dessutom skulle den fatta alla beslut med principiell karaktär.

Styrelsen skulle också svara för institutets ekonomiska administration, speciellt för beredningsarbetet av det årliga budgetförslaget till Nordiska ministerrådet samt för det att den årliga bokföringen överlätes till statsrevisorererna för revidering. Styrelsen borde nämna vid namn den eller de personer, som har rätt att godkänna räkningar på institutets vägnar. Dessutom kunde styrelsen låta chefen avgöra ett visst ärende eller vissa typer av ärenden på styrelsens vägnar, dock inte sådana som gäller reglernas revidering eller budgeten.

Beträffande styrelsens sammansättning har det planerats att den skulle ha en medlem från Norge, Sverige, Finland, Island och Danmark och en representant för institutets forskningspersonal. Institutets chef skulle självfallet vara styrelsemedlem. De nationella styrelsemedlemmarna skulle utnämnas av Nordiska ministerrådet. Dessutom skulle en suppleant utnämnas från varje land.

Institutets forskare och forskarassistenter skulle välja forskningspersonalens representant inom sin krets. På samma sätt skulle väljas suppleant för forskningspersonalens representant.

Styrelsemötet skulle normalt äga rum två gånger om året. Det ena mötet

skulle årligen arrangeras i institutets utrymmen i Rovaniemi, det andra åter turvis i vart och ett av de övriga nordiska länderna vid ett sådant universitet eller forskningsinstitut där man bedriver forskning med anknytningspunkt till institutets verksamhet.

2.3. *Institutets chef*

Institutet skulle ha en chef som Nordiska ministerrådet skulle utnämna för tre år i sänder. Utnämningen kunde förnyas.

Till institutets chef borde utnännas en etablerad vetenskapsman på professorsnivå. Om chefen skulle bli heltidsanställd, skulle platsen besättas med en nordisk vetenskapsman.

Chefen skulle leda institutets dagliga verksamhet enligt de riktlinjer, som fastställts av styrelsen, samt också annars verkställa styrelsebesluten. Därtill skulle chefen ta del i styrelsemötena. Chefen skulle också svara för institutets ekonomiförvaltning och bestämma om arbetsfördelningen mellan den lägre personalen vid institutet.

2.4. *Institutets amanuens och translator*

Institutets administrativa rutiner skulle förutsätta en amanuens. Denna skulle utföra de dagliga ärenden som institutets administration skulle kräva enligt institutchefens anvisningar. Vid sidan av detta skulle amanuensen för sin del bedriva forskning som hör till institutets gebit. Amanuensbefattningen kräver juris kandidat examen. Dessutom borde amanuensen ha språkliga och andra erforderliga färdigheter till nordiskt samarbete.

P. g. a. de nordiska språkförhållandena borde institutet ha egen translator. Till befattningen skulle höra översättandet av institutets dokument och forskning från och till olika nordiska språk, institutets korrespondens och andra dylika uppgifter enligt institutchefens anvisningar.

Amanuensen och translatorn skulle ha sin arbetsplats i institutets utrymmen i Rovaniemi, där de borde vara anträffbara under tjänstetid.

2.5. *Institutets forskare och forskarassistenter*

Institutet skulle ha ett av Nordiska ministerrådet fastställt antal befattningar för äldre forskare, yngre forskare och forskarassistenter.

Utom resurserna som behövs till kalottundersökningen som bedrivs i Rovaniemi skulle befattningarna delas jämt mellan de olika nordiska länderna.

Om det inte skulle vara möjligt att inrätta så många befattningar att alla nordiska länder samtidigt kunde få en sådan, skulle befattningarna inter-nordiskt cirkulera så, att vart och ett land på lång sikt skulle ha samma ställning. Första gången skulle forskarbefattningarna lottas mellan de olika nordiska länderna.

Forskare och forskarassistenter skulle arbeta i treårsperioder. En och samma person kunde bli en gång återvald så, att det sammanlagt blir sex år.

Forskarnas och forskarassistenternas lön skulle i varje nordiskt land bestämmas efter de grunder som i respektive länder tillämpas på forskare och forskarassistenter med motsvarande meriter och ställning. Avlöningens detaljer skulle för varje nordiskt land fastställas av institutets styrelse och lönen skulle erläggas från institutets budget.

2.6. *Forskarnas och forskarassistenternas forskningsarbete vid institutet och deras plikt till samarbete*

Koordineringen av forskningen av nordisk rätt skulle förutsätta, att de som ansöker om en forskartjänst vid institutet skulle framställa en forskningsplan som anknyter sig till institutets gebit. Till denna plan skulle styrelsen före dess godkännande föreslå förändringar med beaktande av den nordiska rättsforskningens helhetssituation och behov. Innehavarna av forskningstjänsterna borde dessutom årligen rapportera om hur deras forskning avancerar.

Forskarna eller forskarassistenterna kunde bedriva sin forskning i Rovaniemi eller i sitt eget hemland vid det statliga institut eller universitet, som ur den enskilde forskarens synpunkt bäst passar för ändamålet. Då skulle de ha rätt till arbetsrum och instrumentarium enligt samma grunder som vederbörande institutens och universitetens egen personal. Inom ramen för institutets budget kunde forskningsanställda dessutom beviljas stipendium för att samla behövt material i ett annat nordiskt land.

Vid sidan av sin egen forskningsverksamhet har institutets forskare och forskarassistenter som tjänsteplikt att hjälpa institutets andra forskare och forskarassistenter när det gäller att utreda källmaterial o.d. Dessutom borde de medverka i den allmänna planeringen och koordineringen av nordisk rätt och utsprida information om nordisk rätt. I detta syfte

- skulle institutchefen bjuda alla forskare och forskarassistenter på konferens i Rovaniemi åtminstone två gånger per år. Därtill skulle en eller flera av institutets forskare och forskarassistenter i sänder bjudas med på andra seminarier och motsvarande evenemang, där det anses viktigt att ha även institutets forskningspersonal representerad
- varje forskare eller forskarassistent skulle årligen vara skyldig att hålla en föreläsningsserie av ordinar längd om sitt eget forskningstema vid det forskningsinstitut eller universitet, där han huvudsakligen bedriver sin forskning. Å andra sidan behövs institutstyrelsens tillstånd för mera omfattande undervisning.

De kostnader som den ovannämnda kontakten förorsakar forskarna och forskarassistenterna skulle ersättas med institutets medel.

3. *Tidpunkten för inrättandet av institutet och därigenom uppkomna kostnader*

3.1. *Verksamhetens start*

Verksamheten vid institutet för nordisk rätt kunde inledas vid Lapplands högskola den 1.9.1986. Då kommer det första byggnadsskedet av Lapplands högskola att vara färdigt och att stå helt och hållet till högskolans förfogande. Första skedet kommer att ha utrymmen för juridisk undervisning och forskning samt högskolans bibliotek. Det kunde redan från början vara möjligt att inrymma institutet för nordisk rätt i dessa nya och moderna utrymmen. Det skulle således också bli tillräckligt med tid över för andra åtgärder i samband med institutets inrättande.

3.2. *Inrättningskostnaderna*

Institutets verksamhet borde startas gradvis och den skall utvidgas alltefter den nordiska rättsforskningens utveckling. Som nödvändiga kostnader för året 1986, då institutet inrättas, måste väl anses följande:

- institutchefens lön enligt lönenivån i det vederbörande nordiska landet. I Finland är forskarprofessorns årslön (A 27) utan tillägg i Rovaniemi 120 000 Fmk, av vilket 40 000 Fmk skulle tillkomma året 1986.

- institutamanuensens lön: enligt lönenivån i Finland får forskaramanuensens 56 000 Fmk (A 16) i lön om året, av det gäller året 1986 en summa på 19 000 Fmk.
- lönen för institutets translator enligt lönenivån i vederbörandes hemland. I Finland är den 62 000 Fmk (A 18) om året och andelen för år 1986 skulle bli 21 000 Fmk.
- lön för en äldre forskare enligt lönenivån i vederbörande nordiskt land. I Finland betalas den äldre forskarens lön enligt löneklass A 23, dvs. 89 000 Fmk per år och årets 1986 andel skulle bli 30 000 Fmk.
- lön för två yngre forskare (minst på licensiatnivå) och som i Finland betalas enligt löneklass A 19 och det blir 65 000 Fmk per år. Lönekostnaderna för de yngre forskarna skulle då bli 43 000 Fmk beträffande året 1986.
- lön av två forskarassistenter som i Finland betalas enligt löneklass A 15 och det blir 54 000 Fmk per år. Till forskarassistenternas avlöning borde sålunda reserveras åtminstone 36 000 Fmk för året 1986, om vi använder den nuvarande lönenivån som utgångspunkt.

För institutchefen och styrelsen borde reserveras åtminstone 60 000 Fmk som reseanslag och för forskarna och forskarassistenterna 70 000 Fmk. För anskaffandet av litteratur borde för första verksamhetsåret reserveras ett anslag på 150 000 Fmk.

Sammanlagt skulle kostnaderna för Institutet för nordisk rätt under första verksamhetsåret bli 470 000 Fmk räknade efter den nu gällande kostnadsnivån.

Centralhandelskammaren¹:

Intensifieringen och effektiviserandet av det nordiska lagstiftningsarbetet förutsätter, att man i tillräcklig grad sörjer för de organisationers och samfunds möjligheter att utföra forskningsarbete på området, vilka undersöker och utreder förutsättningarna för samnordisk lagstiftning. Endast så kan grundförutsättningar för genomförandet av ett samnordiskt lagstiftningsarbete skapas. Det förslag, som framförts till Nordiska rådet om effektivisering av forskningen och undervisningen i nordisk rätt, anser Centralhandelskammaren vara värt att understöda.

I medlemsförslaget har fästs uppmärksamhet vid vissa i och för sig viktiga forskningstema. Med beaktande av det samnordiska lagstiftningsarbetets omfattning och täckning bör ifrågavarande förteckning närmast ses som exemplifierande. De flesta rättsliga problem begränsar sig inte enbart till kalottområdet, utan de gäller i allmänhet i vart medlemsland i dess helhet.

Mot denna bakgrund borde man enligt Centralhandelskammaren vid övervägandet av placeringssorten för den nordiska juridiska forskningsinstitutionen, innan beslut fattas, utreda eventuella alternativ till den ort.

¹ Yttrandet översatt från finska.

som framförts i medlemsförslaget. Vid utredandet av olika alternativ borde givetvis uppmärksamhet fästas vid vilka redan existerande forskningsenheter som har de bästa möjliga förutsättningarna att gå i land med de krävande uppgifter, som forskningsobjekten utgör.

Helsingfors den 4 januari 1984

Sakari Yrjönen
Verkställande direktör

Timo Karppinen
Avdelningschef

Ålands landskapsstyrelse:

— — — har Ålands landskapsstyrelse äran meddela att landskapsstyrelsen förordar förslaget under förutsättning att ett nära samarbete kan åstadkommas med övriga universitet i Norden där rättsvetenskaplig forskning bedrivs.

Mariehamn den 12 november 1983

Folke Woivalin
Lantråd

Christer Jansson
Lagberedningschef

Suomen lakimiesliitto — Finlands juristförbund r. y.:

— — — stöder förslaget om att inrätta ett forskningsinstitut för nordisk rätt.

Finlands juristförbund anser det inte vara motiverat att redan i detta skede ta ställning till var det föreslagna forskningsinstitutet borde placeras. Man kan dock framföra vägande skäl för Lapplands högskola. Högskolan har ända sedan dess verksamhet inleddes på olika sätt aktivt deltagit i kalottsamarbetet. Enligt vad vi vet har man redan nu vid Lapplands högskola berett sig på att inleda verksamheten vid forskningsinstitutet bl. a. genom att uppgöra reglemente. Man har också gjort andra utredningar om administrativa lösningar. Dessutom kommer man under år 1984 att vid juridiska avdelningen inleda projekt för de s. k. fördjupade studier med inriktning på nordiska frågor, bl. a. problem som gäller den nordiska arbetsmarknaden. Detta innebär att man redan i viss mån satt igång forskning med denna inriktning.

De forskningsområden som skisseras upp i medlemsförslaget förefaller ytliga. Enligt Finlands juristförbund kan de bara vara exempel på frågeområden som kunde forska vid ett forskningsinstitut för nordisk rätt. Finlands

juristförbund anser att institutets forskningsverksamhet bör fastställas så att det omspannar ett vitt fält. Forskningsinstitutet bör garanteras möjligheter att påverka vilka specialfrågor som skall prioriteras vid olika tidpunkter.

Helsingfors den 17 november 1983

Suomen lakimiesliitto – Finlands juristförbund r. y.

Reijo Virtanen
Styrelsens ordförande

Viljo Tuokko
Verkställande direktör

Island

Utbildningsministeriet¹:

Ministeriet har inhämtat yttrande över förslaget från Islands universitet, och bifogar universitetets remissvar (*se nedan*). Ministeriet anser att det bör undersökas om upprättandet av nordiska institut inom juridikens olika grenar är en realistisk möjlighet innan man tar ställning till frågan om upprättandet av ett institut för nordisk rätt i Rovaniemi.

Reykjavík den 8 november 1983

Enligt fullmakt

Árni Gunnarsson

Atli Guðmundsson

Islands universitet, juridiska fakulteten¹:

Islands universitets juridiska fakultet stödjer varje strävan som går i riktning mot att stärka ett nordiskt samarbete inom juridiken.

Därför välkomnar fakulteten det nu aktuella medlemsförslaget om ett institut för nordisk rätt i Rovaniemi men vill samtidigt framhålla att möjligheterna att upprätta nordiska institut inom juridikens olika grenar bör undersökas.

Reykjavík den 1 november 1983

Björn P. Guðmundsson
Fakultetsordförande

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Norge

Justis- og politidepartementet, Lovavdelingen:

Justisdepartementet har forelagt medlemsforslag A 659/j for de juridiske fakultetene ved universitetene i Oslo og Bergen. Fakultetet i Oslo har gitt en uttalelse (*se nedan*).

Justisdepartementet mener – på samme måte som det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo – at det er ønskelig å intensivere det juridiske forskningssamarbeidet i Norden, og at det er hensiktsmessig med flere nordiske institutter på avgrensede rettsvitenskapelige områder. – Det er imidlertid vanskelig nå å ta stilling til medlemsforslaget om et institutt for nordisk rett i Rovaniemi, fordi den redegjørelse som er gitt, er knapp og forslaget er lite konkret utformet. Vi nevner også at det er grunn til å se forslaget i sammenheng med virksomheten ved Nordisk samisk Institutt i Kautokeino. Dette instituttet arbeider med juridisk, historisk og samfunnsfaglig forskning som har tilknytning til samer, og det kan være grunn til å innhente instituttets syn på tanken om et forskingsinstitutt i Rovaniemi.

Oslo, 15. desember 1983

Stein Rognlien
Ekspedisjonsjef

Kirsti Coward
Underdirektør

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Juridisk forskning er et omfattende samarbeidsområde av stor betydning for utviklingen av nordisk samarbeid på en rekke områder.

Departementet stiller seg derfor i prinsippet positivt til at spørsmål om forskning og undervisning på det juridiske området tas opp till nærmere vurdering i nordisk sammenheng.

En finner imidlertid på nåværende tidspunkt ikke å ville anbefale opprettelsen av et eget nordisk institutt for formålet. Spørsmålet bør vurderes i en bredere nordisk forskningspolitisk sammenheng, bl. a. med sikte på prioritering i forhold til andre aktuelle nordiske forskningsoppgaver. En slik vurdering bør i første rekke foretas av Nordisk forskningspolitisk råd.

Dette vil gi grunnlag for bedre å kunne vurdere omfang og organisering av et eventuelt økt nordisk samarbeid innen juridisk forskning og undervisning.

Oslo, 21. desember 1983

Etter fullmakt
Olav Nyhamar

Hans Berg

Universitetet i Oslo, det juridiske fakultet:

Vi er enige i det som sies i medlemsforslaget om ønskeligheten av å intensivere det juridiske forskningssamarbeidet i Norden.

Vi antar at de forskningsområdene som omtales, vil kunne være egnet for rettsvitenskapelige forskningsarbeider.

Vi anser det hensiktsmessig at det blir opprettet flere nordiske institutter på avgrensede rettsvitenskapelige områder.

Men vi mener at den redegjørelse som er gitt i det oversendte medlemsforslaget, ikke inneholder tilstrekkelige opplysninger til at det er mulig å gi noen forsvarlig faglig vurdering av forslaget.

Oslo, 8. november 1983

Peter Lødrup
Dekanus

Nils Bugge
Fakultetssekretær

Sverige

Svea hovrätt:

Samarbete mellan de nordiska länderna i lagstiftningsfrågor utgör en viktig förutsättning för att gemenskapen inom Norden skall kunna vidareutvecklas. Intresset av rättslikhet mellan länderna har också funnits sedan länge. För lagstiftningsarbetet i de enskilda nordiska länderna är det därför väsentligt att ha kunskap om och att kunna hämta impulser från utvecklingen på motsvarande rättsområden i de övriga länderna inom Norden. I det svenska kommittéväsendet utgör sådana jämförelser ofta en naturlig del av utredningsarbetet i en viss lagstiftningsfråga. Det har sålunda enligt hovrättens mening ett betydande praktiskt intresse att möjligheterna till komparativa undersökningar av detta slag underlättas. Ett sätt att bidra till detta kan vara att förstärka den juridiska forskningen på området.

Det aktuella förslaget innebär att ett särskilt forskningsinstitut för nordisk rätt skall inrättas. Avsikten är att institutionen skall knytas till Lapplands högskola i Rovaniemi i Finland och förläggas dit.

Hovrätten anser att syftet med institutionens verksamhet är oklart. Enligt förslaget skall forskning och undervisning om nordiska rättsförhållanden bedrivas inom ramen för institutionen. Hovrätten, som utgår från att förslagsställarna med detta avser olika former av komparativt arbete, anser att det ter sig vanskligt att skapa en institution med en så allmänt beskriven målsättning för arbetet.

I förslaget anges emellertid vissa verksamhetsområden som institutionen främst skulle kunna rikta in sitt arbete på. I huvudsak rör det sig här om problem och förhållanden inom Nordkalotten. Det kan enligt hovrättens mening självfallet finnas anledning att från komparativ synpunkt närmare studera de angivna frågorna liksom andra frågor av mer allmän betydelse inom Norden. Särskilt problemet med s. k. grå arbetskraft som förflyttar sig över gränserna mellan de nordiska länderna tycks ha blivit allt större under senare år; problemet har för övrigt redan uppmärksammats inom ramen för Nordiska rådets arbete. Emellertid är det tveksamt om problemområden av det slag som pekas ut i förslaget i första hand kräver juridisk forskning i egentlig mening. Vissa frågor tycks sålunda enligt hovrättens uppfattning mera vara lämpade för utredningsverksamhet av allmän administrativ eller ekonomisk karaktär.

Det kan också ifrågasättas om det är realistiskt att förlägga ett organ av detta slag till Rovaniemi, inte minst med hänsyn till möjligheterna att rekrytera kvalificerade forskare. Den föreslagna placeringen kan försvåra möjligheterna att upprätthålla nära kontakter och ett smidigt samarbete med övriga juridiska forskningsinstitutioner i Norden, något som – enligt vad förslagsställarna själva betonar – krävs för att verksamhetens kvalitet skall kunna upprätthållas. Av detta skäl vore det lämpligare att förlägga verksamheten till en centralt placerad juridisk forskningsinstitution i något av de nordiska länderna.

Förslagsställarna pekar på att högskolan i Rovaniemi mottagit en stor bokdonation som omfattar svensk juridisk litteratur. Det ger hovrätten anledning att betona att en institution sådan som den föreslagna behöver goda biblioteksresurser för att kunna fungera, något som erfarenhetsmässigt kräver betydande anslag.

Till det sagda kommer de samhällsekonomiska aspekterna på förslaget. Den juridiska utbildningen och forskningen i Sverige har f. n. svårigheter att undgå minskade anslag med nedskärningar i verksamheten som följd. Med hänsyn till det kärva statsfinansiella klimat som råder inom Norden i allmänhet torde detta dock inte vara något unikt för Sverige. Mot denna bakgrund är det enligt hovrättens mening knappast försvarbart att skapa en ny inrättning av det föreslagna slaget.

Sammanfattningsvis kan hovrätten visserligen vitsorda behovet av komparativ forskning i nordisk rätt men avstyrker det nu aktuella förslaget.

Stockholm den 13 december 1983

På hovrättens vägnar

Birgitta Blom

Göran Rosenberg

Medlemsförslag

om ett forskningsinstitut för nordisk rätt

(Väckt av Tytti Isohookana-Asunmaa, Eeva Kuuskoski-Vikatmaa och Peter Muurman)

BILAGA 3

I efterhand inkomna yttranden

Finland

Undervisningsministeriet¹:

Undervisningsministeriet har med anledning av den i hänvisningen nämnda skrivelsen inbegärt yttrande av Finlands akademi, delegationen för nordiskt kulturellt samarbete, Helsingfors universitet, Åbo universitet och Lapplands högskola om det i ärendeangivelsen nämnda medlemsförslaget. Yttrandena närslutes (*se nedan*).

Ministeriets ståndpunkt framgår av utlåtandet från ministeriets högskole- och vetenskapsavdelning. Ministeriet instämmer dessutom i de synpunkter som anlagts av delegationen för nordiskt kulturellt samarbete.

Sin definitiva ståndpunkt till medlemsförslaget fastställer ministeriet dock först i samband med ärendets behandling i de organ som tillsatts med stöd av det nordiska kulturavtalet.

Helsingfors den 25 januari 1984

Jaakko Numminen
Kanslichef

Fredrik Forsberg
Yngre regeringssekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Undervisningsministeriet, högskole- och vetenskapsavdelningen¹:

Lapplands högskola har i sin verksamhets- och ekonomiplan för åren 1984–1988 föreslagit grundandet av ett nordiskt institut. Undervisningsministeriet har i sin responsskrivelse till högskolorna konstaterat, att det under de närmaste åren är svårt att utvidga det nordiska samarbetet medelst permanenta institutioner. På längre sikt är utvecklandet av det nordiska samarbetet kring kalottområdets juridiska problem i regi av Lapplands högskola att rekommendera.

Helsingfors den 20 december 1983

Markku Linna
Avdelningschef

Ulla Lång
Regeringsråd

Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete¹:

Initiativet i syfte att grunda ett nordiskt rättsligt forskningsinstitut vid Lapplands högskola är i princip nyttigt och berikande för den vetenskapliga forskningen vid högskolan.

Eftersom de ekonomiska förutsättningarna för grundandet av ett funktionsdugligt forskningsinstitut dock kan vara begränsade, vore det nödvändigt att först utreda smidigare och snabbare realiserbara samarbetsmöjligheter än grundandet av ett institut, såsom nordiska projekt, forskarträffar och forskarutbyte.

Delegationen tillstyrker medlemsförslaget under förutsättning att finansieringen av ett forskningsinstitut kan garanteras.

Helsingfors den 30 november 1983

Kalervo Siikala
Ordförande

Helena Priha
Sekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Helsingfors universitet, konsistoriet hänvisar i skrivelse den 14 december 1983 till yttrande från juridiska fakulteten av den 24 november 1983 (se nedan).

Helsingfors universitet, juridiska fakulteten¹:

Samnordisk forskning av nordisk rätt är viktig. Sådan sker redan nu speciellt inom de områden där de olika nordiska ländernas lagstiftning är nästan identisk. Inom dessa områden skulle det dock vara önskvärt att mera systematiskt forska i frågor som t. ex. gäller rättspraxisen. Därtill är en jämförande forskning av de nordiska rättssystemen viktig också inom många andra rättsområden. Strävandena gällande utvecklandet av den samnordiska rättsforskningen förtjänar ett fullt understöd.

I fråga om hela juridiken kan inte de forskningsområden som nämns i Nordiska rådets medlemsförslag anses centrala möjligheter med undantag för problem i samband med den rörliga arbetskraften. Beträffande andra sakområden som föreslagits anser fakulteten inte att dessa är sådana att det skulle vara ändamålsenligt att grunda ett nytt allmänt forskningsinstitut för dessa. Det är möjligt att det förhåller sig på annat sätt om institutionens uppgifter begränsas till att gälla enbart lösandet av kalottområdets ekonomisk-juridiska problem.

Den föreslagna nya institutionen skulle innebära en utökning av de rättsjuridiska resurserna vid Lapplands högskola eller i anslutning till denna. Den planerade vetenskapliga institutionen, vars sammansättning och resurser ännu är okända, skulle långt få stödja sig på de lärare i juridik som finns vid Lapplands högskola. Därför är det viktigt att de många obesatta tjänster som finns vid Lapplands högskola och som sköts av lärare som är bosatta i södra Finland borde besättas snarast. Dagens situation bjuder inte en god grund för påbörjandet av den planerade institutionens verksamhet och utvecklandet av denna.

För det forskningsarbete som utförs i den planerade institutionen för nordisk rätt skall fylla de mål som uppställts bör arbetet till stor del ske på svenska eller på något annat skandinaviskt språk. En fullvärdig verksamhet i institutionen förutsätter att man från första början skapar förutsättningar för besök från andra nordiska forskare samt att den finska personalen vid institutionen tillräckligt väl kan kommunicera med hjälp av skandinaviska språk. Kraven på personalens vetenskapliga kompetens borde också vara tillräckligt höga.

Det föreslagna namnet för den planerade institutionen "Forskningsinstitutet för nordisk rätt" förefaller för allmänt med tanke på de uppgifter som man skisserat för institutet.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Forskningen av kalottområdets problem sker enligt fakulteten bäst just på kalottområdet. Om det planerade institutet är ämnat som ett centrum för forskning av dessa problem, understöder fakulteten att institutet placeras i Rovaniemi. I detta fall borde institutet ges ett namn som motsvarar uppgifterna och som inte ger en alltför allmängiltig bild av institutets uppgifter.

Helsingfors den 24 november 1983

Toivo Holopainen

Dekanus

Ritva Riikonen

Fakultetssekreterare

Finlands akademi¹:

Samhällsvetenskapliga kommissionen stöder förslaget enligt vilket ett särskilt forskningsinstitut för nordisk rätt bör inrättas vid Lapplands högskola i Rovaniemi. Saken bör ytterligare förberedas i Nordiska ministerrådet och i Finland.

De nordiska samhälls- och rättssystemen är i huvudsak likadana om också inte identiska då varje land har sina särdrag. Detta har klart framkommit vid det praktiska lagstiftningssamarbetet. En uppgift för ett nordiskt rättsvetenskapligt institut skulle bl. a. vara att kartlägga särdrag och utföra sådan grund- och tillämpad forskning som är av betydelse för nordiskt lagstiftningssamarbete. De fyra forskningsområden som uppräknats i medlemsförslaget är viktiga och omfattande, men en permanent forskningsinstitution kan inte begränsa sitt sakområde i denna grad. Enligt den samhällsvetenskapliga kommissionens uppfattning bör en sådan forskningsinstitution som föreslagits kunna forska inom de områden som vid vart tillfälle förefaller att vara de mest betydelsefulla, mest aktuella eller vetenskapligt mest intressanta. Institutionens forskningspolitiska karaktär skulle bestämmas ur dess egen utgångspunkt dvs. strävan att företa värdefull jämförande forskning inom nordisk rätt.

Lapplands högskola lämpar sig på många sätt som placeringsort. Högskolan har från första början varit med i kalottsamarbetet och knutit kontakter med andra nordiska högskolor. Högskolans bibliotek har en omfattande samling om nordisk rätt. Många samnordiska frågor som kräver juridiska justeringar konkretiseras i Lappland där de ekonomiska relationerna i samband med arbetsmarknaderna och andra relationer traditionellt har skett över de nordiska gränserna.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Vid den fortsatta behandlingen av ett nordiskt rättsforskningsinstitut bör speciell vikt fästas vid att man skapar en verkligt fungerande institution och inte bara en organisation. Detta betyder bl. a. att institutionen bör ha sina egna forskare, sina egna utrymmen och sin egen administrativa personal – alla geografiskt på samma ställe – i Rovaniemi. Dessutom anser kommissionen att det är viktigt att institutionens finansiering kan ske samnordiskt.

Helsingfors den 18 november 1983

Pertti Kettunen

Ordförande

Mirja Kosonen

Stf. sekreterare

Medlemsförslag

om stöd för regional nordisk informationsverksamhet

(Väckt av Elsi Hetemäki-Olander, Anker Jørgensen, Peter Muurman, Páll Petursson, Pär Stenbeck och Bernhardt Tastesen)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Föreningarna Nordens Förbund:

De sju nordiska informationskontoren har av Nordiska ministerrådet (kultursekretariatet) erhållit ett årligt anslag på 100 000 DKK var per år under förutsättning att ett minst lika stort belopp kan framskaffas ur egna källor. Anslaget har varit avsett att stödja kontorens finansiering under försöksperioden 1981–1984. Efter utgången av år 1984 har man från ministerrådets sida ansett att kontoren har löst finansieringsproblemet och bör kunna övergå till en fullständig självfinansiering.

Av diskussionerna som förts kring informationskontorens självfinansieringsmöjligheter efter försöksperiodens utgång kan man dock dra den slutsatsen att en fullständig självfinansiering ter sig orimlig.

Med beaktande av att informationskontorens självfinansiering eventuellt inte kan lösas med lokala medel vill Föreningarna Nordens Förbund tillkännage att Föreningarna Norden är sysselsatta med en utvärdering av informationskontorens verksamhet och framtidsplaner såväl för år 1984 som efter försöksperiodens utgång dvs. år 1985 och därefter.

Vi ber Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet fästa uppmärksamhet vid betydelsen av att informationskontorens ekonomi och således även funktion och verksamhet blir tryggade även efter år 1984 genom ett officiellt nordiskt bidrag eftersom det framgått att förutsättningarna för en fortsatt självfinansiering enligt nu gällande ordning föreligger.

Föreningarna Nordens Förbund ber att få återkomma till frågan med en utvärderingsrapport till dess den nordiska budgetbehandlingen inför år 1985 blir mera aktualiserad.

Helsingfors den 1 juni 1983

Tuure Salo
Ordförande

Kari Salo
Förbundssekreterare

*BIHANG***Uttalande från Föreningarna Nordens förbundsmöte 1983**

Föreningarna Nordens Förbunds förbundsmöte i Oslo den 17–19 juni 1983 har tagit del av rapporter om verksamheten i de sju regionala informationskontor som upprättades hösten 1981 inom ramen för en försöksverksamhet med stöd av ett årligt bidrag av Nordiska ministerrådet fram till utgången av år 1984. Det årliga bidragets storlek, som inte undergått någon inflationsjustering, är 100 000 DKK, som beviljas förutsatt att respektive informationskontor presenterar en självfinansiering av minst samma storlek.

Erfarenheterna under de snart två år som informationskontoren har verkat är positiva överlag; informationen om det officiella nordiska samarbetet har nått nya grupper, regionala organisationer har inspirerats till nordisk verksamhet och föreningarna Nordens distrikt har fått ett helt annat gensvar än tidigare i sin egenskap av koordinerande organ.

I visshet om att försöksordningen utgår vid årsskiftet 1984/85 har sonderingar om möjligheten till total självfinansiering företagits inom de sju existerande informationskontoren (två i vardera Finland och Sverige samt ett i vardera Island, Norge och det självstyrda Åland). Det har framkommit att ifrågavarande regioner inte förmår uppbringa erforderliga medel av så stor omfattning. Däremot förefinns beredskap till bidrag av samma omfattning som hittills.

I denna situation anser Föreningarna Nordens Förbunds förbundsmöte att Nordiska ministerrådet bör ompröva sitt tidigare beslut med krav på total självfinansiering efter årsskiftet 1984–85. Ett argument som talar för ett nytt synsätt är enligt vårt förmenande att en årlig nordisk informationsatsning på minst 700 000 DKK av regionerna själva faller bort, om inte en ministerrådsfinansiering av motsvarande storlek kan ordnas. Hänsyn bör även tas till ministerrådskostnaderna för nordisk information överhuvud i relation till det faktiska utbytet.

Förbundsmötet uttalar sin uppskattning över det medlemsförslag som den 19 maj 1983 ställts i Nordiska rådet om stöd för regional nordisk informationsverksamhet. Vi förutsätter att förslaget leder till ett fortsatt upprätthållande av de regionala informationskontoren. Vårt förbund önskar härvid framhålla att även Danmarks behov av ett motsvarande arrangemang i Sønderjylland beaktas och att större flexibilitet tillåts i Island, där mycket talar för ett ambulerande kontor. Slutligen finner vi det önskvärt att ministerrådsbidragen med omedelbar verkan undergår de justeringar som orsakas av kostnadsstegringar och valutakursändringar.

Oslo den 19 juni 1983

Föreningarna Nordens Förbund

Ture Salo

Ordförande

Kari Salo

Förbundssekreterare

Föreningarna Nordens Förbund har gjort en preliminär undersökning över de regionala nordiska informationskontorens verksamhet med syfte att utreda och kartlägga vilken typ av uppdrag informationskontoren de facto har haft under den del av försöksperioden som nu förflutit. Avsikten med denna evaluering har varit att redan nu få fram ett beslutsunderlag för att kunna överväga huruvida verksamheten kan anses vara nödvändig även efter försöksperiodens utgång vid årsskiftet 1984/85. Samtidigt har man preliminärt kartlagt de regionala självfinansieringsmöjligheterna så som man ser på situationen ur dagens läge samt med sikte på en längre framtid.

Ur den preliminära undersökningen framgår att de regionala nordiska informationskontoren har varit fullt sysselsatta med de tre huvuduppgifter som uppställdes i samband med kontorens tillkomst: spridning av information om det officiella nordiska samarbetet, koordinering av regionens nordiska aktiviteter och verksamhet som distriktsorgan för föreningarna Norden. I fråga om det officiella samarbetet har kontoren noterat ett stort intresse framför allt i frågor som har att göra med olika aspekter på det "nordiska medborgarskapet".

Man kan således anse att experimentet på kort tid gett så goda resultat att det skulle vara en dålig affär för det nordiska samarbetet att lägga ned informationskontoren enbart med motiveringen att självfinansieringskravet inte kan uppfyllas. Eftersom man inom det officiella nordiska samarbetet känner ett stort behov att utöka informationsverksamheten borde den resurs som de regionala informationskontoren utgör beaktas även i detta sammanhang.

De sonderingar som hittills utförts visar att en självfinansiering av samma slag som under försöksperioden kan komma i fråga även efter dennas utgång 1984/85, men möjligheter till total självfinansiering finns inte. Beträffande finansieringsläget för närvarande kan noteras att inflationen och devalveringarna de facto kraftigt skurit ned ministerrådets bidrag. Finansieringsgraden närmar sig nu 30 procent från att ha varit avsedd att vara ca 50 procent i de ursprungliga beräkningarna. Vi kan således konstatera att de regionala finansierarna redan under själva försöksperioden visat stort tillmötesgående genom att den egna bidragsdelen blivit betydligt högre än vad man avsåg från början.

Erfarenheterna under de snart två år som informationskontoren har verkat är positiva överlag: informationen om det officiella nordiska samarbetet har nått nya grupper, regionala organisationer har inspirerats till nordisk verksamhet och föreningarna Nordens distrikt har fått ett helt annat gensvar än tidigare i sin egenskap av koordinerande organ. Denna bedömning står helt i samklang med vad som framkommer ur Nordiska rådets utredning "Skall vi samarbeta?".

Med hänsyn till att informationskontoren tvingas inställa sin verksamhet vid årsskiftet 1984/85 ifall Nordiska ministerrådsanslaget dras in, anser Föreningarna Nordens Förbund att Nordiska rådet skall anbefalla Nordiska ministerrådet att ompröva sitt tidigare beslut med karv på total självfinansiering efter försöksperiodens slut. Ett argument som talar för ett nytt synsätt är enligt vårt förmenande att en årlig nordisk informationsatsning på minst 700 000 DKK – i själva verket ett betydligt större belopp – av regionerna själva faller bort, om inte en ministerrådsfinansiering av minst samma storlek som för närvarande kan ordnas. Hänsyn bör även tas till ministerrådskostnaderna för nordisk information överhuvud i relation till det faktiska utbytet.

Föreningarna Nordens Förbund uttalar sin uppskattning över det medlemsförslag som den 19 maj 1983 ställts i Nordiska rådet om stöd för regional nordisk informationsverksamhet. Vi förutsätter att förslaget leder till ett fortsatt upprätthållande av de regionala informationskontoren så att de utan avbrott kan fortsätta sin verksamhet. Förbundet önskar härvid framhålla önskemålet att även Danmarks behov av ett motsvarande arrangemang i Sønderjylland och Norges önskemål om ett kontor i Trøndelag beaktas. Större flexibilitet bör tillåtas i Island, där mycket talar för ett ambulerande kontor. Slutligen finner vi det önskvärt att ministerrådsbidragen med omedelbar verkan undergår de justeringar som orsakas av kostnadsstegringar och valutakursförändringar.

Helsingfors den 21 september 1983

Föreningarna Nordens Förbund

Tuure Salo

Ordförande

Kari Salo

Förbundssekreterare

Foreningen Norden:

De regionale informasjonskontorene er *ikke* distriktskontorer for Foreningene Norden, slik oppfatningen synes å være i Norsk Kulturråd, som mener at et eventuelt norsk tilskud til ordningen best kan ses i sammenheng med det statlige tilskuddet til Foreningen Nordens virksomhet. Kultur- og vitenskapsdepartementet viser til denne uttalelse og framholder at dersom informasjonskontorene også var ment som et led i oppbygging og drift av de regionale avdelinger av Foreningen Norden synes det naturlig at organisasjonen etter hvert påtar seg et klart økonomisk hovedansvar for den virksomheten det her er tale om.

De nordiske informasjonskontorene har til oppgave å drive opplysningsvirksomhet i sine regioner om forhold som er aktuelle i det nordiske samarbeidet. Det innebærer naturligvis at de også informerer om Foreningene Nordens virksomhet, men de er først og fremst organer for Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd. Aktiviteten ved kontorene finansieres derfor ikke over Foreningene Nordens budsjetter, men av Nordisk Ministerråd (kulturbudsjettet) av fylker/län og av kommuner. I Finland gir også staten økonomisk støtte til virksomheten uten at det generelle statstilskuddet til finsk "Norden" (Pohjola-Norden) blir berørt av det.

Foreningen Nordens hovedstyre mener derfor at de synspunkter som Norsk Kulturråd og Kultur- og vitenskapsdepartementet framholder i sine uttalelser, ikke helt er i samsvar med de faktiske forhold.

Oslo, 4. januar 1983

Gerhard Arnesen
Adm. direktør

Kvarkenrådet:

De regionala nordiska informationskontoren i Vasa och Umeå inledde sin verksamhet hösten 1981. Kvarkenregionens aktivitet i anslutning till informationskontorens grundande bevisar det behov och intresse som finns regionalt för effektiverad information om nordiskt samarbete. Vasa och Västerbottens län är i hög grad en synnerligen aktiv nordisk samarbetsregion med omfattande och intensiva kontakter till de övriga nordiska länderna.

Vasa län ingår i två gränsregionala samarbetsorgan: Kvarkenrådet och Mittnordenkommittén och Västerbotten ingår i Kvarkenrådet och Kölengruppen. Det turistiska samarbetet har bl. a. resulterat i flera nordiska turist-väg-föreningar osv. Största betydelsen för samarbetet och kontakterna har i alla fall trafikförbindelserna med färjeförbindelse på fyra olika rutter över Kvarken. Dessutom finns reguljär flygförbindelse från Vasa till Umeå och Sundsvall. Ovanstående visar alltså på ett betydande umgänge inom Kvarkenregionen och till övriga Norden. På senare tid har kontakterna med Norge understrukits bl. a. på grund av ett starkt ökat intresse från norsk sida att turista österut i Sverige och Finland. Dessutom är ju Norge för närvarande utomordentligt intressant ur finländsk och svensk synpunkt beträffande handels- och industrisamarbete.

I många sammanhang har det ändå visat sig att kunskapen om grannlän

och grannländer är mycket bristfällig – för att inte tala om kunskapen om det etablerade nordiska samarbetet.

Utifrån ovanstående var det naturligt att Kvarkenregionen hälsade initiativet om nordiska regionala informationskontor med tillfredsställelse. Kvarkenrådet, Vasa stad, Umeå kommun, Västerbottens läns landsting och landskapsförbunden i Vasa län liksom Norden-distrikten i Vasa och Västerbottens län engagerade sig kraftigt för lokalisering av regionala informationskontor till Vasa och Umeå. Vasa stad, Umeå kommun och Västerbottens läns landsting beslöt garantera den regionala/lokala halvpartsfinansieringen som Nordiska ministerrådet förutsatte i sitt beslut. Kommunernas och de regionala organens vilja till insatser ledde till att regionala nordiska informationskontor etablerades i både Vasa och Umeå.

Verksamheten vid informationskontoren i Vasa och Umeå har följt de direktiv som formulerats i Nordiska ministerrådets beslut dvs.:

1) information om det officiella nordiska samarbetet främst med tillhjälp av Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets broschyrer och trycksaker. Också information om existerande fonder och stödordningar är en viktig uppgift.

2) koordinering av regionens nordiska aktiviteter, vilket betyder utvecklandet av goda kontakter till distriktsorganisationer inom olika sektorer, institutioner, kommuner, läroinrättningar etc.

3) distriktsorgan för föreningarna Norden, dvs. verkställa Nordenförbundets och ifrågasvarande förenings verksamhetsplan samt som förmedlare av fältopinioner till respektive centralstyrelse. Föreningen Nordens lokalavdelningar i respektive region är främsta instrument för den utåtriktade verksamheten.

Exempel på konkreta arbetsinsatser är bl.a. bidragsinformation, vänortskontakter, journalistresor, information om och deltagande i olika samnordiska kampanjer såsom litteratur- och trafiksäkerhetskampanjerna, Nordiska turistrådet m.m.

Huvudman för det nordiska informationskontoret i Vasa är Pohjola-Nordens distrikt i Vasa län som är registrerad förening och distriktsorgan för Pohjola-Nordens lokalavdelningar i länet samt för distriktsorganisationer och kommuner som arbetar med eller stöder nordiskt samarbete.

Distriktsstyrelsen med sitt arbetsutskott är beredande och verkställande organ. Till kontoret är också knuten en referensgrupp företrädande olika distriktsorganisationer i länet.

Informationskontorets kostnader om totalt ca 160 000 FIM per år (ca 285 000 DKK) täcks av Vasa stad med 85 000 FIM, Nordiska ministerrådet med 57 000 FIM och resterande del av övriga kommuner och egna inkomster. Ovanstående siffror visar att Nordiska ministerrådets beslut om 50 procents finansiering av kontorets utgifter under försöksperioden inte uppfyllts eftersom 100 000 DKK i NMR-bidrag blivit en fast summa på 1980 års prisnivå där varken inflations- eller valutaförändringar beaktats. Detta

innebär att NMR-bidraget till informationskontoret i Vasa år 1983 täcker drygt 35 procent av utgifterna. I underhandlingar med Vasa stad om de ekonomiska förutsättningarna för verksamheten framdeles har klart framhållits att den lokala finansieringsandelen ej kan ökas. Företrädare för undervisningsministeriet och Pohjola-Nordens centralorganisation konstaterade vid en konferens i Vasa i april 1983 att förutsättningarna för statligt bidrag i stället för NMR-bidrag från och med 1985 inte är goda.

Huvudman för kontoret i Umeå är Föreningen Norden i Västerbotten. För den regionala och lokala finansieringsandelen av Umeå-kontorets kostnader svarar Umeå kommun och Västerbottens läns landsting. Den ekonomiska situationen för Nordenkontoret i Umeå är i stort sett likadan som för Vasakontoret. Det är ej heller realistiskt att räkna med en större regional finansieringsandel och utsikterna till svenskt statligt stöd är ej goda.

Hänvisande till ovanstående önskar Kvarkenrådet kraftigt förorda förslaget så att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utveckla nödiga budgetmedel för informationskontorens fortsatta verksamhet.

Vasa den 22 september 1983

För Kvarkenrådet

Mauno Kangasniemi
Landshövding, ordförande

Paul Lindell
Sekreterare

Danmark

Indenrigsministeriet:

Indenrigsministeriet kan på baggrund af de manglende erfaringer med regionale informationskontor i Danmark ikke udtale nogen speciel anbefaling af det omhandlede medlemsforslag.

København, den 15. september 1983

P. m. v.
E. b.

Jørgen Jørgensen

Amtsrådsforeningen i Danmark:

Man skal i den anledning meddele, at Amtsrådsforeningen ikke har bemærkninger til det fremsendte medlemsforslag, da der ikke er stillet forslag om, at amterne fremover skal bidrage til opgaven.

København, den 16. november 1983

Per Kaalund

Otto Larsen

Kommunernes Landsforening:

Af sagen fremgår, at den igangværende forsøgsperiode vedrørende regionale informationskontor udløber ved udgangen af 1984, men at 5 medlemmer af Nordisk Råd har foreslået ministerrådet at undersøge forudsætningerne for at fremskaffe de nødvendige midler til dækning af den offentlige andel af de midler, som fordres til at opretholde de pågældende kontorer – og eventuelt oprette nye – efter forsøgsperiodens udgang.

Henvendelsen har været behandlet af landsforeningens bestyrelse i møde den 28. oktober 1983.

Landsforeningens bestyrelse besluttede at meddele, at det efter bestyrelsens opfattelse næppe kan forventes, at de danske kommuner vil finde tilstrækkeligt grundlag for at bidrage økonomisk til etablering og drift af regionale nordiske kontorer i Danmark.

København, den 11. november 1983

Thorkild Simonsen

O. Ingvartsen

Københavns Kommune har i skrivelse den 20 juli 1983 förklarar sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Frederiksberg Kommune har i skrivelse den 29 september 1983 förklarar sig inte kunna uttala sig i anledning av medlemsförslaget.

Föreningen Norden:

Foreningen Norden tillader sig at henvise til udtalelse fra Foreningerne Nordens Forbunds forbundsmøde i Oslo den 19. juni 1983 (*se oven*).

Vi kan helt stötta denna uttalelse, og gör især opmærksom på, at Foreningen Norden formentlig senere vil fremkomme med en ansøgning till Nordisk Ministerråd om støtte til et regionalt informationskontor i Sønderjylland. Som bekendt har der ikke hidtil været et regionalt informationskontor i Danmark.

København, den 21. juli 1983

Finland

Undervisningsministeriet¹:

— — — närslutet yttrande från delegationen för nordiskt kulturellt samarbete. Ministeriet förenar sig om synpunkterna i yttrandet (*se nedan*).

Sitt slutgiltiga ställningstagande till medlemsförslaget definierar ministeriet i samband med att saken behandlas i de nordiska kultursamarbetsorganen.

Helsingfors den 30 september 1983

Jaako Numminen
Kanslichef

Fredrik Forsberg
Yngre regeringssekreterare

Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete¹:

Verksamheten vid de regionala, nordiska informationskontor, vilka etablerades genom Nordiska ministerrådets beslut (kultur- och undervisningsministrarna) år 1981, har börjat hoppigivande och de erfarenheter som man fått har varit positiva. Därför vore det beklagligt, om de anslag som ministerrådet beviljat för försöksperioden 1981–84, skulle falla bort och denna verksamhet som börjat så väl, skulle sluta eller avbrytas på grund av den utredning som finansieringsarrangemangen kräver.

På grund av inflationen täcker ministerrådets anslag numera cirka en tredjedel av de nämnda kontorens utgifter, medan resten av utgifterna finansieras från regionalt håll. På regional nivå finns det beredvillighet att erlägga sin egen bidragsdel såsom hittills, men en fortsatt offentlig finansiering anses vara ett viktigt tecken på att man från statligt håll förhåller sig positiv till ett främjande av nordiskt samarbete.

Delegationen anser, att finansieringen av de informationskontor som

¹ Yttrandet översatt från finska.

etablerats borde säkerställas för gott och nätet borde allt efter möjligheterna utvidgas.

Helsingfors den 29 september 1983

Kalervo Siikala
Ordförande

Helena Priha
Sekreterare

Länsstyrelsen i Vasa län:

— — — med hänvisning till bilagda uttalande från regionala nordiska informationskontorets i Vasa län (*se nedan*) meddela, att den förenar sig i nämnda utlåtande och förordar förslaget om att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utverka nödiga budgetmedel för informationskontorets fortsatta verksamhet.

Vasa den 25 augusti 1983

Mauno Kangasniemi
Landshövding

Henrik Palomäki
Länsråd

Mellersta Finlands länsstyrelse¹:

Länsstyrelsen har inhämtat redogörelse för den nordiska informationsverksamhet som genomförts inom Pohjola-Nordens Mellersta Finlands distrikt r. f. (*se Bihang*).

Enligt länsstyrelsen har informationsförsöket lyckats väl. Länsstyrelsen önskar att man kunde fortsätta denna verksamhet som utomordentligt främjar detta nordiska samarbete på det praktiska planet.

Länsstyrelsen vill vördsamt anföra att man anvisar tillräckliga medel för stadfästandet av den regionala informationsverksamheten.

Jyväskylä den 2 september 1983

Veli Kokkila
Kanslichef

Rauno Rassi
Kanslisekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

BIHANG

Pohjola-Nordens redogörelse för nordisk informationsverksamhet i Mellersta Finlands län¹:

Nordiskt informationskontor

Nordiska ministerrådets försöksperiod 1981–1984

Verksamhetsområde:	Mellersta Finlands län
Plats:	Jyväskylä. Kontoret fungerar i samband med Pohjola-Nordens Mellersta Finlands distriktsbyrå
Personal:	Distriktssekreterare, bibliotekarie Tuija Okanen

De viktigaste uppgifterna:

Information om det officiella nordiska samarbetet

På ett område där det på grund av läget inte finns naturliga, kontinuerliga förbindelser till de övriga nordiska länderna är det mycket viktigt att sprida information om det nordiska samarbetet, ty under informationskontorets verksamhetstid har man iakttagit att kunskapen om detta är bristfällig. Till de viktigaste informationskanalerna har valts kommuner och deras institutioner såsom skolor, bibliotek och kulturbyråer, med vilka man har intimt samarbete. I synnerhet informerar man skolungdomen kontinuerligt.

Informationen utåt dominerar hela verksamheten och man försöker att ständigt öka den inom ramen för de ekonomiska- och personresurserna. År 1982 registrerades 745 försändelser i den utgående posten.

Förstärkande av de nordiska språkens ställning

Vid sidan av det geografiska läget utgör också det språkliga ett hinder för aktivt samarbete. Inom det helt finska området talar endast en promille av hela befolkningen svenska som sitt modersmål. Informationskontoret har försökt öka aktiva studier i nordiska språk, närmast för att befästa det svenska språkets ställning, genom att anordna undervisning på olika städer och diskussionsklubbar för skolelevernas föräldrar.

Det nordiska samarbetet inom området

- Mellersta Finlands län är till fullo med i Mitt-Norden samarbetet, i vilket också informationskontoret för egen del deltar.
- Länets kommuner bedriver nordiskt samarbete på vänskapskommun-nivå. Sammanlagt har 21 kommuner i Mellersta Finland knutit vänskapskommunband med något nordiskt land. För närvarande har 11 kommuner meddelat sig vara villiga att knyta ett nordiskt vänskapskommunband. Informationskontoret svarar för genomförande av initiativet.
- Pohjola-Nordens lokalföreningar, vars verksamhet styrs av informationskontoret, främjar avsevärt det nordiska samarbetet på gräsrotsnivå. I verksamheten deltar nu 18 lokalföreningar, där det finns cirka 1 600 medlemmar. De lokala föreningarna fungerar som hjälp åt kommuner i vänskapskommunsamarbetet, t. ex. genom anordnande av tolkning.

¹ Yttrandet översatt från finska.

- Informationskontoret anordnar kontinuerligt informations- och konstutställningar och föredragstillfällen från de övriga nordiska länderna och fördelar evenemangen jämnt över hela länet. Dessutom försöker kontoret koordinera de nordiska tillställningarna inom sitt område.

Jyväskylä den 30 augusti

Tuija Oksanen

Distriktssekreterare

Länsstyrelsen i Lapplands län¹:

Enligt utredningen i medlemsförslaget har Nordiska ministerrådet beviljat medel för denna informationsverksamhet under försöksperioden 1981–1984. Det har förutsatts att verksamheten skötes av Norden-föreningarna och att förutsättningen för beviljandet av medel har varit inrättandet av informationskontor (två kontor per land) samt minst 50 procents självfinansiering för varje kontors del. I Finland har informationskontor i Mellersta Finlands län och Vasa län samt dessutom på Åland fungerat. Goda erfarenheter har erhållits av verksamheten, varför en fortsättning bör tryggas. Förslagsställarna föreslår att Nordiska ministerrådet utreder förutsättningarna för att utverka behövliga budgetmedel för bestridande av den offentliga andelen av de medel som erfordras för upprätthållandet av informationskontoren även efter försöksperiodens utgång.

I Lapplands län påbörjades också den i medlemsförslaget avsedda nordiska informationsverksamheten samtidigt med de informationskontorprojekt som får ekonomiskt stöd från ministerrådet. Verksamheten har skötts av Pohjola-Nordens Lapplands distrikts byrå, som finns i Rovaniemi. Detta har möjliggjorts närmast med stöd av undervisningsministeriets och Rovaniemi stads bidrag. Verksamheten har varit mycket mångsidig och har enligt länsstyrelsens uppfattning också väl täckt informationsverksamhetens behov. Föreningen har enligt vad länsstyrelsen inhämtat lämnat en redogörelse om denna verksamhet till Nordiska rådets Finlands delegation.

Betydelsen av nordisk informationsverksamhet accentueras inom Nordkalottområdet, där det redan pågår ett aktivt samarbete mellan myndigheter, samfund och företag och där man försöker att ytterligare förbättra möjligheterna till sådant samarbete likasom samarbetsmöjligheterna på det kulturella och ekonomiska området. Betydelsen av informationsverksamheten torde vara ännu större här på kalottområdet än t. ex. i Jyväskylä och

¹ Yttrandet översatt från finska.

Vasa i Finland, där informationskontoren nu har fungerat med stöd av ministerrådets medel.

Med hänvisning till det ovan sagda vill länsstyrelsen anföra att den förordar den i medlemsförslaget föreslagna utredningen om möjligheten att erhålla medel och anför samtidigt som sin uppfattning att ett sådant informationskontor alltid borde kunna fungera i Lapplands län.

Rovaniemi den 23 november 1983

Asko Oinas
Landshövding

Arvi Rautio
Kanslichef

Vasa stad:

Stadsstyrelsen anser det vara viktigt, att kontinuiteten för informationskontorens verksamhet borde garanteras i god tid innan försöksperioden går ut i årsskiftet 1984–85. Informationskontoret i Vasa har enligt stadsstyrelsens uppfattning väl fyllt sin plats som en aktiverande, informerande och förmedlande länk i det nordiska samarbetet. Vasa stads intresse för informationskontorets verksamhet framgår redan av det, att staden under hela försöksperioden har beviljat ett betydande ekonomiskt understöd, senast detta år 85 000 FIM.

Staden har inga möjligheter att efter försöksperioden svara för en så här stor andel av informationskontorets utgifter, och inte heller att utöka sin andel när den av Nordiska ministerrådet ordnade finansieringen upphör. Därför hälsar staden med tillfredsställelse det framlagda medlemsförslaget. Inbegripandet av ett anslag i statsförslaget motsvarande minst de av ministerrådet beviljade understöden torde inte möta oöverkomliga hinder. Det i Rovaniemi fungerande informationskontoret har ju på detta sätt erhållit ett betydande statligt stöd och således kompletterat de i Jyväskylä och Vasa verkande officiella försökskontorens verksamhet.

Det torde vara orealistiskt att förvänta sig att statens stöd skulle täcka största delen av informationskontorens utgifter, vilka uppgår till ca 200 000 FIM år/kontor. Därför kommer behovet av regional finansiering fortsättningsvis att vara kännbart. De olika intressentgruppernas andelar fördelar sig kanske på olika sätt för de olika informationskontoren. Om finansieringen av verksamheten för kontoret i Vasa från år 1985 och framåt har

¹ Yttrandet översatt från finska.

endast inofficiella förhandlingar förts. Således har Vasa stads beslutsfattande organ inte kunnat ta ställning till storleken på stadens finansieringsandel.

Vasa den 30 augusti 1983

Stadsstyrelsen i Vasa

Harry Svedmark

Biträdande stadsdirektör

Tor Wik

Biträdande stadssekreterare

Jyväskylä stad¹:

Kommunerna i Mellanfinland deltar ofta i det nordiska samarbetet på vänskapskommunnivå. Sammanlagt 21 kommuner i Mellanfinland har knutit vänskapskommunkontakter med något nordiskt land, fem kommuner har vänskapskommun i varje nordiskt land. För närvarande har 11 kommuner förklarat sig villiga att knyta en vänskapskommunkontakt. Informationskontoret spelar en viktig roll vid genomförandet av dessa initiativ.

I Mellanfinland fungerar i dag Pohjola-Nordens lokalföreningar med 16000 medlemmar. Informationskontoret leder deras verksamhet. Lokalföreningarna är ofta den enda möjligheten för en vanlig kommunbo att delta i vänskapskommunverksamheten.

Jyväskylä stad har vänskapskommunkontakt med alla nordiska länder. Stadens centralförvaltning och flera olika administrationer – t.ex. idrotts-, ungdoms-, turism- och skolnämnden – sköter självständigt sina vänskapskommunkontakter, men kontakterna med informationskontoret är trots detta goda och i många projekt har man upptäckt behovet av samarbete.

Därför anser Jyväskylä stad det viktigt att man även efter den pågående försöksperioden tryggar informationskontorets verksamhet med tillräckliga offentliga budgetmedel.

Jyväskylä den 12 september 1983

Jyväskylä stadsstyrelse

Jaakko Löven

Stadsdirektör

Hannu Kiiski

Kanslisekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Ålands landskapsstyrelse:

För ålands del har år 1982 upprättats ett informationskontor i Eckerö. Informationssekreteraren har skapat informationskanaler till skolor, kommuner landskapsstyrelsen och ideella organisationer och därmed i stor utsträckning kunnat införa ett nordiskt tänkande på många plan i samhället. Landskapsstyrelsen anser sig ha goda erfarenheter av den hittillsvarande verksamheten.

Enligt landskapsstyrelsens åsikt är kontoren ett utmärkt sätt att sprida nordismen till en större publik som lättare nås just på grund av att informationen sprids från regionalt håll. Landskapsstyrelsen förordar fortsatt verksamhet enligt nuvarande finansieringsgrunder.

För Ålands del skulle verksamheten inlemmas i ett Nordens institut på Åland som avses att vara igångsatt vid årsskiftet 1984/85. Skulle däremot en mellanperiod uppstå är det av synnerlig vikt att nuvarande stödformer bibehålls för att inte verksamheten skall avstanna.

Mariehamn den 30 september 1983

Folke Woivalin
Lantråd

Göran Lindholm
Kanslichef

Keski-Suomen maakuntaliitto (Mellersta Finlands landskapsförbund)¹:

Erfarenheterna av det nordiska informationskontoret i Jyväskylä är enbart positiva. En förstärkt finansieringsbas skulle naturligtvis ge möjligheter till en allt mer synlig verksamhet som täcker hela länet.

Om finansieringen av Jyväskyläkontoret från och med början av 1985 överlämnas enbart till Mellersta Finlands område finns det risk för att verksamheten kännbart måste inskränkas eller att den helt upphör. Åtminstone med dagens arrangemang, enligt vilka Jyväskylä stad och landskapsförbundet delar den regionala finansieringsandelen, är det ur landskapsförbundets synvinkel svårt att öka den egna finansieringsandelen.

Med åberopande av det ovan sagda förenar vi oss med medlemsförslaget om att nödiga budgetmedel beviljas för bestridande av den offentliga

¹ Yttrandet översatt från finska.

andelen för verksamheten även efter år 1984 och önskar att den relativa andelen av det samnordiska stödet i detta sammanhang kunde ökas från det nuvarande.

Jyväskylä den 21 oktober 1983

Keski-Suomen maakuntaliitto

Asko Liimatainen
Ordförande

Erkki Järvelä
Verksamhetsledare

Svenska Österbottens landskapsförbund:

Vasa län ingår i två gränsregionala samarbetsorgan: Kvarkenrådet och Mittnordenkommittén. Genom dessa organ har det gränsregionala samarbetet kunnat utvecklas och utvecklingspotentialen är betydande med tanke på framtiden.

De utmärkta trafikförbindelserna till Sverige medför att möjligheterna för den enskilda medborgaren till kontakter med de andra nordiska länderna är goda. Detta förmärks också i turismens omfattning.

För att finna nya vägar och idéer liksom nya samarbetsformer och för att kunna utnyttja de samarbetsformer Nordiska rådets verksamhet erbjuder, behövs en omfattande information. De gränsregionala samarbetsorganen erbjuder ingen heltäckande lösning på informationsproblemet, eftersom dessa bör koncentrera sig på utvecklandet av konkreta samarbetsprojekt. Informationsansvaret kan inte heller åläggas t. ex. de bolag som upprätthåller trafikförbindelserna över Kvarken. Däremot har de nordiska regionala informationskontoren visat sig motsvara de förväntningar som ställts och kan väl handha det heltäckande ansvaret för informationsverksamheten. Detta har också medfört en förnuftig arbetsfördelning mellan t. ex. de gränsregionala samarbetsorganen och informationskontoren. Samtidigt tillgodoser de också medborgarorganisationernas och kommunernas behov av information.

Svenska Österbottens landskapsförbund som aktivt drev på etableringen av regionala informationskontor till Vasa och Umeå har med oro följt diskussionerna om finansieringsbasen för informationskontoren i framtiden. Osäkerheten om informationskontorens framtid efter den pågående försöksperioden får inte spolia denna viktiga verksamhet.

Landskapsförbundet har därför med stor tillfredsställelse tagit del av medlemsinitiativet, och förordar kraftigt medlemsförslaget om att Nordis-

ka rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utverka nödiga budgetmedel för informationskontorens fortsatta verksamhet.

Vasa den 29 september 1983

För Svenska Österbottens landskapsförbund

Olav Jern
Ombudsman

Etelä-Pohjanmaan maakuntaliitto (Sydösterbottens landskapsförbund)¹:

Landskapsförbundet finner en allsidig utveckling av den regionala nordiska informationsverksamheten mycket viktig för de nordiska grannskapsförhållandena och för de många faktorer som förenar oss med varandra. Med tanke på att det bl. a. i Vasa län fungerar flera nordiska samarbetsorganisationer bör man noggrant överväga behovet att särskilt organisera informationsverksamheten. Man kunde kanske diskutera med Nordiska rådets informationsenhet samt bl. a. med Kvarkenrådet och Mittnordens samarbetsgruppering om möjligheterna att öka samarbetet. Redan lokaliseringen av verksamhetsformerna på ett ställe, även om de är organisatoriskt självständiga, vore ägnad att effektivisera dessa organisationers verksamhet och som helhet skulle man uppenbarligen kunna uppnå ekonomiska besparingar. Landskapsförbundet finner det viktigt att en nordisk informationsenhet finns i Vasa, där man har mycket goda och omfattande kontakter med de övriga nordiska länderna.

Ekonomiskt stöd till den regionala nordiska informationsverksamheten är en svår sak för landskapsförbundet och de flesta av dess medlemskommuner. Kommunerna uppfattar inte uppgiften nödvändigtvis så att den direkt angår dem och stöd som redan i dag ges till flera andra samnordiska organisationer gör att kommunerna blir tvungna att överväga behovet att finansiera nya. Även landskapsförbundet intar en likadan inställning till saken.

Sammanfattningsvis vill Etelä-Pohjanmaan maakuntaliitto framhålla för Nordiska rådets Finlands delegation att landskapsförbundet i princip är berett att stöda utvecklandet av den regionala nordiska informationsverksamheten, men att varken landskapsförbundet eller de flesta av dess medlemskommuner är villiga till ekonomiska förpliktelser i saken.

Seinäjäki den 24 september 1983

Etelä-pohjanmaan maakuntaliitto	
<i>Jussi Jouppi</i>	<i>Esa Latva-Rasku</i>
Ordförande	Verksamhetsledare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Pohjola-Norden hänvisar i skrivelse den 30 september 1983 till yttrande av den 21 september 1983 från Föreningarna Nordens Förbund (se ovan).

Nordiskt informationskontor:

Det regionala nordiska informationskontoret i Vasa inledde sin verksamhet den 15 september 1981 i och med att informationssekreterare anställdes och informationskontorets utrymmen togs i bruk.

Kvarkenregionens aktivitet i anslutning till informationskontorets grundande bevisar det behov och intresse som finns regionalt för effektiviserad information om nordiskt samarbete. Vasa län är i hög grad en synnerligen aktiv nordisk samarbetsregion med omfattande och intensiva kontakter till de övriga nordiska länderna.

Vasa län ingår i två gränsregionala samarbetsorgan: Kvarkenrådet och Mittnordkommittén. Det turistiska samarbetet har bl. a. resulterat i flera nordiska turist-väg-föreningar osv.

Största betydelsen för samarbetet och kontakterna har i alla fall trafikförbindelserna med färjeförbindelse på fyra olika rutter från länet till Sverige. Dessutom finns reguljär flygförbindelse från Vasa till Umeå och Sundsvall. Ovanstående visar alltså på ett betydande umgänge mellan Vasa län och övriga Norden. I många sammanhang har det ändå visat sig att kunskapen om grannlän och grannländer är mycket bristfällig – för att inte tala om kunskapen om det etablerade nordiska samarbetet.

Utifrån ovanstående var det naturligt att Vasa län och Kvarkenregionen hälsade initiativet om nordiska regionala informationskontor med tillfredsställelse. Kvarkenrådet, Vasa stad, Umeå kommun, Västerbottens läns landsting och landskapsförbunden i Vasa län liksom Nordendistriktet i Vasa och Västerbottens län engagerade sig kraftigt för lokalisering av regionala informationskontor till Vasa och Umeå. Vasa stad, Umeå kommun och Västerbottens läns landsting beslöt garantera den regionala/lokala halvpartsfinansieringen som Nordiska ministerrådet förutsatte i sitt beslut. Kommunernas och de regionala organens vilja till insatser ledde till att regionala nordiska informationskontor etablerades i både Vasa och Umeå.

Verksamheten vid informationskontoren i Vasa och Umeå har följt de direktiv som formulerats i Nordiska ministerrådets beslut dvs.:

1) information om det officiella nordiska samarbetet främst med tillhjälp av Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets broschyrer och trycksaker. Också information om existerande fonder och stödordningar är en viktig uppgift.

2) koordinering av regionens nordiska aktiviteter, vilket betyder utvecklandet av goda kontakter till distriktsorganisationer inom olika sektorer, institutioner, kommuner, läroinrättningar etc.

3) distriktsorgan för Föreningarna Norden, dvs. verkställa Nordenförbundets och ifrågakvarnande förenings verksamhetsplan samt som förmed-

lare av fältopinioner till respektive centralstyrelse. Föreningen Nordens lokalavdelningar i respektive region är främsta instrument för den utåtriktade verksamheten.

Exempel på konkreta arbetsinsatser är bl.a. bidragsinformation, vänortskontakter, föredrag i skolor och föreningar om nordiskt samarbete, journalistresor, information om och deltagande i olika samnordiska kampanjer såsom litteratur- och trafiksäkerhetskampanjerna, Nordiska turiståret m. m.

Huvudman för det nordiska informationskontoret i Vasa är Pohjola-Nordens distrikt i Vasa län som är registrerad förening och distriktsorgan för Pohjola-Nordens lokalavdelningar i länet samt för distriktsorganisationer och kommuner som arbetar med eller stöder nordiskt samarbete.

Distriktsstyrelsen med sitt arbetsutskott är beredande och verkställande organ. Till kontoret är också knuten en referensgrupp företrädande olika distriktsorganisationer i länet.

Informationskontorets kostnader om totalt ca 160 000 FIM per år (ca 285 000 DKK) täcks av Vasa stad med 85 000 FIM, Nordiska ministerrådet med 57 000 FIM och resterande del av övriga kommuner och egna inkomster. Ovanstående siffror visar att Nordiska ministerrådets beslut om 50 procents finansiering av kontorets utgifter under försöksperioden inte uppfyllts eftersom 100 000 DKK i NMR-bidrag blivit en fast summa på 1980 års prisnivå där varken inflations- eller valutaförändringar beaktats. Detta innebär att NMR-bidraget till informationskontoret i Vasa år 1983 täcker drygt 35 procent av utgifterna. I underhandlingar med Vasa stad om de ekonomiska förutsättningarna för verksamheten framdeles har klart framhållits att den lokala finansieringsandelen ej kan ökas. Företrädare för undervisningsministeriet och Pohjola-Nordens centralorganisation konstaterade vid en konferens i Vasa i april 1983 att förutsättningarna för statligt bidrag i stället för NMR-bidrag från och med 1985 inte är goda. Hänvisande till ovanstående önskar undertecknade uppmana remissinstanserna att kraftigt förorda förslaget så att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utverka nödiga budgetmedel för informationskontorets fortsatta verksamhet.

Vasa den 15 augusti 1983

Pohjola-Norden distrikt i Vasa län

Henrik Svarfvar
Ordförande

Paul Lindell
AU-ordförande

Ulla-Maj Kukkonen
Informationssekreterare

Pohjola-Norden Lapplands distrikt r.f.:

Samtidigt med de två nordiska informationskontor, som verkar i Jyväskylä och Väsa har även en liknande verksamhet startat i Rovaniemi, där Pohjola-Norden Lapplands distrikt sedan 1.1.1981 anställt en heltidsanställd distriktssekreterare. Detta har varit möjligt med hjälp av understöd från undervisningsministeriet och Rovaniemi stad. Lapplands länsskolavdelning har även hjälpt till genom att ge oss en heltidsanställd byråtjänsteman fr. o. m. 10.5.1982.

Baserande oss på ovan nämnda uppgifter önskar vi att medlemsförslaget å Finlands del utvidgas så att Pohjola-Norden Lapplands distrikts byrå får samma ställning inom organisationen som de övriga nordiska informationskontoren.

Nordkalottkonferenserna, av vilka den 13:e hölls i Rovaniemi 6–8.8.82, bevisar att vår verksamhet här på Nordkalotten är betydelsefull. Den XIII Nordkalottkonferensens tema, sysselsättning och kultursamarbete på Nordkalotten, är fortfarande ett av våra viktigaste arbetsfält och vi får naturligtvis inte glömma språkfrågan. Det svenska språkets nödvändighet inom arbetslivet är ett ständigt konkret problem här på Nordkalotten. Då man till dessa uppgifter och problem lägger den normala informationsverksamheten så är Pohjola-Norden Lapplands distrikt sysselsatt för årtionden framåt.

Som exempel på vår verksamhet bifogar vi verksamhetsberättelsen för år 1982.¹

Rovaniemi den 9 augusti 1983

Pohjola-Norden Lapplands distrikt r.f.

Otto Timonen

Ordförande

Birgitta Lehtinen

Distriktssekreterare

Föreningen Norden på Åland r.f. – Nordenkontoret:

Genom informationskontoren har de nordiska organen regionala centraler för kommunikation med de nordiskt intresserade människorna utanför det specialiserade organisationslivet.

Det vore slöseri med den satsning som redan skett på informationskontoren – som till hälften drivs med lokala medel – att efter fyra korta år bryta sönder det nordiska kontaktsystem som byggts med informationskontoren.

¹ Här ej tryckt.

Föreningen Norden på Åland arbetar för sin del för att informationskontoret i Eckerö skall följas av ett Nordens institut på Åland, en fråga som är under behandling i Nordiska ministerrådet. Huruvida Nordens institut kan etableras till 1 januari 1985 är för närvarande osäkert.

Till dess Nordens institut på Åland startats bör Nordens informationskontor på Åland få verka för att bland annat samla erfarenheter för institutet, som också blir en kontaktlänk i det nordiska samarbetet.

Däremot behövs inte två nordiska institutioner av detta slag i det självstyrda landskapet.

Vi har även till Föreningarna Nordens Förbund, Ålands landskapsstyrelse samt Ålands landsting framfört vår synpunkt att en fortsatt satsning på de nordiska informationskontoren efter fyraårsexperimentet enligt vår åsikt är värt ett kraftfullt stöd från alla berörda instanser.

Mariehamn den 10 juli 1983

Hasse Svensson
Ordförande

Inger Sagulin
T. f. informationssekreterare

Island

Utbildningsministeriet¹:

Information om det nordiska samarbetet har hittills förmedlats av offentliga organ, Föreningarna Norden och övriga folkliga organisationer. Ministeriet bedömer det som positivt om dessa parter fortsatt har möjlighet att delta i denna informationsförmedling. I och med upprättandet av de regionala nordiska informationskontoren har nya möjligheter skapats för direkt informationsförmedling om nordiskt samarbete till glesbygdsbefolkningen. Detta är av vikt för att stärka de nordiska ländernas samarbete.

Det är, enligt ministeriets bedömning, önskvärt att Föreningarna Norden eller de berörda regionerna själva kan finansiera de regionala informationskontor, som har upprättats med stöd från Nordiska ministerrådet. Ministerrådet borde däremot arbeta för att nya informationskontor upprättas och att de samarbetar sinsemellan. Beträffande Island kan det finnas skäl att finna andra vägar för informationsförmedling i glesbygden. Det har nämnts att de vore lämpligare att ha en representant som reser mellan de olika regionerna eller att man regelbundet byter plats för informationskontoret. Dessa möjligheter bör närmare undersökas.

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Med hänvisning till det ovan anförda stöder ministeriet medlemsförslaget men betonar att utskottets strävanden bör koncentreras på uppbyggnad och försöksverksamhet som syftar till att förmedla information om nordiskt samarbete till glesbygdsbefolkningen.

Reykjavík den 19 september 1983

Árni Gunnarsson

Atli Guðmundsson

Föreningen Norden¹:

Föreningen Norden stödjer helhjärtat medlemsförslag A 660/k om stöd för regional informationsverksamhet. Det är med glädje som vi avger remissvar om förslaget samtidigt som vi ber om ursäkt för att svaret har fördröjts. År 1977 när tjugofem år hade gått sedan Nordiska rådet upprättades, uppdrog rådet åt Föreningarna Norden att informera de nordiska ländernas befolkning om rådets och de nordiska institutionernas verksamhet. Enligt vad vi känner till lyckades denna informationsverksamhet så väl att man förstod att Föreningarna Norden står befolkningen närmare än andra nordiska organ och har därför lättare att få kontakt med dem.

Genom Föreningen Nordens informationskontor i Egilsstaðir på östlandet har kontakterna med allmänheten ökat och kunskaperna om Nordiska rådets och de nordiska institutionernas ypperliga verksamhet likaså förbättrats. Kontoret har organiserat informationsturnéer på östlandet i vilka representanter i Nordiska rådets Islands delegation och Föreningen Nordens ordförande har deltagit. Verksamheten har omfattat turnéer i ett tjugotal skolor i östra, västra och södra Island och även i lokala Rotary- och Lionsklubbar.

Denna verksamhet har givit goda erfarenheter och som ett resultat av den har hänvändelser till informationskontoret ökat.

Mot bakgrund av erfarenheterna av informationskontorets verksamhet, bedömer vi det som nödvändigt att förstärka informationskontorens verksamhet i syfte att styrka nordiskt samarbete och nordisk informationsförmedling.

Reykjavík den 12 oktober 1983

Hjálmar Ólafsson

Ordförande

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Forutsetningen for forsøksordningen med særskilte bevilgninger til regional informasjonsvirksomhet var at det finansielle ansvaret Nordisk ministerråd påtok seg, skulle opphøre fra og med 1985. Foreliggende medlemsforslag forutsetter en framtidig årlig binding på anslagsvis 700 000 DKK. Dette innebærer at mulighetene for å ta opp nye tiltak og initiativ innenfor gitte budsjettammer reduseres merkbart.

Før en tar endelig standpunkt til denne saken, bør det utarbeides en rapport/evaluering fra forsøksperioden. Evalueringen bør også trekkes ned på regionalt og lokalt nivå, og man bør foreta en rundspørring bl. a. i organisasjonene i regionen om deres erfaringer, synspunkter og behov i forbindelse med informasjonskontorene. Vi viser til at det i vårt land etter hvert er utviklet relativt velorganiserte kulturadministrasjoner i alle fylkeskommuner. Disse driver også informasjonsvirksomhet og har normalt en utstrakt kontakt med kommuner, organisasjonsliv og ulike brukergrupper. I Norge står ellers Nordnorsk kulturråd i en særstilling som landsdelsomfattende organ på kulturområdet.

Dersom informasjonskontorene også var ment å skulle være et ledd i oppbygging og drift av de regionale avdelinger av Foreningen Norden, synes det for øvrig naturlig at organisasjonen etter hvert påtar seg et klart økonomisk hovedansvar for den virksomheten det her er tale om. Norsk kulturråd har pekt på at saken bør sees i sammenheng med statstilskuddene til Foreningen Norden. Hvis fortsatt drift av informasjonskontoret gjøres avhengig av slike økte tilskudd, må en imidlertid være oppmerksom på at saken lett kan komme til å strande.

Uttalelser fra Norsk kulturråd, Nordnorsk kulturråd, Statens bibliotekstilsyn og Landsrådet for norske ungdomsorganisasjoner følger (*se nedan*).

Oslo, 7. november 1983

Etter fullmakt

Olav Nyhamar

Hans Berg

Norske kommuners sentralforbund:

I en rekke av landets kommuner og fylkeskommuner foregår det kontakt i ulike former med andre nordiske land, både i organisasjonslivet og på offentlig plan. Norske kommuners sentralforbund ser derfor at det kan

være behov for å opprette regionale informasjonskontorer for foreningen Norden.

Hva angår finansieringen av kontorene er det ikke rimelig å anta at det vil bli gitt nevneverdige tilskudd fra kommunene. Det kan heller ikke påregnes at fylkeskommunene vil ta på seg å finansiere hele – eller størstedelen av – utgiftene ved et slikt informasjonskontor.

Dersom det skal være mulig å opprette informasjonskontorer må Nordisk Råd/Foreningen Norden regne med å dekke størsteparten av utgiftene selv – ikke bare i startfasen, men også den løpende drift.

Oslo, 8. september 1983

Rolf Petter Bjørke

Sjur Tandberg

Sør-Trøndelag fylkeskommune:

Prøveperioden med de etablerte regionale informasjonskontorene i Norden løper ut i 1984. Forutsetningen har vært at disse informasjonskontorene skal være 100 % selvfinansiert fra 1.1.1985. Medlemsforslaget går ut på:

''att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda förutsättningarna för att utverka nödiga budgetmedel för bestridande av den offentliga andelen av de medel som erfordras för upprätthållandet av de regionala nordiska informationskontoren även efter den nu pågående försöksverksamhetens utgång vid årsskiftet 1984–85''.

Fylkesrådmannen finner det ønskelig med en avklaring av de spørsmål som følger av medlemsforslaget.

Den økonomiske situasjonen i fylkeskommunen gjør imidlertid at fylkesrådmannen for tiden ikke kan tilrå at det disponeres fylkeskommunale midler til å finansiere et eventuelt nordisk informasjonskontor i Trøndelag.

Trondheim, 23. september 1983

Kåre Gisvoll

Harald Vik

Nord-Trøndelag fylkeskommune Fylkesrådmannen:

Nord-Trøndelag fylkeskommune har et formalisert samarbeid igjennom Midtnordenkomiteen med Jämtland og Västernorrland i Sverige og Vasa og Mellersta Finland i Finland. Samarbeidet dekker mange saksområder.

men er primært orientert mot næringslivet. Videre bidrar den lokale for-
eningen Norden i det kontaktskapende arbeidet med våre nabofylker.

Etter hvert som samarbeidet utvikler seg er det naturlig at det oppstår et
generelt behov for informasjon om det nordiske samarbeidet og de land
som er tilsluttet dette. På denne bakgrunn ble det i 1982 fremmet forslag
om etablering av et informasjonskontor i Trøndelag. Beklageligvis måtte
planene legges til side som følge av manglende bevilgninger fra ministerrå-
det. Nord-Trøndelags interesse for etablering av slik virksomhet er imid-
lertid styrket på bakgrunn av de positive erfaringer som er høstet ved de
kontorer som alt er etablert.

Under henvisning til foranstående har fylkeskommunen ingen inven-
dinger mot forslaget om fortsatt støtte til nordisk informasjonsvirksomhet,
men vil påpeke behovet for at bevilgningsrammen gjør det mulig å støtte
etablering av slik virksomhet i Trøndelag.

Vedrørende finansieringen synes det for øvrig naturlig at denne regiona-
le informasjonsvirksomheten inngår som et ledd i det nordiske samarbei-
dets løpende informasjonsarbeid og således i prinsippet bør kunne oppnå
en fast årlig finansieringsandel.

Steinkjer, 23 september 1983

Næringsavdelingen

Svein J. Almlı

Næringsssjef

Bernt Gausen

Nordland fylkeskommune:

Nordland fylkeskommune ser nytten av å videreføre den regionaliserte
nordiske informasjonsvirksomheten. En har forøvrig ingen bemerkninger
til det framsatte forslag.

Bodø, 8. september 1983

Åge Danielsen

Trygve G. Nordby

Troms fylkeskommune:

Norge har ett regionalt nordisk informasjonskontor – beliggende i Alta.
De erfaringer som Troms fylkeskommune har hatt fra Nordisk informa-
sjonskontor i Alta har vært gode. Kontoret i Alta distribuerer pressemel-
dinger og informasjon fra nordiske samarbeidsorgan og om egne tiltak.

Kontoret har også god kontakt med presse og radio i landsdelen, som er meget interessert i å bruke dette stoffet.

Nordisk informasjonskontor sprer informasjon i landsdelen om nordiske støtteordninger og er behjelpelig med søknadsskjema. Dette har bl. a. ført til økt støtte til kulturarbeid, spesielt fra Nordisk ministerråd og Norsk-finsk kulturfond.

Kontoret har også formidlet informasjon om kurs og konferanser og koordinert deltakelse til disse.

Nordisk informasjonskontor i Alta har totalt sett vist seg å være et viktig kontaktorgan for samarbeid over landegrensene. Beliggenheten i Nordkalottområdet hvor kontaktbehovet er stort samtidig som avstandene fra de større sentra er vanskelige å overkomme, gjør at kontoret har hatt spesiell gunstig effekt på nordområdene.

Virksomheten hittil har vist at det er klart behov for regionalt nordisk informasjonskontor. Det er imidlertid ikke realistisk å regne med at det i regionen blir mulig å skaffe de økte driftsutgifter som må til for å opprettholde driften dersom støtte fra Nordisk Ministerråd faller bort ved prøveperiodens slutt i årsskiftet 1984/85.

Troms fylkeskommune vil på bakgrunn av dette sterkt anbefale at det regionale informasjonskontoret fortsatt vil få støtte fra Nordisk Ministerråd etter at nåværende forsøksvirksomhet er over ved årsskiftet 1984/85.

Tromsø, 29. september 1983

Arne Nic. Sandnes

Norsk kulturråd:

Medlemsforslaget kan ses som en understrekning av at det er viktig å informere om det nordiske samarbeidet. For Norsk kulturråd har det imidlertid ikke hittil vært aktuelt å drøfte informasjon om det nordiske kulturelle samarbeidet. Vi har derfor heller ikke grunnlag for å ta standpunkt til om den foreslåtte temmelig omfattende og kostbare, ordning er et godt alternativ.

Norsk kulturfond har ikke med de nåværende bevilgninger mulighet til å gi tilskott til det opplegg som medlemsforslaget tilrår. Vi går ellers ut fra at et eventuelt norsk tilskott til denne ordningen best kan ses i sammenheng med det statlige tilskott til Foreningen Nordens virksomhet.

Oslo, 13. oktober 1983

Edvard Beyer

Halvdan Skard

Statens bibliotektilsyn:

Statens bibliotektilsyn vil i forbindelse med framtidig informasjonsvirksomhet om nordisk samarbeid henwise til den rolle fylkes- og folkebibliotekene bør kunne spille i denne sammenheng.

Fylkesbibliotekene mottar i dag støtte til innkjøp av nabolandslitteraturen. Dette har en virkning for utbredelse av den øvrige nordiske litteraturen. I sammenheng med dette bør en kunne se informasjon om Norden generelt og nordisk samarbeid. Folke- og fylkesbibliotekene bør derfor som en begynnelse bli faste mottakere av det informasjonsmateriell m. v. som utarbeides sentralt om disse forhold.

Oslo, 6. oktober 1983

Else Granheim
Bibliotekdirektør

Björg Heie

Nordnorsk kulturråd:

Nordnorsk kulturråd er meget interessert i at virksomheten ved Nordisk informasjonskontor skal fortsette etter at prøveperioden utløper 1984. Dette ble det også gitt uttrykk for på Nordnorsk kulturråds rådsmøte, 3. september 1983.

Arbeidsmengden på denne sektor har økt, og det er også av denne grunn Nordnorsk kulturråd styrker sin administrasjon fra 1. desember i år. Da blir en halv kontorfullmektigstilling utvidet til full stilling for sekretær.

Tilskuddet fra Nordisk Ministerråd til drift av Nordisk informasjonskontor har vært mindre enn Nordnorsk kulturråd først hadde grunn til å regne med. Devaluering av dansk krone gjør at driften i større grad er avhengig av tilskudd fra regionen. Nordnorsk kulturråd har vedtatt å søke om et høyere tilskudd av nordiske midler for 1984 for å hindre stagnasjon og nedgang i aktiviteten. Søknad om tilleggsbevilgning vil bli fremmet overfor Nordisk Ministerråd og vi har utarbeidet et notat som vil bli sendt sammen med søknaden. — — —

Alta, 16. september 1983

Arvid Petterson

Landsrådet for norske ungdomsorganisasjoner (LNU):

— — — LNU har i kraft av sin status som Foreningen Nordens Ungdomsrepresentantskap i Norge tidligere deltatt i denne prosessen. Vi har intet å bemerke til de uttalelser som kommer fra Foreningen Norden, og vi deler deres syn.

Oslo, 29. september 1983

Landsrådet (LNU)

Torill Johnsen

Internasjonal konsulent

Sverige**Kulturrådet:**

Kulturrådet delar medlemsforslagets syn på att en breddad informationsverksamhet är betydelsefull för det nordiska samarbetet. På kulturområdet är det angeläget att information bl. a. om de olika stödformer, som står till förfogande för nordiskt kulturellt samarbete, når ut till alla som kan få del av dem. Genom att kulturlivet är så decentraliserat är en systematisk upplagd informationsverksamhet på regional nivå värdefull. I den mån det går att få fram bidrag från olika regionala och lokala källor förefaller det naturligt att det från de centrala nordiska organen tillskjuts medel för verksamheten. Rådet har ingen direkt erfarenhet av kontorens verksamhet för att bedöma omfattningen av ett sådant stöd.

Stockholm den 26 oktober 1983

Lars Engqvist

Carl-Johan Kleberg

Svenska kommunförbundet:

Sedan ett par år äger en försöksverksamhet rum i de nordiska länderna med regional nordisk informationsverksamhet. Sverige har två kontor, ett i Göteborg och ett i Umeå. Man sprider kunskap om nordiskt samarbete, samordnar nordiska aktiviteter på regional nivå och ger lokalavdelningarna inom Foreningen Norden ett mycket gott stöd i dess arbete.

Det råder en enhällig uppfattning om att denna decentralisering har betytt och betyder mycket för att nå ut med information på både regional

och lokal nivå. Kommunerna har visat stort intresse för den nya regionala verksamheten och anser att den är till stor nytta. Det kan också noteras att de nya informationskanalerna inneburit att stipendier, bidrag m.m. blivit mera kända till glädje för dem som engagerar sig i nordiskt arbete.

Problemet för framtiden – efter 1984 – är att ministerrådsanslaget på 100 000 DKK årligen kommer att dras in. Medlemsförslaget syftar i första hand till en utredning om de framtida ekonomiska förutsättningarna för verksamheten. En sådan utredning tillstyrks av förbundsstyrelsen med hänvisning till vad ovan sagts.

Stockholm den 7 oktober 1983

Svenska kommunförbundet

John-Olof Persson

Göteborgs och Bohus läns landsting:

– – – vill kultur- och utbildningsnämnden på Göteborgs och Bohus läns landstings vägnar anföra följande.

Kultur- och utbildningsnämnden har från 1982 ökat sin bidragsgivning till Föreningen Norden för att hjälpa till att finansiera informationskontoret i Göteborg. Det totala bidraget till Föreningen Norden uppgår 1983 till 43 000 SEK. Nämnden har möjlighet att även i fortsättningen bibehålla denna förhöjda bidragsnivå. Nämnden har dock ingen möjlighet skaffa fram ersättning för ministerrådsanslaget om 100 000 DKK då detta faller bort 1985.

Göteborg den 27 september 1983

Kultur- och utbildningsnämnden

Anders Larsson

Birgitta Thulin

Västerbottens läns landsting:

Landstingsrådsberedningen inom landstinget har beslutat att för sin del tillstyrka det medlemsförslag som väckts om en fortsatt verksamhet efter årsskiftet 1984/85 för de regionala informationskontoren med samma finansiering som gällt under försöksperioden. En förutsättning för denna till-

styrkan är alltså att Nordiska ministerrådet ställer till förfogande minst motsvarande resurser som under innevarande försöksperiod.

Umeå den 26 oktober 1983

Hilding Lövbom
Förvaltningsutskottets ordf.

Sverker Norlén
Landstingsdirektör

Göteborgs kommunstyrelse:

– – – får Göteborgs kommunstyrelse meddela Nordiska rådets presidium, att kommunens beslut om eventuella fortsatta bidrag kommer att bli föremål för behandling, när rådet tagit ställning till sitt eget stöd åt verksamheten, sedan den föreslagna utredningen genomförts.

Göteborg den 12 oktober 1983

Göteborgs kommunstyrelse

Sven Hulterström

Torgny Königson

Umeå kommun:

Umeå kommun och Västerbottens läns landsting ställde sig positiva till en försöksverksamhet med ett regionalt informationskontor i Umeå och delade på de kostnader som enligt Nordiska rådets beslut skulle åvila regionala och/eller lokala organ i det område, där informationskontoret blev lokaliserat.

Umeå kommuns engagemang i försöksverksamheten dikterades av en önskan att på ett kraftfullt sätt kunna öka kännedomen om verksamheter och förhållanden i de olika nordiska länderna och därmed också intresset för ett breddat och fördjupat nordiskt samarbete.

Under den tid kontoret i Umeå fungerat har de nordiska frågorna kommit i förgrunden på ett helt annat sätt än tidigare. Utbytet med Finland och även med Norge på olika plan har ökat. Informationskontoret har också mer och mer utnyttjats för att tillhandahålla fakta av olika slag om de

nordiska länderna men också som förmedlingsorgan för namn och adresser på olika organ och beslutsfattare i grannländerna. Eftersom det tar en tid innan informationskontorets existens och servicemöjligheter blir känt ute i länet, torde kontoret i slutet av försöksperioden vara ännu mera utnyttjat än vad som hittills skett. De förhoppningar som från Umeå kommuns sida knöts till försöksverksamheten vid starten 1981 har alltså mer än väl infriats. Flera nya lokala nordenföreningar har bildats i länet och ett stort antal nordenarrangemang har hållits i Umeå men också i länet i övrigt.

Det vore ett svårt avbräck för nordenföreningarna och för hela nordensamarbetet om informationskontoren måste upphöra efter utgången av år 1984. I nuvarande ekonomiskt besvärliga läge har emellertid varken Umeå kommun eller Västerbottens läns landsting, som svarat för den lokala andelen av kontorets finansiering, möjlighet att efter 1984 helt bekosta umeåkontorets verksamhet.

Om en fortsatt verksamhet skall kunna ske, krävs minst motsvarande ekonomiska stöd från Nordiska ministerrådet som utgår under innevarande försöksperiod.

Under återopande av vad ovan anförts stöder Umeå kommun det medlemsförslag som väckts om en fortsatt verksamhet efter årsskiftet 1984–85 för de regionala informationskontoren med samma finansiering som gällt under försöksperioden.

Umeå den 30 augusti 1983

Umeå kommun

Torsten W Persson

Kommunstyrelsens ordförande

Bert Aasa

Kanslichef

Föreningen Norden:

– – – Ett yttrande har tillika ingivits av Föreningarna Nordens Förbund (*se ovan*). Följande är att betrakta som kompletteringar till detta gemensamma yttrande och berör de speciella erfarenheterna av de två informationskontoren i Göteborg och Umeå.

Grundförutsättningarna vid starten av de två informationskontoren var delvis olika: i Göteborg fanns redan ett mindre kontor som genom Nordiska ministerrådets, landstingets och kommunens stöd kunde byggas ut och effektiviseras, i Umeå saknades däremot varje form av fast sekretariat. Effekten av satsningen på fasta nordiska informationskontor i Sverige måste bedömas i ljuset av här nämnda skillnader.

Den utvärdering av verksamheten som gjorts efter det att ungefär halva försöksperioden förflutit visar klart, att den gemensamma satsningen från

ministerrådet samt de regionala och lokala organen varit framgångsrik. Det viktigaste målet – att sprida nordisk information till nya grupper – har utan tvivel uppnåtts.

Ett annat centralt mål som också kunnat främjas genom informationskontorens arbete är att stimulera och förstärka kontakterna med andra organisationer och institutioner. På detta sätt håller en fast grund på att läggas för en fortsatt spridning av nordisk information genom att helt nya kanaler tillkommit. Exempel på detta är Göteborgskontorets utbyggda kontakter med skolorna och Umeåkontorets satsningar på en uppsättning helt nya lokalavdelningar. Det sistnämnda kontoret har också inlett ett omfattande biblioteks- och utställningssamarbete såväl inom Västerbotten som med motsvarande institutioner på andra sidan Kvarken.

Tillkomsten av de två informationskontoren har också haft en positiv effekt på Föreningen Nordens centrala kansli, som genom de förstärkta informationsresurserna i två viktiga regioner kunnat avlastas åtskilligt arbete. På detta sätt har det blivit möjligt att inrikta den del av de centrala kansliresurserna på andra angelägna områden.

Påfallande är också spridningseffekten som kunnat konstateras utöver de gränser som resp. informationskontor markerar. Således har Göteborgskontoret (*Bihang 1*) noterat en ökad efterfrågan av informationstjänster även från grannlänen, och erfarenheten är likartad vid Umeåkontoret. Uppenbart är att underlag finns för ytterligare informationssatsningar om medel för detta skulle kunna säkras i framtiden.

Den kanske viktigaste allmänna slutsatsen som kan dras av de hittillsvarande erfarenheterna med nordiska informationskontoren i Sverige är att dessa möjliggjort en radikal förbättring av det nordiska informationsarbetet. För Nordiska ministerrådet, Nordiska rådet och även för Föreningen Norden skapas nu på ett helt annat sätt än tidigare garantier för att informationen verkligen når ut. Därtill öppnas på ett helt nytt sätt möjligheten att få en bra feedbackeffekt och på längre sikt också ett ökat engagemang i de nordiska frågorna.

Ur de officiella organens synpunkt måste det givetvis vara ett starkt intresse att de egna satsningarna på informationsmaterial osv. verkligen följs upp på ett effektivt sätt. Informationskontorens tillkomst och fortsatta verksamhet är här ytterst viktig.

Informationen om det nordiska samarbetet är en av de viktigaste gemensamma arbetsområdena för Föreningen Norden och de officiella samsamarbetsorganen. Genom den samverkan som kommit till stånd mellan olika organ på nordisk, nationell, regional och lokal nivå har på ett övertygande sätt demonstrerats hur väl förankrad den nordiska samarbetstanken är i vårt samhälle. Det är därför Föreningen Nordens stora förhoppning att

detta samarbete skall kunna permanentas efter försöksperiodens utgång 1984.

Stockholm den 20 oktober 1983

För Föreningen Nordens centralstyrelse

Gunnar Nilsson

Ordförande

Åke Landqvist

Direktör

BIHANG 1

Utvärdering av verksamheten vid Nordens Informationskontor Föreningen Norden i Göteborgs och Bohus län, 1981–1983

Föreningen Norden i Göteborgs och Bohus län har sedan hösten 1981 drivit ett regionalt nordiskt informationskontor med stöd av Nordiska ministerrådet, Göteborgs och Bohus läns landsting och Göteborgs kommun. Följande är ett försök till beskrivning av verksamheten fram till 1/7 1983.

Bakgrund

Föreningen Norden i Göteborgs och Bohus län hade sedan tidigare ett gemensamt kansli med Göteborgs lokalavdelning av Föreningen Norden förlagt till Göteborg. Kansliet bemannades dels med frivilliga krafter, dels med viss anställd personal.

Den huvudsakliga uppgiften var att arrangera lokala och regionala aktiviteter inom föreningen samt att administrera Göteborgsavdelningens reseverksamhet. Skolverksamheten bestod främst i ett delat ansvar för den internordiska lägerskolan.

Egna lokaler för arrangemang saknades. En tillgång var dock de vittomfattande kontakter man hade och det goda namn föreningen åtnjöt i olika sammanhang. Blygsamma bidrag till verksamheten mottogs från kommun och landsting (1980: tillsammans 23 000).

I ministerrådets beslut 1981 om att inrätta regionala informationskontor sågs att man, under en försöksperiod t. o. m. utgången av 1984, är beredda att bidra med DKK 100 000 per år och kontor under förutsättning att en lokal och/eller regional genprestation görs av minst samma storlek.

Detta har vi kunnat infria med god marginal. Inför utsikterna att få ett nordiskt informationskontor placerat i regionen, beslutade landstinget höja sitt årliga bidrag till 40 000 SEK (44 000 1983) och Göteborgs kommuns bidrag höjdes samtidigt till 70 000 SEK per år. Dessutom utgår lönebidrag från Arbetsmarknadsverket om ca 200 000 SEK per år.

Verksamhet

Med hjälp av de goda kontakter och den kännedom om regionen som fanns sedan tidigare, har de ökade ekonomiska resurserna kunnat användas på ett effektivt sätt. Många av de idéer och planer som fanns har

förverkligats och verksamheten har på alla områden både breddats och fördjupats. Ytterligare personal har anställts vid kansliet med hjälp av höjda lönebidrag från AMV.

Nordens Hus

Den ökande verksamheten och mer personal ställde nya krav på föreningens kanslilokaler. Med hjälp av Göteborgs kommun anskaffades nya och ändamålsenliga lokaler som i oktober 1982 kunde invigas under namnet "Nordens Hus i Göteborg". Vi disponerar nu ca 330 m², belägna i stadens absoluta centrum, innefattande kontorslokaler, utställnings-, konferens- och sammanträdeslokaler samt rum för ungdomsavdelningens verksamhet. Vid behov disponeras dessutom, i direkt anslutning till de egna lokalerna, en samlingshall med plats för ca 200 personer.

Vi arbetar intensivt med att marknadsföra begreppet "Nordens Hus" med målsättningen att bli ett centrum för regionens nordiska aktiviteter. Våra arrangemang kan numera förläggas till egna lokaler med allt vad det innebär av olika fördelar.

De nya lokalerna ger också utrymme för permanent exponering av olika typer av informationsmaterial, affischutställningar, förlaget NORD:s böcker m. m.

I begränsad omfattning har våra samlingslokaler hyrts ut till andra organisationer, vilket vid varje tillfälle ger oss möjlighet till information om det nordiska samarbetet.

Samarbete med institutioner och organisationer

Kontakterna med regionens nordiska institutioner har utvecklats mycket positivt. Ett fint samarbete har byggts upp med Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg. Vi har t. ex. förmedlat föreläsare och kulturprogram till skolan liksom vi har haft tillgång till deras stora nordiska bibliotek.

Vårt samarbete med Nordiska folkhögskolan och Nordens folkliga akademi i Kungälv är intimt. Båda institutionerna är t. ex. representerade i distriktets styrelse. För närvarande arbetar vi med akademien på ett omfattande program för Nordiskt litteraturår 1983–84, innefattande författarturnéer, studiecirklar, barnprogram på bibliotek, studiedagar för lärare, bokhandelsaktiviteter m. m.

Samarbetet och utbytet med organisationer och föreningar i regionen växlar i förhållande till pågående verksamhet, naturligt anknutna till olika kampanjer och projekt. Inför Nordiskt litteraturår är t. ex. samarbetet mycket intensivt med bl. a. studieförbund och författarföreningar. Samarbetet med de fackliga organisationerna har tagit fastare form och genom våra ungdomsavdelningar i distriktet har vi en god kontakt med övriga ungdomsorganisationer.

Kontakterna med regionens kulturinstitutioner är sedan gammalt mycket bra och har under de senaste åren byggts ut ytterligare. Med t. ex. teatrar, muséer och bibliotek har vi stundtals dagliga kontakter.

Samarbete med kommuner

Föreningen Nordens goda relationer med kommuner och landsting har ytterligare fördjupats och delvis givits en annan tyngd genom tillkomsten av informationskontoret.

Länets kommuner har ofta representanter i Norden-avdelningarnas styrelser och genomgående har man ett mycket gott samarbete med kommunala organ och institutioner i samband med lokala arrangemang, vänorts-

och ungdomsutbyten etc. Samtliga avdelningar åtnjuter kommunalt stöd av varierande storlek till sin verksamhet.

Goda exempel kan hämtas från varje avdelning på detta samarbete. Låt oss här nämnda den kulturfestival för finska invandrare som initierats av Göteborgs kommun och där Föreningen Norden givits en framskjuten plats redan på planeringsstadiet.

Lika goda är relationerna till Göteborgs och Bohus läns landsting. Bl. a. har vi placerat ett antal av våra arrangemang och utställningar på dess olika institutioner och skolor runt om i Bohuslän.

Informationsverksamhet

Information om det officiella nordiska samarbetet lämnas främst med hjälp av Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets broschyrer, affischer och andra trycksaker vid alla tillfällen då det över huvud är möjligt.

Föreningens förtroendevalda och kansliets personal anlitas ofta som föreläsare inför föreningar, i skolor osv.

Information sprids om fonder och stödordningars existens och kansliet är behjälpligt med blanketter och ansökningar. En broschyr med uppgifter om de olika bidragsmöjligheterna har sammanställts.

Förlaget NORD:s böcker, liksom officiellt tryck, hålls i depå och finns till försäljning på kansliet. Sammanställningar över nyutkomna böcker utges kontinuerligt och tillsänds olika intressegrupper.

Pressmeddelanden och informationsblad från NR och NMR mångfaldigas och sprids även de till olika målgrupper.

Speciella trycksaker har framställts för riktad information till speciella målgrupper. Exempelvis har lärare, journalister och samtliga kommunala förtroendevalda i regionen bearbetats. Till massmedia sänds naturligtvis pressmeddelanden och samtliga redaktioner i regionen har också fått en faktasamling om de olika nordiska organen kallad "Norden samarbetar".

För föreningens egna avdelningar och andra föreningar har vi sammanställt en katalog över de nordiska filmer som finns att hyra. En enklare broschyr som informerar om föreningen och om informationskontoret har tagits fram på svenska och finska i en stor upplaga att spridas till en större allmänhet.

Nordiska rådets affischserie "Norden samarbetar", NMR:s "Läs något nordiskt" samt egna producerade utställningar har använts flitigt, framför allt på skolor och bibliotek.

Kansliet får mottaga ett mycket stort antal telefonsamtal med förfrågningar i de mest skilda ämnen. För att ge en så fullgod service som möjligt i detta avseende, organiserar och katalogiserar vi fortlöpande allt nordiskt fakta- och informationsmaterial som kommer oss tillhanda.

Skolverksamhet

Sedan hösten 1981 har vi arbetat med att bygga upp ett kontaktnät inom skolan i länet. Vi har nu ca 150 kontaktpersoner på skolor/rektorsområden som står som mottagare av vår information men också som förmedlare till oss av synpunkter, frågor och önskemål. Något oregelbundet utger vi ett informationsblad med aktuell nordisk information på skolans område.

Samarbetet med länskolnämnden har bl. a. givit som resultat att vi har deltagit i informationsdagar för skolcheferna. Inför hösten planerar vi just nu vår del i programmet för den gemensamma studiedagen för länets alla lärare.

Den internordiska lägerskolan är fortsatt en viktig del av skolverksam-

heten. Samtidigt anordnas en lägerskola i var och en av de fyra vänorterna Bergen, Göteborg, Åbo och Århus. Varje skola har deltagare från samtliga vänorter. Detta system för lägerskoleundervisning har nu fungerat i över 10 år och visat sig mycket givande och värdefullt. Genom deltagande i konferenser och liknande försöker vi sprida denna idé även till andra vänortskedjor. Den första svenska lägerskolan i Island har arrangerats i maj 1983 med vårt stöd genom att vi svarade för den förberedande planeringen och sammanställningen av en studiehandledning.

Den gamla idén med lärarutbyte mellan vänorterna har sedan ett par år återupplivats inom Göteborgs vänortskrets. Vår insats har gällt både planering och genomförande och har gett ett utmärkt resultat för de deltagande lärarna på mellan- och högstadiet. Detta utbyte har i flera fall utvecklats till ett omfattande samarbete mellan klasser och hela skolor. Sedan 1981 har vi också systematiskt arbetat med att intressera skolor för idén med vänskapsskolor i vänorterna och resultatet har blivit över förväntan. Vid sidan av detta, bistår vi också vid planering av skolresor, brevväxling m. m.

För närvarande arbetar vi med ytterligare ett projekt på skolområdet. Vi hoppas finna fyra skolor, en i varje vänort, som är intresserade av att samarbeta i ett gemensamt projekt med en "fadderskola" i ett U-land. På detta sätt skulle barnen lära sig att praktiskt föra "den nordiska modellen" ut i världen.

För övrigt förmedlas Föreningen Nordens centrala skolmedlemskap via vårt kansli ut till skolorna i regionen och kompletteras härifrån med ytterligare förmåner. De senaste två åren har vårt kansli också haft huvudansvaret för den årliga nordiska stipendiatresan för gymnasister.

Koordinerande distriktsorgan

Göteborgs och Bohus läns distrikt av Föreningen Norden omfattar sju lokalavdelningar. Distriktets kansli utger ett för dessa gemensamt program över de lokala aktiviteter som anordnas. För den enskilde medlemmen blir därmed det totala utbudet av arrangemang betydligt större och resor mellan avdelningarna är inte sällsynta. Kansliet producerar också ett antal regionala arrangemang per år med organiserade transporter genom länet.

Olika typer av turnélagd verksamhet förekommer flitigt. Det senaste halvåret har det framför allt varit flera högklassiga utställningar som på detta sätt har kunnat visas i lokalavdelningarna, inte enbart i det egna distriktet utan också i kringliggande områden. Det rationella i en koordinerad gemensam produktion har gjort dessa projekt genomförbara som annars skulle ha varit ekonomiskt omöjliga att klara för en ensam avdelning.

Vår målsättning har också varit att sprida arrangemangen till så många orter som möjligt, helst i nya omgivningar och till nya grupper.

I våra arbetsuppgifter ingår självfallet också att förmedla föreläsare, filmer etc., inte bara till de egna lokalavdelningarna utan, vilket är vanligt, till andra föreningar och sammanslutningar.

Distriktet har också naturligt kommit att syssla med internutbildning och gemensamma diskussioner och överläggningar. De sistnämnda har inte minst kommit att handla om det nordiska samarbetets möjligheter och framtid. Vi har på så sätt kunnat leverera opinionssyttringar från fältet uppåt inom vår egen organisation och ibland också direkt till berörda nordiska organ.

Göteborg i juli 1983

Lars-Eric Ericsson

BIHANG 2

Utvärdering av verksamheten vid Nordiskt informationskontor i Umeå

Ekonomi och administration

I enlighet med Nordiska ministerrådets intentioner har Nordiskt informationskontor i Västerbottens län fått följande ekonomiska konstruktion:

Nordiska ministerrådet 100 000 DKK

Västerbottens läns landsting 51 400 SEK, där landstingets andel är beräknad in natura (lokal, skrivhjälp 25 %, material, telefon, porto)

Umeå kommun 44 600 SEK, per 1983

Huvudansvar för verksamhet och ekonomi har Föreningen Nordens Västerbottensdistrikt.

Till kontoret finns även knutet en referensgrupp med representanter från landsting, kommunförbund, bildningsförbund, universitet m. fl.

Personal vid informationskontoret är informationssekreteraren 70 %, samt ovannämnda landstingsanställda kanslist (25 % disp. för informationskontoret).

Verksamhet

Som framgår av tidigare rapporter till Nordiska ministerrådet har mycket av arbetet i regionen bestått i att stödja verksamheten i Föreningen Norden, vilket bl. a. haft till följd att verksamheten i Umeå blivit mera markerad samt att nya lokalavdelningar bildats i Skellefteå, Storuman/Tärnaby och Lycksele. Nya vänortskontakter har etablerats mellan Vilhelmina – Veteli och Asele – Nurmo.

I Umeå kommuns vänortsberedning representeras Föreningen Norden av informationssekreteraren.

Mycket av det löpande arbetet består i att ta fram material och informera om förlaget NORD:s böcker, och nordiskt tryck överhuvudtaget.

Detta sker även vid alla sammankomster, där informationssekreteraren deltar genom utställningar, broschyrer m. m. Ytterligare förmedlas löpande information och hjälp med stipendier, skolresor, lägerskolor, författartimmar, föredragshållare, skolekorps m. m.

I samarbete med studieförbunden har informationssekreteraren fungerat som handledare i Nordenkurser och litteraturkurs om nordiska författare.

Ett arbetsseminarium för lokalavdelningarna i Västerbotten och med deltagare från Mo i Rana för gemensam planering av utvidgat samarbete anordnades i maj.

Samarbete med länsbiblioteket har gett som resultat goda kontakter, förutom i regionen även i Finland och Norge. I samarbetet med länsbiblioteket har bokutställningen "Boken ger livet vingar" i Kvarkenrådets regi sammanställts, samt för den nordiska litteraturaktionen utställningen "Läs något nordisk". Båda är vandringsutställningar, av vilka den förra invigdes den 15 februari i Umeå och den 17 februari i Korsholm, två parallella utställningar om respektive Västerbottnisk och Österbottnisk litteratur. "Läs något nordisk" invigs den 20 september i Umeå och presenterar 36 nordiska författare och deras verk.

Under Storumandagarna i juni hade vi inbjudit "Bokbussen" från Mo i Rana: boklånen återlämnas i vanlig ordning till biblioteket i Storuman och returneras som vanligt fjärrlån.

Artebotnia 83 är resultatet av ett samarbete i konstfrågor som initierats

genom informationskontoret. Artebotnia är ett samarbete mellan Österbottens konstnärsförbund och Västerbottens läns landsting och där planerna på Artebotnia 84 avser ett fortsatt utbyte.

Vidare har informationskontoret stått för arrangemanget vid "Nordenkvällar" med film, föredrag och diskussioner om t. ex. "Nordiska kontakter i Kvarkenområdet", "Kunskapens träd i Norden", "Island", "Danmark", "Dansk litteratur efter 1945", "Färöarna", "Svalbard".

I samband med Nordenfullmäktige den 11–12 juni har planeringen delvis skötts via informationskontoret, i vars regi även en resa till Vasa för intresserade fullmäktigedeltagare gjordes den 12–13 juni med bl. a. besök i Stundars hantverkarby och gamla Vasa.

Under hösten -83 planerar informationskontoret tillsammans med Västernorrlands och Jämtlands distrikt en trelänskonferens för utvidgat samarbete.

Vi har också erbjudit skolor och bibliotek, kulturnämnder en föreläsningsturné om dansk litteratur och kultur 1945–80-talen med början i Västerbotten–Jämtland och avslutning i Västernorrland.

Tillsammans med Norrbotten hoppas vi under Litteraturaktionen 1983–84 erbjuda författarturnéer i bibliotek, skolor och liknande.

Umeå i augusti 1983

Carita Broms Antonsen
Informationssekreterare

Medlemsförslag

om ett besökssystem mellan mindre och medelstora företag i Norden ,

(Väckt av Peter Muurman)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

De nordiske industriforbunds fellesorgan:

Vi er enig i den vurdering som gis i forslaget om de små og mellomstore bedrifters betydning i våre økonomier. Et økt samarbeide på nordisk nivå mellom disse bedrifter skulle videre kunne styrke deres muligheter til å hevde seg i den skjerpede internasjonale konkurransen. Vi er imidlertid i tvil om et besökssystem i offentlig regi vil bidra til å fremme formidling av de ønskede kontakter mellom bedrifter i de nordiske land vesentlig utover de muligheter som er tilstede allerede.

Det finnes i dag en rekke nordiske sammenkomster bygget på konferanser, messer, studiebesök osv. arrangert av bransjeforeninger, utstysrseleverandører, eksportorganisasjoner o.l., hvor mulighetene for nye kontakter mellom bedrifter i våre land er til stede i rikt monn. Et offentlig besökssystem ville, etter vår mening, neppe gi vesentlige tilskudd til denne virksomhet.

Oslo, 16. september 1983

Kjell-Martin Frederiksen

Nordens fackliga samorganisation, NFS:

I Nordiska rådets medlemsförslag A 661/e angående besökssystem mellan mindre och medelstora företag i Norden redovisas ett behov av närmare kontakter mellan nämnda företagstyper.

NFS delar denna syn och tror att företagsbesök kan vara ett konkret och meningsfullt sätt att skapa sådana kontakter.

Ett besökssystem av föreslagen modell ger sannolikt positiva effekter och kan vara ett verksamt bidrag till att utveckla Norden som hemmarknad.

NFS delar dock inte förslaget om att Nordiska ministerrådet vidare bör utreda frågan. Det är enligt NFS' mening mer naturligt att t. ex. De nordiske Industriforbunds Fællesorgan svarar för eventuellt fortsatt utredningsarbete och utveckling av det föreslagna besökssystemet.

NFS anser det inte heller lämpligt att finansiera det föreslagna besökssystemet med officiella nordiska medel utan föreslår att eventuella kostnader belastas berörda företag och/eller näringslivets intresseorganisationer.

Stockholm den 7 oktober 1983

Nordens fackliga samorganisation
Lennart Forsebäck
 Generalsekreterare

Kvarkenrådet:

Efter att ha inhämtat synpunkter i ärendet från handelskamrar, företagarföreningar och exportorganisationer inom regionen (*se Bihang 1-5*) avger Kvarkenrådet följande yttrande:

Erfarenhets- och informationsutbytet mellan företag i Norden behöver givetvis stimuleras och utvecklas. Företagsbesök och övrigt umgänge mellan företagarrepresentanter i olika former är en av de viktigaste ingredienserna i detta utbyte.

Enligt Kvarkenrådets uppfattning är det dock mest naturligt att erfarenhetsutbytet och företagsbesöken som en del därav sker inom ramen för förefintliga organisationer, industriförbund, exportorganisationer, handelskamrar, företagarföreningar samt inte minst via de 11 regionalpolitiska samarbetsorgan som verkar under överinseende av Nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik (NÄRP).

I detta sammanhang önskar Kvarkenrådet som exempel peka på det erfarenhetsutbyte som utvecklats inom Kvarkenregionen beträffande produktion och användning av torv- och skogsbränslen, ett utbyte som resulterat i samarbete både ifråga om tekniskt utvecklingsarbete och ifråga om gränsregional handel med utrustning och energi.

Erfarenhetsutbyte mellan företag utgår oftast från enskilda behov och påverkas främst av sådana faktorer som är svåra att inordna i ett särskilt system.

Med hänvisning till ovanstående samt till bilagda synpunkter från regionala organ finner Kvarkenrådet ej anledning tillstyrka medlemsförslaget.

Vasa den 22 september 1983

För Kvarkenrådet
Mauno Kangasniemi
 Landshövding, ordförande

Paul Lindell
 Sekreterare

*BIHANG 1***Yttrande från Västerbottens handelskammare över medlemsförslaget:**

Handelskammaren finner, att de åtgärder, som fortlöpande vidtages för att underlätta och förstärka det nordiska samarbetet på näringslivets områden, är välmotiverade och värdefulla. Inte minst gäller detta omsorgen om mindre och medelstora företag.

Handelskammaren anser, att harmoniseringen av lagstiftningen och etablerings- och koncesionslagstiftningen är goda exempel på sådana strävanden.

Däremot anser handelskammaren frågan om att upprätta ett besökssystem, där representanter för mindre och medelstora företag enligt en viss ordning besöker mindre och medelstora företag i andra nordiska länder tveksam.

Anledningen härtill är, att redan idag finns och utvecklas ytterligare spontant kontakter mellan företag och branschorganisationer i de nordiska länderna. I sammanhanget har även handelskammarväsendet kommit att spela en betydelsefull och stimulerande roll. Härigenom har på ett naturligt sätt "hemmamarknaderna" kommit att vidgas geografiskt. Härtill har även bidragit gradvis bättre kommunikationer, även om inom detta område ännu återstår många önskemål att uppfylla.

Handelskammaren anser, att näringslivet självt bäst sköter utvecklingen av önskvärda och nödvändiga kontakter för sin utveckling och förkovran. Därför föreslår handelskammaren, att förslaget i Nordiska rådet lämnas utan åtgärd.

Skellefteå den 7 september 1983

Västerbottens handelskammare

Roland Widmark

Ordförande

*BIHANG 2***Yttrande från Jakobstadsnejdens handelskammare — Pietarsaarensuudun kauppakamari över medlemsförslaget:**

Handelskammaren ifrågasätter inte förslagsställarens allvarliga strävanden i syfte att förbättra samarbetet mellan företagen i Norden. Systematiseringen av företagarnas verksamhet, som även inkluderar besök hos varandra, är dock helt otänkbart i det ekonomiska system vi har i de nordiska länderna. I samtliga länder, och speciellt starkt i Finland, har företagen egna intresseorganisationer som vid behov, enligt medlemsföretagarnas önskemål, organiserar studiebesök och gemensamma aktiviteter i syfte att föra de nordiska företagen närmare varandra. I Vasa län fungerar det nordiska samarbetet inom denna sektor speciellt väl sedan många år

tillbaka, bl. a. i form av Mittnorden-verksamheten, som från Nordiska ministerrådet fått ekonomiskt stöd i de olika aktiviteternas begynnelsestadium.

Handelskammaren ser ingen anledning till åtgärder, som syftar till upprättande av ett officiellt besökssystem mellan företag i Norden. Våra fria företag fungerar enligt marknadsekonomins principer och behovet av besök hos andra företag avgörs av företagen själva.

Jakobstad den 30 augusti 1983

Jakobstadsnejdens handelskammare

Veikko U. Kurkiala

Verkst. direktör

BIHANG 3

Lausunto yritysten vierailujärjestelmästä Pohjoismaissa

Etelä-Pohjanmaan Kauppakamari toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Ensinnäkin toteamme, että meidän näkemyksemme mukaan tehty ehdotus ei perustune todettuun välittömään tarpeeseen Pohjoismaiden välisestä vierailujärjestelmästä. Jo nykyäänkin yritykset ovat vientitoiminnassa varsin paljon tekemisissä toistensa kanssa, ja yritysvierailut ovat tavallisia sekä tänne suuntautuen että vierailuin toisissa Pohjoismaissa. Poikkeuksen tekevät palvelu- ja kaupalliset yritykset, jotka eivät ole vientitoiminnassa mukana. Nykyinen "vierailujärjestelmä" on hyvin konkreettinen ja tähtää yritysten hyötymiseen.

Toiseksi toteamme, että mikäli tällaista yritysten vierailujärjestelmää aletaan toteuttaa Pohjoismaisen Ministerineuvoston toimesta, on se ehdottomasti toteutettava Kauppakamarilaitoksen kautta. Perusteluna tälle on:

1. Kauppakamarilaitos on alueellisesti hyvin kattavasti järjestäytynyt ja sillä on näin ollen kiinteä yhteys yhtäläisesti kaikkialla Suomessa sijaitseviin yrityksiin.

2. Kauppakamarilaitokseen kuuluu jäsenenä myös ne yritysryhmät, jotka eivät ole viennissä mukana.

3. Kauppakamarilaitos toimii viennin edistämistehtävissä monin eri tavoin, on selvillä yritysten tarpeista ja sen tavoitteena muutenkin on edistää yritysten kansainvälisiä kontakteja ja kokemusten vaihtoa.

4. Kauppakamarilaitoksella on jo nykyäänkin pohjoismaisia yhteyksiä, joista esimerkkeinä ovat yhteistoiminta pohjoiskalotissa, Keski-Pohjois-yhteistyö ja Keski-Pohjois-Kauppakamari sekä lisäksi vuosittaiset yhteydet Pohjoismaitten kauppakamareitten kesken.

5. Millään muulla jo olemassa olevalla järjestelmällä tai talouselämän järjestöllä ei ole kaikkia näitä etuja jo nyt puolellaan. Mikäli uutta järjestelmää luodaan, olisi se perustuttava olemassa olevien hyväksikäyttöön.

Seinäjoella 31.08.1983

Etelä-Pohjanmaan kauppakamari

Antti Viitanen

toimitusjohtaja

*BIHANG 4***Viexpo:s synpunkter på medlemsförslaget:**

1. Finns redan mer eller mindre organiserade system inom ramen för samarbete inom olika områden

a) Regionala samarbetsorgan

- Nordkalotten
- Mittnorden
- Kvarken
- etc.

b) Exportorganisationer

- Viexpo
- Expolaris
- Swedexpo
- Nolia
- etc.

c) Företagarorganisationer

- Österbottens företagarförening
- SHIO – Familjeföretagen
- Handelskamrar
- NTNU – STN
- etc.

d) Handels- och industriministerier

e) Informella organ

- exportgillen
- branschorganisationer
- interkommunalt samarbete

2. Det erbjuds i dag tillräckligt med möjligheter för företag att besöka varandra inom ramen för olika projekt som ovanstående arrangerar.

3. Ett nytt system skulle komplicera och byråkratisera umgänget mellan företagen och skulle kännas främmande för dessa, eftersom programmet i stor utsträckning skulle styras uppifrån utan att beakta företagets behov, vilja och förmåga till samarbete.

3. Näringslivet och dess organisationer är mera betjänta av att man på det politiska nordiska planet berör frågor som omnämns i förslagets andra stycke, samt ekonomiskt stöder konkreta samarbetsprojekt, som initieras på fältet.

Jakobstad den 26 augusti 1983

Bystedt

Yttrande av Österbottens företagare rf över medlemsförslaget:

Det är glädjande att politikerna visar allt större intresse för små och medelstora företags välbefinnande. Det är också viktigt, som Peter Muurman (sd) säger, att "företagsbesök utgör den mest meningsfyllda och konkreta formen av direkta kontakter". Ett utökat samarbete mellan företag i Norden är viktigt men vi vill framhålla att det är onödigt att skapa nya besökssystem för att ge företagen nya affärskontakter. Vi har näringslivets egna organisationer (företagarföreningar, handelskamrar, handelssekretariat, Mittnordenkontor), som företagen kan anlita i sökandet av nya kontakter. Dessa organisationer arrangerar konferenser, studieresor och branschträffar för att föra företagen närmare varandra.

Vi anser, att näringslivet redan är organiserat på frivillig bas och företagen bestämmer själva genom vilka kanaler man skaffar sig nya kontakter inom Norden.

Vasa den 2 september 1983

Österbottens företagare rf

Alf Neuman

Verksamhetsledare

Nordkalottkommittén (NKK):

Nordkalottkommittén (NKK) finner medlemsförslaget vara av stort intresse och understryker vikten av att åtgärder genomförs som kan leda till betydelsefulla förbättringar i det nordiska samarbetet. Det behövs nya initiativ för att underlätta konkret samarbete mellan mindre och medelstora företag för att temat "Norden som hemmamarknad" skall få ett reellt innehåll.

NKK har försökt stimulera utvecklingen på Nordkalotten bl. a. genom seminarier och möten i vilka näringslivet medverkat. NKK har även tillsatt olika arbetsgrupper med uppgift att finna vägar för ökat samarbete på Nordkalotten. År 1980 etablerade NKK en försöksverksamhet – Nordkalottens handelskonsult – med uppgift att initiera till samverkan mellan företag. Nordiska ministerrådet finansierade verksamheten eftersom man bedömde behovet vara stort för kraftfullare insatser för att stimulera utvecklingen på det av konjunkturer och arbetslöshet hårt drabbade Nordkalotten.

NKK försöker uppmuntra ekonomiskt samarbete och har därför tagit initiativ med syfte att hjälpa de mindre och medelstora företagen. Bland olika åtgärder som genomförts kan nämnas:

- a) en kartläggning av handeln på Nordkalotten med analys av varuströmmar från och till förädlingsindustrin
- b) sammanställning av "Nordkalottens utbudskatalog/produktregister"
- c) register över elektronik- och dataföretag på Nordkalotten
- d) inventering av fiskeindustrin i de tre nordligaste fylken i Norge
- e) kampanj för färsk fisk från Norge till övriga Nordkalotten
- f) samordnat svenskt, norskt och finskt deltagande på Tekniska mässan i Stockholm
- g) marknadskampanj för mindre företag från Nordkalotten i Köpenhamn
- h) gemensamt deltagande för nordkalottföretag på specialmässor i Oslo och Helsingfors
- i) Nordkalottens handelsseminarium anordnat tillsammans med Finlands utrikeshandelsförbund, Sveriges Exportråd och Norges Exportråd
- j) oljemarknadsseminarium för 60 företag från Nordkalotten anordnat tillsammans med Statoil och Norsk Hydro
- k) Nordkalottens elektronik- och dataforum – ett branschmöte för erfarenhetsutbyte och marknadsinformation
- l) etablerandet av "Nordkalottmässan" för att aktivera den lokala marknaden och ge även de små företagen nya försäljningsmöjligheter

Utredningens förslag om att genom ett besökssystem möjliggöra utbyte av erfarenheter, skapa personliga kontakter m. m. kan naturligtvis vara ett sätt att stärka samarbetet mellan nordiska företag. NKK anser dock att detta besökssystem inte får byggas upp på ett alltför byråkratiskt sätt, förslaget måste uppfattas som byggande på egen och fri vilja, något som traditionellt har utmärkt nordiskt samarbete.

I detta sammanhang måste man komma ihåg att det är många gånger svårare att etablera samarbete på Nordkalotten, på grund av de stora avstånden och ett svagt utvecklat näringsliv, än vad det kan vara i tätt befolkade regioner med ett väl utvecklat näringsliv. Därför bör åtgärderna för att stimulera ett nordiskt samarbete mellan mindre och medelstora företag utformas så att dessa regionala olikheter kan beaktas.

Finansiering av det föreslagna systemet bör till viss del kunna ske genom nordiska medel och till viss del genom att företagen betalar. NKK vill dock peka på att de mindre företagen ofta har små resurser och att persontransportkostnaderna är högre för företagen på Nordkalotten än för andra, något som måste beaktas.

Utvecklandet av samarbetet mellan de mindre och medelstora företagen bör kunna understödjas av de centrala industriförbunden i enlighet med utredningens förslag.

De centrala industriförbunden i Norden har ett samarbetsorgan och bör kunna medverka till att utveckla ett industripolitiskt samarbete på det nationella planet och därigenom stödja även ett regionalt samarbete mellan

företag över gränserna. NKK vill understryka att vid en eventuell medverkan från de centrala industriförbundens sida bör beaktas de speciella förhållanden som råder inom skilda regioner i det regionalt gränsöverskridande samarbetet.

Mot bakgrunden av vad som ovan anförts tillstyrker NKK medlemsförslag A 661/e. NKK understryker att nordiskt samarbete sker på frivillig grund och att det krävs större resurser för att initiera samarbete mellan mindre och medelstora företag samt att detta bör ske i form av ökat regionalt nordiskt samarbete.

Luleå den 9 september 1983

För Nordkalottkommittén

Jouko Jarma

Projektsekreterare

Mittnordenkommittén:

Mittnordenkommittén finner förslaget intressant och väl värt att pröva. Det ligger helt i linje med kommitténs egen verksamhet. Kontaktskapande samt kunskaps- och erfarenhetsutbyte för praktisk samverkan inom handel och industri är en av de viktigaste beståndsdelarna i Mittnordensamarbetet. De branschträffar som hållits har i överraskande stor omfattning stimulerat till samarbete och resulterat i konkreta projekt, bl. a. på CAD-CAM-teknikens område. Branschträffarna besöks i huvudsak av företrädare för företagssektorn. Vid de seminarier som arrangerats har deltagarna representerat både företagssektorn, banker, offentliga sektorn och organisationer. Fördjupade kontakter mellan dessa olika sektorer av samhället inom och mellan länderna skapar bättre förutsättningar för utveckling. Detta är en av grundtankarna bakom Mittnordensamarbetets bildande.

Kommittén vill i sammanhanget peka på några faktorer, som helt säkert inte är okända för Nordiska rådet och förslagsställaren. Mindre och medelstora företag har ofta mycket begränsade resurser vad gäller tid och ibland – men inte alltid – vad gäller ekonomin. Nyckelpersonerna är ofta hårt uppbundna i den egna verksamheten, vilket har gett oss erfarenheten att föreslagen programverksamhet bör vara mycket målinriktad och så tidsbegränsad som möjligt.

Mittnordenkommittén ställer sig alltså positiv till förslaget och skall med intresse följa utvecklingen av det för att i ett senare skede eventuellt kunna bygga på den verksamhet som redan bedrivs i Mittnorden.

Sundsvall den 7 oktober 1983

Ivar Ytreland

Ordförande

Jan Sundstén

Projektsekreterare

Gränskommittén Østfold/N. Bohuslän:

I förslaget framhålls vikten av åtgärder som så direkt som möjligt tar sikte på att intensivifiera det konkreta samarbetet mellan mindre och medelstora företag. I bedömningar som gjorts påpekas att det framför allt är hos dessa företag som utvecklingspotentialen finns när det gäller ekonomi, sysselsättning och företagsutveckling.

Åtgärder i denna riktning bör enligt förslaget utmyнна i en stimulans till direktkontakter mellan företagen. Härigenom kan erfarenhetsutbytet hållas på en nära och konkret nivå, vilket i sin tur är grunden för en utveckling av samarbetet mellan företagen i Norden.

Den lämpligaste och mest konkreta formen för direktkontakter är, enligt förslagsställaren, studiebesök på företagen. "Värdföretaget" presenterar härvid sitt företag, produktionsapparat/-kapacitet, utvecklingsidéer etc för de besökande företagen. Avsikten är vidare att upprätta ett besökssystem så att företagen i en viss ordning i en avgränsad region kan besöka varandra.

Förslagsställaren hemställer om att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda hur ett besökssystem skall kunna upprättas samt hur det skall finansieras.

Gränskommittén Østfold/N Bohuslän har i sin verksamhet arrangerat ett flertal företagsträffar över riksgränsen. Varje träff har samlat mellan 30–50 företagare med lika fördelning mellan länderna vad gäller antalet företag. Träffarna har i första hand syftat till att ge företagarna möjlighet att lära känna varandra, varandras produkter, produktionsapparat, utvecklingsidéer, samarbetstankar m. m. Vidare har i seminarieform diskuterats olika typer av problem/lösningar på problem när det gäller export/import, kommunikationer, samarbete m. m.

Företagsträffarna har fått ett mycket positivt gensvar. Ett flertal förslag till uppföljningar har väckts. Bl. a. har Gränskommittén låtit utarbeta/utväxla företagsregister för företagen i Østfold/Bohuslän just med tanke på behovet av stimulans till direktkontakter. Ett annat uppföljningsprojekt är

utarbetandet av en "Vårt att veta" i tullfrågor. Här beskrivs vad som gäller vid import/export för företag från Norge respektive Sverige, vilka tullhandlingar som skall fyllas i, hur man fyller i dessa m.m. Katalogen skall riktas direkt till de små och mycket små företagen som saknar egna administrativa resurser.

Vid en av företagsträffarna diskuterades även studiebesöksfrågan. Det fanns ett klart uttalat intresse för arrangemang av studiebesök. Frågor att lösa ansågs vara av organisatorisk och finansiell art.

Gränskommittén ser mycket positivt på förslagsställarens intentioner och hemställer till Nordiska rådet.

Vid en eventuell utredning deltar gärna Gränskommittén med synpunkter på olika typer av frågeställningar. Gränskommittén kan även tänka sig att delta i en organisatorisk uppbyggnad, typ "spindeln i nätet", vid förverkligandet av en utbyggnad av ett besökssystem mellan mindre och medelstora företag i gränsregionen.

Halden den 28 september 1983

Gränskommittén Østfold/N Bohuslän

Knut Pettersen

Ordfører Halden
Ordförande i Gränskommittén

Bo Hamrå
Sekreterare

Nordisk Håndværksråd:

Nordisk Håndværksråds kongres, afholdt i Reykjavík 24.09.1983, som er Nordisk Håndværksråds øverste beslutningstagende instans, vedtager følgende angående et forslag som fremkom i Nordisk Råd om et besøgssystem mellem små og mellemstore virksomheder i Norden: Nordisk Håndværksråd blev grundlagt i 1912 som et samarbejdsorgan mellem hovednæringsorganisationerne for håndværk og mindre industri i Norden. Rådet består af: Håndværksrådet – Organisationen for Dansk Håndværk og Mindre Industri i Danmark, Centralförbundet för hantverk och småindustri i Finland, Norges håndverkerforbund i Norge, Sveriges hantverks- och industriorganisation – Familjeföretagen i Sverige og Islands Håndværkerforbund – sammenslutningen af erhvervsdrivende inden for håndværk og industri i Island. Det kan anslås at der inden for Nordisk Håndværksråds medlemsammenslutninger er omtrent 100 000 virksomheder og enkelte medlemmer, som er arbejdsgivende for ca. én million mennesker. Disse sammenslutninger har på hjemmebasis forsøgt at varetage interesser for de små og mellemstore virksomheder inden for industri og de forskellige servicebrancher der er forbundet med industrien. De har ihærdigt prøvet at

have indflydelse på myndighederne, i det øjemål at fremskynde dannelsen af en fælles politik, som angår mellemstore virksomheder og disse virksomheders individuelle behov. I denne henseende har Nordisk Håndværksråd haft den vigtige opgave at supplere oplysninger mellem hovedsammenslutningerne i hvert land især. De har så endvidere bragt de nødvendige oplysninger frem til deres medlemssammenslutninger og i nogle tilfælde direkte til de enkelte virksomheder. Det bør også nævnes at forskellige af hovedsammenslutningernes medlemmer opretholder et nært samarbejde med tilsvarende sammenslutninger i de øvrige nordiske lande. Heraf kan ses at kommunikationen mellem instanser, der direkte og indirekte er forbundet med de nordiske små og mellemstore virksomheders anliggender, allerede på nuværende tidspunkt er betydelig.

Forslaget om et besøgsystem mellem små og mellemstore virksomheder i Norden indeholder erklæringer om den store betydning de små og mellemstore virksomheder har for de nordiske landes økonomi. Man er her enig på dette punkt.

Trods det nuværende samarbejde mellem organisationerne må de idéer som forslagsstilleren fremkom med i det forslag som her omhandles, anses for interessante i mange henseender. Forslagsstilleren ønsker at fremme den direkte forbindelse mellem små og mellemstore virksomheder i de nordiske lande med gensidige besøg. Personligt samkvem af denne art er den ideelle måde at bringe oplysninger frem på og skabe en kontakt der senere hen kunne resultere i et samarbejde mellem virksomhederne.

På den fællesnordiske front har diskussionen om små og mellemstore virksomheders anliggender udviklet sig som følge af, at en øget forståelse af deres samfundsmæssige betydning har fundet sted. Inden for Nordisk Råd har man behandlet nogle sager der handler om direkte foranstaltninger eller relativt klart begrænsede grupper af sager, en behandling der tjener till fordel for små og mellemstore virksomheder. Som et eksempel på dette kan nævnes idéer om et øget samarbejde blandt underleverandører i Norden. Nordisk Håndværksråds kongres mener dog at det er yderst nødvendigt at forslaget om besøgsystemet bliver nærmere gjort rede for, og at det først og fremmest skal blive et led i løsningen af enkelte begrænsede problemer som man her har nævnet eksempler på. Besøg mellem parter fra små og mellemstore virksomheder indbyrdes i de nordiske lande har først betydning når formålet med disse besøg er klarlagt og når de er forbundet med løsningen af bestemte opgaver.

Reykjavík, den 24. september 1983

Sigurður Kristinsson

President

Øresunds Kontakt:

Øresundsgruppen, som er svensk-dansk styringsgruppe for NÄRPs grænseregionale samarbejdsområde Øresundsregionen omfattende Skåne i Sverige og Sjælland i Danmark, har med interesse læst medlemsforslaget om et besøgssystem for mindre og mellemstore virksomheder i Norden.

Forslagets motivering er i vidt udstrækning overensstemmende med Øresundsgruppens opfattelse af den nødvendige strategi for udviklingen af Norden som hjemmemarked generelt – og ikke mindst for udviklingen af regionale hjemmemarkeder i grænseregioner som for eksempel Øresundsregionen. Understregningen af den betydning, som en direkte kontakt mellem enkeltstående virksomheder af mindre eller mellemstort omfang må tillægges, stemmer helt overens med de studieresultater af samarbejds-muligheder i Øresundsregionen, som er refereret i de danske og svenske Øresundsdelegationers betænkninger om Øresundsforbindelser (dansk betænkning, bilag B til betænkning nr 833 1978/SOU 1978: 20).

Øresundsgruppen har ingen konkrete forslag til hvorledes et besøgssystem for mindre og mellemstore virksomheder i Norden kan organiseres og fungere i praksis. Øresundsgruppen finder det vigtigt, at der i det foreslåede udredningsarbejde lægges vægt på at finde løsninger, der først og fremmest tilgodeser systemets udvikling i nordiske grænseregioner, hvor de enkelte virksomheders motivering for at søge samarbejde over rigsgrænserne styrkes af virksomhedernes fysiske og geografiske nærhed.

Øresundsregionen, hvis næringsliv i høj grad består af mindre og mellemstore virksomheder, er plaget af strukturproblemer af samme art, som andre ældre europæiske industriområder. Blandt andet som følge af rigsgrænsens barriereskabende effekt midt i regionen har det imidlertid her været vanskeligere end andre steder at udnytte de rige fælles ressourcer, som regionen sammenlagt rummer – med den tragiske virkning, at regionen i dag rummer 20% af alle Nordens arbejdsløse, selv om regionens befolkningsandel af hele Norden kun udgør 14%. Effekten af et levende grænseregionalt samarbejde indenfor næringslivet i Øresundsregionen kan derfor forventes at blive betydelig – og dermed særdeles stimulerende for tilsvarende aktiviteter andre steder i Norden.

Af disse årsager – og fordi det bristende virksomhedssamarbejde netop i Øresundsregionen er grundigere klarlagt i flere betænkninger end noget andet sted i Norden – finder Øresundsgruppen, at Øresundsregionen vil være et ideelt område til afprøvning af et besøgssystem af den foreslåede art. Medlemsforslagets ønske om konkrete og direkte kontakteffekter gør det efter Øresundsgruppens opfattelse naturligt, at udredningsarbejdet suppleres med et helt konkret og direkte forsøgsarbejde, således at en række af de alternative organisationsformer for et besøgssystem, som forslaget forudser opstillet, kan testes i praksis, inden et endeligt system fastlægges. Den ekspertise på området økonomisk geografi, som universitetet i Lund råder over – og som Øresundsdelegationerne i den ovenfor

nævnte betænkning tidligere har draget nytte af – kan sammen med de før nævnte argumenter være en yderligere grund til at benytte netop Øresundsregionen som testområde.

København, den 14. september 1983

NÄRPs Øresundsgruppe

Leif Ahm

Skärgårdsprojektet:

Erfarenheterna från Skärgårdsprojektets verksamhetsområde, Stockholmsregionen-Åland-Åboland, tyder inte på att ett särskilt besökssystem mellan mindre och medelstora företag skulle vara av behovet påkallat. Ett omfattande samarbete sker redan via existerande kanaler såsom företagar- egna organisationer, fonder osv. Även inom ramen för Skärgårdsprojektet sker direkta kontakter till och mellan företag. Denna del av Skärgårdsprojektets verksamhet kan inom ramen för nuvarande administration och i jämförelse med ett helt nytt system till förhållandevis små tilläggs-kostnader utökas. Tilläggskostnaderna uppkommer på grund av ökat re-sande.

För att utröna om ett särskilt besökssystem över huvud taget behövs samt för att inhämta erfarenheter syns det naturligt att under en försökspe-riod utnyttja existerande kanaler. Skärgårdsprojektet kunde vara en sådan kanal.

Västanfjärd den 30 september 1983

Jan-Erik Enestam

Projektchef

Nordisk Andelsförbund har i skrivelse den 19 augusti 1983 förklarat att förbundet inte önskar yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

D a n m a r k

Industriministeriet:

Industriministeriet er enig i vurderingen af de små og mellemstore virksomheders betydning for de nordiske landes økonomiske udvikling, og man lægger vægt på at skabe bedst mulige udviklingsvilkår for denne del af erhvervslivet, bl. a. ud fra beskæftigelses- og valutamæssige hensyn.

Denne opfattelse ligger bag beslutningen i Nordisk Ministerråd (industriministrene) i februar 1982 om at gennemføre en handlingsplan for nordisk

industripolitisk samarbejde. Nordisk Embedsmandskomité for Industripolitik afgiver i disse dage en samarbejdsrapport, som indeholder en række forslag, der bl. a. tilsigter at lette adgangen for små og mellemstore virksomheder i de nordiske lande til at udnytte de fordele, der kan være i et samarbejde over grænserne i Norden, såvel virksomheder imellem som mellem virksomheder og teknologiske serviceinstitutter.

Disse forslag er i god overensstemmelse med den almindelige forudsætning for udformning af industripolitikken, hvorefter denne skal udmøntes i generelle foranstaltninger, der virker som en "hjælp til selvhjælp", medens initiativet til at udnytte mulighederne må komme fra virksomhederne selv eller deres organisationer.

Et besøgssystem mellem virksomheder i Norden som skitseret i medlemsforslaget vil efter Industriministeriets vurdering være en kostbar anvendelse af offentlige ressourcer set i forhold til en række andre forslag med tilsvarende formål, og man vil derfor ikke kunne anbefale forslaget gennemførelse.

København, den 4. oktober 1983

Åge Andersen
Afdelingschef

Kate W. Andreassen
Kontorchef

Håndværksrådet:

— — — kan det oplyses, at Håndværksrådet ser positivt på det fremsatte forslag.

En mere detaljeret reaktion vil fremkomme fra Det nordiske Håndværksråd på vegne samtlige håndværksråd i Norden (*se oven*).

København, den 27. oktober 1983

Laue Traberg Smidt

De danske Handelsforeningers Fælles-organisation:

— — — skal man fra fællesorganisationens side meddele, at man ville finde det meget ønskeligt, om der gennem de officielle nordiske organer kunne stilles midler til rådighed til finansieringen af kontakter mellem de nordiske repræsentanter for de mindre erhverv.

Peter Muurmans forslag går i alt væsentligt ud på at etablere kontakter på det industrielle område. Efter vor formening er der langt større behov for en sådan kontakt på butikshandelsområdet og på håndværksområdet.

De mindre virksomheders interesseorganisationer inden for disse erhvervsområder er økonomisk langt svagere end industriens, hvilket har medført, at den nordiske kontakt mellem netop disse erhvervsområder er blevet betydeligt svækket i de senere år, da man fra dansk side har måttet koncentrere de få økonomiske midler om EF-samarbejdet i Bruxelles.

Dersom kommissoriet for en eventuel udredning om skabelse af et besøgssystem mellem repræsentanterne for de mindre og de mellemstore nordiske erhvervsvirksomheder kunne udvides til også at omfatte butiks- og håndværksvirksomhederne, kan man herfra stærkt anbefale forslaget.

Hellerup, den 8. juli 1983

Erik Langsted

Direktør

Grosserer-Societetet:

Det er vor erfaring, at flere organisationer inden for de respektive erhvervsområder – alt efter behov og interesse – arrangerer virksomhedsbesøg både her i landet og i udlandet. Disse virksomhedsbesøg bidrager til at øge indsigten i de forskellige erhvervsområder, ligesom der gennem deltagelse i arrangementerne er mulighed for at udveksle nyttige informationer. Vi er af den opfattelse, at der ud over de virksomhedsbesøg, som allerede arrangeres, ikke er behov for at gennemføre yderligere aktiviteter på området.

Vedrørende forslaget om etablering af et virksomhedsbesøgssystem på nordisk plan for små og mellemstore virksomheder synes dette at være særdeles kompliceret og vanskeligt gennemførligt i praksis. Dette hænger ikke mindst sammen med de tids- og omkostningsmæssige belastninger, som vil være forbundet hermed. Af forslaget fremgår i øvrigt, at det nordiske besøgssystem kan tænkes finansieret gennem offentlige midler. Hertil skal vi af mere principiel karakter bemærke, at sådanne aktiviteter nødvendigvis bør finansieres af midler fra anden side end det offentlige.

På denne baggrund kan vi således ikke tilslutte os gennemførelse af det fremsatte forslag.

København, den 14. september 1983

Grosserer-Societetet

H. Sejer-Petersen

Direktør

Provinshandelskammeret har i skrivelse den 20 oktober 1983 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Finland

Statsrådets kansli:

Inom det nordiska gränsregionala samarbetet har man förutom vid annat även fäst uppmärksamhet vid näringspolitiska frågor och speciellt vid samarbetet mellan företag. T. ex. inom Nordkalottområdet har man sammanfört företagen genom seminarier, besök eller på initiativ av en handelskonsult för att diskutera möjligheterna till samarbete. Företagarna själva har därefter kunnat besluta om att fortsätta samarbetet. Också i övrigt försöker man inom det nordiska regionalpolitiska samarbetet skapa kontakter och stöda företagen då de inleder sitt samarbete. Härefter svarar företagen själva för det fortsatta samarbetet på basen av den ekonomiska nytta som samarbetet erbjuder dem.

Finlands företagsverksamhet i liten och mellanstor skala har i någon mån kunnat använda den svenska marknaden som ett mellansteg innan man gått ut på de större exportmarknaderna. Exportstödjande och export-samarbetsfrämjande verksamhet torde dock kunna stödjas bättre med andra medel än genom att skapa ett besökssystem. Ett nordiskt finansierings- eller besökssystem för företagsbesök förefaller inte heller i övrigt vara ändamålsenligt, i synnerhet inte om det utesluter åtgärder som främjar handel och industri. Besöken kan även vara förknippade med problem i anslutning till hemlighållandet av resultaten av industrins utvecklings- och forskningsverksamhet eller mönsterskyddsfrågorna. Såsom en samarbetsfrämjande åtgärd skulle kansliet hellre se en ökning av de s. k. konkreta projekten, vilka skapas med stöd av nordisk projektfinansiering. Utgående från dessa projekt har nämligen de flesta formerna för samarbete mellan företag bildats. Beträffande de nordiska budgetmedlen borde man därför också kunna uppnå det mål för ökningen av projektfinansieringen som uppställts av de regionalpolitiska ministrarna.

Statsrådets kansli anser det vara viktigare att arbeta för främjande av det gränsregionala samarbetet, de konkreta projekten och gränshandeln än för införande av det föreslagna besökssystemet, ty inom de nämnda områdena kan redan nu uppvisas resultat även beträffande de frågor, som åsyftas i initiativet.

Helsingfors den 7 november 1983

Stig Segercrantz

Tf. kanslichef

Eeva Aahos

Tf. äldre regeringssekreterare

Centralhandelskammaren¹:

-- -- Syftet med förslaget är närmast att på företagsnivå utveckla det nordiska samarbetet för industriella småföretag, vilken fråga behandlats i Nordisk utredningsserie (*NU A 1979:22 delarna 4-5*). För närvarande utförs en utredning "Norden som hemmamarknadsområde", som tangerar detta tema. Även förenhetligandet av lagstiftningen inom de nordiska länderna utgör ett centralt område inom detta arbete och i detta sammanhang utreds bl. a. etablerings- och koncessionslagstiftningen.

Utvecklandet av de nordiska kontakterna inom näringslivets krets har alltid utgjort ett centralt uppgiftsfält för handelskamrarna. Vårt lands handelskamrar har fungerande kontakter mellan å ena sidan handelskamrarna i Vasa och Mellersta Finlands län samt å andra sidan Västerbottens Handelskammare, Västernorrlands och Jämtlands läns Handelskammare samt Trondheims Handelskammare. Man har speciellt inom samarbetet i Mittnorden knutit talrika direkta kontakter mellan företag i de olika nordiska länderna. De nordiska handelskamrarna har även lyckats utveckla program- och evenemanghelheter, som tjänar detta syfte. Det har rent av kunnat konstateras, att man kunnat skapa ett större kontaktutbud än för vilket det på det praktiska företagsplanet funnits efterfrågan eller mer än vad företagen kunnat tillgodogöra sig.

På basen av ovannämnda erfarenheter konstaterar Centralhandelskammaren, att med de nordiska handelskamrarnas hjälp även små och medelstora företag har möjlighet att finna intressanta besöksmål och affärskontakter i de andra nordiska länderna. Centralhandelskammaren vill emellertid inte motsätta sig utvecklandet av system för affärskontakter och besök, men anser, att detta utvecklingsarbete i stor utsträckning kan utföras genom handelskammarinstitutionernas och andra företagsorganisationers förmedling, och att det sålunda inte föreligger något behov av att skapa nya organisationsformer i syfte att öka de nordiska företagskontakterna.

Helsingfors den 31 oktober 1983

Centralhandelskammaren

Sakari Yrjönen

Verkställande direktör

Paavo S. Vepsä

Biträdande direktör

Ålands landskapsstyrelse har i skrivelse den 11 november 1983 meddelat att man inte har något att invända mot att en utredning i ärendet görs.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Teollistamisrahasto oy (Industrialiseringsfonden)¹:

Eftersom huvudsyftet med förslaget är att åstadkomma ett konkret samarbete mellan företagen och att utveckla och förbättra företagsverksamhetens ställning kan man inta en positiv inställning till förslaget.

Det är uppenbart att mindre och medelstora företag har intresse för och behov av detta slags samarbete. Skapande av systemet kan leda till fruktbara effekter som dock ännu i dag är svåra att bedöma. I synnerhet torde företagen vara intresserade av tekniskt samarbete och skapande av underleveranskontakter samt marknadsfrågor både i hemlandet och i Norden. Marknadsfrågorna blir markanta i synnerhet i fråga om små företag, eftersom marknadsföringsmöjligheterna för deras del i allmänhet är de allra svagaste.

Svårare än ett principiellt ställningstagande är frågan på vilket sätt man försöker åstadkomma och utveckla besökssamarbetet. Enligt vår uppfattning borde systemet vara så lätt och enkelt som möjligt, billigt och företagen borde ha konkret nytta av det. Framför allt borde systemet fungera väl. Skapandet av ett stelt och komplicerat system skulle vara ägnat att minska företagens intresse för företagsbesök och i synnerhet skulle de små företagen lida av detta.

Enligt vårt förmenande ser mindre och medelstora företag frågan i huvudsak ur den synpunkten vilken konkret nytta systemet kan ha för dem. Om företagen är i konkurrenssituation med varandra, kan nyttan bli obetydlig, ty företagen avslöjar knappast sina affärshemligheter för sina gäster. Besöken kan då lätt bli endast allmänna presentationer av företagen. Å andra sidan måste man komma ihåg att de nordiska mindre och medelstora företagen, i synnerhet de mindre företagen, inte nödvändigtvis konkurrerar med varandra, utan i sin affärsverksamhet i huvudsak inriktar sig på hemmamarknaden. Då kan de dra konkret nytta av besöken.

Företagens intresse är mest inriktat på marknadsföringen av produkter. Om man med företagsbesöken lyckas skapa marknadsföringskontakter, kan besökssystemet visa sig vara lyckat. Härvid kan man utnyttja också vederbörande lands näringslivsorganisationer.

En förutsättning för ett lyckat företagsbesökssystem är att företagens kostnader för besöken blir låga. Om kostnaderna blir höga, minskar företagens intresse för systemet, i synnerhet om företagen uppfattar nyttan av systemet som obetydlig.

Dessutom måste man notera att besökstiden knappast kan bli särskilt lång. I synnerhet för små företagare är det svårt att lösgöra sig någon längre tid från sina företag, eftersom detta lätt påverkar företagens resultat.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Likaså kan språkfrågorna för finnarna bli problematiska. Ett lyckat besökssystem förutsätter också en lösning av denna fråga.

Ett sätt att utveckla kontakterna mellan företagen är mässorna. Utöver mångsidig och nyttig information, som företagarna har möjlighet att få på mässor, skulle man kunna tänka sig, att man i samband med mässorna anordnar sammanträffanden mellan företagen för att diskutera frågor av gemensamt intresse. I kontaktskapandet mellan företagarna kunde man kanske dessutom mera än tidigare utnyttja också de nordiska handelssekreterarna.

Enligt vår uppfattning borde man skapa beredskap för företagsbesökssystemet på politisk nivå i samarbete mellan de nordiska länderna. I skapandet av systemet kunde man utnyttja de redan befintliga kanalerna. Däremot torde inrättandet av en särskild samnordisk takorganisation vara onödigt då den kan leda till onödig tungroddhet.

Helsingfors den 10 oktober 1983

Teollistamisrahasto oy

Kari Österlund

Hannu Äimänen

Centralförbundet för småindustri¹:

Centralförbundet för småindustri intar i princip en positiv inställning till ökade kontakter mellan mindre och medelstora företag i Norden. Man borde ha som målsättning utvecklandet av konkreta samarbetsformer mellan enskilda företag. I skapandet av dessa kontakter intar företagsbesöken en central ställning.

PTK (Centralförbundet för småindustri) ställer sig dock något tveksam till skapandet av ett särskilt statsunderstött besökssystem, men utesluter inte helt denna möjlighet om verksamhetsformer och -förutsättningar noggrant utreds. Det verkar emellertid som om besöken smidigast kan skötas på uppdrag av de nordiska branschorganisationerna och deras centralorganisationer utan ett mera omfattande permanent arrangemang.

Centralförbundet för småindustri har kontinuerligt samarbete med de nordiska brödraorganisationerna och som en samarbetsform har man också arrangerat företagsbesök. De bästa resultaten har man uppnått med besöksresor som branschorganisationerna själva har arrangerat, varvid företag inom samma bransch har kunnat knyta direkta kontakter med

¹ Yttrandet översatt från finska.

varandra. Erfarenheterna är även goda av besök och annat samarbete som organiserats av PTK:s svenskspråkiga distriktsorganisationer och motsvarande svenska organisationer.

Detta initiativ togs kort upp också på Nordiska hantverksrådets (NHR) kongress den 24.9.1983. Med hänvisning till det ställningstagande som denna kongress avgivit till Nordiska rådet anser PTK att det ändå finns anledning att utreda det nuvarande besökssystemets nuläge och se om det finns behov av ett besökssystem med offentligt stöd. I detta utredningsarbete bör man i synnerhet utnyttja NHR:s sakkunskap. PTK anser dessutom att de huvudsakliga åtgärderna bör läggas på harmonisering av den nordiska lagstiftningen och en jämlik utveckling av de allmänna verksamhetsförutsättningarna.

Helsingfors den 4 oktober 1983

Centralförbundet för småindustri

Matti Niemi
Ordförande

Tarmo Korpela
Verkställande direktör

Södra Österbottens handelskammare¹:

För det första konstateras att det gjorda förslaget enligt vår mening torde inte basera sig på det omedelbara behovet av ett besökssystem mellan nordiska länder. Redan i dagens läge kommer företagen ofta i kontakt med varandra inom exportverksamheten, och företagsbesök är vanliga både till oss och till de övriga nordiska länderna. Ett undantag är service- och handelsföretag, som inte är verksamma inom exporten. Det nuvarande "besökssystemet" är mycket konkret och syftar till företagets nytta.

För det andra konstateras att om ett sådant besökssystem förverkligas av Nordiska ministerrådet, måste det ovillkorligen ske via Centralhandelskammaren.

Motiveringar:

1. Handelskammaren är regionalt mycket omfattande och har fasta förbindelser med företag överallt i Finland.
2. Som medlemmar i handelskammaren hör även de företag som inte deltar i exportverksamheten.
3. Handelskammaren är verksam i befrämjandet av exporten samt är medveten om företagets behov och dess syfte är att underlätta internationella kontakter mellan företagen och utbyte av erfarenheter.

¹ Yttrandet översatt från finska.

4. Handelskammaren har även för närvarande många nordiska kontakter, samarbete i Nordkalotten, Mittnorden-samarbete, Mittnordens Handelskammare samt de årliga kontakterna mellan handelskamrarna i Norden.
5. Ingen annan av de redan befintliga ekonomiska eller andra organisationer har alla dessa fördelar på sin sida. Om man söker skapa ett nytt system, torde det grundas på utnyttjandet av dem som redan finns.

Seinäjäki den 31 augusti 1983

Södra Österbottens handelskammare

Antti Viitanen

VD

Island

Islands industriförbund hänvisar i skrivelse av den 5 oktober 1983 till yttrande från De nordiske industriforbunds fellesorgan (se ovan).

Norge

Industridepartementet:

Industridepartementet har forelagt saken for Kommunal- og arbeidsdepartementet og har derfra mottatt en uttalelse som vedlegges (*se nedan*). Kommunal- og arbeidsdepartementet er på prinsipielt grunnlag enig i at det foretas en utredning som nevnt foran.

Også Industridepartementet ser direkte kontakt mellom bedriftene som et verdifullt element for å skape økte muligheter for samarbeid. Det var også på en slik bakgrunn at de nordiske industriforbundene i samarbeid lanserte et tiltak hvor det enkelte forbund tilbyr seg å være enkeltbedrifter behjelpelig med å finne fram til mulige samarbeidspartnere i de øvrige nordiske land. Så langt departementet kjenner til har bare et fåtall bedrifter gjort bruk av dette tilbud. Departementet er klar over at en ikke av den grunn uten videre kan se bort fra at alternative ordninger vil kunne virke bedre men, som ved de fleste tiltak av denne karakter, vil resultatene være helt avhengige av bedriftenes egen interesse og initiativ.

Dersom bedriften er motivert for å søke samarbeid, kan Industridepartementet vanskelig se at det med de kontaktmuligheter som allerede eksisterer innen Norden idag skulle by på spesielle problemer å få etablert nødvendige kontakter. Industridepartementet er noe tvilende til at det er et stort behov for den foreslåtte utredning, og man finner det derfor vanskelig å kunne anbefale forslaget. Vi mener også at praktiske tiltak med sikte på økt samarbeid mellom de mindre bedriftene i Norden først og fremst er en

oppgave for bedriftene selv, eventuelt deres organisasjoner, og at det bør være opp til disse å vurdere og foreta eventuelle disposisjoner som anses formålstjenlige.

Oslo, 17. oktober 1983

Tor Hernæs

(E. f.)

Kolbjørn Engernes

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Forslaget om et besøkssystem mellom mindre og middelsstore bedrifter i norden må ses i lys av målsettingen om å styrke det nordiske samarbeidet. Kommunaldepartementet vil i denne forbindelse understreke betydningen av direkte kontakt mellom bedrifter. Kontaktskapende virksomhet er av stor betydning både med hensyn til informasjonsutveksling og med tanke på utnyttelsen av de samarbeidsmuligheter som foreligger.

Vi er derfor – på prinsipielt grunnlag – positive til at alternative ordninger for kontaktvirksomhet mellom bedriftene utredes nærmere.

Oslo, 23. september 1983

Kari Moxness

(e. f.)

Kasper Holand

Sverige

Statens industriverk – SIND:

SIND instämmer i de grundläggande tankar om samarbete mellan företag, som ligger bakom förslaget om ett besökssystem mellan mindre och medelstora företag i Norden. I likhet med förslaget finner SIND det naturligt att närmare utreda lämpligaste sätt att upprätta ett sådant besökssystem. SIND kan därvid vara Nordiska ministerrådet behjälpligt.

I sammanhanget bör också noteras att representanter för de nordiska ländernas organ för rådgivning till mindre och medelstora företag vid möte i Island den 30–31 augusti i år beslutat undersöka hur ett system för erfarenhetsutbyte mellan och eventuell kortare tjänstgöring vid grannländernas organ skulle kunna utformas.

Stockholm den 3 oktober 1983

Sune Tjernström

Lars Nyberg

SHIO-Familjeföretagen:

Förslagsställaren redogör inledningsvis för den stora betydelsen av de mindre och medelstora företagen för de nordiska ekonomierna. Han betonar vikten av att dessa företag ges möjligheter att ännu bättre hävda sig i den internationella konkurrensen. Därefter framhåller han det väsentliga i att kontakterna mellan de nordiska företagen stimuleras för att på så sätt skapa ett erfarenhetsutbyte. Av dessa skäl anser han att Nordiska rådet bör ta initiativ till upprättande av besökssystem mellan de mindre företagen i Norden.

Som företrädare för över 50000 små och medelstora företag i Sverige välkomnar vi förslagsställarens positiva omtanke om företagen. Vi instämmer i beskrivningen av småföretagarens roll för en utveckling av näringslivet i Norden.

Emellertid är vi något skeptiska till tanken på en organiserad och av statsmedel understödd besöksverksamhet mellan företagen i Norden. Det är knappast troligt att företagarna kommer att ha den tiden att mer allmänt besöka varandra såvida inte det rör sig om affärsmässigt betingade kontakter. Sådana kontakter sker redan nu mellan säljare och köpare och även mellan konkurrenter. Inte minst organiserar branschförbunden både på nationell och på nordisk basis studiebesök hos medlemsföretag för intresserade medlemmar exempelvis i samband med årsmöten och konferenser.

Vi tror att statsmakterna i de nordiska länderna i stället bör koncentrera sig på åtgärder på helt andra områden, både nationellt och i samverkan mellan de nordiska länderna. Förslagsställaren nämner i detta sammanhang också harmoniseringen av lagstiftning som berör företagen. Detta, anser vi, är ett område som definitivt kan främja utvecklingen för de mindre företagen liksom ökade affärskontakter mellan företagen inom Norden.

I sin verksamhet för att främja de mindre och medelstora företagen har SHIO-Familjeföretagen bl. a. tagit fram ett näringspolitiskt program som spänner över ett stort spektrum av frågor och problemområden av vikt för företagen. Önskar man ge företagen bättre möjligheter att verka och utvecklas vill vi varmt rekommendera Nordiska rådet och respektive nordiskt land att studera innehållet i denna programskrift. Där finns många förslag som borde kunna tas till vara, inte bara i Sverige.

Stockholm den 3 augusti 1983

SHIO-Familjeföretagen

Verner Helte

Jan Siegbahn

Medlemsförslag

om liberalisering av kapitalmarknaden och monetärt samarbete i Norden

(Väckt av Rune Gustavsson, Eeva Kuuskoski-Vikatmaa och Karin Söder)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

De nordiske Industriforbunds Fellesorgan:

Spørsmålet om liberalisering av kapitalmarkedet i Norden behandles for tiden i Nordisk Ministerråd som ledd i det nordiske industripolitiske handlingsprogram og med utgangspunkt i de nordiske industriforbunds forslag til et felles nordisk aksjemarked.

Vi støtter en anbefalling om at Nordisk Ministerråd treffer de nødvendige tiltak for å liberalisere kapitalbevegelsene mellom de nordiske land for å underbygge den industrielle integrasjon. Noe behov for ytterligere utredning av saken kan vi derimot ikke se.

Oslo, 1. november 1983

Kjell-Martin Frederiksen

Nordens fackliga samorganisation (NFS):

NFS instämmer i medlemsförslagens syfte och allmänna grundsyn. NFS har i många sammanhang framfört att de nordiska länderna i högre grad än hittills måste samarbeta i frågor som rör den ekonomiska politiken och näringslivets utveckling. NFS delar förslagsställarnas syn att en samfällid expansiv politik innebär stora fördelar för samtliga länder. Detta framgår tydligt bl. a. av en studie som utförts på NFS' uppdrag av LO Danmark och som publicerats i NFS' skrift "Utan arbete".

När det gäller förslaget med avseende på införande av en *gemensam nordisk aktiemarknad* vill vi hänvisa till det svar som avgavs av NFS med

anledning av rapporten med samma namn vilken utarbetades av de nordiska industriförbunden 1982. Det helt övervägande antalet av NFS' medlemsorganisationer har uttalat sig för att länderna även i fortsättningen har behov av valutaregleringar. I vissa avseenden kan också en mer strikt tillämpning av regler rörande övervakning och kontroll anses önskvärd. Detta ställningstagande innebär emellertid inte en negativ inställning till ökat mellannordiskt företagssamarbete. Vad det gäller är att länderna inom ramen för en ambitiös nationell ekonomisk politik behöver vissa valutapolitiska styrmedel – i varje fall som beredskap för speciella situationer.

Valutaregleringarna syftar till att ge utrymme för egna penningpolitiska och ekonomisk-politiska åtgärder utan att dessa skall leda till kompensatoriska kapitalflöden över gränserna. Om ett valutapolitiskt samarbete inom Norden innebär att möjligheterna att kringgå de nationella valutaregleringarna ökar försvagas därmed möjligheterna till en självständig penning- och finanspolitik. Ett nordiskt valutapolitiskt samarbete måste därför inledas med en harmonisering av bestämmelserna i respektive lands valutareglering så att man åstadkommer ett enhetligt uppträdande mot omvärlden. Ett nordiskt samarbete får inte innebära att den insyn som vissa länder, t. ex. Sverige, fått vad gäller direktinvesteringar försämras. Om man skulle välja att ta bort dessa bestämmelser i valutaregleringen måste man samtidigt anvisa andra former där löntagarnas inflytande och insyn kan komma till stånd.

NFS har – liksom för övrigt flera av de statliga arbetsgrupper som tillsatts av ministerrådet eller i bilaterala sammanhang – kunnat påvisa att de nu gällande reglerna knappast i någon väsentlig grad hindrar mellannordiskt företagssamarbete. Hindren ligger framför allt på ett psykologiskt/informationsmässigt plan. Detta utesluter emellertid inte att nuvarande regelverk skulle kunna förenklas för att ytterligare underlätta särskilt de mindre och medelstora företagens samarbete. Storföretagens samarbete torde inte hindras av de begränsningar som i dag föreligger.

De arbetsgrupper i ministerrådets regi som har behandlat valuta- och etableringsfrågor i vid mening på senare tid har inom ramen för sina ofta snävt givna direktiv pekat på detaljer där en samordning eller harmonisering kan vara lämplig utan att ge direkta nackdelar. NFS utgår ifrån att många av dessa förslag kommer att bli genomförda. Vi har med tillfredsställelse noterat den svenska regeringens initiativ att se över regelverk och begränsningar för handeln med varor och tjänster inom Norden med sikte på att förverkliga målet "Norden som hemmamarknad".

När det gäller det valutapolitiska samarbetet i mera snäv mening kan NFS se starka skäl för en utvidgning av detta. Överenskommelsen i Stavanger i juni – att regeringarna skall hålla varandra informerade om respektive lands ekonomiska politik och ekonomiska utveckling samt att det land som tänker ändra valutakurs måste informera de övriga om planerna – ser NFS som ett begränsat steg i önskvärd riktning. På något

längre sikt bör detta omfatta konsultationer med övriga länder före beslut.

Sammanfattningsvis anser NFS att framtida förändringar vad gäller kapital- och valutafrågor i Norden bör utgå från regeringarnas självklara behov av styrmedel för att skapa en stabil ekonomisk utveckling, ekonomisk tillväxt och full sysselsättning. Samtidigt bör de nordiska länderna genom ett effektivare inbördes samråd och samordning förbättra förutsättningarna för en framgångsrik ekonomisk politik i hela Norden.

Stockholm den 31 oktober 1983

Lennart Forsebäck
Generalsekreterare

Danmark

Dansk Arbejdsgiverforening:

Da spørgsmålet om et nordisk aktiemarked hører under Industrirådet, afstår vi fra at udtale os.

København, den 30. november 1983

Dansk Arbejdsgiverforening

Birte Johansen

Finland

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund och Affärsarbetsgivarnas centralförbund (AAC):

Avtalet från 1954 om fri nordisk arbetsmarknad har nu 1983 förnyats. I praktiken har det sedan 1940-talet varit fritt för nordiska medborgare att ta anställning var som helst i Norden.

Under de senaste åren har samarbetet mellan nordiska företag i hög grad aktiverats. Företagsköp i grannländer är numera också vanliga. Liberaliseringen av kapitalmarknaden och det monetära samarbetet i Norden är en naturlig del av den nordiska integrationen.

Det finns dock även många mellanformer för ekonomiska aktiviteter i de nordiska länderna. Då det är möjligt för arbetstagaren att fritt ta anställning i ett annat nordiskt land och om man dessutom skall ha möjlighet att förvärva aktier i företag i andra nordiska länder, bör man också rensa bort andra restriktioner som fortfarande finns kvar.

Speciellt för mindre företag är det svårt att sälja produkter i det övriga

Norden och att utföra underleverans- och installationsarbeten. Hela fältet från industriell produktion till olika serviceyrken bör kunna utnyttja den nordiska marknaden som en fri hemmamarknad. Den ökade konkurrensen och rörligheten mellan nordiska företag kan anses vara en positiv faktor i utvecklingen.

Helsingfors den 9 december 1983

Arbetsgivarnas i Finland
centralförbund

Ingvar Melin

Affärsarbetsgivarnas
centralförbund (AAC)

Pekka Merenheimo

Medlemsförslag

om transportekonomisk utredning av transportvägar mellan nordiska och utomnordiska länder

(Väckt av Per Petersson, Ingrid Sundberg, Bengt Wiklund och Marjatta Väänänen)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk komité for transportforskning (NKTF):

1. NKTF sier seg enig i at det er et behov for en enhetlig statistikk over godstransportene i Norden. I denne sammenheng vil vi minne om det arbeidet som er satt i gang i regi av Nordisk Ministerråd via NET og NKTF. En arbeidsgruppe nedsatt av NKTF la i januar 1983 frem en arbeidsrapport: "Behov for og organisering av en felles løpende nordisk transportstatistikk". På bakgrunn av denne rapporten bevilget NMR midler for 1983 og 1984 til oppfølging av arbeidet. I samarbeid med Nordisk Utvalg for Samferdselsstatistikk (NUSA) satt NKTF i januar 1983 ned en ny arbeidsgruppe hvis mål er:

På kort sikt:

- innsamle, bearbeide og presentere eksisterende statistikk
- gi en dokumentasjon av det statistiske grunnlagsmateriale.

På lang sikt:

- diskutere målsetting for og organisering av offentlig samferdselsstatistikk i Norden.
- utredning om den samferdselsstatistikk som blir produsert i de nordiske land (av de statistiske sentralbyråer, forvaltningsorganene og større transportselskaper)
- forslag til program for hvilke data de statistiske sentralbyråer bør samle inn som supplement til administrativ transportstatistikk. Dette for å gi et helhetlig og nyansert bilde av nordisk transport, og samferdselens integrasjon med nordisk nærings- og samfunnsliv.

Hvis det er ønskelig og nødvendig ytterligere å arbeide for en enhetlig statistikk over godstransporten i Norden, må det gjøres noe med hvert enkelt lands statistikker som gir grunnlaget for en nordisk transportstati-

stikk. Økt innsats på dette felt krever at hvert enkelt land prioriterer samferdselsstatistikken sin høyere, noe som igjen krever økte resurser til formålet.

2. NKTF vil generelt peke på behovet for bedre kunnskap om transport-systemets betydning og funksjon for næringslivet.

Det er vesentlig at transportenes betydning for å minske kapital og lagerholdskostnader i såvel produsent som konsumentledd belyses. Her går utviklingen fort. Transportarbeidets fordeling på ulike transportmidler og -systemer påvirkes herav, og kommer altså i forgrunnen. Men også mulighetene til å effektivisere transportene er viktig. Blant annet er transportkostnadenes betydning for næringslivets konkurransevne viktig. I dag fastsettes de faktiske transportkostnadene ut fra samspillet mellom samfunnets gitte rammebetingelser og næringslivets tilpassing til disse.

Forskning og utredning på dette felt bør derfor ses fra flere sider:

- Transportbrukernes
- Transportprodusenter
- Myndighetenes.

Samtidig må det understrekes at alle interessenter har behov for kunnskap, innsikt og forståelse for den annen parts situasjon og oppgaver.

Et nordisk forsknings/utrednings-prosjekt på dette området må stille store krav til en målrettet analyse, både når det gjelder avgrensning og ambisjonsnivå, da vi tror en forutsetningsløs utredning i tråd med medlemsforslaget vil bli urealistisk og ikke anvendbar. En fremgangsmåte kunne være å studere de markedspåvirkede tiltak for seg og så la de formelle og institusjonelle forutsetningene for grenseoverskridende trafikk utgjøre en spesiell delstudie. Et slikt arbeidsopplegg er bl. a. blitt benyttet av CEMT.

NKTF vil også på dette punkt minne om det arbeidet som allerede er satt igang i regi av Nordisk Ministerråd, via NET og NKTF. For 1984 er det bevilget midler til prosjektet "Næringslivets transportkostnader", og 15. nov. 1983 planlegges en ekspertkonferanse om temaet. Mening med denne er å diskutere konkrete problemområder, mulige analyseopplegg og vinklingen av et felles nordisk prosjekt.

For 1984 er det dessuten bevilget nordiske midler til prosjektet: "En studie av hvordan fergetrafikken påvirker lastebiltrafikken internasjonalt".

NKTF forutsetter derfor at det fremlagte medlemsforslag sees i nær sammenheng med de konkrete prosjekter som allerede er startet opp eller er under oppstarting.

Oslo, 10. oktober 1983

For NKTF
Katrine Næss
NKTFs sekretær

Nordisk institutt for regionalpolitisk forskning (NordREFO):

NordREFO har tagit del av förslaget till utredning. Att utföra en transportekonomisk undersökning av godstransporter och -kostnader inom Norden och mellan Norden och omvärlden förefaller angeläget. Detta gäller också förslaget att intensifiera arbetet med att få till stånd enhetlig statistik över godstransporter i Norden.

NordREFO bedriver för närvarande ingen forskning som använder sig av denna typ av uppgifter. Framtida forskning, framför allt i näringspolitiska frågor, kan dock tänkas ha användning för dem. Eftersom NordREFO ej byggt upp särskild kompetens kring frågorna, och ännu ej preciserat projekten inför nästa forskningsprogram, avstår från att påverka detaljutförningen.

Oslo den 12 oktober 1983

Enligt uppdrag

Leif Graham
Institutchef

Nordplan:

Förslaget avser dels en intensifiering av arbetet med enhetlig statistik över godstransporter i Norden dels en transportekonomisk undersökning av godstransporterna inom Norden och mellan Norden och omvärlden. Vi menar att en förbättrad statistik är angelägen och stöder detta förslag.

Vi ställer oss däremot tveksamma till en allmän transportekonomisk undersökning. De transportekonomiska villkoren är alltför sammansatta med avseende på produktions- och lagerförhållanden, varuslag, transportvägar, transportmedel etc. för att en allmän studie av rimlig omfattning skall ge användbara resultat.

Undersökningar i Nordiska ministerrådets regi bör snarare inriktas på mer väldefinierade operationella problem såsom på åtgärder för att främja automatiserad överföring av transportdata, översyn av färjetrafiken, förbättring av vissa vägförbindelser såsom Oslo–Köpenhamn osv. Sådana studier kan i sin tur motivera mer allmänna transportekonomiska analyser men dessa blir då anpassade till konkreta och väl definierade behov.

Stockholm den 26 september 1983

Eva Hedman
Föreståndare

Danmark

Ministeriet for offentlige arbejder:

-----

ad 1. Intensivering af arbejdet med at få etableret en ensartet statistik over godstransporter i Norden:

Mellem NET (Nordisk embedsmandskomité for transportspørgsmål) og NUSA (Nordisk udvalg for samfærdselsstatistik) er der i foråret 1983 indgået aftale om, at en arbejdsgruppe under NKTF (Nordisk komité for transportforskning) skal vurdere mulighederne for at forbedre den eksisterende fællesnordiske transportstatistik på kortere og længere sigt.

Med henvisning hertil findes der ikke at være behov for yderligere at udbygge transportstatistikken.

ad 2. Udførelse af en transportøkonomisk undersøgelse af godstransporter og -omkostninger i Norden og mellem Norden og omverdenen:

Fra dansk side finder man det ikke for nærværende formålstjenligt at anvende ressourcer på at udføre en sådan undersøgelse.

Man finder bl. a., at en sådan analyse må afvente en afklaring af situationen omkring en fast Storebæltsforbindelse. En sådan afklaring kan ikke forventes før i 1985, hvor der er bebudet en redegørelse herom fra den danske regering til folketinget.

Hertil kommer, at det ikke kan udelukkes, at der inden for en nærmere fremtid kan blive truffet beslutning om en ny direkte jernbanefærgerute mellem Sydsverige og Kontinentet (Trelleborg/eventuelt Malmö-Travemünde).

Endvidere er man bekendt med, at der i Sverige er igangsat et arbejde med en gennemgang af opdatering af det materiale, der findes omkring Øresundsforbindelserne, herunder den store undersøgelse i 1978. Dette arbejde forventes tilendebragt i 1984.

København, den 30. september 1983

E. b.

Erling Christensen

Finland

Ministeriet för utrikesärendena:

I medlemsförslagets motivering konstateras, att transportererna blivit ett allt viktigare inslag i den samlade produktionsprocessen och således utgör en relativt sett större andel av produktionskostnaderna. Därigenom ställs allt större kvalitativa krav på godstransportererna. En ökad integration mel-

lan olika transportmedel i samordnade transportsystem som medger att respektive transportmedels fördelar tillvaratas optimalt skulle vara till stor fördel för näringslivets konkurrenskraft.

Ministeriet för utrikesärendena har erfarit, att transportekonomins betydelse för finska näringslivets internationella konkurrenskraft tilltar och har därför understött olika fackmyndigheters strävanden att främja internationella transporter inom såväl land-, sjö- som flygtrafikens områden. Ett omfattande nät av internationella avtal har i detta syfte förhandlats fram med ett flertal länder.

I medlemsförslaget anhölls om ställningstagande till två rekommendationer, av vilka den första lyder "intensifierat arbete för att få till stånd enhetlig statistik över godstransporter i Norden".

Ministeriet för utrikesärendena understöder ovannämnda rekommendation angående en enhetlig statistik över godstransporter. En dylik statistik skulle otvivelaktigt vara av betydelse och ha partiva återverkningar på andra områden inom nordiskt samarbete. Med beaktande av det statistiska samarbete som förekommer inom andra internationella organ såsom ECE och CEMT, är det sannolikt, att man på basen av material som insamlats inom ramen för detta samarbete med ringa arbets- och kostnadsinsats kunde få till stånd en enhetlig statistik över godstransporter.

I det andra förslaget rekommenderar man, "att ministerrådet skulle låta utföra en transportekonomisk undersökning av godstransporter och -kostnader inom Norden och mellan Norden och omvärlden".

Ministeriet för utrikesärendena anser att förslagets första del (godstransporter och -kostnader inom Norden) till väsentliga delar hör ihop med förslaget om upprättande av enhetlig godstransportsstatistik. När den nordiska statistiken över godstransporter i så stor utsträckning som möjligt samordnas är det med hjälp av databehandlingsteknik lätt att följa utvecklingen och uppgöra prognoser över de mest förmånliga transportalternativen. Denna utveckling skulle underlätta handeln inom Norden och mellan Norden och omvärlden.

Beträffande förslagets senare del (transporter mellan Norden och omvärlden) konstaterar ministeriet för utrikesärendena, att motiven till förslaget fäster huvudvikten vid transporter mellan Norden och den europeiska kontinenten. För Finlands del är denna transportväg den viktigaste såväl för export som import, ty över hälften av Finlands utrikeshandel sker med EEC- och EFTA-länderna. Vid ett eventuellt förverkligande av rekommendationen bör transporter från Norden till SEV-länderna och Sovjetunionen samt transporter genom dessa länder till tredje land också inkluderas. Likaså bör utrymme ges för den synnerligen omfattande transittrafiken över Finland främst till Sovjetunionen. Ministeriet antar, att en utredning som den ovannämnda utan svårighet skulle inom rimlig tid kunna utföras med hjälp av material som fackmyndigheter och organisationer redan insamlat. För undvikande av dubbelarbete bör existerande internationellt samarbete beaktas.

Ministeriet för utrikesärendena understöder med beaktande av ovan nämnda förutsättningar, utförandet av den nämnda utredningen. Ministeriet förutsätter naturligtvis att den baseras på aktuellt material sålunda, att den ger anvisningar för en framtida styrning av varuflöden inom export och import, varvid utredningens användbarhet med hänsyn till utrikeshandeln kunde maximeras.

Helsingfors den 25 augusti 1983

Pauli Opas
Avdelningschef

Trafikministeriet¹:

Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT) och Nordiska kommittén för transportforskning (NKTF) har i olika sammanhang konstaterat att det på grund av olikartade statistiska grunder och förfaranden är både vanskligt och osäkert att utarbeta samnordiska publikationer på trafikförvaltningens område. Till och med i samma land varierar pålitligheten och noggrannheten i statistikföringen av exempelvis trafikprestationerna mellan de olika trafikformerna.

Vid sammanställning av publikationer på transportstatistikområdet har man emellertid trots dessa svårigheter i mån av möjlighet försökt förenhetliga de från de olika nordiska länderna kommande uppgifterna så att de skulle vara någorlunda möjligt och motiverat att anställa jämförelser mellan länderna. I detta sammanhang kan man hänvisa till NKTF:s publikationer nr. 9: Transportarbetet i Norden 1955–1980 och nr. 31: Transportarbetet i Norden 1960–1990, som innehåller båda statistiskt material om trafik och trafikprestationer.

På grund av bristfälligheter och svagheter som fanns i dessa publikationers ävensom i den redan tidigare publicerade s. k. Nordtransutredningens transportstatistik antog Nordiska rådet vid sin session år 1980 *rekommendation nr 11/1980* om förbättrande av den nordiska transportstatistiken. I enlighet med denna rekommendation uppdrog NÄT åt NKTF att revidera den nordiska transportstatistik som ingick i publikation nr. 31, och som arbetets resultat utkom NKTF:s publikation nr. 38: Transportarbetet i Norden 1960–1980, Ajourføring av NKTF pub. 31.

Vid sin session år 1982 avgav Nordiska rådet ett yttrande (5/1982), enligt vilket arbetet med att åstadkomma löpande nordisk transportstatistik skulle prioriteras. I enlighet med detta uppdrog NÄT åt NKTF att utföra en preliminär kartläggning, vars resultat publicerades i början av 1983 i utred-

¹ Yttrandet översatt från finska.

ningen: Behov för og organisering av en felles løpende nordisk transportstatistikk. Arbetsgruppen har utført en grundlig kartlegging av spørsmål i samband med behov, begrepp, begrensninger og forenhetliggande av nordisk transportstatistikk samt sammanställt huvudpunkterna i yttranden som avgavs i anledning av Nordiska rådets rekommendation nr 11/1980. I enlighet med riktlinjerna i denna utredning tillsattes i januari 1983 en av representanter för NKTF och NUSA sammansatt arbetsgrupp med uppgift att utveckla statistiken på både kort och längre sikt.

Det är angeläget att tillägga NÅT år 1984 kommer att starta ett projekt om nordisk transportpolitik. Projektet baserar sig i sista hand på Nordiska rådets yttrande nr 1/1983 och kommer att omfatta frågor i samband med skatte-, avgifts- och taxepolitik, investeringspolitik och koncessionspolitik. Den särskilda avsikten med projektet är att ta fram jämförbara uppgifter om de nordiska ländernas trafikpolitiska beslut under 1970- och 1980-talen och därigenom vara till nytta vid utvärdering av den trafikpolitik som förs i de olika nordiska länderna.

Av det ovanstående framgår att utredningar som hänför sig till punkt 1 i Nordiska rådets medlemsförslag A 663/t redan har utförts i den omfattning och med den hastighet som tillåtit av de till buds stående resurserna.

När det gäller utredningar i samband med punkt 2 kan nämnas Nordisk hamnstudie I, som pågår och för vilken Nordiska ministerrådet har beviljat 153 000 NOK, samt projekt som håller på att påbörjas: Färjetrafikens utveckling i Norden och dess betydelse för internationella godstransporter, för vilket Nordiska ministerrådet har beviljat 285 000 NOK, och Reduktion av näringslivets transportkostnader, för vilket NÅT för 1984 har föreslagit ett anslag om 108 000 NOK.

Dessa projekt torde till en del ge ett svar på medlemsförslagets punkt 2. I sin helhet är den så omfattande att det inom ramen för nuvarande anslag och personalresurser inte är möjligt att utreda den. Ifall mera medel inte ställs till förfogande, torde det vara möjligt att framskrida så att vissa nordiska delprojekt som hänför sig till denna punkt upptas till utredning med de medel som är disponibla. Som ett sådant delprojekt kan dock emellertid åtminstone för Finlands vidkommande inte anses den i medlemsförslaget omtalade Öresundsförbindelsen.

Som en sammanfattning konstaterar trafikministeriet att arbete som hänför sig till medlemsförslaget utförs redan i rätt stor omfattning och att det med tanke på de disponibla resurserna är osäkert hurvida arbetet med detta i och för sig viktiga ämnesområde ytterligare kan utvidgas.

Helsingfors den 25 oktober 1983

Valto S. Rauvanto
Avdelningschef, regeringsråd

Markku Lehtinen
Överinspektör

Statens tekniska forskningscentral¹:

 I förslaget framställs att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att

1. intensifiera arbetet för att få till stånd enhetlig statistik över gods-transporter i Norden samt

2. låta utföra en transportekonomisk undersökning av godstransporter och -kostnader inom Norden och mellan Norden och omvärlden.

Att det finns behov av transportstatistik är klart. Ju tidigare man tar itu med initiativet desto bättre torde man lyckas med en samnordisk koordinering av nationella projekt samt med att ansluta de i förslaget nämnda internationella transporter till statistiken. Ätminstone i Finland medger man att det spridda statistiska systemet i dag är otillräckligt och att de olika parterna skulle ha stor nytta av enhällig transportstatistik. Vi får hoppas att detta medför en utveckling av transportstatistiken och att de samnordiska fördelarna i detta sammanhang kan beaktas.

Den transportekonomiska undersökningens ämnesområde framställs inte entydigt i motiveringarna. Om avsikten är att man centralt skall söka de billigaste transportmöjligheterna för de olika transportflödena, som man sedan skall använda gemensamt, torde undersökningen inte vara motiverad. Å ena sidan görs transportbesluten i företagen inte alltid på basen av de billigaste transportmöjligheterna, vilket framkommer även i motiveringarna, utan företagen optimerar större materialekonomiska helheter. Å andra sidan är det ofta omöjligt att få jämförbara kostnadsuppgifter för mindre helheter emedan de anses vara affärshemligheter.

En kostnadsundersökning som baserar sig på maximitaxor, vilka är offentliga, skulle åtminstone i Finland vara vilseledande.

Som bas för investeringsbeslut, liknande Öresunds-fallet, behöver man uppgifter om transporter. En bra utgångspunkt i detta sammanhang vore en samnordisk transportstatistik. Det är uppenbart att man borde utarbeta ett investeringsbeslut som gäller avsevärda internationella transporter som nordiskt samarbete för att undvika dubbla investeringar. I dessa fall bör transportundersökningen begränsas till att beröra enbart initiativets relevanta transporter vilkas kostnader i olika alternativ bestäms med tillgängliga metoder. Dylika samnordiska transportekonomiska undersökningar är nödvändiga.

Statens tekniska forskningscentral står vid behov till förfogande då man utför sådana undersökningar.

Helsingfors den 15 september 1983

Heikki Poijärvi
 Forskningsdirektör

Otto Wahlgren
 Laboratoriefchef

¹ Yttrandet översatt från finska.

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen finner att den föreslagna utredningen är angelägen i fråga om godstransporter i Norden och inte minst i gränsområdena mellan de nordiska länderna. Ur åländsk synpunkt vore det speciellt viktigt att i utredningen få fram en enhetlig statistik samt en transportekonomisk utredning för godstransporterna och -kostnaderna mellan Finland–Åland–Sverige. Landskapet Ålands näringsliv är vad gäller transporter såväl till fastlandet som vid export närmast till Sverige helt beroende av sjötransporter. Dessa transporter ställer sig i dag kostnadsmässigt så tunga att de väsentligt försvårar landskapets konkurrenskraft med grannregionerna som i huvudsak har statssubventionerade järnvägstransporter samt landsvägstransporter. Om transportkostnaderna är oskäligt höga i någon region utgör de ett hinder för utökad varuutbyte såväl mellan regionerna som länderna emellan.

Genom att intensivifiera arbetet med den enhetliga statistiken och den transportekonomiska utredningen erhåller Nordiska rådet och berörda myndigheter ett grundmaterial för beslut att om möjligt minska transportkostnaderna för aktuella områden och därmed väsentligt underlätta handelsutbytet i Norden och inte minst i de gränsområden som belastas av oskäligt höga transportkostnader.

Mariehamn den 11 november 1983

Karl Sundblom
Viceantråd

Tor Mattsson
Avdelningschef

Suomen kuljetustaloudellinen yhdistys r. y. (Finlands transportekonomiska förening)¹:

Suomen kuljetustaloudellinen yhdistys finner utvecklandet av transportstatistik och framför allt samordnad statistik mycket viktigt. I flera nordiska utredningar har just de statistiska svårigheterna påverkat tillgången till pålitliga och jämförbara resultat.

Den föreslagna transportekonomiska forskningens motivkrets framgår inte tillräckligt tydligt av förslaget utan förblir obestämd. Förslagställarna avser uppenbarligen med sitt forskningsförslag att man genom de nordiska transporterna borde kunna uppnå transportekonomiskt bästa möjliga lös-

¹ Yttrandet översatt från finska.

ningar. Syftet är förstås riktigt, men att utreda de verkliga transportkostnaderna är mycket svårt, om inte rentav omöjligt. De s. k. tabelltarifferna ger inte någon riktig bild, eftersom nästan alla viktigare transporter utförs till avtalspriser. Dessa är åter ofta affärshemligheter. På grund av transporter-
nas avtalsprissättning blir ofta bl. a. transportformen en annan än man skulle kunna tänka sig välja på basis av tabelltariffen. I transportkedjan ingår dessutom flera andra materialverksamhetshändelser som man måste ta hänsyn till vid beslut av valet av transportmedel och transportled.

Bl. a. inom NKTF (Nordiska kommittén för transportforskning) och många andra samfund inom transportområdet har man utfört värdefullt utredningsarbete om frågor som påverkar transportförhållandena i Norden. Också Nordtrans-utredningen utreder dessa frågor, även om den lyckats endast delvis (bl. a. statistiska svårigheter som hinder).

Enligt Finlands transportekonomiska förening behövs den föreslagna transportekonomiska forskningen åtminstone inte i detta skede. Den skulle inte ge någon ny och verkligt pålitlig information som de viktiga transportlösningarna skulle kunna baseras på. Sedan man harmoniserat de nordiska ländernas transportstatistik skulle företagen uppenbarligen ha bättre möjligheter att utföra verkligt nyttig transportekonomisk forskning.

Vad sedan gäller förbättrade transportförbindelser i Öresund finns för den frågan betydande samnordiskt intresse. Finlands transportekonomiska förbund finner det viktigt att dessa, även som investeringsfrågor vidsträckta saker, kan förberedas som nordiskt samarbete. Utvecklandet av den nordiska transportstatistiken skulle även i denna sak ge utredningsarbetet en pålitlig basis.

Helsingfors den 14 oktober 1983

Suomen kuljetustaloudellinen yhdistys r. y.

Heikki Helio

Martti Valla

Finlands rederiförening¹:

Rederiföreningen konstaterar att medlemsförslaget påvisar ett livligt intresse för transportekonomiska frågor. Detta måste i och för sig anses vara positivt. Man måste dock konstatera att de företag, som i dag utövar internationell trafik, själva har de bästa möjligheterna att utreda och avgöra vilka transportleder som för tillfället måste anses vara de mest ekonomiska. Eftersom man vid valet av transportvägar som skett på basen av fri konkurrens, har uppnått transportekonomiskt lyckade lösningar, finns det

¹ Yttrandet översatt från finska.

enligt föreningen inget behov av den föreslagna utredningen. Att åstadkomma en enhetlig varutransportstatistik anser vi däremot nödvändigt.

Om Nordiska rådet vill öka behandlingen av transportekonomiska frågor, kunde det i stället för det väckta medlemsförslaget vara ändamålsenligt att utreda de negativa faktorer, som under den senaste tiden medfört kraftigt ökade led-, trafik- och andra offentliga avgifter. Den transportekonomiska inverkan av dessa faktorer kunde utforskas både i varutransporter inom Norden och mellan Norden och de övriga staterna.

Helsingfors den 11 oktober 1983

Finlands rederiförening

Per Forsskåhl

Mauno von Fieandt

Ålands redarförening r. f.:

— — — att föreningen inte har något att invända emot att den föreslagna transportekonomiska utredningen utföres. Det åländska färjetrafikföretaget Vikinglinjen Ab har förklarat sig vara villigt att bidra med statistikuppgifter och liknande, som kan vara av betydelse för utredningsarbetet.

Mariehamn den 30 september 1983

Ålands redarförening r. f.

Justus Harberg

Norge

Departementet for handel og skipsfart:

Departementet stiller seg i utgangspunktet positiv til at de foreslåtte undersøkelser blir gjennomført. Vi vil understreke distribusjonskostnadenes økende betydning for forbrukerprisene. Disse utgjør i gjennomsnitt rundt 40% av prisen. Varedistribusjonens kostnader betyr således snart like mye for forbrukerprisene som de rene produksjonskostnadene. En stor del av distribusjonskostnadene er transportkostnader. Et opplegg som reduserer transportkostnadene vil derfor kunne bety mye for prisutviklingen på handelsvarer generelt.

Reduserte transportkostnader vil også være av stor betydning for norske bedrifters konkurransevne i utlandet. Ikke minst vil dette være til stor

fordel for mindre bedrifter i distriktene. Det foreslåtte prosjekt kan være et skritt på veien til en mer effektiv transportpolitikk.

Oslo, 16. desember 1983

Efter fullmakt

Jens Otterbech

Ekspedisjonssjef

Evan C. Kittelsen

1.konsulent

Samferdselsdepartementet:

Medlemsforslaget anbefaler Nordisk Råd å be Nordisk Ministerråd om å

1. intensivere arbeidet for å få enhetlig statistikk over godstransporter i Norden og

2. la utføre en transportøkonomisk undersøkelse av godstransporter og -kostnader i Norden og mellom Norden og omverdenen.

Samferdselsdepartementet er enig i at det er behov for enhetlig statistikk over godstransportene i Norden. I regi av Nordisk Ministerråd er det allerede i gang arbeid på dette området. Nordisk Komite for Transportforskning (NKTF) og Nordisk Utvalg for Samferdselsstatistikk (NUSA) har nedsatt en arbeidsgruppe som bl.a. skal drøfte målsetting for og organisering av offentlig samferdselsstatistikk i Norden.

Når det gjelder medlemsforslagets pkt. 2, er vi enig i behovet for utredningen, men mener utredningene bør konkretiseres og avgrenses.

Vi gjør oppmerksom på at det også her er i gang eller planlegges prosjekter om enn i noe begrenset omfang i forhold til medlemsforslaget. Det er i 1983 bevilget nordiske midler til et prosjekt om fergetrafikkens utvikling i Norden og dens betydning for internasjonale godstransporter. For 1984 planlegges det igangsatt et prosjekt om næringslivets transportkostnader.

Samferdselsdepartementet har bedt Luftfartsverket, NSB (*se nedan*) og Handelsdepartementet om uttalelser til medlemsforslaget.

Oslo, 12. oktober 1983

Etter fullmakt

Erik Ribu

Marit Benterud

Norges statsbaner (NSB):

Siden Nordtransutredningen ble presentert i 1969 har de nordiske jernbaner, spesielt statens jernvägar, arbeidet med spørsmålet og utredet alternative transportveier og transportsystemer til/fra kontinentet. I disse utredninger har Øresundsproblematikken stått sentralt.

De nordiske jernbaner har i denne forbindelse foretatt flere markedsanalyser for å få oversikt over trafikkstrømmen innen Norden og mellom Norden og kontinentet.

Import-/eksportstatistikken for de enkelte nordiske land med delvis fordeling på transportmidler har de senere årene blitt bedre enn tidligere.

Vi har for øvrig ikke noe å bemerke til medlemsforslaget.

Oslo, 3. oktober 1983

Kjell Fållun
Salgsdirektør

Luftfartsverket har i skrivelse den 5 oktober 1983 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Transportøkonomisk institutt:

1. Enhetlig statistikk over godstransporter i Norden

TØI vil på dette punkt vise til det arbeidet som er i gang i regi av Nordisk Ministerråd (NM) via Nordisk Embetsmannskomiteé for Transportspørsmål (NET) og Nordisk Komité for Transportforskning (NKTF).

13. januar 1983 la en arbeidsgruppe nedsatt av NKTF frem en arbeidsrapport:

“Behov for og organisering av en felles løpende nordisk transportstatistikk.”

25. januar nedsatte NET via NKTF og i samråd med Nordisk Utvalg for Samferdselsstatistikk (NUSA) en arbeidsgruppe for å følge opp dette. Arbeidsgruppen har fått midler fra NM for 1983 og 1984.

Dette arbeidet er på kort sikt innrettet mot å innsamle, bearbeide og presentere *eksisterende statistikk* etter en felles nordisk vinkling. Videre å gi en dokumentasjon av det statistiske grunnlagsmaterialet. For resultater på lengre sikt vil arbeidet være rettet mot:

- Diskusjon av målsetting for og organisering av offentlig samferdselsstatistikk i Norden.
- Utredning om den samferdselsstatistikk som blir produsert i de nordiske

land, såvel av de statistiske sentralbyråer som av forvaltningsorganer og større transportselskaper.

- Forslag til program for hvilke data de statistiske sentralbyråene bør samle inn som supplement til administrativ transportstatistikk. Dette for å gi et helhetlig og nyansert bilde av nordisk transport og samferdselens integrasjon med nordisk nærings- og samfunnsliv.

I den grad det er ønskelig og nødvendig å intensivere arbeidet med en helhetlig statistikk over godstransporter i Norden utover dette, vil vi peke på at grunnlaget for en nordisk transportstatistikk går via de nasjonale statistikker. En økt innsats på feltet vil derfor betinge at en prioriterer samferdselsstatistikken høyere i det enkelte land.

Transportøkonomisk institutt vil fremholde at transportøkonomiske undersøkelser må forutsette klare problemstillinger, f. eks. om de skal begrenses til en isolert analyse av ressursforbruk. Eller om den også skal utvides til en mere etterspørselsorientert analyse for å få frem hva transporttilbudet betyr for industriell ekspansjon og derved etterspørsel etter transport.

Dette er av stor interesse fra norsk side hvor sjøtransport fortsatt og bilferjer spesielt er viktige. Fra norsk side vil det derfor ikke være tilfredsstillende om et nordisk prosjekt begrenser seg til Øresund/Storebelt-forbindelsene. Men det forhindrer ikke vekst i bruken av denne transportvegen også fra norsk side.

På denne bakgrunn finner vi det nyttig nå å få frem en samlet *nordisk oversikt over hvilke transportveger som nyttes* mellom Norden og omverdenen. Det vil også være helt nødvendig å få frem hvilke forhold som er *bestemmende for transportmiddelbruken*. Hva betyr:

- lave kostnader, tariffsystemer
- rask og sikker fremføring
- dokumentrutiner

hver for seg og i forhold til hverandre ved transport av gods til og fra Norden.

Etter vår mening er kunnskap på dette feltet nødvendig som grunnlag for å utrede hvilke konkrete transportløsninger som det bør satses på. Skyldes f. eks. en økende vegtrafikk at det gir enklere dokumentrutiner, ikke at det er transportøkonomisk fordelaktig. I så fall er kanskje oppgaven å forenkle dokumentrutiner ved sjøtransport, ikke å legge forholdene til rette for økt vegtransport. Forståelse og kunnskap om transportmarkedet er viktige forutsetninger for utforming av en hensiktsmessig utbygging av transport-systemet.

TØI vil i denne forbindelse peke på remissvaret fra formannen i NUSA ved høring av *rekommendasjon nr 11/1980* fra Nordisk Råd (om bl. a. produksjon av løpende nordisk transportstatistikk):

- De nordiske land arbeider antakelig alle under så begrensede ressursrammer at utbyggingen av statistikken vanskelig lar seg gjøre uten at de

enkelte statistiske sentralbyråene får tildelt økte ressurser til samferdsstatistiske formål.

2. En transportøkonomisk undersøkning av godstransporter innen Norden og mellom Norden og omverdenen

TØI vil her generelt peke på behovet for bedre og aktuelle kunnskaper om transportsystemets betydning og funksjon for næringslivet. Dette både på det lokale, regionale og internasjonale plan.

Ikke minst gjelder dette den mer avgrensede problemstilling transportkostnadenes betydning for næringslivets konkurransesituasjon.

Vi vil for øvrig vise til det arbeid som allerede foregår i regi av NM via NET og NKTF. I samband med å se på "næringslivets transportkostnader" planlegges det en konferanse 15. november 1983 for diskusjoner av konkrete problemområder, mulige analyseopplegg og vinklingen av et slikt felles nordisk prosjekt.

Vi forutsetter derfor at det fremlagte medlemsforslaget sees i nær sammenheng med de konkrete prosjekter som dels er under bearbeiding, dels er under oppstartning.

Oslo, 19. oktober 1983

Transportøkonomisk institutt

Olav Grimsbo
Konst. instituttsjef

Knut Østmoe
Forskningssjef

Sverige

Transportforskningsdelegationen:

Transportforskningsdelegationen kan inståmma i forslagsstållarnas önskemål om en bättre och mer enhetlig transportstatistik. Problemen att beskriva och analysera godsflödena mellan de nordiska länderna är betydande. Sedan början av 1983 pågår emellertid i NUSA:s och NKTF:s regi ett arbete som syftar till att försöka förbättra statistikproduktionen på både kortare och längre sikt. Resultatet av detta arbete bör avvaktas innan några nya åtgärder vidtas.

I medlemsförslaget framförs även önskemål om att låta genomföra en transportekonomisk undersökning av godstransporter och godstransportkostnader inom Norden och mellan Norden och omvärlden. Som förslagsstållarna framhåller pågår redan en del utredningsaktiviteter på nationell nivå, om t. ex. olika färjeförbindelser. TFD menar att det är viktigt att man

ägnar näringslivets transportbetingelser ökad uppmärksamhet och detta kommer också att ske i delegationens forskningsverksamhet under de närmaste åren. Det är emellertid enligt delegationens mening tveksamt om det på ett meningsfullt sätt är möjligt att genomföra en undersökning av den typ som antyds i medlemsförslaget. Till bilden hör också att Nordiska ministerrådet redan låtit inleda arbete på ett projekt med titeln "Näringslivets transportkostnader". En expertkonferens kommer att genomföras under november 1983. Denna konferens kan komma att leda till konkreta förslag om fortsatt nordisk projektverksamhet inom detta ämnesområde.

Stockholm den 13 oktober 1983

För transportforskningsdelegationen

Göran Appelgren

Transportrådet (TPR):

Inledningsvis vill transportrådet (TPR) erinra om den av NKTF tillsatta projektgruppen som arbetar med nordiska transportstatistikfrågor. I januari 1983 presenterade gruppen en rapport om behovet av en samordnad nordisk statistik på transportområdet. Gruppen arbetar för närvarande med att uppdatera fakta i en nordisk statistikpublikation. Vidare kommer man att kartlägga den existerande transportstatistiken i de nordiska länderna samt att komma med förslag till förbättringar för att bl. a. få en jämförbarhet i uppgifterna mellan länderna.

TPR kan mot denna bakgrund inte se något större behov av att ytterligare intensifiera arbetet med att få till stånd en enhetlig nordisk statistik.

TPR kan inte heller se något entydigt behov av en sådan statistik. Även om det skulle föreligga behov av en löpande statistik är det svårt att på förhand förutsäga vilken statistik som skall tas fram och hur den skall vara utformad för att kunna användas i olika sammanhang.

Enligt TPRs mening bör man i stället ha en mer målinriktad och situationsbetingad datainsamling vid speciella behov. Så gjordes exempelvis vid de s. k. öresundsdelegationernas utredning om öresundsförbindelserna eller görs vid utredningen om färjeförbindelsen mellan Trelleborg och Västtyskland. På nationell nivå finns i dag en omfattande transportstatistik som i de flesta fall kan anpassas till särskilda uppgifter vid speciella behov.

Med hänsyn till vad som anförs ovan finner TPR att de resultat som NKTFs projektgrupp kommer fram till bör inväntas innan ytterligare insatser på detta område görs.

Vad gäller förslaget om att låta utföra en transportekonomisk undersökning om godstransporter och -kostnader inom Norden samt mellan de nordiska länderna och omvärlden finner TPR att även sådant material bör

tas fram vid speciella behov, exempelvis vid bedömningar om större driftsförändringar eller investeringar i olika transportsystem. TPR menar att det i dagsläget knappast är troligt att transportererna mellan de nordiska länderna skulle vara speciellt ineffektiva eller dyra då de nuvarande konkurrensförhållandena mellan olika förmedlingsföretag och trafikslag snarare verkar åt motsatt håll.

Solna den 3 oktober 1983

Claes-Eric Norrbom

Jens Wiggen

Transporttekniska föreningen:

TTF är en ideell sammanslutning av transporttekniker och transportekonomer på alla nivåer. Föreningen är ansluten till Nordiska transportekonomiska förbundet, vars övriga medlemmar är Transportøkonomisk Forening i Danmark, Finlands transportekonomiska förening och Norsk transportøkonomisk förening. Samarbetet består bl. a. i att gemensamma konferenser arrangeras, vid vilka samnordiska problem belyses och diskuteras.

Vid våra samnordiska konferenser har det visat sig, att den statistik som finnes tillgänglig ligger alltför långt tillbaka i tiden för att kunna utgöra en grund för olika bedömningar och förslag. Detta är en allvarlig brist och ett hinder i det nordiska samarbetet inom transporterens område.

Vad beträffar medlemsförslag

1. "intensifiera arbetet för att få till stånd enhetlig statistik över gods-transporter i Norden" vill föreningen sålunda på det livligaste tillstyrka, att en sådan intensifiering kommer till stånd. Alla vi som arbetar med transporter och materialhantering inom det nordiska området skulle hälsa ett sådant arbete med stor tillfredsställelse.

Vad beträffar medlemsförslag

2. "låta utföra en transportekonomisk undersökning av godstransporter och kostnader inom Norden och mellan Norden och omvärlden" är TTF av den åsikten, att förslaget är mera svårbedömt.

TTF finner det tveksamt om det är myndigheternas sak att utreda den nordiska exportindustrins transportkostnader inom nuvarande system av transportvägar – järnväg, landsväg och till sjöss. Som det nu är väljer exportörerna det transportsätt och den transportväg som bäst passar deras produkter med hänsyn till speciella krav på pris, snabbhet och bestämmelseort m. m.

Varornas egenskaper, priskänslighet, ömtålighet för omlastningar och

krav på emballering blir ofta avgörande för val av transportsätt och transportmedel.

Föreningen finner detta vara ett naturligt tillvägagångssätt.

Förslagsställarnas önskemål om "en på samnordisk bas genomförd försättningslös utredning av transportvägar från Norden till den europeiska kontinenten" ter sig förvisso mycket lockande och TTF kan och vill självfallet inte motsätta sig en sådan utredning, om den anses kunna främja det nordiska samarbetet. Den kommer emellertid att kräva mycket stort arbete och kommer att ta lång tid. Frågan är, om förslaget skall prioriteras i dagens trängda ekonomiska läge.

TTF vill för sin del prioritera det första yrkandet nämligen "att intensifiera arbetet med enhetlig statistik över godstransporter i Norden".

Vi hemställer att detta arbete ges sådana resurser, att det snabbt kan genomföras. Brist på statistik hämmar utvecklingen och kan också betyda ökade kostnader vid olika bedömningar av transportsätt och transportkostnader.

Stockholm den 13 oktober 1983

För Transporttekniska föreningen

Tage Thorhag

Medlemsförslag

om nordiska mjuka projektinvesteringslån

(Väckt av Erkki Liikanen)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska investeringsbanken (NIB):

Flertalet utvecklingsländer kan för närvarande över huvud taget inte erhålla kommersiella lån för behövliga investeringar i infrastruktur och produktionskapacitet. Därtill kommer svårigheten att kunna erhålla tillräckligt långfristiga lån samt – detta berör särskilt låginkomstländer – att uppnå lånevillkor som inte innebär en övermäktig skuldbetjäningsbörda. Detta får på sikt allvarliga konsekvenser för berörda länders ekonomiska utveckling. Samtidigt bortfaller för industriländer exportmöjligheter av kapitalvaror samt konsult- och och entreprenadtjänster med åtföljande sysselsättningsproblem. Det är således av gemensamt intresse för utvecklings- och industriländerna att finna lösningar på nu föreliggande problem för projektfinansiering. Bl. a. i Brandt-kommissionens uppföljningsrapport har anförts att det traditionella biståndet och den kommersiella långivningen inte inom överskådlig framtid torde kunna överbygga detta resursgap.

Flera industriländer har infört s. k. mjuka lån som ofta är bundna till upphandling från givarlandet. Vissa internationella utvecklingsbanker har infört – eller planerar att införa – mjuka lån som komplement till osubventionerade krediter och biståndskrediter på IDA-villkor. Som exempel kan nämnas Europeiska investeringsbanken och Interamerikanska utvecklingsbanken.

NIB har under ett drygt år administrerat de samnordiska projektinvesteringsslånen. Denna verksamhet skall bedrivas enligt bankmässiga principer och med begränsad risktagning. Under denna tid har NIB kunnat konstatera ett betydande intresse för projektinvesteringsslån bland nordiska företag och banker, de ledande internationella utvecklingsbankerna och även flera utvecklingsländer. NIB har registrerat ca 160 förfrågningar om projektinvesteringsslån, varav bankens styrelse tillsvidare behandlat 20 låneansökningar.

NIB har även avvisat ett betydande antal förfrågningar, däribland flera projekt som planeras bli genomförda i länder som mottar bistånd från ett eller flera nordiska länder. Den främsta orsaken har varit att NIB bedömt att den s. k. landrisken varit för stor för projekteringsinvesteringsslån i enlighet med de direktiv NIB fått av Nordiska ministerrådet. NIB har härvid inte haft anledning att närmare analysera själva projekten, men kan ändå konstatera att det finns ett relativt stort antal projektupplägg där efterfrågan avser mjuka lån, varvid projekten baserar sig på ett samarbete mellan två eller fler nordiska länder.

Mot denna bakgrund anser NIB att frågan om mjuka nordiska projektinvesteringsslån bör utredas närmare som underlag för senare ställningstaganden.

Som grundläggande riktlinjer för en utredning bör gälla.

* Att eventuella samnordiska mjuka lån blir additionella och kompletterande i förhållande till nationella nordiska mjuka lån (biståndskrediter, mjuka exportkrediter e. d.) samt internationella utvecklingsbankers mjuka lån.

* Att en biståndspolitisk målsättning och styrning på ett ändamålsenligt sätt tillgodoses vid eventuella mjuka projektinvesteringsslån.

* Att eventuella mjuka projektinvesteringsslån på ett ändamålsenligt sätt tillgodoser flertalet utvecklingsländers akuta behov att överhuvudtaget kunna erhålla långfristiga lån för nödiga investeringar genom att lånen även kan uppmjukas avseende risktagningen.

Helsingfors den 20 september 1983

Nordiska investeringsbanken

Bert Lindström

Peter Laurson

Nordens fackliga samorganisation (NFS):

NFS anser att nordiska mjuka projektinvesteringsslån kan vara ett värdefullt komplement till bistånd och exportkrediter på kommersiella villkor. Det är angeläget att pröva alla till buds stående medel för att öka kapitalöverföringen till u-länderna. NFS är också positivt inställd till ett nordiskt samarbete i fråga om såväl kommersiella relationer som bistånd. Många gånger kan en kombination av handel, krediter och bistånd vara det mest verkningsfulla sättet att bidra till utvecklingen i ett u-land. Ett samarbete av detta slag skulle förmodligen underlättas om någon form av samarbetsavtal mellan kapitalöverförande och kapitalmottagande länder kunde slutas vilka skulle kunna omfatta såväl bistånd av olika slag som handel, krediter och investeringar. Sådana avtal skulle med fördel kunna slutas

mellan å ena sidan två eller flera nordiska länder och ett urval enskilda u-länder. Nordisk projektexport kan – i den mån de kommersiella förutsättningarna inte till fullo föreligger – underlättas av att den kombineras med bistånd t. ex. i form av utbildning, tekniköverföring, industri- eller jordbruksutveckling. NFS är således sammanfattningsvis positivt inställd till statsminister Sorsas förslag till samordning av de nordiska ländernas u-landsrelationer.

När detta är sagt måste emellertid slås fast att principerna för biståndet inte får underordnas näringslivets behov. Kraven på att biståndet skall följa mottagarlandets behov och prioriteringar och vara av hög kvalitet, får inte ifrågasättas. Detta innebär att mjuka krediter inte får medföra pris- eller kvalitetsförluster. Åtgärder som primärt syftar till att underlätta export och samarbete på kommersiella villkor skall också i finansieringshänseende hållas skilt från bistånd. Endast den del av en u-landskredit som är gåva skall räknas som bistånd.

Mjuka projektinvesteringslån bör grundas på att viss andel av projektleveranserna sker från ett nordiskt land. NFS anser att nordisk industri bör få likartade konkurrensmöjligheter, vad gäller leverantörsavtal vid s. k. mjuka krediter. Det är dessutom värt att pröva om det kan utarbetas och tillämpas regler som gör Norden till ett enhetligt upphandlingsområde i formell mening.

Enligt NFS' uppfattning bör Norden i internationella sammanhang agera så att omfattningen av bilaterala mjuka krediter begränsas, liksom över huvud taget exportkonkurrens med låg ränta och mjuka kreditvillkor.

Mot bakgrund av det ovan anförda och med de reservationer som har framhållits ställer sig NFS positiv till att frågan om mjuka projektinvesteringslån prövas av Nordiska ministerrådet.

Stockholm den 10 oktober 1983

Nordens fackliga samorganisation

Lennart Forseback

Generalsekreterare

De nordiske industriforbunds fellesorgan:

Forslaget om etablering av en ordning med "myke" prosjektinvesteringslån, dvs. kreditter gitt på særlige vilkår til utviklingsland, blir møtt med stor interesse fra industriens side. Som understreket i forslaget er flere av utviklingslandene i en slik økonomisk situasjon at deres muligheter for å oppnå nye lån på rimelige vilkår, er sterkt begrensede. Nye ordninger som kan utgjøre ekstra tilgang på kapitaloverføringer fra industrilandene, vil derfor være særlig velkomment i dagens situasjon og hjelpe til å holde

opp en høyst nødvendig investeringstakt i utviklingslandenes utbygging av produksjonskapasitet og infrastruktur. Vi forutsetter da at ved slike nordiske myke prosjektinvesteringsslån skal den statlige innsats bli addisjonell, det vil si være et tillegg til den nasjonale bistand.

Fra de nordiske industriens side vil det også være interessant at man i Norden på denne måte kan få et virkemiddel som gjør bedriftene i stand til å delta i konkurransen om leveringer til utviklingslandene av kapitalutstyr for investeringer. For deltagelse i en slik konkurranse er det meget ofte en forutsetning at man kan tilby utviklingslandene kreditter på vilkår som er jevn gode med hva som tilbys i andre industriland.

Vi mener derfor at etableringen av en slik ordning vil være nyttig fordi den kan øke utviklingslandenes tilgang på rimelige kreditter for investeringsformål, og bidra til å fremme nordisk næringslivsdeltagelse i samarbeide og handel med utviklingslandene ved overføring av kapital og teknisk og kommersiell know-how.

Når vi likevel ikke kan støtte gjennomføringen av forslaget på det nåværende tidspunkt, skyldes dette forholdet mellom de enkelte nordiske land og Norden som enhet. I noen av landene finnes i dag ikke slike ordninger som man her vil opprette på nordisk basis. Norge og Sverige har ikke ordninger med myke bistandskreditter. De såkalte "blandede kreditter" som kan ses på som en spesiell tillempling av slike myke bistandsslån er ikke tilgjengelig i Finland eller Norge. En etablering av myke investeringslån på nordisk basis ville, etter vår mening, kunne føre til en forvridning av konkurransen i de nordiske land så lenge det ikke finnes tilsvarende nasjonale ordninger. De nasjonale ressurser ville bli båndlagt på nordisk basis og føre til en favorisering av nordiske prosjekter i forhold til nasjonale, noe vi vanskelig kan gå inn for.

Vi vil derfor i prinsippet støtte det forslag som er lagt frem på dette felt, men vil anse det ønskelig at tilsvarende nasjonale ordninger er iverksatt før spørsmålet om en nordisk ordning blir utredet. I alle fall bør ikke en ordning med nordiske myke prosjektinvesteringsslån etableres før man har fått nasjonale ordninger i de nordiske land hvor industrien har anmodet om dette.

Oslo, 12. oktober 1983

Knut Lofstad

Danmark:

Udenrigsministeriet:

— — — kan udenrigsministeriet efter høring af industriministeriet, finansministeriet og Det økonomiske Sekretariat udtale følgende:

1. Udtrykket "bløde kreditter" anvendes om kreditter, som ydes på gunstigere vilkår end normale markedsvilkår, for at lette eksporten af større kapitalgoder til udviklingslandene. Såfremt kreditten har et samlet gaveelement på mindst 25%, og den er ydet med det hovedformål at fremme modtagerlandets økonomiske og sociale udvikling, kan kreditten ifølge de af OECD's komité for udviklingsbistand, DAC, fastlagte kriterier rapporteres som udviklingsbistand. Såfremt gaveelementet er mindre end 25% vil hverken kreditten eller efter de gældende regler subsidiet kunne rapporteres som bistand.

2. Det må for Danmarks vedkommende anses for givet, at eventuelle midler til finansiering af det nødvendige subsidium af kreditter til udviklingslandene vil skulle tilvejebringes over bistandsmidlerne. En sådan omfordeling af eksisterende bistandsmidler ses ikke at kunne tjene hverken bistandspolitiske eller kommercielle interesser.

3. Det er et centralt princip i Danmarks *bistandspolitik*, at bistanden særligt skal komme de fattigste lande til gode. Dette hensyn kan vanskeligt tilgodeses ved anvendelse af bistandsmidler til subsidiering af kommercielle kreditter, fordi disse lande som hovedregel hverken vil have den fornødne kreditværdighed eller tilstrækkelig kommerciel interesse for potentielle eksportører til at kunne tiltrække sådanne kreditter. Om end det ikke kan udelukkes, at bistandsfinansierede subsidier kan medvirke til at mobilisere øget privat kapital til rådighed for udviklingsformål, er der således ud fra en bistandspolitisk synsvinkel intet vundet ved en omlægning af bistanden fra ubundne gaver og højkoncessionelle bundne lån til lavkoncessionelle bundne lån. Hertil kommer, at dansk udviklingsbistand ydes i overensstemmelse med modtagerlandets ønsker og prioriteringer, mens bløde kreditter ydet f. eks. af Nordisk Investeringsbank må forventes at ville være overvejende motiveret i hensynet til nordisk eksport.

4. Ud fra et *kommercielt synspunkt* kan det anføres, at anvendelse af en del af de bistandsmidler, som nu er allokeret til bundne statslån, til subsidier under en nordisk ordning vil indebære en vis svækkelse af bindingsgraden (nemlig til fordel for de øvrige nordiske lande). Hertil kommer, at de nordiske lande i OECD samarbejder med de øvrige industrilande om at begrænse anvendelsen af subsidier ved finansiering af eksportleverancer med henblik på at undgå konkurrenceforvridning i samhandelen (konsensus-samarbejdets regler for konsultations- og underrettningsprocedurer). Fra dansk side støtter man dette samarbejde som et centralt element i bestræbelserne på at undgå et internationalt kreditkapløb. Man har ligeledes støttet vedtagelsen i DAC i maj 1983 af retningslinjer for anvendelsen

af udviklingsbistand i forbindelse med kommerciel långivning (associeret finansiering). Disse retningslinier tager sigte på at begrænse anvendelsen af sådan associeret finansiering og på at sikre, at et projekt, som delvis finansieres med bistandsmidler, har mindst samme udviklingspolitiske lødighed som et projekt, som udelukkende er bistandsfinansieret. Efter dansk opfattelse vil etablering af en nordisk ordning som foreslået stride imod målsætningen i det internationale samarbejde på disse områder og kunne bringe de nordiske landes troværdighed på det udviklingspolitiske felt i fare.

5. Der eksisterer ikke i Danmark nogen kommercielt motiveret ordning til ydelse af bløde kreditter til udviklingslandene. I det relativt begrænsede omfang, associeret finansiering som ovenfor beskrevet anvendes, drages der omsorg for, at projektet opfylder de samme kriterier, som er gældende for projekter, som fuldt ud er bistandsfinansieret.

6. Afsluttende bemærkes, at medlemsforslaget også giver anledning til visse *administrative* betænkeligheder. En fortsat forøgelse i antallet af udviklingspolitiske instrumenter fører erfaringsmæssigt ikke til tilvejebringelse af additionelle ressourcer til rådighed for udviklingsformål, men vil ofte indebære risiko for dobbeltarbejde. Man står derfor også af denne årsag skeptisk over for hensigtsmæssigheden af at udbygge Nordisk Investeringsbank med den bistandspolitiske ekspertise, som måtte være fornøden, såfremt medlemsforslaget skulle gennemføres. Eftersom Den Europæiske Investeringsbank i forslaget nævnes som et muligt forbillede for en eventuel nordisk ordning, tilføjes for den gode ordens skyld, at mindre end 10% af bankens egne udlån i 1982 kanaliseredes til udviklingslandene, hvoraf næsten totredjedele endog blev ydet til de forholdsvis velstillede udviklingslande i Middelhavsområdet. Bankens virke til fordel for de fattigere udviklingslande inden for rammerne af Lomékonventionen er af en anden karakter og bygger i alt væsentligt på de bistandspolitiske organer, som er etableret inden for dette samarbejde. Ej heller denne virksomhed vil derfor kunne tages som forbillede for en eventuel ordning under Nordisk Investeringsbank.

7. Det følger af ovenstående, at man fra dansk side må stille sig skeptisk over for forslaget om at iværksætte et udredningssamarbejde vedrørende hensigtsmæssigheden af et nordisk samarbejde om ydelsen af bløde investeringslån til udviklingslandene.

København, den 4. oktober 1983

P.m.v.

E.b.

Børge V. Blønd

Danmarks Nationalbank:

Ved "bløde projektinvesteringslån" forstås formentlig kreditter, hvor rente, løbetid eller andre vilkår ved anvendelse af bistandsmidler er lempeligere end ved normale forretningsmæssige kreditter, uden at der på den anden side er tale om et så stort gaveelement, at kreditten efter sædvanlige internationale regler falder ind under egentlig udviklingsbistand.

Nationalbanken skal i denne anledning først gøre opmærksom på, at det falder uden for bankens forretningsområde at tage stilling til, hvorvidt det inden for den givne ramme for dansk udviklingsbistand vil være hensigtsmæssigt – ud fra en bistandspolitisk synsvinkel – at overføre midler fra andre formål til sådanne bløde projektinvesteringslån.

Nationalbanken skal dog samtidig pege på, at selv om bløde kreditter typisk måtte have en bistandsmæssig begrundelse, viser de internationale erfaringer, at sådanne kreditter i praksis først og fremmest anvendes til at tilgodese nationale eksportinteresser og derfor tillige bør ses i lys af den generelle danske holdning hertil.

Med henblik på at undgå konkurrenceforvridninger i den internationale samhandel har Danmark sammen med de øvrige nordiske lande siden 1978 deltaget i en eksportkreditaftale mellem OECD-landene, der bl. a. fastsætter minimumsrentesatser ved eksport til forskellige kategorier af lande (Consensus-aftalen). Der er indenfor rammerne af dette samarbejde i det sidste par år – med fuld nordisk støtte – gennemført en mærkbar formindskelse af subsidieelementet i den internationale handel ved at bringe minimumsrenterne op i nærheden af markedsrenten. Samtidig har man gennem fastsættelse af regler om konsultations- og underrettningsprocedurer i Consensus-aftalen arbejdet for at begrænse anvendelsen af bløde kreditter med overvejende kommercielt sigte.

Etablering af en ordning med nordiske bløde projektinvesteringslån vil således kunne kollidere med målsætningen om at reducere subsidielementet i den internationale handel. Specielt mindre lande som de nordiske med en stor udenrigshandel og – for flere landes vedkommende – en betydelig udlandsgæld har en særlig interesse i at undgå ordninger, der vil kunne forøge den internationale konkurrence på kreditgivningsområdet.

København, den 20. september 1983

Danmarks Nationalbank
Internationalt Kontor

Jørgen Ovi

Erik Pedersen

Den danske Bankforening:

Baggrunden for det finske forslag er de fornylig indførte projektinvesteringslån. Disse lån blev indført efter forslag i en rapport vedrørende nordisk samarbejde om projekteksport udarbejdet på foranledning af Nordisk Ministerråd.

Ved skrivelse af 28. august 1980 afgav Bankforeningen sine bemærkninger til denne rapport. Det anførtes heri, at Bankforeningen ikke fandt, at der var behov for oprettelse af nye finansielle institutioner i nordisk regie. Dette standpunkt blev indtaget ud fra den opfattelse, at bl. a. ydelse af projektinvesteringslån ville medføre en meget væsentlig bureaukratisering i de komplicerede eksportkreditsager. Vi fandt ikke, at dette ville gavne virksomhedernes muligheder for øget eksport, hvilket vi fandt mest hensigtsmæssigt kunne ske ved, at eksportfinansieringsopgaverne henlagdes til bankerne som en naturlig del af de øvrige finansieringsopgaver, bankerne varetog for virksomhederne. Vi pegede i denne sammenhæng på Folketingets vedtagelse af en motiveret dagsorden vedrørende ratifikation af aftale om etablering af Den nordiske Investeringsbank, hvori det hed "... at Nordisk Investeringsbank ikke skal konkurrere med de nuværende erhvervsbanker, og at banken først bør arbejde, hvor erhvervsbankerne ikke er i stand til at klare projekterne".

Ligeledes gjorde Bankforeningen opmærksom på, at rapportens forslag kunne være i modstrid med Danmarks forpligtelser i EF-samarbejdet, i hvilken forbindelse vi må pege på, at for Danmarks vedkommende ville etablering af subsidierede projektinvesteringslån mere naturligt kunne kanaliseres gennem Den europæiske Investeringsbank.

Principielt er der ikke sket nogen ændring i Bankforeningens holdning till nordiske projektinvesteringslån, men det må erkendes, at når disse er indført, kan det ikke afvises, at der kan være et vist behov for subventionerede projektinvesteringslån til udviklingslandene. Vi er imidlertid af den opfattelse, at specielt dansk erhvervsliv vil få mere ud af en forøgelse af mængden af statslån til udviklingslandene fremfor at kanalisere midlerne gennem Nordisk Investeringsbank, hvorved de danske bidrag udvandes.

Såfremt man i Den danske Delegation alligevel skulle finde det ønskeligt at fremme det finske forslag, er det væsentligt at pege på, at eventuelle bevillinger til Nordisk Investeringsbank i denne sammenhæng ikke må gå ud over de danske statslån til udviklingslandene eller bevillingerne til DANIDA.

København, den 13. oktober 1983

Lars Beckvard

Finland

Ministeriet för utrikesärendena¹:

Utgångspunkten i förslaget är tanken att utvecklingsländernas problem skall lösas genom aktiv hjälp från industriländernas regeringar och internationella organisationer. Enligt förslaget kunde ett system med mjuka projektinvesteringslån i tillägg till exportkrediter och utvecklingshjälp vara ett instrument som befrämjar detta ändamål för Nordens del. Enligt förslaget kunde den ordning som tillämpas av Europeiska investeringsbanken användas som bas vid upprättandet av det nya systemet. I EIB:s ordning finansieras lånens mjuka andel från medlemsländernas utvecklingshjälpbudgetar. Förslaget motiveras bl. a. på följande sätt: (1) i utvecklingsländerna finns en betydande efterfrågan på mjuka projektinvesteringslån och genom lånen skulle utvecklingsländernas möjligheter att finansiera sitt stora kapitalbehov förbättras, (2) den nordiska industrin borde beredas samma konkurrensmöjligheter med avseende på finansieringsfördelar som industrin i andra länder, (3) det finns en etablerad apparatur dvs. Nordiska investeringsbanken (NIB) som med förhållandevis små förändringar kan administrera ifrågavarande lån.

Utrikesministeriet konstaterar att ämbetsmannakommittén för biståndsfrågor (ÅKB) behandlat frågan om mjuka projektinvesteringslån och projektinvesteringslån på basen av det nämnda 30.10.1979 daterade PM:et och fått NIB:s den 20.1.1983 daterade kompletterande PM som bakgrund för sin behandling. Utrikesministeriet konstaterar att alla de nordiska länderna ställt sig tveksamma till NIB:s förslag vid ÅKB:s möte den 30–31.5.1983 och kommittén beslöt underrätta denna ståndpunkt till de nordiska samarbetsministrarna.

Utrikesministeriet förenar sig principiellt i medlemsförslagets avsikter och konstaterar att en ordning med nordiska projektinvesteringslån skulle vara ett sätt att trygga olika nordiska industribranschens deltagande i stora samarbetsprojekt, för vilket det ej finns resurser i de enskilda nordiska länderna.

Utrikesministeriet anser dock, att förslaget om nordiska projektinvesteringslån kräver ytterligare utredningar och därvid borde bl. a. följande saker beaktas.

I NIB:s PM av den 20.1.1983 uppskisseras en självständig fond vid sidan av den nordiska projektexportfonden. Ministeriet konstaterar att planerna ännu är i ett begynnelsestadium bl. a. då det gäller fondens kapitalbehov, garantiordning och eventuella finansieringskällor utanför utvecklingshjälpbudgeterna. Enligt planerna skulle enskilda projekt förberedas grundligt och bl. a. skulle man sträva att värdera deras verkningar i motta-

¹ Yttrandet översatt från finska.

garlandet. Ministeriet finner att denna ståndpunkt är av största vikt. Innan en sådan ordning skapas borde dock de personalresurser som dessa uppgifter kräver utredas.

Den huvudsakliga verksamheten för den föreslagna ordningen skulle utgöras av beviljandet av mjuka projektinvesteringslån till projekt i utvecklingsländer för anskaffning av nordiska kapitalvaror. Om lånen skulle beviljas på det sätt som skisseras i NIB:s PM av den 20.1.1983 skulle deras villkor det mjuka elementet till trots bli rätt hårda och de skulle inte väsentligt avvika från de villkor till vilka exportkrediter för ögonblicket beviljas till utvecklingsländerna. Utrikesministeriet konstaterar att det med beaktande av det ekonomiska läget i de fattigaste utvecklingsländerna och t. ex. de värderingar som världsbanken gjort i saken är uppenbart att de fattiga industriländerna inte har möjligheter att finansiera sina utvecklingsinvesteringar till så hårda lånevillkor, och att de sålunda i första hand skulle riktas till de rikare utvecklingsländerna. Ur utvecklingssamarbetspolitisk synpunkt måste man också fråga sig om det är ändamålsenligt att styra medel från nordiska utvecklingshjälpsbudgetar riktade till de fattigaste utvecklingsländerna över till krediter i det närmaste till marknadsvillkor och som närmast skulle rikta sig till rikare utvecklingsländer.

Den föreslagna ordningen ger ur utvecklingssamarbetspolitisk synpunkt också anledning till frågor då den granskas mot bakgrunden av de riktlinjer om s. k. blandad finansiering (associated financing) som godkändes i OECD:s utvecklingshjälpskommitté i maj 1983, då de nordiska mjuka projektinvesteringslånen rätt klart skulle stå i konflikt med de riktlinjer som dessa DAC-länder godkände.

Den föreslagna ordningen ger anledning till frågor också ur handelspolitisk synpunkt. Centrala frågor i detta hänseende är tidpunkten för övergången till en ordning med övernationella blandkrediter i en situation då en nationell ordning fortfarande saknas samt den nya ordningens förhållande till OECD-ländernas exportkreditavtal, den s. k. consensusen.

Helsingfors den 5 oktober 1983

Paavo Väyrynen

Utrikesminister

Finansministeriet¹:

Medlemsförslaget om mjuka nordiska projektinvesteringslån som väckts i Nordiska rådet strävar att utveckla det nordiska samarbetet på ett område där de nordiska länderna redan traditionellt tidigare samarbetar. Bl. a. inom världsbanksgruppen har de nordiska länderna deltagit i finansieringen av IDA som beviljar mjuka lån. I fråga om utvecklingsländernas ekonomiska situation och skuldsituation har detta slag av lån onekligen haft stor betydelse.

I anslutning till Nordiska investeringsbanken (NIB) grundades den 1 juli 1982 en särskild projektinvesteringsfond med uppgift att befrämja det nordiska industripolitiska samarbetet och därigenom också de nordiska företagens internationella konkurrenskraft. Detta skall ske genom stöd till exportprojekt som ligger i nordiskt intresse. Genom förslaget om mjuka nordiska projektinvesteringslån skulle denna ordning utvidgas sålunda, att man också skulle kunna bevilja lån till mjuka villkor från fonden. I praktiken skulle detta innebära att medlemsländernas finansieringsansvar som nu gäller reservering av en garantiram för beviljade lån, skulle utvidgas att också gälla täckandet av räntekostnader dvs. subventionering av räntor.

Finansministeriet anser att det ur Finlands synpunkt är centralt, om de föreslagna nordiska mjuka projektinvesteringslånen kan räknas som en del av den officiella utvecklingshjälpen. Ordningen borde utredas grundligt så att de fördelar som tillfaller den nordiska industrin samt å andra sidan de kostnader som försakats statshushållningen kartlägges. Samtidigt borde man utreda på vilket sätt ordningen ur utvecklingsländernas synpunkt skulle komplettera redan befintliga finansieringsordningar. Vidare borde man utreda på vilket sätt en dubblering i förhållande till utvecklingskrediter beviljade av Fonden för industriellt utvecklingssamarbete kan förhindras. Så som det konstateras i förslaget, kunde den ordning som tillämpas av Europeiska investeringsbanken användas som grund för utredningsarbetet.

I det fall den ifrågavarande ordningen verkställs finner finansministeriet det naturligt, att beviljandet av mjuka lån bindes vid upphandling av varor och tjänster i långivarlandet för att sålunda trygga samma konkurrensförhållanden som t. ex. EIB:s medlemsländer har. För Finlands del skulle räntestöd beviljas högst till den del av projektet som motsvaras av finska leveranser, och fördelningen av utgifterna för räntestödet skulle ske i förhållande till projektandelarna.

Finansministeriet konstaterar dock att statshushållningens finansieringsmöjligheter under de närmaste åren innebär rätt strama gränser för i hur hög grad det är möjligt för Finland att delta i finansieringen av en ordning av det slag som föreslås. Vidare vill finansministeriet fästa uppmärksamhet

¹ Yttrandet översatt från finska.

vid att skapandet av en ordning av detta slag på begränsad, enbart nordisk bas, kunde minska våra länders möjligheter att fullödigt stöda andra internationella finansieringsordningar såsom t. ex. IDA.

Helsingfors den 28 september 1983

Ahti Pekkala

Finansminister

Asko Lindqvist

Föredragande

Handels- och industriministeriet¹:

Medlemsförslaget om nordiska mjuka projektinvesteringslån rör en fråga som tidigare aktualiserats på nordisk nivå bl. a. i samband med beredningen av samarbetet om projektexport. Frågan hänsköts dock då till Nordiska ämbetsmannakommittén för biståndsfrågor. Kommittén har diskuterat frågan och avgett ett negativt utlåtande därom.

I medlemsförslaget konstateras att den ekonomiska situationen i utvecklingsländerna snabbt försämras. Samtidigt har dessa länders skuldsättning ökat rekordartat och möjligheterna att erhålla lån på kommersiella villkor har försvårats. Frågan har diskuterats både inom ramen för Nordiska rådet och i Nordiska ministerrådet.

Enligt förslaget skulle systemet med mjuka projektinvesteringslån kunna vara en möjlighet att bygga ut de nordiska ländernas utvecklingsbistånd samt ett naturligt sätt att utveckla projektexportlåneordningen.

Enligt handels- och industriministeriets uppfattning varierar formerna för och fördelningen av utvecklingssamarbetet betydligt mellan de nordiska länderna. Några nordiska länder har redan erfarenhet av tillämpningen av de i medlemsförslaget avsedda mjuka krediterna medan de i vissa nordiska länder är rätt okända. Därför skulle det vara ändamålsenligt att först på nationell nivå avgöra, hur utvecklingsbiståndssystemet i framtiden skall utvecklas och vilken roll därvid skall ges åt mjuka krediter. Därefter kunde man utreda i vilken form nordiskt samarbete kunde komplettera det nationella utvecklingssamarbetet.

Ministeriet konstaterar dessutom, att en förutsättning för att lån på mjuka villkor skall kunna beviljas är, att de utgör en del av respektive lands utvecklingsbistånd. Dessa lån regleras av vissa på internationell nivå godkända eller under beredning varande principer, vilka bör beaktas. I vissa avseenden kan redan nu fonden för industriellt bistånd (Finnfund) i

¹ Yttrandet översatt från finska

samarbete med motsvarande organisationer i de övriga nordiska länderna tillfredsställa sådana behov, som medlemsförslaget om mjuka projektinvesteringsslån syftar till. Fonden kan t. ex. i samarbete med Swedfund i Sverige bevilja sådana krediter för nordiska projekt. Det bör vidare tilläggas, att dessa organs finansiering kan vara verklig riskfinansiering given i form av eget kapital, vilken finansieringsform utvecklingsländerna på grund av sin höga skuldsättning i allmänhet behöver i betydligt högre grad än lånefinansiering.

Enligt ministeriets uppfattning är målsättningen i medlemsförslaget positiv, men att det ännu är för tidigt att förverkliga förslaget. I första hand borde samarbetet mellan respektive organisationer utvecklas på basen av de nationella systemen. Därtill borde tillräckliga erfarenheter erhållas av den nyligen inrättade projektexportordningen, innan det kan anses ändamålsenligt att utveckla den i riktning mot mjuka krediter. Ministeriet konstaterar också, att statsminister Sorsas förslag om ett nordiskt avtal av Lomé-typ för närvarande är under utredning på nordiskt plan. Detta förslag täcker delvis de arrangemang, som avses i medlemsförslaget.

Helsingfors den 25 november 1983

Seppo Lindblom

Handels- och industriminister

Christian Andersson

Konsultativ tjänsteman

Finlands bank¹:

Finland deltar i samnordisk, på utvecklingsländer inriktad finansieringsverksamhet bl. a. genom de av Nordiska investeringsbanken beviljade projektinvesteringsslånen och projektexportfonden som fungerar i samband med banken och som finansierar projektens förberedelser. Dessa arrangemang förbättrar betydligt de nordiska företagens möjligheter till projektexport och möjligheter att delta i projekt beviljade av Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna. För närvarande är erfarenheterna av projektens funktionsduglighet ännu få, eftersom det första av Nordiska investeringsbankens projektinvesteringsslån nyligen har beviljats.

I Nordiska rådets medlemsförslag (A 664/e) har föreslagits att investeringsbankens verksamhet kompletteras med mjuka projektinvesteringsslån. Den nya låneformen motiveras närmast med konkurrensmässiga motive- ringar.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Tanken på en mjuk finansiering har redan länge funnits i det internationella utvecklingssamarbetet. Denna verksamhet måste därför betraktas som en del av ett mera omfattande fält. Granskningen borde innefatta bl. a. erfarenheterna av motsvarande samarbetsformer på annat håll, verksamhetens finansieringsfrågor samt alternativa vägar att genomföra mjuk finansiering.

I och med den åtstramade internationella finansieringssituationen är det möjligt att användningen av mjuka lån som ett konkurrensätt minskar och att efterfrågan på lån till normal ränta ökar. I en sådan situation är Nordiska investeringsbankens verksamhetsmöjligheter redan i dag relativt goda då en mycket stor del av bankens resurser potentiellt kan styras till projektinvesteringar.

Att ta mjuka investeringslån i investeringsbankens verksamhet förutsätter att till detta ändamål anvisas medel i statens budget i alla nordiska länder. På grund av knappa resurser måste myndigheterna noga överväga prioriteringsordningen mellan olika utvecklingssamarbetsformer.

Det skulle kanske vara erforderligt att utreda också om Teollisen kehitysyhteistyön rahasto Oy (Fonden för det industriella utvecklingssamarbetet) i Finland och motsvarande institutioner i de övriga nordiska länderna i princip i samarbete kunde sköta den i förslaget nämnda mjuka utlåningen på samnordisk basis.

Helsingfors den 24 oktober 1983

Pentti Uusivirta

Matti Vanhala

Exportgarantianstalten¹:

Det finns ingenting att anmärka på synpunkterna som understryker nödvändigheten av ett system med mjuka nordiska projektinvesteringar. Det ständigt försämrade ekonomiska läget i utvecklingsländerna har lett till att allt flera har kommit i en situation där det inte är möjligt för dem och inte alltid ens ändamålsenligt att motta lån som beviljas på kommersiella villkor för att förverkliga sina utvecklingsprojekt.

Inom ramen för systemet borde man dock understryka biståndsaspekterna. Lån borde närmast beviljas till de fattigaste utvecklingsländerna och deras villkor borde vara sådana, att man inte kan använda dem som komplement till exportlån som beviljas på kommersiella villkor, vilket skulle kunna leda till snedvridning i den internationella konkurrensen, som

¹ Yttrandet översatt från finska.

sker med stöd av offentligt stödda exportlån. Lån bör alltså användas endast till finansiering av sådana parojekt där kommersiell finansiering inte är motiverad.

Helsingfors den 30 september 1983

Exportgarantianstalten

Eero Timonen

Juhani Naarvala

Ålands landskapsstyrelse:

— — — meddela att landskapsstyrelsen finner det riktigt att samordna nordiska mjuka projektinvesteringslån till utvecklingsländerna i projekt och länder där det finns förutsättningar.

Mariehamn den 4 augusti 1983

Nils Jansson

Landskapsstyrelseledamot

Tor Mattsson

Avdelningschef

Finlands exportkredit Ab¹:

Finlands exportkredit Ab har ingenting att anmärka på de synpunkter som understryker nödvändigheten av systemet. Vi vill dock i detta sammanhang fästa uppmärksamheten vid att i t. ex. Sverige fungerar en särskild fond finansierad med utvecklingshjälpmedel som utnyttjas för att åstadkomma mjukare krediter till utvecklingsländerna i de fall där konkurrerande länder erbjuder förmånligare finansiering än kommersiella villkor. Därför borde man överväga, om man i Finland borde inrätta en motsvarande nationell fond eller på annat sätt försöka förbättra villkoren för krediter genom biståndsanslag, innan man överväger anslutning till ett eventuellt system med mjuka nordiska projektinvesteringslån.

Om ett nordiskt system i detta skede anses vara nödvändigt bör man när man utreder möjligheterna att förverkliga det noggrant överväga bl. a. dess finansieringsgrund och borgenssystem. Man bör också se till att ett

¹ Yttrandet översatt från finska.

lånesystem som inte strider mot OECD:s exportkreditconsensus eller mot andra internationella avtal genomförs. Dessutom bör man sträva till att de beviljade lånen kan räknas med i den officiella utvecklingshjälpen.

Helsingfors den 30 september 1983

Finlands exportkredit Ab

Antti Lehtinen

Erkki Juslén

Suomen ulkomaankauppiainliitto – Finlands utrikeshandelsförbund:

Finlands utrikeshandelsförbund har under de senaste åren med oro följt utvecklingen av konkurrensmedlen i internationella anbudstävlingar till fattigare länder. Här har finansieringen blivit en allt viktigare faktor, ofta viktigare än både pris och kvalitet. Flera industriländer har infört system för finansiering med mjuka villkor och de finländska företagen har allt svårare att klara sig i konkurrensen.

Finlands utrikeshandelsförbund stöder införandet av ett system för mjuka projektinvesteringslån men ställer sig tveksamt till att systemet införs på nordisk bas. Finland har ingen praktisk erfarenhet av mjuka projektinvesteringslån och det vore därför i företagens intresse att man med de begränsade tillbuds stående medlen i första hand prioriterar ett dylikt system på nationell bas. I dag skulle ett nationellt system för mjuka projektinvesteringslån vara ett effektivare och smidigare sätt att utnyttja de för ändamålet budgeterade medlen.

Ifall medel erhålls utöver ett nationellt system, ställer sig Finlands utrikeshandelsförbund positivt till nordiska mjuka projektinvesteringslån.

Helsingfors den 28 september 1983

Finlands utrikeshandelsförbund

Kaarlo Yrjö-Koskinen

Bankföreningen i Finland¹:

Det i Nordiska rådet framförda medlemsförslaget om mjuka nordiska projektinvesteringslån är – såsom sägs i förslagets motiveringar – en fortsättning på de nordiska projektinvesteringslån, som togs i bruk för ett par år sedan och som fogades till Nordiska investeringsbankens uppgiftsfält.

Vid utvecklandet av nordiskt samarbete vid projektexport fästs speciell uppmärksamhet vid en ökning av finansieringsmöjligheterna med beaktande av de skuldsatta ländernas försvagade möjligheter att erhålla tillräckliga krediter på den internationella marknaden för att finansiera sina projekt.

Bankföreningen i Finland förhöll sig positiv till att ta i bruk projekt- och investeringslån i sitt utlåtande av den 29 augusti 1980 till handels- och industriministeriet. Ytterligare betonades i utlåtandet även utvecklandet av andra finansieringssystem och då speciellt garantifrågor.

Vissa åtgärder i projektexportpromemorian har vidtagits. Speciella frågor i anslutning till garantier har dock ännu inte utretts i tillräcklig grad.

En förutsättning för att mjuka investeringslån skall beviljas är främst att köpländernas brist på garantier kan minskas genom borgensordningar. Bankföreningen framförde i sitt utlåtande, att man förutom de av Nordiska investeringsbanken beviljade garantierna kan bevilja köparna finansiering, om affärsbankerna vid behov kan erhålla garantier då de emitterar lån med rörliga räntor på eurovalutamarknaden för att finansiera investeringskrediterna.

Det behöver enligt vår uppfattning inte endast vara fråga om samnordiska projektexportplaner utan även varje enskilt lands egna projektexportplaner till de tredje länder, vars likviditet och kreditvärdighet inte tillåter användning av enbart normala finansieringsordningar.

Det är enligt vår mening motiverat att undersöka det i Nordiska rådet framförda förslaget om att ta i bruk mjuka nordiska projektinvesteringslån. Vi anser att man först bör tillsätta en arbetsgrupp, som utreder de förutsättningar och villkor, som skulle precisera de mjuka investeringskrediterna.

Ytterligare vore det skäl att utreda i vilken utsträckning de olika nordiska länderna gemensamt och inom ramen för de överenskomna villkoren skulle kunna utveckla nationella mjuka projektexportinvesteringslån. Sålunda skulle bättre finansieringsmöjligheter öppna sig för projektexport än i dag, emedan verksamheten inom ramarna för Nordiska investeringsbanken endast kan täcka en del av finansieringen av eventuella projektexportplaner och medan största delen av finansieringen fortsättningsvis hör till affärsbankernas eller deras dotter- och participationsbankers normala

¹ Yttrandet översatt från finska.

verksamhet. Finansieringen av flera projektexportobjekt fördelar sig dessutom mellan flera finansiärer.

Vidare skulle det vara motiverat att undersöka möjligheterna att skapa ett system, där de nordiska affärsbankerna vid sidan av Nordiska investeringsbanken vid ordnande av finansieringen för projektexport till tredje land kunde erhålla, antingen statens, Exportgarantianstaltens eller Nordiska investeringsbankens borgen då de upptar finansiering enligt normala villkor på den internationella valutamarknaden. För att mjuka upp finansieringen behövs såväl en förlängd lånetid som räntestöd, varför man borde reservera medel i staternas budgetar i anslagen för utvecklingshjälp. Ett motsvarande system skulle vara möjligt att använda även vid finansiering av samarbetsprojekt för utvecklingshjälp. Finansieringsordningarna för de inhemska projektexportobjekten skulle kunna förbättras genom att man utvidgade Exportgarantianstaltens möjligheter på detta område.

De internationella bankerna finansierar numera inte gärna länder med dålig kreditvärdighet mot garantier enbart från mållandet. Då skulle garantierna från Nordiska investeringsbanken, Exportgarantianstalten eller staten överföra riskerna på de nordiska länderna och sålunda möjliggöra sådana finansieringsordningar, som i dag i brist på garantier inte är möjliga. Här skulle en entreprenadtävling vara av största betydelse, emedan exportörens arbete väsentligt kunde underlättas genom att till exempel Nordiska investeringsbanken skulle gå i borgen utan att begära garantier av exportören även i det fall då finansiering ordnats via exportören.

De nordiska affärsbankerna brukar traditionellt finansiera projektexportobjekt antingen direkt eller via sina konsortie- eller dotterbanker. De har sålunda erfarenhet och marknadskännedom för att kunna främja finansieringen av nya projektexportobjekt och även sådana objekt, där finansiering på normala villkor inte kommer i fråga. Därför borde man utveckla ett system – inom vars ramar affärsbankerna kunde bevilja utvecklingsländerna mjuka projektinvesteringsslån och delta i hopsättningen av finansieringspaket – som innehåller en mjuk finansiering med normala villkor. Den arbetsgrupp som sammanställer utredningen bör även inkludera representanter för affärsbankerna och industrin.

Helsingfors den 29 september 1983

Bankföreningen i Finland

Risto Piepponen

Jyrki Laakso

Island

Handelsministeriet¹:

Nordiska investeringsbanken (NIB) har nyligen börjat ge projektinvesteringsslån på kommersiella villkor. Erfarenheterna av denna verksamhet är ännu inte kända, men som bekant är det en svår uppgift att administrera lån till utvecklingsländerna. Det är därför knappast befogat att ålägga NIB uppgiften att administrera även icke-kommersiella lån. Ministeriet är dock inte negativt inställt till att mjuka projektinvesteringsslån ges till utvecklingsländerna, men anser att sådana lån snarare bör administreras av de nationella exportkreditinstitutionerna än av NIB.

Reykjavík den 19 september 1983

Pórhallur Ásgeirsson

Islands entreprenörsförbund¹:

Förbundsstyrelsen anser att möjligheterna till export inom entreprenörsområdet hittills inte har undersökts tillräckligt. Därmed avser förbundsstyrelsen inte att arbetskraft i stor omfattning skall placeras utomlands utan snarare att administration och arbetsledning skall ombesörjas av exportlandet. Samtidigt bör det påpekas att Island under vissa perioder skulle kunna leda projektverksamhet i utvecklingsländerna i överensstämmelse med vad som har blivit vanligt i andra länder.

Det anförs att ett samarbete mellan entreprenörer och konsulter och/eller formgivare i detta sammanhang kunde vara lämpligt.

Island innehar på några områden specialkunskap som skulle kunna vara användbar i utvecklingsländerna. Detta gäller främst inom energisektorn, men aktiviteten i Island är för närvarande liten när det gäller byggandet av värmekraftanläggningar. Flera områden skulle kunna nämnas.

Med hänvisning till det ovan anförda anser förbundet att mjuka projektinvesteringsslån skulle kunna ha positiv inverkan på isländsk entreprenörsverksamhet och därmed på hela befolkningen. Det är inte onaturligt, med hänsyn till världshandelssituationen i dag, att binda beviljandet av dessa krediter till upphandling av varor och tjänster i det lånegivande landet.

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Det bør påpekas att export av industrivaror i Island ännu är i sin begynnelsefas men det bör inte hindra utvecklingen inom det nu aktuella området.

Styrelsen har i sitt svar berört några punkter men är positivt inställd till medlemsförslaget.

Reykjavík den 10 oktober 1983

På vägnar av
Islands entreprenörsförbund

Othar Örn Petersen

Norge

Norges eksportråd:

Nordisk investeringsbank gir idag prosjektinvesteringslån i forbindelse med nordisk eksport til utviklingsland med fast rente og lang løpetid. Fra NIB's side er prosjektinvesteringslån å betrakte som kommersielle lån og lånene begrenses til land med akseptable landrisiki. De fleste av nordiske lands tradisjonelle bistandsland faller således utenfor.

For at lån skal kunne gis ved eksport til slike land, og for å bedre konkurransesituasjonen for nordiske foretak vis-à-vis annen europeisk industri, går medlemsförslaget ut på opprettelse av et fond for subsidiering av eksisterende prosjektinvesteringslån. Ordningen tenkes praktisert etter mønster av European Investment Bank (EIB)/European Development Fund (EDF), der EDF ofte deltar med minimum 25 % gaveandel i EIB's u-landslån.

Midler fra det foreslåtte nordiske fond vil i praksis kunne anvendes som følger:

- rentesubsidiering for visse prosjektinvesteringslån.
- direkte støtte til visse prosjektkostnader (utdanning, ekstraordinære infrastrukturkostnader eller andre etableringskostnader) som hadde gjort prosjektet ulønnsom dersom disse kostnader skulle belastes prosjektet.
- garanti for lån til land som grunnet landrisiko ellers ikke ville ha hatt tilgang til prosjektinvesteringslån.

Slik som förslaget er formulert synes det som om opprettelse av fondet innebærer mulighet for at svensk industri vil kunne få uforholdsmessige fordeler framfor foretak i andre nordiske land. Sverige vil ikke bare ha tilgang til egne blandede kreditter, men kan også styrke sin konkurranseevne ved blandede kreditter gjennom fondet. Styrken og bredden i

svensk næringsliv tilsier at svenskene vil være i stand til å utnytte de muligheter som her tilbys.

Norges eksportråds administrasjon vil i denne sammenheng fremholde den interesse som eksisterer hos norske eksportnæringer for en ordning med blandede kreditter. Det vil få betydning for flere norske industrigrener, bl. a. k vannkraftindustrien som på grunn av færre arbeidsoppgaver i Norge i årene fremover må ut på verdensmarkedet for å kunne opprettholde kompetanse og kapasitet. Store arbeidsoppgaver vil ligge i utviklingsland og her vil norsk vannkraftindustri ikke kunne konkurrere med mindre den får arbeidsvilkår på finansieringssiden som kan sammenlignes med konkurrentenes. Norges eksportråd vil i den forbindelse ikke unnlate å peke på at en ordning med blandede kreditter til utviklingsland bør sees i sammenheng med ordningen for eksportkredittgarantiene.

Et annet moment er at NIB i nær fremtid vil inngå avtale om samfinansiering med den inter-amerikanske utviklingsbank (IDB). Sverige, Finland og Danmark er medlemmer av IDB og disse vil ved NIB's inntreden få tilgang til et finansieringsgrunnlag som setter deres industri i en god posisjon for å komme med i IDB-prosjekter. Med adgang til midler fra det foreslåtte fond vil disse land ytterligere styrke sin stilling. Selv om bruk av fondet i tilknytning til NIB's samfinansiering med IDB i prinsippet også muliggjør norsk deltagelse, er det likevel spørsmål om ikke de øvrige nordiske lands utgangspunkt vil være så sterkt at norsk deltagelse vil kunne bli vanskeliggjort.

Norges eksportråd vil gjerne bekrefte at der innenfor norske eksportnæringer er interesse for norsk medlemskap i den inter-amerikanske utviklingsbank (IDB). Et slikt medlemskap vil kunne få eksportfremmende virkning. Når det gjelder finansiering av norsk medlemskap i banken vil Norges eksportråd ikke tilrå bruk av eksportfremmende midler for dette formål. Det vil kunne gå ut over annen sentral eksportfremmende virksomhet.

Norges eksportråd antar at det foreslåtte fond for nordiske myke prosjektinvesteringsslån vil innebære fare for svensk dominans. Faren for dette vil imidlertid kunne reduseres betydelig dersom det ble etablert en fordelingsnøkkel for de nordiske lands bruk av fondets midler og for relativ andel av de prosjektinvesteringsslån disse fondsmidler skal subsidiere.

Oslo, 28. september 1983

Norges eksportråd

Arne Langeland

Adm. direktør

Den norske bankforening:

Sett på bakgrunn av den finansielle krise mange utviklingsland idag befinner seg i og på den betydning en økt økonomisk aktivitet i disse land vil kunne få for hele den internasjonale økonomiske utvikling, finner vi det forståelig at forslag av denne typen blir reist.

Bankforeningen vil imidlertid påpeke at man fra norsk side for tiden synes å vurdere et norsk system for blandede kreditter. I Sverige foreligger en utredning angående en nasjonal ordning for blandende kreditter. Det synes under enhver omstendighet naturlig å avvente utviklingen på de nasjonale plan før det eventuelt seriøst overveies å etablere en ordning med mye prosjektinvesteringsslån i nordisk regi.

Oslo, 14. oktober 1983

Den norske bankforening

Trond R. Reinertsen

Adm. direktør

Sverige**Utrikesdepartementet, U-avdelningen, bilaterala enheten:**

I medlemsforslag den 27 maj 1983 förordar Erkki Liikanen nordiska mjuka projektinvesteringsslån med hänvisning till intresset för sådana lån i u-länderna och inom industrin i Norden och till möjligheten att Nordiska investeringsbanken administrerar länen.

Det i förslaget angivna behovet att komplettera exportkrediter och bistånd med mjuka projektinvesteringsslån har för svensk del lett till införande 1981 av ett system för u-krediter. Sådana krediter kan utnyttjas även för samfinansiering eller parallellfinansiering med ett annat nordiskt land eller Nordiska investeringsbanken. Genom gemensamma arrangemang av detta slag bör medlemsförslagets syften kunna tillgodoses utan att en särskild ordning med nordiska mjuka projektinvesteringsslån tillskapas.

Stockholm den 27 oktober 1983

Tom G. R. Tscherning

Sveriges riksbank:

I det aktuella förslaget hemställs att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att upprätta en ordning med nordiska mjuka projektinvesteringsslån. Lånesystemet skulle administreras av Nordiska investeringsbanken.

Fullmäktige har för sin del inget att invända mot en utredning om nordiska mjuka projektinvesteringsslån. Som förslagsställaren framhåller krävs dock ett grundligt förarbete innan beslut eventuellt fattas om att införa ett sådant system. I detta förarbete bör särskild uppmärksamhet ägnas åt hur ett nordiskt lånesystem bör utformas för att undvika dubbelning av eller samordningsproblem med liknande nationella system.

Stockholm den 6 oktober 1983

På Fullmäktiges vägnar

G. E. Sträng

T. af Jochnick

Styrelsen för internationell utveckling, SIDA:

Ett utvecklat samarbete mellan de nordiska länderna är önskvärt inom biståndsverksamheten liksom på andra sociala, ekonomiska och politiska områden. Denna strävan efter samverkan även inom biståndet har tagit formen av flera samnordiskt finansierade aktiviteter, t. ex. det stora jordbruksprojektet MONAP i Moçambique, Uyole Agricultural Centre i Tanzania och de två nordiska kooperativa projekten i Kenya och Tanzania. I de fall det finns anledning att anta att nordiskt samarbete bidrar till att förbättra biståndets resultat bör nya samnordiska engagemang inledas.

Biståndet till u-länderna har redan idag många utformningar. Olika typer av bistånd fyller olika syften men kräver också skilda handläggningssätt och förbrukar därigenom administrativa resurser för både givaren och mottagaren. Eftersom bristen på dessa resurser är kritisk speciellt i u-länderna bör redan tillgängliga kanaler för resursöverföring i första hand utnyttjas. Man bör vara restriktiv med att införa nya typer av bistånd – endast då de med stor sannolikhet kan komma att tillfredsställa trängande behov bättre än existerande former bör de övervägas. De skisserade nordiska mjuka projektinvesteringsslånen förefaller inte fylla någon sådan funktion.

Förslaget uppges vidare bl. a. syfta till att ge nordisk industri "samma konkurrensmöjligheter som industrin i andra industrialiserade länder". Det är principiellt tvivelaktigt att på detta vis försöka tillgodose såväl det nordiska näringslivets som u-ländernas intressen samtidigt. En sådan ordning riskerar att totalt sett bli ineffektiv då den begränsas av flera mål. Att hålla isär näringspolitiska och u-landspolitiska åtgärder skapar bättre förutsättningar för att nå goda resultat på vardera området. Detta argument diskuteras utförligare i SIDAs remissvar på u-kreditutredningen.

Styrelsen tillstyrker följaktligen inte förslaget om mjuka nordiska projektinvesteringslån.

Stockholm den 26 september 1983

Bo Karlström

Kommerskollegium:

— — — Kollegiet, som i sitt yttrande till vissa delar beaktar den i medlemsförslaget återopade promemorian, får anföra följande.

Kollegiet utgår från att det med mjuka projektinvesteringslån avses en s. k. blandad kredit. En sådan består dels av ett (gåvo)bistånd dels av en kredit på gängse kommersiella villkor. Dessa komponenter benämns fortsättningsvis biståndsdelen och kreditdelen.

Kollegiet vill inledningsvis framhålla angelägenheten av att det huvudsakliga syftet klargörs. Allmänt sett kan en mjuk kredit avse två olika mål, nämligen att främja export resp. nå en positiv eller förbättrad biståndseffekt. Att söka förena dessa mål leder till målkonflikt.

Ett obundet bistånd torde allmänt sett ha den bästa utvecklingseffekten. Mottagarlandet kan utnyttja biståndet efter sina behov ifråga om val av utrustning och förnödenheter, anlita den leverantör som ger förmånligaste köp osv. Det har också möjligheten att utnyttja biståndet för att täcka vissa kreditkostnader för ett projekt och därigenom få den effekt som tillskrivs mjuka krediter.

Bundet bistånd innebär inskränkningar i mottagarlandets möjligheter att nyttja biståndet. Det är hänvisat till vad givarlandet kan eller vill leverera. Möjligheten till upphandlingskonkurrens blir inskränkt, i små givarländer kan ofta endast ett företag komma ifråga. Jämfört med det obundna biståndet innebär således det bundna en kvalitativ försämring. Även en kvantitativ försämring kan väntas inträffa till följd av att levererande företag betingar sig ett högre pris än som hade varit möjligt i en vanlig upphandlingskonkurrens.

Effekten av mjuka krediter i nämnda hänseenden är beroende av utformningen. Om en mjuk kredit ställs till förfogande för ett projekt t. ex. av IDA eller en regional utvecklingsbank och projektet därefter blir föremål för

internationell anbudskonkurrens kan för biståndsdelen påräknas i princip samma effekt som av obundet bistånd.

Om däremot den mjuka krediten binds till leveranser från visst land är det principiellt att jämföra med bundet bistånd. Särskilt bör uppmärksammas att bindningen är större än biståndsdelen. Om t. ex. biståndsdelen motsvarar 25 procent är bindningen fyra gånger så stor som biståndet. Biståndseffekten får antas bli lägre än det s. k. gåvoelementet (jmf Ds UD 1983: 2, sid. 132, sista stycket och där åberopade bilaga).

Om det huvudsakliga målet med mjuka krediter är att främja export bör de jämföras med andra åtgärder som har exportfrämjande effekt. Då sådana allomfattande jämförelser är mycket svåra att göra inskränker sig kollegiet till följande synpunkter. Effekter av det stora subventionsinslaget (motsvarar gåvoelementet), enligt OECD:s regler lägst 25 procent, bör uppmärksammas. Det medför betydande risk för att subventionen i de enskilda fallen blir större än som krävs för att affären skall erhållas. Ur exportfrämjande synpunkt innebär detta ett spill som kommer levererande företag tillgodo. Det stora subventionsinslaget medför att subventionen och inte konkurrensförmågan och komparativa fördelar blir avgörande. Åtminstone något på sikt kan detta medföra felallokeringar. Sett ur renodlad exportfrämjande synpunkt framstår inte mjuka krediter med högt givet subventionsinslag som något idealiskt medel. Det bör dock noteras att internationella handelspolitiska regler självfallet inte medger fri utformning av exportfrämjande åtgärder.

Av det anförda torde ha framgått svårigheterna att med ett medel, mjuka krediter, uppnå två olika mål, ökad biståndseffekt och ökad export. Målen tillgodoses bäst genom användning av olika medel. Saken kan också uttryckas så att om man önskar uppnå en ökad export genom mjuka krediter utan att detta inverkar menligt på biståndseffekten krävs en ökad tillgång på biståndsmedel. Detta gäller dock, såsom nämnts, inte mjuka krediter i samband med anbudskonkurrens eller liknande.

Det remitterade medlemsförslaget tar sikte på mjuka nordiska projektinvesteringsslån, administrerade av Nordiska investeringsbanken och avsedda att nyttjas för leveranser från nordisk industri.

Enligt den i medlemsförslaget åberopade promemorian skulle för biståndsinslaget i de mjuka krediterna etableras en särskild fond (Promemorian avsnitt 6). Till denna skulle "biståndsmedel eller andra medel" inbetalas årligen. Kollegiet önskar framhålla att endast om dessa inbetalningar inte medför motsvarande minskning av medlemsländernas bistånd totalt sett – utan snarare en ökning – torde en försämring av biståndseffekten kunna undvikas.

Beträffande den exportfrämjande effekten hänvisas till det ovan anförda. Därjämte vill kollegiet tillägga att subventions/biståndsinslag i enlighet med OECD:s regler, lägst 25 procent, självfallet skulle underlätta exporten.

Modellen för mjuka projektinvesteringsslån (promemorian, avsnitt 6) föranleder i övrigt ingen erinran från kollegiet ifråga om den allmänna inriktningen och uppläggningsen. Dock ställer sig kollegiet starkt tveksamt till att fonden skulle lämna partiell garanti för landrisk. Landriskproblemet är sådant till sin karaktär att partiella avlyft knappast innebär någon lösning ur den ordinarie risktagarens synpunkt. Kollegiet önskar också påpeka att den i modellen framhållna angelägenheten av en rimlig proportionell nytta för de nordiska länderna är väl förståelig men kan medföra ineffektivitet på grund av inskränkningar i konkurrensmöjligheterna.

I medlemsförslaget har möjligheterna till avtal av Lomé-typ framhållits. Innebörden synes vara att de nordiska länderna skulle teckna avtal med vissa u-länder varigenom dessa skulle tillförsäkras mjuka krediter inom vissa ramar. Om avsikten med dylika avtal är biståndspolitiskt får kollegiet hänvisa till det ovan anförda om bistånd inom ramen för mjuk kredit. Vidare torde länder som inte har tillgång till krediter av åsyftat slag komma ifråga i första hand.

Om största vikt läggs vid exportfrämjandet kan ländervalet bli ett annat, nämligen om man önskar ge nordiska företag jämbördiga konkurrensvillkor i länder som tillförsäkrats mjuka krediter från annat håll. Det bör då beaktas att krediterna enligt Lomé-avtalet innehåller ett omfattande subventions/biståndsinslag. I promemorian har redovisats räntesatsen 5 procent (8–3 procent). Vid antagen upplåningsränta 13 procent och amortering i lika årliga rater utgör den subventionskostnaden, enligt nuvärdesberäkning med 10 procent kalkylränta, 27–28 procent om lånets löptid är 10 år och ca 40 procent om löptiden är 20 år.

Oavsett frågan om avtal av Lomé-typ bör vid ländervalet uppmärksammas att en mjuk kredit inte undanröjer landriskproblemet. Även om landrisk givetvis inte kan uppkomma för biståndsdelen kvarstår den oförändrad för kreditdelen. Om risktagandet beträffande kreditdelen av de mjuka projektinvesteringsslånen inte skall bli högre än för nu förekommande projektinvesteringsslån måste därför inte bara fattigare u-länder utan också andra som saknar erforderlig kreditvärdighet uteslutas.

Kollegiet utgår från att eventuella mjuka projektinvesteringsslån kommer att utformas i överensstämmelse med internationellt överenskomna regler, främst de s.k. consensusreglerna. Likväl hyser kollegiet en betydande tvekan om lämpligheten och önskvärldheten. Ur handelspolitisk synvinkel ger den tilltagande användningen av bistånd som konkurrensmedel i den internationella handeln – utan att biståndet därigenom ökas – anledning till oro. Ett samfällt ställningstagande av de nordiska länderna av nu aktuell innebörd kan av omvärlden tolkas som ett betydelsefullt sanktionerande av en sådan utveckling. Kollegiet förordar att den aspekten noggrant överväges vid frågans fortsatta behandling.

Stockholm den 14 oktober 1983

Enligt kommerskollegiets beslut

Barbro Sjöstedt

Exportkreditnämnden:

Sverige har sedan 1981 ett system för förmånlig kreditgivning till u-länder. Denna kreditgivning baseras på det av AB Svensk exportkredit (SEK) förvaltade statsstödda exportkreditsystemet (SEK-systemet). Beslutande myndighet är emellertid exportkreditnämnden (EKN), som i första hand har att ta ställning till risk- och garantifrågan. Den bistånds- och utvecklingspolitiska prövningen sker i beredningen för internationellt tekniskt samarbete (BITS). I ärenden som rör programländer medverkar styrelsen för internationell utveckling (SIDA). När BITS tillstyrker en u-kredit som avser ett programland, tar regeringen över ärendet och fattar beslut både om krediten och om garanti mot biståndsanslagen.

Det nämnda u-kreditsystemet har nyligen varit föremål för en utvärdering av en särskild utredare efter regeringens bemyndigande. Utredningsmannen som föreslagit vissa modifieringar i det nuvarande systemet har även berört det inom Nordiska rådet väckta förslaget till nordiska mjuka projektinvesteringslån. Enligt utredningsmannens uppfattning skulle den svenska u-kreditgivningen även efter föreslagna modifieringar vara väl förenlig med planerna för sådana lån. Utredningen skisserar att en viss del av de budgetmedel som avses anslagna för u-kreditfinansiering i stället tillförs en nordisk fond, till vilken övriga nordiska länder tillskjuter proportionsvis lika stora belopp.

En fond för finansiering av mjuka projektinvesteringslån skulle kunna vara uppbyggd av dels medel som tillskjutits av budgetmedel från de olika nordiska länderna, dels medel som upplånats med statsgaranti från dessa länder. Upplåningen skulle på detta sätt kunna ske på fördelaktiga villkor men begränsas till belopp som länderna vore villiga att garantera. Fondens sålunda tillgängliga kapital skulle vara riskbärande och några exportkreditgarantier skulle därför inte erfordras vid utlåningen. Säkerhet för investeringslånets återbetalning finge givetvis i regel krävas t. ex. genom garanti från importlandets centralbank eller finansministerium.

Det må framhållas att många av de u-länder där intresset för mjuka investeringslån kan antas vara särskilt uttalat har så svag kreditvärdighet att lån även på mycket mjuka villkor skulle kunna innebära ett alltför stort risktagande. Innan fonden beviljar lån till länder för vilka tveksamhet kan råda om kreditvärdigheten torde samråd med exportkreditgarantiinstituten i de nordiska länderna därför vara att rekommendera.

Stockholm den 14 oktober 1983

EKN – Exportkreditnämnden

Axel Wallén

Robert Johansson

Statens industriverk:

Mjuka krediter, dvs. lån med räntesubventionering skulle i första hand komplettera exportkrediter och bistånd. Lånen skulle utgöra en naturlig utbyggnad av de nordiska projektinvesteringslånen som nyligen införts och handläggs av Nordiska investeringsbanken. Nordiska investeringsbanken skulle därmed få möjligheter att till u-länder lämna mjuka krediter av liknande typ som till exempel Världsbanken/IDA och Europeiska investeringsbanken (EIB), men där upphandlingen av varor och tjänster huvudsakligen skulle bindas till de nordiska länderna.

Industriverket kan instämma i konstaterandet:

- att det finns en betydande efterfrågan på mjuka projektinvesteringslån i utvecklingsländerna,
- att det inom industrin i Norden finns intresse för en ordning med sådana lån, samt
- att det finns en etablerad apparatur som med förhållandevis små förändringar kan administrera lånen (Nordiska investeringsbanken).

Det är samtidigt klart att det är många frågor som måste klargöras och besvaras innan nordiska mjuka projektinvesteringslån kan införas. Några exempel på sådana frågor kan kortfattat anges här: Hur skall finansieringen ske? Med biståndsmedel? Med Nordiska ministerrådets medel? Med överskottsmedel från Nordiska investeringsbanken? Vilken typ av projekt skall stödjas? Bör särskilda krav ställas på projekten, t. ex. vara utvecklingsfrämjande, leda till ökade valutaintäkter för mottagarlandet, etc.? Vilka u-länder skall kunna komma ifråga? U-länder som får bistånd från Norden är vanligtvis inte av största intresse för nordiska exportörer och det kan därtill vara mycket svårt att erhålla exportkreditgarantier för berörda låntagarländer. Hur skall i så fall exportkreditgarantierna förde-las?

Industriverket vill därför förorda att frågan om nordiska mjuka projektinvesteringslån förutsättningslöst utreds.

Stockholm den 5 oktober 1983

Tage Levin

Arne Gabrielson

Sveriges exportråd:

Sveriges exportråd är i princip positivt inställd till förslaget men anser att en utredning bör göras för att få fram ytterligare underlag för senare ställningstagande.

Vid detta utredningsarbete bör man bl. a. beakta

- Att nationella system för mjuka krediter ännu inte finns i alla de nordiska länderna. Om man inför ett nordiskt system kan detta medföra en snedvridning av konkurrensen i dessa länder till förmån för nordiska projekt på bekostnad av nationella
- Ett nordiskt system måste bli additionellt och kompletterande i förhållande till nationella nordiska mjuka lån och befintliga statsstödda exportkreditsystem (för svensk del EKN-garantisystem, SEK-systemet och u-kreditsystemet)
- Lånen bör utnyttjas på ett sådant sätt att de medför ökad nordisk export. Vid beviljande av lån bör därför inte endast biståndspolitiska utan även exportfrämjande kriterier tillämpas
- Risktagandet vid långivningen måste belasta biståndsanslagen i de nordiska länderna men inte på ett sådant sätt att de inskränker den riskkapacitet som fordras för de nationella kredit- och garantisystemen.

Stockholm den 13 oktober 1983

Sveriges exportråd

Carl-Eric Sjöström

Verkst. direktör

Svenska bankföreningen:

U-kreditutredningen har i sitt betänkande "U-krediter – en del av vårt u-landssamarbete" (Ds UD 1983:2) kommenterat medlemsförslaget. Utredningen kan tänka sig att en viss del av budgetmedlen för u-kreditfinansiering i stället tillförs en nordisk fond med uppgift att ge nordiska mjuka projektinvesteringslån.

Bankföreningen anser inte att medel bör tas från den svenska u-kreditgivningen utan att de resurser som tillförs en eventuell nordisk fond bör vara additionella. Bankföreningen vill också ifrågasätta om en ny fond behöver inrättas för detta ändamål. Beslut om och hantering av nordiska mjuka projektinvesteringslån bör kunna skötas av Nordiska investeringsbanken.

I de övriga nordiska länderna finns för närvarande inte några egentliga system för blandade krediter. Norge överväger att införa ett sådant. Bankföreningen anser att det med hänsyn till möjligheterna att samordna förmanlig kreditgivning från de nordiska länderna, är skäl att avvakta om nationella system införs innan nordiska mjuka projektinvesteringslån överväges.

Stockholm den 14 oktober 1983

Svenska bankföreningen

C.-J. Bouveng

Catarina Herthelius

AB Svensk exportkredit:

Sedan den 1 januari 1981 administrerar AB Svensk exportkredit s. k. u-krediter inom ramen för SEK-systemet. Vid prövningen, beslutandet och administrationen av dessa u-krediter är flera andra svenska organisationer inblandade som t. ex. EKN, BITS, SIDA m. fl. Frågan om den framtida utformningen av det svenska u-kreditsystemet är nyligen analyserad i en utredning (Ds UD 1983: 2), som för närvarande är ute på remiss.

AB Svensk exportkredit avstår därför från att lämna synpunkter på nordiska mjuka projektinvesteringslån i avvaktan på att riksdagen i Sverige fattat beslut i frågan och eventuella samordningsproblem bättre kan överblickas.

Stockholm den 26 augusti 1983

AB Svensk exportkredit

Bo Marking

Verkställande direktör

Medlemsförslag

om nordiskt samarbete beträffande turistguider

(Väckt av *Elsi Hetemäki-Olander och Gunnel Jonäng*)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiskt trafiksäkerhetsråd (NTR):

Medlemsförslaget berör endast till en del NTR:s verksamhetsområde. Därmed avses den del av medlemsförslaget som tar upp frågan om guidens sittplats och placering i bussar.

NTR:s samarbetsorgan Nordisk bilteknisk kommitté (NBK) har genomfört ett omfattande arbete i fråga om bussars säkerhetsmässiga utförande. Detta arbete har dock inte varit direkt inriktat på guiders situation, men torde rent allmänt ha positiva effekter även för denna kategori. För NTR framstår det som naturligt att IGC – om man så önskar – tar kontakt med NBK för att diskutera för guiderna specifika problem. NBK har förklarat sig villigt att medverka i sådana diskussioner.

Stockholm den 8 november 1983

S-E Sigfridsson
Ordförande

Danmark

Industriministeriet:

— — — fremsendes de gennem justitsministeriet af 28. november 1983 og Danmarks Turistråd af 13. december 1983 modtagne skrivelser. For så vidt angår indhentelse af en udtalelse fra arbejdsministeriet er man orienteret om, at en sådan udtalelse er sendt direkte fra arbejdsministeriet til udenrigsministeriet (*se nedan*).

De i ovennævnte skrivelser fremkomne udtalelser synes i vidt omfang sammenfaldende, specielt for så vidt angår medlemsforslagets pkt. 2 og 3.

I denne anledning skal man meddele, at industriministeriet kan henholde sig til de fremsatte udtalelser.

København, den 15. december 1983

P. m. v.

E. b.

N. Holm Svendsen

Fuldmægtig

Justitsministeriet *hänvisar i skrivelse den 28 november 1983 till yttrande av den 8 november 1983 från Nordisk Trafiksikkerhedsråd (se ovan).*

Arbejdsministeriet:

— — — skal man for så vidt angår forslagens pkt. 2 oplyse, at direktoratet for arbejdstilsynet i en indhentet udtalelse har givet udtryk for, at direktoratet med hensyn til arbejdsmiljøproblemerne i turistbusser for sit vedkommende vil prioritere spørgsmålet om turistbus-chaufførernes arbejdsmiljø højere end turistguidernes.

Med hensyn til det i medlemsforslaget pkt. 3) fremsatte forslag om oprettelse af et nordisk forum for kontakt mellem turistguiderne i de nordiske lande og de myndigheder, der har ansvar for områder, som direkte berøres af guidevirksomheden, skal arbejdsministeriet bemærke:

På baggrund af det allerede eksisterende store antal nordiske samarbejdsorganer finder arbejdsministeriet, at det vil være uheldigt og medføre uoverskuelige ressourcekrævende konsekvenser, såfremt der indledes en praksis med oprettelse af særskilte officielle nordiske samarbejdsorganer til varetagelse af større eller mindre lønmodtager- og/eller erhvervsgruppers specielle interesser og problemer.

Sådanne organisationer, hvadenten de på privat basis har etableret et nordisk samarbejde eller ej, bør i princippet være henvist til at rette henvendelse til de bestående embedsmandskomiteer m. v. med de problemer og forslag, der måtte ønskes løst på nordisk plan, således at f. eks. specifikke arbejdsmiljøproblemer forelægges for Nordisk embedsmandskomiteé for arbejdsmiljøspørgsmål, uddannelsesproblemer, for embedsmandskomiteen for nordisk kulturelt samarbejde osv.

For så vidt angår medlemsforslagets pkt. 2) og 3) kan arbejdsministeriet for sit vedkommende derfor ikke anbefale medlemsforslaget.

København, den 14. december 1983

P.m.v.

E.b.

Niels Ole Andersen

Danmarks Turistråd:

-----

1) Vurdere mulighederne for at indføre ensartede bestemmelser for uddannelse og autorisation af turistguider i de nordiske lande

Danmarks Turistråd anser det ikke for ønskværdigt, at der indføres ensartede bestemmelser for uddannelse af turistguider.

Denne holdning skal ses i lyset af det store administrative arbejde, et sådant forslag vil medføre. Den danske undervisning af turistguider er underlagt loven for fritidsundervisning. Gennemføres et forslag om ensartet uddannelse i samtlige nordiske lande, vil dette kunne medføre, at uddannelsen skal placeres efter en anden lov og under et andet direktorat, hvilket med de besparelsesforanstaltninger, der for tiden præger undervisningsområdet, i værste fald vil kunne medføre, at turistguideuddannelsen vil blive aflivet.

Kvaliteten af den eksisterende danske undervisning er høj, hvilket kan konstateres ved Turistførerkommissionens eksamination af kommende turistguider. Da uddannelsen på nuværende tidspunkt således er tilfredsstillende, synes der ikke at være grundlag for at ændre denne.

Forsåvidt angår ensartede bestemmelser for autorisation af turistguider, ser vi heller ikke det ønskværdige i dette.

Autorisationen af turistguider foretages af Turistførerkommissionen, der er nedsat af Danmarks Turistråd, og som består af 8 medlemmer. Turistførerkommissionen er ansvarlig for gennemførelse af eksaminationen af turistguider og fører på denne måde passende kontrol med kvaliteten i turistførerarbejdet. Turistførerkommissionen har endvidere mulighed for at inddrage autorisationer, såfremt en autoriseret guides adfærd kræver dette.

Den omtalte ordning med autorisation af turistguider har fungeret tilfredsstillende gennem flere år, og da turistguidernes arbejde kun i meget sjældne tilfælde ikke udføres til turisternes tilfredshed, synes der ikke at være behov for at ændre på denne ordning.

2) I samarbejde udarbejde harmoniserede regler om trafikikkerhed og arbejdsmiljø i busser for turistguider

Danmarks Turistråd kan generelt tilslutte sig, at der arbejdes på en forbedring af turistguidernes arbejdsmiljø og henviser i den forbindelse til IGC-samarbejdet med bilproducenten Volvo om guidernes arbejdsplads i busser.

Forsåvidt angår trafikikkerhed, har det fra Turistførerforeningen, som er en sammenslutning af autoriserede turistguider i Danmark, været fremført, at trafikikkerheden kan forbedres, såfremt det blev forbudt chauffører at guide under kørsel med turistbusser. Politiet – og især politiet i København, hvor størstedelen af turistbusserne opererer – har dog ikke bemærket, at turistbusser, hvor chaufføren guider under kørslen, har medført situationer til fare for trafikikkerheden.

Generelt set synes turistbusserne således ikke at være til gene for trafikikkerheden, og ofte er det helt lokale forhold, der eventuelt kan medføre forhold af fare for trafikikkerheden, hvorfor Danmarks Turistråd ikke anser det for nødvendigt at beskæftige sig med dette emne på fællesnordisk basis.

3) Oprette forum for kontakt mellem nordiske turistguider

Danmarks Turistråd kan generelt tilslutte sig, at der etableres et forum mellem turistguiderne i de nordiske lande, hvor fælles problemer kan diskuteres og behandles, og hvor erfaringer kan udveksles.

Det er imidlertid Danmarks Turistråds vurdering, at størstedelen af turistguidernes problemer er af national karakter, således at det ikke anses for nødvendigt at udvide dette forum med de myndigheder, som har ansvaret for, og som berøres af turistguidernes virke.

København, den 13. december 1983

Erik Palsgaard

Adm. direktør

Turistførerforeningen:

Turistførerforeningen tilslutter sig forslagsstillernes ønske om at udvikle den internordiske turisme til kulturturisme. Vi mener ikke, at det i Danmark stiller større krav til den egentlige turistføreruddannelse. Er et specialkursus nødvendigt, vil det blive arrangeret af Turistførerforeningen, som sørger for efteruddannelseskurser og specialkurser efter behov.

Ad 1). Dette forslag kan Turistførerforeningen ikke tilslutte sig, da vi ikke anser det for praktisk muligt, ej heller ønskeligt, at etablere en ensartet nordisk guideautorisationsordning.

Den danske autorisationsordning suppleret med 3 byers lokalguider.

fungerer tilfredsstillende og dækker stort set det behov, Danmark har for turistførere.

Turistførerautorisationen er landsdækkende og ordningen varetages af en Turistførerkommission med sekretariat og formandsskab i Danmarks Turistråd (industriministeriet). Uddannelsen forestås af Turistførerforeningens Guidekursus. Århus Turistforening uddanner årligt egne lokalguider. Odense og Ålborg Turistforeninger kan også stille lokalguider til rådighed, som de uddanner efter behov.

Men kvalitetskravet til turistguidens viden og arbejdsprogkvalifikation kan på nordisk plan hæves til et ensartet højt niveau.

Vi foreslår i stedet pkt. 1 udformet således:

1) Turistmyndigheder og rejsearrangører i de nordiske lande skal fremme brugen af autoriserede guider i Norden, og i samarbejde med de nationale guideforeninger forsøge at hæve guideuddannelsen til et ensartet højt niveau.

Ad 2). Vi kan tilslutte os forslaget, da vi finder det nødvendigt, at de relevante myndigheder lovgiver på trafikikkerhedsområdet. Derved undgås bl. a. at buschauffører fungerer som rejseleder-guide. Arbejdsmilieuet bør forbedres for turistguider, jvf. IGC-samarbejdet med Volvo vedr. guidens arbejdsplads i bussen.

Ad 3). Dette forslag ønsker vi omformuleret, og bør lyde således:

3) Der oprettes et nordisk forum, hvorigennem de i pkt. 1 og pkt. 2 nævnte forslag skal realiseres.

Turistførerforeningen anbefaler stærkt at sagen rejses i Nordisk Ministerråd. Vi ser frem til, at det denne gang vil lykkes turistguiderne at få etableret det samarbejde myndigheder og guider imellem, som de nordiske turistguider længe har efterlyst både nationalt og internordisk.

København, den 25. november 1983

P.b.v.
Lene Fordsmand
 Formand

Turistvognmændenes Landsorganisation:

Vi har i Danmark nogle særdeles kompetente turistguider autoriseret af Danmarks Turistråd, som yder en udmærket service over for danske og udenlandske gæster. Denne service er i kraft af sit høje kvalitetsniveau ganske bekostelig.

Der er derfor tillige et marked for guidning på et mindre kvalificeret

niveau, der som følge heraf er mindre bekosteligt. Efter vor opfattelse fungerer begge kvalitetsniveauer udmærket, hvorfor vi må advare imod en lovgivning om, at guidning alene må foregå med autoriserede guider.

Inden for vort erhverv findes ingen af de i forslaget omtalte usunde virksomheder, ligesom der ikke forekommer guidning udført af buschaufføren, således at færdselssikkerheden bringes i fare.

Til de tre konkrete henstillinger har vi ingen bemærkninger.

København, den 30. december 1983

Michael Brandt-Nielsen

Danmarks Rejsebureau Forening:

Danmarks Rejsebureau Forening tilslutter sig vurderingen som fremsat af Turistførerforeningen (*Se oven*). Vi bekræfter gerne, at uddannelsen af turistførere i Danmark både er tidssvarende og tilstrækkelig til at dække behovet idag. Turistførerforeningen i Danmark arrangerer løbende supplerende kurser, der har stor deltagelse af guider, som ønsker at udbygge og vedligeholde deres viden. Såfremt et initiativ på nordisk plan kan højne kvaliteten yderligere, vil vi naturligvis værdsætte dette, men vi tror ikke på en fælles nordisk autorisationsordning.

Vedrørende forbedring af guidens arbejdsplads i busser, kan vi tilslutte os, at bilfabrikkerne opfordres til at følge nye standarder. Vi vil dog tage det forbehold, at en ny standard kun vil omfatte nye busser, samt at det ikke forøger bussens indkøbspris.

København, den 2. december 1983

Danmarks Rejsebureau Forening

Knud Poulsen

Incoming-Fraktion

Finland

Handels- og industriministeriet:

Efter de omfattende investeringar som under de senaste åren i Finland koncentrerats på utvidande och förnyande av logi- och förplägnadsutrymmen, bör i fortsättningen under de närmaste åren uppmärksamheten riktas i allt högre grad på utökandet av utbudet på till turismen anslutna tjänster och utvecklandet av deras innehåll och kvalitet. I anslutning härtill bör

bl. a. dragas försorg om höjandet av den inom turistnäringen tjänstgörande personalens yrkes- och språkkunnighet.

Förväntningarna och kraven, som turisterna ställer på de olika turistmålen, växer i takt med det ökande utbudet. Den internationella konkurrensen om turisterna skärps. Utökandet av turisternas antal och säkerställandet av deras trivsel kommer att förutsätta en komplettering av turistmålets utbud på rekreation med programservice av kulturellt och annat innehåll. Framför allt de nordiska turisterna kan förväntas att i högre grad efterfråga programmerade turisttjänster.

Såsom riktig kan därför anses i medlemsförslaget omnämnda strävan att utveckla den internordiska turismen till en kulturturism genom att erbjuda turisterna möjligheter att göra sig förtrogna med de olika ländernas och trakternas kulturarv och kulturella aktiviteter. Härvid framhäves speciellt betydelsen av turistguidernas verksamhet.

I ovan nämnda medlemsförslag föreslås, att möjligheterna utredes att införa likartade bestämmelser för utbildning och auktorisation av turistguider i de nordiska länderna. Turistguidernas utbildning, övervakningen av deras yrkeskompetens och auktorisation kan i Finland i detta nu anses vara ordnat på ett tillfredsställande sätt. Trots detta måste det anses såsom viktigt, att turistguidernas yrkesskicklighet upprätthålles på en så hög nivå som möjligt genom att vidareutveckla guideverksamheten och -utbildningen så att de anpassas till förändringarna inom turismen, framför allt till den ökande efterfrågan på innehållsrik och högtstående programservice. Utbildningen av turistguider bör nära basera sig på det egna landets historia och kulturarv. Utan att motsätta sig i medlemsförslaget avsedda ovan nämnda utredning, anser ministeriet dock, att i första hand borde utredas, huruvida tillämpningen av likartade bestämmelser i de nordiska länderna i fråga om utbildning och auktorisation av turistguider skulle medföra sådana väsentliga fördelar i förhållande till nuvarande praxis, att föreslagna strävanden till förenhetligande av bestämmelserna kan anses vara väl motiverade.

Handels- och industriministeriet förordar i medlemsförslaget omnämnda förslag om att i nordiskt samarbete utarbeta harmoniserande föreskrifter om trafiksäkerhet och arbetsmiljö i bussar för turistguider.

Det i medlemsförslaget föreslagna upprättandet av ett nordiskt forum för effektiviserandet av det nordiska samarbetet inom turistguideverksamheten anser ministeriet vara viktigt och ändamålsenligt. Med hänsyn till utvecklandet av guideverksamheten måste det anses vara betydelsefullt, att guiderna och de myndigheter, som ansvarar för deras utbildning, auktorisa-

tion och verksamhet, regelbundet sammankommer för att utbyta erfarenheter samt planera och besluta om gemensamma verksamhetsformer.

Helsingfors den 29 december 1983

Bror Wahlroos
Kanslichef

Edgar Naupert
Byrachef

Centralen för turistfrämjande¹:

Centralen för turistfrämjande har verkat i nära samarbete med Finlands guideförbund sedan förbundets grundande i syfte att förenhetliga guideutbildningen och höja utbildningens nivå. I praktiken fungerar samarbetet på följande sätt:

- Centralen för turistfrämjande har deltagit i utarbetandet av kursfordringarna för grundkursen för reseguider. Kursfordringarna har godkänts av yrkesutbildningsstyrelsen.
- I samarbete har producerats *Matkailuoppaiden käsikirja* (Handbok för reseguider) som undervisningsmaterial för ovannämnda kurser. Läroboken distribueras gratis genom Centralen för turistfrämjande.
- Centralen för turistfrämjande deltar i genomförandet av de riksomfattande guideutbildningsdagar som anordnas två gånger per år.
- Centralen för turistfrämjande deltar i förverkligandet av de guideutbildarseminarier som arrangeras 1–2 gånger per år.
- Centralen för turistfrämjande deltar i genomförandet av de guideexamina (guideprov) som avlägges efter grundkurserna.
- Centralen för turistfrämjande deltar i utbildningen av inspektörer för de ovannämnda guideexamina.
- Vid behov deltar Centralen för turistfrämjande i andra samarbetsformer, som överenskomms särskilt.

Samarbetet har löpt mycket smidigt. Härigenom har det varit möjligt att skapa ett riksomfattande grundutbildningssystem. På det lokala planet har utbildningen vanligen förverkligats av guideklubbar i samarbete med bl. a. handelsläroverk, medborgar- och arbetarinstitut eller städernas myndigheter. Lokal fort- och vidareutbildning genomförs också i samarbete mellan ovannämnda samarbetsparter utgående från regionala behov. Fort- och vidareutbildning på rikspanet genomförs i samarbete mellan Finlands guideförbund och Centralen för turistfrämjande.

¹ *Yttrandet översatt från finska*

I hela landet giltig yrkesexamen för guider kan avläggas i Porvoon matkailuopisto (Borgå turistinstitut) vid ett en gång om året verkställt examenstillfälle i enlighet med de av yrkesutbildningsstyrelsen uppgjorda examensfordringarna.

Det här skisserade utbildningssystemet har visat sig fungera i praktiken och även vara mycket effektivt, då det ger dem som organiserar lokalguideutbildningen rätt fria händer att effektivisera den nödvändiga lokala regionala utbildningen.

Centralen för turistfrämjande anser det inte motiverat att ställa den guideutbildning som i Finland äger rum på regional nivå under något centralt ämbetsverk eller någon utbildningsmyndighet i större utsträckning än vad som redan nu är fallet.

Nordkontakt-seminarierna skapar en god grundval för nordiskt samarbete. Samarbetet kunde effektiviseras genom finansiering av Nordiska ministerrådet i form av seminarier med regelbundna intervaller på samma sätt som t. ex. turistchefsseminarierna och turistlärarseminarierna.

Guidernas trafiksäkerhet och arbetsmiljö i bussar har efter vad vi vet under de senaste åren diskuterats också i Finland. Åstadkommandet av enhetliga regler vore positivt.

Helsingfors den 22 december 1983

Jukka Juusela
Avdelningschef

Anja Lähteenmäki
Utbildningsplanerare

Yrkesutbildningsstyrelsen:

År 1977 förnyades yrkesexamen för turistguider, vilken yrkesutbildningsstyrelsen verkställer och övervakar. Yrkesutbildningsstyrelsen fastställde då de allmänna examensfordringarna för turistguidernas yrkesexamen och villkoren för att delta i den. Yrkesutbildningsstyrelsen har på basen av de erfarenheter man fått under dessa år varit tillfreds med systemet och ser inte i detta skede någon orsak till att göra väsentliga förändringar.

I yrkesexamen för turistguide kan delta person som har:

1. Genomgått utbildning vid yrkesinriktad eller motsvarande läroanstalt enligt fastställd läroplan på studielinje som motsvarar turistguidens yrke och som därtill har godkänd arbetserfarenhet av turistguides uppgifter av varaktig natur åtminstone under ett år eller

2. Blivit godkänd i utbildning given av Finlands guideförbund r. f. eller av motsvarande på området verkande organisation vilkas utbildningspro-

gram yrkesutbildningsstyrelsen har fastställt. Utbildningens längd är minst 50 timmar och utbildningen består av en grund- och fortsättningskurs. Dessutom bör personerna ha arbetserfarenhet av turistguideuppgifter åtminstone från 20 separata guidetillfällen och därutöver tillräckliga grundkunskaper på området. Även språkintyg över språkkunskaper i de språk på vilka personen har för avsikt att fungera som turistguide, krävs.

Den utbildning som nämns i punkt 1 kan ges i handelsläroanstalter på turismlinjen som 2-årig studentbaserad utbildning. Utbildningen leder till merkonomexamen. Utöver detta har Porvoon matkailuopisto (Institutet för turism i Borgå) en 2-årig studentbaserad utbildning. Också Suomen nuorisooopisto (Finska ungdomsinstitutet) har en 2-årig linje och ger vederbörlig utbildning.

Yrkesutbildningsstyrelsen anser det viktigt att de nordiska kontakterna och det nordiska samarbetet är intima på turismens område. Tillfällen av typ Nordkontakt-seminarium är ägnade att utveckla nordiskt samarbete inom turismen.

De nära kontakterna mellan de nordiska länderna förutsätter att man ser över turistguideutbildningen, så att den är likvärdig i de olika länderna. En naturlig strävan bör vara att auktorisation av turistguider i ett nordiskt land ger auktorisation också i ett annat.

Turistguidernas fortbildning är mycket viktig. De utgör en yrkesgrupp som naturligtvis bör hålla sig à jour med tiden. Turistguidernas fortbildning kan delvis ordnas som samnordisk utbildning.

Helsingfors den 22 december 1983

Jorma Pöyhönen

Generaldirektör

Helena Taxell

Planerare

Ålands landskapsstyrelse:

Ålands landskapsstyrelse har tagit del av medlemsförslaget och erhållit utlåtande från Åland guideklubb r. f. och Ålands turistråd vid landskapsstyrelsen (*se nedan*).

Detta år har förmedlats 1000-talet guidade turer via Ålands turistinformationskontor. Dessutom arrangerades direkt av rederierna ett betydande antal turer med lokalt auktoriserade guider. Åländska guider utbildas och fortbildas regelbundet av den åländska guideklubben i nära samarbete med Ålands turistförening och Ålands landskapsstyrelse. Klubben har för närvarande 35 st auktoriserade guider.

Den åländska turismen med drygt 1 miljon inresande årligen sedan år

1972 har ett synnerligen stort nordiskt inslag. En hög nordisk kvalifikationsnivå eftersträvas därför helt naturligt.

Medlemsförslagets hemställning stödes varvid landskapsstyrelsen förutsätter att Ålands autonoma ställning beaktas.

Mariehamn den 22 december 1983

Folke Woivalin

Lantråd

Ralf Johansson

Byråchef

Finlands turistförbund r. f.:¹

Vi anser de i medlemsförslaget framförda åtgärderna särskilt viktiga vid utvecklandet av den samnordiska turistguideverksamheten. Turistguiderna har en nyckelposition vid information om sitt lands och sin ords förhållanden, kultur och näringsliv, varför deras utbildning och säkerställande av arbete borde speciellt fästas uppmärksamhet på.

I Finland sker guidernas grund- och fortsättningsutbildning genom Finlands guideförbunds medlemsföreningar. Finlands guideförbund godkänner kursprogrammet samt auktoriserar guiderna.

För att utveckla turistguideverksamheten vill vi dessutom framhålla följande:

- Guideutbildningen borde ske på institutnivå och under statens kontroll. Institutet borde även arrangera prov för att fastställa guidens språkkunskaper.

Som lämplig auktoriserare av guider skulle kunna verka ett samorgan bildat av Centralen för turistfrämjande (statens turistmyndighet), Finlands turistförbund (riksomfattande turistorganisation) och Finlands guideförbund (riksomfattande guideorganisation).

- För att konstatera guidens yrkeskompetens borde man utveckla ett poängsystem, där guiden genom att delta i branschens utbildningstillfällen samt genom att fungera som guide, skulle samla ett överenskommet antal aktivitetspoäng under en viss period.

- Finlands guideförbunds nuvarande guideprov, som sker vart tredje år, motsvarar inte sitt syfte för kontroll av guidernas kunskaper och yrkesskicklighet. Dessutom utgör provet särskilt för till medlemsantalet små föreningar en oskäligen utgiftspost.

- För att yrkesskickliga guider skall kvarbli i guidearbetet bör för guiden

¹ *Yttrandet översatt från finska*

skapas ett socialskydds- och arbetspensionssystem samt preciseras guidens pensionsålder.

– Guidens arbetstrygghet i bussen bör även fästas uppmärksamhet på.

Finlands turistförbund understöder det i Nordiska rådet gjorda medlemsförslaget om nordiskt samarbete beträffande turistguider och framhåller att ovannämnda punkter skulle tagas i beaktande vid utvecklandet av turistguideverksamheten.

Helsingfors den 23 december 1983

Finlands turistförbund r. f.

Erkki Nieminen

Verkställande direktör

Linja-autoliitto r y (Bussförbundet):

Turisttrafiken med buss har ökat avsevärt under de senaste åren. Utnyttjandet av denna ökning på bästa möjliga sätt förutsätter naturligtvis en förbättring av busstrafikens servicenivå, men samtidigt en förbättring av verksamhetsförutsättningarna även för andra delområden inom turismen, i detta fall för turistguider.

Förbättringen av turistguidernas trafiksäkerhet och arbetsmiljö i bussar är enligt vår mening ett viktigt steg och vi ställer oss till förfogande, ifall vår insats anses nödvändig vid utarbetandet av de nödvändiga bestämmelserna.

För övrigt har förbundet inget att invända eller tillägga till förslaget.

Helsingfors den 21 november 1983

Linja-autoliitto r y

Heikki Kääriäinen

Tf. verksamhetsledare

Suomen opasliitto ry. — Finlands guideförbund rf.:

Finlands guideförbund rf. instämmer helt i motiveringarna för det medlemsförslag om nordiskt samarbete beträffande turistguider som väckts av ledamöterna Elsi Hetemäki-Olander och Gunnel Jonäng, och bekräftar riktigheten av de uppgifter som medlemsförslaget upptager.

Avsaknaden av ett forum för de nordiska turistguiderna, där kontakt kunde etableras, erfarenheter utbytas och utvecklande åtgärder för den del av turismen, där turistguidernas roll är betydande, med myndigheter och

intressegrupper inom turismen som helhet, utgör ett väsentligt hinder för utvecklandet av den praktiska nordismen. I syfte att åstadkomma ett större medvetande om de olika nordiska ländernas kulturella, sociala m. fl. variationer och likheter, skulle denna sektor av turismen kunna utvecklas i många avseenden. Större kunskapsmätt förmedlade till internordiska turister genom turistguiderna i deras verksamhet gagnar enligt vårt förmenande hela den nordiska samhörigheten.

Finlands guideförbund rf. vill framhålla vikten av att Nordiska rådet i brådskande ordning rekommenderar Nordiska ministerrådet

- 1) att utreda möjligheterna att införa likartade bestämmelser för utbildning och auktorisation av turistguider i de nordiska länderna,
- 2) att i nordiskt samarbete utarbeta harmoniserade föreskrifter om trafik-säkerhet och arbetsmiljö i bussar för turistguider och
- 3) att upprätta ett nordiskt forum för kontakt mellan turistguiderna och de nordiska länderna sinsemellan och med de myndigheter som ansvarar för verksamhet som direkt berörs av guideverksamheten.

Därtill vill Finlands guideförbund rf. fästa särskild uppmärksamhet på följande utvecklingsfrågor, vilka upptagas i medlemsförslaget.

- enhetlig utbildning av turistguiderna i Norden
- införande av restriktioner för exv. bussförare att fungera som ciceroner vid körning, vilket är till olägenhet för trafiksäkerheten
- motverkande av att bristfällig och oriktig information kan meddelas till turister av icke utbildade och/eller auktoriserade reseledare och guider inom Norden.

Finlands guideförbund rf. som bedrivit ett fruktbart samarbete med först handels- och industriministeriets turistbyrå och därefter med Centralen för turistfrämjande i syfte att utveckla uttryckligen de ärenden som ovan nämnda medlemsförslag berör, ställer alla sina resurser till Nordiska rådets förfogande för att främja de åtgärder medlemsförslaget omfattar och betonar samtidigt vikten av att just förbundet anlitas som sakkunnig på området, varvid förbundet även önskar upptagas som instans för utlåtan den gällande turistverksamhet även framdeles.

En oriktighet i den finska översättningen av det aktuella medlemsförslaget bör korrigeras. I och med att facklig kompetensexamen (yrkesexamen) för turistguider har blivit införd i Finland, har även yrkesbeteckningen *turistguide*, på finska *matkailuopas*, införts som yrkesbeteckning och bör sålunda denna brukas för att ej missförstånd eller vantolkningar skall uppstå.

Finlands guideförbund rf. vill framhålla sitt fulla stöd för medlemsförslaget och vikten av att det behandlas i brådskande ordning med tanke på turismens stora betydelse i dag för både kultur, samförstånd och näringsliv.

Åbo den 30 december 1983

Suomen opasliitto r. y. – Finlands guideförbund r.f.

Bo Grönholm

Ordförande

Ålands turistråd:

Med tanke på den ökande marknadsföringen av Norden som ett gemensamt turistmål för nordbor så vore det bra om man kunde gå in för ett förenhetligande av guideutbildningen i Norden. Samtidigt måste man dock komma ihåg att normerna måste innehålla möjligheter att beakta olika regioners särart och särbestämmelser.

Beträffande trafiksäkerhet och arbetsmiljö i bussar för turistguiderna så är det bra om man får i gång en diskussion som, om det visar sig vara nödvändigt, kan leda till en förbättring av förhållandena i bussarna.

Vidare ställer sig turistrådet positivt till att ett nordiskt forum för kontakt mellan turistguider inrättas där man tillsammans med turistmyndigheterna kan diskutera frågor som har med guideverksamheten att göra. Här är det återigen viktigt att man beaktar de självstyrda områdenas särställning i Norden.

Mariehamn den 7 december 1983

På Ålands turistråds vägnar

Tor Erik Söderlund

Sekreterare

Ålands guideklubb r. f.:

Vi konstaterar att kontakter i berörda avseende redan förekommer de nordiska länderna emellan, men är vi även väl medvetna om att turistguidernas kompetenskrav varierar från land till land. En koordinator på högsta nivå saknas. Enligt vår mening skulle just Nordiska rådet vara den mest lämpliga för uppgiften.

Undertecknad förening har vid sitt allmänna möte, den 4.12.1983, delgivit medlemmarna innehållen i Edert värda brev jämte bilagor. Medlemmarna har efter diskussion enhälligt beslutat att ansöka om medlemskap i I.G.C., under förutsättning att den autonoma ställning som vår förening innehar inom Finlands guideförbund r. f. beaktas.

Vår målsättning är att få till stånd en högklassig utbildning för turistguider och då kan vi med glädje konstatera att våra strävanden väl sammanfaller med de syften som även I.G.C. verkar för.

Mariehamn den 7 december 1983

Å Ålands guideklubbs r. f.'s vägnar

Elis Löthman
Vice ordförande

Eric Ekström
Ordförande

Norge

Den norske reisebransjeforening:

Vi har notert oss at det anbefales at mulighetene for å innføre like bestemmelser for utdanning og autorisasjon av turistguider i de nordiske land skal utredes, likeså mulighetene for å harmonisere forskriftene for trafikksikkerhet og arbeidsmiljø i busser som benyttes av guider samt opprettelsen av et nordisk forum for kontakt mellom turistguidene i de nordiske land og myndighetene.

Den Norske Reisebransjeforening stiller seg positiv til at spørsmålene utredes. Vi forutsetter imidlertid at vi blir konsultert når man er kommet så langt at konkrete forslag skal fremmes.

Oslo, 14. desember 1983

Den norske reisebransjeforening

Jan Svendsen
Direktør

Landslaget for Reiselivet i Norge (LRN):

— — — innledningsvis gi uttrykk for generell positiv oppfatning av initiativ til en samordning og struktur på utdanning og organisering av de nordiske lands ordninger med hensyn til disse forhold.

Imidlertid vil det i en viss grad være nødvendig å ha plass til nasjonale

særegenheter som bidrar til å sette individuelt preg på disse forhold i positiv forstand.

Dette understrekes av de innledende betraktninger i teksten til det fremlagte forslag som omhandler behovet for den såkalte kulturturisme. Dette vil naturlig nok stille store krav til apparatet i de enkelte land, men LRN er enig i at det er behov for en generell kvalitativ heving av servicenivået.

Dette må igjen avspeiles i de krav som stilles til utdanning av våre turistguider, og LRN er derfor meget opptatt av at all utdanning av turistguider foregår over et nærmere definert minimumsnivå.

En slik nivåheving vil også kunne bidra til å oppnå den målsetting som er gjeldende for International Guides Club om å oppnå anerkjennelse som yrkesgruppe for turistguidene.

I Norge er forholdene omkring en felles autorisasjonsordning meget uklare. Det finnes i dag ingen slike ordninger. Oslo Guideforening har hatt sin autorisasjon fra politiet, men denne ordningen vil nå falle bort. Med et slikt grunnlag vil det sikkert også være mulig å oppnå felles nordisk autorisasjon.

Full anerkjennelse av guidevirksomheten som egen yrkesgruppe vil man også kunne underbygge ved aksept for og øket informasjon fra myndighetenes side, spesielt når den rettes mot brukere av guidetjenester.

Til de enkelte punktene i forslaget har vi følgende kommentarer:

1. LRN vil betrakte det som positivt at mulighetene for å innføre likeartede bestemmelser for utdanning og autorisasjon for turistguider i de nordiske land utredes.

En slik autorisasjon bør etter vår mening være av tidsbegrenset varighet for å sikre at autorisasjonen virkelig betyr åjourførte og oppdaterte guider.

2. Harmoniserte forskrifter om trafikksikkerhet og arbeidsmiljø ser vi også positivt på, men er i tvil om de ulike lovregler og bestemmelser gjør dette mulig.

3. Dette punktet er vi usikre på hva vil innebære. Dersom et nordisk forum først og fremst skal stå for kontakt og samordning med hensyn til guidevirksomhet i de nordiske land, kan vi ikke se annet enn at dette burde kunne ivaretas av International Guides Club, som jo er beskrevet som et nordisk guideforbund.

Vi er av den oppfatning at så vel arbeidsform som knappe ressurser ikke tillater flere etablerte fora enn høyst nødvendig for det politiske samarbeid.

Oslo, 13. desember 1983

Landslaget for Reiselivet i Norge
Administrasjonsavdelingen

Just Muus-Falck
Direktør

Norske turistforeningers forbund har i skrivelse den 12 desember 1983 forklarat sig ikke ämna avge yttrande i anledning av medlemsförslaget.

International Guides' Club:

1: Vi er av den mening at det i hovedtrekk bør stilles like krav til standard på lokalguidene over hele Norden. A utrede mulighetene for å innføre likeartede bestemmelser for grunnutdanning og autorisasjon av turistguider i de nordiske land er derfor høyst påkrevet. Vi kan derfor på det sterkeste anbefale at en utredning med dette for øyet blir igangsatt så snart som mulig. I denne forbindelse tør vi sitere teoretikeren Ernest Gellner i "Scale and Nation", gjengitt i Fredrik Barth (red.) "Scale and Social Organization" (1978: 146):

Grensene for eksamensvitnesbyrdenes gyldighet er den naturlige grensen for en *turistpolitisk** enhet.

Felles prinsipper for utdanning av personalressurser innen turistnæringen vil etter vår forstand være en viktig forutsetning for en samordnet nordisk turistpolitikk.

2: Guidens/reiselederens daglige arbeidsplass er bussen. Denne er verken sikkerhetsmessig eller miljømessig pr. i dag godt nok utformet i de fleste tilfeller. Såvel som alle andre arbeidstakere mener vi at guiden/reiselederen bør ha rett til en sikker og bekvemt utformet arbeidsplass. Dette vil kreve noen endringer i utformingen av bussens interiør. Slike nødvendige endringer bør kartlegges, og forskrifter for den fysiske utformingen samt eventuelle andre bestemmelser bør settes ut i livet i form av felles nordiske forskrifter.

3: Et nordisk forum for kontakt for alle deler av reiselivet i Norden har allerede sett dagens lys i form av Nordkontaktseminaret som ble arrangert i Åbo 1979 i tilknytning til IGCs årsmøte. Oppsummeringen viste at både behovet for og utbyttet av et slikt seminar var stort. Nå gjør vi forsøket på nytt i IGCs regi i Stavanger 1984. Alt hittil tyder på at interessen vil være stor fra mange hold også denne gang. Problemet er at IGC som en ideell organisasjon med begrensede økonomiske ressurser, vanskelig kan håndtere dette uten støtte fra turistmyndigheter og andre krefter innenfor reiselivet. Det er derfor et sterkt ønske fra vår side at et slikt kontaktforum ved støtte fra de øverste nordiske organ kunne få en mer permanent karakter. Et slikt forum av type Nordkontakt-seminar kunne arrangeres eksempelvis annethvert år.

* Understrekningen vår tilføyelse.

For øvrig skal vi få komme med noen saksopplysninger. Pr. 1983 består IGC av 20 foreninger fordelt med 1 på Island, 1 i Danmark, 5 i Norge, 7 i Sverige og 6 i Finland, med i alt 2113 enkeltmedlemmer. Organisasjonen har i det siste vært i sterk vekst, og vi venter minst 8 nye søknader om medlemskap til neste årsmøte. Medlemstallet vil da være oppe i omlag 3000, og vil med andre ord utgjøre en meget stor andel av den samlede massen av lokalguider i Norden. Våre synspunkt her ovenfor er standpunkt som er framkommet etter flere års samråd og diskusjon innen organisasjonen. Erfaringer er satt i system og er blitt modnet. – Vi håper at disse erfaringer vil bli tatt hensyn til og lagt vekt på.

Trondheim, 13 desember 1983

Aud Mikkelsen Tretvik
Formann

Sverige

Skolöverstyrelsen (SÖ):

SÖ begränsar sitt yttrande till frågan om utbildning och auktorisation. Den enda utbildning som för närvarande erbjuds i Sverige är en kurs för turistguider som omfattar 100–120 lektioner och anordnas inom kommunal vuxenutbildning. Utbildningen är för kort och innehållet behöver revideras. Det vore en fördel om läroplansarbetet kunde ske i samverkan mellan de nordiska länderna. En samnordisk auktorisationsordning förutsätter likartade utbildningskrav. Det skulle också underlätta framtagningen av läromedel för denna relativt lilla målgrupp.

SÖ vill understryka vad som antyds i motionen om att en auktorisation av guider inte får leda till ett förbud mot att använda icke auktoriserade guider. Det är svårt att ange strikta gränser mellan olika yrkeskategorier inom turistnäringen. Begränsade inslag av guidning kan naturligt ingå i arbetet för anställda bl. a. på turist- och konferenshotell, rese- och turistbyråer och fristående researrangörer. En viss orientering i guide-teknik bör därför ingå i utbildningar även för dessa kategorier.

Stockholm den 29 december 1983

På skolöverstyrelsens vägnar

Anne-Charlotte Melin

Bengt Olof Bengtsson

Sveriges turistråd:

Det nordiska samarbetet inom turistområdet är relativt omfattande – både formellt och informellt. Arbetet syftar till att främja och utveckla turismen inom och till Norden. Många betydande samnordiska projekt bedrivs med finansiering från Nordiska ministerrådet. Flera fördelar står att finna i detta arbete. Den nordiska samhörighetskänslan gagnas, ekonomiska stordriftsfördelar erhålls genom samfinansiering, olika erfarenheter och kompetenser kan samverka för bättre helhetslösningar etc.

Den av Nordiska rådet och dess kultur- och trafikutskott antagna målsättningen att utveckla en innehållsmässigt fördjupad turism inom Norden ställer självfallet stora krav på inte minst servicenivån i respektive land. Initierade och välutbildade guider är härvid en nödvändighet om turisterna som besöker ett område skall få en allsidig, korrekt och trevlig information.

Auktorisation av guider i de nordiska länderna och inom länderna varierar betydligt, med större eller mindre inslag av offentlig kontroll. Det "nordiska" guideförbundet IGC verkar för att höja guidernas status genom framför allt kvalitativt högvärdig utbildning samt verkar för auktorisationsordningar för lokalguider.

Det är angeläget att understryka behovet av åtgärder för att höja kvalitationsnivån för turistguider. Turisten värderar guidens kunnsighet och serviceinställning, vilket är av stor betydelse för turistens upplevelse samt för återbesök och rekommendationer till vänner/bekanta.

Bestämmelser för utbildning och auktorisation bör bygga på kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan de olika nordiska länderna. Inom vissa nationella/samnordiska ramar bedömer Turistrådet det som angeläget att utbildningen byggs upp underifrån, ifrån lokal nivå. Auktorisation bör också ges möjlighet att ske på lokal/regional nivå men med vissa minimikrav som riktlinjer. Den av förslagsställarna redovisade meningen att samnordiska regler för nordisk auktorisationsgiltighet för guider med auktorisation i ett av länderna kan vara ett mål, bedöms som mindre realistiskt, om ens önskvärt. Den långsiktiga utvecklingen bör inom gemensamt antagna ramar få växa fram naturligt, eftersom trots allt de lokala variationerna är relativt stora i och mellan de olika länderna.

Förslaget att utreda möjligheterna att införa likartade bestämmelser för utbildning och auktorisation av turistguider inom de nordiska länderna är således positivt, genom att de olika ländernas genuina kunskaper och erfarenheter kan tas till vara. Dylka bestämmelser bör från realistisk utgångspunkt dock endast indikera ramar/minimikrav. Ett lämpligt sätt att harmonisera de nordiska ländernas synpunkter är att upprätta det nordiska forum för kontakt mellan guider och myndigheter/organisationer som föreslås. Detta forum bör undersöka möjligheterna till ökad nordisk samverkan och att därvid precisera eventuella lösningsförslag.

Det nordiska seminariet, Nordkontakt -84 i Stavanger, bör vara ett lämpligt forum att diskutera Hetemäki-Olander/Jonängs förslag som en plattform för fördjupad samverkan.

Stockholm den 19 december 1983

Sverigs turistråd

Bertil Harrysson

VD

Svenska resebranschens förening:

Svenska resebranschens förening – tidigare Svenska resebyråföreningen – har beretts tillfälle att yttra sig över rubr. medlemsförslag.

För att den nationella likaväl som den nordiska och internationella turismen skall fungera på ett tillfredsställande sätt, erfordras, som framfördes i förslaget, tillgång till kunniga och välutbildade turistguider. Som också framfördes i förslaget är turistguideverksamheten väl utvecklad i samtliga nordiska länder, men självfallet kan det göras mycket inom detta område för att förbättra utbildningen.

SRF stöder därför helt förslagets rekommendation om att införa likartade bestämmelser för utbildning och auktorisation av turistguider i de nordiska länderna. Vi vill i detta sammanhang framföra att SRF som organisation ställer sin erfarenhet till förfogande då det bland våra medlemmar finns dels företag som sysslar med ren s.k. "incoming" turism, dvs. man tar hand om utländska grupper. Dessa företag har en väl dokumenterad kunskap om guidning och kan utan tvekan vara till nytta vid en enhetlig utbildning av guider. Även våra bussresearrangörer har ett antal mycket kunniga guider, som följer de resor som anordnas i de nordiska länderna. Vi vill framhålla att det är ytterst osannolikt att någon av våra medlemmar anordnar bussresor utan medföljande guide.

SRF stöder helt de ytterligare rekommendationer som framföres i förslaget. Vi står gärna till tjänst.

Stockholm den 9 januari 1984

Svenska resebranschens förening

Bengt Hillerström

Sveriges guideförbund:

Beträffande utbildningen är ännu mycket ogjort i Sverige och förbundet föreslår att först utbildningen för svenska turistguider samordnas med turistorganisationer och Sveriges guideförbund som huvudmän, vilka också verkställer auktorisation och övervakar återkommande kunskapskontroll.

På sikt är förbundet positivt till likartade bestämmelser för utbildning och auktorisation av turistguider i de nordiska länderna, men får detta givetvis inte innebära att en efter nordiska normer auktoriserad guide har rätt att utöva sitt yrke på vilken annan plats inom Norden som helst. Målsättningen bör vara att bilda en kår av kunniga, pålitliga och seriösa guider, som i gott samarbete med statliga och lokala myndigheter är goda marknadsförare för respektive hemort och Sverige.

Beträffande trafiksäkerhet och arbetsmiljö stöder vi helhjärtat förslaget.

Angående nordiskt forum för kontakt mellan guider och myndigheter anser förbundet det viktigt att guidernas organisatoriskt infogas i ett system, där turistbefrämjande åtgärder diskuteras och beslutas, detta både nationellt och vad gäller de nordiska länderna.

Vad gäller kontakten de nordiska turistguiderna sinsemellan, anser förbundet att denna redan fungerar utmärkt genom International Guides' Club.

Norrköping den 29 december 1983

Sveriges guideförbund

Sara Classon

Svenska busstrafikförbundet (Buss):

---

1) att det enligt Buss' uppfattning inte med nödvändighet följer av likartade bestämmelser för utbildning och auktorisation av turistguider, på initiativ av Nordiska ministerrådet eller annan officiell instans, att turistguidning skulle komma att ges en mer professionell framtoning än om dessa frågor överlättes på respektive länders guideorganisationer.

2) att det enligt Buss' uppfattning inte utan svårigheter torde gå att ur ett större trafiksäkerhets- och arbetsmiljösammanhang vad avser bussar för yrkesmässiga persontransporter bryta ut bestämmelser för turistguider i bussar i och för uppnående av nordisk enhetlighet.

3) att det enligt Buss' uppfattning närmast bör ligga i de nordiska ländernas guideorganisationers eget intresse att själva ta initiativ till och verka för ett nordiskt kontaktforum för turistguider.

Stockholm den 20 december 1983

Svenska busstrafikförbundet

Åke Ljunberg

Verkställande direktör

Medlemsförslag

om förstärkt socialmedicinsk insats

(Väckt av Tyra Johansson, Grethe Lundblad, Astrid Murberg Martinsen, Mats Nyby och Bernhardt Tastesen)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska hälsovårdshögskolan:

De synpunkter och argument som framförs i medlemsförslaget överensstämmer nära med de grundidéer som ligger bakom etablerandet av Nordiska hälsovårdshögskolan och de utgör också de sammanhållande linjerna i högskolans nuvarande utbildning. Alla de områden som nämns i förslaget – alkohol – och narkotikaproblem, läkemedelsförbrukning, förebyggande vård, primärvård, socialvård – ingår i NHV:s undervisning, där också de tvärvetenskapliga aspekterna intar en framträdande plats.

Därmed är det också givet att vi tillämpar och anbefaller en helhetssyn på människan och hennes hälsa, dvs att människan skall ses inte som en samling sjuka eller friska organ utan som en hel individ och dessutom som del i en grupp och i ett samhälle.

Trots senare tids förändrade kursplaner, är det vår erfarenhet att denna syn fortfarande inte har trängt igenom i utbildningen av nordisk vårdpersonal, och ytterligare förstärkning av tid och resurser härför är således önskvärd.

Försök att integrera social- och hälsovård har pågått en längre tid på många ställen i Norden och allteftersom primärvården byggs ut och förstärks kommer sådant samarbete att bli helt naturligt och oundgängligt. Att organisera ytterligare försöksverksamheter är därför knappast nödvändigt.

Läkarnas förskrivning av vanebildande läkemedel är redan i dag hårt övervakad av de nationella myndigheterna och studier av de betydande regionala skillnaderna pågår. Ytterligare övervakning på nordisk basis torde knappast vara motiverad.

Göteborg den 30 december 1983

För Nordiska hälsovårdshögskolan

Lennart Köhler
Professor, rektor

Nordisk samarbejdsnævn for medicinsk forskning (NOS-M)

Nordisk samarbejdsnævn for medicinsk forskning følger opmærksomt samfundsudviklingen på de områder, som fremhæves i medlemsforslaget, hvor man med udgangspunkt i medicinmisbrug og alkoholmisbrug peger på værdien af at give en forebyggende indsats en højere prioritet i sundhedspolitikken. Det må i den forbindelse påpeges, at forskningsrådene i forvejen har taget bl. a. den primære sundhedstjeneste, arbejdsmedicin, arbejdsmiljøforskning, alkohol- og narkotikamisbrugsforskning, psykiatrisk forskning og forskning vedrørende medicinsk teknologivurdering op som særligt prioriterede områder.

Samarbejdsnævnet finder, at de statslige forskningsråd i de nordiske lande i deres prioritering af de forskellige forskningsprojekter har ret gode muligheder for at imødekomme støtteværdige ansøgninger inden for det socialmedicinske område.

Det henstilles i medlemsforslaget, at Nordisk Ministerråd gennemfører en række forsøgsordninger i lokalområder i de nordiske lande med henblik på at vurdere den sundhedsfremmende effekt af en integreret socialmedicinsk indsats i den primære social- og sundhedstjeneste. Samarbejdsnævnet har på grundlag af denne bredt formulerede henstilling ikke mulighed for at bedømme, i hvilket omfang de lægevidenskabelige forskningsråd eventuelt vil blive medinddraget med henblik på bedømmelse af mere konkret beskrevne videnskabelige projekter, men vil som hidtil i forbindelse med den konkrete sagsbehandling imødekomme støtteværdige projekter inden for de gældende økonomiske rammer.

København, den 6. januar 1984

For Nordisk samarbejdsnævn for medicinsk forskning.

Gunnar Bendixen/

Thorkild Saxe

Nordisk federation för medicinsk undervisning:

Nordisk federation för medicinsk undervisning har med interesse læst og drøftet ovennævnte medlemsforslag. Styrelsen er enig i, at en forstærket socialmedicinsk indsats angående både forebyggelse og behandling af stofafhængigheden er særdeles aktuel. Federationens styrelse drøfter fortsat muligheden af at arrangere en uddannelseskonference vedrørende dette emne med henblik på mulige konsekvenser for lægeuddannelsens tilrettelægning og afvikling. Styrelsen er enig i, at en øget uddannelsesmæssig indsats måtte kunne mindske antallet af mennesker i de nordiske lande, der

uberettiget ender i et medicin-afhængighedsforhold i strid med hensigtsmæssige sundhedspolitiske normer. Styrelsen er dog ganske uenig i, at læger spiller nogen kvantitativ rolle for udviklingen af egentlig narkomani med afhængighed af stoffer som morfin eller lignende. Narkomanien for disse stoffers vedkommende er helt overvejende skabt på basis af illegale markedstilbud.

Den socialmedicinske indsats, læger står overfor i samarbejde med andre faggrupper, er her overvejende en behandlingsopgave.

Styrelsen kan generelt være enig i, at indholdet af socialmedicin og samfundsmedicin i de nordiske lægeuddannelser fortsat kalder på en grundig drøftelse, både hvad angår prioriteringen i forhold til lægeuddannelsens øvrige nødvendige fag, og hvad angår de kvalitative og kvantitative prioriteringer vedrørende fagenes integration i lægeuddannelsen.

Styrelsen stiller sig positiv overfor, at Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd at gennemføre forsøgsordninger i lokalområder i de nordiske lande, samt at Nordisk Råd anbefaler de nordiske landes regeringer at give socialmedicinen en stærkere placering i såvel grunduddannelsen som i den medicinske efter- og videreuddannelse. Dette mener Federationen dog kræver nøjere universitetspolitiske drøftelser, som Nordisk federation for medicinsk undervisning bl. a. kunne medvirke til gennemførelsen af.

Styrelsen for Nordisk federation kan ikke umiddelbart se nogen hensigtsmæssighed i at indføre skærpet kontrol med ordinerings af medicin, der har en vanedannende virkning. Den nugældende kontrol skønnes fuldt tilstrækkelig. Problemet for styrelsen at se ligger i manglende uddannelse og manglende muligheder for behandling tillige med problemerne med at hindre illegal markedsføring af afhængighedsskabende stoffer.

København, den 4. januar 1983

Jørgen Nystrup

Overlæge, generalsekretær

Nordiska läkemedelsnämnden:

Nordiska läkemedelsnämndens yttrande avser enbart delen "at foretage en skærpet kontrol over for ordinerings af medicin, der har en vanedannende virkning." Övriga två led i medlemsförslaget anses ligga utanför nämndens arbetsområde.

I de nordiska länderna finns redan i dag en omfattande kontroll av läkarnas förskrivning av narkotika. Särskilda receptblanketter måste bl. a. användas. Om särskilda skäl föreligger är det möjligt att följa enskilda läkares ordinationer och enskilda patienters förbruk och konsultationsmönster. Hälsomyndigheterna har härigenom kunnat ingripa mot en okri-

tisk förskrivningspraxis. I Norge har man sedan juli 1970, då en kontroll baserad på EDB-behandling infördes, konstaterat en minskning både i såld mängd och antal förpackningar. Antal unga missbrukare som skaffar sig narkotika på detta sätt har reducerats. Många läkare har visat ökad återhållsamhet vid förskrivning. Nämnden vill dock understryka att kontrollen inte får begränsa ett nödvändigt medicinskt bruk av t. ex. starka smärtstillande medel.

Huvudvikten av problemet ligger idag snarare på förskrivning och bruk av ångestdämpande medel och sömnmedel. Även på detta område följer myndigheterna noggrant utvecklingen och ett flertal åtgärder har vidtagits nationellt. Nordiska läkemedelsnämnden arbetar i detta sammanhang för ökad tillgång och offentlighet för jämförbara tal för läkemedelsförbrukningen i de nordiska länderna. Genom samarbete med myndigheter och organisationer kan nämnden regelbundet publicera Nordisk läkemedelsstatistik. Denna är ett viktigt instrument för såväl nordiska som regionala jämförelser.

Nämnden arrangerade också i september 1983 en workshop med avsikt att stimulera läkare till ökad forskning vad avser användning av psykofarmaka.

I stället för ytterligare kontrollåtgärder rekommenderar Nordiska läkemedelsnämnden studier av läkemedelsförbruket bl. a. för att finna orsaker till stora regionala skillnader i förbruket av psykofarmaka.

Nämnden vill också hänvisa till sitt yttrande beträffande medlemsförslag A 652/s angående ett nordiskt handlingsprogram mot narkotika som överlämnades 1983-05-30.

Uppsala den 14 december 1983

För Nordiska läkemedelsnämnden

Marianne Granat
Generalsekreterare

Sykepleiernes Samarbeid i Norden (SSN):

SSN tillstyrker förslagen principiellt men vill markera följande

Angående förslag 1 – försöksverksamhet

Organisationen av primärvården och utvecklingen – utbyggnaden av densamma varierar i de nordiska länderna. Det är därför nödvändigt att före en eventuell försöksverksamhet enligt förslaget kartlägga respektive lands pågående och planerade socialmedicinska insatser.

SSN vill också påpeka vikten av att det finns facklig representation på såväl central som lokal nivå i arbetet med planering, genomförande samt uppföljning.

Angående förslag 2 – utbildning

SSN menar att det är av stor betydelse att *all* utbildning, som leder fram till yrkesutövning inom hälso- och sjukvård och socialtjänst, präglas av ett socialmedicinskt tänkande.

De fortbildningar som erbjuds bör anpassas till utvecklingen och den utökade insatsen av förebyggande åtgärder.

Angående förslag 3 – kontroll av läkemedelsförskrivning

SSN anser att det är viktigt att sätta in åtgärder som förhindrar att läkare ordinerar vanebildande läkemedel i den utsträckning som för närvarande görs.

Obundna läkemedelsexpertter – farmakologer och apotekare – bör ges en framträdande roll i utbildningen rörande läkarnas val av läkemedelspreparat.

Svar från SSNs medlemsorganisationer bifogas (*se nedan*).

Stockholm den 22 december 1983

Ulrica Croné
Ordförande i SSN

Danmark

Indenrigsministeriet:

Ad rekommandation 1:

Indenrigsministeriet kan tilslutte sig rekommandationen og kan i øvrigt oplyse, at spørgsmålet om øget samarbejde mellem den primære sundhedstjeneste og socialvæsenet forventes at blive behandlet i et af indenrigsministeriet nedsat samordningsudvalg for sundhedsvæsenet.

Endvidere kan det oplyses, at et forsøg inden for sygesikringsområdet, som foregår i Billund i Jylland, indebærer et tættere socialmedicinsk samarbejde mellem lægepraksis og det lokale socialvæsen. Forsøget følges af en styringsgruppe, hvori bl. a. sundhedsstyrelsen er repræsenteret.

Yderligere kan nævnes, at Dansk Sygehus Institut er ved at afslutte et projekt med indsamling af oplysninger om forsøgsvirksomhed i den primære sundhedstjeneste.

Endelig skal fremhæves, at det centrale Forebyggelsesråd arbejder for en øget forebyggende og sundhedspædagogisk indsats i amtskommuner og kommuner og har i den anledning taget initiativ til at etablere forsøgsvirk-

somhed i nogle amtskommuner og kommuner. Indholdet af det forebyggende arbejde i lokalområderne udformes af de lokale folk. De fleste steder er der tale om tværfagligt og i visse tilfælde tværsektorielt samarbejde.

Forebyggelsesrådets rolle i den lokale forsøgsvirksomhed er først og fremmest af en igangsættende, inspirerende og koordinerende art. Endvidere ser forebyggelsesrådet det som en del af sin rolle at påvirke centrale forhold, således at der f. eks. åbnes for mulighederne for at gennemføre forsøg inden for de forskellige områder i den kommunale og amtskommunale administration. Endelig ser forebyggelsesrådet det som sin rolle at opfordre til, at der ikke blot gennemføres forsøg, men at disse fra starten planlægges med henblik på at blive evalueret, og at evalueringen også i praksis gennemføres. Problemet er imidlertid, at der først skal udvikles metoder og redskaber til vurderingen af en forebyggende indsats, dels i relation til økonomi, dels i relation til det medmenneskelige mål for den forebyggende og sundhedspædagogiske indsats.

Ad rekommandation 2:

Indenrigsministeriet kan oplyse, at spørgsmålet om styrkelse af faget socialmedicin i den lægelige grunduddannelse indgår i forslag til nye studieplaner fra Københavns og Odense universiteter.

Behandlingen af studieplan-forslagenes faglige indhold forventes påbegyndt i januar 1984 i det faglige landsudvalg for de sundhedsvidenskabelige uddannelser.

For så vidt angår den medicinske efter- og videreuddannelse har samfunds/socialmedicinen fået en stærkere placering ved indførelsen af speciallet samfundsmedicin fra 1983. Det kan forventes, at fagområdet socialmedicin vil indgå i den kommende teoretiske uddannelse i specialiet.

I den primære sundhedstjeneste er der de senere år sket en styrkelse af den socialmedicinske indsats, ikke mindst på foranledning af den sociale bistandslov. Dette har medført en intensiv og fortsat efteruddannelse af praktiserende læger, hvori ikke mindst behovet for tværfagligt samarbejde omkring lokalområdet sundheds- og socialtjeneste har indtaget en fremtrædende plads.

Ad rekommandation 3:

Sundhedsstyrelsen har i januar 1983 indskærpet landets læger, at der ikke må ordineres dextropropoxifenpræparater til personer, der vides at være stof-/alkoholmisbrugere på baggrund af den store risiko for forgiftningstilfælde med dødelig udgang. Sundhedsstyrelsen har endvidere iværksat en pilotundersøgelse i flere amtskommuner for så vidt angår lægers ordination af lægemidler. Det er hensigten med disse pilotundersøgelser at vurdere muligheden af permanent at indføre stikprøvevise indsamlinger af receptbilag med henblik på at forbedre sundhedsstyrelsens mulighed for at føre tilsyn med lægers ordination af afhængighedsskabende lægemidler.

Indenrigsministeriet og sundhedsstyrelsen er således opmærksom på det i medlemsforslaget anførte problem og har allerede taget øgede kontrolforanstaltninger i brug.

København, den 19. december 1983

P.m.v.

E.b.

Jørgen Jørgensen

Socialministeriets internationale kontor henviser i skrivelse den 16 december 1983 till uttalande från Alkohol- och Narkotikarådet av den 2 december 1983 (se nedan).

Kommunernes Landsforening:

Det fremgår bl. a., at forslagsstillerne finder, at læger, ud over at hjælpe nødstedte mennesker med smertestillende eller angstdæmpende medicin, i et ikke ubetydeligt omfang udsteder recepter på smertestillende og angstdæmpende medicin, der er med til at fastholde et stort antal mennesker i de nordiske lande i et medicinafhængighedsforhold i strid med hensigtsmæssige, sundhedspolitiske normer.

Forslagsstillerne finder, at en indsats mod dette kunne være en styrkelse af den primære sundhedstjeneste, og således at den lokale lægetjeneste må indgå i et åbent tværfagligt samarbejde med de andre sundhedsprofessioner, og endvidere i nær tilknytning til de sociale netværksorganisationer i lokalområdet. En sådan socialmedicinsk enhed, finder forslagsstillerne, bør danne grundlag for forsøgsvirksomhed i de nordiske lande.

I denne anledning skal man meddele, at landsforeningen finder medlemsforslaget hensigtsmæssigt, men man skal pege på, at kommunernes social- og sundhedsforvaltninger bør medtages i den omtalte socialmedicinske enhed.

København, den 2. december 1983

Evan Jensen

O. Ingvarsen

Københavns magistrats 2. afdeling:

Man har i sagens anledning indhentet udtalelser fra stadslægeembedet, direktoratet for Københavns hospitalsvæsen, Københavns kommunes sundhedsdirektorat samt magistratens 3. afdeling af henholdsvis 3. november 1983, 1. december 1983, 1. december 1983 og 20. december 1983 (*se nedan*), til hvilke magistraten skal henvise.

Som det fremgår af de indhentede udtalelser er der generel tilslutning til medlemsforslagets to første henstillinger om henholdsvis etablering af lokale forsøgsordninger samt om en stærkere placering af faget socialmedicin i lægeuddannelserne.

For så vidt angår den tredje og sidste henstilling, der vedrører en skærpelse af kontrollen med ordinationen af vanedannende medicin, kan sundhedsdirektoratet og magistratens 3. afdeling tilslutte sig denne, medens stadslægeembedet ikke mener, at der er behov for yderligere kontrol på dette område.

København, den 2. januar 1983

Jørgen Frederiksen

/A. Johannsen

Frederiksberg kommune:

I denne anledning skal man som sekretariat for kommunalbestyrelsen indledningsvis bemærke, at det foreliggende forslag har været forelagt kommunens hospitalsdirektorat og socialdirektorat til udtalelse, men at sagen ikke har været forelagt fagudvalg og kommunalbestyrelse til en politisk stillingtagen.

Med det nævnte forbehold skal man dernæst fra forvaltningens side anføre, at man ikke har bemærkninger til det fremsendte medlemsforslag udover, at man skal tillade sig at tage et generelt forbehold for så vidt angår de økonomiske konsekvenser ved gennemførelse af de i medlemsforslaget omtalte forsøgsordninger i lokalområder.

Frederiksberg, den 20. december 1983

Preben Kolringen

Jytte Thrane

Amtsrådsforeningen i Danmark:

Medlemsforslaget omfatter bl. a. forslag om en rekommandation til de nordiske landes regeringer om at foretage en skærpet kontrol over for ordination af lægemidler, der har vanedannende virkning.

Amtsrådsforeningen kan specielt til denne del af medlemsforslaget anføre, at Amtsrådsforeningen, i betragtning af, at misbrug af lægeordinerede lægemidler i de senere år er indgået i hyppigere omfang blandt de præparater, der anvendes af stofmisbrugere, finder det rimeligt, at der tilvejebringes en skærpet kontrol med ordination af lægemidler, der har vanedannende virkning.

København, den 6. januar 1984

P.f.v

E.b.

Torben Brøgger

Alkohol- og Narkotikarådet:

Det synes at fremgå af sagen, at medlemsforslagets sidste rekommandation, som er den eneste rådet finder at kunne udtale sig om, er båret af det overordnede synspunkt "at det ikke nytter noget med en forstærket indsats over for det illegale misbrug, hvis patient/klienter derefter kan henvende sig til lægerne og der få tilfredsstillet deres narkotikabehov".

Alkohol- og Narkotikarådet kan som udgangspunkt ikke være uenige i denne betragtning.

I Alkohol- og Narkotikarådets seneste redegørelse til socialministeriet er det således anført:

Misbrugsmønstret er i lighed med tidligere år karakteriseret ved at være et *blandingsmisbrug* og ved, at *heroin* er det foretrukne stof til injicering. Alle amtskommuner understreger imidlertid den nyudvikling, at misbrugets blandingskarakter er stærkt accelererende, således at antallet af rent heroinmisbrugende er faldende, mens der er en stigning i antallet af stofmisbrugere, der har et blandet misbrug bestående af heroin, andre stærkt virkende smertestillende præparater (ketogan, metadon, petidin), sove- og nervepiller (stesolid, nembutal), hostesaft (pectyl), dextropropoxyfenpræparater (abalgin, doloxene), alkohol og hash. Hovedparten af amtskommunerne fremhæver især, at misbruget af *lægeordineret medicin* har fået et større omfang og en mere fremtrædende plads i dette kaotiske blandingsmisbrug.

Blandingsmisbrugets acceleration må betragtes som meget betænkeligt, idet et sådant misbrug medfører risiko for flere forgiftningstilfælde, livs-

truende komplikationer under afgiftning samt komplicering af behandlingsarbejdet iøvrigt. Enkelte amtskommuner omtaler, at tidligere pillemisbrugere, under indflydelse af blandingskulturen, starter et injektionsmisbrug/misbrug af morfika. Der synes på denne baggrund at være en risiko for, at blandingsmisbruget bringer en større del af misbrugspopulationen ind i et tungt misbrug.

Rådet er bekendt med, at sundhedsstyrelsen i januar 1983 har indskærpet landets læger, at der ikke må ordineres dextropropoxifenpræparater til personer, der vides at være stof-/alkoholmisbrugere på baggrund af den store risiko for forgiftningstilfælde med dødelig udgang.

Herudover har sundhedsstyrelsen iværksat en pilotundersøgelse i flere amter for så vidt angår visse former for sove- og nervemedicin samt appetithæmmende medicin. Hensigten med disse pilotundersøgelser er at vurdere muligheden af at skaffe et bedre materiale til brug i sundhedsstyrelsens tilsyn med lægers ordination af afhængighedsskabende lægemidler, jfr. sundhedsstyrelsens cirkulære af 15. juni 1980 om lægers ordination af afhængighedsskabende (euforiserende) lægemidler.

Senere er det sundhedsstyrelsens hensigt på landsplan periodevis at indsamle receptbilag på bestemte lægemidler i et afgrænset geografisk område over et vist tidsrum, således at såvel indsamlingsområdet som det undersøgte lægemiddelsortiment varierer fra gang til gang. Disse undersøgelser vil ske i samarbejde med embedslægeinstitutionerne.

Folkebevægelsen mod Hårde Stoffer har i sit oktober nummer af bladet "Misbrug" helliget sig temaet: de legale stoffer.

Man er således i Danmark på den ene side opmærksom på de problemstillinger, som er omtalt i det foreliggende medlemsforslag. På den anden side er problemerne dermed ikke løst her i landet. Der er snarere tale om en løbende proces. Medlemsforslaget peger på et af de væsentligste balanceproblemer i narkotikapolitikken. Rådet finder, at det ikke kan understreges nok, at der netop er tale om en balancegang. Dette betyder, at der næppe kan anvises enkle løsninger – herunder blot skærpet kontrol – på problemerne. Politiets og toldvæsenets indsats for at begrænse udbuddet af illegale stoffer må selvsagt sammenholdes med lægernes ordinationspraksis med hensyn til de legale stoffer.

Lægernes ordinationspraksis er på sin side igen bestemt af flere sam- og eller modvirkende forhold, bl. a.: udbuddet og markedsføringen af lægemidler, normer og holdninger, herunder også af lægernes vurderinger af iøvrigt foreliggende behandlingsmuligheder, og effektiviteten – herunder også den præventive virkning – af de eksisterende kontrolprocedurer.

Endvidere bør behandlingstilbuddene være af en sådan beskaffenhed, at det vil være attraktivt for stofmisbrugerne at søge behandling, når de nævnte kontrolpolitiske tiltag fungerer samvirkende.

Rådet finder sammenfattende, at medlemsforslaget påpeger en væsentlig og alvorlig problemstilling, at forslaget på den anden side forekommer for

ensidigt kontrolpolitisk orienteret, idet det efter rådets opfattelse i høj grad også er et spørgsmål om at inddrage de øvrige ovenfor nævnte momenter.

Denne udtalelse er tiltrådt af et enigt Alkohol- og Narkotikaråd på dets møde den 1. december 1983.

København, den 2. december 1983

Mogens Bjørnbak-Hansen

Stadslægeembedet:

— — — omhandler forslaget flere ting, dels anvendelse af medicin dels styrkelse af den primære sundhedstjeneste og herunder foreslår man forsøgsordninger, hvor samtlige deltagere i den primære sundhedstjeneste samarbejder i en ny organisationsform. Endelig nævnes hälsovårdshögskolan i Göteborg, idet man fremhæver, at den socialmedicinske undervisning i denne regie ikke er tilstrækkelig, men at de samfundsmedicinske fag i lægeuddannelsen bør dyrkes. Endelig mener man, at de kontrolforanstaltninger som de forskellige sundhedsstyrelser udøver overfor lægernes frie ordinationsret bør vurderes.

I betragtning af, at socialmedicin og samfundsmedicin allerede i den medicinske uddannelse er prioriteret højere end tidligere og at der nu er etableret et lægevidenskabeligt speciale i samfundsmedicin, er man fra dansk side igang med en udvikling på området. Ligeledes er der nedsat medicinkomiteer i forskellige regioner og sundhedsstyrelsen kontrollerer og vejleder på dette område. Om der er brug for yderligere indgreb overfor lægernes frie ordinationsret er vel tvivlsomt, idet anvendelsen af en række af de mere vanedannende psykofarmaka i nogle tilfælde desværre må betragtes som et substitut for en egentlig forbedring af patienternes belastende levevilkår.

Derimod kan man i høj grad tiltræde, at man forsøger at styrke den primære sundhedstjeneste og at man fremmer et arbejde i lokalsamfundet blandt alle de professioner, der indgår i det sygdomsforebyggende og sundhedsfremmende arbejde. Dette er vanskeligt at gøre hvis man ikke har en regional administrativ opdeling, hvilket på mange måder tilstræbes også i København. Forsøgsordninger på linie med forsøg, der er etableret i København omkring døgnplejeforanstaltninger ville være overordentlig værdifulde med henblik på udbygningen af det tværfaglige samarbejde inden for den primære sundhedstjeneste og med henblik på den bedste udnyttelse af både nuværende og fremtidige ressourcer.

Med henblik på foranstaltninger over for de personer der forbruger euforiserende stoffer — narkotika — vil det væsentligste være en udbygning af de forebyggende foranstaltninger, der kan etableres for børn og

unge, og bekæmpelse af specielt ungdomsarbejdsløsheden. Også her ville forsøgsprojekter i de forskellige nordiske lande kunne give inspiration.

En forstærket socialmedicinsk indsats i overensstemmelse med det fremsatte forslag vil derfor være anbefalelsesværdig.

København, den 3. november 1983

Inge Jespersen
Stadslæge

Københavns hospitalsvæsen:

I denne anledning skal hospitalsdirektoratet bemærke, at der allerede på en lang række områder arbejdes med at øge indsatsen i den primære sundhedsstjeneste bl.a. med henblik på at lette presset på hospitalsvæsenet. Hospitalsdirektoratet finder generelt, at det vil være hensigtsmæssigt, om der inden der tages stilling til egentlige nyordninger på dette område gennemføres forsøg. Som eksempler herpå i Københavns kommune kan nævnes forsøget omkring døgnsygeplejen på Amager og forsøget omkring et mere struktureret samarbejde mellem Hvidovre hospitals langtidsmedicinske afdeling og en række socialcentre.

Om den del af medlemsforslaget, der går ud på at give socialmedicinen en stærkere placering i uddannelserne skal det oplyses, at der allerede er udsigt hertil, idet faget socialmedicin vil blive styrket i de nye studieplaner for lægeuddannelsen, der i øjeblikket ligger til godkendelse, og hvorefter undervisningen forventes at udgøre 130 skematimer, hvortil kommer yderligere 68 timers arbejdsmedicin. Den hidtidige undervisning på dette område har udgjort 41 skematimer.

Hospitalsdirektoratet finder det uden for sit område at tage stilling til den del af forslaget, hvori ønskes en skærpet kontrol over for medicinordinationer.

København, den 1. december 1983

P.d.v.

C. Mørch Petersen

Københavns Kommunes Sundhedsdirektorat:

Som det vil fremgå af forslaget, henstiller forslagsstillerne sammenfattende, at Nordisk Råd anbefaler gennemførelse af en række lokale forsøgsordninger, en stærkere placering af faget socialmedicin i den medicinske grund- og videreuddannelse samt gennemførelse af en skærpet kontrol over for ordinerings af medicin, der har vanedannende virkning.

Rent umiddelbart finder sundhedsdirektoratet for sit vedkommende forslaget rimeligt og anbefalelsesværdigt.

Direktoratet har ved skrivelse af 31. oktober d. å. udbedt sig den københavnske lægeorganisations stilling til forslaget, og organisationen har den 9. ds. anbefalet projektet (*se nedan*).

København, den 1. december 1983

Henning Poulsen

Birthe Jensen

Københavns praktiserende Læger:

På Københavns praktiserende Lægers bestyrelses vegne kan jeg anbefale Nordisk Råds projekt om lokale forsøgsordninger omkring en stærkere placering af faget socialmedicin i den medicinske grund- og videreuddannelse samt gennemførelse af en skærpet kontrol over for ordinerings af medicin, der har vanedannende virkning.

København, den 9. november 1983

Hans V. Brandt

Social- og Sundhedsforvaltningen i København, Bistandsafdelingen:

Det anføres i medlemsforslaget, at der formentlig eksisterer et vist misbrug af lægeordineret medicin.

Det kan hertil oplyses, at recept på euforiserende lægemidler kun kan udstedes på særlige receptblanketter, såkaldte "narkochecks", udstedt af sundhedsstyrelsen. Disse særlige recepter samt andre kopiagtige recepter samles i sundhedsstyrelsen, som på denne måde løbende kan følge forbruget, både hos den enkelte patient og hos den enkelte læge. Hvis forbruget er stort, eller udviser en pludselig stigning, vil sundhedsstyrelsen undersøge sagen nærmere. Hvis der herved konstateres misbrug, kan sundheds-

styrelsen ifølge lægeloven give henstilling og i særlige grove eller gentagne tilfælde fratage lægen hans ordinationsret. Uanset disse regler, viser specielt de senere års erfaring med stofmisbrugere, at der finder et ret udbredt blandingsbrug sted, og at en del af den medicin, der misbruges, er lægeordineret.

Det drejer sig bl. a. om benzodiazepinerne, medicin som f. eks. stesolid, sovemedicin, abalgin, pectyl, hostesaft m. m.

Der kan ikke gives nogen fyldestgørende forklaring herpå, udover at nævne, at det af og til lykkes stofmisbrugere, der ofte opsøger mange læger, især praktiserende læger og vagtlæger, at simulere sygdomme, således at de på denne måde opnår medicin på forkert grundlag. Holdningen til medicinanvendelse er også noget forskellig i lægekredse, jfr. sagen omkring læge Ole Hjortø, som nu i samarbejde med sundhedsstyrelsen er gået ind på at ophøre med at behandle stofmisbrugere.

Endelig er der næppe tilstrækkelig viden, hverken hos læger eller hos social- og sundhedsforvaltningen samt narkobehandlingssystemet, om hinandens arbejdsforhold, lige som der ikke er tilstrækkelig kommunikation mellem disse instanser, hverken generelt eller i de enkelte tilfælde.

Udover ovennævnte egentlige misbrug, må der formodes også at eksistere et overforbrug af medicin, f. eks. benzodiazepiner og sovemidler, hvor baggrunden herfor nok også må søges i gensidig utilstrækkelig viden om arbejdsforhold og hjælpemuligheder, samt i den mere generelle samfundsudvikling.

Sociallægeinstitutionen i bistandsafdelingen har i årenes løb taget forskellige initiativer til at øge samarbejdet mellem specielt den primære sundhedstjeneste og social- og sundhedsforvaltningen lokalkontorer. Alle steder er ansat almene lægekonsulenter, hvor man i ansættelsesproceduren forsøger at prioritere læger, der har deres udgangspunkt i den primære sundhedstjeneste og derved i deres arbejde i social- og sundhedsforvaltningen kan medvirke til at bedre samarbejdet mellem social- og sundhedsforvaltningen og den primære sundhedstjeneste.

Sociallægeinstitutionen afholder en gang om måneden fællesmøde for alle lægekonsulenterne, hvor dette samarbejde drøftes, og der planlægges, hvorledes samarbejdet bedst muligt udvides. Ved disse møder gives desuden orientering om forskellige socialmedicinske emner. Det kan nævnes, at det seneste møde i november 1983 netop drejede sig om stofmisbrug, herunder blandingsmisbrug, specielt med lægeordineret medicin. Mødet var arrangeret i samarbejde med det københavnske narkobehandlingssystem.

En del af social- og sundhedsforvaltningens lokalkontorer holder faste møder, (ca. 1 gang om året), hvor distriktets praktiserende læger indbydes til en eftermiddag eller aften på lokalkontoret med henblik på gensidig orientering. Sociallægeinstitutionen deltager altid i disse møder, foruden har institutionen fortsat opfordret til, at disse møder gøres hyppigere, og at

alle lokalkontorer arrangerer sådanne møder, idet erfaringen har vist, at der herved skabes både personkendskab og god viden og kommunikation mellem den primære sundhedstjeneste og social- og sundhedsforvaltningen. Endelig forsøger sociallægeinstitutionen i det daglige arbejde, både i enkelt-sager og i mere generelle sager og planlægning, at øge samarbejdet mellem den primære sundhedstjeneste og social- og sundhedsforvaltningens forskellige sektioner og afsnit.

Med hensyn til de tre afsluttende henstillinger, er sociallægeafsnittet med hensyn til den første henstilling vedrørende etablering af forsøgsordning i lokalområder meget interesseret i at deltage i en sådan forsøgsordning, idet sociallægeafsnittet finder, at et sådant forsøg vil være meget gavnligt med henblik på udvidet samarbejde mellem de sociale netværksorganisationer i lokalområdet, herunder både den primære sundhedstjeneste og social- og sundhedsforvaltningen.

Sociallægeinstitutionen kan ligeledes tilslutte sig den anden henstilling vedrørende stærkere placering af socialmedicin i såvel grunduddannelsen som i den medicinske efter- og videreuddannelse, lige som man kan tilslutte sig, at der foretages en skærpet kontrol overfor ordinerer af medicin, der har vanedannende virkning. (3. henstilling).

København, den 20. december 1983

H. Blume

Per Fønss

Dansk Sygeplejeråd:

— — — Man besluttede, at Dansk Sygeplejeråd går ind for Nordisk Råds rekommandation overfor Nordisk Ministerråd som anført i slutningen af medlemsforslaget.

Herudover påpeges, at såfremt disse opgaver sættes igang vil det fra sygeplejerskeside være ønskeligt med faglig repræsentation på nationalt såvel som lokalt plan.

København, den 21. december 1983

For Dansk Sygeplejeråd

Kirsten Stallknecht

Formand

Eva Holm Christensen

Sekretariatschef

Finland**Socialstyrelsen¹:**

I medlemsförslaget har man tagit upp en viktig fråga som gäller ordination av mediciner. Även det är fortfarande aktuellt inom t. ex. missbrukarvården. Erfarenheterna visar att en alltför dryg och övervägd ordination av psykofarmaka lätt leder till blandbruk, varvid läkemedel används antingen tillsammans med eller vid sidan av alkohol. I förslaget betonas det socialmedicinska sättet att närma sig problemet, förebyggande verksamhet och förstärkande av grundservicen. Förstärkandet av grundservicens ställning betonas i socialvårdslagen som träder i kraft år 1984 samt i den nya missbrukarlagen som är under beredning.

Mot bakgrund av ovanstående anser socialstyrelsen att det är viktigt att man i enlighet med förslaget i högre grad angriper problemet på ett socialmedicinskt sätt, förbättrar socialmedicinens andel i utbildningen samt får till stånd en stramare kontroll beträffande läkemedel som skapar beroende.

Helsingfors den 27 oktober 1983

Margit Eskman
Generaldirektör

Leena Lehtinen
Tf. överinspektör

Helsingfors universitet, konsistoriet, hänvisar i skrivelse den 21 december 1983 till yttrande av den 30 november 1983 från universitetets medicinska fakultet (se nedan).

Helsingfors universitet, medicinska fakulteten:¹

I medicinska fakulteten vid Helsingfors universitet undervisas i socialmedicin och angränsande områden på ett sätt som framgår av bilagans studieperioder och som innehållsmässigt kan grupperas i följande helheter:

- psykologi
- sociologi
- biometri och epidemiologi
- administration och planering av hälsovård
- social trygghet och socialvård

¹ Yttrandet översatt från finska.

- miljöhälsovård
- företagshälsovård
- hälsofostran och
- allmän medicin.

Desutom ansluter sig praktiken vid hälsocentraler (praktiken i primär hälsovård) nära till den socialmedicinska sektorn.

Utbildningens omfattning anses för tillfället tillräcklig. Däremot är förändringar beträffande den inre prioriteringen och undervisningsformerna under arbete. Dessa syftar till att förbättra blivande läkares färdigheter speciellt då det gäller administration och planering av primär hälsovård.

I medlemsförslaget fästes också uppmärksamhet vid kontrollen över vanebildande mediciner. Också i denna fråga finns det betydande olikheter i de nordiska länderna.

Helsingfors den 30 november 1983

Olavi Eränkö

Dekanus

Raija Etelävuori

Fakultetssekreterare

BIHANG

Undervisningen vid folkhygieniska institutionen under läsåret 1983–1984

	ov	l	ro	oto	studie- gren	grupp- storlek
CI Medicinsk sociologi	2.0	20	20	40	y	8–12
Biometri	2.0	26	14	40	y	20
CV Vårdsociologi	1.0	10	10	20	y	8–20
Miljöhygien	1.4	10	18	28	y	35
Sociomedicinens grunder	1.0	20	–	20	a/kt	
Företagshälsovård	0.5	10	–	10	a/kt	
CX Arbetsmedicin	1.1	15	7	22	a/si	35
Epidemiologi	3.0	28	6	31	a/kt	35
Hälsovårdssystem och verksamhetsområden	3.8	15	60	75	a/kt	10–12
Hälsopolitik	0.7	10	3	13	a/kt	10–12
Katastroffärdigheten i hälsovården	0.7	10	4	14	y	35
Socialskydd	1.1	10	12	22	y	35

y = allmänna studier

a = ämnesstudier

kt = folkhygien

si = den sjuka människan

†2–A 669/s Supplement

Uleåborgs universitet medicinska fakulteten:

Medicinska fakulteten anser att alla åtgärder som leder till minskad tillgång och minskar bruk av narkotika, vare sig anskaffandet skett lagligt eller olagligt, är viktiga och är i princip värda understöd.

Angående förslaget att på försök inrätta socialmedicinska enheter bör man enligt fakulteten utöva systematiskt upplysningsarbete bland ungdomen om riskerna och de skadliga faktorerna i samband med narkotika. Läkaren skulle på grund av sin utbildning kunna fungera som expert. Som organisatör och ledare av dessa enheter kunde bättre komma i fråga någon person inom socialsektorn.

Däremot kan man inte lika lätt förstå den punkt i förslaget, enligt vilken man borde utöva sådant upplysningsarbete också bland aldringsgrupper. Aldringarna lider ofta samtidigt av många sjukdomar och måste därför också använda många läkemedel.

Vad gäller effektiviserad undervisning i socialmedicin inom grund-, fort- och vidareutbildning anser fakulteten att det knappast finns möjligheter till ökning i grundutbildningsskedet. Socialmedicinsk undervisning kan däremot inrymmas och utökas i den praktiska vidareutbildningen av läkare, t. ex. hälsocentralläkare.

Förslagets tredje punkt, där det föreslås skärpt kontroll över ordinerandet av vanebildande mediciner, påvisar att förslagsställarna är ovetande om att man i Finland ständigt övervakar ordinerandet av egentlig narkotika. Dessutom måste man enligt de nuvarande bestämmelserna alltid skriva narkotikarecept på ett speciellt av medicinalstyrelsen fastställt receptformulär som kan rekvireras endast från Finlands banks sedeltryckeri. Läkaren måste också föra bok över de patienter till vilka narkotika ordinerar. Det är mycket osannolikt att en finländsk läkare med tanke på denna kontroll ordinerar en patient narkotika om inte ett verkligt behov föreligger. Tvärtom har det yppats klara åsikter om att många läkare inte kan fullborda sin uppgift att lindra värk, eftersom han har funnit de svårigheter som skrivandet av ett narkotikarecept föranleder överdrivna och därför inte har velat införskaffa de av medicinalstyrelsen fastställda receptformulären.

Ätminstone efter den s. k. Dolorex-skandalen har man inte kunnat påvisa att det föreligger ett avsevärt missbruk av narkotika vid vård. De farligaste narkotikapreparaten i vårt land är i dag amfetamin och heroin samt hasch och inget av dessa medel är apoteksvaror och kan sålunda inte heller ordinerar av läkare.

Medicinska fakulteten anser därför att, även om man bör övervaka bruket av de läkemedel som räknas till narkotika och som huvudsakligen

påverkar det centrala nervsystemet (PKV), saken för närvarande är under kontroll och att minskat bruk av narkotika förutsätter andra åtgärder än inskränkningar i läkarnas rätt att ordinera läkemedel.

Uleåborg den 21 december 1983

Pekka Heikkinen
Förvaltningsdirektör

Hannu Pietilä
Byråchef

Tammerfors universitet¹:

Medlemsförslaget tar upp ett mycket viktigt problem i dagens samhälle. Alla åtgärder som kan medverka till att minska detta problem bör stödjas. I medlemsförslaget läggs särskild vikt vid bruket av sådana rusmedel, där av läkare ordinerade läkemedel hör till beroendeorsakerna. I Finland har medicinalstyrelsen redan under flera år lagt allvarlig vikt vid denna fråga. Begränsande åtgärder har utvecklats stegvis. Ifrågavarande åtgärder har inte enbart varit inriktade på s. k. "starka narkotika", utan också på en betydande mängd andra läkemedel som inverkar på det centrala nervsystemet. Enligt universitetets uppfattning kan bestämmelserna inte skärpas mycket, utan att den vederbörliga vården av patienterna ställs i farozonen.

Däremot kan och bör bibringandet av ökade kunskaper och utvecklade attityder inom läkarutbildningen ytterligare effektiviseras t. ex. genom ökade lärarresurser – trots att problemet nog har debatterats rätt mycket. Utöver grundutbildningen borde i detta sammanhang också fort- och vidareutbildningen av redan examinerade läkare uppmärksammas. Läkarna i sin tur borde medverka till att kunskaperna ökar och attityderna utvecklas hos andra grupper av hälso- och sjukvårdspersonal.

I medlemsförslaget nämns tre förslag till praktiska åtgärder. När det gäller det första förslaget tillstyrker universitet särskilt integrativa försöks- och utvecklingsprojekt t. ex. mellan hälso- och socialvården samt skolväsendet i olika stads- och landsbygdsmiljöer.

Beträffande det andra åtgärdsförslaget kan man konstatera, att man inom grundutbildningen av läkare i Finland särskilt efter examensreformen har lagt vikt vid socialmedicinska frågor samt berett mera utrymme för samhälls- och beteendevetenskaperna. Däremot är förslaget fortfarande aktuellt till den del det gäller fort- och vidareutbildningen av läkare och annan hälsovårdspersonal.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

I fråga om det tredje förslaget framfördes redan här ovan att de medicinska myndigheterna i vårt land under de senaste åren redan i betydande grad har effektiviserat kontrollen av förskrivning av sådana läkemedel, som kan vara beroendeframkallande.

De föreslagna åtgärderna, som kräver speciellt noggrann förberedelse, långvarig uppföljning och kritisk värdering av verkningarna, förtjänar allt stöd från de olika involverade parterna.

Tammerfors den 9 december 1983

J. K. Visakorpi

Rektor

Matti Jussila

Planerare

Rektor vid Kuopio högskola hänvisar i skrivelse den 22 december 1983 till yttrande från högskolans avdelningar (se nedan).

Kuopio högskola:

Farmaceutiska avdelningens, odontologiska avdelningens och avdelningens för klinisk medicin avdelningsråd har behandlat medlemsförslaget vecka 50 och föreslår att högskolan måtte avge följande utlåtande.

Det är helt motiverat att tid efter annan fästa uppmärksamhet vid att mediciner – efter det att strängare regler har utfärdats angående psykotropiska ämnen gäller detta i praktiken endast receptbelagda mediciner – för sin del kan öka de problem som är förknippade med rusmedelsmissbruk. Ett bevis för detta är bl. a. att det i Finland i början av 1980-talet väckte stor uppmärksamhet att den starka värkmedicinen metadon kom ut på missbrukarmarknaden. Åsikterna om en omfattande användning och kriterier för vissa psykofarmaka, särskilt mediciner som lindrar sömnlöshet, lugnande medel samt mediciner som dämpar ångest har varit ett ständigt debattämne även bland de ledande experterna; enligt många förekommer ett överdrivet bruk, men å andra sidan är betydande problem förknippade med en definition av behovet.

Det faktum att ett regelbundet långvarigt bruk av dessa mediciner kan orsaka problem – det blir vanebildande och skapar beroende – har lett till diskussioner om dessa indikationer och kriterier för bruk i kortvarig vård. På grund av de problem som har förorsakats av användningen av dessa medel har man i vissa fall kunnat ta ställning på moraliska grunder, utan att

¹ Yttrandet översatt från finska.

beakta betydelsen av dessa medel i vården. Bestämmelserna angående alla de medel som kan missbrukas har kontinuerligt skärpts i vårt land. Detta gäller även starka värkmediciner, bl. a. ovannämnda metadon och alla andra medel som har samma verkan som morfin. Skärpningen av de nuvarande bestämmelserna torde dock inte kunna fortsätta hur länge som helst. Ett beklagligt exempel på den nämnda metadon-skandalens följder är de åtgärder som har verkställts för receptbeläggning av egentliga narkotiska ämnen (starka värkmediciner).

I Finland blir för närvarande även de patienter, som verkligen behöver stark smärtlindring (bl. a. cancerpatienter i terminalskedet) utan effektiv medicinering, för att det är för invecklat för läkaren att ordinera medicineringen eller för att vissa läkare känner att ordineringsen av ifrågakvarande mediciner är moraliskt betänklig. Det är inte skäl att ytterligare skärpa bestämmelserna, snarare borde de till vissa delar lindras. Däremot kunde i viss mån övervakningen effektivieras. Praktiska möjligheter till detta torde ibruktagandet av adb-metoder i apotekens verksamhet ge, utan att man i fortsättningen behöver ingripa i de patienters rättigheter som faktiskt behöver medicinerna.

Däremot borde man i utbildningen av läkare och annan hälsovårdspersonal behandla medicinernas användning även ur andra synvinklar än deras farmakologiska egenskaper och funktionsmekanismer. Ordinationen och användningen av mediciner, särskilt mediciner som påverkar psyket borde man lära sig att granska kritiskt och utan att glömma andra eventuella vårdalternativ. Undervisning av denna typ borde ges i alla utbildningsinstitutioner inom hälsovården. I Kuopio högskola har man vid sidan av farmaceutiska studielinjen undervisning i socialfarmaci i slutskedet av de medicinska studierna i form av en obligatorisk kurs på 10 timmar, och dessutom har en del av de studerande valt att avlägga en kurs som motsvarar en halv studievecka inom ifrågakvarande område (bl. a. problem i samband med missbruk av mediciner).

Med tanke på en utvidgad användning av socialmedicinska åtgärder har Kuopio högskola och Tammerfors universitet i detta avseende varit föregångare i Finland. Den förstärkning av grundhälsovården som nämns i medlemsförslaget har i Finland i huvudsak utvecklats i enlighet med folkhälsolagen som trädde i kraft år 1972. Utgående från de riktlinjer lagen ger har grundhälsovården vid Kuopio högskola även utvecklats i enlighet med direktiv från världshälsoorganisationen.

Grundandet av en egentlig socialmedicinsk enhet har dock inte ännu hittills ansetts vara nödvändig. Detta torde bero på att den undervisning i sociologi och socialpolitik som ges vid Kuopio högskolas inrättning för hälsovård vid sidan av egentlig hälsovård hittills har tillfredsställt dessa behov. Strävandena går i samma riktning när det gäller den nya institutionen för samhällsvetenskap och de nya tjänster som placeras där.

Kuopio högskola anser, att det förslag som framförs i medlemsförslaget,

enligt vilket socialmedicinen borde ha en starkare ställning i den allmänna läkarutbildningen vid universiteten är riktig. Detta kan dock i praktiken förverkligas genom en justering av nuvarande läroplaner och utan att nya socialmedicinska enheter inrättas.

Kuopio i december 1983

Raili Rytöluoto-Kärkkäinen

Föredragande

Medicinalstyrelsen¹:

För Finlands vidkommande måste man konstatera att man i de riksomfattande planerna för organiserandet av social- och hälsovården under åren 1984–1988 i flera punkter på hälsovårdssidan understrukt vikten av samarbete mellan socialmyndigheter både när det gäller folkhälsovården och sjukvårdsanstalternas verksamhet.

I medlemsförslaget konstateras vidare att Nordiska rådet rekommenderar de nordiska regeringarna att ge socialmedicinen en starkare placering både när det gäller grundutbildningen och den medicinska fort- och vidareutbildningen.

För Finlands vidkommande har man genom den reform som skett i läkarnas grundutbildning allt mera försökt beakta de socialmedicinska synpunkterna. Läroämnet är i detta avseende i Finland egentligen folkhälsovetenskapen, där undervisningen som sådan är föremål för en stark utveckling. Undervisningsministeriet har tillsatt en kommitté för att utreda undervisningen i grundhälsovård i läkarutbildningen. Enligt uppgift kommer man i kommitténs förslag att fästa uppmärksamhet också vid den socialmedicinska undervisningen.

I medlemsförslaget föreslås också att Nordiska rådet rekommenderar de nordiska regeringarna att företa en skärpt kontroll över ordinerings av sådana mediciner, som har en vanebildande verkan.

I detta avseende måste man konstatera för Finlands vidkommande att det sedan början av 1982 har tillämpats en effektiviserad kontroll av narkotikarecept, varvid alla i landet ordinerade narkotikarecept undersöks. Man har också effektiviserat kontrollen över andra till sina effekter med narkotika jämförbara mediciner, dvs. mediciner som påverkar huvudsakligen det centrala nervsystemet.

Sammanfattningsvis får man anse att medlemsförslaget i och för sig är viktigt och syftar till att förbättra läget för dem som använder hälsovårdstjänster. Emellertid torde det inte för Finlands del finnas behov för de speciella åtgärder som nämns i medlemsförslaget. Om försöksordningar

¹ Yttrandet översatt från finska.

enligt medlemsförslagets första kläm införs är det naturligtvis skäl också för Finland att delta i detta samarbete, där det kan komma fram nya beaktansvärda synpunkter.

Helsingfors den 14 november 1983

Matti Ruokola
Generaldirektör

Antti Marttila
Byråchef

Ålands landskapsstyrelse:

Ålands landskapsstyrelse konstaterar att den omfattar de värderingar och målsättningar som kommer till uttryck i rubricerade medlemsförslag i Nordiska rådet. Landskapsstyrelsen anser dock att de uppställda målen kan uppnås inom ramen för redan existerande organisations- och verksamhetsmodeller och understöder sålunda icke de specificerade hemställningarna.

Mariehamn den 6 januari 1984

Folke Woivalin
Lantråd

Birger Ch Sandell
Landskapsläkare

Centralen för hälsofostran¹:

Centralen för hälsofostran stöder förslaget om att Nordiska rådet rekommenderar de nordiska regeringarna att ge socialmedicinen en starkare ställning i såväl grundutbildningen som i den medicinska efter- och vidareutbildningen.

Som sin ståndpunkt om kontrollen över vanebildande mediciner vill centralen framföra följande synpunkter:

I Finland har man nyligen genom administrativa förordnanden genomfört flera reformer om ordinerings- och leverans av vanebildande mediciner. Genom medicinalstyrelsens cikulär 1762 och 1800 gjordes bl. a. ordinerings- och leverans av narkotika möjlig endast på ett speciellt narkotikareceptformulär, som

¹ Yttrandet översatt från finska.

endast läkare kan utskriva. Kontrollen över ordinerings och leverans av mediciner som påverkar i huvudsak det centrala nervsystemet skärptes och tre stycken barbituratpreparat som tidigare var receptfria gjordes receptbelagda.

Som följd av dessa åtgärder är kontrollen över vanebildande preparat i Finland den strängaste i Norden. Man evaluerar nu huruvida de skärpta åtgärderna har gjort nytta eller om skärpt kontroll fört med sig att man slutat med nödvändigt läkemedelsbruk.

Med anledning av detta anser Centralen för hälsofostran att det inte finns anledning till den föreslagna rekommendationen om effektiviserad kontroll.

Helsingfors den 14 november 1983

Centralen för hälsofostran

Esko Kalimo

Styrelseordförande

Mirja-Liisa Rontu

Vik. verksamhetsledare

Social- och hälsoorganisationernas samarbetsförening (SAF)¹:

Utgångspunkt för medlemsförslaget synes ha varit de problem som förorsakas av missbruket av narkotika, alkohol och läkemedel och tillväxten av dessa problem. Situationen förändras snabbt och efter det i förslaget nämnda seminariet 1979 har nya problem tillkommit, samtidigt som samhället har sökt olika metoder för att råda bot på dem. I medlemsförslaget tas särskilt upp de medel som socialmedicinen kan erbjuda för att förminska dessa problem. Social- och hälsovårdens metoder räcker dock inte till för att förebygga dessa problem, utan uppmärksamheten bör fästas vid utvecklande av olika delsektorer inom samhällspolitiken.

I medlemsförslaget betonas utvecklandet av samarbete mellan social- och hälsovården. Detta överensstämmer med deras intressen som använder sig av dessa tjänster. Denna omständighet uppmärksammas även i den s. k. Valtava-reformen, som träder i kraft 1.1.1984. I Finland har flera personalgrunder inom social- och hälsovården traditionellt haft två vidsträckt och mångsidiga kontakter till frivilliga social- och hälsovårdsorganisationer. I detta nu betonas särskilt utvecklandet av verksamheten i närmiljön genom att aktivera medborgare bl. a. till frivilliga arbetsinsatser. De försöksarrangemang som föreslås i medlemsförslaget är värda att över-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

vågas och kan intimt anknytas till den utveckling som redan pågår i samhället.

I medlemsförslaget betonas betydelsen av människans miljö för hennes välbefinnande. Sjukdom och hälsa är en följd av en kontinuerlig växelverkan mellan individens psyke, soma och miljön, varför socialmedicinen har sin egen betydelse som det delområde inom medicinen som specialiserar sig på en av dessa delfaktorer. Undervisningen i socialmedicin borde därför i tillräcklig utsträckning inkluderas i annan hälsovårdsutbildning och behövlig grundkunskap i ämnet borde ges också inom utbildningen på socialsektorn. Att grunda egna regionala socialmedicinska enheter förefaller däremot inte ändamålsenligt.

Att förhindra missbruk av vanebildande läkemedel är en viktig målsättning. Den rusmedelsförordning som har utfärdats i Finland och medicinalstyrelsens senaste bestämmelser för utleverande har ställt dessa läkemedel under sträng kontroll. Om man skall nå upp till målsättningarna förutsätter detta samarbete mellan olika myndigheter och tillräcklig harmonisering av praxis i de nordiska länderna. Vid strävan att avlägsna de här omtalade problemen får man dock inte oskäligt försvåra behövlig medicinsk vård.

Helsingfors den 3 januari 1984

Social- och hälsoorganisationernas samarbetsförening (SAF)

Aarre Ojala
Ordförande

Jouko Vasama
Generalsekretare

Suomen kunnallisliitto (Finlands kommunförbund)¹:

Enligt kommunförbundet har man i medlemsförslaget hälsovårdspolitiskt riktigt understrukit betydelsen av socialmedicinska och förebyggande åtgärder. Man måste dock ta hänsyn till skillnaderna mellan olika nordiska länder i själva hälsovårdssystemet och i myndigheternas föreskrifter om ordination och försäljning av läkemedel. I Finland har medicinalstyrelsen år 1981 utfärdat direktiv om ordinerandet och vidarebefordran av farmaceutiska specialpreparat, som hör till narkotika och vilka huvudsakligen påverkar det centrala nervsystemet. I diskussionen under den senaste tiden har man uttryckt oro över försvårad smärtlindring, eftersom man har upptäckt att läkarna är försiktiga vid ordinerandet av starka värkmediciner, när det skulle vara nödvändigt för vården och smärtstillandet. Vid övervägandet av effektiviserad läkemedelskontroll bör man å andra sidan

¹ Yttrandet översatt från finska.

ta hänsyn till att inte i onödan försvåra möjligheterna att ge nödvändig läkemedelsvård på grund av en relativt liten missbrukargrupp.

I medlemsförslaget föreslås en nordisk försöksordning för att inrätta socialmedicinska enheter i syfte att utvärdera effekten av de integrerade socialmedicinska insatserna i den primära social- och hälsovårdstjänsten. I Finland fungerar den primära hälsovården i nära samarbete med frivilliga organisationer inom socialvården och hälsovården. På den primära nivån har vården och rehabiliteringen av narkotikamissbrukare anordnats i samarbete med olika yrkesgrupper och myndigheter. För Finlands del tycks det därför inte vara motiverat att inrätta separata socialmedicinska enheter. Om man vill utvärdera den hälsofrämjande effekten av socialmedicinska åtgärder på den nordiska nivån, bör man där i första hand sträva till att utnyttja de befintliga organisationerna och undvika inrättande av nya separata enheter. Det kan då uppstå dubbelorganisationer till de redan fungerande servicesystemen.

Den föreslagna förstärkningen av socialmedicinens ställning i grund- och fortbildningen skulle förbättra möjligheterna till samarbete mellan socialvården och hälsovården. Det är dock svårt att öka den socialmedicinska undervisningen i grundutbildningen, eftersom det förutsätter förlängda utbildningstider eller motsvarande minskad utbildning inom de övriga områdena. Enligt vår uppfattning bör man överväga en förstärkning av den socialmedicinska undervisningen i grund- och fortbildningen efter de nationella behoven.

I medlemsförslaget har till sist föreslagits en effektiviserad kontroll av ordinerandet av sådana mediciner, som har vanebildande verkan. Användningen av mediciner i berusningssyfte torde inte kunna helt avlägnas genom att effektivisera läkemedelskontrollen. Däremot kan stränga bestämmelser försvåra anordnandet av en nödvändig läkemedelsvård och det kunde därför vara på sin plats att på nordiskt plan utreda möjligheterna att rådgiva om rätt användning av läkemedel och att utreda bruket av vanebildande mediciner vid vård av olika sjukdomar och narkotikaproblem samt att undersöka ersättande vårdmetoder som kommer i fråga i synnerhet i vården av narkotikamissbrukare.

Helsingfors den 9 januari 1984

Suomen kunnallisliitto

Paavo Pekkanen

Verkställande direktör

Leif Engfelt

Avdelningschef

Finlands stadsförbund¹:

Stadsförbundets centralbyrå finner det viktigt att den socialmedicinska insatsen inom social- och hälsovården ökas. I Finland har man ständigt poängterat betydelsen av ökat samarbete mellan social- och hälsovården. Rekommendationerna har också lett till konkreta samarbetsformer bl. a. inom drogvården. Det lönar sig dock med fortsatta försök för att hitta nya verksamhetsformer och för att byta erfarenheter mellan de nordiska länderna.

Genom att öka den socialmedicinska utbildningen kan möjligheterna till samarbete mellan social- och hälsovårdspersonalen avsevärt ökas, varför stadsförbundets centralbyrå även understöder godkännandet av denna punkt i medlemsförslaget.

Kontrollen av ordinerandet av vanebildande läkemedel måste å ena sidan effektiviseras, men å andra sidan bör den inte leda till att t. ex. döende patienter, som nödvändigtvis behöver dessa läkemedel, inte skall kunna få dem, eftersom läkarna är rädda för denna kontroll. Vid genomförande av åtgärder enligt denna punkt i medlemsförslaget måste man därför iakttä synnerligen stor försiktighet.

Helsingfors den 29 december 1983

Pekka Alanen
Viceverkställande direktör

Matti Laiho
Sekreterare för
hälsoärenden

Sjukhusförbundet¹:

Det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om förstärkt socialmedicinsk insats tar fasta på ett centralt problemområde när det gäller hälsovården. Det är dock skäl att konstatera, att bashälsovårdsorganisationens tjänster i Finland särskilt på landsbygden sträcker sig även till närsamhällesnivån. Likaså har samarbetet mellan de inom bashälsovården verkande befattningshavarna och socialmyndigheterna och frivilliga organisationer i Finland utvecklats betydligt längre än i många andra länder. Därför fungerar hälsocentralerna på landsbygden redan nu som socialmedicinska enheter av det slag, som medlemsförslaget efterlyser. Storstäderna utgör däremot i Finland bashälsovårdens största problemområde. Enligt Sjukhus-

¹ Yttrandet översatt från finska.

förbundets uppfattning vore det i Finland motiverat att organisera de föreslagna försöksarrangemangen först och främst i storstäderna.

Ett stärkande av den socialmedicinska undervisningen både på grund- och fortbildningsstadiet är också behövligt i Finland.

Förslagsställarna föreslår vidare, att Nordiska rådet skulle rekommendera Nordiska ministerrådet att effektivisera kontrollen av utskrivning av sådana läkemedel, som har en beroendeökande effekt. Sjukhusförbundet anser, att kontrollen över läkemedel och deras förskrivning i Finland är ordnat på det sätt som behovet förutsätter och att saken fortlöpande är föremål för uppmärksamhet. Därför ger förslaget om skärpt kontroll för Finlands del inte anledning till nya åtgärder.

Helsingfors den 16 december 1983

Sjukhusförbundet

Heikki Simola

Direktör

Keijo Kokkola

Administrativ
överläkare

Centralförbundet för socialskydd¹:

De föreslagna rekommendationerna åt Nordiska ministerrådet

Rekommendation 1

Utvärdering av den hälsofrämjande effekten av en integrerad socialmedicinsk insats i den primära social- och hälsoservicen samt försöksåtgärder i anslutning härtill på lokal nivå.

Centralförbundet för socialskydd anser att det utgör ett krav för dagens samhälle att öka den socialmedicinska kunskapen i alla biståndsyрки. I detta nu föreligger det redan kunskap om de sociala och medicinska förhållandenas interdependens. Samarbete mellan fackpersonalen inom ifrågavarande branscher utgör också ett allmänt erkänt behov. På det administrativa planet förekommer det i vissa kommuner i Finland ett organiserat samarbete, men det har ännu inte slutgiltigt utformats hur detta samarbete skall genomföras generellt.

Nämnda samarbete förekommer också på många delområden inom socialvården såsom inom invalidvården, vid rådgivningsbyråerna för uppfostringsfrågor och på A-klinikerna, men som ett organiserat samarbete för hela yrkeskåren tillsammans med en annan yrkeskår, t. ex. läkarna, den övriga hälsovårdspersonalen, socialarbetarna, har det inte genomförts.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

I folkhälsoarbetet håller det socialmedicinska synsättet fortfarande på att vinna insteg och av organisationerna på det sociala området bedriver bl. a. invalidorganisationerna en allt mera omfattande hälsorådgivning. Ingen av dessa åtgärder är dock ännu tillräcklig och man måste såväl genom forskning som praktiska försök utvärdera betydelsen av de socialmedicinska insatserna.

Utöver att samla de erfarenheter som föreligger lönar det sig också att experimentera med den föreslagna socialmedicinska enheten i folkhälsoarbetet.

Rekommendation 2

En starkare ställning för socialmedicinen i såväl grundutbildningen som den medicinska fortbildningen och vidareutbildningen.

Centralförbundet för socialskydd anser, att socialmedicinens andel i universitetens allmänna läkarutbildning bör utökas och att man dessutom bör försäkra sig om att det förekommer en tillräcklig socialmedicinsk utbildning också i den övriga utbildningen inom hälsovårdsbranschen samt att de erforderliga grundkunskaperna ingår också i utbildningen på det sociala området. De ifrågakommande yrkesgrupperna måste ha en tillräcklig gemensam kunskapsbas för att samarbetet skall kunna förlöpa smidigt utöver det, att man skapar goda externa betingelser för samarbetet.

Rekommendation 3

Skärpt kontroll över ordinerings av medicin med vanebildande verkan.

Centralförbundet för socialskydd anser, att ett av de viktigaste samarbetsproblemen mellan olika myndigheter i Norden i dag är att hindra en ökad användning av narkotika och rusmedel och att effektivisera och förenhetliga vården av missbrukare.

Åtgärder för att övervaka läkarordinerade recept förekommer delvis i Finland. Praxis borde bara förenhetligas, för annars ändras tillvägagångssättet i ett land inte situationen då medborgarna fritt kan förflytta sig från ett land till ett annat.

Vården av missbrukare av berusningsmedel är också i hög grad en samsarbetsfråga mellan såväl läkare som socialarbetare och formerna för detta samarbete borde utredas noggrannare och försök med olika organisationsalternativ bedrivs.

Helsingfors den 15 december 1983

Centralförbundet för socialskydd r.f.

Matti Savola

Ordförande

Markku Ruohonen

Verksamhetsledare

Hälsovårdens fackorganisation Tehy rf¹:

Tehy omfattar åsikten att man skall öka förståelsen för socialmedicinen och dess användning för att inom hälsovårdspolitiken uppnå att förebyggande åtgärder ges en starkare placering i förhållande till symptombehandling. Tehy anser även att det föreslagna samarbetet mellan yrkesgrupper och organisationer är viktigt.

Tehy understöder gjorda framställningar. Tehy förutsätter att representanter för ifrågavarande fackorganisationer inom hälso-, sjuk- och socialvårdsområdena deltar i planeringen på riksnivå av hur försöksverksamheten skall genomföras. Tehy förutsätter också att representanter för de yrkesområden som samverkar, exempelvis representanter för vårdarbetet, socialarbetarna och läkarna, skall delta på lokal nivå.

Helsingfors den 12 december 1983

Hälsovårdens fackorganisation Tehy r.f.

Toini Nousiainen

Ordförande

Pirkko Routoistenmäki

Sekreterare i yrkesärenden

Finlands sjuksköterskeförbund rf hänvisar i skrivelse den 16 december 1983 till yttrande av den 12 december 1983 från Hälsovårdens fackorganisation Tehy rf (se ovan).

Island**Hälsovårds- och försäkringsministeriet¹:**

Medlemsförslagets första del om försöksordningar i syfte att utvärdera de hälsomässiga effekterna av en integrerad socialmedicinsk insats i den primära social- och hälsovårdstjänsten, är något oklar.

Här i landet har upprättandet av vårdcentraler medfört att den medicinska servicen under de senaste tio åren ingått som en del i ett tvärfackligt grupparbete i stället för att enbart ha varit läkarservice. Enligt vad vi vet har utvecklingen i de flesta – om inte i alla – nordiska länder varit liknande.

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Förstärkning av hemläkarservicen och även annan service inom vårdcentralerna har varit aktuell här i landet. Det projekt som NOMESKO (Nordisk medicinalstatistikkommitté), genomförde 1976–1980 vid vårdcentralen på Egilsstaðir bör särskilt nämnas i detta sammanhang. Projektets syfte var att utveckla datorregistreringssystemet inom vårdcentralerna samt att samla data om hälsotillståndet utanför sjukhusen på *ett ställe* inom varje vårdcentral/område.

Medlemsförslagets andra del omfattar utökning av undervisningen i socialmedicin såväl i grundutbildningen som i specialistutbildningen. Ministeriet uttrycker särskilt sitt stöd till denna del av förslaget.

Förslagets tredje del omfattar skärpt kontroll vid ordinerings av vanebildande medicin. Med anledning därav konstaterar ministeriet att man i Island under de senaste tio åren har skärpt kontrollen avsevärt av ordinerings och nu gäller här i landet regler för ordinerings av lugnande medicin och sömtabletter som är betydligt strängare än de regler som gäller i övriga Norden.

Sammanfattningsvis stöder ministeriet förslaget om utökad undervisning i socialmedicin. Ministeriet anser att den del av förslaget som omfattar kontroll av vanebildande droger bör separeras från den del av förslaget som omfattar förstärkt socialmedicinsk insats och få en särskild behandling.

Reykjavík den 20 december 1983

På vägnar av ministern

Almar Grímson

Medicinaldirektören i Island¹:

Undervisning i socialmedicin

Medicinaldirektören stöder förslaget om att ge socialmedicinen en starkare ställning inom den medicinska utbildningen och specialistutbildningen. Undervisning i socialmedicin har pågått vid Islands universitets medicinska linje sedan år 1977. Undervisningstiden är mycket kort, sex veckor per år, totalt 24 lektioner förutom grupparbete. Under dessa sex veckor pågår samtidigt undervisning i hälsovård, fysioterapi och rättsmedicin samt undervisning på allmänläkarområdet. Detta kan jämföras med att studenter i medicin erhåller 60 lektioner i fysik förutom praktiska övningar. Trots upprepade önskemål och en rapport, som framlades år 1979 av en kommitté under utbildningsdepartementet, har den medicinska fakulteten inte ökat undervisningen i socialmedicin. Den totala undervisningstiden är

¹ Yttrandet översatt från isländska.

avsevärt kortare än i de övriga nordiska länderna. En tredjedels lektorstjänst är avsatt för denna undervisning medan professuren i socialmedicin har "utlånats" och används som en rättsmedicinsk professur.

Forskning

Det föreslås att man undersöker effekterna av ökat lokalt samarbete och samordning av den sociala och medicinska servicen. Många försök har genomförts inom detta område och tiden är nu mogen för att utreda resultaten och förmedla information till andra länder. Mot bakgrund av denna information kunde det sedan vara befogat att genomföra ytterligare forskningsarbete i samarbete mellan de nordiska länderna.

Kontroll av ordinerings av medicin

Genom samordnande åtgärder, ökad kontroll och informationsinsatser har man här i landet avsevärt lyckats minska användningen av lugnande mediciner. Ytterligare resultat kan säkert uppnås och kontrollen ökas. Genomförda undersökningar tyder otvetydigt på att faran för beroende av lugnande mediciner såsom benzodiazepinum är betydligt större än man tidigare antagit. Denna grupp är inte registreringsbar i Island men den mängd som kan utskrivas per gång är begränsad.

Reykjavík den 13 december 1983

Guðjón Magnússon

Isländska kommunförbundet har i skrivelse den 5 januari 1984 förklarat sig icke ha några erinringar mot medlemsförslaget.

Islands läkarförbund¹:

Förbundsstyrelsen stöder förslaget, men konstaterar att officiell tillsyn med receptskrivning här i landet har givit goda erfarenheter och är tillräcklig.

Reykjavík den 13 december 1983

Páll Þórðarson
Direktör

¹ *Yttrandet översatt från isländska*

Norge

Universitetet i Oslo, Universitetsdirektøren, hänvisar i skrivelse den 25 november 1983 till yttrande av den 15 november 1983 från Det medisinske fakultet (se nedan).

Universitetet i Oslo, Det medisinske fakultet:

Det medisinske fakultets styre har gitt dekanus fullmakt til å besvare ovennevnte henvendelse.

De senere års forskning har vist at de såkalte livsstilssykdommer utgjør den vesentligste del av sykeligheten i befolkningen. Dette gjelder hjerte-karsykdommer, diverse kreftformer, skader og trafikkuhell, psykisk betingede lidelser og stresstilstander, for å nevne de vanligste.

Det er åpenbart at ved korrekt gjennomført forebyggende tiltak ville disse sykdommer kunne reduseres i betydelig grad. Vanskeligheten ligger i at de forebyggende tiltak vil kreve forandret livsstil. Forat en befolkning skal forandre sin livsstil, må politikerne og de toneangivende i samfunnet gå foran. Og man ville trenge å ta i bruk hele vårt opplysningsapparat, inkludert presse og TV. Forandringene i livsstil vil kreve opphør med inntak av alkohol og tobakksrøyk, forandrede spisevaner, fjernelse av trafikkfeller, sterk reduksjon av boutgifter, m. m.

Det hjelper lite å be legene redusere sin forskrivning av stimulanter eller beroligende medikamenter, hvis hovedårsaken til pasientenes stress-situasjon f. eks. ligger i at bo-utgiftene krever ekstrajobb på overtid gjennom en årrekke, med nattevåk, kaffedriking, sovetabletter, irritabilitet og familiære problemer som resultat.

Det er ønskelig og nødvendig å styrke den samfunnsmessige del av det medisinske studium slik medlemsforslaget antyder. Dette er allerede gjort ved vårt fakultet gjennom vår nye studieplan som begynte 1978. I tillegg arbeider vi sammen med sosialdepartementet på å styrke forskningen innen helseopplysning. Undervisningen om behov av, og gevinst ved, forandret livsstil må ikke bare gis de medisinske studenter, men hele befolkningen.

Noen resultater av betydning bør man neppe vente seg før de ledende krefter i samfunnet innser betydningen av dette arbeid, og er villige til å ta de nødvendige belastninger ved holdningskapende virksomhet og betydelige ressursinnsprøytninger.

Oslo, 15. november 1983

Ivar Hørven
Dekanus

Universitetet i Trondheim, Avdeling for medisin:

– – – Det er vanskelig å forstå hva dette forslaget innebærer. Bakgrunnen synes å være at man med utgangspunkt i stoffmisbruksproblemet etablerer:

1. *Forsøksvirksomhet* for vurdering av den sunnhetsfremmede effekt av en integrert sosialmedisinsk innsats i den primære helse- og sosialtjeneste.
2. *Styrket satsing på sosialmedisinsk undervisning* i grunnutdannelsen, videre- og etterutdanning.
3. *Sterkere kontroll* av forskrivning av medikamenter som kan være vanedannende.

Vi vil si oss enige i at det er viktig å bekjempe misbruk enten dette gjelder alkohol, stoff eller medikamenter.

I Norge er vi kommet godt i gang med å utbygge et nært samarbeid lokalt mellom profesjonelle innen helse- og sosialtjenesten. Vi slutter oss til en oppfordring om at dette er en nødvendighet.

Når det gjelder forsøksvirksomhet, må imidlertid spørsmålet reises om hvorledes denne skal evalueres. Dette er forskningsmessig meget vanskelig.

Et viktig punkt i medlemsforslaget vedrører styrket undervisning i videre- og etterutdannelsen. Sosialmedisinsk problematikk, som f.eks. misbruket, bør være et viktig emne i utdannelsen av alle leger.

En undersøkelse som nylig er publisert i Norge¹, viser at "situasjonen i Norge (når det gjelder forskrivning av medikamenter) ikke er alarmerende". Forbruket når det gjelder psykofarmaka er relativt moderat sett i forhold til andre land. Imidlertid varierer forbruket sterkt og det kan betegnes som foruroligende høyt ved noen sykehus og sykehjem, – og i enkelte primærlegepraksiser. Disse forhold bør rettes opp ved "medical audit" og ved undervisning som et integrert ledd i videre- og etterutdannelsen.

Man har i Norge de senere årene allerede gjennomført flere tiltak når det gjelder sterkere kontroll av vanedannende medikamenter. Den løpende EDB-registrering av forskrivninger av gruppe A-medikamenter antas å gi helsemyndighetene tilstrekkelig mulighet til å gripe inn overfor leger som overskrider normene for forskrivning av narkotika og overfor pasienter som misbruker slike medikamenter ordinert av lege. De nye bestemmelsene om pasient- og legeidentifikasjon for gruppe B-bestemmelsene, innebærer en grad av kontroll som neppe bør utvides.

En ytterligere skjerping av kontrolltiltakene kan medføre at disse medi-

¹ Bjørndal, A: *Gagn eller ugagn? Forbruk av psykofarmaka i Norge. SIFF's gruppe for helsetjenesteforskning/Institutt for almenmedisin. Rapport nr. 4, Oslo 1983.*

kamentene ikke blir anvendt i tilstrekkelig utstrekning der det er faglig indikasjon for dem. Dette forslaget er derfor uaktuelt for Norges vedkommende, før man har utredet effektene av de siste års tiltak.

Trondheim, 2. desember 1983

Hans Cato Guldborg
Avdelingsformann

Tor Olaussen
Avdelingssjef

Universitetet i Tromsø, Fagstyret for medisin, har i skrivelse den 15 november 1983 forklarat sig ikke ønska avge yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Norske kommuners sentralforbund:

Sentralforbundet er enig i at forebyggende innsats bør få en sterkere plassering i sunnhetspolitikken fremfor symptombehandling.

Sentralforbundet støtter Nordisk Råd i sin henstilling til Nordisk Ministerråd.

Oslo, 6. desember 1983

Lars-Jonas Nygaard

Harald Myrseth

Norsk sykepleierforbund (NSF):

NSF ser nødvendigheten av en sterk sosialmedisinsk innsats innenfor den primære helsetjenesten. Da denne vil kreve et godt tverrfaglig samarbeid bør *alt* helsepersonell få sin utdanning styrket i denne retning, ikke bare legene.

Innenfor landets almenutdanning bør det legges grunnlag for en videre utdanning/forståelse for forebyggende og sosialsiktet helsetjeneste.

NSF finner det vanskelig uten videre å støtte forslagets 1. avsnitt:

at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at gjennomføre en rekke forsøgsordninger i lokalområder i de nordiske lande med henblik på at vurdere den sunhedsfremmende effekt af en intergreret socialmedisinsk indsats i den primære social- og sundhedstjeneste

Før nevnte "forsøksordninger" i det hele tatt vurderes satt igang, bør det foreligge grundig kartlegging av nåværende og planlagt sosialmedisinsk innsats i den primære helse- og sosialtjeneste i de enkelte nordiske land. Ut fra den informasjon kan det bygges/undersøkes videre.

Forslagets 2. avsnitt bør omskrives som følger:

Det henstilles endvidere,
att Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landes regeringer
at give socialmedicinen en placering i almenuddannelsen såvel som en
stærkere placering i al grunduddannelse og videre uddannelse av helsepersonell.

3. og siste ledd av forslaget "Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landes regeringer at foretage en skærpet kontrol overfor ordinerer av medicin, der har en vanedannende virkning", kan støttes, men vi peker på faren av kontrollordninger som bidrar til overdrevne restriksjoner ved bruk av smertestillende midler i tilfelle/hos pasienter som virkelig trenger disse.

Samtidig bør det til befolkningen gis tilstrekkelig opplysning om legemidler og deres virkning/bivirkning.

Oslo, 15. desember 1983

Norsk sykepleierforbund

Aud Blankholm

Forbundsleder

Hilde Qvale Høyskel

Konsulent

Sverige

Socialstyrelsen:

Förebyggande insatser

Såväl hälso- och sjukvårdslagen som socialtjänstlagen betonar behovet av förebyggande insatser för att främja hälsa och välfärd samt behovet av samverkan mellan olika samhällssektorer.

Lokal försöksverksamhet för att värdera integrerade socialmedicinska insatser i primärvård och socialtjänst är viktig. Man behöver dock ej inrätta särskilda socialmedicinska enheter. I stället bör man bygga på små samarbetsteam mellan sjukvårds- och socialpersonal. Förutom att arbeta tillsammans i enskilda ärenden kan de också fungera som konsulter med särskild socialmedicinsk kompetens för behandlingsarbete inom socialtjänst och hälso- och sjukvård.

Primärvården och till denna angränsande delar av socialtjänsten, exem-

pelvis stora delar av äldreomsorgen, missbruksvården, handikappvården och det förebyggande arbetet, präglas av ett antal gemensamma huvudprinciper såsom helhetssyn, närhet/tillgänglighet och kontinuitet. För socialtjänsten framhålls normaliseringsprincipen och för primärvården betonas kvalitet och säkerhet samt samverkan med andra samhällsfunktioner.

Primärvården och socialtjänsten utgör tillsammans basresurserna för hälso- och sjukvården och de sociala insatserna.

Den utveckling som pågår idag i Sverige vad gäller samverkan mellan primärkommuner och landsting och då i första hand samarbetet mellan socialtjänsten och primärvården är i detta sammanhang av stor betydelse. När det gäller äldre personer är samarbetet social hemtjänst – sjukvård i hemmet en naturlig kontaktyta. De vårdplaneringsgrupper som i dag är verksamma och under uppbyggnad kan agera i nära anslutning till sociala nätverksorganisationer. Viktiga områden för samverkan och förebyggande insatser är bl. a.:

- information om kost, hälsa och motion
- Information om medicin och medicinering
- uppsökande verksamhet inom socialtjänst respektive hälso- och sjukvård
- sjukvårdsinsatser vid servicehus och annat kollektivt boende
- utbildning av personal, hemtjänst och hemsjukvård.

Olika former för samverkan har utvecklats och prövats på många håll i landet t. ex. i Tierp och Örebro.

Styrelsen tillstyrker den rekommendationen som gäller att utvärdera den hälsofrämjande effekten av ett samarbete mellan primärvården och socialtjänsten. Styrelsen vill också påpeka att ett arbete av det slag som nordiska rådet föreslår redan påbörjats. Om man ytterligare vill betona socialmedicinska insatser i social- och hälsovårdsarbetet bör man bygga på de insatser som redan idag är under utvecklande.

Utbildning

Förslaget att förstärka medicinalpersonalens grundutbildning och vidareutbildning i socialmedicin är bra. Av förslaget framgår att det som där benämns socialmedicin ligger närmare det svenska begreppet allmänmedicin än den svenska specialiteten socialmedicin.

Vad gäller läkarnas grundutbildning har universitets- och högskoleämbe- tet fastställt en ny utbildningsplan för läkarlinjen att gälla från och med läsåret 1983/84. Den nya utbildningsplanen är resultatet av en utredning vars betänkande "En förnyad läkarutbildning" publicerades 1982.

Syftet med denna revision av läkarnas grundutbildning var att åstadkomma en bättre anpassning av utbildningens innehåll och verksamhetsformer till målen för hälso- och sjukvårdens utveckling. Detta understryks i den nya läroplanen för läkarutbildningen. Man framför att utbildningen inom läkarlinjen skall syfta till att den studerande för att kunna arbeta förebyg-

gande, förvärvar kännedom om sådana förhållanden i samhället som påverkar människors hälsa. I läroplanen framhålls också att i den kliniska utbildningen skall färdighetsmomenten särskilt beaktas samt ges på olika vårdnivåer, med huvudsaklig inriktning på primärvård och vården av långtidssjuka.

Regeringen fastställde de nya reglerna för specialiteten allmänmedicin 1981 (SFS 1981:250) i form av en förordning om ändring i kungörelsen (1972:678) med tillämpningsföreskrifter till lagen (1960:408) om behörighet att utöva läkaryrket. Den nya utbildningen i allmänmedicin skall fullgöras av de blivande allmänläkarna som legitimerats efter 1982-01-01.

Socialstyrelsen, som numera ansvarar för vidareutbildningen av läkare, har genom sin ämnesexpertgrupp i allmänmedicin utarbetat ett underlag för tjänstgöringsprogram för den nya specialistutbildningen i allmänmedicin (PM 12/82). Tjänstgöringsprogrammet avser att utgöra ett underlag för arbetet på lokal och regional nivå med planeringen av tjänstgöringsblock. Socialstyrelsen har i sitt förtal till programmet betonat att en anpassning måste göras till lokala förhållanden och också vidareutvecklas i enlighet med de intentioner man kan ha lokalt.

En annan utbildningsinsats inom efterutbildningen är en kurs i individualprevention för allmänläkare som avses ges första gången våren 1984. Denna kurs är gemensam för allmänmedicinskt verksamma läkare och sköterskor med ansvar inom det förebyggande arbetet. Sex sådana kurser ingår i hittills utarbetade planer och finansieras vad gäller de direkta undervisningskostnaderna från särskild post under anslaget för vidareutbildning av läkare.

Även i andra länder märks en viss förskjutning från dyrbar högteknologisk vård till primärvård och prevention. Detta kan man bl. a. utläsa av den översikt som sammanställts av WHO över vidareutbildning av läkare i Europa "Graduate Medical Education in the European Region". Flera länder har på senare tid företagit mer eller mindre genomgripande förändringar i sina system för specialistutbildning. Som mest glädjande beskrivs att ett antal länder har infört en formell vidareutbildning i allmänmedicin eller motsvarande.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att stora förändringar har gjorts inom den allmänmedicinska utbildningen såväl inom grundutbildningen som inom vidare- och efterutbildningen för att svara mot de sjukvårdspolitiska mål som uppställts och för att prioritera primärvården inom hälso- och sjukvårdsområdet.

Den socialmedicinska insatsen behöver nödvändigtvis inte bestå i inrättandet av nya arbetsenheter eller ens förstärkning av befintliga. Istället är det, menar styrelsen, så att ett förstärkt socialmedicinskt arbete kan åstadkommas genom förbättrad utbildning av befintlig personal; närmare samarbete mellan social, medicinsk och psykiatrisk verksamhet; eventuellt gemensamt utvecklings- och försöksarbete.

Skärpt kontroll över förskrivning av beroendeframkallande läkemedel

Att ha uppsikt över överförskrivningen av läkemedel är ett ansvar för landstingen och socialstyrelsen. Vidare är arbetet som läkemedelskommittéerna gör viktigt i sammanhanget. Om läkare felaktigt förskriver beroendeframkallande läkemedel skall socialstyrelsen ingripa enligt sin tillsynsfunktion.

Ett problem är missbrukande patienter. Missbruk av beroendeframkallande läkemedel är ibland kopplat till annat missbruk men förekommer även fristående. Här har primärvården i samarbete med länssjukvårdens psykiatri en viktig funktion.

I remissen talas mest om primärvården som en resurs för att hjälpa läkemedelsmissbrukare. En annan viktig resurs är den öppna, distriktsförlagda psykiatriska vården. Här finns på många håll en växande kunskap om alternativa sätt att behandla människor i kris (terapi istället för psykofarmaka, mer av helhetssyn än av symtomtänkande osv).

Utbildningsinsatser gärna gemensamma för socialtjänsten, primärvården och länssjukvårdens psykiatri är viktiga.

De bestämmelser som gäller läkarnas förskrivningsrätt återfinns i Allmänna Läkarinstruktionen (SFS 1963:341). I 3 § 1 anges att det åligger varje läkare att i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet meddela patienten de råd och, såvitt möjligt den behandling som patientens tillstånd fordrar.

Restriktioner för förskrivning av narkotika återfinns i receptkungörelsen (MF 1965:100). Begränsningarna innebär bl. a. följande:

- 1) Förskrives med största försiktighet
- 2) Får ej förskrivas till okänd person
- 3) Förtryckt läkemedelsnamn får ej finnas på receptblanketten
- 4) Apoteket skall kontrollringa telefonrecept såvida den ordinerades identitet ej är uppenbar
- 5) För narkotika enligt förteckning II eller III får endast ordineras högst fem avdelade doser.

Styrelsen anser att vi i Sverige har en relativt god kontroll över förskrivningssituationen (förbrukningen) av beroendeframkallande medel. Detta innebär ändå att man ständigt måste arbeta med dessa frågor.

Socialstyrelsen har under senare år tagit flera initiativ när det gäller frågor kring överkonsumtion och missbruk av lugnande medel och sömmedel. Genom en arbetsgrupp inom styrelsen har man bl. a. stimulerat landsting att inrätta lokala arbetsgrupper för att utveckla program för prevention av överkonsumtion och missbruk och omhändertagande av redan etablerade missbrukare samt att följa utvecklingen av missbruket.

Under 1983 hölls två nationella konferenser (i Gävle den 7 juni och i Växjö den 9 juni), där företrädare för landstingen inbjöds till diskussioner om dessa frågeställningar.

Inom Stockholms läns landsting genomfördes i maj 1983 en informa-

tions- och diskussionskonferens om åtgärder mot läkemedelsmissbruk. Inför konferensen hade en PM utarbetats angående målsättning för och tänkbara utvecklingslinjer i ett arbete avseende organisation och genomförande av åtgärder mot läkemedelsmissbruk.

Inom Malmö kommun har ett förslag till åtgärdsprogram angående läkemedelsmissbruk utarbetats som utmynnar i att man skall inrätta en samordningsfunktion.

Enligt den bedömning som skett inom socialstyrelsens arbetsgrupp för frågor kring överkonsumtion och missbruk av lugnande medel och sömnmedel finns det för närvarande inte anledning att ändra gällande regler kring dessa medel. Huvudinsatserna bör för närvarande inrikta sig på att finna former för att föra ut och följa upp gällande reglers tillämpning samt öka uppmärksamhet och kunskap. Inom arbetsgruppen har också diskuterats möjligheterna att dokumentera effektiviteten av alternativa behandlingsmetoder mot oro, ångest, sömnbesvär och andra symtom som är huvudsaklig indikation för förskrivning av lugnande medel och sömnmedel. Så länge effektiviteten av andra behandlingsmetoder ej är tillräckligt dokumenterad torde det vara svårt att komma åt överförskrivning av lugnande medel och sömnmedel med beroendeframkallande egenskaper.

Under 1982–1983 har socialstyrelsens läkemedelsavdelning inlett en utredning om det medicinska värdet för barbiturater. Om denna medicinska omvärdering utfaller negativt för preparatgruppen avser styrelsen vidtaga åtgärder för att återkalla registreringen för samtliga preparat innehållande barbiturater utom sådana som innehåller fenemal, som kommer att få finnas kvar för behandling av epilepsi.

Läkemedelsavdelningen utförde under första halvåret 1977 en kartläggning av förskrivningen av narkotiska preparat på förteckning II till narkotikaförordningen (SFS 1962:704). Studien omfattade all förskrivning av dessa medel i den öppna vården. Bl. a. kunde följande slutsatser dras:

- Förskrivningen av förteckning II narkotika har minskat kraftigt under senare år.
- Förbrukningen räknat per innevånare är störst i storstäderna
- Endast ett fåtal patienter eller läkare har en hög konsumtion respektive förskrivning. Ingen förskrivning har varit av den omfattningen eller karaktär att någon åtgärd från socialstyrelsens sida har varit motiverad.

Studien har publicerats i Information från socialstyrelsens läkemedelsavdelning (1981:2) som bl. a. utsänds till samtliga läkare i landet.

I ett annat nummer av ovan nämnda publikation (1983:3) har artikeln "Förbrukning av hypnotika, sedativa och ataraktika" (farmakologisk grupp 11A) publicerats. Artikeln behandlar bl. a. situationen i Malmöhus län. Det visade sig i siffror från "Svensk läkemedelsstatistik" att Malmöhus län hade landets högsta förbrukning av läkemedel inom farmakologiska gruppen 11A. Mot bakgrund av dessa siffror gjordes en lokal analys av förbrukning och förskrivning och frågan diskuterades i den lokala

läkarföreningen i Malmö kommun där förbrukningen var allra störst. Där-
 efter har förbrukningen av dessa medel, speciellt barbiturater och kombi-
 nationspreparat minskat de följande åren. Dessutom kan man mäta en
 nedgång i den slutna vårdens diagnoser med läkemedelsmissbruk och en
 minskning i självmordsfrekvensen där aktuella preparat har varit inbland-
 ande. Detta illustrerar hur tillgänglig statistik kan användas i det lokala
 arbetet med att uppnå en rationell läkemedelsanvändning.

Socialstyrelsens kommitté för läkemedelsinformation ger löpande ut en
 skriftserie som tar upp olika läkemedelsgruppers farmakologi och klinik. I
 nr 1979:2 behandlades sedativa och hypnotika. Under senare hälften av
 1960-talet ökade försäljningen av sedativa/hypnotika i Sverige med 4 296.
 Ökningen berodde sannolikt på benzodiazepinernas introduktion och på en
 ökad användning av dagsdoser i ångestdämpande syfte. Mot bakgrund av
 den ökade försäljningen fördes 1971–1972 en livlig debatt om sedativa/
 hypnotikas användbarhet. Bland andra Sedvall, Edgren och Roos och
 socialstyrelsen varnade för en alltför liberal förskrivning, vilket kan ha
 bidragit till att försäljningen minskade under 1970-talet.

Missbruksproblematiken berörs också i ovan nämnda publikation. Det
 missbruk som förekommer inleds ofta av en medicinskt motiverad läkar-
 förskrivning. Det vanligaste sättet för missbrukarna att komma upp i höga
 doser är parallellförskrivning hos olika läkare. Vidare diskuteras vad läka-
 ren bör göra om han misstänker parallellförskrivning samt hur avvänjning
 bör gå till.

Under avsnittet "Kommitténs synpunkter på medel mot sömnlöshet,
 oro och ångest" ges rekommendationer om vilka regler som bör iakttas vid
 förskrivning av sedativa/hypnotika.

Nordisk läkemedelsstatistik som utges av Nordiska läkemedelsnämnden
 är ytterligare ett exempel på tillgängligt material som kontrollmyndigheten
 kan använda som underlag för åtgärder på läkemedelsområdet. De skill-
 nader i förbrukning som föreligger mellan de nordiska länderna kan bilda
 utgångspunkt för fortsatta studier.

Ovan har redovisats exempel på de åtgärder som har vidtagits och
 kommer att vidtagas inom området läkemedelsmissbruk centralt, regionalt
 och lokalt. Socialstyrelsen är relativt nöjd med den kontrollsituation vi
 har, men styrelsen är också medveten om att dessa frågor ständigt måste
 uppmärksammas och vidarebearbetas.

Barbro Westerholm

Eivor Nilsson

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

UHÄ har remitterat förslaget till karolinska institutet och universiteten i Uppsala, Linköping, Lund, Göteborg och Umeå (*se nedan*).

I medlemsförslaget uppmärksammas behovet av förstärkta insatser mot missbruk av alkohol, narkotika och vissa läkemedel som ordineras av läkare. UHÄ begränsar sitt yttrande till det förslag som rör läkarnas grundutbildning. Enligt förslagsställarna bör ämnesområdet socialmedicin ges en starkare placering i läkarutbildningen.

Under våren 1982 avslutade UHÄ en översyn av grundutbildningen av läkare (En förnyad läkarutbildning. UHÄ-rapport 1982:16). Bakgrund till översynen av grundutbildningen var bl. a. att anpassa utbildningens innehåll och former till hälso- och sjukvårdens utveckling liksom till samhällsutvecklingen i stort. Så har t. ex. sjukdomsmönstret hos befolkningen ändrats. Ökad uppmärksamhet måste nu ägnas skador och sjukdomar som uppkommer genom brister i miljön (t. ex. trafiken, arbetslivet) och genom den enskildes livsföring. Alkohol- och drogmissbruk är allvarliga och växande sociala och medicinska problem. Den traditionella sjukvårdens möjligheter att i detta läge ytterligare förbättra folkhälsan är begränsade. I stället måste nya insatser koncentreras på förebyggande åtgärder riktade mot områden som ligger utanför den egentliga hälso- och sjukvården. Det kunskapsmässiga underlaget för sådana åtgärder finns dock att hämta inom hälso- och sjukvården genom den kännedom som där finns om sjukdom, lidande och död i relation till miljön m. m.

Denna förändring av hälso- och sjukvårdens roll påverkar också läkarnas grundutbildning. För den blivande läkaren är det t. ex. viktigt att tidigt i utbildningen lära sig integrera ett socialmedicinskt tänkande i sitt handlingsmönster. Utredningen föreslog därför bl. a. att kunskapsområdet socialt innehåll i hälso- och sjukvården skulle förstärkas och lade fram ett förslag till mål för och uppläggning av utbildningen.

Översynsutredningens förslag låg till grund för den nya utbildningsplan för läkarnas grundutbildning som UHÄ fastställde 1983-05-31 (*Bihang*). I utbildningsplanen anges att utbildningen bl. a. syftar till att den studerande förvärvar en helhetsbild av människan grundad på förståelse för sambandet mellan den enskildes hälsotillstånd och humanbiologiska, sociala och andra bakomliggande förhållanden samt – i syfte att kunna arbeta förebyggande – att den studerande förvärvar kännedom om sådana förhållanden i samhället som påverkar människors hälsa.

I preciseringen av utbildningens innehåll och uppläggning anges bl. a. att utbildningen skall ge kunskaper om olika samhälls- och miljöfaktors betydelse för befolkningens livsföring och hälsa, t. ex. arbetslivet, trafikmiljön, beroendeframkallande medel.

På den lokala utbildningsnivån är det linjenämnderna för läkarlinjen som beslutar om utbildningens mer detaljerade uppläggning, dvs. hur utbild-

ningen skall delas i olika kurser, kursernas omfattning och placering samt innehåll. För närvarande planeras en förnyelse av grundutbildningen på samtliga utbildningsorter. Den innebär bl. a. en förstärkning av de samhällsmedicinska ämnena i enlighet med översynsutredningens intentioner. Inom kurserna uppmärksammas alltmer frågor om missbruk av olika slag. Under våren 1983 anordnades vid karolinska institutet med stöd av UHÄ en ämneskonferens om undervisning i beroendelära i läkarlinjen där representanter från samtliga läroanstalter deltog. Rapport från konferensen bifogas¹.

Sammanfattningsvis delar UHÄ förslagsställarnas uppfattning att kunskapsområdet socialmedicin som en del av samhällsmedicinen bör ha en starkare ställning i läkarnas grundutbildning. UHÄ har också gett konkret uttryck för denna mening i den av UHÄ fastställda utbildningsplanen.

Stockholm den 21 december 1983

På UHÄ:s vägnar

Torsten Kälveborn

Karin Odencrants

BIHANG

Utbildningsplan för läkarlinjen

(Fastställd av universitets- och högskoleämbetet 1983-05-31)

1. Statsmakternas beslut

1.1 Beslut om att inrätta linjen

Enligt beslut av riksdagen år 1977 (prop. 1976/77: 59, UbU 1976/77: 20, rskr 1976/77: 246) skall fr. o. m. 1977-07-01 finnas inrättad en allmän utbildningslinje benämnd läkarlinjen. Linjen tillhör sektorn för utbildning för vårdyrken och omfattar 220 poäng.

1.2 Allmänna riktlinjer för grundläggande högskoleutbildning

I högskolelagen (1977: 218) ges följande riktlinjer för utbildningen inom högskolan:

Utbildningen inom högskolan skall bygga på vetenskaplig grund.

Utbildningen skall anordnas så att de studerande förvärvar kunskaper och färdigheter samt utvecklar sin förmåga att kritiskt bedöma företeelser av skilda slag. Utbildningen skall främja att de studerande förbereder sig för skilda yrken eller vidareutvecklar sig inom yrken som de redan utövar. Inom utbildningen skall kunskaper och färdigheter som har vunnits inom arbets- och samhällslivet i övrigt tas till vara.

All utbildning skall främja de studerandes personliga utveckling.

¹ Här ej tryckt.

Som ett allmänt mål för utbildningen gäller att den skall främja förståelsen för andra länder och för internationella förhållanden.

Verksamheten inom högskolan skall anordnas så att samband mellan utbildningen, forskningen och utvecklingsarbetet främjas.

Utbildningen skall planeras med hänsyn till samhällets behov av utbildade och individernas behov och önskemål. När utbildningen planeras skall åtgärder vidtagas som främjar att utbildningen kan ingå i en växling mellan studier och yrkesverksamhet (återkommande utbildning).

Härutöver har riksdagen vid 1979/80 års riksmöte godkänt de allmänna riktlinjer för vårdutbildningen inom högskolan som angavs i proposition 1978/79: 197 om vårdutbildning inom högskolan.

2. Syftet med linjen

Utbildningen inom läkarlinjen styftar till att den studerande

1. förvärvar kunskaper och färdigheter som utgör grund för läkaryrket och för fortsatt utbildning och som – jämte allmäntjänstgöring inom vidareutbildningen för läkare – fordras för allmän behörighet som läkare,

2. förvärvar kunskaper och färdigheter som förbereder för forskning och utvecklingsarbete inom hälso- och sjukvårdsområdet,

3. förvärvar förmåga till kritisk analys och värdering liksom till skapande och förnyelse,

4. förvärvar en helhetsbild av människan grundad på förståelse för sambandet mellan den enskildes hälsotillstånd och humanbiologiska, sociala och andra bakomliggande förhållanden,

5. i syfte att kunna arbeta förebyggande, förvärvar kännedom om sådana förhållanden i samhället som påverkar människors hälsa,

6. utvecklar sin självkännedom och förmåga till inlevelse och därigenom med beaktande av en helhetsbild av människan utvecklar förmågan till goda patient – läkarrelationer,

7. förvärvar sådana kunskaper om sjukvårdens ekonomi och organisation som är av betydelse för alla läkare samt utvecklar en yrkesfunktion som förbereder för lagarbete och samverkan med samtliga personalgrupper,

8. förvärvar en sådan förståelse för andra länder och kulturer och för internationella förhållanden som är av betydelse för den framtida yrkesfunktionen.

3. Linjens huvudsakliga innehåll och uppläggning

3.1 Utbildningen skall förbereda för verksamhet inom hela hälso- och sjukvårdsområdet. Den skall omfatta undervisning om hälsofrämjande och förebyggande åtgärder, diagnostik och behandling samt rehabilitering och omvårdnad.

Utbildningen skall ge breda baskunskaper så att den studerande har en beredskap att fungera även vid ändrade arbetsförhållanden inom hälso- och sjukvården och i samhället i stort.

I den kliniska utbildningen skall färdighetsmomenten särskilt beaktas samt ges på olika vårdnivåer, med huvudsaklig inriktning på primärvård och länssjukvård.

3.2 Samtliga studerande skall få kontakt med den medicinska forskningen och pågående utvecklingsarbete för att förstå dess betydelse såväl för den medicinska kunskapsutvecklingen som för hälso- och sjukvårdsarbetet

samt för att tillägna sig ett vetenskapligt förhållningssätt till sina studier och sin framtida verksamhet som läkare.

För att uppnå detta skall utbildningen i lämplig utsträckning ge möjlighet till fördjupningsstudier och till självständigt arbete. Studierna skall läggas upp så att den studerande kontinuerligt ges möjlighet att värdera information och egna resultat och att se alternativa handlingsmönster.

3.3 Utbildningen skall utformas så att den studerande tillägnar sig förmågan att bedöma patienten från såväl medicinska som sociala och psykologiska utgångspunkter. För att underlätta detta skall vissa delar av utbildningsstoffet integreras och/eller samordnas. Utbildningen skall även ge den studerande kunskaper om andra vårdande och sociala verksamheters möjligheter och begränsningar.

3.4 Utbildningen skall ge kunskaper om olika samhälls- och miljöfaktors betydelse för befolkningens livsföring och hälsa, t. ex. arbetslivet, trafikmiljön, beroendeframkallande medel. Den studerande skall vidare förvärva kunskaper om olika sjukdomars och skadors förekomst inom skilda befolkningsgrupper samt om vilka effekter befolkningens hälsotillstånd har för samhället som helhet. Inom de kliniska kunskapsområdena skall möjligheterna till förebyggande åtgärder belysas.

3.5 Utbildningen skall göra den studerande uppmärksam på egna värderingar och attityder och hur dessa påverkar det egna beteendet i samspel med patienter, deras anhöriga och vårdpersonal.

För att främja den personliga utvecklingen och öka den studerandes självkännetid skall återkommande träning i samtalsmetodik och läkare-patientrelationer ges.

3.6 Utbildningen skall ge kunskaper om sjukvårdens mål och roll i samhället, om läkarens ansvar, skyldigheter och befogenheter samt om ekonomiska och organisatoriska konsekvenser av olika medicinska åtgärder.

Vidare skall utbildningen ge kännedom om blivande medarbetares kompetens och arbetsområden.

3.7 Den studerande skall förvärva sådana kunskaper om förhållanden i andra länder att han/hon i sin framtida läkarfunktion kan handlägga etniska minoriteters hälsoproblem utifrån deras speciella utgångspunkter.

3.8 Den innehållsliga beskrivning i stora drag av utbildningen, som ges i punkterna 3.1–3.7, förverkligas genom att den studerande inhämtar erforderliga kunskaper och färdigheter inom nedanstående kunskapsområden:

Allmänmedicin, anatomi, anesthesiologi, arbetsmedicin, cellbiologi, dermatologi och venereologi, diagnostisk radiologi, farmakologi, fysiologi, genetik, histologi, hygien, hälso- och sjukvårdsadministration, immunologi, infektionssjukdomar, internmedicin, katastrofmedicin, kemi, kirurgi, långvårdsmedicin, medicinsk fysik och teknik, medicinsk psykologi, medicinsk rehabilitering, mikrobiologi, neurologi, näringslära, obstetrik och gynekologi, oftalmiatrik, onkologi, otorhino-laryngologi, patologi, pediatrik, psykiatri, rättsmedicin, socialmedicin, statistik och informationsbehandling samt vetenskaps teori.

Härtill får läggas även andra kunskapsområden som är av betydelse för utbildningens syfte.

4. Villkor för behörighet att antagas m. m.

4.1 Behörig att antagas till linjen är den som *dels* uppfyller de villkor för allmän behörighet som anges i 5 kap. 14–17 §§ högskoleförordningen, *dels* fyller högst 44 år det kalenderår utbildningen börjar, *dels* har kunskaper i vissa ämnen enligt vad som framgår av följande uppställning:

<i>Ämne</i>	<i>Kunskaper motsvarande</i>
matematik	tre årskurser i gymnasieskolan på samhällsvetenskaplig, ekonomisk eller naturvetenskaplig linje eller på fyraårig teknisk linje eller två årskurser på tvåårig teknisk linje,
fysik	tre årskurser i gymnasieskolan på naturvetenskaplig eller fyraårig teknisk linje eller två årskurser på tvåårig teknisk linje,
kemi	två årskurser i gymnasieskolan på naturvetenskaplig ¹ eller fyraårig teknisk linje eller en årskurs på tvåårig teknisk linje, kemiteknisk gren,
biologi	två årskurser i gymnasieskolan på naturvetenskaplig linje eller avgångsbetyg från vårdlinjen i gymnasieskolan.

Kravet på kunskaper i matematik, fysik, kemi och biologi skall t. o. m. läsåret 1983/84 avse ett medelvärde av betygen i dessa ämnen om lägst 3,0. Fr. o. m. läsåret 1984/85 avser kravet på kunskaper i kemi betyget 3 samt kravet på kunskaper i matematik, fysik och biologi ett medelvärde av betygen i dessa ämnen om lägst 3,0.

Angivet krav på kunskaper uppfylls även av den som har motsvarande kunskaper från annan nuvarande eller tidigare svensk skola eller läroanstalt enligt föreskrifter som SÖ och UHÄ meddelar i samråd. Kravet är också uppfyllt om motsvarande kunskaper har inhämtats på annat sätt.

4.2 Vid antagning till läkarlinjen är ett visst antal platser reserverade för studerande som – utöver att uppfylla ovan angivna behörighetsvillkor – har avgångsbetyg med godkända resultat från följande utbildningslinjer och motsvarande äldre utbildningar:

hälso- och sjukvårdslinjen,
operationsassistentlinjen,
oftalmologassistentlinjen,
medicinska servicelinjen,
hörselvårdslinjen,
rehabiliteringslinjen,
logopedlinjen.

Förutom att uppfylla de ovan angivna teoretiska kraven måste de sökande efter genomgången vårdutbildning ha varit yrkesverksamma i minst två år på heltid (eller motsvarande längre tid på deltid, dock lägst halvtid) inom det område som vårdutbildningen förbereder för.

5. Övriga föreskrifter

5.1 Bedömning av prov

Prov anordnas antingen fortlöpande i samband med undervisningen eller i slutet av genomgången kurs eller gemensamt för flera kurser.

¹ Enligt Lgy 70, reviderad läroplan, vilken tillämpas fr. o. m. höstterminen 1982. För lärokurs enligt Lgy 70 före revideringen 1982 gäller krav på tre årskurser i kemi på den naturvetenskapliga linjen.

Vid slutlig bedömning av prov skall hänsyn tas såväl till grundligheten av den studerandes kunskaper och färdigheter som till den studerandes mög- nad och förmåga till kunskapstillämpning, kritisk analys och självständigt omdöme.

Vid bedömningen av den studerandes färdigheter skall särskild hänsyn tas till praktisk undersökningsförmåga och förhållningssätt till patienten.

Studerande som har blivit underkänd vid slutlig bedömning har rätt att genomgå förnyat prov för att erhålla godkänt betyg vid tidpunkter som anges i den lokala planen eller i kursplanerna.

5.2 Betygsättning

Betyg sätts för kurs, del av kurs eller för flera kurser gemensamt. Som betyg skall användas något av uttrycken underkänd och godkänd.

5.3 Utbildningsbevis och examensbenämning

Till utbildningsbevis, som anger att läkarlinjen har genomgåts på ett tillfredsställande sätt, skall knytas examensbenämningen läkarexamen. På utbildningsbeviset skall följande översättning till engelska språket av examensbenämningen införas: "University Medical Degree".

5.4 Tillgodoräknande

Studerande inom läkarlinjen får enligt närmare bestämmande av veder- börande linjenämnd tillgodoräkna sig viss utbildning inom eller utom lan- det för att erhålla utbildningsbevis som avser läkarlinjen. När frågan om tillgodoräknande prövas, bör skäligen hänsyn tas till linjens allmänna karak- tär och huvudsakliga innehåll. Någon fullständig överensstämmelse i syfte eller innehåll hos de utbildningar som skall jämföras är inte nödvändig.

6. Ikraftträdandebestämmelser

Denna utbildningsplan skall tillämpas fr. o. m. läsåret 1983/84. Samtidigt upphör den gamla planen att gälla, utom såvitt gäller den särskilda försöks- verksamheten med läkarutbildning för sjuksköterskor vid karolinska insti- tutet vad avser studerande som antogs senast inför höstterminen 1982.

Carl-Gustaf Andrén

Karin Odencrants

Karolinska institutet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 1 decem- ber 1983 till yttrande av den 30 november 1983 från professor Erik Allander och tf professor Ernst Oliv (se nedan).

Karolinska institutet:

När det gäller förslaget till lokal försöksverksamhet delar vi de syn- punkter som framförs i medlemsförslaget beträffande behovet av förebyg- gande insatser och behovet att engagera lokala organisationer och för-

eningar, t. ex. idrottsföreningar. I behandlingen av missbrukare har inte bara primärvården utan även t. ex. skolhälsovården och företagshälsovården viktiga funktioner att fylla. I många fall torde dock särskilda öppenvårdsmottagningar och behandlingshem för missbrukare utgöra ett nödvändigt komplement. Här finns ett behov av bättre samordning mellan sociala och medicinska hjälpinsatser samt mellan öppen och sluten vård av missbrukare. Vi vill däremot ta avstånd från förslaget att skapa en ändrad organisationsform i lokalområdet med stora samarbetsgrupper av det slag som antyds i medlemsförslaget. Vi bedömer det som mer angeläget att skapa kontinuitet i kontakten mellan missbrukare och läkare/socialarbetare/vårdare. Detta för att motverka en splittring mellan sociala och medicinska vårdinsatser samt mellan öppen och sluten vård. Vi vill också ta avstånd från den föreslagna beteckningen "socialmedicinsk enhet" på den nya organisationsformen. Socialmedicinen omfattar olika sociala/samhälleliga faktorerers inflytande på befolkningens hälsa/sjuklighet. Det vore därför olyckligt att använda den beteckningen på en enhet för behandling av missbrukare.

Beträffande behovet av förstärkning av socialmedicin i läkarnas grund- och vidareutbildning vill vi i stort instämma i medlemsförslaget. Ämnet socialmedicin är i Norden starkt heterogent till innehåll, utformning och organisatorisk förankring, delvis beroende på olika förutsättningar. De samhällsmedicinska ämnena, däribland socialmedicinen, intar fortfarande en relativt undanskymd plats i läkarnas grundutbildning. En viss förändring kan dock skönjas. I den nya studieplanen för läkarutbildning vid Karolinska institutet ingår en tvåveckorskurs med särskild inriktning på missbruksproblem. Även när det gäller andra ämnen med samhällsmedicinsk inriktning har det skett en viss förstärkning. Enligt den nya studieplanen kommer en tvåveckors kurs i samhällsmedicin att följas av tre veckor social- och allmänmedicin samt fyra veckor hygien och arbetsmedicin. Detta skall närmast jämföras med att den tidigare studieplanen innehöll fyra veckor för socialmedicin och hygien tillsammans. På sikt är en fortsatt utveckling och förstärkning av de samhällsmedicinska ämnena i läkarnas grundutbildning enligt vår uppfattning en angelägen fråga som aktualiseras av medlemsförslaget.

Resurserna för vidareutbildning inom ämnesområdet är klart otillfredsställande. Nämnden för läkares vidareutbildning har t. ex. för innevarande läsår begränsat antalet vidareutbildningskurser för läkare inom ämnesområdet socialmedicin till en enda kurs. Även inom forskarutbildning och annan vidareutbildning är resurserna otillräckliga. För att bredda underlaget och öka resurserna för vidareutbildning bör man enligt vår uppfattning förutsättningslöst undersöka möjligheterna till en samordning mellan de nordiska länderna utöver den utbildning som ges vid Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg.

När det gäller legal förskrivning av vanebildande medel delar vi med-

lemsförslagets åsikt att det är "rimeligt at foretage en fællesnordisk vurdering af de kontrolforanstaltninger, de nationale sundhedsstyrelser udøver over for lægernes frie ordinationsret for at konstatere om de indeholder tillstrækkelige garantier for at der ikke sker et overdrevent misbrug af den afhængighedsskabende medicin der jo ofte indeholder morfin eller stoffer med tilsvarende virkning". Vi anser det emellertid vara osäkert om denna utvärdering kommer att visa att en skärpt kontroll vid förskrivning av vanebildande medel generellt är påkallad i de nordiska länderna. Den legala förskrivningen av "morfin eller stoffer med tilsvarende virkning" omges idag av mycket stränga regler.

I medlemsförslaget konstateras att "Det nytter ikke meget med en forstærket indsats over for det illegale misbrug, hvis patienter/klienter derefter kan henvende sig till lægerne og der få tilfredsstillet deres narkotikabehov". Vi anser att med nuvarande förskrivningsregler är denna möjlighet för missbrukare att komma över narkotika mycket små. Legal förskrivning förekommer endast i Sverige vid Ulleråkers sjukhus (metadon). Den stora uppmärksamhet som narkotikamissbruket numera fått bidrar till att risken för tillvänjning vid förskrivning av vanebildande medel är välkänd för läkarna. Vi hyser därför vissa betänkligheter till medlemsförslaget att föreslå regeringarna i de nordiska länderna en skärpt kontroll av förskrivningen av alla vanebildande medel utan att först göra en bedömning av de nuvarande reglernas brister och förtjänster.

Stockholm den 30 november 1983

Erik Allander

Professor

Ernst Oliw

Tf professor

Uppsala universitet, nämnden för läkarlinjen:

Vad gäller den första hemställan angående försöksverksamhet med integrerade socialmedicinska insatser inom social- och friskvård finner linjenämnden att det ligger utanför dess kompetensområde att bedöma detta.

Linjenämnden anser att den nuvarande omfattningen och placeringen av ämnet socialmedicin inom läkarutbildningen i Uppsala är väl balanserad gentemot övriga i linjen ingående ämnen och finner det fortgående förnyelsearbetet av ämnesinnehållet med inriktning mot samhällsperspektivet på sjukdom och sjukvård vara i linje med förslaget. Därvid kommer särskilt samverkan med ämnet allmänmedicin, som är under utbyggnad inom linjen, ämnet socialmedicin tillgodo då detta ger möjlighet till utökad patientbaserad undervisning.

Förslaget om förstärkning av socialmedicin inom vidareutbildningen ligger utanför linjenämndens kompetensområde att bedöma, likaså förslaget om skärpt kontroll vad gäller ordinerings av vanebildande mediciner.

Vad gäller synpunkter på sistnämnda frågor jämte övrigt som linjenämnden inte kommenterat hänvisas till bifogade skrivelse från prof. Claes Göran Westrin (*se Bihang*).

Uppsala den 8 december 1983

På linjenämndens vägnar

Lars Bäcklund

Ingar Hellkvist

BIHANG

Synpunkter på medlemsförslaget om förstärkt socialmedicinsk insats

(Utarbetade den 21 november 1983 av professor Claes Göran Westrin)

Medlemsförslaget tar upp flera frågeställningar.

1. Att begränsa omfattningen av narkotikamissbruk och det läkemedelsberoende som sker genom legal förskrivning.

Sverige har uppvisat mycket stora geografiska variationer i omfattningen av förskrivningen av olika typer av lugnande medel. En noggrann kartläggning av förskrivningsmönstret har på senare år genomförts av socialstyrelsen. Diskussionen i samband därmed ger vid handen att en betydande neddragning av förskrivningen bör kunna ske på många håll i Sverige. Den bästa förutsättningen för att genomföra detta torde vara fortlöpande epidemiologisk övervakning över förskrivningen kombinerat med lokala insatser för att åstadkomma den önskade reduktionen av läkemedelskonsumtionen.

Vad gäller den epidemiologiska bevakningen krävs insatser på såväl nationell som regional nivå. Detta kan lämpligen genomföras i samarbete mellan de ansvariga statliga myndigheterna. Apoteksbolaget samt landstingens samhällsmedicinska funktioner. De lokala insatserna för att minska läkemedelskonsumtionen kan baseras dels på den epidemiologiska situationen, dels på information om anmärkningsvärt stor förskrivning från enskilda läkare, dels genom ett bevakningssystem beträffande kända överkonsumenter. De två sistnämnda uppgifterna handlades tidigare av länsläkarfunktionen. Ett utvecklingsarbete pågår för att ersätta detsamma. En lämplig utväg kan vara en lokal samverkan mellan landstingets samhällsmedicinska funktion (med ansvar för en allmän epidemiologisk bevakning). Apoteksbolaget samt den psykiatriska vården. I en sådan samverkan kan ansvariga läkare utses som i nämnda avseenden övertar länsläkarens tidigare uppgifter.

Det kan tilläggas att likartade lokala insatser med framgång tycks ha minskat förskrivningen av beroendeframkallande medel i ett av landets

tidigare högkonsumtionsområden med bl. a. gynnsamma effekter på självmordsfrekvensen.

Det bör understrykas att det här skisserade systemet ger utrymme för en på området i fråga nödvändig flexibilitet. Centrala föreskrifter med minskning i ordinationsrätt eller ökad kontroll för ordinerings av medicin kan riskera att slå blint och minska tillgången på ångestdämpande mediciner av stort värde för många patienter.

2. Hälsöfrämjande och sjukdomsförebyggande insatser i lokalsamhället.

I detta avseende har på senare år utvecklats en rad praktiska experiment där primärvård och socialtjänsten samt andra instanser samarbetat i syfte att förebygga ohälsa och få till stånd en rehabilitering. Sådant socialt och medicinskt samarbete i lokalsamhället är aktuellt i hela västvärlden. Det har funnits vissa svårigheter att få till stånd en så snabb utveckling som önskvärdt är. Detta sammanhänger enligt aktuella studier med många orsaker. Stor roll spelar bristen på tydliga och effektiva modeller för samarbetet, någonting som i sin tur bland annat sammanhänger med bristande forskning och metodutveckling. Det sistnämnda kan lätt förklaras av den relativt korta forskningstraditionen.

Utvecklingen har emellertid internationellt sett kommit förhållandevis långt i de nordiska länderna, kanske framförallt i Sverige. Svensk primärvård fungerar på de ställen där resurserna är väl tilltagna ofta som en bred samhällsinriktad verksamhet i nära samverkan med socialtjänst, försäkringskassor, arbetsförmedling och folkrörelser. Denna verksamhet torde ligga nära vad motionärerna åsyftar.

3. Förstärkning av socialmedicinens ställning i läkarutbildningen.

Ökade insatser för utbildning i socialmedicin är ett angeläget utbildningspolitiskt mål i de flesta länder. Vad gäller grundutbildning har det länge i praktiskt taget alla länder visat sig anmärkningsvärt svårt att engagera huvuddelen av studenterna. Man har diskuterat olika orsaker till detta: ett ensidigt urval av naturvetenskapligt intresserade studenter, en i stort sett ensidig naturvetenskaplig prägel på övriga medicinska moment vilket medför att ämnen som socialmedicin och psykiatri lätt blir främmande fåglar etc. En säkerligen väsentlig orsak är den bristande praktiska erfarenheten hos medicinarna, vilket ger ett otillräckligt underlag för att förstå betydelsen av socialmedicinsk kunskap i läkarens yrkesverksamhet. Att denna faktor spelar roll styrks av att det ofta är en betydligt tacksammare uppgift att meddela socialmedicinsk undervisning i vidare- och efterutbildningen.

Ett betydande förändringsarbete i grundutbildningen beträffande såväl socialmedicinens innehåll som dispositionen av lärostoffet kan förhoppningsvis medföra förbättrade förutsättningar. Vad gäller innehållet i den direkta undervisningen i socialmedicin och samhällsmedicin koncentreras undervisningen alltmer på det för läkaren nödvändiga samhällsperspektivet på sjukdom och sjukvård, främst genom undervisning i epidemiologi, hälso- och sjukvårdsadministration, nödvändig organisations- och författningskunskap. Vad gäller den kliniska socialmedicinen bör utvecklingen av allmänmedicin som ett särskilt läroämne i samverkan med ämnet socialmedicin ge bättre möjligheter till en konkret, patientbaserad undervisning.

Såväl beträffande samhällsaspekter på hälsa, sjukdom och sjukvård som beträffande den kliniska socialmedicinen föreligger ett mycket stort behov av ökade insatser beträffande läkarnas vidare- och efterutbildning. Till någon del har förändringar i detta avseende i Sverige bromsats av onödigt höga trösklar mellan den teoretiska grundutbildningen å ena sidan och å

andra sidan allmäntjänstgöring och vidareutbildning. De unga läkarna torde efter praktisk tjänstgöring ha betydligt större möjligheter att tillgodogöra sig nödvändigt socialmedicinskt stoff än under den teoretiska utbildningen. Detta förhållande kommer att bli än mer påtagligt när i framtiden allt färre medicine kandidater har möjlighet att vikariera. Önskvärt är därför att införa vissa perioder av teoretisk undervisning under allmäntjänstgöringen, särskilt beträffande kunskapsområden som epidemiologi, hälso- och sjukvårdsadministration samt klinisk socialmedicin.

Beträffande vidareutbildningen finns för närvarande kvantitativt små möjligheter för intresserade läkare att skaffa sig utbildningsperioder på socialmedicinsk avdelning. Antalet så kallade NLV-kuser är mycket begränsat och huvudsakligen inriktade på de få socialmedicinska specialiteterna samt i viss utsträckning allmänläkarna. Ett behov föreligger här av såväl ökat antal utbildningsplatser som ökad kursverksamhet för bredare läkargrupper. En utveckling i denna riktning kan ske i den mån medicinska fakulteterna får ansvar för NLV-kurserna. Ökad tillgång på utbildningsinsatser kräver emellertid ett aktivt intresse från de ekonomiskt ansvariga huvudmännen.

Den utbildning som ges vid Nordiska hälsovårdshögskolan är ett värdefullt komplement till den praktiska utbildning och den skolning i vetenskaplig metodik som dock i huvudsak måste ske vid regionsjukhusens socialmedicinska avdelningar/institutioner.

Universitetet i Linköping, medicinska fakulteten, linjenämnden för läkarlinjen:

-----
ad 1

Medlemsförslag inom Nordiska rådet är enligt praxis korta och ger rätt lite bakgrund till förslaget. Det finns därför anledning att kommentera förhållanden i Sverige i relation till förslagen.

I Sverige har de senaste åren på flera håll bedrivits ett integrerat arbete inom social- och sjukvården. De vetenskapliga institutionerna i Dalby, Tierp, Vilhelmina, i Skaraborgs län har bedrivits vetenskapligt med kontinuerlig utvärdering av arbetet. Även i Linköpings kommun har den integrerade verksamheten med de så kallade SIBA-grupperna (Samverkan i behandlingsarbetet) prövat olika samverkansformer mellan primär social- och sjukvårdstjänst. I det praktiska vardagsarbetet strävar på lokalplanet reha-grupperna att arbeta tvärvetenskapligt för att på bästa sätt analysera samhällets hjälp från socialtjänsten och sjukvården till individer med avseende på diagnos, hjälp till självhjälp, terapi och uppföljning. Endast startperioden av SIBA-verksamheten har utvärderats. Det nu pågående vardagsarbetet inom Linköpings SIBA-grupper och bland reha-grupper i landet är inte vetenskapligt utvärderade. Det är angeläget att påpeka, att alla typer av behandlingsarbete om möjligt bör utvärderas vetenskapligt. för att kontinuerligt ge ökade kunskaper och möjligheter till "produktutveckling".

Förslagsställarnas önskemål är något oklart. Arbetet vid de ovannämnda forskningsstationerna är troligen välkända av förslagsställarna. Nödvändigheten synes stor, att för framtiden sträva efter olika typer av utvärdering av de socialmedicinska insatser som utföres och det är rimligt att sådan utvärdering sker i nära samarbete med lokala vetenskapliga institutioner inom problemområdet.

ad 2

Ämnet socialmedicin, (som tidigare – bland annat under Gunnar Inghes tid – föreföll relativt avgränsat och lättdefinierat) har under den senaste 10-årsperioden utvecklats alltmer mot studier av förebyggande åtgärder och deras effekter, förbättrad planering av hälso- och sjukvård med utgångspunkt från epidemiologiska studier, epidemiologisk verksamhet för att kartlägga orsakssammanhang beträffande befolknings hälsotillstånd och administrativ medicin, dvs. kunskap om läkarrollens legala inplacering i samhället.

I det praktiska samverkansområdet mellan primär social- och sjukvårdstjänst kan konstateras att den gamla socialläkarverksamheten förefaller vara under avveckling i Stockholm och Göteborg och på andra håll i landet har den redan avvecklats. I Södertälje kommun, strax söder om Stockholm, har man dock, enligt uppgift insett nödvändigheten av socialläkarverksamhet och där nyligen utannonserat en tjänst för socialläkare.

I det liggande förslaget om ett regionalt hälsouniversitet i Linköping har man mycket starkt understrukit betydelsen av den samhällsmedicinska utbildningen. Den skall bland annat ges i första terminen av studierna och då skall medicine studerande undervisas tillsammans med övriga vårdyrkesstuderande. Man tänker sig strimmor av sådan samundervisning senare under studiernas gång, under vilken samträning i fältarbete inom sjukvården skall ske. Tanken är också att man skall utöka utrymmet för preventiv medicin.

I Malmö kommun finns sedan länge ett nära samarbete mellan den socialmedicinska institutionen vid universitetssjukhuset/universitetet och socialförvaltningen. Läkarna har en slags konsultfunktion liknande den som socialläkarna tidigare haft.

Vid socialmedicinska institutionen vid universitetet i Linköping har det senaste året tagits initiativ till repetitionsutbildning i ämnet socialmedicin under den så kallade AT-tjänstgöringen i läkarutbildningen, dvs. den 18-månaderperiod närmast före legitimationen. Efter det att läkarna börjat eget kliniskt arbete som AT-läkare, synes behovet vara mycket stort att samlas för vidareutbildningsdagar i samhällsmedicinska ting. Det är under denna tidsperiod i läkarutbildningen som man konfronteras med samhällsmedicinska frågeställningar och motivationen för denna vidareutbildning är därför mycket hög.

Den del av ämnet socialmedicin i läkarutbildningen som kallas klinisk

socialmedicin, dvs. en helhetssyn på patienten både vad beträffar diagnos och terapi har de senaste åren fått en allt mindre plats i Sverige. En sådan utveckling anses beklaglig, därför att det samhällsvetenskapliga perspektivet på ohälsa i utbildningen är nödvändig för hälso- och sjukvårdens förebyggande insatser. Här krävs således en förstärkt utbildningsinsats i socialmedicinens teori och metod vid universitetsinstitutionerna och dess praktik i primärvården och vid en kommande samhällsmedicinsk institution. Noteras bör, att den utbildning som för närvarande ges vid Nordiska hälsovårdshögskolan i socialmedicin närmast avser att ge kunskaper för arbete på administrativ och kontrollerande nivå, närmast av typen länsläkare (fylkesläge), en yrkesgrupp som vi inte har i Sverige efter den 1 juli 1981.

ad 3

Länsläkarorganisationerna upphörde i Sverige den 1 juli 1981. Därefter var avsikten att landstingen skulle överta länsläkarorganisationernas medicinskt administrativa arbetsuppgifter och insatserna inom smittskyddet. Dessa så kallade samhällsmedicinska enheter vid landstingen har på de flesta håll i landet hittills byggts upp mycket långsamt och på de flesta håll i landet finns ännu inte en regional hälsoövervakning av den standard som förekom före nämnda datum.

Övervakningen från samhällets sida avseende förskrivning av olika läkemedel av läkare och tandläkare är för närvarande inte tillfyllest i Sverige. Apoteken är i princip icke tillåtna att upplysa en ordinerande läkare/tandläkare om en patient är misstänkt för missbruk av vanebildande mediciner. Tidigare har länsläkaren så kallade visitationer vid apoteken och därutöver en informell kontaktkanal till apoteken och anmälningar om misstänkt överförbrukning alternativt överutskrivning av läkemedel kunde från apoteken till länsläkaren ske mycket informellt. Idag sker anmälan från patient eller patients anhörig eller en läkare vid misstanke om överförbrukning hos patient eller överutskrivning av läkare/tandläkare direkt till socialstyrelsen, med resultatet att handläggningen blir formell och byråkratisk. Stor skada hinner under tiden ske.

Fakultetsnämnden och läkarlinjenämndens uppfattning är den, att snar återuppbyggnad av en regional hälsoövervakning med avseende på kontroll av läkemedelsförbrukning/utskrivning är önskvärd och tillstyrker således förslagsställarnas önskemål.

Linköping den 7 december 1983

På linjenämnden för läkarlinjens vägnar

Per Bjurulf

Gunilla Borg Andersson

Lunds universitet, linjenämnden för läkarlinjen:

Bakgrunden till den aktuella remissen är att Nordiska rådets social- och miljöutskott på ett tidigare seminarium enats om behovet av att förstärka insatserna gentemot missbruk av rusgifter. Vid ett senare möte konstaterades att åtgärder vidtagits för att begränsa omfånget av narkotikamissbruk men att man i mycket mindre utsträckning uppmärksammat missbruk av preparat som utskrivs av läkare. Främst gäller detta sömnmedel och lugnande medel.

Eftersom tillgången på lugnande medel och sömnmedel styrs av de läkare som förskriver dessa preparat måste åtgärder för att begränsa missbruket i hög grad riktas gentemot läkare och blivande läkare. Remissförfattarna anför att det erfordras en förstärkt socialmedicinsk insats, dels för att främja en mera samhällsvetenskaplig attityd hos (blivande) läkare, dels för mera omedelbara satsningar på förebyggande verksamhet.

Vid den med institutionen för klinisk samhällsmedicin i Lund samverkande enheten för forskning inom primärvård studeras sedan flera år just bruk och missbruk av lugnande medel och sömnmedel, inom ramen för ett projekt "Bruk och missbruk av läkemedel" som ledes av en till enheten knuten klinisk farmakolog. En del av resultaten redovisas på årets Medicinska riksstämmas psykiatriska sektion (sammanfattning *se Bihang*). Dessa studier bekräftar remissförfattarnas antagande att missbruket av lugnande medel och sömnmedel har ett nära samband med förskrivningsvolymen. De väsentligaste resultaten av studien är

- a att man påvisat hur missbruket kan uppsparas genom analyser av apotekens statistiker över läkemedelsförskrivningen
- b att man genom parallella studier av denna läkemedelskonsumtion och av sjukvårdskonsumtionen kan påvisa problemets lokalisering till den öppna vården.
- c att man genom intensiv information till den öppna vården kan åstadkomma en reduktion av bruket och det därmed sammanhängande missbruket; i Malmö uppmättes en reduktion av missbruket med 40 % och av antalet letala intoxikationer med 65 %.

Resultaten möjliggjordes genom en satsning på läkemedelsepidemiologi och läkemedelsinformation i ett samarbete mellan representanter för klinisk farmakologi, psykiatri, lokala apotek och stadsläkare/tillsynsläkare. Resultaten har vidare lett till utformning av åtgärdsprogram och bildande av åtgärdsgrupper i södra sjukvårdsregionen, vilket förankras i landstingens samhälls- och miljömedicinska enheter.

Vad beträffar grundutbildningen har vi i Lund tillskapat två nya institutioner för klinisk samhällsmedicin där bl. a. allmänmedicin och socialmedicin ansvarar för den samlade samhällsmedicinska utbildningen i epidemiologi och förebyggande medicin. Inom ramen för denna utbildning och

dessutom inom ramen för fortsatt vidareutbildning och efterutbildning bör missbruksproblematiken få ett större utrymme än hittills inte minst vad beträffar metoder för att studera utbredningen av missbruk i olika grupper, inom olika geografiska områden och vid olika tidpunkter. Möjligheterna till förebyggande insatser såväl på individnivå (speciellt inom primärvården) samt på befolkningsnivå bör aktualiseras i större utsträckning än hittills.

Med anledning av ovanstående vill vi framhålla vikten av en ökad satsning på utbildning i läkemedelsepidemiologi och läkemedelsinformation, knuten till enheter för samhällsmedicin, miljömedicin, psykiatri m. fl.

Samhällets nya sjukdomar – miljösjukdomar, missbruk, trafikolycksfall, stress, alla s. k. livsstilssjukdomar – kan inte attackeras framgångsrikt med det naturvetenskapliga sättet att lösa problem. Här krävs andra strategier inriktade på samlade lösningar med ett aktivt deltagande av den det berör. Detta har framhållits t. ex. i den strategi för en bättre hälsa i Europa som WHO nyligen publicerat tillsammans med medlemsländernas regeringar (Health Crisis 2000).

Vad beträffar medlemsförslagets avslutande tre punkter kan man sammanfattningsvis konstatera att man i Sverige är på god väg att bygga upp ett integrerat socialt och medicinskt arbetssätt inom primärvården. Från svensk sida har man också i den nya läkarutbildningen fastställt att socialt innehåll i hälso- och sjukvården skall ägnas större utrymme. Det är också självklart att man från centralt håll ständigt måste ha ett vakande öga på kontrollen av läkemedelsförskrivning.

Lund den 6 december 1983

På linjenämndens vägnar

Lena Ingemarsson

Vice ordförande

Kerstin Widebäck

BIHANG

Bruk och missbruk av lugnande medel och sömnmedel

(Arne Melander, Lennart Kaij, apotekschef Pål Stenberg och apotekschef Erik Widell, Avd f. klinisk farmakologi, Psyk. klin. & Sjukhusapoteket, Allmänna Sjukhuset samt Apoteket Lejonet, Malmö)

Nationell och lokal läkemedelskonsumtion kan indirekt studeras via Apoteksbolagets statistik, baserad på s. k. definierad daglig dygnsdos/1000 invånare/dag (DDD/1000). Förskrivningsstatistiken kan, tillsammans med analyser av läkemedels epidemiologiska effekter ge en uppfattning om

bruk och missbruk av läkemedel. Föreliggande studier har koncentrerats på lugnande medel och sömnmedel (FASS 11 A) i Malmö kommun under åren 1977–1982.

Metod. Förskrivningen i Malmö jämfördes med angränsande landsting, riket samt de två andra storstadsområdena. Antalet p.g.a. missbruk av 11 A på de psykiatriska klinikerna i Malmö inlagda patienter studerades. Därtill har erhållits preliminärstatistik från Rättsmedicinska avd. i Lund avseende letala intoxicationer med preparat typ 11 A. En upprepad muntlig och skriftlig information om fördelar och nackdelar av olika 11 A-preparat gavs.

Resultat. 1978 företedde Malmö kommun mer än 109 DDD/1000 medan siffrorna för de två andra storstadsområdena var betydligt lägre, liksom i riket i övrigt och i angränsande landsting. Fördelningen av förskrivningarna visade sig vara ojämn; knappt 10% av läkarna i Malmö stod för mer än 50% av samtliga förskrivningar, och endast en del av de aktuella läkarna var specialister i psykiatri. Efter en omfattande informationskampanj och tidvis aggressiv debatt gick konsumtionen på ett år ned till 84 DDD/1000. Totalkonsumtionen har därefter sakta stigit igen, men förskrivningen av barbiturater, som 1978 var flera gånger högre i Malmö än annorstädes, har hela tiden fortsatt minska. Parallellt med nedgången kunde iakttagas en 40% minskning av antalet p.g.a. missbruk på psykiatriska kliniker inlagda patienter. Preliminära rättsmedicinska data tyder därtill på en kraftig reduktion av antalet letala intoxicationer med 11 A-preparat av vilka flertalet gäller barbiturater.

Konklusion. Liksom för alkohol föreligger sannolikt ett samband mellan bruk och missbruk av 11 A-preparat. Detta samband är påfallande starkt avseende barbiturater men osäkert avseende bensodiazepiner. I beaktande av barbituraternas mycket högre toxicitet bör bensodiazepiner ges klart förträde framför barbiturater såsom lugnande medel och sömnmedel. Behovet av barbiturater kan generellt ifrågasättas.

Göteborgs universitet:

I förslaget diskuterades mot bakgrund av det tilltagande missbruket av olika former av stimulantia, möjligheterna att begränsa omfånget av narkotikamissbruk. Detta är ett mycket angeläget problem, som engagerar flera specialiteter inom medicinsk fakultet och som ställer krav på vårdapparaten och utbildningen, som framhålls i förslaget.

För Sveriges del är det också angeläget att snarast och på ett adekvat sätt täcka den lucka i kontrollen av medicinförskrivningen som uppkom i och med länsläkarorganisationens avskaffande.

I motionen anförts att man för att begränsa narkotikamissbruket samt minska förskrivningen av olika typer av läkemedel till patienter bl. a. bör utvidga och förstärka socialmedicinens betydelse för läkarutbildningen.

Fakultetsnämnden ansluter sig till synpunkten att förstärkta insatser för att begränsa narkotikamissbruk och förskrivning av läkemedel är en angelägen uppgift samt att större insatser inom detta område bör komma till

stånd inom ramen för läkarutbildningen. Det är dock tveksamt om en förstärkning av enbart den socialmedicinska insatsen medför en lösning av problemet. En medvetenhet om problemet med åtföljande undervisning inom alla tillämpliga delar av läkarutbildningen (farmakologi/toxikologi, fysiologi, medicin, kirurgi samt allmän medicin) måste komma till stånd tillsammans med en socialmedicinsk verksamhet, för att åstadkomma en mer genomgående effekt. Inom ramen för kurserna i psykiatri och miljö- och samhällsmedicin som ges vid fakulteten meddelas undervisning inom berörda områden.

Vidare har de blivande läkarna möjligheter att i samband med studiebesök på socialbyråer och på allmänna läkarmottagningar få ta del av och undervisas i de aktuella problemen.

I medlemsförslaget tas också upp frågan om värdering av den hälsofrämjande effekten av en integrerad socialmedicinsk insats i den primära socialtjänsten och sjukvården. Fakultetsnämnden vill i det sammanhanget erinra om att Göteborgs universitet har tillsatt en arbetsgrupp för att etablera en enhet för fältbaserad forskning inom det angivna området. Denna enhet framstår som en lämplig bas för en sådan utvärdering.

Göteborg den 30 november 1983

Per M Lundin

Barbro Strand

Göteborgs universitet, för läkarlinjen:

För närvarande pågår inom linjenämnden en översyn av undervisningen i bland annat socialmedicin. Huvudsyftet är att bättre anpassa undervisningen i socialmedicin till en utökad undervisning inom allmänmedicin, yrkesmedicin och primärvård.

Göteborg den 22 november 1983

På linjenämndens vägnar

Anders Hamberger

Sven-Olof Kedbäck

Umeå universitet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 30 november 1983 till linjenämndens för läkarlinjen yttrande av den 28 november 1983 (se nedan).

Umeå universitet, linjenämnden för läkarlinjen:

Det aktuella förslagets innehåll är i kort sammanfattning följande.

Förslagsställarna noterar, att förstärkta insatser mot alla former av missbruk av alkohol och narkotika är angelägna. Det konstateras att läkarordinerad medicin kan vara vanebildande och sägs sedan, att det knappast råder tvivel om, att det utställs recept på smärtstillande och ångestdämpande mediciner som bidrar till att hålla kvar ett stort antal människor i de nordiska länderna i ett medicinberoende. Detta står i strid med hälsovårdspolitiska normer. Därefter undrar förslagsställarna vad som kan göras för att öka förståelsen för och användningen av socialmedicin så att en förebyggande insats kan få en starkare placering i hälsovårdspolitiken än symptombehandling som alltför ofta tar sig uttryck i överdriven medicin-föreskrivning. Man framför vidare uppfattningen, att socialmedicin bör ges en starkare ställning i läkares grundutbildning och även i fortsatt vidareutbildning.

Linjenämnden för läkarlinjen i Umeå vill påpeka, att i UHÄs regi mycket nyligen en översyn av läkarutbildningen företagits. Under denna utrednings förlopp analyserades mycket noga olika ämnens ställning i läkarutbildningen (se UHÄ-rapport 1982: 16). Särskilt ingående diskuterades även balansen mellan samhälls- och naturvetenskapligt lärostoff i utbildningen. Utredningen resulterade i en nyligen fastställd ny utbildningsplan för läkarlinjen (UHÄ-författning 1983-06-17). Den nya planen formulerar bl. a. kravet att "Utbildningen skall ge kunskaper om olika samhälls- och miljöfaktorerens betydelse för befolkningens livsföring och hälsa, t. ex. arbetslivet, trafikmiljön, beroendeframkallande medel." Läkarlinjenämnden i Umeå genomför för närvarande en ny studieplan där bl. a. detta krav beaktas. Det bör också noteras, att införandet av kurser i beroendelära påbörjats inom läkarutbildningen på vissa kursorter i Sverige.

Umeå den 28 november 1983

På linjenämndens vägnar

Bo Appelberg

Svenska kommunförbundet:

Bakgrunden till förslaget är bland annat att det i dag är alltför vanligt att människor hamnar i missbruk på grund av att läkarna är alltför frikostiga med att skriva ut beroendeframkallande läkemedel. Ökade insikter om psykosociala faktorerers betydelse och vikten av förebyggande insatser bör enligt förslaget ingå i grundutbildningen för läkare.

Vidare föreslås en försöksverksamhet i de nordiska ländernas socialmedicinska enheter enligt beskrivningen ovan.

Svenska kommunförbundet stöder de synpunkter i förslaget som berör behovet av ett utökat samarbete mellan hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens personal liksom behovet av ökade kunskaper hos sjukvårdspersonal om psykosociala faktorerers inverkan på hälsotillståndet hos befolkningen. Det socialmedicinska synsättet bör ingå som ett naturligt led i såväl läkarnas som övrig sjukvårdspersonals grundutbildning. Detta är en förutsättning för att ett utökat samarbete mellan de båda huvudmännens personal skall komma till stånd.

Socialtjänstens samarbetspartner i det förebyggande arbetet bör enligt vår uppfattning vara landstingets primärvård. En utveckling i den riktningen är under utveckling i hela landet även om man kommit olika långt.

Förbundsstyrelsen är därför mycket tveksam till det förslag som läggs fram om en socialmedicinsk enhet vid sidan av primärvården. Det föreligger enligt vår mening stor risk för att en sådan organisation kan splittra den samordning av resurser som eftersträvas från såväl kommuner som landsting.

Stockholm den 16 december 1983

Svenska kommunförbundet

John-Olof Persson

Landstingsförbundet:

Landstingsförbundet vill inledningsvis ge en bild av den svenska hälso- och sjukvården. Den nya hälso- och sjukvårdslagens (HSL) övergripande mål är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Lagen gör hälsovården till en obligatorisk uppgift vid sidan av sjukvården. Hälso- och sjukvården får möjlighet att spela en betydligt aktivare roll inom samhällsplaneringen än hittills. HSL vidgar också möjligheterna för ett decentraliserat beslutsfattande. Genom HSL får de förebyggande insatserna ökad tyngd. För att förverkliga HSL:s intentioner krävs en god hälsopo-

litisk planering och förebyggande insatser för att kunna begränsa riskerna i livsmiljön. Det är i detta arbete, som framhålls i medlemsförslaget, nödvändigt med samverkan och samordnade insatser mellan olika samhällsorgan som t. ex. socialtjänst och planeringsmyndigheter. Folkrörelserna har också en viktig roll när det gäller hälsofrämjande insatser och arbete pågår för en ökad samverkan mellan landstingen och organisationslivet. Primärvården är det främsta instrumentet i det förebyggande folkhälsoarbetet och basen i sjukvårdsorganisationen. Idag är primärvården utbyggd i alla kommuner.

För att utveckla det hälsopolitiska arbetet och finna former för en offensiv primärvård i samverkan med socialtjänst och olika intresseorganisationer, har olika försöksprojekt inletts i Sverige med den inriktning som medlemsförslaget anger. Försöksverksamheten har på vissa håll permanentats och ingår i ordinarie verksamhet. De flesta landsting har inrättat eller planerar särskilda samhällsmedicinska eller miljömedicinska enheter. Forskning inom det samhällsmedicinska området pågår i olika delar av landet. Forsknings- och utvecklingsarbete har sedan länge bedrivits i bl. a. Dalby och sedan 1981 har institutionen för klinisk samhällsmedicin (allmänmedicin, socialmedicin och långvårdsmedicin) vid universitetet i Lund förlagt sin verksamhet till vårdcentralen i Dalby. Liknande forsknings- och utvecklingsarbete bedrivs i Tierp och Vilhelmina. En av tjänsterna som professor i socialmedicin vid karolinska institutet är förlagd till en vårdcentral i Sundbyberg.

Mot bakgrund av det pågående arbetet förordar förbundsstyrelsen ingen ny försöksverksamhet. Det finns rikhaltig erfarenhet som kan omsättas i den ordinarie verksamheten. Däremot finner förbundsstyrelsen det mycket angeläget med ett kontinuerligt och fördjupat erfarenhetsutbyte mellan de nordiska länderna när det gäller aktuella frågor inom samhällsmedicinens område.

Förslagsställarna berör bl. a. alkohol- och narkotikafrågor. Drogniss bruket är ett av samhällets största sociala och hälsopolitiska problem, och landstingen har som huvudmän för hälso- och sjukvården ett stort ansvar. Vårdutbildningen måste förmedla kunskaper rörande drogproblemen. Missbruksfrågorna och förebyggande insatser integreras allt mer i primärvårdens arbete. Samtidigt pågår nationella och samnordiska insatser och forskning kring dessa frågor. Landstingsförbundet finner det angeläget med fortsatt och fördjupad nordisk samverkan inom detta område.

Det samhällsmedicinska fältet får successivt ett ökat utrymme inom utbildningen av vårdpersonal. Institutioner för socialmedicin finns överallt där läkarutbildning anordnas och planering pågår när det gäller samhällsmedicinska institutioner. I den nya grundutbildningen för läkare behandlas det sociala innehållet i sjukvården på olika stadier integrerat i de kliniska ämnena. De studerande skall tränas att tillsammans med patient, vårdlag och företrädare för socialtjänsten lösa sociala problem och föreslå förebyg-

gande åtgärder. Förbundsstyrelsen anser att den förstärkta roll som det sociala innehållet givits i utbildningen utgör en bättre grund för det hälso-politiska arbetet.

Förslagsställarna berör Nordiska hälsovårdshögskolan som enligt styrelsens uppfattning fyller en viktig funktion ur utbildningssynpunkt men också när det gäller att utbyta erfarenheter mellan de nordiska länderna.

I medlemsförslaget föreslås slutligen att Nordiska rådet skall rekommendera de nordiska ländernas regeringar att företa en skärpt kontroll över förskrivning av läkemedel som är vanebildande. Förbundsstyrelsen delar åsikten att det är viktigt med en skärpt hållning till förskrivning av beroendeframkallande preparat. Det kan konstateras att det i Sverige finns regler för förskrivning av narkotiska preparat med ett kontrollsystem kopplat till förskrivande läkare, och under senare år har det skett en skärpning i attityderna till sådana preparat. En översyn av formerna för tillsynen av läkemedelsförskrivningen av beroendeframkallande medel pågår för närvarande.

Stockholm den 15 december 1983

Landstingsförbundet

Gunnar Hofring

Walter Slunge

Svenska läkaresällskapet:

Svenska läkaresällskapet har beretts tillfälle yttra sig över medlemsförslag om "förstärkt socialmedicinsk insats" och vill efter hörande av bl. a. sina sektioner för allmän medicin, barn- och ungdomspsykiatri, läkemedelslära, medicinska alkoholfrågor, psykiatri, socialmedicin, trafikmedicin och åldersforskning anföra följande.

Sällskapet sympatiserar med den strävan som medlemsförslaget "om förstärkt socialmedicinsk insats" ger uttryck för då det gäller att begränsa omfattningen av rusgiftsmissbruk liksom av det läkemedelsberoende som sker genom legal förskrivning. Det är viktigt att detta mycket stora sjukvårds- och samhällsproblem attackeras på ett allsidigt sätt bl. a. med socialmedicinsk metodik.

Det kan dock vara motiverat att fråga sig om just socialmedicinen kan göra en betydande insats för att t. ex. minska "den symptombehandling der altfor ofte giver sig udtryk i en overdriven medicinordination". Sådana insatser bör i första hand göras inom varje klinisk specialitet. I denna punkt avspeglas också det faktum att termen socialmedicin icke har identisk innebörd i de olika nordiska länderna.

Beträffande medlemsförslagets konkreta förslag vill Sällskapet lämna följande kommentarer:

1. Det förebyggande arbetet i lokalsamhället har på senare år varit föremål för en rad praktiska experiment där primärvård och olika folkrörelser samarbetar i syfte att förebygga ohälsa. De hälsoproblem det har riktat sig mot har dock sällan varit psykisk ohälsa i mer specifik mening. Psykisk hälsovård har ofta bedrivits inom ramen för socialvårdens samhällsarbete, men då har det sällan varit någon nära samverkan med hälso- och sjukvården. Motionen föreslår en organisationsform kallad socialmedicinsk enhet. Svensk primärvård fungerar på de ställen där resurserna är väl tilltagna ofta som en bred samhällsinriktad verksamhet i nära samverkan med socialtjänst, folkrörelser, arbetsvård och försäkringskassor. En sådan verksamhet torde ligga mycket nära vad motionärerna åsyftar.

2. Sällskapet anser att socialmedicin bör tillförsäkras en adekvat representation i läkarutbildningen vid de nordiska universiteten och att socialmedicinska aspekter kontinuerligt läggs in i utbildningen för olika medarbetare inom sjukvårdsorganisationen. Det är dock osäkert om dess ställning allmänt kan förstärkas på bekostnad av andra ämnen i läkarutbildningen. Under många år har olika samhällsfaktors betydelse för sjuklighet och missbruk betonats. Tiden kan vara mogen att utifrån det presenterade förslaget poängtera samspelet mellan de naturvetenskapligt orienterade och de samhällsorienterade medicinska insatserna. Ett solitt läkemedelskunnande är enligt Sällskapets förmenande helt avgörande för en framgångsrik kamp mot överförskrivning av läkemedel. På motsvarande sätt är faktakunskap hos medicinalpersonal och socialarbetare av utomordentlig vikt. Utbildning i beroendelära är en angelägen uppgift i grundutbildningen.

Sällskapet finner det också önskvärt att utbildningen i missbruksfrågor förstärks vid socialhögskolorna och att medicinsk sakkunskap bereds tillfälle delta i undervisningen av de blivande socionomerna. Motsvarande gäller psykologutbildningen vid universiteten.

3. Sverige har uppvisat mycket stora geografiska variationer i omfattningen av förskrivningen av olika typer av lugnande medel. Förskrivningsmönstret har noggrant kartlagts av socialstyrelsen och man har genom en lokal dialog med läkarkåren kunnat åstadkomma avsevärda minskningar i läkemedelskonsumtionen. I en studie från Malmö presenterad vid läkarsällskapets riksstämma 1983 (Ps 10) visades att man genom läkemedelsepidemiologi och intensiv information till den öppna vården kunde reducera missbruket av lugnande sömmedel med 40% och av antalet letala intoxikationer med 65%. Det bör dock samtidigt noteras att från och med 1 juli

1982 bortföll den kontrollfunktion som länsläkarna hade vad gällde apotekens narkotiska preparat. Denna kontrollfunktion har endast till en del ersatts på lokal nivå.

Stockholm den 13 december 1983

För Svenska läkaresällskapet

Lars Thoren

Ordförande

Olof Edhag

Bitr. sekreterare

Sveriges läkarförbund:

----- Läkemedelsförskrivningen

Sverige har uppvisat mycket stora geografiska variationer i omfattningen av förskrivningen av olika typer av lugnande medel. Förskrivningsmönstret har noggrant kartlagts av Socialstyrelsen och man har genom dialog med läkarkåren kunnat åstadkomma avsevärda minskningar i läkemedelskonsumtionen vilket dessutom har haft mycket gynnsamma effekter på bl. a. självmordsfrekvensen.

Sveriges läkarförbund nödgas dock konstatera att den kontroll som utövades av länsläkarna vad gällde apotekens narkotiska preparat bortföll fr. o. m. den 1 juli 1981 i och med länsläkarorganisationens avskaffande. Förhoppningsvis kommer någon form av kontrollfunktion att ingå i de framtida samhällsmedicinska enheternas uppgifter.

I ett projekt som bedrivits vid institutionen för klinisk samhällsmedicin i Dalby/Lund bekräftas att missbruket av lugnande medel och sömnmedel har ett nära samband med förskrivningsvolymen. De väsentligaste resultaten av studien är:

- att man påvisat hur missbruket kan uppsåras genom analyser av apotekens statistik över läkemedelsförskrivningen
- att man genom parallella studier av läkemedelskonsumtionen och av sjukvårdskonsumtionen kan påvisa problemets lokalisering till den öppna vården
- att man genom intensiv information till den öppna vården kan åstadkomma en reduktion av bruket och det därmed sammanhängande missbruket: i Malmö uppmättes en reduktion av missbruket med 40% och av antalet letala intoxicationer med 65%.

Resultaten uppnåddes genom en satsning på läkemedelsepidemiologi och läkemedelsinformation i samarbete mellan representanter för klinisk farmakologi, psykiatri, lokala apotek och stadsläkare/tillsynsläkare. I söd-

ra sjukvårdsregionen har resultaten vidare lett till formerande av åtgärdsprogram och -grupper med förankring i landstingens samhälls- och miljömedicinska enheter.

Sveriges läkarförbund vill mot bakgrund bl. a. av Dalby/Lund-projektet hävda att en åtgärd med begränsande effekt på missbruk av läkarförskrivna preparat är en ökad satsning på läkemedelsepidemiologi och läkemedelsinformation knuten till de samhällsmedicinska/miljömedicinska enheterna.

Det förebyggande arbetet

Motionen föreslår en försöksverksamhet med vad man kallar "socialmedicinska enheter".

I förslaget avspeglas det faktum att termen socialmedicin används i flera sammanhang och har olika innebörd i de olika nordiska länderna.

Den svenska primärvården fungerar på de ställen där tillräckliga resurser finns ofta som en bred samhällsinriktad verksamhet i nära samverkan med bl. a. socialtjänst, arbetsvård, försäkringskassor och folkrörelser. Denna verksamhet torde ligga mycket nära vad motionärerna åsyftar.

Vidare pågår i Sverige inom de flesta landsting en uppbyggnad av samhällsmedicinsk/miljömedicinsk verksamhet byggd på epidemiologisk kunskap och med inriktning på grupp- och samhällsnivå.

Utbildningen

Sveriges läkarförbund anser att socialmedicinen bör utgöra en viktig del av läkarutbildningen men ställer sig tveksamt till om socialmedicinens ställning i läkarutbildningen allmänt skall stärkas på bekostnad av andra ämnen.

Stockholm den 19 december 1983

Sveriges läkarförbund
Utredningsavdelningen

Ulf Schöldström

Robert Wahren

Svensk sjuksköterskeförening (SSF):

Svenska undersökningar visar ett starkt samband mellan användningen av vanebildande mediciner och missbruk av dessa läkemedel. SSF anser att det är viktigt att sätta in åtgärder som förhindrar att läkare ordinerar vanebildande läkemedel i så hög utsträckning som för närvarande görs.

Även om en ökad socialmedicinsk kunskap hos läkare kan vara väsentlig anser SSF att det i det här sammanhanget krävs mer riktade åtgärder, i syfte att ge läkare större kunskap om olika läkemedel och deras effekter.

I dag är, åtminstone de svenska läkarna, nästan uteslutande hänvisade till information som ges direkt till dem av de olika läkemedelsföretagen. Ett förhållande som måste anses vara klart otillfredsställande.

I Sverige har det nyligen genomförts ett försök med intensiv information främst till läkare som stått för en mycket hög utskrivning av vanebildande läkemedel.

Resultaten av försöket är positiva. Utskrivning av barbiturater har t. ex. halverats och självmorden genom barbituratförgiftning har minskat med två tredjedelar. Någon ökning av självmorden med andra metoder har inte noterats.

SSF anser läkemedelsföretagens möjligheter att påverka läkarnas val av preparat måste elimineras. Obundna läkemedelse experter – farmakologer och apotekare – bör i stället ges en framträdande roll både i läkarutbildningen och i arbetsgivarens fortbildning.

Samhället bör dessutom utveckla instrument som gör det möjligt att i ökad omfattning ingripa mot läkare i syfte att förhindra att människor utsätts för vanebildande mediciner, som gör dem till missbrukare.

Det bör också övervägas om de giftigaste läkemedlen det här är fråga om över huvud taget skall finnas kvar på marknaden.

Stockholm den 12 december 1983

För Svensk sjuksköterskeförening

Ulrica Croné

Ordförande

Björn Pontén

Förbundssekreterare

Föreningen Sveriges socialchefer:

Motionen tar först upp frågor i anslutning till missbruksproblemen och fäster särskilt uppmärksamheten på det läkemedelsmissbruk som i viss mån förorsakas av en felaktig förskrivning av läkemedel.

Föreningen konstaterar att uppföljningen av dessa frågor är bristfällig i Sverige. Tidigare hade länsläkarna vissa uppgifter när det gällde att följa upp läkemedelsförbrukningen och kontroll över apoteken m. m. Numera synes detta arbete inte vara upporganiserat i landstingen. Vi vet att förbrukningen av psykofarmaka varierar mycket i olika delar av landet.

Däremot finns liten kunskap om orsakerna till detta. Den mest troliga slutsatsen är att det beror på läkarnas olika benägenhet att förskriva läkemedel.

En kontinuerlig uppföljning av läkemedelsförbrukningen är angelägen. Detta skulle möjliggöra upptäckt av felaktig förskrivning av narkotiska medel eller andra vanebildande mediciner.

I motionen diskuteras därefter läkarutbildningen med avseende på frågor som rör missbruk. Här kan nämnas om att det vid Karolinska institutet för närvarande pågår försöksverksamhet med en speciell kurs i missbruksfrågor inom ramen för läkarnas grundutbildning. En utveckling av denna utbildning förefaller föreningen utomordentligt angelägen.

Vad sedan gäller de förebyggande socialmedicinska insatserna vill föreningen poängtera följande. Den organisation inom hälso- och sjukvården som nu håller på att byggas upp i Sverige, där primärvården får en ökande betydelse, har möjligheter att kunna bli en värdefull tillgång också i det socialmedicinska förebyggande arbetet. Hälso- och sjukvårdens samarbete med socialtjänsten i ett förebyggande socialmedicinskt arbete måste ha sin utgångspunkt i primärvården. Föreningen är tveksam till att bilda speciella socialmedicinska enheter. Denna organisation som i de större kommunerna tidigare förekommit håller nu på att avvecklas. Föreningen menar i stället att den socialmedicinska verksamheten måste utgå ifrån primärvården där också socialmedicinska experter bör ingå.

Ämnet socialmedicin verkade tidigare relativt avgränsat och var lätt att definiera. Under den senaste tioårsperioden har utvecklingen lett till att man framförallt vill lägga tonvikten på studier av förebyggande åtgärder och deras effekter och en förbättrad planering av hälso- och sjukvården med utgångspunkt från s. k. epidemiologiska studier. Härigenom kan orsakssammanhang kartläggas vad gäller befolkningens hälsotillstånd m. m. Föreningen vill poängtera hälso- och sjukvårdens roll i ett allmänt förebyggande arbete och i samhällsplaneringen. Hälso- och sjukvårdens medverkan i denna bör ske i nära samarbete med socialtjänsten och där har socialmedicinen en mycket naturlig roll.

Vad häfter gäller utbildningen i socialmedicin synes tendensen vara att denna utbildning ingår som en del i hela läkarutbildningen. Detta kan vara positivt för att bibringa de studerande den helhetssyn som måste vara vägledande i läkarutbildningen och som får sitt organisatoriska uttryck i primärvården och dess allmänläkare. Det är självklart mycket angeläget att socialmedicinen får en central placering i läkarutbildningen.

Sammanfattning

För Sveriges del måste de åtgärder som motionärerna eftersträvar ske inom ramen för samverkan mellan socialtjänst och hälso- och sjukvården och därvid främst primärvården. Det socialmedicinska arbetet måste utgå från primärvården. Om detta ska vara möjligt måste primärvården ha

tillräcklig sakkunskap på socialmedicinens område. Detta behov bör tillgodoses såväl genom att allmänläkarna får en bättre socialmedicinsk utbildning som att specialister i socialmedicin i vissa områden knyts till primärvården. Detta förutsätter att socialmedicinen får en stark ställning i utbildningen oberoende av om detta ska ske genom speciella kurser eller genom att de socialmedicinska frågorna blir en integrerad del i all läkarutbildning.

Föreningen vill också tillstyrka förslaget om en skärpt uppföljning och kontroll över förskrivning av medicin som har vanebildande effekter.

Stockholm den 19 december 1983

För Föreningen Sveriges socialchefer

Ivan Magnusson
Ordförande

Ulf Wester
Sekreterare

BILAGA 3

I efterhand inkomna yttranden

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet:

Social- och hälsovårdsministeriet önskar framhålla att betydelsen av ett ökat samarbete mellan socialvården, hälsovården och sjukvården alltmer understrukits under de senaste åren och detta kommer bl. a. till uttryck i de riksomfattande planer för ordnande av socialvården och hälsovården under åren 1984–1988 som statsrådet godkänt i september 1983. Framför allt inom folkhälsoarbetet betonas behovet av samarbete mellan socialvårds-, hälsovårds- och arbetskraftsmyndigheter. Ett av målen i ovan nämnda riksomfattande planer är att inrikta social- och hälsovårdsservicen regionalt genom att i allt större omfattning arrangera den i form av närservice under effektiviserandet av samarbetet samt utökandet av växelverkan mellan förvaltningen och utnyttjarna av servicen.

I Finland har man redan kommit i gång med viss försöksverksamhet på det lokala planet i syfte att stärka samarbetet mellan socialvården, hälsovården och lokala organisationer och föreningar. I detta sammanhang kan man nämna försöksverksamhet inom rusvården, där man provat på samarbete såväl vad beträffar själva vården som i fråga om förebyggande insatser.

Den andra punkten i medlemsförslaget gäller socialmedicinens ställning inom utbildningen på området. Enligt social- och hälsovårdsministeriets

uppfattning kan man med hjälp av en väl utbyggd grundutbildning samt medicinsk efter- och vidareutbildning medverka till att socialmedicinska aspekter i större utsträckning beaktas vid utbildningen av hela vår hälsovårdspersonal.

Vid Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg är det för närvarande möjligt att erhålla efterutbildning i socialmedicin omfattande ca 280 timmar. I och med att hälsovårdshögskolans verksamhet under perioden 1978–1983 för närvarande är föremål för en omfattande evaluering vore det önskvärt att man i detta sammanhang också ser över undervisningen vid hälsovårdshögskolan med beaktande av de synpunkter som finns upptagna i det nu aktuella medlemsförslaget.

I samband med den nyligen genomförda reformeringen av läkarnas grundutbildning i Finland har man i allt högre grad försökt beakta socialmedicinska synpunkter. Ett viktigt läroämne är folkhälsomedicinen och undervisningen i detta ämne har varit och är föremål för en kraftig utveckling. Undervisningsministeriet har tillsatt en kommission som har till uppgift att klarlägga undervisningen i primärhälsovård i samband med läkarutbildningen i vårt land. Enligt nu tillgängliga uppgifter kommer kommissionen att fästa uppmärksamhet även vid undervisningen i socialmedicin.

Den tredje punkten i medlemsförslaget tar upp frågan om den nationella kontrollen av förskrivningen av läkemedel som har vanebildande verkningar. Enligt social- och hälsovårdsministeriet är frågan om övervakningen av förskrivningen av läkemedel angelägen och aktuell. Vad gäller sådana läkemedel som är beroendeframkallande kan man konstatera, att missbruk av dylika läkemedel förefaller att ha blivit allt mera allmänt bland missbrukare av alkohol och/eller narkotika. I vårt land förekommer med andra ord ett s. k. blandmissbruk av olika rusmedel, varvid också beroendeframkallande läkemedel missbrukas.

Vad beträffar sådana läkemedel som innehåller något narkotiskt ämne har man i Finland fr. o. m. början av år 1982 skärpt övervakningen av förskrivningen av läkemedlen. Vid ordinerings av läkemedel som innehåller narkotika bör läkarna använda ett särskilt för ändamålet uppgjort receptformulär. Medicinalstyrelsen övervakar förskrivningen av dessa läkemedel och kan vid behov ingripa om missbruk föreligger. Dessutom har man skärpt övervakningen av förskrivningen av sådana läkemedel som påverkar det centrala nervsystemet.

Enligt social- och hälsovårdsministeriets uppfattning har man i medlemsförslaget fäst uppmärksamheten vid i och för sig viktiga social- och hälsovårdspolitiska synpunkter. Enligt ministeriets bedömning är det av betydelse att man vid utvecklandet av social- och hälsovårdssystemen i de nordiska länderna tar hänsyn till dessa synpunkter. Största delen av de åtgärder som presenteras i medlemsförslaget faller inom ramen för det nationella utvecklingsarbetet rörande social- och hälsovårdens tjänster. Enligt social- och hälsovårdsministeriet förefaller det inte ändamålsenligt

att främja de föreslagna åtgärderna i form av samnordiska projekt. Där-
emot kan man väl tänka sig att på samnordisk basis rapportera och infor-
mera om nationella försök och projekt. Med stöd av det ovan sagda anser
social- och hälsovårdsministeriet att det inte är ändamålsenligt att på
åtgärd av Nordiska ministerrådet starta projekt som antytts i medlemsför-
slaget, utan att man borde nöja sig med att enbart utvärdera nationella
projekt på socialmedicinens område och informera om dylika projekt.

Helsingfors den 9 januari 1984

Eeva Kuuskoski-Vikatmaa

Social- och hälsovårdsminister

Karl Johan Krokfors

Sekreterare för
internationella ärenden

Norge

Helsedirektoratet:

1. Forslag om forsøksordninger for å vurdere den helsefremmende effekt
av integrert sosialmedisinsk innsats i den primære helse- og sosialtjeneste.

En av hovedintensjonene i Lov om helsetjenesten i kommunene som
trådte i kraft 1. januar 1984 er nettopp en mer samordnet og effektiv
ressursutnyttelse. Dette gjelder tiltak av såvel behandlingmessig, som
attføringsmessig og pleiemessig art. Flere kommuner har allerede prosjek-
ter i gang som tar sikte på en mer integrert innsats for svake grupper i
lokalsamfunnet, spesielt gamle og psykisk utviklingshemmede. De forsøk
som har vært gjort med systematisk og organisert formidling av tekniske
hjelpemidler (Telemark-prosjektet) bør også nevnes.

Helsedirektoratet har i forbindelse med en stortingsmelding om medi-
sinsk attføring fremmet forslag om en mer systematisk og generell utprø-
ving i utvalgte kommuner, under henvisning til lignende prosjekter som er i
gang i Sverige. Man bør imidlertid være oppmerksom på de betydelige
metodiske vanskeligheter som alltid er forbundet med evaluering av den
generelt helsefremmende effekt slike samordningstiltak antas å ha.

2. Sosialmedisinen bør få sterkere plass såvel i grunnutdanningen som i
den medisinske videre- og etterutdanning.

Såvel på bakgrunn av dagens sykdomspanorama som ut fra det alminne-
lig aksepterte mål å styrke den primære helsetjeneste, er Helsedirektoratet
enig i at faget sosialmedisin bør gis større plass i utdanningen av leger. Ved
norske medisinske fakulteter har da også samfunnsfag og sosialmedisin fått
en noe sterkere stilling som egne fagområder de senere år.

Den praktiske, spesielt den kliniske sosialmedisin er imidlertid like mye

et spørsmål om hensiktsmessige holdinger og kunnskap om og trening i samarbeid, som det er spørsmål om teknisk kunnskap og metodik. Verdrøfting og menneskesyn er relativt lite påaktet i det medisinske studium; det samme er tilfelle med trening i samarbeid, spesielt med yrkesgrupper som har en overveiende samfunnsvitenskapelig skolering. Definisjonen av medisinen som overveiende naturvitenskapelig, biologisk disiplin bidrar sterkt til dette.

Den raskt økende vekst i den tradisjonelle, teknisk pregede kunnskapsmasse – som det også er nødvendig å gjøre studentene kjent med – gjør det vanskelig å innpasse og utvide nye fagområder uten å øke studiets lengde. Helsedirektoratet har for sin del dessuten meget begrensede muligheter til direkte å påvirke den medisinske grunnutdanning, som er forankret i et annet departement. Skal det imidlertid kunne skje vesentlig endring i retning av økt sosialmedisinsk innsikt og forståelse hos legene, og sterkere sosialmedisinsk orientering i deres praksis, vil grunnutdanningen måtte vurderes.

Når det gjelder etter- og videreutdanning har Helsedirektoratet gjennom en årrekke drevet regelmessige kurs i sosialmedisin for leger. De siste år har det dessuten vært gitt tilbud til statlig ansatt helsepersonell (fylkeslegekontorene) om kurs og studieopplegg på tverrfaglig basis. Den norske lægeforenings kurstilbud omfatter også en rekke sosialmedisinske emner. I tillegg til dette kommer så de videre- og etterutdanningsmuligheter som gis via Den nordiske helsehøgskolen og andre lignende institusjoner i utlandet, og som en rekke norske leger har dratt nytte av.

Klare negative virkninger for videre- og etterutdanning i klinisk sosialmedisin av leger (og annet helsepersonell) kan registreres som følge av redusert antall utdanningsstillinger ved sosialmedisinske institusjoner (sosialmedisinske sykehusavdelinger og attføringsinstitutter), som har vært lavt prioritert i tider med trangere økonomi. Etter de erfaringer som er høstet, vil neppe denne type etter- og videreutdanning kunne styrkes uten en klar økonomisk prioritering fra statens side.

3. Skjerpet kontroll med ordinerer av vanedannende medisiner.

I Norge har man siden juli 1970 hatt en omfattende kontroll med legers forskrivning av narkotika basert på databehandling av resepter på slike midler. Systemet gir en detaljert oversikt over hver enkelt leges forskrivning og hver enkelt pasients forbruk og konsultasjonsmønster. Helsemyndighetene har på denne måten kunnet gripe inn overfor ukritisk forskrivningspraksis, noe som har ført til en vesentlig reduksjon av problemet. Ordningen har medført reduksjon både i solgt mengde og antall forskrivninger. Antall unge misbrukere som skaffer seg narkotika på denne måte er redusert. Det er registrert økt tilbakeholdenhet med forskrivning hos mange leger.

Hovedvekten av problemet ligger idag på forskrivning og bruk av angst-dempende midler og sovemidler. Problemet må imidlertid angripes på flere

måter. Her skal nevnes noen eksempler på hvordan norske helsemyndigheter har søkt å begrense problemet.

1. Gjennom en konsekvent registreringspolitikk har man begrenset antallet av psykofarmaka.

2. Visse preparater, f. eks. storparten av barbituratene, er avregistrert fordi det finnes mer velegnede sovemidler. Dette har ført til en betydelig nedgang i dødelige forgiftninger innen denne preparatgruppen. Enkelte styrker f. eks. 10 mg diazepamtabletter er likeledes avregistrert.

3. For visse legemidler er adgangen til forskrivning begrenset til leger/sykehus som har spesiell tillatelse.

4. Reseptenes gyldighet for psykofarmaka er begrenset til én gangs utlevering.

5. Det er innført reseptplikt for tidligere reseptfrie legemidler, f. eks. kodeinholdige preparater.

6. For å hindre forfalskninger er det innført spesielle reseptblanketter for forskrivning av narkotika.

7. Det er utformet veiledning til legene når det gjelder forskrivning av legemidler som kan skape avhengighet.

8. Det gjennomføres studier av legemiddelforbruket, bl. a. for å finne årsaken til de store regionale forskjeller i forbruket av psykofarmaka.

Man har søkt å holde det samlede antall legemidler på et så lavt nivå som det er forenlig med medisinske hensyn. Dette letter oversiktet såvel fra de forskrivende leger som fra helsemyndighetenes side. Ved restriktive tiltak for legemidler som er nødvendige og som har stor utbredelse står helsemyndighetene ofte overfor vanskelige avveiiingsproblemer. Man har derfor gjentatte ganger understreket at helsemyndighetene ikke har til hensikt å begrense en nødvendig medisinsk bruk av f. eks. sterke smertestillende midler.

Oslo 19. januar 1984

Efter fullmakt
Avdeling for kommunehelsetjenesten

Tor Ødegaard
Overlege

Norsk forening for klinisk sosialmedisin:

Foreningen vil i den anledning gi sin sterke tilslutning både til premisene i forslaget og til de enkelte delforslag som fremmes. Det gjelder både forslagene om skjerpet kontroll med forskrivning av "smertestillende og angstdepnende medisin", økt anvendelse av sosialmedisin også i den

primære helsetjeneste, økt forebyggende innsats, samt ikke minst at sosialmedisin må "have en sterkere plassering i den almene lægeutdanning". Det gjelder også forslaget om "forsøgsordninger med integrert sosialmedisinsk innsats i den primære sosial- og sundhetstjeneste".

Vår norske spesialforening vil spesielt fremheve viktigheten i denne forbindelse av at de institusjoner hvor de legelige spesialistene i dette fag utdannes, styrkes og bevares. For tiden er dessverre det motsatte tilfelle. De økonomiske problemer innen helsesektoren har ført til at de spesialiserte sosialmedisinske avdelinger og utføringsinstitusjoner trues med innskrenkninger som vil gjøre dem utjenlige som utdanningsinstitusjoner for kliniske, sosialmedisinske spesialister. Denne tendens er på kollisjonskurs med intensjonene i medlemsforslaget. Selvfølgelig ska ikke sosialmedisinske oppgaver på langt nær tas hånd om av kliniske spesialister i faget alene. Men denne spesialistutdanningen er en vesentlig forutsetning for at sosialmedisinsk praksis innen primærmedisinen og i lokalmiljøene skal få den faglige stimulans og det faglige nivå den må ha for å kunne ekspandere sin virksomhet og møte dagens mange behov.

Oslo, 25. januar 1984

For Styret i Norsk forening for klinisk sosialmedisin

Per Sundby

Professor, dr. med.

Medlemsförslag

om förstärkt socialmedicinsk insats

(Väckt av Tyra Johansson, Grethe Lundblad, Astrid Murberg Martinsen, Mats Nyby och Bernhardt Tastesen)

BILAGA 3

I efterhand inkomna yttranden

Danmark

Dansk Socialrådgiverforening:

Dansk Socialrådgiverforening hilser forslaget velkommet. I vort arbejde med unge misbrugere (narko-, pille- og blandingsmisbrugere) har vi ofte fundet, at der var tale om lægeordineret medicin – enten at det enkelte individ fik ordineret for meget/eller efter vort skøn forkert medicin, at den ordinære medicin (barbiturat-gruppen, eller methadon) blev blandet med såkaldte ulovlige rusgifte (blandingsmisbrugere), eller at de unge havde fået ældre menneskers recepter på barbiturater i bytte f. eks. for en flaske kirsebærvin.

Vi finder det absolut nødvendigt, at arbejdet mod narkotikamisbrug (legalt som illegalt) bør foregå i tværfagligt regie mellem læger og social/sundhedsarbejdere. Ligesom det bør ske på tværs af institutioner, det være sig lægehuse (praktiserende læger og lægekonsulenter), social- og sundhedsforvaltningerne, ungdomsklubber, skoler, hospitaler, hjemmehjælpere og behandlinginstitutioner for narkomaner.

Arbejdet bør foregå på lokalt plan, så tæt ved de unges primære netværk som muligt, samtidig bør arbejdet støttes centralt af de nationale social- og sundhedsstyrelser både finansieringsmæssigt, uddannelsesmæssigt, ligesom vi finder det vigtigt, at der skal være/etableres skærpet kontrol over for lægeordineret af vanedannende medicin.

Vi anbefaler, at den forebyggende indsats får en langt større plads indenfor sundhedspolitikken, bl. a. ved en øget forståelse og anvendelse af socialmedicin, men dette kan ikke gøres uden at kigge på årsagssammenhænge til rusgiftsproblemer.

For at modvirke udviklingen af stofmisbrug er det en nødvendighed at sikre ungdommen en meningsfuld beskæftigelse gennem arbejde og uddannelse. Den øgede ungdomsarbejdsløshed giver de unge en udsat/truet livssituation, som gør de unge let påvirkelige af rusgiftkulturen.

Dansk Socialrådgiverforening kan varmt anbefale de af Nordisk Råd opstillede forslag:

1. At der foregår integreret socialmedicinsk indsats i lokalområderne.
2. At socialmedicinen får stærkere placering i uddannelserne.
3. At der sker en skærpet kontrol af ordineret vanedannende medicin.

København, den 10. februar 1984

Merete Buddig

Hovedbestyrelsesmedlem/formand
for Internationalt udvalg

Finland

Åbo universitet:¹

Enligt universitetet är medlemsförslagets första del, som gäller försöksverksamheten, värd understöd och är också realistisk. En omsorgsfullt planerad försöksverksamhet skulle säkert ge ett svar på den ställda frågan.

Universitetet understöder i princip även medlemsförslagets andra del, vilket skulle innebära effektiviserad undervisning på området. Socialmedicinen, uppfattad utryckligen i sin ursprungliga omfattande betydelse (alltså inte sociology of medicine utan sociology in medicine), har ytterligare ökat i betydelse. I synnerhet måste man lägga märke till att socialpediatrins nuvarande höga nivå bevaras endast om utbildningen och forskningen på området ständigt upprätthålles och utvecklas. Detta är viktigt också av den anledningen att antalet långtidssjuka barn och behovet av socialpediatriska åtgärder ytterligare har ökat.

I fråga om grundutbildningen anser universitetet dock att nytt läromaterial kan inbakas i examina endast under den förutsättning att man samtidigt kan påvisa motsvarande bortfall från examens övriga innehåll.

Även förslagets tredje del, effektiviserad kontroll av vanebildande läkemedel, är enligt universitetet värd understöd. Kontrollen av ordineringen av läkemedel åt patienter som går från en läkare till en annan, kontrollen av storkonsumenter och i synnerhet uppföljningen och kontrollen av ordineringen av vanebildande läkemedel utgör en del av socialfarmacin. Apo-

¹ Yttrandet översatt från finska

teksväsendets samarbete med annan medicinalvård är härvid viktig. Universitetet försöker till denna del utveckla också sin grundutbildning för läkare.

Åbo den 14 februari 1984

Arje Scheinin
Rektor

Seppo K. Markkanen
Planerare

Norge

Den norske lægeforening

Sentralstyret vedtok å uttale at det ser de gode intensjoner som ligger bak det tilsendte medlemsforslag. I sin nåværende form fremstår det imidlertid som meget uklart og etter sentralstyrets oppfatning uegnet for videre behandling, ihvertfall sett fra norsk synsvinkel. Blant annet skal fremheves at en i Norge vel har en av de strengeste kontroller med legers forskrivning av narkotika og andre vanedannende medikamenter.

Oslo, 13. februar 1984

Den norske lægeforenings sentralstyre

Etter bemyndigelse

H. M. Svabø

Åsm. Hodne

Medlemsförslag

om ökat stöd till nordiskt idrottsutbyte

(Väckt av Mikko Elo, Eidiur Guðnason, Ilkka Kanerva, Hannu Kempainen, Robert Pedersen och Páll Pétursson)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Danmark

Ministeriet for kulturelle anliggender:

I denne anledning skal man meddele, at spørgsmålet om en forøgelse af bevillingerne til nordisk idrætssamarbejde i nær fremtid vil blive behandlet af den nordiske embedsmandskomiteé og Nordisk Ministerråd i sammenhæng med de øvrige forslag, der indgår i det af det nordiske kultursekretariat udarbejdede udkast til budget for 1985. På baggrund heraf vil ministeriet ikke finde det rigtigt på nuværende tidspunkt at tage stilling til de i det foreliggende medlemsforslag under punkt 1 og 3 stillede forslag til rekommandationer.

For så vidt angår punkt 2 i medlemsforslaget om en eventuel flyrabatordning henvises til vedlagte udtalelse af 9. januar 1984 fra ministeriet for offentlige arbejder (*se nedan*).

København, den 11. januar 1984

P. m. v.

E. b.

Bent von Linstow

Fuldmægtig

Ministeriet for offentlige arbejder:

I denne anledning skal man efter brevveksling med SAS meddele følgende:

SAS indførte den 1. juni 1982 en lavprisordning for visse rejser inden for Skandinavien, hvilken ordning efterfølgende gradvist er blevet udvidet til også at omfatte trafik såvel inden for Norden som trafik til/fra øvrige destinationer i Europa.

Lavprisordningen består af APEX (forkøbs)- og ungdomspriser.

For APEX-priser gælder, at rejsen skal bestilles og betales senest 14 dage før afrejse, og at returrejse tidligst må finde sted førstkommande søndag efter udrejsen.

APEX-priser findes dels på de såkaldte "grønne" afgang, hvor rabatten i forhold til normal tur-retur pris udgør 50-72 %, og dels på "røde" afgang, hvor rabatten udgør 65-77 %.

For ungdomspriser gælder, at disse kan benyttes af unge mellem 12 og 25 år og at pladsbestilling og billetkøb tidligst kan foretages dagen før rejsen skal finde sted.

Ungdomsrabatten udgør 68-77 % af normal tur-retur pris.

De nævnte priser er fastsat på et niveau, som kan gøre flytransport konkurrencedygtig med andre former for transport mellem de nordiske lande og reglerne, der knytter sig til prisernes anvendelse, er endvidere forholdsvis enkle.

Prisniveauet er så lavt, at yderligere rabat ikke er mulig.

Prisniveauet fremgår af vedlagte prisoversigt over rejser mellem de nordiske hovedstæder.

Det er ministeriet for offentlige arbejders principielle opfattelse, at der bør tilstræbes overskuelige og enkle pristyper og -regler inden for luftfarten. I overensstemmelse hermed finder ministeriet det principielt mest hensigtsmæssigt, at der etableres lavprisordninger gældende for alle eller visse aldersbestemte grupper i modsætning til rabatydelser på grundlag af f. eks. passagerens profession eller rejsens formål.

Det omhandlede konkrete forslag om bl. a. ydelse af særlige rabatter ved idrætsudveksling mellem de nordiske lande arbejder mod bestrædelserne for en forenkling af prissystemet. Da idrætsudøverne i øvrigt må betragtes som værende tilgodeset ved de nævnte lavprisordninger, synes intentionerne i rekommandationen allerede at være opfyldt i et vist omfang, og man finder ikke at kunne gå videre.

København, den 9. januar 1984

P. m. v.

E. b.

Erling Christensen

Amtsrådsforeningen i Danmark har i skrivelse den 22 december 1983 forklarat sig ikke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Frederiksberg kommune:

Således foranlediget skal man som sekretariat for kommunalbestyrelsen anføre, at sagen ikke har været forelagt for udvalg og kommunalbestyrelse.

Med dette forbehold skal man, efter at have modtaget udtalelser om det omhandlede medlemsforslag fra kommunens direktorat for skole- og biblioteksvæsen og kommunens tekniske direktorat, meddele, at forvaltningen ikke har egentlige bemærkninger til forslaget, idet man tillader sig at gå ud fra, at en eventuel gennemførelse heraf ikke vil påføre kommunen merudgifter.

Forvaltningen er ikke bekendt med, i hvilket omfang der i Frederiksberg kommune er gjort brug af den nuværende støtteordning, ligesom man ikke er i stand til at skønne over, i hvilket omfang de frederiksbergske idrætsforeninger vil kunne gøre brug af en eventuelt udvidet støtteordning.

Det kan tilføjes, at der i forbindelse med de møder, der hvert andet år afholdes mellem Frederiksberg og byens nordiske venskabsbyer, Bærum, Havnefjord, Tavastehus og Uppsala, arrangeres idrætsstævner for unge idrætsfolk fra venskabsbyerne.

Udgifterne for de frederiksbergske idrætsdeltagere er sædvanligvis blevet dækket af kommunen.

København, den 16. december 1983

G. Kastberg

Preben Kolringen

Kommunernes Landsforening:

Af forslaget fremgår bl. a., at Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd at afsætte øget økonomisk støtte på det nordiske kulturbudget til nordisk idrætssamarbejde for derigennem at muliggøre en reel forøgelse af det nordiske idrætssamarbejde, med særlig hensyntagen til de nordiske ydre områder. Det foreslås endvidere, at de nordiske flyselskaber tilbyder særlige rabatter for idrætssamarbejdet mellem de nordiske lande. Endvidere peges på afholdelsen af en idrættskonference med de nordiske idrætsforbund.

Henvendelsen fra Nordisk Råds danske sekretariat har været forelagt det mellem Kommunernes Landsforening og Idrættens Fællesråd etablerede

de anlægsudvalg for idrætsbyggeri samt landsforeningens fritids- og kulturudvalg.

Landsforeningen skal på denne baggrund meddele, at man finder det foreliggende forslag om øget støtte til nordisk idrætssamarbejde positivt.

Landsforeningen skal samtidig tillade sig at gøre opmærksom på, at der gennem de seneste 17 år har været etableret et nordisk samarbejde omkring bygning, drift og vedligeholdelse af idrætsanlæg. Samarbejdet har primært foregået ved årlige konferencer, der er gået på tur mellem de nordiske deltagerlande. Ved konferencerne har de nordiske deltagere haft lejlighed til at udveksle erfaringer og besigtige anlæg inden for idrætssektoren.

Ved de nordiske konferencer har deltaget repræsentanter fra undervisningsministeriet og Kommunförbundet i Island, undervisningsministeriet i Finland, Det kongelige Kirke- og Undervisningsdepartement i Norge, Svenska kommunförbundet og Statens naturvårdsverk i Sverige samt Kommunernes Landsforening og Idrættens Fællesråd i Danmark.

Landsforeningen vil finde det positivt, såfremt der gennem Nordisk Råd også kunne opnås økonomisk støtte til det fremtidige nordiske samarbejde inden for idrætsanlægssektoren, herunder støtte til udarbejdelse af eventuelt fælles nordisk materiale m. v.

København, den 6. januar 1984

Evan Jensen

O. Ingvartsen

Dansk Idræts-Forbund:

— — — skal Dansk Idræts-Forbund herved udtale sin stærke sympati for de tanker, der er udtrykt i medlemsforslaget.

Som det vil være den danske delegation bekendt, har Nordisk Fælleskomité, der er samarbejdsorgan for rigsidrætsforbundene i Danmark, Færøerne, Island, Norge, Sverige og Finland på sine sidste tre møder udarbejdet rekommandationer, der påpeger nødvendigheden af at øge midlerne til nordisk idrætssamarbejde, såfremt man fra Nordisk Råds side ønsker at bevare de snævre kulturelle bånd på idrætsområdet.

Gennem de seneste år har man i det nordiske idrætssamarbejde konstateret, at såvel Island som Færøerne i højere grad må søge idrætslig kontakt med Storbritannien, USA og Canada alene på grund af omkostningerne i forbindelse med samarbejdet med det øvrige Norden. Der er derfor i høj grad behov for øget støtte til idrætsudveksling såvel på landsholdsplan som på klubplan.

De nordiske idrætsforbund har i deres indstilling om fordeling lagt stor

vægt på, at specielt de nordatlantiske områder skulle tilgodeses i forbindelse med fordeling af midlerne fra Nordisk Råd, hvilket også klart fremgår af teksten i medlemsforslaget.

Fra Dansk Idræts-Forbunds side kan vi klart støtte medlemsforslagets punkt 1 og 3, idet disse indstillinger fuldt dækker den rekommandation, der er foretaget af Nordisk Fælleskomité. Hvad angår punkt 2 vedrørende øgede rabatmuligheder på de nordiske flyselskaber, er det vor opfattelse, at økonomisk støtte alene ikke løser problemerne om idrætssamkvem mellem de nordiske lande. Vi finder det nødvendigt, at der indføres rejseordninger med betragtelige rabatter, såfremt det fremover skal være muligt at sikre et idrætssamarbejde på bredt plan med specielt de nordatlantiske områder.

Som forholdene er i dag, er udgifterne ved at sende eksempelvis et håndboldhold til Færøerne eller Island i størrelsesordenen ca. 100.000 kr., hvilket naturligvis hindrer samkvem på andet end absolut topplan. Selv om øgede bevillinger fra Nordisk Råd til idrætssamarbejde ville kunne bedre forholdene, finder vi det nødvendigt at supplere tilskudene med bedre rabatmuligheder på de eksisterende trafikforbindelser.

Vi kan således fra Dansk Idræts-Forbunds side meget stærkt anbefale det fremsatte medlemsforslag til godkendelse.

Glostrup, den 3. november 1983

P.f.v

Bent Agerskov

Idrættens Fællesråd:

Gennem de seneste år har man konstateret, at såvel Island som Færøerne i højere grad må søge idrætslig kontakt med Storbritannien, USA, og Canada alene på grund af omkostningerne i forbindelse med samarbejdet med det øvrige Norden. Der er derfor i høj grad behov for øget støtte til idrætsudveksling, såvel på landsholdsplan som klubplan.

Idrættens Fællesråd vil lægge vægt på at specielt de nordatlantiske områder skal tilgodeses i forbindelse med fordeling af midlerne fra Nordisk Råd.

Fra Idrættens Fællesråds side kan vi klart støtte medlemsforslagets punkt 1 og 3. Hvad angår punkt 2 vedrørende rabatmuligheder på de nordiske flyselskaber, er det vor opfattelse, at økonomisk støtte alene ikke løser problemerne om idrætssamkvem mellem de nordiske lande. Vi finder det nødvendigt, at der indføres rejseordninger med betragtelige rabatter,

såfremt det fremover skal være muligt at sikre et idrætssamarbejde på bredt plan med specielt de nordatlantiske områder.

Som forholdene er i dag, er udgifterne ved at sende et hold til Færøerne eller Island i størrelsesordenen ca. 100.000 kr., hvilket naturligvis hindrer samkvem på andet end absolut topplan. Selv om øgede bevillinger fra Nordisk Råd til idrætssamarbejde ville kunne bedre forholdene, finder vi det nødvendigt at supplere tilskudene med bedre rabatmuligheder på de eksisterende trafikforbindelser.

Vi kan således fra Idrættens Fællesråds side meget stærkt anbefale det fremsendte medlemsforslag til godkendelse.

København, den 12. december 1983

Idrættens Fællesråd

Tage Carlsen

formand

Ulla Faistrup

sekretær

Danair A/S:

— — — skal vi, forsåvidt angår Danairs rute mellem Færøerne og København, oplyse, at vi dels yder en ungdomsrabat på 25 % for personer i alderen 12–25 år, og at vi yder en grupperabat på 25 % for grupper på mindst 10 personer. Med disse rabatformer har vi stort set dækket alle idrætsfolk, idet man, hvis antallet af sportsudøvere er under 10, næsten altid vil kunne benytte sig af ungdomsrabatten, og er der tale om lidt større grupper, vil grupperabatten være anvendelig.

Kastrup, den 31. oktober 1983

Danair A/S

Gunnar Tietz

Direktør

Finland

Undervisningsministeriet:

1. Ett ökat anslag för nordiskt idrottssamarbete är absolut nödvändigt för att de förslag som framlagts av arbetsgruppen för det nordiska idrotts-samarbetets utveckling skall kunna förverkligas i planerad omfattning. Speciellt bör man fästa uppmärksamhet vid idrottsutbytet mellan de nordiska ytterområdena också med beaktande av kalottområdet. Förutom idrottsutbytet bör även andra former av idrottsligt samarbete omfattas av stödet i enlighet med arbetsgruppens förslag. Som exempel kan nämnas samarbete inom idrottsplanering, byggnadsverksamhet, idrottsvetenskap och specialgrupper inom idrotten. En förutsättning för stödet är i det nordiska kulturavtalet avsett samarbete till den del detta inte kan stödjas med andra nordiska medel.

2. Idrottsrådet förhåller sig positivt till försöket att utverka rabatter för nordiskt idrottsutbyte till exempel enligt modell av avtalet med Islands flygbolag Loftleidir.

3. Idrottsrådet anser det vara ändamålsenligt att ministerrådet anordnar en idrottskonferens enligt förslaget. Konferensen bör dock behandla det nordiska idrottssamarbetet mera omfattande än föreslaget. Som deltagare bör också kallas berörda ministerier, deras permanenta sakkunnigorgan samt övriga sakkunnigorgan inom det nordiska idrottssamarbetet vilka fungerar i enlighet med det nordiska kulturavtalet. Konferensens målsättning skulle då vara att granska förslagen gjorda av 1978 års nordiska arbetsgrupp samt att utvärdera samarbetets utvecklingsbehov idag. Det bör dock framhållas, att även utan en konferens finns det starka grunder för en utökning av det ekonomiska stödet och för grundandet av ett nordiskt idrottsutskott.

Helsingfors den 7 december 1983

Väinö Soininen

Ordförande

Pekka Anttinen

Sekreterare

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen har i ärendet hört Ålands landskapsidrottsnämnd och har äran avge följande yttrande:

Förslagets pp. 1 och 2 förordas. Det är landskapsstyrelsens åsikt att det nordiska utbytet på alla plan bör främjas. I all synnerhet en folkrörelse som idrotten kan starkt medverka till internordisk förståelse, men samtidigt är lagidrotter kostnadskrävande varför yttre stöd behövs, särskilt för ytterområdena är rabatter på flygresorna av vikt.

Vad gäller p. 3 är landskapsstyrelsens åsikt att diskussion på förbunds-nivå knappast kan påverka i någon riktning; och vilken uppgift skulle ett idrottsutskott ha?

Mariehamn den 29 december 1983

Karl Sundblom

Vicelantråd

Börje Karlsson

Utbildningschef

Finlands stadsförbund har i skrivelse den 5 januari 1984 förklarat sig stöda medlemsförslaget.

Suomen kunnallisiitto (Finlands kommunförbund) har i skrivelse den 29 november 1983 förklarat sig stöda medlemsförslaget.

Finlands svenska kommunförbund:

I medlemsförslaget konstateras som motivering för ökade anslag att de nuvarande resurserna inte räcker till för ett bredare folkligt utbyte, t. ex. av lag och trupper för ungdom och kvinnor på distrikts- och klubb-nivå, utöver det utbyte som nu sker på elitnivå. För att det skulle vara möjligt för dessa grupper att få komma med i utbytet skulle det således enligt förslags-ställarna krävas avsevärt ökade anslag.

Förbundet ställer sig tveksamt till en ytterligare utökning av den offentliga finansieringen av idrottsverksamheten och idrottsutbytet i sin nuvarande form.

Enbart en höjning av anslagen inom de gränser den offentliga ekonomin tillåter skulle knappast i praktiken leda till den breddning av verksamheten som förslagsställarna framför som motiv för ökade anslag.

Det finns däremot anledning att befara att denna offentliga satsning ytterligare skulle stärka de osunda drag som börjat framträda inom idrottsverksamheten, resultathysterin med sina vidhängande negativa fenomen, kraven på träningspengar och andra ersättningar till idrottsmännen i allt lägre åldrar, ständigt ökade krav på utrymmen och anläggningar med allt högre och högre standard, hårdträningen med proffsinriktning redan från

små barn med alla sina utslagingsmekanismer, den ensidiga livsinriktning jakten på topp prestationer förutsätter av sina utövare och deras närmaste omgivning.

Som *Bihang* bifogas ett diagram som visar den offentliga resurstilldelningen inom kultur- och fritidsverksamheten i Finland år 1981. Av diagrammet framgår att idrotten är den verksamhet som får det klart största stödet från samhället och att det är kommunerna som får stå för praktiskt taget alla dessa kostnader.

Finlands svenska kommunförbund anser att det inte i detta skede finns anledning att ställa idrotten i särställning jämfört med andra kultur- och fritidsaktiviteter genom att erbjuda ytterligare utökade ekonomiska förmåner.

Beträffande förslaget om en nordisk idrottskonferens anser förbundet att en dylik väl kunde arrangeras. Programmet borde dock inte inriktas på hur man skall komma över mesta möjliga pengar för elitidrotten, utan istället borde man diskutera hur man kunde återföra verksamheten till idrottens grundidé: den personliga utvecklingen med de egna framstegen och det psykiska och det fysiska välbefinnandet som främsta belöning.

Detta skulle sannolikt förutsätta en boskillnad mellan å ena sidan idrotten som showform för "proffsartister", vilken främst kunde drivas på kommersiella grunder, och å andra sidan idrotten som folkrörelse som ur samhällets synvinkel bör anses angelägen att stöda både ur sociala och hälsoaspekter.

Inom denna senare finns även stora möjligheter till det "breda folkliga utbyte mellan de nordiska länderna" som förslagsställarna syftade på, men till betydligt lägre kostnader för samhället än den nivå elitidrottarna anser som minimum.

Helsingfors den 23 december 1983

Finlands svenska kommunförbunds byrå

K. J. Brunström

Helge Hansson

Finlands riksidsrottsförbund:

Det nordiska idrottsutbytet är exceptionellt livligt på idrottskulturens olika nivåer. Idrottsutbytet är både brett och mångsidigt. Utöver det traditionella tävlingsutbytet står de nordiska idrottsorganisationerna i regelbunden kontakt bl. a. när det gäller utbildning, ungdomsidrott och idrottsläger samt idrottsvetenskaplig forskning. Organisationernas samar-

bete koordineras av Nordisk Fælles-Komité, som också nämndes i medlemsförslaget.

Samarbetet och idrottsutbytet har haft en positiv inverkan på utvecklingen av de nordiska ländernas egna idrottskulturer.

Geografiskt sett kan de nordiska länderna indelas i två grupper. Till den ena gruppen hör Norge, Danmark, Sverige och Finland, till den andra Island, Färöarna som hör till Danmark och Grönland.

Till följd av det breda idrottsutbytet och det faktum att grupperna som reser i de flesta fall är stora, är kostnaderna för organisationer och enskilda grupper mycket stora. Ökade resekostnader – oberoende av farmedel – riskerar att bli en fara för idrottsutbytets och samarbetets vidare utveckling mellan de nordiska länderna.

Speciellt de höga resekostnaderna försvårar å ena sidan Islands, Färöarnas och Grönlands deltagande i det nordiska samarbetet och å andra sidan de övriga nordiska ländernas möjligheter att delta i evenemang arrangerade just i dessa länder. Redan nu har vi exempel på fall där ett idrottsevenemang som borde ha anordnats på Island eller Färöarna av finansiella skäl måste förläggas till ett annat kontinentalt nordiskt land.

Det i den nordiska kulturbudgeten upptagna anslaget för idrottsutbytet har på ett avgörande sätt påverkat möjligheten att arrangera vissa evenemang. På grund av detta anser Finlands riksidsrottsförbund (SVUL ry) att stödordningen är mycket värdefull och tror att stödordningen gör det möjligt att säkerställa och vidareutveckla det nordiska idrottsutbytet speciellt från och i de nordiska ytterområdena.

Anslaget på den nordiska kulturbudgeten för idrottsutbytet 1984 uppgår till 540 000 DKK. Anslaget har procentuellt ökat betydligt under en kort tid, vilket SVUL med tillfredsställelse kunnat konstatera. Med hänsyn till stödordningens principiella mål anser SVUL vidare det vara acceptabelt, att man utgår från att största delen av anslaget inriktas på Island, Färöarna och Grönland. SVUL vill emellertid framhäva att de kostnader som uppstår genom nordiskt samarbete bara för Islands del är över 10 milj. ISK (nästan 3,5 milj. DKK). Anslaget för år 1984 uppgår till 240 000 DKK, dvs. 6,5% av kostnaderna. Med tanke på de övriga nordiska ländernas kostnader för samarbete, konstaterar SVUL att anslaget borde snarast betydligt ökas.

Med hänvisning till medlemsförslaget och de anförda argumenten önskar SVUL framföra följande ställningstagande till förslaget:

1. SVUL förhåller sig synnerligen positivt till rekommendationen om ökat anslag och vill samtidigt konstatera att denna åtgärd även kan vara en förutsättning för att det nuvarande utbytet kan säkerställas.

2. SVUL förhåller sig också positivt till alla andra åtgärder som syftar till att skapa nya förutsättningar och möjligheter för en minskning av kostnaderna för det nordiska idrottsutbytet. En av flygbolagen beviljad samnordisk rabatt vore i högsta grad en sådan åtgärd.

3. Idrottens centralorganisationer sammankommer vart annat år till Fælleskomiténs möte. På dessa möten har frågan om stödet till idrottsutbyte och inrättandet av ett idrottsutskott, som tagits upp i medlemsförslaget, nästan ständigt stått på föredragningslistan.

SVUL förhåller sig positivt till det att ministerrådet vidtar konkreta åtgärder i saken.

Finlands riksidsrottsförbund (SVUL ry) önskar uttala sitt tack för möjligheten att få uttrycka sina ståndpunkter i denna fråga som är viktig för det nordiska idrottsutbytets framtid och hoppas att man snart skall finna en bra lösning på saken.

Helsingfors i januari 1984

Suomen valtakunnan urheiluliitto – SVUL ry

Kalevi Suortti
Avdelningschef

Arbetarnas idrottsförbund r. f. (AIF)¹:

-----

1. Ett utvecklande och en utvidgning av det nordiska idrottssamarbetet är sett ur den allmänna aspekten av behovet att utveckla våra länders centrala kulturutbyte synnerligen viktigt. Det är likväl inte möjligt att främja detta inom ramen för idrottsorganisationernas egna nuvarande ekonomiska resurser och möjligheter. Därför anser vi det nödvändigt, att anslagen till nordiskt idrottssamarbete med den samnordiska kulturbudgeten ökas.

2. Vi finner det också önskvärt att de nordiska flygbolagen skulle börja bevilja specialrabatter inom flygtrafiken mellan de nordiska länderna i syfte att främja idrottsutbyte.

3. Eftersom ett främjande av det nordiska idrottsutbytet även i övrigt förutsätter en grundligare diskussion, finner vi det väsentligt att Nordiska rådet skulle rekommendera Nordiska ministerrådet att arrangera den i medlemsförslaget omtalade idrottskonferensen. I en sådan konferens kunde enligt vår mening delta inte endast organisationerna utan även de ministerier i de nordiska länderna som har ansvaret för motionskulturen.

Helsingfors den 3 januari 1984

Arbetarnas idrottsförbund AIF r. f.

Ossi Sjöman
Generalsekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands svenska centralidrottsförbund r. f.:

Såsom ur förslaget framgår är det med tillbuds stående medel i dag svårt att planera ett utvidgat nordiskt idrottsutbyte. Den ekonomiska insats som behövs, kan inte uppbringas genom förbund, eller på frivillig väg. Detta betyder, att etablerade kontakter på "närhåll" någotsånär kan upprätthållas, medan möjligheterna till utvidgning västerut inte är realistiska.

Problemet diskuterades senast i september vid de nordiska riks-idrottsförbundens gemensamma möte inom den s. k. Fælleskomitéen, varvid man var enhälliga om, att såväl det länge planerade idrottsutskottet inom rådet borde förverkligas, som att ökade anslag för nordiskt idrottsutbyte borde inrymmas i kulturbudgeten.

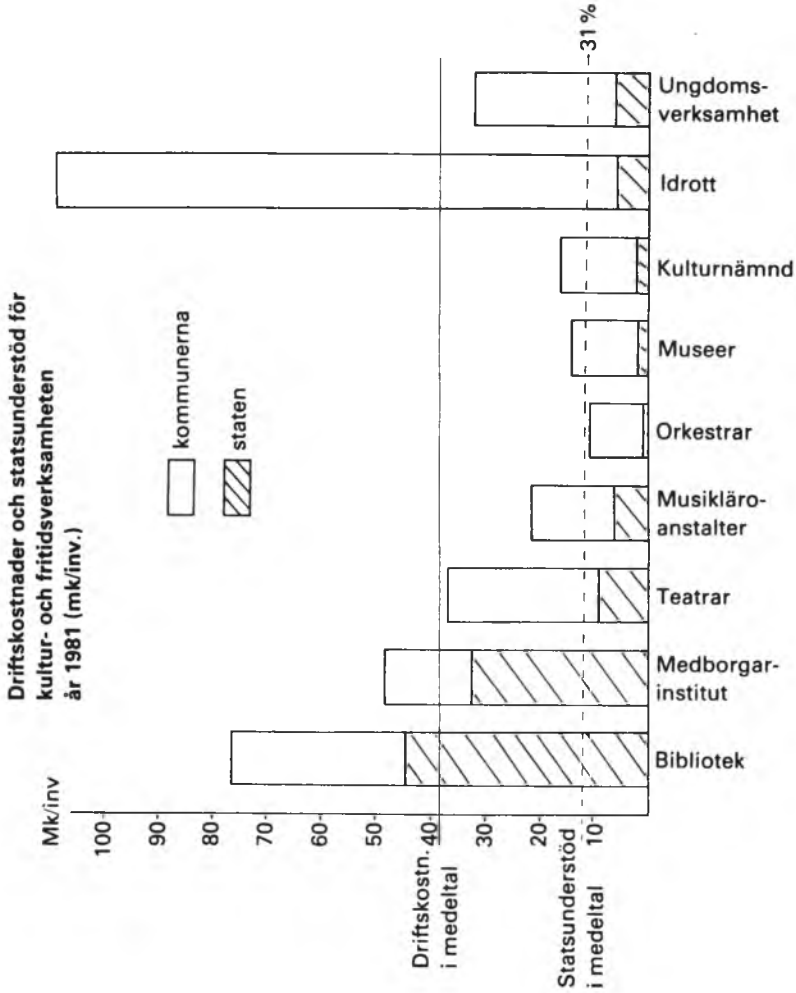
Vårt förbund, som redan på språklig grund skulle ha förutsättningar att göra en insats utbytet till fromma, ställer sig helt bakom det nu aktuella förslaget. Vi är från vår sida redo att medverka i den föreslagna idrottskonferensen för att i positiv anda diskutera hur problemen skall kunna lösas på ett för alla tillfredsställande sätt.

Helsingfors den 19 december 1983

Finlands svenska centralidrottsförbund r. f.

Stig Jahansson
Generalsekreterare

BIHANG

Island

Utbildningsministeriet¹:

Nordiskt idrottsutbyte har hittills givit goda erfarenheter. Särskilt har idrottsfolk i Västnorden dragit fördelar av gällande stödordning. Den isländska idrottsrörelsen är en omfattande rörelse i vilken folk i alla åldrar deltar. Den isländska idrottsrörelsens samarbete med idrottsrörelsen i övriga Norden har varit positivt. Resekostnaderna till och från Island har

¹ Yttrandet översatt från isländska.

begränsat detta samarbete. Ministeriet förordar ökat stöd till nordiskt idrottsutbyte och anser att förslagsställarnas förslag bör kunna bidra till ökat samarbete inom idrotten i Norden.

Reykjavík den 19 december 1983

På vägnar av ministern

Árni Gunnarsson

Atli Guðmundsson

Íslands idrottsförbund¹:

 ÍSí har vid ett möte behandlat ärendet och önskar med anledning därav framhålla följande:

ÍSí var tillfreds med den rekommendation som Nordiska rådet antog i Reykjavík under 23:e sessionen år 1975 (*rekommendation nr 16/1975*) och trodde då att problemlösningen var inom synhåll och att ökat stöd till idrottssamarbetet i Norden skulle bli en realitet. Som en fortsättning av detta utsåg Nordiska ministerrådet en arbetsgrupp för att framlägga ett förslag om saken. Arbetsgruppen utförde ett bra arbete på kort tid. Vi var därför förvånade när arbetsgruppens förslag lades till handlingarna utan åtgärd.

Enligt vår bedömning innebar förslagen realistiska förbättringar, vilket var att förvänta eftersom arbetsgruppens medlemmar var väl förtrogna med problemen genom sitt arbete.

Riksidrottsförbundens nordiska "Fælles-Komité" som består av representanter för riksidrottsförbunden i Danmark, på Färöarna, i Island, Norge och Sverige, möts vartannat år. Vid varje möte sedan år 1978 har Íslands representanter framlagt och fått godkänt förslag, som har gått i samma riktning som det nu aktuella medlemsförslaget.

ÍSí:s styrelse uttrycker därför sin tillfredsställelse över medlemsförslaget och tackar förslagsställarna för sitt stöd till idrottssamarbetet.

Vi är övertygade om att ingen förening kan stödja Nordiska rådets arbete och nordiskt samarbete över huvud taget med så begränsade medel som idrottsförbunden, men förbundens medlemsantal uppgår till 7-8 miljoner. Dessa medlemmar samarbetar i 65 000 idrotts- och ungdomsförbund.

ÍSí har redan kommit överens med Icelandair om betydande rabatter för idrottsfolk både i in- och utrikestrafiken. Vi ser gärna att Nordiska rådet

¹ Yttrandet översatt från isländska.

arbetar för att dylika eller förmånligare överenskommelser träffas för samtliga resor inom Norden.

ÍSí är berett att representeras vid en idrottskonferens för att diskutera eventuella stödordningar till idrottsförbunden i framtiden.

Reykjavík den 16 november 1983

På vägnar av Íslands riksidsrottsförbund

Sveinn Björnsson

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Idrettssamarbeidet spiller en viktig rolle i samkvemet mellom de nordiske land og en økt idrettsutveksling vil kunne skape grunnlag for større bredde i det nordiske kultursamarbeidet.

Nordisk idrettssamarbeid har i en tid blitt støttet over det nordiske kulturbudsjettet med sikte på å lette deltakelsen for idrettsutøvere med særlig store reiseavstander og Kultur- og vitenskapsdepartementet stiller seg positivt til at denne støtteordningen opprettholdes.

Spørsmålet om økning av de nordiske idrettsmidlene, herunder opprettelsen av en nordisk idrettskomité, må i første rekke vurderes i Nordisk Ministerråds organer, bl.a. i forbindelse med de årlige budsjetter for nordisk kultursamarbeid.

Oslo, 19. januar 1984

Etter fullmakt

Olav Nyhamar

Hans Berg

Norske kommuners sentralforbund:

 Fremlagte forslag foranlediger ingen uttalelse fra Norske kommuners sentralforbund.

Oslo, 10. november 1983

Tor Alvsåker

Mette Heiberg Endresen

Braathens SAFE:

-- I og med att Braathens SAFE kun flyr innenlandsruter i Norge, vil dette spørsmål ikke direkte angå vår virksomhet.

Generelt vil vi dog bemerke at det etterhvert er blitt et så stort antall rabattformer at ytterligere rabattformer ikke kan sies å være ønskelig. Spesialrabatter for en kategori reisende vil lett føre til tilsvarende krav fra andre grupper.

Oslo, 17. november 1983

Braathens
South-American & Far East Airtransport A/S
(S. A. F. E.)

Kjell Wilsberg
Informasjonssjef

Sverige**Svenska kommunförbundet:**

Idrottsutbytet mellom ulike länder är viktigt för att sprida kunskap och förståelse för olika kulturmönster. För Sveriges del kan det vara speciellt angeläget att få idrottskontakter med Västnorden (Färöarna, Grönland, Island och Svalbard) eftersom ett visst samband funnits under många år.

Idrottsrörelsen är en omfattande folkrörelse i hela Norden och har därför möjligheter att skapa ett utbyte med stor bredd. Ett ökat idrottsutbyte är också positivt i turistsammanhang. Alla de nordiska länderna propagerar för ett ökat resande i Norden för att något begränsa det utomnordiska resandet och därmed förbättra valutabalansen för de nordiska länderna.

Många svenska kommuner har vänorter i de nordiska länderna och kommunerna ger ofta speciella bidrag för vänortsutbyte. Bidrag ges också i en del kommuner till utlandsresor. Den ekonomiska omfattningen av kommunernas stöd till vänorter och utlandskontakter är inte känd men är sannolikt av betydligt större omfattning än de 500 000 DKK som disponeras av Nordiska rådet. Det är också sannolikt att huvuddelen av de kommunala bidragen går till idrottsrörelsens olika föreningar och klubbar.

Kommunförbundet har inget att erinra mot att det nordiska anslaget för idrottsutbyte ökas eller att flygbolagen tillämpar särskilda rabatter. Detta befrämjar som tidigare nämnts kunskap och förståelse för olika länders kultur.

Styrelsen är däremot tveksam till att det inrättas ett nordiskt utskott endast för att fungera som ett rådgivande organ för Nordiska ministerrådet i idrottspolitiska frågor och för fördelning av nordiska medel för idrottsändamål. Nuvarande resurser för idrottsfrågor inom Nordiska rådet synes inte motivera ett särskilt organ.

Styrelsen vill emellertid framhålla att det finns skäl som talar för ett ökat samarbete mellan de nordiska länderna i frågor rörande idrotten. I anläggningsfrågor finns sedan 1967 ett informellt samarbete mellan de organ som svarar för utvecklingen av fritidsanläggningar. Där representeras Sverige sedan 1970 av Kommunförbundet och de sista åren även av Sveriges riksidsrottsförbund. Samarbetet sker genom en årlig konferens samt genom utbyte av material. Vid konferensen i Island 1975 och i Finland 1979 uttalade sig deltagarna för ett engagemang i samordningsfrågor från Nordiska rådet. Andra frågor där likheterna mellan de nordiska länderna motiverar ett utökat samarbete inom området är bättre utnyttjande av lokaler, förbättrade villkor för kvinnoidrotten och TV-sändning av idrottsarrangemang.

Stockholm den 16 december 1983

Svenska kommunförbundet

John-Olof Persson   ' 1

Sveriges riksidsrottsförbund (RF):

Frågan om nödvändigheten av ökat anslag från Nordiska rådet för utveckling och säkerställande av idrottsutbytet mellan de nordiska länderna – och i synnerhet utbytet med och mellan de nordiska ytterområdena – har under flera år diskuterats inom Nordisk Fælleskomité, som är ett samarbetsorgan för de nordiska riksidsrottsförbunden. Då det är önskvärt med en breddning av idrottsutbytet för bl.a. ungdom och kvinnor på distrikts- och klubbnivå krävs att ytterligare medel ställs till förfogande.

Vid Nordisk Fælleskomités senaste möte den 1–3 september 1983 antogs ett gemensamt uttalande, där man ånyo tryckte på nödvändigheten av

att ett betydligt större stöd ställs till idrottsorganisationernas förfogande för att möjliggöra ett *verkligt* nordiskt idrottsutbyte;

att Nordiska rådet tillsammans med riksidsrottsförbunden och berörda departement medverkar till att de nordiska flygbolagen utverkar särskilda rabatter för idrottsutbytet mellan de nordiska länderna; och

att Nordiska rådet snarast tar initiativ till en idrottskonferens med de nordiska riksidsrottsförbunden i avsikt att diskutera stödet till idrottsutbyte de nordiska länderna emellan liksom frågan om inrättande av ett samarbetsorgan.

RF vill, mot bakgrund av ovanstående, kraftigt understryka vikten av att medel ställs till förfogande så att det nordiska idrottsutbytet, framför allt när det gäller ytterområdena, skall kunna utvecklas – trots en allt stramare idrottsekonomi.

RF ställer sig således helt bakom detta medlemsförslag om ökat stöd till nordiskt idrottsutbyte.

Stockholm den 29 december 1983

För Sveriges riksidsrottsförbund

Bengt Sevelius

Verkställande direktör

Medlemsförslag

om nordiskt handlingsprogram för läkemedelsregistrering

(Väckt av Gunnar Björk, Johan Buttedahl, Ulla Ekelund, Rune Gustavsson, Olof Jansson, Elver Jonsson, Gunnel Jonäng, Hannu Kemppainen, Jens Steffensen, Pär Stenbäck, Karin Söder, Ola Ullsten, Odd With och Marjatta Väänänen)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska läkemedelsnämnden:

Nordisk Lægemedelnævn, som arbejder for harmonisering af lovgivning og administrativ praksis på lægemiddelområdet i Norden, skal til medlemsforslaget om, at Nordisk Ministerråd skal udarbejde en handlingsplan for lægemiddelregistrering i Norden, udtale følgende:

Som anført i Nordisk Lægemedelnævns udtalelse af 4. december 1979 over *medlemsforslag A 566/s*¹ om fælles nordisk registrering af lægemidler har Nordisk Lægemedelnævn under hele sit virke prioriteret registrerings-samarbejdet meget højt.

I udtalelsen af 4. december 1979 er der redegjort for de aktiviteter, som nævnet siden oprettelsen i 1975 har gennemført eller taget op.

I det følgende redegøres for aktiviteter og resultater i 1980–83:

Registreringssymposium 1980

Hvad angår registrerings-samarbejdet skal det fremhæves, at nævnet i efteråret 1980 afholdt et registreringssymposium med deltagelse fra de nordiske landes myndigheder og lægemiddelindustrien. Publikationen fra dette møde – Registrering af Lægemedler – blev med brev af 27. maj 1981 sendt til Nordisk Ministerråd.

Konklusionerne fra symposiet om lægemiddelregistrering kan summeres således:

Med hensyn til *ansøgninger* om registrering af farmaceutiske specialiteter blev der lagt vægt på, at ansøgere kan anvende samme ansøgningsformular, og at kravene til dokumentationsmaterialet (og dets opstilling) er

¹ Se Nordiska rådet, 28:e sess, Supplement, s. 895.

harmoniseret i rimelig grad. I Danmark er der visse bindinger som følge af EF-regler på området.

Fra industriside blev der lagt vægt på, at *behandlingstiden* for registreringsansøgninger blev forkortet. En kortere behandlingstid kunne gennemføres bl. a. ved, at landenes myndigheder anerkendte hinandens vurderinger – uden at kravene generelt blev forøget. Det blev i den forbindelse fremhævet, at procedurer og metoder er forskellige i landene, hvilket hænger sammen med forskellig organisation af og tradition for behandling af registreringsansøgninger.

Hvad angår *afgørelser* om registrering af lægemidler var der fuld enighed om, at der bør være tale om nationale afgørelser. Det blev bl. a. befrygtet, at en samnordisk registrering ville føre til større bureaukrati og til almindelig skærpelse af kravene for registrering.

Efter registrerings-symposiet i 1980 har Nordisk Lægemiddelnævn påbegyndt nye aktiviteter for at følge symposiet op.

Nordisk Lægemiddelnævn prioriterer som nævnt det nordiske registreringssamarbejde meget højt. Samarbejdets formål er at tilstræbe øget harmonisering i registreringsarbejdet og sikre et fagligt samarbejde mellem landenes registreringsmyndigheder for derved at undgå unødigt dobbeltarbejde og for at effektivisere sagsbehandlingen i landene.

Nordiske retningslinier

En betydningsfuld harmoniseringsfaktor er fælles nordiske retningslinier. Nævnet har udarbejdet og anbefalet sådanne for kliniske afprøvninger af lægemidler, mærkning af lægemidler, registrering af allergenpræparater og nu senest retningslinier for registreringsansøgninger. Disse retningslinier lægges til grund for nationale regler.

Nordiske registreringsanvisninger

Anvendelse af samme opstilling af den dokumentation, som ledsager en ansøgning om lægemiddelregistrering er et led i det nordiske registrerings-samarbejde. En arbejdsgruppe, nedsat af nævnet, har udarbejdet forslag til sådant materiale, der har været forelagt de nationale myndigheder og industriorganisationer.

Nævnet har på sit møde i København den 15.–16. november 1983 vedtaget disse retningslinier, der under titlen "Drug Applications, Nordic Guidelines" vil blive anbefalet anvendt i landene.

Nævnet har vedtaget at iværksætte en første opfølgen og opdatering af retningslinierne i nævnets regie. Nævnet vil på sit møde i Island i april 1984 tage stilling til procedure og tidsplan herfor, og herunder også til spørgsmålet om at indbyde repræsentanter for medicinindustriens organisationer i dette opdateringsarbejde.

Myndighedsbehandling

Med hensyn til sagsbehandling, dvs. myndighedernes behandling af registreringsansøgninger, eksisterer der, bl. a. som følge af forskellige traditioner og forskellig administrativ organisation, forskelle i landenes procedurer. Visse forskelle i lovgivningen er der også. Det må imidlertid understreges, at den faglige indstilling og det faglige niveau i landene er meget ens.

Fordeling af vurderingsarbejde

Nævnet har støttet og fulgt et forsøg med at foretage en vis arbejdsdeling mellem landene ved behandling af sager om registrering af lægemidler, som var ansøgt i fire eller fem lande. Nævnet har konstateret, at denne arbejdsdeling ikke hidtil har fungeret tilfredsstillende, efter alt at dømme fordi forudsætningerne for en sådan arbejdsdeling endnu ikke har været tilstrækkelige. Dette kan bl. a. skyldes, at der var forskelle på retningslinier og vurderingsmateriale. Nævnet har derfor i november 1983 besluttet, at der skal ske en videre bearbejdelse af den påbegyndte analyse af de hidtidige samarbejdsprojekter med henblik på at belyse årsagerne til den skeptiske bedømmelse om samarbejdsprojekterne, som flere af landene har givet udtryk for.

Uniformering af udredningsprotokol

Hvad angår selve sagsbehandlingen, herunder spørgsmålet om udarbejdelse af udredningsprotokoller, har nævnet besluttet, at der på mødet i foråret 1984 skal tages stilling til et forslag om at nedsætte en arbejdsgruppe – herunder til mandat og sammensætning af en sådan gruppe – vedrørende udformning af udredningsprotokoller. Det skal dog understreges, at Nordisk Lægemiddelnævn ikke anser det som sin opgave at komme med forslag og henstillinger vedrørende organisation og ressourceanvendelse i landene.

Fælles nordisk registrering

Nordisk Lægemiddelnævn anser det hverken for realistisk eller for det nordiske samarbejde nødvendigt at etablere en egentlig fælles-nordisk lægemiddelregistrering. Hverken i form af et fælles-nordisk organ, der træffer afgørelser, som landene skal følge, eller i form af en overenskomst om gensidig anerkendelse af registreringer foretaget i et andet land.

Danmarks medlemskab af EF udgør en væsentlig hindring for at indgå formelle aftaler eller overenskomster om en fælles-nordisk lægemiddelregistrering.

Det må derfor forudsættes, at afgørelser om lægemiddelregistrering fortsat vil blive truffet af hvert lands sundhedsmyndighed.

Efter nævnets opfattelse er det væsentligste det praktiske, pragmatiske og ikke mindst faglige samarbejde og, dette forudsætter ikke indgåelse af formelle overenskomster.

Nordisk Lægemiddelnævns fortsatte arbejde

Nordisk Lægemiddelnævn drøfter løbende sine arbejdsopgaver og prioriteringer inden for rammerne af nævnets vedtægter og ud fra ønsket om opprioritering af registreringsarbejdet i bredere forstand.

Opfølgning af nordiske retningslinier, fortsat arbejde på standardiserings- og farmakopéområdet og etablering af nordisk lægemiddelstatistik er alle elementer i nordisk registrerings samarbejde.

Nævnet har drøftet mulighederne for at *forbedre det videnskabelige og praktiske grundlag* for lægemiddelregistrering i videre forstand dvs. også omfattende den løbende vurdering af allerede godkendte lægemidler (efter kontrol).

Principielt finder nævnet det formålstjenligt nærmere at klarlægge forskellige vedrørende kriterier for lægemiddelregistreringen, bibeholdelse af registrering og at se på mulighederne for at mindske forskelle herpå i de nordiske lande. Ideelt set burde der til grund for vurdering af registreringsansøgninger foreligge en udredningsprotokol, som stilles til rådighed for andre landes kontrolmyndigheder. På længere sigt bør der arbejdes mod større åbenhed omkring godkendelse og afslag vedrørende lægemiddelregistrering.

I den forbindelse har nævnet også drøftet betydningen af at øge kontrollen af markedsførte lægemidler og nævnet vil undersøge muligheden for at vurdere samarbejdsprojekter om efterkontrol af visse lægemidler, f. eks. nye typer lægemidler.

Nævnet er enig i, at det er af stor betydning at fastholde og *forbedre en åben kommunikation mellem landenes myndigheder* på lægemiddelområdet, herunder registreringsnævn. Som et bidrag hertil kunne en øget udveksling af personale, afholdelse af seminarier m. v. være nyttigt.

Nævnet har på sit møde i november 1983 besluttet, at forslag om anbefalinger vedrørende workshops, fælles videreuddannelse og personaleudveksling samt de initiativer, der er nævnt oven for, skal tages op på mødet i foråret 1984.

Handlingsplan

Med de beslutninger, der er truffet på Nordisk Lægemiddelnævns møde i november 1983, som forventes fulgt op i foråret 1984, mener nævnet, at der er lagt en form for handlingsplan for de kommende års virksomhed vedrørende registrerings samarbejde.

Nævnet vil løbende drøfte og vurdere, hvorledes de planlagte aktiviteter kan realiseres og videreudvikles, og nævnet vil som hidtil rapportere herom.

Uppsala, den 13. december 1984

Ebba Lund
Formand

Marianne Granat
Generalsekretær

NOMESKO:

NOMESKO har vurderet dette forslag ved sit årlige planlægningsmøde, d. 1.-2. december 1983 i Helsingfors, hvor komitéen var enig om at udtale sin positive støtte til forslaget i sin helhed.

Samtidig konstaterer NOMESKO, at det foreliggende forslag ikke rummer direkte medicinalstatistiske aspekter, som komitéen skal tage stilling til på nuværende tidspunkt. Komitéen stiller sig gerne til rådighed, såfremt der måtte ønskes medicinalstatistiske udredninger i sagen.

København, den 11. januar 1984

Gerd Skoe Lettenstrøm
Formand

Danmark**Foreningen af danske Medicinfabrikker (MEFA):**

I den anledning skal oplyses, at de MEFA tilknyttede danske fabrikker af lægemidler er positivt indstillet til nordisk samarbejde omkring registrering af lægemidler, således som dette er skitseret i sag A 671/s.

I denne forbindelse er det dog påkrævet at understrege nødvendigheden af en hensyntagen til de regelsæt, der eksisterer inden for EF, og hvis formål det bl. a. er at harmonisere de nationale medlemsstaters lovgivning på området. Danmark er gennem sit medlemskab forpligtet til at efterleve disse regler. I bestræbelserne på en øget harmonisering af lovgivningen i de nordiske lande bør der derfor også tages væsentlige hensyn til udviklingen i EF.

MEFA står meget gerne til rådighed i forbindelse med konkretiseringen af det skitserede handlingsprogram.

København, den 12. januar 1984

Poul Erik Pyndt

Finland

Folkpensionsanstalten:

Som administratör av den allmänna sjukförsäkringen i Finland har Folkpensionsanstalten en viktig andel i läkemedelshanteringen, inte minst när det gäller finansieringen av läkemedel. År 1982 uppgick utgifterna för läkemedelsersättningar till ca 760 milj. mark eller till omkring hälften av totalpriset för de i öppen vård använda läkemedel som såldes i Finland under året. Folkpensionsanstalten deltar inte direkt i beviljandet av försäljningstillstånd för farmaceutiska specialpreparat. Anstalten är dock representerad i läkemedelsnämndens prissektion.

Folkpensionsanstalten anser det vara viktigt, att effekten och säkerheten speciellt hos sådana ofta mycket dyra preparat som innehåller nya läkemedelssubstanser blir undersökta på ett ändamålsenligt sätt. En vidareutveckling av det nordiska samarbetet vad gäller läkemedelsregistrering är därför att rekommendera. Det torde dock vara svårt att åstadkomma ett alltigenom enhetligt registreringsystem, men ett sådant är det knappast heller nödvändigt att eftersträva.

Helsingfors den 29 december 1983

Jaakko Pajula
Generaldirektör

Antti Huunan-Seppälä
Biträdande överläkare

Medicinalstyrelsen:

I ovannämnda medlemsförslag behandlas de olika skedena i det nordiska samarbetet kring läkemedelskontrollen ingående alltifrån farmakopénämndernas gemensamma sammanträden som startade på 1920-talet. I förslaget hemställs, att Nordiska rådet skulle rekommendera Nordiska ministerrådet att låta utarbeta ett handlingsprogram för läkemedelsregistrering i Norden.

Ett enhetligt förfarande när det gäller godkännande av/avslag på ansökan om försäljningstillstånd för läkemedel kan anses kräva följande förutsättningar:

- överenskommelse om enhetliga anvisningar för uppgörande av ansökningar om försäljningstillstånd för läkemedel
- en strävan att definiera likadana principer för evalueringen av ansökningarna
- en strävan att samordna lagstiftningen som berör beviljande av för-

säljningstillstånd för läkemedel i respektive länder på ett sätt som möjliggör samnordiskt godkännande.

Förenhetligandet av sakinnehållet i respektive länders anvisningar för uppgörande av ansökan om försäljningstillstånd har under de senaste åren framskridit så långt, att största delen av kraven är desamma. Nämnas bör, att gemensamma nordiska anvisningar för kliniska läkemedelsprövningar, som företes som stöd för anhållan om att få sälja läkemedlet har blivit utarbetade och godkända. En även större betydelse har de av Nordiska läkemedelsnämnden 16.11.1983 i Köpenhamn godkända nordiska anvisningarna angående kraven på ansökningarna om försäljningstillstånd.

I inledningsstycket av dessa anvisningar konstateras dock, att även om anvisningarna återspeglar de allmänna kraven som bör ställas för att försäljningstillståndet kan godkännas, är de ändå inga nationellt bindande bestämmelser.

Värderingen av ansökningarna om försäljningstillstånd har redan kunnat förenhetligas i de nordiska länderna rätt långt när det gäller kemisk-farmaceutiska, toxikologiska och farmakologiska dokumentationer. Det är svårare att samordna de kliniska prövningarna och värderingen av den kliniska ändamålsenligheten. Morbiditeten, hälsovårdens struktur, befolkningens åldersstruktur, ansvarsprinciperna för hälso- och sjukvårdens kostnader samt vårdtraditionerna avviker i någon mån från varandra i de nordiska länderna. Detta har tydligt framkommit i de utredningar och undersökningar som Nordiska läkemedelsnämnden företagit om användningen av läkemedel, speciellt receptmediciner, i de nordiska länderna. Rätt stora skillnader förekommer enligt Nordiska läkemedelsnämndens utredningar i den medicinska behandlingen av bl. a. hjärt- och kärlsjukdomar, infektionssjukdomar, psykiska störningar och sjukdomar samt diabetes. Skillnaderna torde bero förutom på annorlunda morbiditet, även på avvikelserna i hälsovårdstraditionerna och befolkningen. Av denna orsak förekommer något olika principer för bedömningen av ändamålsenligheten även med vissa centrala medicineringar.

Avslutningsvis konstaterar medicinalstyrelsen, att ett enhetligt godkännande av ansökningar om försäljningstillstånd eller en samnordisk registrering i sista hand kräver enhetlighet i lagstiftning och övriga administrativa bestämmelser som reglerar registreringen av läkemedel. Såsom i medlemsförslaget helt riktigt konstateras, kräver detta mål ännu både tid och förberedelser. Medicinalstyrelsen understöder medlemsförslaget och hemställer att Nordiska läkemedelsnämnden ges i uppdrag att utarbeta det föreslagna handlingsprogrammet för en enhetlig läkemedelsregistrering.

Helsingfors den 2 januari 1983

Matti Ruokola
Generaldirektör

Reijo Purasmaa
Byråchef

Finlands apotekareförening:

Som man ju konstaterar i medlemsförslaget har det nordiska samarbetet inom läkemedelsregistreringen fortsatt redan länge och många dellösningar har redan trätt i kraft. Som exempel kan man nämna de samnordiska etiketterna och läkemedelsformernas nomenklaturer samt de krav som ställs. Det mest betydande samarbetsprojektet under de senaste åren har varit rekommendationerna om gemensamma nordiska direktiv för registrering av läkemedel. Dessa direktiv godkände den Nordiska läkemedelsnämnden för bruk i de olika nordiska länderna i slutet av år 1983.

Utvecklandet av behandlingen av ansökan om försäljningstillstånd så långt att ett preparat som erhållit försäljningstillstånd i ett nordiskt land, automatiskt skulle kunna marknadsföras även i de andra nordiska länderna torde inte vara ändamålsenligt, på grund av de svårigheter som även upptagits i medlemsförslaget. Till följd av detta torde det inte vara möjligt att uppnå en fullständig samnordisk giltighet för recept.

Det är allmänt känt att tiden för behandlingen av ansökan om försäljningstillstånd för läkemedel är oskäligt lång. Värdering, utbyte av protokoll samt tillgodogörandet av dem som sådana skulle spara resurser och tid, speciellt som ansökan om försäljningstillstånd har inlämnats, innehållsmässigt likalydande, eventuellt i flera nordiska länder.

Refererande till det ovannämnda framhåller Finlands apotekareförening att det nordiska samarbetet för att öka läkemedelstryggheten skulle fortsättas.

Som verksamhetsprogram för den samnordiska läkemedelsregistreringen framhåller Finlands apotekareförening att frågan skulle utvecklas så långt som möjligt, men de nationella myndigheternas beslutsrätt visavi godkännande eller förkastande av ansökan bör bibehållas.

Helsingfors den 13 januari 1984

Ulf Nyberg
Ordförande

Tuula Koivukoski-Viskari
Farmaceutisk direktör

Island

Hälsovårds- och försäkringsministeriet¹:

Vid Nordiska läkemedelsnämndens (NLN) 19:e möte, som hölls i Danmark 15–16 november 1983, antog nämnden nordiska anvisningar för registrering. Dessa anvisningar har förberetts under en rad år. Vid utarbe-

¹ Yttrandet översatt från isländska.

tandet har hänsyn tagits till EG:s regler, men som bekant är Danmark det enda nordiska land som är medlem av EG. Onekligen har Danmarks medlemskap försvårat och fördröjt denna sak, om vilken enighet nu har uppnåtts i NLN.

I NLN:s skrivelse av 25 november 1983 till ministeriet, som bifogas tillsammans med utkast till pressmeddelande², föreslås att de nordiska riktlinjerna för registrering träder i kraft senast den 1 januari 1985.

Reykjavík den 21 december 1983

På vägnar av ministern

Ingólfur Petersen

Medicinaldirektören i Island¹:

Jag stöder utvidgat samarbete mellan de nordiska länderna när det gäller läkemedelsregistrering. Huvudskälen för ökat samarbete på detta område är:

1) Resultaten från en rad epidemiologiska undersökningar tyder på att sjukdomsmönstret i länderna är likartat med undantag för några enstaka sjukdomar.

2) Utbildningen inom hälsosektorn t. ex. vad gäller läkare, tandläkare, farmaceuter och sjuksköterskor är likartad inom Norden.

3) Den sociala standarden, utbildningsnivån och språken är likartade med undantag för det finska språket.

4) Visserligen registreras färre läkemedel i Norge och Ísland än i de övriga nordiska länderna, men skillnaden ligger huvudsakligen i att färre inhemska läkemedel, färre synonyma preparat och kombinationspreparat registreras i de förstnämnda länderna.

Hittills har varje land lagt ned omfattande arbetsinsatser på registrering och utan tvekan skulle ett ökat samarbete länderna emellan spara både tid och arbetskraft.

Jag bedömer åtgärder som syftar till gemensam registrering som positiva och stöder därför medlemsförslaget.

Reykjavík den 12 december 1983

Ólafur Ólafsson

Medicinaldirektör

² Här ej tryckta.

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Islands läkarförbund¹:

Läkarförbundets styrelse anser det önskvärt att läkemedelsnämnderna i de nordiska länderna samarbetar så nära som möjligt sinsemellan bl. a. om informationsbehandling. Å andra sidan anser styrelsen att varje land för sig bör behålla rätten att fatta slutgiltigt beslut om registrering av läkemedel.

Reykjavík den 13 januari 1984

Páll Þórðarson
Direktör

Islands farmaceutförbund¹:

Vi är eniga i att det samarbete som nu pågår om läkemedelsregistrering, bör fortsätta och att man bör sträva efter att utbygga det i överensstämmelse med förslaget. Styrelsen anser dock att myndigheterna i varje land bör ha beslutanderätt om vilka läkemedel som registreras i det landet.

Reykjavík den 15 januari 1984

På vägnar av styrelse för
Islands farmaceutförbund

Hildur Steingrimsdóttir
Ordförande

Norge**Sosialdepartementet:**

Forslaget har vært forelagt Helsedirektoratet som i brev av 5. januar d. å. har avgitt uttalelse (*se nedan*).

Sosialdepartementet viser til det som er anført och slutter seg til Helsedirektoratets oppfatning om at det nordiske samarbeid på legemiddelsektoren bør videreføres og utdypes.

Oslo, 10. januar 1984

Etter fullmakt

Harald E. Hauge

Ingeborg Webster

¹ Yttrandet översatt från isländska

Helsedirektoratet:

Helsedirektoratet ser positivt på forslaget om å utarbeide et nordisk handlingsprogram for å samordne arbeidet med registrering av legemidler og derved bedre utnyttelsen av de nordiske kontrollorganers samlede ressurser.

Som det fremgår av medlemsforslaget er det i regi av Nordisk legemiddelnemnd utarbeidet en rekke retningslinjer på dette området, senest er det høsten 1982 utarbeidet felles nordiske retningslinjer for den dokumentasjon som skal innsendes ved søknad om registrering av et nytt legemiddel. Det foregår også en rutinemessig utveksling av utredningsprotokoller mellom de nordiske kontrollmyndigheter. Disse blir i varierende utstrekning benyttet i utredningsarbeidet.

Et nylig avsluttet forsøksprosjekt med deling av selve utredningsarbeidet, har avdekket visse problemer, bl. a. som følge av utformingen av selve utredningsprotokollene. Det er derfor viktig at det vitenskapelige og praktiske grunnlag for registreringsarbeidet blir forbedret og tilrettelagt slik at det kan utnyttes av de samarbeidende parter.

Et mål for dette arbeidet må være å gjøre legemiddelkontrollenes utredningsprotokoller likeverdige slik at de uten videre, eller med mindre supplerende uttalelser f. eks. når det gjelder nasjonale terapitradisjoner, kan legges til grunn for registreringsmyndighetenes avgjørelser. Hvert enkelt lands myndighet kan da fatte en selvstendig beslutning om registrering eller ikke. Felles nordisk registrering av legemidler er i øyeblikket ikke aktuelt, bl. a. som følge av Danmarks EF-medlemsskap.

Helsedirektoratet er for øvrig av den oppfatning at registreringssamarbeidet bør styrkes og at deling av utredningsarbeidet bør kunne fortsette. Det bør arbeides videre med å utforme faglige kriterier for registrering av legemidler. I denne forbindelse vil Helsedirektoratet understreke at etterkontroll av markedsførte preparater er et viktig område. Det bør legges vekt på å sanere preparater som ikke lenger er medisinsk hensiktsmessige. Mulighetene for et utvidet samarbeid om etterkontroll – både farmasøytisk og medisinsk – bør vurderes i forbindelse med et handlingsprogram.

Nordisk legemiddelnemnd bør videreføre sitt arbeid med disse spørsmål. Gjennomføring av de retningslinjer man blir enige om må naturligvis tilpasses helsepolitiske hensyn og ressurser, men det er viktig at retningslinjene blir innpasset i nasjonale bestemmelser så langt det lar seg gjøre og så snart som mulig.

Helsedirektoratet er av den oppfatning at det nordiske samarbeidet på dette området bør utdypes og at utarbeidelsen av et konkret handlingsprogram derfor vil være nyttig.

Oslo, 5. januar 1984

Thorbjørn Mork

B. Jøldal

Norges apotekerforening:

Norges apotekerforening har vurdert medlemsforslag A 671/s ut fra apotekenes oppgaver som forhandlere av legemidler.

Som det sies i forslaget, har man fra 1977 hatt nordisk reseptgyldighet. Sett fra Norges apotekerforenings side ville det derfor være ønskelig med et mest mulig likt legemiddelutvalg i de nordiske land også. Gjensidig godkjenning av legemiddelregistrering i Norden vil antakelig være et skritt i den retning.

Norges apotekerforening vil derfor støtte medlemsforslag A 671/s om nordiskt handlingsprogram för läkemedelsregistrering.

Oslo, 21. desember 1983

For Norges apotekerforening
farmasøytisk-teknisk avdeling
Etter fullmakt

Kari Wold

Norges farmaceutiske forening (NFF):

Norges farmaceutiske forening (NFF) ser positivt på at det utarbeides et handlingsprogram for å samordne og derved bedre utnyttelsen av de nordiske registreringsmyndigheters samlede ressurser.

Kontroll og utredninger ved registreringssøknader, samt opfølging av registrerte preparater blir stadig mer ressurskrevende. Et utvidet nordisk samarbeide burde kunne føre til en bedre utnyttelse av de samlede ressurser og gi en raskere og sikrere behandling ved at hvert lands legemiddelkontroll kunne konsentrere seg om et mindre antall saker.

NFF er imidlertid ikke enige med medlemsforslaget i at nordisk godkjenning av registreringene i hvert land, og dermed gjensidig nordisk registrering, er en naturlig konsekvens av nordisk reseptgyldighet. Nordisk reseptgyldighet er en liten sak i denne sammenheng, og vi mener det har liten betydning om denne ikke kan tillempes fullt ut.

Det er allerede utarbeidet og godkjent felles nordiske retningslinjer for den dokumentasjon som skal sendes med ved registreringssøknad for et legemiddel. Det foregår også allerede en viss utveksling og benyttelse av utredningsprotokoller mellom de nordiske kontrollmyndigheter. Det synes da naturlig at det bør arbeides for å samordne krav og kriterier for vurdering og gjøre legemiddelkontrollenes utredningsprotokoller likeverdige.

NFF mener at hovedmålet må være å hindre dobbeltarbeid ved en gjensidig nordisk godkjenning av utredningsprotokoller utarbeidet av en

av de nordiske legemiddelkontroller. Hvert lands myndighet må da selvstendig fatte beslutning om registrering eller ikke, basert på den samme utredning.

På sikt kan eventuelt en gjensidig nordisk godkjenning av legemiddelregistrering tas opp til vurdering. I en slik overenskomst bør det kunne innarbeides muligheter til å opprettholde nasjonale særkrav.

NFF kan ikke umiddelbart se at det er noe mål i seg selv å ha nøyaktig det samme antall preparater registrert i alle de nordiske land. Vi har derfor på det nåværende tidspunkt ikke diskutert konsekvensene av en eventuell felles nordisk registrering medfølgende bl. a. opphevelse av den norske "behovsparagrafen". Vi mener at nasjonale særkrav av denne karakter ikke er til hinder for den tilsiktede nordiske ressursutnyttelse.

Oslo, 16. desember 1983

Norges farmaceutiske forening

Anne Marie Horn

Marit Sigurdson

Norges forsikringsforbund:

Vi forstår forslaget slik at man ønsker å utarbeide et handlingsprogram med det siktepunkt å gjøre legemiddelregistreringen i de nordiske land likeverdig, slik at et legemiddel som er undersøkt og registrert i et av landene betraktes for å være godkjent i de øvrige nordiske land.

I forslaget pekes det på at en slik utvidelse av et allerede eksisterende samarbeide på legemiddelområdet vil lede til gevinster både i form av bedre utnyttelse av tilgjengelige ressurser og til øket sikkerhet i prøvingen av legemidlene, fordi hvert lands registreringsmyndighet kan konsentrere seg om et mindre antall registreringsansøkninger.

Ifølge lov av 20. juni 1964 nr. 5 § 14 skal godkjenning i dag gis på grunnlag av en bedømmelse av preparatets art, sammensetning, kvalitet og holdbarhet. Videre skal godkjenning bare gis for et preparat som ansees medisinsk berettiget og *som det antas å være behov for*. En godkjenning forutsetter, såvidt vi forstår, en dokumentasjon av preparatets terapeutiske effekt som ikke må stå i misforhold til preparatets bivirkninger.

Spesielt for Norge – i forhold til de øvrige nordiske land – er *behovsprøvingen*, som innebærer at det kan avslås registrering for et legemiddel til tross for at det er medisinsk berettiget, dersom dets sammensetning er meget lik eller tilsvarende andre legemidler som allerede er registrert. Det er også adgang til å nekte registrering dersom et preparat ikke representerer noen påviselig fordel fremfor andre preparater innen samme terapeutiske

gruppe. Konsekvensen av denne sær-norske behovsprøvingen er – som det også påpekes i medlemsforslaget – at vi har betydelig færre preparater på markedet enn de øvrige nordiske land.

Forsikringsnæringens forhold til legemidler er i hovedsak å være ansvarsassurandører for produsenter og/eller importører av legemidlene.

Selv om skader som følge av bruk av legemidler internasjonalt sett er et stadig voksende problem, kan norsk forsikring ikke peke på mange tilfeller hvor brukeren av et legemiddel er påført en skade som leder til erstatningsansvar for produsent eller importør.

Nye legemidler har i stor utstrekning ukjente bivirkninger, og bivirkninger som det ikke har vært mulig å påvise i forbindelse med laboratorieforsøk før preparatet markedsføres. På dette området er vi i betydelig grad utsatt for sen-skader – vi vet ut fra internasjonal erfaring at det ofte vil være en latensperiode på mellom 10 og 30 år før f.eks. en eventuell kreftfremkallende effekt av et legemiddel viser seg hos brukere. Av andre betydelige bivirkninger er de medikamentelle fosterskader, slik vi så dem ved Thalidomid-tragedien for en del år siden.

Hvorvidt en produsent eller importør av et legemiddel som viser seg å ha slike bivirkninger kan holdes rettslig erstatningsansvarlig for skaden, er et komplisert spørsmål som vi ikke skal gå inn på i denne sammenheng, utover det å peke på at det i NOU 1980: 29 om produktansvaret er foreslått en lovregulering av legemiddelansvaret.

Noe lovforslag ble ikke fremmet, men norsk forsikring har gjennom en pool-ordning – i store trekk bygget over lovforslaget – lansert en legemiddelforsikring som på objektivt grunnlag vil kunne erstatte skader som oppstår ved bruk av legemidler.

Vi ser det som riktig å forsøke å effektivisere ytterligere det samarbeide som allerede er etablert på legemiddelsektoren i Norden, men vi vil anbefale at det vurderes meget nøye fra norsk side om ikke nettopp den norske behovsprøvingen er én av årsakene til vår gunstige situasjon når det gjelder forekomsten av legemiddelskader, og at det derfor er viktig å opprettholde en slik behovsprøving også i et fremtidig registrerings samarbeide.

Oslo, 29. desember 1983

Norges forsikringsforbund

Haakon Arnesen

Norges medisinalindustri felleskontor:

Såvidt vi kan se er deler av forslaget allerede i ferd med å bli gjennomført, idet et forslag til nordiske retningslinjer for registrering av legemidler nå er vedtatt av Nordisk Legemiddelnemnd.

Norges medisinalindustri felleskontor har som medlem av European Federation of Pharmaceutical Industries Associations (EFPIA) gått inn for prinsippet om gjensidig anerkjennelse av registreringer (Mutual Recognition) og dette vil være vårt siktemål også når det gjelder registreringer i Norden. For norsk farmasøytisk industri vil det være av betydning at de felles nordiske bestemmelser ikke skiller seg for mye fra de bestemmelser som gjelder innenfor det Europeiske fellesskap. EF-landene utgjør et stadig viktigere marked for norsk eksport av legemidler og det ville lette eksporten dersom registreringsmyndighetene i de europeiske land arbeidet etter de samme retningslinjer.

På bakgrunn av ovenstående ser vi gjerne at det utarbeides et handlingsprogram for registrering av legemidler i Norden.

Oslo, 28. desember 1983

Norges medisinalindustri
felleskontor

Bjørn Johannesen
Direktor

Sverige:

Socialstyrelsen:

Det nordiska samarbetet på läkemedelsområdet är av tidigt datum. I förhållande till annat såväl nordiskt som övrigt internationellt samarbete är det både mångfacetterat och djupgående.

Inte minst genom tillskapandet av Nordisk läkemedelsnämnd (NLN) har samarbetsmöjligheterna penetrerats och givits fastare former. Med hänsyn till att Nordiska läkemedelsnämnden avger eget yttrande i denna fråga finns här ingen anledning att närmare redovisa nämndens breda verksamhet på läkemedelsområdet. Man torde dock med fog kunna påstå att möjligheterna och hindren i ett fortsatt samarbete är mycket ingående analyserade och belysta i nämnden.

När det gäller frågan om en gemensam nordisk registrering av läkemedel kan konstateras att hinder av såväl principiell som praktisk natur föreligger.

Av principiell betydelse är framförallt att Danmark genom sin knytning till EG torde ha formliga svårigheter att ingå ett avtal om en gemensam nordisk registrering av läkemedel. En sådan konstruktion skulle innebära att Danmark på detta sätt också gjorde utfästelser för samtliga EG-länders räkning eftersom en läkemedelstillverkare under vissa omständigheter har rätt att kräva att ett läkemedel som är registrerat i ett EG-land också skall registreras i andra EG-länder.

Omvänt skulle detta innebära att ett läkemedel som Danmark "tvingats" acceptera från annat EG-land skulle kunna bli "nordiskt" registrerat. Eftersom EG-länderna har lägre krav på sina läkemedel än vad som gäller för de nordiska länderna skulle denna konstruktion leda till en mycket otillfredsställande situation. De nordiska ländernas sjukvårdsorganisationer skulle ställas inför ett inflöde av läkemedel som vi sedan länge avvisat p.g.a. bristande medicinsk ändamålsenlighet. På samma sätt skulle marknaden kunna öppnas för tillverkare vars grundläggande tillverkningsstandard inte är acceptabel ur nordisk synpunkt.

En annan principiell synpunkt på förslaget är att en nordisk registrering skulle innebära en likriktning av läkemedelssortiment och terapimöjligheter i Norden. Det har hittills ansetts vara en styrka att länder eller delar därav utvecklar sin egen "terapitradition". Bl. a. har detta fördelar i det att berörda förskrivare utvecklar en förtrogenhet med användningen av en mindre del av det totala läkemedelssortimentet. Utöver den säkerhet och det kunnande som följer härav när det gäller terapival innebär de lokala terapitraditionerna att – totalt sett – olika läkemedel kommer att jämföras med varandra när det gäller positiva och negativa effekter. Även detta är betydelsefullt ur långsiktig urvalssynpunkt och när det gäller den fortsatta läkemedelsutvecklingen m. m.

Bland de praktiska problemen med införandet av ett nordiskt registreringssystem kan nämnas skillnader i organisation och struktur när det gäller de nordiska kontrollorganen. Skillnaderna är såväl kvantitativa som kvalitativa. Vidare skiljer sig läkemedelslagstiftningen i de nordiska länderna åt i sådan utsträckning att ett gemensamt synsätt i registreringshänseende svårigen skulle kunna uppnås. Detta är också en av de iakttagelser man kunnat göra när det gäller nordiskt samarbete i dess nuvarande former. I praktiken har det också visats att det inte är det avslutande ställningstagandet till ett presumtivt nytt läkemedel som är den tunga biten i ett registreringsärende. Den tunga biten – och när samarbete främst behövs och är mest lönande – är i det många gånger fleråriga utredningsarbete som föregår det slutliga ställningstagandet.

Eftersom medlemsförslaget främst syftar till ett effektivt utnyttjande av resurser inom läkemedelskontrollerna är det i första hand på denna nivå som ansträngningarna bör sättas in. Denna inriktning har också legat till grund för de samarbetsprojekt som drivits mellan de nordiska länderna. NLN:s nu publicerade gemensamma Nordiska riktlinjer för innehållet i registreringsansökningar är ett annat betydelsefullt exempel på samma strävan.

Avslutningsvis kan alltså från svensk sida konstateras att principiella, legala och praktiska skäl talar mot införandet av ett system av det slag som föreslagits. Det bör också påpekas att medlemsförslaget i denna del går utöver vad som f. n. kan anses vara NLN:s mandat. En fortsatt strävan mot ökat samarbete och samordningsvinster är dock fortfarande en viktig

angelägenhet från svensk sida. Däremot kan konstateras att de medel som ställs till socialstyrelsens läkemedelsavdelnings förfogande för medverkan i nordiskt samarbete inte möjliggör för avdelningen att helt och fullt realisera en sådan målsättning.

Stockholm den 18 januari 1984

För socialstyrelsens läkemedelsavdelning

Håkan Mandahl

Riksförsäkringsverket:

Enligt lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m. m. tillhandahålls läkemedel kostnadsfritt eller till nedsatt pris på apotek under vissa förutsättningar. Kostnaden för läkemedelsförmånerna ersätts av den allmänna försäkringen.

En av förutsättningarna för att kostnadsfria och prisnedsatta läkemedel skall lämnas ut gäller att läkare eller tandläkare har utfärdat recept på läkemedlet. Vad som skall avses med läkemedel stadgas i läkemedelsförordningen (1962:701). Där finns bland annat bestämmelser om hantering, registrering och kontroll av läkemedel. Tillsynsmyndighet på detta område är socialstyrelsen.

Som framgår av vad ovan sagts ligger de frågor som behandlas i medlemsförslaget om nordiskt handlingsprogram för läkemedelsregistrering främst inom socialstyrelsens verksamhetsområde – inte inom riksförsäkringsverkets. Allmänt sett anser dock riksförsäkringsverket att ett sådant nordiskt samarbete på läkemedelsområdet som skisserats i förslaget synes rationellt och att det bör kunna leda till besparingar av resurser för läkemedelsprövning hos länderna. Detta bör i sin tur kunna påverka kostnaderna för registrering av läkemedel. I övrigt berörs inte läkemedelskostnaderna i medlemsförslaget. Från riksförsäkringsverkets synpunkt är det av stort intresse att kostnaderna för läkemedel inte stiger, eftersom det leder till ökade utgifter för den allmänna försäkringen och de försäkrade.

Stockholm den 12 januari 1984

På riksförsäkringsverkets vägnar

Birgitta Carlsson

Landstingsförbundet:

Frågan om gemensamma nordiska riktlinjer har länge diskuterats. Landstingsförbundet uttalade i sitt yttrande över Nordiska läkemedelsnämndens betänkande, Kliniska prövningar – förslag till nordiska riktlinjer, Dnr Lf A 541/80 att det är riktigt och angeläget att samma krav uppställs på kliniska läkemedelsprövningar i de nordiska länderna. Förbundet finner det rimligt att man utvecklar det nordiska samarbetet inom läkemedelsområdet i syfte att på sikt få ett nordiskt handlingsprogram för läkemedelsregistrering. I sammanhanget skall erinras om att Landstingsförbundet och läkemedelsindustrins branschorganisationer LIF/RUFI detta år har träffat överenskommelser som reglerar förhållandet mellan sjukvårdshuvudmännen och enskilda läkemedelsföretag i samband med kliniska prövningar.

I direktiven för den nyligen tillsatta parlamentariska utredningen angående översynen av läkemedelslagstiftningen ingår att överväga vad som ytterligare kan göras för att registreringsförfarandet skall bli så snabbt som möjligt utan att säkerhetskraven eftersätts. Av utredningens direktiv framgår att mycket bör stå att vinna med ett ytterligare utvidgat internationellt samarbete i kontrollen och tillsynen över läkemedlen. Kommittén skall därför undersöka förutsättningarna att i registreringsärenden och i tillsynen enligt läkemedelslagstiftningen i större utsträckning än f. n. samarbeta med och tillgodogöra sig erfarenheterna från de nationella kontrollmyndigheterna i andra länder. Överväganden och eventuella förslag från den parlamentariska kommittén bör därför avvaktas innan ett nordiskt handlingsprogram för läkemedelsregistrering färdigställs.

Stockholm den 15 december 1983

Landstingsförbundet

Gunnar Hofring

Walter Slunge

Svenska läkaresällskapet:

Som framgår av medlemsförslaget har läkemedelssamarbetet pågått länge (farmakopénämndernas samarbete 1923, nordisk nämnd 1948, Nordisk farmakopé 1964, Nordiska rådets diskussion om läkemedelssamarbete nr 15/1954, nr 12/1962, Nordisk läkemedelsnämnd 175). 1977 infördes nordisk receptgiltighet och detta satte fart på diskussionerna om samarbete vad avser läkemedelsregistrering. I strävan efter sådant samarbete inom Norden kan man ha olika ambitionsnivåer. Tre modeller skisserades vid nordiska läkemedelsnämndens symposium 1980:

- 1) samnordiskt registreringsorgan som beslutar om nordisk registrering
- 2) ömsesidigt godkännande av registreringsansökningar
- 3) arbetsfördelning mellan registreringsmyndigheterna vid granskning av dokumentationen.

Svenska läkaresällskapet vill framhålla att ett handlingsprogram för att göra registreringarna av läkemedel i Norden likvärdiga är välkommet. Det syns naturligt att man i länder med samma medicinska standard och vetenskapliga utveckling har gemensamma riktlinjer för kliniska provningar, anvisningar och krav på den dokumentation som erfordras för att ett läkemedel skall bli registrerat.

På initiativ av nordiska forskningsgrupper och läkemedelsföretag utförs redan idag ett stort antal multicenter provningar av nya läkemedel, där centra från flera nordiska länder deltar gemensamt. De gör det möjligt att höja undersökningarnas kvalitet och att snabbt samla ett tillräckligt stort patientunderlag. Dessa gemensamma nordiska provningar kan också utgöra dokumentation vid registreringsansökningar i flera av länderna samtidigt.

En samordning kan omfatta mer än enbart registreringsfrågor. Redan nu finns gemensamma riktlinjer för kliniska provningar och för märkningar och etiketter. En gemensam nordisk databas skulle underlätta tidig upptäckt av läkemedelsbiverkningar och utgöra en mer solid grund för forskning på biverkningsområdet. Det begynnande samarbete om icke-producentbunden läkemedelsinformation till läkare kan utvidgas kraftigt.

Ett annat område där behovet av nordiskt samarbete är uppenbart är utvärdering av s. k. orphan drugs – läkemedel av stor potentiell klinisk nytta, men av begränsat intresse ur läkemedelsindustrins kommersiella perspektiv. Tidigare erfarenheter har visat att sådana omfattande prospektiva studier är svåra att genomföra i ett enskilt land. Ett nordiskt samarbete skulle underlätta genomförandet av denna typ av undersökningar – detta gäller såväl antal patienter som de ekonomiska förutsättningarna.

Sammanfattningsvis stöder Svenska läkaresällskapet tanken på ett handlingsprogram för läkemedelsregistrering i Norden. Detta bör i första hand kunna bereda väg för ett ömsesidigt utnyttjande av dokumentation. Med beaktande av de olika ländernas särkrav och speciella lagstiftningar är även ömsesidigt godkännande av dokumentation och registreringshandling samt på sikt även gemensam registrering önskvärd.

Stockholm den 17 januari 1984

För Svenska läkaresällskapet

David H Ingvar
Ordförande

Hans O Hallander
Sekreterare

Läkemedelsindustriföreningen, LIF och RUFİ Representantföreningen för utländska farmaceutiska industrier:

LIF och RUFİ framhöll redan i yttrandet över medlemsförslaget om gemensam nordisk registrering av läkemedel (A 566/s)¹ 1979 vikten av att det internationella registreringssamarbetet inom läkemedelskontrollerna utökades. Läkemedelsbranschen är i hög grad internationell och utvecklingen pekar också mot en ökad internationalisering. Ett nordiskt samarbete om registrering bör vara ett led i ett utökat internationellt samarbete.

Ett registreringssamarbete inom EFTA påbörjades 1979 inom ramen för PER scheme (Scheme for the Mutual Recognition of Evaluation Reports on Pharmaceutical Products). I detta samarbete deltar bl. a. Finland, Norge och Sverige. På längre sikt bör detta samarbete kunna leda till att onödigt dubbelarbete inom deltagande länders registreringsmyndigheter undvikas. För att utbytet av samarbetet skall bli optimalt bör aktivt eftersträvas att antalet deltagande länder utökas. Ett sådant samarbete med EGländerna bör underlättas av att inom EG nyligen beslutats att en form av utredningsprotokoll skall upprättas för nya kemiska substanser när de första gången registreras. Ett nordiskt samarbete skulle kunna vara utgångspunkt för ett närmare registreringssamarbete mellan länder från EFTA och EG. Detta skulle alla parter tjäna på, industri, myndigheter och sjukvården.

I medlemsförslaget framhålls önskvärdheten av gemensamma nordiska anvisningar och krav på den dokumentation som erfordras för att ett läkemedel skall registreras. Ett sådant förslag till riktlinjer har remissbehandlats och antogs av nordisk läkemedelsnämnd vid ett sammanträde i november 1983. För att sådana riktlinjer verkligen skall underlätta både för myndigheterna och för industrin krävs emellertid att det inte finns några nationella särkrav utöver de som beror på lingvistiska orsaker. I de nu antagna riktlinjerna finns emellertid sådana särkrav. De gemensamma riktlinjerna förlorar därför en stor del av sitt värde.

Det räcker givetvis inte enbart med gemensamma riktlinjer. Harmoniseringssträvandena måste även resultera i en likartad tillämpning av dessa och likartad värdering av dokumentationen. Det är därför väsentligt att antagna riktlinjer är väl genomarbetade och förankrade i respektive länder. Tyvärr kan detta inte sägas vara fallet med de nyligen antagna.

Vi anser därför att myndigheterna nu bör inrikta sig på att bearbeta de hinder som finns för ett gemensamt synsätt.

Registreringsriktlinjerna får ett begränsat värde om de inte tolkas lika i de olika länderna. Det fulla värdet av ett registreringssamarbete erhålles först om man från politiskt håll fastställer ett handlingsprogram för det nordiska registreringssamarbetet och vid vilka tidpunkter olika delmål

¹ Se Nordiska rådet 28:e sess. Supplement s. 927.

skall uppnås. Utan en sådan fast styrning och uppstramning av samarbetet kommer detta inte att inom överskådlig tid ge de effektivitetsvinster som man hoppas på och varom politisk enighet synes föreligga.

Nordiska rådet bör medverka till att vissa tidsfrister införes inom vilka myndigheterna ålägges att avge sitt yttrande. I avvaktan på ett ömsesidigt godkännande av nya läkemedel inom Norden bör tidsfrister uppställas för myndigheternas handläggning av registreringsansökningar åtminstone för nya läkemedel som redan registrerats i annat nordiskt land.

Inom ramen för NLNs verksamhet har sedan 1978 försöksvis en modell för ett närmare registrerings-samarbete prövats. Projektet uppges för närvarande vara under utvärdering. Vi anser att försöksverksamheten skyndsamt bör utvärderas. Analyser av de nordiska registreringsmyndigheternas skilda beslut och skilda beslutstidpunkter bör göras. Försöksverksamheten har pågått under snart sex år utan att nämnden under denna tid diskuterat svårigheter och resultat med läkemedelsindustrin som är närmast berörd. Vi finner detta synnerligen anmärkningsvärt.

En öppen dialog mellan myndigheter och industri är en förutsättning för ett värdefullt samarbete på läkemedelsområdet. Läkemedelsindustrins branschorganisationer i Norden har vid ett flertal tillfällen i skrivelser, uppvaktningar och remissyttranden påtalat önskvärdheten av ett utökat samarbete mellan nordisk läkemedelsnämnd och läkemedelsindustrin. Från nämndens sida borde finnas ett intresse för ett utvidgat erfarenhetsutbyte med industrin.

NLN startar sitt 10:e verksamhetsår i år. LIF/RUFI anser att nämndens verksamhet nu borde utvärderas mot den målsättning som uppställts. De insatta resurserna bör värderas mot uppnådda resultat. Därvid bör hänsyn tas inte bara till NLNs egna resurser utan även till de resurser som i övrigt har tagits i anspråk t. ex. inom respektive nordisk kontrollmyndighet. En sådan utvärdering måste kunna visa att man har uppnått resultat som skiljer sig från vad man skulle kunna ha uppnått utan nämndens verksamhet. Nordiskt samarbete på läkemedelsområdet är angeläget som ett led i ett ökat internationellt samarbete. Detta samarbete behöver dock inte nödvändigtvis ske inom ramen för nordisk läkemedelsnämnd utan kan ske på annat sätt om det visar sig att man därigenom kan uppnå bättre kostnadseffektivitet.

Om man vid utvärderingen finner att nordisk läkemedelsnämnd bör bibehållas är det av vikt att man i detta samarbete koncentrerar resurserna på några få prioriterade områden och helhjärtat arbetar med dessa.

Sammanfattningsvis anser vi

att utökat nordiskt samarbete om registrering av läkemedel är angeläget som ett led i ett utökat internationellt samarbete,

att ett handlingsprogram bör utarbetas för hur detta samarbete skall uppnås och att man från politiskt håll bör följa upp att den fastställda målsättningen uppnås inom uppställda tidsramar,

att det hittillsvarande samarbetet om registrering av läkemedel bör utvärderas skyndsamt och att ett utökat erfarenhetsutbyte med industrin bör ske,

att nordisk läkemedelsnämnds verksamhet bör utvärderas mot den uppställda målsättningen,

att om nordisk läkemedelsnämnds verksamhet skall fortsätta bör den koncentreras till ett fåtal prioriterade områden.

Stockholm den 13 januari 1984

Läkemedelsindustri-
föreningen

Eva Lindgren

RUF I Representantföreningen
för utländska farmaceutiska
industrier

Marianne Lövehagen

Sveriges läkarförbund:

I det berörda medlemsförslaget till Nordiska rådet anføres att det nordiska samarbetet på läkemedelsområdet nu bör föras framåt genom ett handlingsprogram. Inledningsvis bör en kartläggning ske av kriterierna för värdering av utvärderingsprotokoll i de nordiska länderna. Detta bör i sin tur leda till gemensamma nordiska anvisningar och krav på den dokumentation som infordras för registrering av läkemedel. Härigenom skulle det vara möjligt att senare uppnå en gemensam nordisk registrering av läkemedel.

Ett samarbete mellan de nordiska ländernas kontrollmyndigheter på läkemedelsområdet har pågått under flera år bl. a. via Nordiska läkemedelsnämnden. Detta samarbete har som förslagsställarna konstaterar bl. a. resulterat i gemensamma riktlinjer för kliniska prövningar och för märkning och etikettering. Enligt uppgifter som förbundet inhämtat har man också helt nyligen tagit ett ytterligare steg på vägen mot en harmonisering av reglerna på detta område genom att utarbeta gemensamma nordiska anvisningar avseende den dokumentation som skall ligga till grund för registrering av läkemedel i respektive land. Förslagsställarnas önskemål synes således till viss del redan vara på väg att bli tillgodosedda.

Vad gäller angelägenheten av och möjligheten att fortsätta harmoniseringsarbetet på läkemedelsområdet har förbundet en positiv grundinställning. Ett nordiskt samarbete som kan effektivisera registreringsarbetet vore självfallet positivt. Samtidigt föreligger dock faktorer som i realiteten sätter vissa gränser för möjligheten till ett långtgående harmoniseringsförfarande.

Trots många likheter i de nordiska ländernas hälso- och sjukvårdssituation varierar terapitraditioner rörande t. ex. preparatval och dosering mel-

lan länderna. Olikheter föreligger också i de formella förutsättningarna för inträde av nya läkemedel på marknaden. Norge tillämpar här den s. k. behovsprincipen som gör att man ställer annorlunda krav inför registreringsansökningar av synonympreparat än vad fallet är i Sverige och Finland. Danmark är genom sitt medlemskap i EG också förpliktat att följa de principer och harmoniseringsregler som utarbetas inom den organisationen. En långt driven arbetsfördelning mellan de nordiska ländernas kontrollmyndigheter när det gäller t. ex. granskning av dokumentation och genomförande av undersökningar inför en registrering skulle också kunna få till följd att den enskilda kontrollmyndigheten i respektive land successivt avhände sig ett visst expertkunnande och tappade helhetskunskapen inom fältet. En strikt genomförd arbetsfördelning mellan de nordiska kontrollmyndigheterna skulle också kunna skapa oklarhet i ansvarsfrågan vid t. ex. en läkemedelsskada av större omfattning i ett eller flera av de nordiska länderna. Vilken av kontrollmyndigheterna har det formella ansvaret vid en gemensam registrering och där arbetsfördelningen är sådan att den enskilda myndigheten bara har delkunskaper i ärendet? Förväntas samtliga myndigheter solidariskt bära ansvaret?

Förbundet ställer sig mot bakgrund av ovanstående faktorer tveksamt till genomförbarheten av ett samarbete som avser gemensam registrering.

Däremot är det självfallet angeläget att det samarbete som sedan länge pågår mellan de nordiska kontrollmyndigheterna fortsätter och utvecklas. Det torde dock vara mer fruktbart om myndigheterna från fall till fall kan få avgöra hur och i vilken omfattning de anser sig kunna ha ömsesidiga fördelar av ett konkret samarbete. Bland de områden som borde kunna lämpa sig väl för ett fortsatt samarbete och inte bara på myndighetsnivå är kliniska prövningar. De enskilda ländernas relativt ringa befolkningsantal i kombination med önskvärdheten att i vissa fall kunna genomföra multicenterstudier talar för ett vidgat nordiskt samarbete på det området. Bland andra angelägna samarbetsfält inom läkemedelsområdet vill förbundet också nämna utvärderingen av s. k. "orphan drugs", d. v. s. läkemedel av stort potentiellt värde från sjukvårdssynpunkt men samtidigt av ringa intresse från läkemedelsföretagens mer kommersiella synvinkel. Såväl populationsaspekter som ekonomiska förutsättningar talar för att ett nordiskt samarbete här kunde bli givande. Det skulle vidare vara av stort värde om det nordiska samarbetet kring producentobunden läkemedelsinformation till läkare kunde stärkas.

Stockholm den 16 januari 1984

Sveriges läkarförbund

Bo Hjern

Gunnar Lönnquist

Apotekarsocieteten – farmaceutiska föreningen:

Apotekarsocieteten har vid flera tillfällen understrukit betydelsen av ett intensifierat nordiskt samarbete i frågor som rör registrering och kontroll av läkemedel, senast i ett yttrande över ett i Nordiska rådet väckt medlemsförslag (A 566/s) om gemensam nordisk registrering av läkemedel. De synpunkter som framföres i detta yttrande¹ är alltjämt giltiga, varför vi hänvisar till detta.

Hemställan i det nu aktuella medlemsförslaget ansluter nära till i vårt tidigare yttrande framförda förslag. Vi vill därför med starkt understrykande av det angelägna häri tillstyrka att Nordiska ministerrådet rekommenderas att låta utarbeta ett handlingsprogram för läkemedelsregistrering i Norden.

Stockholm den 17 januari 1984

Apotekarsocieteten – Farmaceutiska föreningen

Lars-Einar Fryklöf

Sveriges farmaceutförbund:

Förbundet kan sympatisera med de tankegångar som finns i medlemsförslaget. Samtidigt konstaterar vi, att målet med Nordiska läkemedelsnämndens arbete är att finna en samarbetsmodell som på bästa sätt utnyttjar de samlade resurserna i Norden. Ett betydande samarbete existerar också mellan respektive länders läkemedelsavdelningar. Fördelarna med ytterligare samarbete och arbetsfördelning de nordiska länderna emellan i registreringsärenden är viktiga att understryka.

I medlemsförslagets inledning pekas på, att de skillnader som finns i de nordiska ländernas läkemedelspolitik för närvarande lägger hinder i vägen för ömsesidigt godkännande av registreringar av läkemedel. Exempel lämnas från Norge respektive Danmark. Förbundet anser, att just dessa skillnader motiverar att varje land tills vidare självständigt fattar beslut om registrering eller ej. Med den situation som i dag råder finner vi det inte lämpligt, att någon typ av "överkommitté" skulle fatta ett beslut som är bindande för alla nordiska länder. Ett handlingsprogram av denna innebörd saknar därmed realism. Förbundet anser i stället, att resurserna bör sättas in på att intensifiera samarbetet i läkemedelsregistreringens olika delområden. Under arbetets gång får man sedan bedöma om ev. ändrad läkemedelspolitik i de olika länderna har ökat förutsättningarna för gemensam registrering av läkemedel.

¹ Se Nordiska rådet, 28:e sess., Supplement, s. 925.

Mot ovanstående bakgrund anser Sveriges farmaceutförbund att motionen bör avslås.

Stockholm den 20 januari 1984

Sveriges farmaceutförbund

Enligt uppdrag

Elisabet Pallin

BILAGA 3

I efterhand inkomna yttranden

Danmark

Indenrigsministeriet:

Indenrigsministeriet finder, at spørgsmålet om registrering af lægemidler må anses for at være det mest tungtvejende af de spørgsmål, der indgår i det nordiske lægemiddelsamarbejde mellem landenes lægemiddelmyndigheder. Det er samtidig det punkt, der er blevet højest prioriteret i Nordisk Lægemiddelnævn i de senere år. Selv om den receptgyldighed, der blev indført i 1977 har en betydning for borgerne, er det nordiske registrerings-samarbejdes betydning og virkninger væsentligt større. Den nordiske receptgyldighed har ikke i sig indbygget nordisk godkendelse af lægemiddelregistreringer som en nødvendig, logisk konsekvens.

I medlemsforslaget nævnes det symposium om lægemiddelsregistrering, der blev afholdt i oktober 1980. En af konklusionerne fra symposiet var, at *afgørelsen om registrering* bør være et nationalt anliggende, og indenrigsministeriet kan tilslutte sig denne konklusion. Trods betydelige ligheder er der en del forskelle i form og indhold af registreringsarbejdet i hvert enkelt af de nordiske lande, og der er for indenrigsministeriet at se ikke udsigt til, at der rækkes ved det fundamentale princip, hvorefter det er sundhedsmyndigheden i det enkelte land, der træffer afgørelse om registrering og afregistrering af lægemidler. Det forekommer ikke sandsynligt at påregne, at der indenfor en overskuelig fremtid kan ændres ved de enkelte nordiske landes ønsker om, at ansvar og kompetence i disse spørgsmål er nationale anliggender.

Specielt for Danmark spiller det yderligere en rolle, at medlemskabet af EF lægger en række bindinger på mulighederne for at indgå i formaliseret samarbejde med ikke-EF lande. Dette er der ved forskellige lejligheder gjort opmærksom på fra dansk side, f.eks. af de danske medlemmer i Nordisk Lægemiddelnævn.

Indenrigsministeriet finder derfor ikke, at der kan udarbejdes et handlingsprogram for en fælles nordisk lægemiddelregistrering. Hverken gensidig anerkendelse af registreringer eller fælles nordisk godkendelse af registreringer synes at kunne gennemføres. Det er efter indenrigsministeriets opfattelse nødvendigt, at der ses realistisk på dette spørgsmål.

Indenrigsministeriet finder, at det nordiske lægemiddelsamarbejde må videreføres i Nordisk Lægemiddelnævn. Som et eksempel på resultaterne af nævnets arbejde kan nævnes vedtagelsen af vejledende retningslinier for de nationale myndigheder vedrørende skemamateriale og dokumentation ved *ansøgning om lægemiddelregistrering* i de nordiske lande.

Nordisk Lægemiddelnævn har i øvrigt i det seneste par år arbejdet med forskellige konkrete samarbejdsmodeller i registreringsarbejdet, og visse af disse modeller har givet gode erfaringer, mens andre har måttet forlades igen. Ideelt set burde der – som også anført i medlemsforslaget – være gevinster forbundet med arbejdsdelinger m. v. mellem landene; reelt viser de indhøstede erfaringer dog, at der ofte ved et samarbejde om konkrete sagers behandling er sådanne samarbejds- og styringsproblemer, at nettoresultatet bliver en forøgelse af den samlede, nødvendige indsats. Hvor dette er tilfældet, bør man efter indenrigsministeriets opfattelse søge andre samarbejdsformer.

Specielt hvad angår *udredningsprotokoller* (dvs. kontrolmyndighedens interne beslutningsgrundlag ved en lægemiddelregistrering) kan indenrigsministeriet ideelt tilslutte sig det ønskelige i, at alle landene udarbejder sådanne protokoller, bl. a. til brug i det internationale samarbejde. Det har ikke hidtil i Danmark været udarbejdet egentlige udredningsprotokoller, primært fordi opgaven hermed ville være stærkt ressourcekrævende.

Udover det almindelige nordiske lægemiddelsamarbejde i Nordisk Lægemiddelnævn lægger indenrigsministeriet stor vægt på det efterhånden bredt udbyggede *samarbejde, der foregår direkte mellem lægemiddelmyndighederne* i de nordiske lande. Det er indenrigsministeriets opfattelse, at der er et betydeligt fagligt udbytte af dette løbende samarbejde, også selv om det ikke manifest udmøntes i konkret aftale, handlingsprogram eller lignende. For de stærkt faglig betonedede spørgsmål, der indgår i en lægemiddelkontrol, har det stor betydning at kunne videreføre kontakter og samarbejde mellem kontrolmyndigheder, der på mange punkter anlægger ensartede synspunkter.

Indenrigsministeriet er bekendt med, at både vurdering af de forsøg med konkrete samarbejdsprojekter, der har fundet sted, drøftelse af muligheden for udarbejdelse af udredningsprotokoller og en videreførelse af det faglige samarbejde er taget op af Nordisk Lægemiddelnævn. Indenrigsministeriet finder på den baggrund ikke, at der er noget behov for at fastlægge noget handlingsprogram vedrørende nordisk lægemiddelregistrering.

Afslutningsvis skal indenrigsministeriet gøre opmærksom på, at ministeriet i 1983 har anmodet sundhedsstyrelsen om at sørge for at nedsætte

sagsbehandlingstiden ved behandling af lægemiddelregistreringsansøgninger til under 1 år, hvilket vil stille et betydeligt ressourcemæssigt krav til sundhedsstyrelsen.

København, den 4. januar 1984

Jørgen Jørgensen

Finland

Sjukhusförbundet¹:

Ett handlingsprogram för läkemedelsregistrering i Norden är nödvändigt både av hälsopolitiska och ekonomiska orsaker. Handlingsprogrammet bör i praktiken utarbetas såsom det har föreslagits i medlemsförslaget. I första skedet bör man ställa bedömningskriterier för utredningsprotokoll och på basen av dessa utarbeta samnordiska direktiv för den dokumentation som behövs i läkemedelsregistreringen. Härigenom skulle det vara möjligt att uppnå en rationell arbetsfördelning mellan länderna i läkemedelsregistreringens basarbete och läkemedelsforskningen.

Det yttersta syftet med handlingsprogrammet, överenskommelse om en enhetlig praxis i läkemedelsregistreringen, förutsätter uppenbarligen tilläggsutredningar och överläggningar. Genomförandet av systemet torde på grund av olikheterna i nationell praxis i dag kräva en påfallande lång övergångsperiod.

Helsingfors den 16 januari 1984

Heikki Simola

Direktör

Keijo Kokkola

Förvaltningsöverläkare

Läkemedelsindustriföreningen¹:

Såsom det konstateras i förslaget är läkemedelssamarbetet av gammalt datum i Norden. Ett av de viktigaste samarbetsprojekten under de senaste åren slutfördes i november 1983, då den under Nordiska rådet lydande Nordiska läkemedelsnämnden antog rekommendationerna om samnordiska direktiv om läkemedelsregistrering. Alla nordiska medicinalmynd-

¹ Yttrandet översatt från finska

digheter har deltagt i beredningen av dessa rekommendationer. Ikraftträdandet av rekommendationerna på nasjonell plan forutsätter motsvarande förändringar i lagstiftnings- eller administrative bestemmelser i ettvar land.

I forslaget har også konstaterats några svårigheter, vilka forekommer i samband med tillämpningen av enhetlige registreringskrav. Av dessa skall næmnes bl. a. avvikelserne for Danmarks del från praxisen i de øvrige nordiske lænderne, på grund av Danmarks medlemskab i EG samt visse andre skillnader i den nasjonelle lagstiftningen mellem de ulike lænderne.

For den finske lækemedelsindustri foranleds ytterligere svårigheter av skillnaden mellem finske språket och de øvrige nordiske språkene. Oversættningerne kræver alltid mere tid och kostnader, dessutom øker risken for missforståelse.

Med samnordisk registrering bør man inte enligt vår oppfatning øverflytte beslutanderetten från de nasjonelle myndighetene så att ett lækemedel som i ett nordisk land fått forsaljningstillstånd, automatisk får forsaljningstillstånd även i de øvrige nordiske lænderne. Dette kan knappast anses vara enligt Finlands økonomiske interessen och det skulle inte heller forbedre lækemedelssikkerheten.

Som sammandrag konstaterer vi att strævan till likadane samnordiske registreringskrav är en tanke værd understødt, om initiativet kan gjennomføres så att det möjliggør en snabbere och billigere behandling av ansøkningsane. På basen av rekommendationerne från Nordiske lækemedelsnæmnden kan arbeidet fortsættas på nasjonell plan med beaktande av de nasjonelle interessene.

Helsingfors den 16 januar 1984

Lækemedelsindustriforeningen

Veikko Sonninen

Norge

Den norske lægeforening:

— — — Etter å ha forelagt saken for vårt interne råd for legemiddelpolitikk, vil Lægeforeningen avgi følgende uttalelse:

Den norske lægeforening er i prinsippet enig i at man fortsatt bør stimulere og eventuelt utvide det nordiske samarbeid om registrering av legemidler når dette er praktisk mulig og hensiktsmessig.

I medlemsforslaget er det angitt en rekke positive resultater av nordisk samarbeid på legemiddelområdet. Man er imidlertid også kjent med at de nordiske kontrollmyndigheters forsøk med deling av arbeidet med utredningsprotokoller for nye legemidler som søkes registrert, har vært mindre

vellykket. Det organiserte samarbeid er vedtatt avsluttet, mens bytte av utredningsprotokoller på mer uformell basis vil fortsette. Samarbeidet er tydeligvis vanskelig i dag på grunn av forskjellig lovgivning, forskjellig arbeidsmåte og ikke minst ulik medisinsk kompetanse ved kontrollorganisasjonene i de nordiske land.

Samarbeidet har vært mest vellykket på de felter der de nasjonale organisasjoner har bygget opp best kompetanse. Dette gjelder de kjemisk-farmasøytiske avdelinger og de biologiske avdelinger (dyreekperimentell farmakologi/toksikologi). Samarbeidet mellom de farmakoterapeutiske avdelinger har møtt størst vanskeligheter.

I Norge må Statens legemiddelkontroll fremdeles ansees å være i en oppbygningsfase, særlig når det gjelder medisinsk kompetanse. Rådet mener at en adekvat utbygging på dette felt er en forutsetning for at Norge skal kunne bli en jevnbyrdig deltager i et slikt samarbeid. Dette er ikke bare viktig for vurdering av registreringssøknader for nye legemidler, men også for søknader om klinisk utprøving, registreringsfritak, bivirkningsvurdering, informasjonstiltak etc.

Statens legemiddelkontroll har i dag også stor nytte av kontakter med andre land så som USA, England, Holland, Sveitz og Vest-Tyskland foruten med WHO. Dette samarbeid vil sannsynligvis komme til å bety stadig mer. Også for slikt samarbeid er det viktig at man opprettholder og utbygger den nasjonale kompetanse på området legemiddelkontroll. Forøvrig tror rådet at den økonomiske og tidsmessige gevinst av at en større, felles nordisk organisasjon skal vurdere registreringssøknader, vil bli minimale. Man stiller seg derfor tvilende til hensiktsmessigheten av å utarbeide et handlingsprogram med den målsetning på sikt å etablere en felles nordisk registrering av legemidler.

Oslo, i januar 1984

H. M. Svabø

Vibeke Nordahl

Medlemsförslag

om radio- och televisionsprogram om cancer och dess förebyggande

(Väckt av Tytti Isohookana-Asunmaa, Eiður Guðnason, Arvo Kempainen, Hannu Kemppainen, Anna-Kaarina Louvo, Martti Lähdesmäki, Seppo Pelttari, Pétur Sigurðsson, Sten Söderström, Pirkko Turpeinen, Ole Gabriel Ueland och Odd With)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Danmark

Ministeriet for kulturelle anliggender:

Under henvisning hertil fremsendes vedlagt fotokopi af en fra Danmarks Radio indhentet udtalelse af 15.12.1983 (se nedan) om det nævnte spørgsmål, idet man efter drøftelse med indenrigsministeriet har fundet det hensigtsmæssigt at videresende Danmarks Radios udtalelse direkte til udenrigsministeriet.

Sagen giver i øvrigt ikke kulturministeriet anledning til bemærkninger.

København, den 19. december 1983

P. m. v.

E. b.

Bent von Linstow

Fuldmægtig

Indenrigsministeriet:

Den foreslåede programserie i radio og TV synes efter det oplyste, at have to formål, dels at skulle støtte en indsamling til intensivering af forskning på området, og dels gennem oplysning at medvirke til øget forebyggelse, herunder til forbedrede behandlingsresultater gennem tidlig konstatering af sygdommen.

Hvad angår formålet med den foreslåede programserie kan indenrigsministeriet fuldt ud støtte en appel til de nordiske befolkninger om at yde bidrag til de nationale cancerforeninger med henblik på en forstærket forskningsindsats over for cancer.

Med hensyn til det foreslåede oplysningsinitiativ er det imidlertid indenrigsministeriets opfattelse, at der med den nuværende viden består tvivl om, hvorvidt det er muligt gennem en sådan programserie i TV og radio, at opnå resultater, der står mål med indsatsen. Herved bør også tages i betragtning risikoen for, at programserien hos mange raske mennesker kan efterlade en uberettiget angst, tildels af livslang karakter.

Det foreliggende materiale indeholder ikke oplysninger, der fjerner denne tvivl.

Indenrigsministeriet skal endelig bemærke, at forslaget ikke ses at være ledsaget af oplysninger, der overbeviser om nytten af, at den foreslåede programserie iværksættes som et fælles nordisk projekt.

København, den 15. december 1983

P. m. v.

E. b.

Jørgen Jørgensen

Danmarks Radio:

Oplysningsudsendelser om cancer/cancerrisikoen har i radioens programmer specielt været prioriteret højt i de såkaldte OBS-indslag, men også i den almindelige udsendelsesvirksomhed er cancersygdomme behandlet. Radioen vil fortsat i sundheds- og forbrugerprogrammer samt andre specialprogrammer beskæftige sig med cancerspørgsmål som led i den almindelige programvirksomhed.

På TV-siden kan der planlægningsmæssigt ikke siges noget konkret om programvirksomheden i 1986 før tidligst 1985. TV-Kulturafdelingen vil imidlertid være opmærksom på forslaget til sin tid, ligesom man allerede nu på præliminær basis vil tage sagen op i Nordvisionssamarbejdet.

Som bekendt har også TV i sine OBS-programmer givet plads for flere kampagner vedrørende forebyggelse af cancersygdomme, bl. a. løber der i øjeblikket en kampagne.

Danmarks Radio vil altså tage programforslaget med i de løbende drøftelser med de øvrige nordiske radiofonier, idet vi går ud fra, at en eventuel indsamlingskampagne ikke er tænkt at foregå i radiofoniernes regie. Det

kan oplyses, at radiatorådet har fastsat særlige retningslinier for Danmarks Radios deltagelse i indsamlinger, og en kampagne som beskrevet, vil ikke være omfattet af disse retningslinier.

Søborg, den 15. december 1983

Laurits Bindsløv

Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse:

Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse skal på denne baggrund udtale sin store tilfredshed med og sin absolutte støtte til det fremsatte medlemsforslag, som, hvis det gennemføres, for det første vil kunne betyde en væsentlig styrkelse af oplysningsarbejdet og en deraf følgende større viden i befolkningen om kræftsygdommene, set såvel fra forebyggende, behandlende og forskningsmæssige synsvinkler.

For det andet vil en oplysnings- og indsamlingskampagne, som den foreslåede, kunne danne grundlag for en højst nødvendig styrkelse af kræftforskningen og endelig er der grund til at pege på, at en sådan kampagne, udover at være en konkret manifestation af det nordiske samarbejde, netop vil kunne få sin særlige gennemslagskraft på baggrund af de muligheder, som et nordisk samarbejde omkring denne sag indebærer.

Oplysning

Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse tillægger oplysning om kræftsygdommene stor betydning såvel med henblik på primær som sekundær forebyggelse af kræft, som med henblik på at skabe større viden og åbenhed om kræftsygdommene og deres behandling. Dette skal ses på baggrund af den kendsgerning, at ca. 120 000 mennesker her i landet lever med kræft samtidig med, at der konstateres over 23 000 nye kræfttilfælde hvert år.

Ved oplysning med henblik på primær forebyggelse forstår vi i den forbindelse oplysning om den viden, vi i dag har om, hvorledes den enkelte eller det omgivende samfund kan udvise en adfærd, som reducerer risikoen for kræftsygdommes opståen.

Ved oplysning med henblik på sekundær forebyggelse forstås først og fremmest oplysning om de advarselstegn, som for den, der måtte blive ramt af en kræftsygdom, kan gøre det muligt at få konstateret sygdommen så tidligt, at risikoen for en dødelig udgang så vidt muligt kan forebygges gennem behandling.

Betydningen af den sekundære forebyggelse har sin baggrund i den kendsgerning, at overlevelsesmulighederne inden for de fleste kræftsyg-

domme, øges gennem en tidlig konstatering af sygdommen, ikke mindst fordi der herved er større chance for, at sygdommen kan lokaliseres på diagnosetidspunktet.

Herudover er det Landsforeningens opfattelse, at det må tillægges væsentlig betydning, at der skabes større viden om og forståelse af kræftsygdommene, deres væsen, behandling, helbredelse m. v. samt viden om og forståelse for sygdommenes fysiske, psykiske, sociale og almenmenneskelige aspekter. Endelig er det væsentligt, at der i befolkningen skabes større forståelse for kræftforskningens betydelige behov får at få tilført yderligere økonomiske ressourcer.

Forskning

Kræftforskningen i Danmark befinder sig i en alvorlig betrængt økonomisk situation, hvilket efter Landsforeningens opfattelse først og fremmest skyldes to forhold: For det første står de samlede ressourcer, som man fra offentlig og privat side investerer i forskningen, ikke i rimeligt omfang til kræftsygdommens alvorlige karakter og heller ikke til social- og sundhedsvæsenets samlede udgifter ved behandlingen af kræftsygdommene og deres følgevirkninger. For det andet rammer de stadigt mere omfattende offentlige besparelser også den i forvejen utilstrækkelige offentlige investering i forskningen.

Kræftforskningens behov for at få tilført yderligere ressourcer underbygges også af den redegørelse, som et udvalg, nedsat af Statens naturvidenskabelige Forskningsråd, afgav for to år siden om "Cancerforskningen i Danmark". Af denne redegørelse fremgår det i øvrigt også, at nær ved halvdelen af udgifterne til basal kræftforskning her i landet, finansieres af Kræftens Bekæmpelse gennem privat indsamlede midler, og der er næppe nogen tvivl om, at denne forholdsmæssige andel er blevet øget siden da.

Kræftens Bekæmpelses bidrag til kræftforskningen i Danmark beløber sig i 1983 til ca. 40 mio.kr., som på nær 2,7 mio.kr. fra staten som tilskud til Cancerregisteret, alle stammer fra private. Vi skal ikke lægge skjul på, at vi finder, at byrdefordelingen mellem det offentlige og Kræftens Bekæmpelse er forkert, og at det har sin baggrund i den alt for beskedne offentlige investering i kræftforskningen i Danmark. På den anden side må vi tage til efterretning, at det næppe vil blive afgørende anderledes i de nærmest kommende år samtidig med, at væsentlige fremskridt inden for kræftforskningen på adskillige områder vil være mulige, hvis vi kan fremskaffe de nødvendige ressourcer hertil.

Tager vi udgangspunkt i behovene på vore egne kræftforskningsinstitutter: Fibiger-Laboratoriet, Miljø- & Cancer-Laboratoriet, Cancerregisteret og Kræftforskningsinstituttet i Århus, samt i antallet og omfanget af kvalificerede forskningsansøgninger fra andre, så er det vort skøn, at vi i det kommende år til væsentlige og velkvalificerede forskningsprojekter vil kunne anvende det dobbelte beløb af det beløb på 40 mio.kr., som vi har anvendt til kræftforskning i år.

Så længe der ikke er udsigt til en øget offentlig investering i kræftforskningen må vi gøre alt, hvad vi kan for at skaffe flere private midler til veje. Også på denne baggrund hilser vi det finske initiativ velkommen og håber, at det vil finde støtte i Nordisk Råd.

Nordisk samarbejde

I alle de nordiske lande har de frivillige kræftforeninger gennem mange år spillet en væsentlig rolle i arbejdet med kræftens bekæmpelse, hvilket naturligt i 1948 førte til dannelsen af "Nordisk Cancerunion", som siden har dannet rammen om det nordiske kræftforeningssamarbejde.

I Nordisk Cancerunion behandles sager af fælles nordisk og international interesse, ligesom medlemsforeningerne gennem Unionen udveksler oplysninger og erfaringer om arbejdet i de enkelte lande. Endvidere afholder Nordisk Cancerunion hvert år et større symposium over et centralt emneområde inden for kræftforskningen. Det skal i denne forbindelse også nævnes, at de nordiske cancerregistre arbejder i nær kontakt med Nordisk Cancerunion, hvilket har sin naturlige baggrund i, at det er kræftforeningerne i Danmark, Finland, Island og Norge, som har bygget cancerregistrene op i de pågældende lande. I Sverige er cancerregisteret etableret på offentligt initiativ, men støttet af Riksföreningen mot Cancer. Kræftens Bekæmpelse, som driver Cancerregisteret i Danmark, tillægger det nordiske samarbejde mellem registrene den største betydning, og Landsforeningen vil derfor også udtale sin støtte til den af Nordisk Råd i 1982 vedtagne rekommandation (Rek. nr. 15/1982) om et "Epidemiologisk Overvågnings-system", som vi forrige måned har modtaget til udtalelse fra Sundhedsstyrelsen.

Nordisk Cancerunion har også udgjort rammen om et stadigt nærmere samarbejde mellem de fem kræftforeninger, hvad angår oplysning og indsamling, og der er næppe tvivl om, at dette samarbejde vil kunne blive af afgørende betydning for gennemslagskraften i den foreslåede fælles oplysnings- og indsamlingskampagne. På oplysningssiden kan der bl. a. blive tale om fælles udvikling af oplysningsmaterialer og -strategier, og på indsamlingssiden er der næppe tvivl om, at samarbejdet mellem kræftforeningerne vil finde sin særlige inspiration i den konkurrence de nordiske lande imellem, som en indsamling også vil indebære.

Det er indlysende, at det vil være af helt afgørende betydning for en fælles nordisk oplysnings- og indsamlingskampagne, at de nordiske radio- og televisionsselskaber beslutter sig for at gennemføre en samtidig programserie om kræftsygdommene set såvel fra forebyggende, behandlende og forskningsmæssige synsvinkler. En sådan samtidig programserie vil også være et væsentligt bidrag til, at der i befolkningen skabes større forståelse for kræftforskningens betydelige behov for at få tilført yderligere økonomiske ressourcer.

På ovenstående baggrund skal Landsforeningen til Kræftens Bekæm-

pelse udtale sin varme støtte til det fremsatte medlemsforslag, som vi håber vil kunne finde støtte i Nordisk Råd, og som, hvis det gennemføres efter sin hensigt, vil kunne blive til uvurderlig betydning for kræftforskningen i de nordiske lande.

København, den 22. december 1983

Steen Olsen
Professor, dr.med.,
formand

Ole Bang
Direktør

Finland

Ålands landskapsstyrelse:

Ålands landskapsstyrelse konstaterar, att den omfattar i medlemsförslaget uttryckta målsättningar och understöder föreslagna programserie i radio och television, inte minst med tanke på behovet av saklig och balanserad information kring cancer.

Mariehamn den 6 januari 1984

Folke Woivalin
Lantråd

Birger Ch. Sandell
Landskapsläkare

Oy. Yleisradio Ab.:

Cancerforskningen och förebyggande av cancer har under de senaste åren tagits upp i flera televisions- och radioprogram. I TV har temat behandlats bl. a. i programserien Prisma om vetenskap och forskning, som årligen gjort 1–2 program med cancer som tema. I radioprogrammen har cancer och dess förebyggande behandlats med den s.k. kontinuerliga uppföljningens princip; bl. a. i radio 1:s talprogram har temat behandlats alltid då något nytt yppat sig. Den senaste programserien om cancer sändes våren 1983 i fyra avsnitt.

Yleisradio ställer sig positivt till det förslag NR:s finska delegation avgivit. Yleisradio är berett att också under åren 1986–87 införa radio- och TV-program, i vilka cancer och dess förebyggande behandlas.

Utöver dessa kan temat behandlas i form av informativa inslag samhälls-

reklam. Programmen kan också utarbetas så, att de för sin del stöder den kampanj som föreslås i den finska delegationens initiativ.

För televisionsprogrammens vidkommande är Yleisradio villigt att producera programmen i samarbete med de andra nordiska radiobolagen. Yleisradio inväntar Nordiska rådets ställningstagande i frågan.

Helsingfors den 17 januari 1984

Oy. Yleisradio Ab.

Pekka Silvola

Jussi Tunturi

MTV oy:

MTV Ab har sedan år 1974 producerat en önskekonsertserie "Vi önskar". Den strävar efter att, genom musikönskemål, samla medel för allmännyttiga ändamål. Hittills har 30 olika organisationer deltagit i den verksamheten tillsammans med MTV Ab. Samlingen har inhämtat ca 8 miljoner mark. Det här 50 minuters TV-programmet, som sänds varannan söndag, har 1.0–1.2 miljoner tittare.

"Vi önskar"-programserien har tudelad betydelse. Informationen om samlingsobjekten har i programmet blivit minst lika viktig som själva penningsamlingen. Den feedback vi har fått visar att den stora allmänheten under programseriens gång väsentligt har förändrat sin åsikt om de handikappade grupperna.

MTB Ab är berett att underhandla om att informationsmaterial om cancer och dess förhindrande skulle placeras i programserien "Vi önskar" under åren 1986–1987. Samtidigt är vi färdiga att underhandla med Finlands Cancerförbund om det eventuella samlingsobjektet. Som en begränsning beträffande val av samlingsobjektet måste vi ändå betona att huvudändamålet med vår serie alltid har varit att samla pengar för att hjälpa barn. En annan förutsättning för vårt engagemang är att Oy. Yleisradio Ab. inte under samma tidpunkt samlar pengar för dylika ändamål i sina egna program.

Helsingfors den 19 december 1983

MTV Ab

Pentti Hanski
Verkställande direktör

Tauno Äijälä
Programdirektör

Cancerföreningen i Finland:¹

Enligt ett utlåtande från Finlands cancerregister kommer antalet personer som årligen insjuknar i cancer att stiga från nuvarande cirka 16000 till 25000 år 2000. Då resultatet av vården blir bättre och då sjukdomen upptäcks tidigare räknar man med att cirka 160000 medborgare som i något skede haft cancer om 15 år lever bland oss. I dag finns det 9000 patienter i Finland som haft eller har cancer.

Då det är mycket svårt att diagnostiskt fastställa att symptomen härrör sig från en elakartad tumör finns det sällan förutsättningar att på hälsostationsnivå göra det i sjukdomens begynnelse. Cancerdiagnosen ställs oftast vid krets- och centralsjukhusens polikliniska undersökningar eller på observationspatienter på bäddavdelningar. Största delen av patienterna kräver för sin vård specialutrustning och specialutbildad personal. På grund av våra begränsade resurser och befolkningens relativa fåtalighet har man i allmänhet ansett det vara ändamålsenligt att koncentrera vården av cancersjukdomar till några få centralsjukhus och vården av mera sällsynta tumörsjukdomar enbart till universitetssjukhus. Cancersjukdomarna i dag är också den diagnosgrupp som är störst på universitetssjukhusen både då man använder antalet patienter och antalet vård dagar som måttstock.

Vården av cancerpatienter kräver alltså stora resurser. För att nå resultat av vården krävs en långvarig och tung uppföljning. Detta medför i sin tur att ett stort antal återfallspatienter söker vård vilket ökar de mest utvecklade sjukhusens belastning.

Ökningen av antalet cancerpatienter och sådana patienter som kräver observation kommer att kräva betydande investeringar i sjukhusväsendet samt en märkbar ökning av sjukvårdspersonalen. För att man inte skall hamna i en situation där den enda möjligheten att hålla kostnaderna under kontroll är att delvis lamslå vården, bör man på alla sätt eftersträva att begränsa antalet insjuknade och att öka möjligheterna att upptäcka sjukdomen i ett så tidigt skede att den nödvändiga vården blir ringa och kan förverkligas med små medel.

Förebyggande vård och en tidig diagnostisering av cancer kan uppnås bara genom att utveckla den vetenskapliga forskningen och göra upplysningsarbetet effektivare. Detta har konstaterats överallt i världen däribland av världshälsoorganisationen (WHO) och den Internationella cancerunionen (UICC). Nordisk cancerunion har satt sig in i saken med alldeles speciellt allvar, då just den ständiga ökningen i befolkningens medelslivslängd i Norden medför den kraftigaste ökningen i antalet cancerfall. Fastän man i Sverige kan använda tiofalt mera medel till cancerforskningen än i Finland och fastän man också i Norge och Danmark kan anvisa flerfaldigt mera medel för medicinvetenskaplig forskning inom denna sek-

¹ *Yttrandet översatt från finska*

tor än hos oss, finner man i alla dessa länder det nödvändigt att skaffa fram betydliga tilläggsmedel för cancerforskningen både från officiellt och privat håll. Hur mycket det internationella samarbetet än hjälper oss måste vi genom forskningsverksamhet skapa en egen struktur för förebyggande vård och tidig diagnostisering som uttryckligen är lämpade för finska förhållanden.

Från Cancerföreningen i Finland och fonderna till de stiftelser som föreningen samarbetar med ansöktes under år 1983 stipendier för vetenskapligt forskningsarbete beträffande cancersjukdomar till en summa som fyrdubbelt överstiger det som fanns till förfogande. Samtidigt finns det belägg för att vår cancerforskning kan leda till praktiska resultat som också är betydande internationellt. Det bästa exemplet på detta är utvecklandet av ett massundersökningssystem för cancer i livmoderhalsen som nästan helt och hållet ur vår statistik avfört sådana som dör i denna cancerform.

Hänvisande till vad som sagts ovan finner Cancerföreningen i Finland att Nordiska rådets medlemsförslag på alla sätt är lovvärt: endast med hjälp av radio och television kan man med en gång nå ut till publiken och skapa de nödvändiga förutsättningarna för en lyckad kampanj.

Om detta kan genomföras samtidigt i alla de nordiska länderna måste resultatet bli än effektivare. Föreningen anser att förberedelsearbetet till det i medlemsförslaget avsedda projektet är krävande och tidskrävande och att projektet sålunda knappast kan genomföras före år 1985, kanske lämpligast först år 1986.

Helsingfors den 23 december 1983

Cancerföreningen i Finland

Lars R. Holsti
Ordförande

Niilo Voipio
Generalsekreterare

Island

Íslands cancerförening:¹

Utvecklingen under senare år visar att antalet diagnostiserade cancerfall ökar årligen. Under det senaste året diagnostiserades över 700 nya cancerfall i Ísland men över 3 000 människor hade då redan eller hade haft cancer. Förmodligen finns det ingen familj här i landet som inte är berörd.

Erfarenheterna från andra länder och resultaten från cancerforskningen

¹ Yttrandet översatt från isländska.

här i landet samt internationellt samarbete har givit ökade kunskaper och förbättrade möjligheter att bekämpa denna sjukdom. Metoderna är tre:

- 1) förebyggande av sjukdomens uppkomst
- 2) tidig diagnos av sjukdomen på ett tidigt stadium, dvs. organiserade massundersökningar
- 3) utvecklandet av förbättrade metoder för att ge cancerpatienter bot för deras sjukdom.

Ingen av dessa metoder ger fullt resultat om det inte finns folkvilja.

Därför är det viktigt att informera allmänheten om cancer.

Íslands cancerförening samarbetar nära med de övriga nordiska länderna på forskningsområdet och om samordnade åtgärder som är ägnade att föra oss närmare vårt mål.

Massmedia kan vara ett avgörande instrument i denna kamp.

Íslands cancerförening välkomnar helhjärtat detta medlemsförslag och uppmanar Nordiska rådets Íslands delegation att arbeta för att Ísland stöder medlemsförslaget genomförande.

Reykjavík den 31 december 1984

Íslands cancerförening

Halldóra Thoroddsen

Direktör

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

 Departementet har merket seg at forslaget også er sendt til Norsk rikskringkasting, som vil være rette vedkommende i denne saka. Vi vil derfor vise til Norsk rikskringkastings uttalelse (*se nedan*).

Etter fullmakt

Johs. Aanderaa

Ekspedisjonssjef

Sigve Gramstad

Byråsjef

Helsedirektoratet har i skrivelse den 9 januari 1984 förklarat sig stöda medlemsförslaget.

Norsk rikskringkasting:

Norsk rikskringkasting har gjennom årene brakt en rekke programmer om kreftsykdommer.

I oktober 1980 hadde Landsforeningen mot kreft innsamlingsaksjon gjennom Norsk rikskringkasting, og det kom inn ca. 80 mill. kroner. I den forbindelse ble det sendt en rekke program om kreftsykdommer og kampen mot dem.

Norsk rikskringkasting stiller seg i prinsippet positivt til forslaget om en samtidig programserie om kreft og forebyggende tiltak i alle de nordiske land. Saken bør tas opp i Nordvisjonen.

Oslo, 9. januar 1984

Bjartmar Gjerde

Landsforeningen mot kreft:

— — — Forslaget innebærer at man tar sikte på å gjennomføre i 1986 eller 1987 en samtidig nordisk opplysnings- og innsamlingskampanje i radio og TV for å skaffe økte ressurser til kreftforskningen.

Landsforeningen mot Kreft ser dette som et særdeles positivt forslag som vi håper Norge kan støtte.

Problemets størrelse

Kreft er den nest hyppigste dødsårsak i Norge og er for tiden ansvarlig for ca 1/5 av alle dødsfall. Det registreres hvert år ca 15 000 nye krefttilfeller i vårt land. Data fra Kreftregisteret viser at liksom i de andre nordiske land, har krefthyppigheten økt i Norge med ca 3 % per år i løpet av den siste 10 års periode. Det er intet som tyder på at denne økning ikke vil fortsette.

Økningen i krefthyppigheten skyldes to forhold. Det ene er at befolkningens gjennomsnittsalder øker, det annet er en reell økning i kreftrisikoen. Årsaken til den siste faktor er ikke klar, men det er på det rene at miljøfaktorer er viktige og at kreft i stor utstrekning er en "livsstil-sykdom". I hele den vestlige verden har man sett tilsvarende tendenser med bl. a. en sterk økning i antall lungekreft-tilfeller, hvilket henger sammen med den utstrakte sigarettøking og i antall kreft-tilfeller i tykktarm og rektum hvilket sannsynligvis henger sammen med kostholds-faktorer.

Den store og økende krefthyppighet stiller samfunnet overfor et uhyre ressurskrevende behandlings- og omsorgsproblem. Vårt behandlingsapparat i dag er ikke rustet til å ta imot de mange krefttilfeller vi må vente vil komme om 10–15 år, selv med den utbygning av en kreftavdeling i Trondheim som nu er vedtatt.

Hva kan gjøres?

Med nuværende metoder helbredes i gjennomsnitt henimot 40% av alle pasienter med kreft. Behandlingen er langvarig og meget ressurskrevende, og innebærer ofte en kombinasjon av kirurgi, strålebehandling og kjemisk behandling. Strålebehandlingen forutsetter dyr spesialapparat, og den kjemiske behandling er langvarig og kostbar. Både av menneskelige og ressursmessige grunner er det helt nødvendig å satse på forebygging av kreft.

Arbeidet med å forebygge kreft må for det første bygge på en omfattende *opplysningskampanje* om de faktorer vi vet disponerer for kreft. Dette gjelder i første rekke sigarettøking og visse yrkesmessige farer, samt til en viss grad kostholdet. For det annet må man intensivere *forskningen* når det gjelder å identifisere de kreftfremkallende faktorer i vårt miljø.

Man må imidlertid være klar over at det er meget vanskelig å påvirke folks vaner, og vi må i beste fall regne med at dette vil ta meget lang tid. Selv om vi skulle lykkes i å endre befolkningens livsstil i en gunstig retning, vil det ta mange år før dette vil gi seg utslag på kreftstatistikken da kreft oftest er en sykdom med lang latenstid. De krefttilfeller vi registrerer i dag kan være utløst av forhold som ligger 10–20–30 år tilbake i tiden.

Det er videre nødvendig å intensivere opplysningsarbeidet om kreftsykdommens symptomer, samt øke anstrengelsene for å stille diagnosen så tidlig som mulig slik at man kan greie seg med en forholdsvis enkel behandling.

Betydningen av kreftforskning

Det foregår for tiden over hele verden en intens forskning når det gjelder alle sider av kreftproblemet. Vesentlige fremskritt innen forebyggingen, diagnose og behandling av kreft kan bare komme som resultat av kreftforskning.

Viktige gjennombrudd er skjedd i løpet av de senere år når det gjelder vår forståelse av de faktorer som regulerer cellenes vekst og deling, og av immunsystemets funksjon. Disse fremskritt innen den eksperimentelle kreftforskning har imidlertid ennå ikke gitt seg noe dramatisk utslag i bedre behandlingsresultater. Riktignok har det vært gjort betydelige fremskritt for enkelte spesielle kreftformer. Enkelte av disse, som tidligere alltid var dødelige, kan således nå helbredes i en betydelig prosent av tilfellene. Det gjelder visse former for leukemi (blodkreft), enkelte sykdommer i lymfesystemet, samt kreft i testiklene. Men allikevel må vi dessverre konstatere at når det gjelder de store og viktigste grupper av kreft har vi ennå ikke fått noen avgjørende gjennombrudd.

Grunnlaget er imidlertid nu lagt, og etter vårt skjønn kan man ha begrunnede håp om vesentlige fremskritt i diagnose og behandling av kreft i en ikke for fjern fremtid. Dette vil imidlertid kreve en sterk forskningsinnsats. Det er av avgjørende betydning for de nordiske land at de deltar i denne. Vi

har et høyt vitenskapelig nivå, og mulighetene skulle ligge tilrette for at vi kunne yte vesentlige bidrag og ligge i fronten av denne forskning. Dette forutsetter imidlertid at kreftforskningen i de nordiske land tilføres betydelig større ressurser enn hva det offentlige har kunnet makte i de senere år.

De frivillige organisasjoner

I alle de nordiske land eksisterer det landsomfattende kreftforeninger som støtter kreftforskning og annet kreftarbeide ved hjelp av midler innsamlet på forskjellig måte. Disse foreningene spiller en vesentlig rolle når det gjelder finansiering av kreftforskningen. I Norge yter Landsforeningen mot Kreft meget betydelig støtte til norsk kreftforskning. Således har den bare i løpet av de to siste år bevilget 61 millioner kroner til norsk kreftforskning, og den lønner i dag ca. 150 forskere og teknikere som er engasjert i kreftforskning. Landsforeningens støtte har gjort det mulig for oss å holde et respektabelt nivå innen kreftforskningen, hvilket neppe ville vært mulig uten denne støtte.

Landsforeningen mot Kreft yter også betydelige summer til anskaffelse av nødvendig apparatur til krefthospitaler og til avlønning av enkelte spesialstillinger. Den gjør videre en betydelig innsats når det gjelder tidlig diagnose av kreft ved undersøkelse av kvinner med tanke på kreft i livmorhalsen.

En annen viktig side av Landsforeningens arbeide er opplysningsvirksomheten om årsakene til kreft og om tidlig symptomene av kreft. Landsforeningen har også spilt en viktig rolle når det gjelder kampen mot røkingen.

Verdien av en nordisk radio- og TV-aksjon

En samtidig opplysnings- og innsamlingsaksjon i radio og TV i de nordiske land vil kunne ha meget stor gjennomslagskraft, og vil kunne øke vesentlig ressursene til kreftforeningene og derved deres mulighet for å støtte forskning og opplysningsarbeid. Landsforeningen mot Kreft har erfaring for dette. Helt siden starten har foreningen hatt en økende oppslutning i det norske folk. Et avgjørende gjennombrudd skjedde imidlertid ved den store TV-aksjonen i 1980 – "Kreft-aksjonen – 80" – hvor det ble samlet inn 84 mill. kroner. Aksjonen viste at det i folket er stor forståelse for kreftsakens betydning. Kreft er den mest fryktede av våre sykdommer, og vi har erfaring for at publikum har forståelse for at det er nødvendig å øke innsatsen innen kreftforskning. En spørreundersøkelse som Landsforeningen gjennomførte i tilslutning til "Kreft-aksjonen – 80", viste at behovet for penger til forskning er det argument som har størst gjennomslagskraft.

"Kreft-aksjonen – 80" bragte ikke bare inn en betydelig kapital til Landsforeningen mot Kreft som derved fikk et sikrere fundament for sin langtidspolitik, men aksjonen bidro også til å øke befolkningens viten om

kreft og dens engasjement for saken. Gjennom den intense opplysningsvirksomhet som ble drevet i forbindelse med aksjonen greide vi å engasjere mange som ikke tidligere har vært klar over kreftproblemets størrelse, og vi mener at dette er kommet til uttrykk også i de etterfølgende års innsamlingsaksjoner.

En aksjon samtidig i de nordiske land, som planlagt, vil by på en rekke fordeler i utarbeidelsen av program, idet man vil kunne trekke på eksperter i samtlige nordiske land. En slik aksjon må planlegges av kreftforeningene i de nordiske land. Disse har allerede et meget godt samarbeid gjennom den Nordiske Cancerunion. Vi er overbevist om at hvis radio og TV i de nordiske land vil gå inn for en slik oppgave, vil det være mulig å samle inn meget betydelige midler til kreftarbeidet. Samtidig vil man kunne gjøre en uhyre nyttig innsats i opplysningsarbeidet. Det er særlig nyttig at man her når frem til ungdommen.

Konklusjon

Landsforeningen mot Kreft mener at en felles nordisk radio- og TV-aksjon vil kunne få meget stor betydning for kreftarbeidet i de nordiske land. Vi gir forslaget vår tilslutning, og håper at Norge finner å kunne støtte dette.

Oslo, 5. desember 1983

Alexander Pihl

Professor, dr. med., formann

H.-P. Klemmetsen

Generalsekretær

Norsk forening til kreftens bekjempelse:

Styret ser meget positivt på forslaget og er av den oppfatning at en felles nordisk opplysnings- og innsamlingskampanje vil kunne ha stor gjennomslagskraft i befolkningen.

Det kan opplyses at en tilsvarende tanke om europeisk kampanje over Eurovision har vært fremmet av den spanske kreftforening i et møte i forbindelse med generalforsamlingen for de europeiske kreftforeninger (medlemmer av den europeiske sammenslutning av UICC-medlemmer) i Amsterdam den 1. nov. d.å. Det vil bli gjort en del forundersøkelser i løpet av 1984 og et ev. forslag vil bli forelagt i slutten av 1984 på neste generalforsamling.

Norsk forening til kreftens bekjempelse mener at et felles nordisk prosjekt ville være å foretrekke.

Oslo, 12. desember 1983

Norsk Forening
til kreftens bekjempelse

Lilly Christensen
Generalsekretær

Sverige

Socialstyrelsen:

Styrelsen tillstyrker forslaget. Enligt styrelsens mening är det av vikt att en korrekt och sansad information om cancersjukdomen, om de medel som står till buds för att bekämpa den och om den forskning som bedrivs och eventuellt planeras sprids så att den når så många som möjligt. En gemensam nordisk aktivitet förefaller ändamålsenlig, då man på så sätt får en bredare erfarenhetsbas att utgå från vid sammanställningen av de olika program som blir aktuella.

Stockholm den 28 december 1983

Carl-Anders Ifvarsson

Eivor Nilson

Riksföreningen mot cancer – Cancerfonden:

Riksföreningen mot cancer har sedan sin tillkomst 1951 verkat för ett successivt ökande ekonomiskt stöd till svensk cancerforskning. I samband med landsomfattande insamlingskampanjer under 1950- och 60-talen sprids information om cancersjukdomarnas symtom och behandling, om cancerforskning och om riksföreningens uppgifter, samtidigt som insamlingsresultaten bidrog till att bygga upp en ekonomisk grund för den svenska cancerforskningen. Den mest framgångsrika av dessa kampanjer genomfördes 1969 i samarbete med Sveriges Lions och Sveriges radio – Radiohjälpen.

Upplysning om cancer och cancerforskningens resultat sprids fortlöpande genom riksföreningens aktiviteter. Även genom olika massmedia

bevakas frågor om cancer kontinuerligt. Genom en samordnad nordisk kampanj med Nordiska rådets stöd skulle upplysningsarbetet kunna få ökad tyngd.

Behovet av ökade ekonomiska resurser för cancerforskningen motiveras i det till Nordiska rådet ställda medlemsförslaget. Riksföreningen mot cancer instämmer i den beskrivning som ges av den aktuella situationen. Utvecklingen av nya behandlingsmetoder har under senare år givit mycket goda resultat för vissa cancerformer. Stora förhoppningar kan knytas till pågående cancerforskning men ett intensifierat ekonomiskt stöd är angeläget. Föreningen tillstyrker därför reservationslöst den föreslagna rekommendationen.

Stockholm den 22 december 1983

Riksföreningen mot cancer – Cancerfonden

Matts Bergom Larsson
Arbetsutskottets ordf

Dagmar von Walden Laing
Kanslichef

Sveriges television (SVT):

Sveriges television har ingenting att erinra mot förslagets beskrivning av cancerproblemen. Med hänsyn till att staten inte mer än till en del tar ansvar för cancerforskningsfinansiering i Sverige, är behovet av frivilligt ekonomiskt stöd obestridligt. Det kan alltså finnas ett klart motiv för cancerorganisationerna att överväga en gemensam satsning för att åstadkomma en tillräcklig slagkraft.

Vad beträffar en kampanj tillsammans med radiobolagen i Norden vill SVT understryka den självständiga ställning som de nordiska radiobolagen har visavi politiska organ och offentliga institutioner. Det tillhör undantagen att SVT deltar i kampanjer av detta slag. De undantag som görs svarar Radiohjälpen för. Om kampanjerna journalistiskt lämpar sig för program av olika slag stöttar också programbolagen med sådana.

För just cancerforskningen genomfördes en Radiohjälpsperiod 1966 samt "Röda fjädern" för cancerfonden 1969. 1977 sändes en programserie om 5 program som behandlade cancer och dess verkningar.

Inom televisionen svarar en produktionsgrupp inom vardera kanalen för den medicinska bevakningen, och de kommer även i fortsättningen att följa

vad som sker inom olika delar av det medicinska forskningsfältet. Det kan förutsättas att de även i fortsättningen kommer att bevaka den viktiga frågan om cancers verkningar och den forskning som bedrivs inom detta område.

Stockholm den 30 december 1983

Sveriges television

Sam Nilsson

Medlemsförslag

om en friare nordisk aktiemarknad

(Väckt av Ulf Adelson, Karen Thurøe Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Pétur Sigurdsson och Petter Thomassen)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

De nordiske industriforbunds fellesorgan:

De nordiske industriforbund stiller seg positive til medlemsforslaget om at Nordisk Ministerråd vedtar tiltak som kan skape et friere nordisk aksjemarked. Forslaget er i tråd med vårt eget initiativ ved fremleggelsen av rapporten om et felles nordisk aksjemarked.

Industriforbundene beklager meget at utredningen i regi av Nordisk Ministerråd om liberalisering av etablerings- og valutalovgivning i de nordiske land hittil ikke har ledet til forslag om konkrete tiltak som kan virkeliggjøre et slikt marked. Etter vår oppfatning har embetsverket for sterkt følt seg bundet av den eksisterende lovgivning som i stor grad er foreldet, og ikke lagt tilstrekkelig vekt på de perspektiver for økt industriell integrasjon som en liberalisering ville medføre. En nordisk liberalisering burde også vært tatt opp på politisk plan med OECD med sikte på en innpassning av en slik midlertidig særordning i OECDs regelverk, som et skritt i retning av generell liberalisering.

Industriforbundene støtter medlemsforslagets målsetting om generell liberalisering overfor OECD-området, og er enig i at dette i praksis vil få størst betydning for utviklingen av de nordiske markeder. Det er med tilfredshet man noterer at det frie marked allerede er gjennomført i Danmark fra 1. januar 1984 ved at porteføljeinvesteringer er liberalisert fra årsskiftet.

Oslo, 23. desember 1983

Knut Lofstad

Nordens fackliga samorganisation (NFS) hänvisar i skrivelse den 15 december 1983 till sitt yttrande av den 31 oktober 1983 över medlemsförslag om liberalisering av kapitalmarknaden och monetärt samarbete i Norden (se A 662/e, supplement)

Finland

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund och Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC:

Avtalet från 1954 om fri nordisk arbetsmarknad har nu 1983 förnyats. I praktiken har det sedan 1940-talet varit fritt för nordiska medborgare att ta anställning var som helst i Norden.

Under de sista åren har samarbetet mellan nordiska företag i hög grad aktiverats. Företagsköp i grannländer är numera också vanliga. Liberaliseringen av kapitalmarknaden och det monetära samarbetet i Norden är en naturlig del av den nordiska integrationen.

Den finns dock även många mellanformer för ekonomiska aktiviteter i de nordiska länderna. Då det är möjligt för arbetstagaren att fritt ta anställning i ett annat nordiskt land och om man dessutom skall ha möjlighet att förvärva aktier i företag i andra nordiska länder, borde man också rensa bort andra restriktioner som fortfarande finns kvar.

Speciellt för mindre företag är det svårt att sälja sina produkter i det övriga Norden och att utföra underleverans- och installationsarbeten. Hela fältet från industriell produktion till olika serviceyrken borde kunna utnyttja den nordiska marknaden som en fri hemmamarknad. Den ökade konkurrensen och rörligheten mellan nordiska företag kan anses vara en positiv faktor i utvecklingen.

Helsingfors den 9 december 1983

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund

Ingvar Melin

Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC

Pekka Merenheimo

**Ministerrådsförslag
om revision av 1976 års överenskommelse mellan Danmark, Finland,
Island, Norge och Sverige om regler för gottskrivning av kvalifika-
tionsperioder m. m. i samband med rätt till dagsersättning enligt
arbetslöshetsförsäkring**

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

BILAGA 4

Yttranden över ministerrådsförslaget:

Nordens fackliga samorganisation:

I en nordisk gemensam arbetsmarknad är överenskommelsen om arbetslöshetsersättning angelägen och en översyn av 1976 års överenskommelse väl motiverad. Mot det förslag till revidering av överenskommelsen som nordiska arbetsmarknadsutskottet nu presenterat har NFS ej heller några erinringar att lämna.

Vid revidering av den nordiska konventionen om social trygghet borde dock övervägas att överenskommelsen om förmåner vid arbetslöshet skulle intas i denna konvention för att uppnå största möjliga enhetlighet på alla sektorer inom den sociala tryggheten.

Stockholm den 11 juli 1983

Nordens fackliga samorganisation

Lennart Forseback

NFS har i skrivelse 1983-07-11 redovisat allmänna synpunkter på det av NAUTs särskilda arbetsgrupp utarbetade förslaget beträffande förmåner vid arbetslöshet. Härmed kompletteras tidigare yttrande med synpunkter angående de så kallade gränsarbetarna.

De av NFS tidigare deklarerade ståndpunkterna angående gränsarbetarna och övriga arbetstagare med liknande arbetsförhållanden har ej beaktats. NFS beklagar att det reviderade avtalsförslaget ej, på ett godtagbart sätt löser ersättningsreglerna för denna grupp.

Särskilt svårt drabbar ersättningsreglerna anställda på oljeplattformarna i Nordsjön. Dessa arbetstagare är normalt inkvarterade på en plattform i havet och mister vid permittering även sin bostad. Om arbetstagaren då återvänder till sin permanenta bostad i hemlandet upphör all rätt till ersättning. Samma förhållande gäller för gränsarbetare sysselsatta i byggnadsbranschen samt anställda i sjöfarten.

NFS anser det nödvändigt att innan arbetet med revisionen av avtalet för ersättning vid arbetslöshet avslutas finna en lösning på dessa problem.

För kännedom bifogas även de finska centralorganisationernas utlåtande till Finlands social- och hälsovårdsministerium (*se nedan*). Detta utlåtande behandlar till stora delar brister i förslaget till ny överenskommelse om ersättning vid arbetslöshet.

Stockholm den 2 september 1983

Nordens fackliga samorganisation

Lennart Forseback

Arbajdsministeriet:

— — — skal man — i forbindelse med den herfra den 9. juni 1983 fremsendte danske oversættelse af forslaget — oplyse, at forslaget har været forelagt for landsarbejdsnævnet og arbejdsdirektoratet, og at hverken nævnet, arbejdsdirektoratet eller arbejdsministeriet har bemærkninger til overenskomststudkastet.

København, den 5. august 1983

P. m. v.

E. b.

Niels Ole Andersen

Dansk Arbejdsgiverforening:

 På denne foranledning kan det meddeles, at Dansk Arbejdsgiverforening ikke har kommentarer til forslaget, men kan acceptere det, som det foreligger.

København, den 18. juli 1983

Dansk Arbejdsgiverforening

Poul Erik Pedersen

Social- och hälsovårdsministeriet:

Allmänt

I förslaget till nordisk överenskommelse om förmåner vid arbetslöshet har överenskommelsen från år 1976 justerats och delvis reviderats. Målsättningen har bl. a. varit att förebygga utslagning gällande erhållandet av stöd vid arbetslöshet i fall av permitteringar.

Den nya nordiska konventionen om social trygghet gäller också tryggheten vid arbetslöshet. I fortsättningen då socialtrygghetskonventionen justeras borde man allvarligt överväga att överenskommelsen om förmåner vid arbetslöshet skulle intas i denna konvention för att undvika onödiga motsättningar och för att uppnå största möjliga enhetlighet på alla sektorer inom den sociala tryggheten.

Begreppet gränsarbetare

Enligt gällande överenskommelse avses med gränsarbetare en löntagare som arbetar i ett avtalsland men bor i ett annat land som omfattas av överenskommelsen, till vilket land han vanligen återvänder minst en gång i veckan. Om han i det landet han arbetar eller bor i tillfälligt placeras i arbete från vilket han inte kan resa till sin hemort minst en gång i veckan, anses han som arbetare som bor på gränsområdet högst under en tid på fyra månader. Åt gränsarbetare som blivit helt eller delvis arbetslös betalas dagpenning från det landet han arbetar i ifall arbetsförhållandet fortsätter. Om arbetsförhållandet har upphört, betalas dagpenning av det landet arbetaren bor i. Enligt artikel 2 punkt b i förslaget till överenskommelse anses som gränsarbetare en löntagare som vanligtvis dagligen kommer tillbaka till sitt hemland.

Inga praktiska erfarenheter ger upphov till att ändra den gällande överenskommelsen enligt det föreslagna strängare sättet. I praktiken är det ytterst svårt att följa och kontrollera bestämmelsen om daglig återvändo. Även avtalet om gemensam nordisk arbetsmarknad utgår ifrån att individens rätt att fritt ta arbete i ett annat nordiskt land på inget sätt begränsas och att den fria rörligheten bör ske i ekonomiskt och socialt tryggade förhållanden. Förslaget kan på grund av de långa resorna till arbete inom Finlands nordliga gränsområden minska viljan att ta arbete från ett annat nordiskt land och till och med förhindra arbetaren att få arbete.

Kravet på förvärvsarbete

Den nuvarande överenskommelsen och likaså förslaget förutsätter att personen i fråga har arbetat tillräckligt länge i det land där dagpenning söks innan de kvalifikationstider som förtjänats i ett annat land och som berättigar till förmån kan räknas honom till godo. Då kan enligt gällande överens-

kommelse avtalslandet inte kräva längre kvalifikationstid än sammanlagt fyra veckor och enligt förslaget får man inte kräva oavbrutet förvärvsarbete under en tid som överskrider fyra veckor.

Finland har tillämnat den gällande överenskommelsen så att av finländska medborgare inte alls krävs tilläggsarbete innan dagpenning utbetalas. Med beaktande av kravet på jämlikhet mellan medborgare som omfattas av den nordiska konventionen om social trygghet får nuvarande praxis i detta avseende inte ändras.

Den samnordiska arbetsmarknaden betyder en omfattande flyttningsrörelse mellan de nordiska länderna och i synnerhet mellan Finland och Sverige med tyngdpunkten nuförtiden på återflyttningen till Finland. Kravet på att ha varit i arbete vilket i flera sammanhang har ställts leder till orimligheter om utkomsttryggheten under arbetslöshetstiden inte är i ordning.

På de sydfinländska industriområden råder bostadsbrist och de familjer som planerar att flytta dit är tvungna att acceptera den bostad som står till buds omgående oberoende om man är säker på arbetsplatsen eller inte. Hotet om arbetslöshet omgående efter flyttningen är uppenbar.

De flesta som flyttar från Sverige måste säga upp sin bostad tre månader före flyttningen och den finländska arbetsgivaren kan inte garantera att ett arbete skulle kunna inledas om tre månader. Följden blir sannolikt en arbetslöshet av någon varighet.

Familjerna flyttar till Finland vanligen för barnens skolgång redan på sommaren, för att barnen skulle ha tid att anpassa sig i nya förhållanden. Å andra sidan är det svårt för föräldrarna och deras vuxna barn att få arbete under semestertiden.

Ensamförsörjande mödrar flyttar helst i närheten av sina anhöriga, varvid sysselsättningsituationen inte nödvändigtvis är den bästa möjliga.

De som omedelbart efter flyttningen gått på sysselsättningskurser får inte alla arbete efter utbildningen utan blir arbetslösa för en tid framåt. I Finland godkänns den tid som man är på sysselsättningskurs inte som här avsett förvärvsarbete.

Tusentals återflyttare har bott och arbetat i ett annat nordiskt land över fem år och många levit sammanboende under mindre än två år innan flyttningen. Enligt artikel 5 punkt a skulle man av dessa också förutsätta ett oavbrutet förvärvsarbete på högst fyra veckor för erhållande av dagpenning.

Som makes/makas arbete enligt artikel 5 punkt b räcker att man redovisar ett arbetsavtal som slutits tillsvidare eller ett verkligt arbetsförhållande på bestämd tid och med rimlig varighet utan krav på två års varighet. Denna punkt borde ytterligare gälla familjens 16–18-åriga barn.

Det är skäl att ändamålsenligt stöda de finländska medborgarnas återflyttning och den får inte förhindras genom föreslagna försvagande åtgärder.

Kraven på anmälning och bosättning

Moment 1 i artikel 7 berör de fall då löntagarens arbetsförhållande fortfarande är i kraft och han under denna tid har blivit antingen helt eller delvis arbetslös. Den grundläggande utgångspunkten enligt vilken det land personen arbetar i har främsta ansvaret för tryggheten under arbetslösheten så länge som förmånstagarens arbetsförhållande i detta land är i kraft, är riktig. Däremot är det helt orimligt att kräva att andra än gränsarbetare skulle vistas i det landet där de hade arbetat, i synnerhet då det i permitteringslandet inte finns bostad antingen av arbetsgivaren eller till ett rimligt pris på den öppna marknaden. Till exempel i byggnads- och oljeborrningsplattformarbeten samt inom sjöfarten är det sedvanligt att arbetarna då de är i arbete bor i bostäder anordnade av arbetsgivaren, från vilka de måste avstå vid fall av arbetslöshet.

Friheten att välja sin boningsort bör garanteras också vid fall av utkomsttrygghet under arbetslöshetstid. Ett helt tillräckligt krav är att den permitterade arbetaren anmäler sig som arbetssökande i den officiella arbetsförmedlingen i det landet han arbetar och i bosättningslandet. Arbetsförmedlingsmyndigheterna bör se till att meddelandet om att arbetet fortsätter snarast kommer till den permitterades kännedom. Överenskommelsens innehåll får genom nationella bestämmelser inte försvagas till skada för förmånstagaren.

Om man håller fast vid förbudet gällande överföring av dagpenning torde enda sättet att förverkliga grundtanken vara att tillämpa utredningsförfarandet mellan avtalsländerna. Då skulle den permitterade få sin förmån omgående från bosättningslandet och avtalsländerna skulle sinsemellan sköta penningstrafiken som hänför sig till förmånerna.

Moment 2 i artikel sju borde kompletteras så att den i motiveringarna förekommande möjligheten att få dagpenning i det landet man arbetar i tydligt framgår, om villkoret gällande två års bosättning i landet inte fylls.

Övriga anmärkningar

För att förverkliga målsättningarna av den nordiska arbetsmarknadsöverenskommelsen är det skäl att kräva att en person som flyttar från ett avtalsland till ett annat söker arbete genom den officiella arbetsförmedlingen. Ansvaret och arbetsfördelningen mellan de kontaktorgan som övervakar och tillämpar överenskommelsen om trygghet vid arbetslöshet och arbetskraftsmyndigheterna bör göras så klart att den arbetslösa kan direkt hänvisas till det system i vilket han är berättigad till dagpenning. De fel som uppkommit i kontaktagandet i fråga om uträkningen av kvalifikationstiderna får inte lända till skada för förmånstagaren.

Överenskommelsen borde kompletteras med protokoll i vilket framläggs och preciseras de situationer som inte finns med i överenskommelsen men som avses av denna, till exempel med tanke på utslagning och kontakter. Liknande förfarande har tillämpats också i andra motsvarande överenskommelser.

Besvär förfarandet grundar sig enbart på hänvisning till socialtrygghetsklausulen. Det är önskvärt att det skulle komma fram i själva överenskommelsen.

Överenskommelsen borde skrivas i en sådan form att alla förstår dess innehåll och avsikt. Nu är det inte så. Minimikravet är att man om överenskommelsen gör en detaljerad och tydlig broschyr, som finns kostnadsfritt tillgänglig i alla avtalsländer. Ytterligare bör alla avtalsländers arbetskraftsmyndigheter förpliktas att lämna information åt arbetssökande om tillämpningen av överenskommelsen på arbetssökandes eget modersmål.

Helsingfors den 21 juni 1983

Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö SAK r. y.
(Finlands fackförbunds centralorganisation FFC)

Toimihenkilö- ja virkamiesjärjestöjen keskusliitto TVK r. y.
(Tjänstemannaorganisationernas Centralförbund TOC)

Akava r. y.
(Akademikerförbundet)

Suomen teknisten toimihenkilöjärjestöjen keskusliitto STTK r. y.
(Finlands tekniska funktionärsorganisationers centralförbund FTTC)

Työttömyyskassojen yhteisjärjestö r. y.
(Arbetslöshetskassornas samorganisation)

Arbetsgivarnas i Finland Centralförbund och Affärsarbetsgivarnas Centralförbund AAC:

Nordisk överenskommelse om förmåner vid arbetslöshet

Den nya nordiska konventionen om social trygghet, som trädde i kraft den 1 januari 1982 gäller också förmåner vid arbetslöshet. Den nya konventionen har givit anledning till att revidera 1976 års nordiska överenskommelse om arbetslöshetsförmåner. Förutom tekniska ändringar har man även strävat till en översyn av överenskommelsens materiella innehåll. På de flesta punkter finner vi förslagen motiverade. Beträffande artiklarna 2, 5, 8 och 11 vill vi dock komma med följande anmärkningar och ändringsförslag:

Artikel 2

Arbetsgruppen föreslår att begreppet gränsarbetare ändras. Vi anser inte ändringen vara ändamålsenlig. Den skulle medföra en ökning av gränsarbetarnas problem vid permitteringar. Det skulle även bli svårare att fast-

ställa vem som är gränsarbetare. På dessa grunder anser vi att den gamla definitionen bör bibehållas.

Artikel 5

Inom finländsk arbetslöshetsförsäkring likställs inte sammanboende personer med gifta. Beträffande arbetslöshetsersättningen definieras sammanboende som likställs med äktenskap på ett annat sätt än i förslaget. Ifall artikeln antas i nuvarande ordalydelse skulle person som flyttar in i Finland i detta avseende försättas i en annan situation än en person som inom Finland flyttar från en ort till annan. Vi föreslår att artikelns sista stycke ges följande ordalydelse: "Vid tillämpning av första stycket b) beaktas sammanboende i enlighet med gällande lagstiftning i vederbörande nordiskt land."

Artikel 8

Enligt förslaget skall förvärvsarbete i det nya landet påbörjas inom åtta veckor från den tidpunkt då förmånstagaren upphörde att omfattas av förmånerna vid arbetslöshet i det land som han eller hon har flyttat ifrån. Att tidsfristen börjar löpa från det att en person inte längre omfattas av utflyttningslandets förmåner medför flera betänkligheter. Det är t. ex. möjligt att genom eget handlande påverka när tidsfristen på 8 veckor börjar löpa. Dessutom kan det i många fall vara svårt att fastställa den exakta tidpunkten för när en person inte längre "omfattas" av förmånerna i utflyttningslandet. Enligt vår åsikt är det skäl att ytterligare överväga vad som är den lämpligaste utgångspunkten för beräkning av tidsfristen.

Artikel 11

Fastställande av ersättningens storlek ankommer på det land där ersättningen utbetalas. För undvikande av oklarheter borde denna princip tydligare än i förslaget fastslås i konventionstexten. Vi föreslår därför att slutet på artikel 11 förtydligas på följande sätt: "... skall förvärvsinkomst som har uppburits i ett annat nordiskt land beaktas enligt regler som fastställs av det land, där anspråk på ersättning görs gällande." Bestämmelsen ger det land, där anspråk på ersättning görs gällande, rätt att fastställa i vilken utsträckning och på vilket sätt i annat land erhållen förvärvsinkomst skall beaktas vid fastställande av ersättningens storlek.

Rent tekniskt är konventionstexten med alla dess invecklade hänvisningar svårbegriplig. Klarläggande tillämpningsdirektiv är nödvändiga för att man i praktiken skall kunna tillämpa konventionens bestämmelser.

Helsingfors den 18 juli 1983

Arbetsgivarnas i Finland Centraförbund

Heikki Konkola

Affärsarbetsgivarnas Centraförbund AAC

Pekka Härmäläinen

Norsk arbeidsgiverforening:

Norsk arbeidsgiverforening kan støtte forslaget om revisjon av 1976-års overenskomsten i forbindelse med arbeidsløshetsstrygd.

I forbindelse med den nye artikkel 7, finner vi det rimelig at det er sysselsettingslandet som betaler arbeidsløshetsstrygd. Skulle slik trygd også bli utbetalt etter at arbeidstakerne var returnert til hjemlandet, ville dette skapt store kontrollproblemer.

Oslo, 11. august 1983

Norsk Arbeidsgiverforening

Lars Aarvig

Svenska arbetsgivareföreningen:

 Ämnet har ingen direkt anknytning till arbetsgivarintresset i Sverige. Vi inskränker oss därför till följande principiella synpunkter utan att direkt kommentera det föreliggande förslaget.

En ny överenskommelse bör

- vara enkel, lättöverskådlig och begriplig för envar
- inte hämma individens flyttningsbenägenhet
- förstärka idéerna bakom den gemensamma nordiska arbetsmarknaden och bidra till ökad integration.

Ett sådant system låter sig konstruera om man bestämmer sig för följande principer:

Den som blir arbetslös i ett nordiskt land, skall kunna flytta till annat nordiskt land där han tidigare varit bosatt (det blir givetvis i regel hemlandet) för att där uppbära arbetslöshetsersättning efter detta lands regler och med avräkning för den tid han eventuellt uppburit ersättning i utflyttningslandet.

Däremot skulle en arbetslös nordbo inte kunna flytta till ett nordiskt land där han tidigare inte varit bosatt, för att där uppbära arbetslöshetsunderstöd. Ett undantag kan dock vara rimligt för den som medföljer make som fått arbete i invandringslandet.

Stockholm den 12 juli 1983

Tommy Wahlström